
UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 13 17 04 010 3

DR 728 Z5 v.2
Ziya, Mehmed
İstānbūl ve Boğaziçi

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

استانبول و بوغازایچی

Ziya, Mehmed
Istanbul ve Boğaziçi

بیزانس و عثمانلی مدنیتلرینک آثار باقیه‌سی

ایکنجی کتاب

مؤلفی :

محافظهٔ آثار عتیقه انجمن دائمیسی کاتب عمومیسی

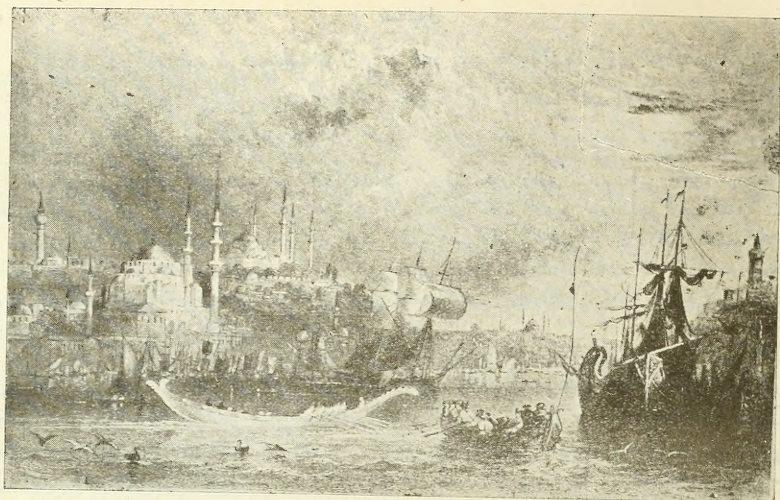
محمد ضیا

استانبول — دولت مطبعه‌سی

1928

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/istnblvebgz02ziya

امین اوکنك اسکی حالی : (سنه ۱۸۵۰)

استانبول

برنجی مبحث

مدخل

استانبولك بیزانسلیلر زماننده‌کی رونق واحتشامی

La splendeur de Constantinople sous les Byzantins

اقطار غربیه ، هنوز حال بداوتده یاشایان ملتلرك نفوذ وتأثیرات کونا کونیله عظیم انقلاباته زمین وصحنه اولدیغی بر دورده ، قسطنطنیه ، روما عادات ومراسم وعنعناتنی همان اولدیغی کبی محافظه ایتمکده ایدی.

(۳۲۷) یاخود (۳۲۸) سنه‌سنده [۱] بویوك قسطنطینك تأسیس وبنا ایلدیکی بوبلدهٔ ملوکانه ، ممالکك سائر جهاتنده‌کی اك کوزل مبانئ قدیمه‌سندن قالدیریلوب ، بورایه کتیریلن قیمتدار هیکللرله ، تزیین ایدیله‌رك آز مدت ظرفنده شرف ومعموریتی ورونق واحتشامی آرتدی.

---

[۱] بعض اثرلرده بعدالمیلاد : ۳۳۰. کوستریلیور. قسطنطین ، یکی رومانك ادامهٔ موجودیت ومعموریتی مقصدیله بوشهری ارادهٔ صمدانیه ایله تأسیس ایلدیکنی نشر ایتدیکی قانونلرندن برنده ذکر واخبار ایدییور : Code Théodosien, lib XIII. titre 5, loi 7e [استانبول ، برنجی کتاب : ص : ٥]

آلتنجی عصر میلادیده ، قسطنطینه ، برجلی ، قله‌لی ، معلا طاق ظفرلی ، اوکنده کنیش خندقلی ومحیطی بش میلدن زیاده چفته سوری ایله محاط ومحفوظ بویوك بربلده ایدی [۱] درون شهرده ، متعدد (آمفی‌ته‌آتر) ایله اللی‌عدد رواق Portique ، عمومه مخصوص سکز ، وخصوصی ، یعنی قوناق وسرایلرده

قیصربویوك قسطنطین‌ك حضورنده پایتخت اوله‌رق تثبیت وپاری خرستیان وپاری بت‌پرست آیینی اوزره مراسم فوق‌العادهٔ مخصوصه‌سنك اجراسی میلادك (۳۳۰) سنه‌سی مایسنك اون برنجی کونی واقع اولدیغنی وبومناسبتله ترتیب ایدیلن شنلکلرك قرق کون دوام ایلدیکنی وقتیله درسعادت آثار عتیقه موزه‌سی مدیرلکنده بولنمش اولان دوقتور دەتیه Dr. P. A. Dethier ، اوتاریخده نافعه‌ناظری وویانه‌ده کشاد ایدیلن عمومی سرکی‌یه حکومتمزك کیفیت اشتراکنی مذاکره‌یه مأمور قومیسیون رئیسی‌راشد پاشا مرحومك امریله ویانه‌ده (۱۸۷۳) سنه‌سنده ترتیب‌ونشر ایلدیکی (بوغازایچی وقسطنطینیه) نام اثرك (۱۷) نجی صحیفه‌سنده ذکر ایدییور .

[۱] اول اثناده وان فتحنك مژده‌سی کلوب جمله خالقك کیجه‌لری لیلهٔ اسراء، روز روشنلری عید اضحی اولوب یدی کون یدی کیجه حسین بایقرا فصللری اولدی. اول محلده سرای بروندن تا یدی قله‌یه وارنجه لب دریاده قلعه‌نك اساسی اوکنه یکرمی ذراع عریض بر سد بنا ایدوب قلعه‌دن طشره بر شاهراه عظیم اولدی . جمله کشتیبانلر اول محلدن کیلرینی اصلوچنه آلات ایلر ایله کشان برکشان چکوب سرای بروندن ایچری داخل اولورلر ایدی و قلعه‌نك اندرون و بیرونده قامه اوزره وقلعه‌یه متصل نه‌قدر اعیان و اشراف خانه‌لری وار ایسه جمله‌سنی استملاك ایله هدم ایدوب طریق عاملر ایله قلعه دائراً مادار رایکان اولدی . اول عصرده حقیر اسلامبول قلعه‌سنی خطوه‌لدیغمز بیان ایده‌لم :

اولا بسم‌الله ایله یدی قله‌دن طشره خندق کنارنجه تا ایوب انصاری قپوسنه کلنجه ۸۸۱۰ آدیم و ٦ قپودر وکوچك ایوانسرای قپوسندن باغچه قپوسنه قدر ٦۵۰۰ آدیم و ۱٤ قپودر ویکی سرای ـ که آستانهٔ دارالسعادتدر ـ اربه انباری دینده کیرچجی باشی قپوسندن یکی سرای دائراً مادار ۱٦ قپودر ، اون عددی مکشوفدر . بو یکی سرای قلعه‌سی ابوالفتحکدرکه دائراً مادار جرمی ٦۵۰۰ آدیمدر . اخور قپودن طشره نوبنا اولان طریق عام اوزره تا یدی قله کوشه‌سنه قدر ۱۰۰۰۰ آدیم و یدی قپودر و بو حساب اوزره نفس اسلامبولك جرمی ۳۰۰۰۰ آدیمدر و بیك آدیمده اون قله واقع اولمشدر و جمله ٤۰۰ قله‌در. اما قره طرفی اوج قات اولمغله آنلرك قله‌لریله برابر ۱۲۲۵ قله اولور. قله‌لرك کیمی چارکوشه وکیمی مدور وکیمیسی ششخانهٔ موزوندر .

بیرام پاشا حین تعمیرده ذراع معماری اوزره حساب ایتیوب جمله‌سی سکسان یدی بیك ذراع اولمق اوزره حساب ایدلمشدر .

اول عصرده اسلامبول اولقدر معمور و آبادان ایمش‌که قلعه‌دن طشره سیلوری‌یه و قره دکز ساحلنده ترقوس قلعه‌سنه وارنجه ۱۲۰۰ پاره باغلی باغچه‌لی قریه و قصبه‌لر یکدیکرینه اتصال ایتمشلردی . داخل و خارج قلعه‌ده ایکی بیك حاکم اجرای حکومت ایله نتیجهٔ قرارلرینی قسطنطینه عرض ایدرلر ایدی ٤۰ وزیری ، ٤۰ بطریق ، بوروزی ، ٤۰ یستیار اختیاری ، ٤۰ موباری وار ایدی‌که جمله‌سی حکومت صاحبی اولوب اللرنده مرصع عصالریله آت میداننده‌کی دیوانخانه‌ده قسطنطین حضورنده ال بغلیوب خدمت ایدرلر ایدی.

بو قسطنطین جمله ملوکی فرمانبری ایدوب جهانکیر اولمغه آز قالمش ایدی . آنجق اکثر ایامی اعمار شهر ایله کچدی وزمان حکومتنده مریم انا قزل یمورطه‌کبی ایام رسمیه‌ده وهر بازار کونلری اسلامبول دیوارلرینی قرمزی پراقوته چوقه ایله ستر ایدوب آلای عظیم ایله صقالنه انجو دیزدیروب باشنه تاج اسکندر کییوب درون شهری دوران ایلر ایدی وقپونك نکهبانلرینه بخشش اعطا ایلر ایدی و قلعه‌نك بدنلری اوزره خاچ و مزین و مرصع اصنام و سنجاق و فلاندره‌لر تعلیق و ۳٦٦ محلده ترمپته و لوتوریانی بورولر و طبل و ارغنون کبیرلر وناقوس یونانیلر چالدیروب اجرای شادمانی اولنور ایدی وهر ملتدن آدملر کلوب اسلامبولك زینتنی سیر و تماشا ایلرلر ایدی .

بو اشکال و بو جرمده اولان قلعه‌نك یکرمی یدی عدد قپولرینك مابینلری نه قدر خطوه‌در آنی بیان ایدر :

اولا یدی قله کوشکی لب دریاده‌در . آندن یدی قله قپوسنه قدر ۱۰۰۰ آدیم ، یدی قله‌دن سلوری‌یه ۲۰۱۰ آدیم ، باب جدیده ۱۰۰۰ آدیم ، باب طوپه ۲۹۰۰ آدیم ، باب ادرنه‌یه ۱۰۰۰ آدیم ، اکری قپویه ۹۰۰ آدیم ، بو آلتی قپو غربه و ادرنه جهتنه ناظردر. ایوب انصاری‌یه ۱۰۰۰ آدیم ، بلاط قپوسنه ۷۰۰ آدیم ، باب فانوسه [۲]

[۲] شمدیکی (فنار) اوله‌جقدر.

DR
728
Z5
v.2
973572

يوز اللى حمام ، برى ، حضرت دانيال [١] عليه السلامك آرسلانلر مغاره‌سنده‌كى حالنى تصوير ايدن معلا ومحتشم چشمه‌لر ، (اوكوسته‌ئون = آوغوستيون) Augustéon دينلن اطرافى ايكى صره ستونلى رواقلى واورته يرنده برالنده كرهٔ عالمى طوتار وضعيتده قيصر ايئوستيانوس Yustinien I ك آت اوزرنده هيكلى موضوع ومركوز بويوك برميدان (آياصوفيه ميدانى) ، محتشم براعيان سرايى، وخليجك اطراف واكنافنده اسكى‌وقعه نويسلرك تعبيرلرى وجهله : « بركردانلغك قيمتدار وبى بها انجولرينك وضع وترتيبى كبى » برچوق كليسا واردى .

ساحللرنده‌كى ريختيم وطالغه قيرانلره كميلر ياناشير ، ديار سائره‌دن وجوار اسكله‌لردن كتيردكلرى ماللرى چيقارير، مال آليرلردى. خلاصه ، هرطرفده برچالاكى، برفعاليت تجارى واقتصادى مشهودومنظوراولوردى.

اوروپا شهرلرينك اطراف وجوارنده اولديغى كبى ، قسطنطنيه‌نك قرب واطرافنده‌ده لطيف ونظر ربا صيفيه‌لر ، كاشانه‌لر ، كويلر مؤسس ايدى . بوغاز ايچنه حاكم برموقعده بولنان سراى برونده ، شهرك الك محتشم مبانيسندن اوچى مصادف انظارحيرت اولوردى كه، بونلر: آياصوفيه ، ايپودروموس وسراى قيصرى ايدى.

ميلادى اون ايكنجى عصرده، بيزانس دولتنك[٢] مقر اداره‌سى اولان استانبوله كلن سياحين اجنبيه‌نك

---

٦٠٠ آدم ، پترو قپوسنه ٦٠٠ آدم ، يكى قپويه ١٠٠ آدم ، ايا قپوسنه ٣٠٠ آدم ، جبالى قپوسنه ٤٠٠ آدم ، اون قپانه ٤٠٠ آدم ، ايازمه قپوسنه ٤٠٠ آدم ، حطب قپوسنه ٤٠٠ آدم ، زندان قپوسنه ٣٠٠ آدم ، بالق بازارى قپوسنه ٤٠٠ آدم ، يكى جامع قپوسنه ٣٠٠ آدم ، باب شهيده ٣٠٠ آدم ، ايوب انصاريدن بورايه قدر اون درت بابلر شماله مكشوف ولب دريا‌ده‌درلر .

سراى همايونك جوانب اربعه‌سنده اولان باب خاصلرك اولكيسى كرچجى باشى قپوسى ، يالى قپو ، طوپ قپوسى ، اوغرق قپو ، بالقجيلر قپوسى ، ايچ آخور قپوسى ، بايزيد خان قپوسى ، آندن باب همايون سعادتمقرون كه جانب جنوبه منكشفدر ، سروى قپوسى (بو قپو تبديله مخصوصدر) ، سلطان ابراهيم قپوسى (صغوق چشمه دينه‌ده‌در) ، صقوللى محمد پاشا قپوسى (آلاى كوشكى دينه‌ده‌در) ، باب سليمان خان (مقبول ابراهيم پاشا ايچون كشاده ايدى) ، بوستانجيلر و مصاحبلره مخصوص تيمور قپو .

ايچ آخور قپوسندن طشره آخور قپوسنه قدر ٢٠٠ آدم ، آندن چاتلادى‌يه ١٣٠٠ آدم ، آندن قوم قپويه ١٢٠٠ آدم ، آندن لنغه قپوسنه ١٤٠٠ آدم ، آندن داود پاشا قپوسنه ١٦٠٠ آدم ، آندن صماتيه قپوسنه ٨٠٠ آدم ، آندن نارلى قپويه ١٦٠٠ آدم ، آندن يدى قله‌يه ٢٠٠٠ آدم . [اوليا چلبى : جلد ١] .

[١] حضرت داود عليه‌السلامك احفا دكرامندن وابناى بنى اسرائيلدن درت پيغمبردن بريدر . بوذات عاليقدر ، يهودا قرالى يوواكيمك زمان حكومتنده يك كنج ياشنده ميلاددن (٦٠٦) سنه اول قدس شريفك ضبطندن صوكره اسارتله (بابل) شهرينه كتيريله‌رك اوراده بابل حكمدارى (بخت‌النصر) Nabuchodonosor ك سراى حكمدارينده بيومش ، وبواثناده شعبات فنونده پك بويوك استعداد وترقى كوسترمشدر . حضرت دانيال ، بخت‌النصرك رؤيالرينى تعبير ايتمك صورتيله مشاراليهك نظر توجه واعتمادينى قازانه‌رق ، سرمنجم و بابل بلده‌سنك خزينه امينى نصب وتعيين قلنمشدر . ذكا وفراستنى وعقل وحكمتنى بالخاصه (سوزان) Suzanne عليهنده‌كى دعواده‌ارائه ومومى‌اليهك معصوميتنى اثبات ايتمشدر. (بعل) Baal كاهنلرينك كذب وتزويراتنى اثبات وضيافت كشيده اولنان ديوانخانه‌نك ديوارنده كورينن اسرار انكيز اوچ كله‌نك ماهيتنى بالتازار ه Baltazar تفسير وايضاح ايتمش واصنامه تعبددن امتناع ايلديكى ايچون براى تهديد وتضييق آتيلمش اولديغى آرسلانلر مغاره‌سندن صاغ وسالم چيقمش ايدى ، حضرت مسيحك (٧٠) 70 semaine d'année سنه هفته‌سندن صوكره كله‌جكنى ودرت بويوك دولتده اختلالات ظهور ايده‌جكنى ويهوديلرك طاغيله‌جقلرينى كشف واخبار ايدن نبئ مشاراليهدر . كلدانستانده وفات ايتديكى ظن اولنيورسه‌ده حقيقتى معلوم دكلدر.

[٢] شرق دولتى ، بالخاصه اوزون سوره‌ن دورهٔ حكومتيله شايان نظر ودقتدر . وقايع‌نامه‌لرى نظر مطالعه‌دن كچيريلورسه برسلسلهٔ فجايع وجناياتدن ، خيانت ومذلتدن ودنائت وخدعه‌دن‌باشقه برشى كورولمز [بويه ، تاريخ وجغرافيا لغتى ١٣١٢] M. N. Bouillet; Dictionnaire, d'Histoire et de géographie, Empire d'Orient: p: 1312

بالمشاهده افادات وبياناتى بلكه دها زياده جالب دقت ومراقدر. فى‌الحقيقه، تاريخ مذ كورده ، بزانسى‌زيارت ايده‌نلرك جمله‌سى يكزبان اوله‌رق بو عاصمهٔ ملوكانه و دلاراده‌كى سرايلرك ، معابدك و سائر مصنوعات عجيبه‌نك كثرت ووفرتندن ، وبونلرك طرز واسلوب انشالرنده‌كى لطافت واحتشامدن اوزون اوزادى بحث ايديورلر. ازجمله ، مشهور عرب جغرافيونندن (ادريسى) [١] ايله (توده‌لا) لى موسوى سياح (بنيامين) [٢] ، (ويلاردوئه‌ن) [٣] وشوواليه (روبه‌ر دوقلارى) Robert de Clari، استانبولى، سراپابربلدهٔ بدايع مشحون اولمق اوزره تعريف واطرا ايديورلر . بو ذوات ، استانبولك معنوى ثروت و احتشامى ، آبدات ومبانيسنك كوزه‌للكى ، معابدينك ومقدس متروكاتنك كثرت وتنوعى ، سكنه‌سنك اطوار زينت‌نمونى ومدبدب طرز ورفتار كبارانه‌سى وخارق‌العاده رونق وظرافتى خصوصنده كنديلرينى حيرتدن آله‌ميورلر .

ويلار دوئه‌نك كندى تعبير مخصوصيله : « بوتون بلده‌لر ميانده ، استانبول ملوكانه برشهر ايدى ... »

بنيامين : « بغداد استثنا ايديلورسه ، استانبولك دنياده برمثلى يوقدر » ديدكدن صوكره ، آياصوفيه‌نك بى‌نظير اولان شعشعه واحتشامنى وولاحرنه سراينك « بها وقيمتى‌غيرقابل حساب وتعداد مجوهراتيله » برابر، طنطنه‌سنى، زروسيمه، ارغوانى وحريرى قماشلره مستغرق مساكن خصوصيه‌سنى، كه - بوقدر ثروته مستغرق مساكنه سائر هيچ برديارده تصادف ايديله‌مز - فوق‌العاده كوزه‌ل كينمش وكرك طرز تلبسلرى وكرك مشى ورفتارلرى حسبيله عادتا برر قيصر زاده ظن اولونان انسانلرله طولو سوقاقلرينك حسن رنكا رنكنى وله وحيرتله تعريف وحكايه ايديورلر . استانبولك توصيفنده ، ويلار دوئه‌نك قلمى اوجنده دائما تكرر ايدن

---

[١] ابوعبدالله محمد احمدالشريف الادريسى [آلتنجى عصر هجرى : ٥٥٨ م ١٠٩٩:١١٨٠]. مشاراليه ، فاسده مراكش خاندان حكمدارينندن ادريسيلرك سلاله‌سندندر. قرطبه‌ده جغرافيا، هيئت وطبابت تحصيل ايتمش، ومؤلفاتى ميانده (اسپانياو آفريقا) قطعه‌لرينه‌دائر يازيغى جغرافيا كتابلرى غرب ارباب قلمى طرفندن مع‌التقدير السنهٔ غربيه‌دن باخصوص فرانسزجه‌يه، اسپانيول، لاتين وآلمانجه‌يه نقل وترجمه ايدلمشدر.

[٢] بنيامين Benjamin de Tudele بنيامين، موسوى برخاخام اولوب اون ايكنجى عصرميلادى ابتدالرنده (ناوارا) Navarre قطعه‌سنده‌كائن (توده‌لا) بلده‌سنده طوغمش و (١١٧٣) ده وفات‌ايتمشدر. هربرينك اصولى وعادات‌ومراسمنى تدقيق ايچون دنياده نقدر (سيناغوغ) وارسه هپسنى طولاشمشدر. نتيجهٔ مشاهدات وتدقيقاتنى مبين عبرانى لسانى اوزره Relation de ses voyages برأثر يازمش، وبوأثر (١٥٤٣) ده 8 - in درسعادتده باصيلمشدر. بالاخره لاتينجه‌يه‌ده ترجمه‌ايدلمشدر (١٦٣٣) . أثرمذ كور، ژان‌باراتيه J.B-Barratier طرفندن‌ده آمستردام‌ده فرانسزجه‌يه نقل‌وترجمه‌اولنمشدر.

اون‌ايكنجى عصرده عرب سياحين مشهوره‌سندن (ابن بطوطه) نك استانبولى زيارت ايتديكى‌تاريخده‌استانبوله كلن، (بنيامين) ، بوشهر دلارايى توصيف ايدركن ديبوركه: نفس استانبول شهرنده برنفر موسوى يوقدر بونلرك اوطوردقلرى محله (په‌را) Péra ديرلر .

[٣] ويلاردوئه‌ن Villehardouin (Geoffroi de) ـ وقعه نويساندن اولوب، (١١٦٧) نده Bar-sur-Aube ده طوغمشدر . شامپانيا خاندانه منسوب قونت بشنجى (تيبوت) Thibaut.V زماننده مارشال‌اولمشدر . (١١٩٩) سنه‌سنده‌كى دردنجى اهل صليبه اشتراكله استانبوله كلش ، وبوراده بولنديغى مدتجه قيصرى دردنجى آلكسيوس ايله اهل صليب آره‌سنده اكثريا ترجمانلق وظيفه‌سنى ايفا ايلمشدر (١٢٠٤) سنه‌سندد استانبولك اهل صليب طرفندن ضبطى حادثه‌سنده بولنمش، وبرنجى (بودوئه‌ن) طرفندن رومانيا مارشالى نصب اولنمشدر. (١٢٠٦)ده بودوئه‌ن ، بولغارلره مغلوب اولديغى زمان ، اهل‌صليب اردوسنى برهزيمت مطلقه‌دن قورتارمغه موفق اولمشدر (١٢١٣ سنه‌سنده تساليا‌ده وفات ايتمشدر .

اسكى فرانسز لسان وشيوه‌سى اوزره (استانبولك فتحى) وياخود (استانبول امپراطورلرى بودوئه‌ن ايله هانرى‌نك وقايع‌نامه‌سى) ناميله برأثر يازمشدر . (١١٩٨) دن (١٢٠٧) سنه‌سنه قدر اولان وقايعدن باحث شوأثرى ، حاشيه‌لر ورده لغتچه ايله زمانمزفرانسزجه‌سنه ترجمه‌سيله برلكده (دوقانژ) Du Cange طرفندن (١٦٥٧) ده طبع ايدلمشدر.

« بو كوزەل قلەلرك ، بوثروت وسامانە غرق اولمش سرايلرك تماشاسيلە كوزلر قماشير... بورنكين بلدە ... »
جمل وتعبيراتيدر ...

خلاصۀ كلام، قرون وسطادە بيزانس بى نظير ثروت وسامان، ومحيرالعقول اثار عمران ايلە ريان، وشعشعە نثار آلتون شعاع ايچريسندە دنيادە يكانە بر مملكت كبى تخيل وتصور اولنوردى. فى الحقيقە، اوتاريخلردە هركيم بيزانسى زيارت ايتمش ايسە ، بورايە هنوز تقربلرندە هيجانلە قاريشيق بردرياى بهت وحيرتە مستغرق اولدقلرينى بياندە متحداللساندرلر .

(١٢٠٤) سنۀ ميلاديەسندە ، اهل صليب استانبول اوكنە كلدكلرى زمان ، هرشيئدن اول يوكسك سورلر، شهرى دائراً مادار احاطە ايدن ظريف ومتين برج وبارولر ، معلا ومحتشم سرايلر ، كاشانەلر ، واينانيلميەجق درجەدە معلا كليسالر انظار حرص وحيرتلرينى جلب ايلمش ايدى ...

فقط ، مبانىء مذكورەدن ماعدا ، شايان دقت دها پك چوق آثار وآبدات دە وار ايدى : بونلر ميانندە حاملر ، دوائر عموميۀ رسميە ، خستە خانەلر ، كتبخانەلر ، دارالفنونلر ، قيشلە ويا حبسخانە اولەرق قوللانيلان مستحكم قصرلر[١]، رواقلرلە مزين عمومى ميدانلر ، طاق ظفرلر ، ستونلر ، هيكللردە بالخاصە جالب دقت وشايان تماشا ايدى . ولەرس انظار اولان آثار ومبانىء مذكورە استانبولى كائنات نظرندە يكتا بربلدە اولمق اوزرە تصوير وتمثيل ايديور ايدى .

بومبانى ، بعضاً برويا ايكى قاتلى ، بالالرى تحت پوشلر ايلە ارآستە ، اكثريسى اخشاب اولر آرەسندە ، ودار سوقاقلر ايچريسندە ، وبعضاًدە بر طاقم ارباب تجارتك اقامتكاهلرى اولان كمرلى دكانلرك مبنى اولديغى زمينلرى طاش دوشەلى كنيش سوقاقلردە كائن ايدى .

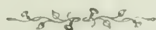
قسطنطينيە ، برآرالق دوچار اولديغى انحطاطە رغماً ، ينە شرقك الـ بيوك والـ كوزل وكزيدە بربلدەسى ايدى . اون بشنجى عصر ميلادى ابتدالرندە ، بوشهر دلارايى زيارت ايدن سياحين ، بورادە كوردكلرى آثار وآبداتك كثرت وظرافت واحتشامندن طولايى حيرتلرينى كيزلەميورلر ...

اسپانيالى (قلاويژو) Clavijo بوعاصمۀ بدايعنموندە او چبيك‌دن زيادە كليسا ومعبد ذكر وتعداد ايدييور. ايچرولرينە عادتا قوجە بر بلدەيى اقامە ايتمك قابل اولان واسع خيابانلرك ، لطيف شكوفەزارلرك اورتەلرندە كائن كنيش مناسترلر بالخاصە نظر حيرتى جالب اولمش ايدى .. بواما كن دينيە ايلە برابر، حال خرابى‌يە يوزطوتان سائر بر چوق آثار و آبداتى ، سرايلرى ، قوناقلرى ، كاشانەلرى مناستر وكليسالرى‌دە ذكر ايدييور . بويوك محلەلر آرەسندە ترلالر ، باغچەلر ، چمنزارلر وار ايدى . حتى قسطنطينيەنك شو حالندن طولايى اوزمانك فرانسز سياحلرندن برى : « بو بلدە ، كوى اولمق اوزرەمى تأسيس ايدلمش ، بورادە طولودن زيادە بوشلق وار.. » ديوركە ، مبانى ومؤسساتى محيط اولان چمنزارلر، باغ وباغچەلرك وسعتندن كنايەدر..

اون دردنجى و اون بشنجى عصرلردەكى بيزانسليلرلە سلفلرى آرەسندە اجتماعى و اخلاقى بعض فرقلر وار ايدى .

[١] ايوانسرايك يوقاريسندە عوض افندى جامعنك حواليسى آلتندەكى مشهور (آنەماس) حبسخانەسى هپسندن جالب دقت ومخوفدر .

بر طرفدن معائب ، دیکر جهتدن ارتکاب اولنان انواع خطایا ، ومشهود اولان نقایص اخلاقیه واجتماعیه‌نك نتیجهٔ طبیعه‌سی اوله‌رق ، قیصرلرك دارات واحتشامنه آرتق نقیصه کلمش ایدی. هر ملتك تاریخنده مشهود ومکرر اولان بو حال بیزانسك دارات اقبالنه‌ده خاتمه چکدی. هر شیئده بر تبدل محسوس ، حیاتك عمومی احتیاجات وتمایلاتنده برده کیشکلك مشهود ایدی. بو حالك نتیجه‌سی اوله‌رق بیزانسك او محتشم وظریف منظرهٔ عمومیه‌سی باشقه بر استحاله‌ده ایدی ، اعصار دیده عنعنات ده‌کیشیور ، فقط ، قوهٔ نامیهٔ ملتی اداره ایدن اساسلر محافظه ایدیلیور ، طوپراقدری فانلری بهاسنه آلان ومحافظه ایدن اسلاف حقنده درین حرمتلر بسله‌نیوردی. حیات ساعیانه‌نك هر صفحه‌سنه سرایت استعدادینی کوسترن انقلابات ، طرز معیشته‌ده نفوذ ایتمکه باشلادی. مختلف صنوف اجتماعه‌نك تلبس ایتدکاری لباسلر ساده‌لشدیرلدی ، مساکنك مناظر خارجیه‌سی بیاه‌ده کیشدی. عرفان ومدنیتله هاله‌دار ، حب وطن روزی وحماستله پیرایه‌دار اولان سکنهٔ بلده ، آره‌لرینه صوقیلان عناصر اجنبیه‌نك نفوذ وتأثیراتیله اسکی صفیتنی غائب ایتدی ، تاریخنه ، ماضیسنه مربوط اولان بو شهر ، غریب بر خلیطهٔ اقوام حالنه کلدی؛ بناءً علیه ، مختلف امللرك ، متضاد افکارك تصادمیله ، عنوی امللر افوله باشلادی. حب وطن روزینك ضعفه اوغرامسیله افراد آره‌سنده‌کی رابطه کوشه‌دی ، وانسانلری عادتا آره‌لرنده رابطه‌سز شعورسز بر کتله حالنه کلدیلرکه ، بر مملکتك یکانه سائق ادباری اولان بو حال ، فتح مبینده پك آشکار تأثیرینی کوستردی... خلاصه ، استانبول بوشالدی.. وشهری محیط اولان سورلرك چوره‌سی عثمانلی تورکلرینك مهاجمات دلیرانه‌سنه قارشی بلده‌یی مدافعه ایدن اهالینك نفوس وکثافتنه نسبةً آرتق پك کنیش وواسع کلمکه باشلادی .. تعبیر دیکرله استانبول شهری اسکی غلبه‌لکنی غائب ایتدی ...

ایکنجی مبحث

شهرك وسطنده‌كی سوقاقلرله مبانی ومؤسسات

Rues et édifices du centre

بیزانسلیلرك وعثمانلی تورکلرینك وجوده کتیردکاری آثار مدنیه‌نك فصل فصل تعریف وتفصیلنه باشلامه‌دن، آثار مذکوره‌دن الیوم موجود وپایدار اولانلرك، ویاخود مرور زمان ایله کلیاً ویا قسماً محو ومندرس اولمش بولنانلرك مبنی اولدقلری مواقع ومناطقك عمومی پلاننی، و او تاریخده موجود اولوب اکثریسی بوکون دخی مرور وعبوره کشاده سوقاق وجاده‌لرك وضعیت واستقامتلرینی نظر مطالعه‌دن کچیرمك، آتیا ویریله‌جك تفصیلات متممه ایچون بررهبر وظیفه‌سنی ایفا ایده‌جکدر. بونك ایچون استانبولك بزدن اولکی دوره‌لرده‌کی دارات و احتشامی حقنده عمومی برفکر پیدا ایتمك اوزره شهرك مرکزنده‌کی سوقاقلرله مبانیٔ عمومیه‌سنی کوزدن کچیرمکی موافق بولدم: چونکه استانبولك وضعیت عمومیه‌سی لایقیله اکلاشلمدقجه مبانی ومؤسسات عالیه‌سی حقنده واضح برفکر ایدینلسی قارئین کرام ایچون بلکه موجب تعب اولنور.

بودرجه تفصیلده برغایه‌دها تعقیب ایدییورم‌که، اوده آثارومبانیجه بوقدر زنکین بربلده عثمانلی تورکلرینك النه بعض استثنالرله معظم برخرابه حالنه کچمه‌دن اول مختلف زمانلرك انقلاباتنده ولاتین استیلاسنده نه‌درجه واسع ومؤلم تخریباته‌ویغمایه اوغرادیغنی، وثائق اجنبیه ایله اثبات ایتمکه برمقدمه تشکیلی ایچوندر.

استانبولك وضعیت‌طوپوغرافیه‌سنه‌دائرمهم تتبعاتده بولنان متوفی‌دوقتور مورتمان (استانبولك‌طوپوغرافی طاسلاغی) [۱] نامنده‌کی‌اثرنده ذکر وتفصیل ایلدیکی‌اوزره، تدقیقاتده سهولتبخش اولان نقطه، (مه‌سی: اورته‌یول دیمکدر) Μέση دنیلن شهرك الك مهم جاده‌سنك، عمومی بیوك میدانلری یکدیکرینه تصورتله ربط ووصل ایلدیکی، وسرای کبیر قیصریدن وآیاصوفیه معبدندن اعتباراً، شهرك مبنی اولدیغی یدی تپه‌نك ذروه‌لرینی نه‌وجهله تعقیب ایتدیکی کیفیتنك تدقیقیدر. بناءً علیه، عثمانلی فتحندن بری برچوق عوارض طبیعیه‌دن‌وحادثات وانقلاباتدن‌ناشی استانبولك وضعیت‌طوپوغرافیه‌سی خیلیدن خیلی تبدل ایتمش اولدیغندن، بوحادثاتك درجه‌سنی اکلامق ایچون شهرمزك اسکی وضعیتنی اوکرنمك لازمدر. بوانقلابات ارضیه‌نك الك یکی و بارز شکلنی فرضا، اقسرای حریق کبیرندن [۲] اول لاله‌لیدن اعتباراً لانغه و یکی قپویه طوغری اراضی قدیماً دیك بریوقوش ایکن یانغیندن صوکره‌بوحوالی تسویه ایدیله‌رك زمین، یکی قپو استقامتلرینه طوغری یرینه کوره، درت بش آرشون، وبلکه دها زیاده یوکسلتیله‌رك اسکی دیك یوقوش قسماً ازاله

: Esquisse topographique de Constantinople [۱]

[۲] لاله‌لی جوارنده قوسقه‌ده‌کی قوجه راغب پاشا کتبخانه‌سنك آرقه جهتلرنده طولدیریلان اراضینك وسطی‌ارتفاعی (٦:٥) متره اولدیغنی بالمساحه آکلادم.

[۲] آقسرای حریق‌کبیری: معراج قندیلی کیجه‌سی (جمعه‌کونی) ـ ۱۰تموز۱۳۲۷. یانان یرلرك مساحهٔ‌سطحیه‌سی ٤۳۰,٥۰۰ متره مربعیدر،

و تعدیل قلنمش اولمغله یانغیندن مصون قالان لانغه ، یکی قپو ، چوبان چاوش ، نشانجی سمتلری یوقاری‌یه نظراً پك چوقورده قالمش در که ، قوم‌قپو جهتنده‌کی مشهور مصلا یاخود فرهاد پاشا مدرسه‌سی [١] ، قوسقا سمتنك آشاغیسنده حوضلی حمام قربنده کائن چوبان چاوش جامعی [٢] بو اراضینك امتدادی

[١] برنجی کتابمزك (٥٠٩) نجی صحیفه‌نك حاشیه‌سنده بیان‌ایلدیکی اوزره (مصلا مدرسه‌سی) سنان پاشانك سعایتیله ایوب سلطان جوارنده‌کی چیفتلکنده مختفی اولدیغی حالده یقالنوب یدی‌قله محبسنده اعدام ایدیلن (١٠٠٤) صدراعظم فرهاد پاشا یاپدیرمشدر . (حدیقة‌الجوامع) ده مذکور اولدیغی اوزره ، بوذات یکیچری اغاسی ایکن کوردیکی بررؤیایه شیخ رمضان حلوتی خلفاسندن شیخ محمود افندینك فرهاد آغایه : « داماد سلطانی وصدراعظم اوله‌جقسك !) دیو تبشیر ایله تعبیر ایتمسی اوزرینه یاپدیرمش ایدی . رؤیا ، حقیقته منقلب اولدیغی تقدیرده‌ده شیخه بر مسجد بناسی نذر ایتمش‌وفی‌الحقیقه زمان صدارتنده نذرینی یرینه کتیرمشدر .

شیخ محمودافندی ، (وعظ) لفظنك ناطق اولدیغی (٩٧٦) سنه‌سنده ارتحال‌ایدرك مسجدك صول جناحنده احضار ایدیلن [illegible] دفین [illegible] . فرهاد پاشا [illegible] تربه‌سی ایوب سلطانده، خاقان‌اسبق مرحوم ومغفورله سلطان‌محمدرشاد خانك تأسیس ایتدیکی (رشادیه) مکتبنك قارشوسنده ودرت یول آغزنده کوشه‌ده‌در. تربه ، معمار سنان بناسیدر ، پك مکلف ایسه‌ده باقیمسزلق یوزندن خراب ومتروکدر. پاشانك صندوقه‌سی‌ده محو اولمق اوزره‌در . سرپوشی دولاب ایچریسنده طوپراقلره قاریشمش طوریور .

[٢] چوبان چاوش جامعی — بو مسجد ، قوسقه‌ده ، قوجه راغب پاشا کتبخانه‌سنك آرقه طرفنده ، حوضلی حمام قربنده‌در . بانیسی چاوش باشی سلیمان آغادر ، کندیسی‌ده ، صاغ جهتنده ، پارمقلقلی دیوار اوکنده مدفوندر. اثرخیری اولان جامعك حوالیسنده وصولی طرفنده اخشاب برمدرسه‌سی وچشمه‌سی واردر اساساً بوجامعك محله‌سی یوغیکن سلطان احمد خان ثالث دوری اواخرنده ، اطرافنده‌کی محله‌لردن خانه‌لر آلنوب بورایه الحاق ایدلمش ، وبو صورتله محله پیدا اولمشدر .

برطرفدن قوسقه‌دن، دیکر جهتدن لاله‌لی قارشوسنده‌کی بودروم یاخود مسیح پاشا جامعی اوکندن کلن سوقاق یرینه کوزه اوچ ، درت متره قدر یوکسالتلدیکندن بوجامع کونك برنده [illegible] قدر طوپراق آلتنده قالهرق محو [illegible] .
بعدالحریق تسویهٔ طریقك نتایج مشئومه‌سندن بری‌ده بودر ...

چوبان چاوش جامعی اخشاب سقفلی بر صره کسمه یونتمه طاش، بر صره طوغله ایله انشا ایدلمش کارقدیم بر مسجددر.

قبرستاننده مدفون اولان ذوات . —

صاغ طرف جبهه‌سیله محراب جهتنی احاطه ایدن قبرستاننده آتی‌الذکر ذوات محترمه ومعروفه مدفوندر . تاریخك مأخذلرندن بریده مکتوبات اولدیغنه نظراً کونك برنده امثالی کبی ، یوق ایدلمسی مقرر بولنان قبرستاننده مدفون اولانلری اولاد واحفادمزك ، حافظهٔ احترامنه نقش ایتمك اوزره برر برر قید ایدیورم :

اولاً — جامعدن ایچری کیررکن صاغده پارمقلق اوکنده :

(سلیمان اغا)

سنك مزارنده : « کل‌من علیها فان ـ جنتمکان فردوس آشیان غازی فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك سرچاوشی ، صاحب الخیرات والحسنات وراغب الجنة والدرجات اشبو جامع ومدرسه بانیسی مرحوم سلیمان اغا روحنه فاتحه احسان . »

بوذاتك مزاری ، مکلف مرمر صندوقه‌لیدر. باش وآیاق طاشلری قالین وایشلمه‌سزدر . بوراسی وقتیله‌ده برحریقدن متأثر اولدیغی ،آیاق طاشنك زیاده‌جه زده‌لنمش اولمسندن اکلاشیلیور. باش طاشی ،آیاق طاشنه نظراً بشقه شکلده‌اولوب، مرمر صندوقه‌سیله متناسب وآهنکدار بر قسم تشکیل ایتمیور . ظاهرحاله باقیلورسه ، بوصوکره‌دن یاپیلمشدر . کتابه‌سی اویمه وحك‌صورتیله اولمیوب ، یالدیزله یازلمشدر .

سرقبرنده قندیل یاقیلیور . اکلاشیلان محله‌جه بوذاتك معنویتیله تبرك ایدلمکده‌در .

صندوقهٔ‌مزارینك آیاق طاشنه ، عاریت اوله‌رق بر دیکر کوچك طاش اوطوردلمشدرکه ، کتابه‌سی شودر :

حالندە تماما طوپراق آلتندە قالەجقدر . طولدیریلان اراضی ایلە حریقدن مصون قالان یکی قپو ، وقوم‌قپو

الباقی هوالله ، کل نفس ذائقة الموت :

صاحب الخیرات والحسنات مرحوم ومغفور چاوش باشی اسماعیل آغانك روحیچون ...

سنە

١٢٢٥

نسبةً اوفاق برطاش اولان بوسنك مزارك علامت فارقەسی ، سرپوشی یوقدر ، یوقاریسی مثلث‌الشکلدر . بوذاتك‌دە چاوش باشیلردن بری اولدیغی آکلاشیلیور .

سلیمان آغانك یانندە :

هوالباقی : الهی‌واریجق داربقایە ـ شفیع اولە محمد

رجائی افندی مرحومك مهتر باشی‌سی اسماعیل ابن علی ابن مصطفی‌یە روحنە فاتحە :

— ١٢٠٨ : ١٣ محرم —

بو ، رجائی افندی مملکتندە خلیل آغا نامیلە یاد اولنورمش . آماسیە مضافاتندن اجدادیمك مسقط رأسی اولان مجید اوزینە تابع الوان چلبی‌لیدر . مملکتندە ایکن پدری بروقفك متولیسی ایمش حسب الوراثە وقفك تولیتی عمجەزادەسنە انتقال ایتمك لازم‌کلیورمش . خلیل آغا تولیتی عهدەسنە کچیرمك زعمیلە عمجە زادەسنی اولدیرتمشدر . بو وقعۀ جنائیە اوزرینە خلیل آغا ، مملکتنی ترك ایلە کوتاهیەیە فرار ایتمش واورادە بر مدت محمد آغا اسمیلە وقت کچیرمشدر ، خلیل آغانك کوتاهیەدە بولولندیغی مملکتنجە شایع اولمسی اوزرینە اورادن استانبولە کچمشدر خلیل آغا استانبولدە بعض ذواتە ازجملە ، سلیمان فیضی پاشایە ، صوکرە لالا محمود بکە انتسابلە صدارت مکتوبی قلمنە خلیفە اولمشدر . بالآخرە معادن والیسی ضیا یوسف پاشایە دیوان کاتبی اولوب ثروت صاحبی اولمشدر .

پاشاسی صدراعظم اولنجە محمد افندی قالیونلر کاتبی نصب ایدلمشدر . ١٢١٣دە مصر سفری بدایتندە مکتوبی باش خلیفەسی و آز وقتدە صادق افندی وفاتندە مکتوبیء صدر عالی اولدی . ١٢١٦ دە دفتردار شق اول ، ١٢١٧ ربیع‌الاخرندە مصر دفترداری اولمغلە فتحندە النەکلی اموال کچدی . بو آرالق عزل اولندیسەدە ، تکرار نصب ایدلدی . ١٢١٨ دە مصردە قتل ایدیلەرك مالی جانب میریدن ضبط ومصادرە اولندی . بشروا القاتل بالقتل! بو صورتلە عدالت صمدانیە معصوم، شهید عمجەزادەسنك انتقامنی آلمشدر. محمد افندی ، استانبولدە جراح پاشا مدرسەسندە تحصیل علوم ایتمشدر . (رجائی) مخلصیلە اشتهاری وارادەدر. آماسیە تاریخی مورخ فاضلی حسین‌حسام‌الدین افندی برادریمز، مقتول مومی‌الیهك مصادرە ایدیلن اموالنك بر قطعە دفترینی آیاصوفیە طبقەسندە محفوظ اوراق و وثائق وقفیە میاندە کورمش ، اوقومشدر .

مجلس معارف اعضای سابقەسندن مرحوم ثریا بکك (سجل عثمانی) سندە ، مومی‌الیە رجائی افندینك کوتاهیەلی اولدیغی یازیلیورسەدە، خطادر . اساساً کندیسی الوان چلبی‌لیدر ، بالآخرە کوتاهیەیە فرار والتجا ایتمشدر .

بوذاتك یانندە :

کتخدای تبرداران سرای عتیق مرحوم الحاج حسین اغا روحنە ...

— ١١٤٦ —

سەتیری آرەسندە یوقاروده سویلندیکی کبی، درت بش آرشونلق اوچوروم واردر . بوچوقور محلات ایله

[illegible]نده :

درکاه عالی کدکاولرندن اورفلی (اورفەلی) الحاج محمد آغانك روحنه ...

— ۱۱۷۷ —

جوارنده :

مرحوم ومغفور کاتب عالی افندی روحنه ...

— ۱۱۲۷ —

یانندەکی مزارده :

هوالخلاق الباقی :

حاجی اسماعیل آغا قیلدی وفات
فاتحه عرض ایله روحیچون همان
عالم ایچره کاری حقاقاق ایدی
ترك کسب وکار ایدوب اولدی روان
برمسن ذات شریف وپاك ایدی .
یتمشه یتمش ایدی سنی بی کمان
دمبدم ایتسون قرین مغفرت
کندو احسانیله رب مستعان
بویله تاریخ مجوهر یکلور
مسکنی اسماعیل آغانك جنان
روحیچون رضاً لله فاتحه

— ۱۲۲٤ : ۲۲ ذا —

یاننده :

هوالباقی : خواجکان دیوان همایوندن ومکتوبیٔ صدرعالی خلفاسندن محمد نورالدین افندی ...

— ۱۲۵٦ : ۷ ن —

قربنده :

هوالباقی : لااله الاالله ... طریقت علیهٔ قادریه مشایخ کرامندن بوزجه‌آطه‌لی خلیل پاشا زاده وداع عالم فانی ایدن مرحوم ومغفور المحتاج الی رحمته ربه الغفور حسن زهدی افندی رحمة الله علیه الباری

— ۱۲۷۷ —

مخطره ـــ اسکدارده قرەجه احمد تربەسنك قارشوسندەکی مسجددن یوز خطوه قدر کیدلدکده صاغدەکی برنجی سوقاغك ، کوشەسندە : « مرحوم ومغفور خواجه میکائیل ابن محمود شیروانی : سنه ۱۹٤۱ » نامنده بر ذاتك مکلف بر صندوقهٔ مزارینه تصادف ایدیلور. بوکوشەیی دونجه سلیمیه‌یه کیدر بر یول واردر . بو یولك صاغ طرفندەکی سد اوزرنده اولا: السید کورت علو پاشانك قلاوی ایله مزارینه‌تصادف ایدیلور : ۱۲۱۳ حا : ۱۰ کوتاهیه‌نك شهرەکوستی محله‌سندەکی علو پاشا جامع شریفی ومدرسەیی مشارالیه یاپدیرمشدر . بوذات اناطولی والیسی ایدی . بوجامعك ایچریسی کوتاهیه‌نك اك نفیس چینیلریله مزیندر . سلیمیه‌یه طوغری درت آرشون فاصله‌ده : شهید مغفور قره‌حصار والیسی بوزجه آطه‌لی خلیل پاشا حضرتلری دفین‌خاك عطرناکدر : ۱۲۱۸ ج : ۸ .

خلیل پاشا زاده حسن زهدی افندینك یاننده :

چوبان چاوش جامعی امامی مرحوم سید عثمان افندی ...

— ۱۱۸۱ —

يوقاری قسمك برسويه‌يه كلمسی عصرلره متوقفدر . بناءعليه ، شهرامينی اسبق جميل پاشا زماننده ياپيلان

قرينده :
الحاج يوسف پاشا خزينه‌داری ويس آغانك قاينی‌المحتاج الی رحمة ربه‌الغفور حسين بن محمد آغا — ١٢٢٠ —
يانده ، باش وآياق طاشلری منتظم چارچيوه‌لی مزارده :
چوبان چاوش‌جامع‌شريفی امامی طريقت‌عليهٔ قادريه مشايخندن پوست‌نشينی الحاج حافظ‌محمدزهدی افنديك روحيچون...
— ١٣١٠:٧ذی‌القعده‌چهارشنبه —

يانده :
حالا دولتلو والده سلطان افندمزك كتخدالری دولتلو يوسف آغانك قرنداشی مصطفی آغانك (مختومی) مرحوم محمد راشد بك روحيچون ...
— ١٢١٤ —

مخطره — يوسف آغا سلطان سليم خان‌ثالثك والده‌سی مهرشاه سلطانك كتخداسی اولوب بروسه‌ده قتل ايدلمشدر .
١٢٢٢ : ربيع‌الاخر ١٧

دار لفنونبناسنك برنده مشاراليهك قوناغی واردی. يوسف آغانك‌افراد عائله‌سی ، طوپقپودن‌ماليه خسته‌خانه‌سنه‌كيدن جاده‌نك‌صولنده‌آريجه‌يوكسك‌برخطيره‌ده مدفوندرلر. زوجه‌سی‌ده وفاقبرستاننده آرقه‌طرفده‌مدفوندر. اورته‌كويده دفتردار برونده اسبق بحريه ناظری بوزجه اطه‌لی حسن پاشانك ساحلخانه‌سی برنده يوسف آغانك احفادندن وصدوردن عمر آغا زاده توفيق بكك ياليسی واردی. توفيق بك ايوبده بوستان اسكله‌سی جاده‌سنده مدفوندر.

يانده ، باشنده ، سلطان محمود عدلی دوری رجالنك اكتسا ايتدكلری اوزون وقالين پوسكوللی تونس فسی بولنان:
ديوان دعاوی ناظری كيسه‌داری خواجكان ديوان همايوندن ودا لميه قلمی خلفاسندن السيد عمرسری افنديك روحيچون رضالله ..:
— ١٢٥٧ : ٢ ر — كتبه سيدالحاج مصطفی .

يانده :
كترالی كتخداسی سابقا (مطبق = مطبخ) امينی الحاج محمد افندی زاده مرحوم ومغفور المحتاج الی رحمة ربه الغفور احمد افندی روحنه :
— ١٢٠٨ جاذی‌الاول —

يانده :
اسما سلطان كتخداسی چلبی افنديك (خزينداری) خليل آغانك زوجه‌سی مرحومه ومغفوره المحتاج الی رحمة ربه الغفور عايشه خاتون ...
— ١١٩٢ غره : زا —

مخطره — اسما سلطان كتخداسی الحاج چلبی محمد افندی (١٥،١٢١٤ د) قره‌جه احمد قبرستاننده‌كی شهيدلكك قارشوسنده ، مسكينلر جاده‌سيله سليميه جاده‌سی آره‌سنده‌كی صفه اوزرنده مدفوندر. باش وآياق طاشلری غايت قالين ، مكلفدر ، باشنده ، خواجكان ديوان همايونه مخصوص مكلف قفسی دستارلی بويوك برقاووق واردر. آياق طاشنك جبهه‌سنده طباقلر ايچنده آرمود ونار رسملری ، يان جبهه‌لرنده مزين وعجيب الشكل صاقسيلر درونده چيچكلر منقوشدر . طاشجيلق صنعتنك مهم بر نمونه‌سيدر.

كتابه‌سی عيناً شودر :

عجبكم رحم مادرده
تمكن ايتديكی كبی

شوغریب تسویهٔ طریق ، شهرك مرمره‌یه ناظر كوزل ، صحی ومعموریته پك مساعد برمنطقه‌سی بوصورتله ایكی‌یه آیریلمش، وبوسمتلرده‌كی متعدد آثار ومبانیٔ دینیه‌نك محاسنی انتاج ایتمشدر .

ایكی قردش بریرده
منور شمس ماه كبی
سابقا ركاب همایون
ومرحومه اسما سلطان
كتخداسی مرحوم ومغفور
المحتاج الی رحمة ربه
الغفور الحاج چلبی محمد افندی
روحیچون الفاتحه
١٢١٤
١٥ د

بومزارك یانینده‌كی مرقدك باش‌طاشی یوقدر. تحقیقاتمه نظراً بونی، اون بش‌یكرمی‌سنه اول بعض‌اجنبیلر سرقت ایتمشلر. آیاق طاشنك ، طبق چلبی محمد افندینك طاشلری كبی مكلف ومزین اولمسنه وچلبی‌نك طاشنده « ایكی قردش بریرده » دینلمسنه نظراً بومزار صاحبنك چلبی محمد افندینك برادری اولدیغی آكلاشیلیور .

چوبان‌چاوش جامعنك قبله جهتنه تصادف ایدن قبرستاننده‌ده :

سابقا آیاصوفیهٔ كبیر متولیسی ابراهیم افندی زاده خطاط عابد محمد افندی مدفوندرلر ...
— ١١٣٨ —

وبوذاتك آیاق اوجنه مصادف یرده‌ده چوجغیله برابر برلحوسه مدفوندركه ، طاشنده :

علت اسهال وضع المحال ایله
ایكی باشدن شهیده اولوب

آنه‌سیله معصومه‌سی برقبرده مدفونه اولان مرحومه ومغفورلهما حنیفه وخدیجه روحلریچون ...
— ١١٧٥ —

اكلاشیلان اسهالدن مضطرب ایكن وضع حملك تأثیراتی‌ده منضم اوله‌رق وفات ایدن بو قادینك طاشی ، یاری‌یه قدر طوپراغه كومولمش اولدیغندن كتابه‌سنك تمامنی اوقویه‌بیلمك ایچون الیوم ، درونده برطاقم مهاجر وحریق‌زدكان اسكان ایدیلن جامع ساكنلرندن بر فقیر چوجق واسطه‌سیله تدارك ایده‌بیلدیكم بر كسه‌رله طوپراغی قازه‌رق كتابه‌نك تمامنی ضبط وقیده موفق اولدم .

سالف الذكر خطاط عابد محمد افندینك مزاری یانینده تمامیله طوپراغه كومولمش ، باش وآیاق طاشلری قیریلمش ، اشكال‌هندسیه‌دن متشكل مزینات ایله‌آراسته درت مرمر صندوقه دها وارایسه‌ده تمامیله طوپراق آلتنده اولدقلرندن‌تدقیق ممكن اولمه‌مدی . [٨ : شباط ١٣٣٨]

چوبان چاوش جامعی جوارنده كاتب سنان جامعی ، نامیله بر قدیم معبدیمز دها واردركه ، بوراسنی بدایة كاتب سنان افندی انشا وبالاخره (١١٥٠) سنه‌سنده راقم محمد پاشا نامنده برصاحب خیر اوفاق بركر علاوه‌سیله تعمیر ومنبر وضع ایتدیرمشدر . جامع اساساً قبه‌لیدر . بومسجدك الیوم جوارنده‌كی چشمه ، صدرسابق دال‌طبان مصطفی پاشا طرفندن انشا ایدلمش وسرایی‌ده مسجدك قارشوسنده بولنمش اولدیغندن مسجدده دال‌طبان مسجدی نامیله معروف اولمش ایدی. حال بوكه مصطفی پاشانك بومسجدله برمناسبتی یوقدر .

برنجی كتابمزده ، بالخاصه منطقه‌لر بحثنده بومبانیدن الك مهملرینی آیری آیری ذكر ایلمش ایدك .

بیزانس طوپوغرافیاسنك بوقسمی ایچون احتجاجه صالح باشلیجه منبع مراجعت اول باول (كتاب المراسم) در كه ، قیصرلرك بیوك مراسم دینیه وملیه‌سنه ، ویاخود شهره آلای والا ایله صورت رسمیه ومطنطنه‌ده دخوللرینه عائد كافهٔ تفصیلات وتعریفاتی بوكتاب قدیم ومهمده بولورز .

بیزانس قیصرلرندن اولوب ، مذكور (كتاب المراسم) ك مؤلفی ، مورخ معروف (قسطنطین پورفرویه نیطوس) Const. le Porphyrogénète ، بو كبی مراسم وكیدیشلرده قیصرلرك ، مختلف (فاقسیون) = (فرقه‌لر ، جمعیتلر) طرفندن نره‌لرده ، هانكی مواقعده آلقیشلاندقلرینی پك دقیق برصورتده تعریف ایدییور . ثانیاً ، (پاتریا) Patr a ده مبانی و مؤسسات بلده‌یی تعریف ایدركن تعقیب ایدیتدیكی ترتیب و صره‌یی‌ده نظر دقته آلمه‌مز اقتضا ایدر .

كوزه چارپار درجه‌ده صدد خارجنده‌كی بعض مواد ومباحثدن صرفنظر ایدیلورسه ، بومؤلفك ، بلده‌یی اوچ خط اوزرنده ، پك منتظم برصورتده كشت وكذار ایتدیكی اثرینك مطالعه‌سندن آكلاشیلیور .

صوك اوله‌رق ، نوغورودلی (آنطوان) Artoine de Novgorcd لكده ، استانبولك معابدینی و تعداد ایدركن ، بونلرك وضعیت طوپوغرافیه‌لرینك ایجابات طبیعیه‌سندن اوله‌رق بعض كونا صره و ترتیبه رعایت ایتمش اولدیغنی‌ده خاطردن چیقارمیه‌لم .

مرورزمان ایله مصطفی پاشا سراینه ، دفتردار ، صوكره مصر ، جده والیسی اولان راقم پاشا وضع ید ایلدیكندن ، مسجدی تعمیر وتحقیقاتمه نظراً ، بركاركیر قبه علاوه‌سیله توسیع ایلمشدر . راقم پاشا مصرده‌وفات ایدرك امام شافعی قربنده دفن ایدلمشدر .

موت راقم محمدپاشا ١١٨٣ تاریخ وفاتیدر .

پدری ، بوزاوغلان دفتردار ابراهیم افندی ایساقجیده وفات ایتمشدر ١١٥٩ .

دال طبان مصطفی پاشا . قپوجیلر كتخدالغنده ١٠٩٥ ، جبه‌جی باشی ویكیچری اغالغنده (١١٠٣) ، ایكی طوغ ایله بابا طاغی محافظلغنده ، اناطولی ایالتنده (١١٠٨) ، بولنمش ودیاربكرده ایكن حقنده شكایت واقع اولمغله مظهر غضب اولمش ایكن مفتی فیض‌الله‌افندینك شفاعتیله بو سنه قربنده برحنال‌قریه‌سنه نفی ووزارتی رفع اولنمشدی . ١١٠٩ . بالاخره مظهر عفو اوله‌رق بر سنه صوكره رقه ایالتیله و بر سنه مرورنده بغداد حكومتیله تلطیف اولنه‌رق بر سنه صوكره شرعسكر اسلام نصب ایدیله‌رك اواطرفه كیتمش وبصره‌نك استخلاصی أثناسنده (دیاله) نهرینك تعمیری واسكی مجراسنه ارجاعی امرنده بویوك خدمتلری سبق ایتمشدر . خدمات واقعه‌سنه مكافاةً ١١١٣ ده اناطولی‌یه والی ، ١١١٤ ده صدراعظم اولمشدر . مصطفی پاشا ، امور دولتك دقایقنه واقف اولمدیغندن ، قادینلرك فراجه‌لرینی توسیع وخرستیان ویهودی‌لباسلرینی تغییر كبی برطاقم كوچك واهمیتسز ایشلرله مشغول اولدیغی كبی ، خلقه درشت معامله ایتدیكندن ومفتی فیض‌الله افندی‌یی عزل ایتدیرمك ایچون تاتاری تحریك ایله برفساده مؤدی اوله‌جغی مسموع اولدیغندن ادرنه‌ده قپو آراسنه حبس ومالی میریدن ضبط وكندی دخی میدان سیاستده قتل ایدلدی ادرنه‌ده (صیریق میداننده) مدفوندر ١١١٤ . یرینه رامی محمد پاشا وزیر اولدی .

جامعك قپوسنك اوزرنده‌كی كتابه‌ده :

بحمدالله‌كه معمور اولدی بورعنا عبادتكاه   مرور وقتله اولمش ایكن هرجانبی برباد
اولوب عالی همم راقم افندی واقف ثانی   معمر اوله‌كیم كاتب سنانك روحن ایتدی شاد
صلواته جمع اولان حضاردن بودر تمنامز   بوصاحب خیریده خیر ایله بركز ایلسونلر یاد
بوجامع حسبةلله بنیاد اولدیغی دمده   دوتاریخه موفق اولدی فنی خامهٔ استاد
قبولی ایله مسرور ایله یارب ایكی عالمده   بووالا معبدی راقم افندی ایتدی چون آباد
— ١١٥٠ —   — ١١٥٠ —

اسکی بیزانس حقنده بالکز ، یکانه مهم بروثیقهٔ تاریخیه اولان سانف البین (کتاب المراسم) ده آتیده‌کی مواقف ذکر وتعداد ایدلمشدر :

آیاصوفیه ایله سلطان احمد جامع شریفی آره‌سنده ، وجوارنده مبنی بولنمش اولان سرای کبیر قیصریدن شمدیکی چنبرلی طاش موقعی اولان (فوروم قسطنطین) ه قدر کذرکاهده صره ایله آتیده ذکر اولنان نقاط ومواقع ، ومؤسسات وار ایدی :

١ -- تونج پارمقلق ، (سرایك اوکنده ایدی) سرای کبیرك مدخلی .

٢ — آخیله‌فس ، مطالعه قپوسی Ζεύξιππος ou Ἀχιλλεὺς, πύλη τῆς Μελέτης,

٣ — اوکوسته‌ئون Augusteum

٤ — میلیون Μίλιον, Milion

٥ — آئیئوس ایبوآنیس ته‌ئولوغوس St. Jean Théologue

٦ — لاوسوس Lausus ؛ Ἔμβολος πλησίον τοῦ Λαύσου ك یانده‌کی ئه‌موولوس

٧ — پره‌طوریوم Pretorium

٨ — آندی فوروس Ἀντιφορος (فوروم قسطنطینك قارشوسنده ایدی) [١]

٩ — فوروس قسطنطین (چنبرلی طاش موقعی)

— فوروم قسطنطیندن (فلاده لفیوم) (دیره‌کلر آراسی) ه قدر کذرکاهده‌ده شونلر وار ایدی :

١ — ماقرَوس ئه‌موولوس = (اوزون چارشو) Macros Embolos

٢ — آرتوپولیا Artopolia (چنبرلی طاش ایله بایزید میدانی آراسنده‌کی ساحه : عتیق علی پاشا ، صدفجیلر چارشوسی ، اوقجیلر باشی)

٣ — طاوروس Ταῦρος, Taurus (بایزید میدانی ، قاپتیول)

٤ — دیاقونیسیس پانائیا کلیساسی (شیمدیکی قلندر جامعیدر)

٥ — مودیئوس Modius

٦ — فیلاده‌لفیوم = (شهزاده باشی ، دیرکلر آره‌سی) Philadelphium

— فیلاده‌لفیوم دن حورایون کلیساسنك موقعی اولان فاتح میدانه قدر .

قیصر، فیلاده‌لفیومه کلنجه ، حواریون کلیساسنه کیتمك ایچون شورالردن کچردی :

[١] چنبرلی طاشك قارشوسنده ، کمرلی ، قبه‌لی جسیم برخان وار ایدیکه ایلچی خانی دیمکله معروف ایدی ، برنجی کتابمزك (٤٠٥) نجی صحیفه‌سنده ویردیکمز معلوماتدن مستبان اولدیغی اوزره ، (استانبولده لاتینلرك تاریخی) نام اثرك حین نشرنده (١٨٩٤) ایلچی خانی خراب برحالده ایمش . متوفی دوقتور مورتمانك افاده‌سنه نظراً ، (سانتاماریا) نام وندیك کلیساسنك پك یاقیننده کائن (سن مارق) باندیراسنی حامل وندیك بالیوزینك سرایی ، چنبرلی طاشك بولندیغی (فوروم قسطنطین) ده ایمش . شوتعریفه باقیلورسه ایلچی خانی دیدیکمز جسیم خان وندیك بالیوزینك سرایی اوله‌جق .

(سن مارق) ، St. Marc وندیك جمهوریتنك حامیسی تلقی اولنور ایدی ، بوجمهوریتك باندیره‌سنده برآرسلان رسمی منقوش اولوب ، بوآرسلانك اوکنده صحیفه‌لری آچیلمش انجیلده‌کی Pax Tibi Marce یعنی (السلام علیك یامارقو) عباره‌سی یازیلیدر .

چوجقلغمز زمانه مصادف اولانده بوایلچی خانده رمضان کیجه‌لری قره‌کوز اوینادیلور ایدی .

١ — آییا ئه‌فیمیا تواولیو ریئو Ste Euphémie (اسکی سراجخانه باشنده معمار آیاس جامعی جوارنده‌ایدی)

٢ — آیئوس پولی‌ئه فقتوس [١] St. Polyeucte

٣ — آیئیوس خریستوفوروس St. Christ phoros

٤ — مرمر آرسلانلر

٥ — آیی‌ئی آپوستولی (فاتح میدانی) Sts. Apotres

فیلاده‌لفیوم‌دن بالقلی سرای و کلیساسنه Ste. Vierge - Pége قدر کذرکاهده‌ده :

١ — قیلاده لفیوم

٢ — آماستریا نون (شهزاده میدانیدر) Amastrianon (شهزاده باشی موقعی)

٣ — ووس = (آقسرای) Bovis

٤ — مه‌سی توکسیرولوفو (حاصکیدن اوته‌یه) = (قوری ، چیلاق تپه) Xerolophus

٥ — برنجی طاق . اکسیرولوفو

٦ — آیئوس قالینیقوس معبدی (مسجد) St. Kallinique

٧ — مونیتا = Μονῆτα (ضربخانه)

٨ — أکساکیئونیون = (آلتی مرمر سمتی) Ἑξακιόνιον

٩ — تری‌اودوس = (اوچ یول اغزی) Triodos وار ایدی . بوراده حواریوندن (اونیسیموس) ك برمعبدی وار ایمش .

١٠ — صاغ‌قوله دونجه : آیئیوس أیاقووس توپرسو st Jeaques le Perse (یعقوب عجمی) معبدی‌که حکیم اوغلی علی پاشا جامع شریفی موقعی اولمق اوزره کوستریلیور .

١١ — آییؤس موکیوس کلیساسی St. Mocius (دکز آبدال جامعی موقعی)

١٢ صو یولی (بوراده یردن صو چیقاردی)

١٣ — ئه‌موولوس . بوراده برستون‌وارایدی . بوموقعه سیغما Sigma دیرلرکه ، سیلوری‌قپوسی قربنده‌کی اوچنجی‌باب‌عسکری (Trité) P.Militaire بوموقعده‌ایدی . برنجی کتابمزك قپولر بحثنده (ص: ٢٠٦) ذکرایدلدیکی‌اوزره ، ایکنجی‌باب‌عسکری‌اولان‌باغرادقپوسنك کوشه‌سندن‌اعتبارآبواوچنجی‌عسکری قپویه قدر سورلر برخط مستقیم اوزره ممتدایکن ، بورادن ایچری قیوریله‌رق بیزانس الفباسنده‌کی (سیغما ⊓) حرفنك شکلنی آلیر [٢] ایشته بوشکلندن طولایی بورایه سیغما دیمشلردر . حرم آغاسی (خریسافیوس) Chrisaphios ، قیصرایکنجی تئودوسیوسك هیکلنی ، بوراده رکزایتدیرمش ایدی .

---

[٢] چوق‌دعا ایدن ، مناسنه اولان (آیئیوس پولی ئه فقتوس) رومالی‌اولوب برجمعیت سیاسیه‌نك رئیسی‌ایدی . میلادك (٢٥٩) سنه‌سنده‌روان طرفلرنده قتل ایدلمشدر . شباطك (١٣) نده نامنه یورطی یاپیلور .

[١] بوحوالینك ایچ طرفنده ، سیلوری قپوسنك حذالرنده وقتیله (آیئیاآننا) St Anne نامنه برکلیسا وارایدی . بوکلیسانك یرنده ، ویا قربنده بولنمش اولمق اوزره بیوك برجامعمز واردر . بانیسی دور سلیمان قانونیده اندرون همایوندن اوچ توغ ایله چراغ بیوریلان خادم ابراهیم پاشادر ، معماری قوجه سنان‌در طاق ددکاهنده‌کی تاریخ اتمامی بودر :

• بیت هادی ومعبد ابرار •

— ٩٥٨ —

جوامع شریفه بحثنده ، بومعبد عالی‌یه دائر تفصیلات ویریله‌جکدر .

١٤ — زوئو دوحوس پی‌یی (بالقلی دینیلن محلدر) Zoodochos Pighi

بروجه بالا ذکر اولنا مبانی و مواقع کوستریلن نومرو صره‌سنده ایدی . او تاریخده باشلیجه سوقاق وجاده‌لرك استقامتلرینه نقل کلام ایدیلنجه :

— بری آییؤس موکیوس St. Mocius کلیساسنه وسیلوری قپوسنه یوکسان، دیکری‌ده، جنوبه طوغری (پریوله‌پتوس) = (صولی مناستر) Périblepte، وآییؤس ایوآنیس استودیئو = (امیرآخورجامعی) St. Jean Studii کلیسارینه ، ویالدیزلی قپو دینیلن یدی قله قپوسی طرفنه اینن یول، (آییؤس اونیسیموس) St. Onesime معبدینك مبنی اولدیغی اوچ یول آغزندن (تری اردوس = Triodos) آیریلور ایدی . بوراده‌کی (یوکسلن)، (اینن) تعبیرلرندن‌ده اکلاشیلدیغی اوزره ، بوایکی طریقك بری، یوقاری ، دیکری یوقوش اشاغی ممتد ایدی .

بناءً علیه، قسطنطین پورفیرویه نیطوس جادهٔ کبیرك وجههٔ استقامتنی اولدقجه‌واضح صورتده ترسیم وارائه ایتمش اولدیغی جهتله ، الیوم دخی معلوم وزبانزد اولان سوقاق اسملری دلالتیله بیزانسلیلر زماننده‌کی آنا یولك یعنی جادهٔ کبیرك (مه‌سی) احیاءً ترسیم وارائه‌سی امکان داخلنده‌در . باقیکز نه صورتله :

جادهٔ کبیر ، یعنی (مه‌سی) دیدکلری اورته یول (دیوان یولی) آصوفیهٔ کبیرك اوکندن باشلار ، آت میدانك ، چنبرلی طاشك (محترق ستون) و سلطان بایزید جامعنك اوکندن بالمرور باب سر عسکری میدانه (فوروم طوروس) وارير ، واورادن قلندر جامعنك (تئوتوقوس تون دیاقونی سیس) یعنی مریم آنا کنیسای قدیمی St. Vierge Diaconissa ـ تماس ایدرجه‌سنه ـ اوکندن کچه‌رك فیلاده‌لفیوم O = (شهزاده جامعنك موقعی) کلیردی ، [١] بو جاده ، بونقطه‌یه واصل اولدقدن صوکره ، ایکی یوله آیریلور : بری فاتحه ، دیکری آقسرایه کیدر .

طوپقپو ایله ، سیلوری و یدی قله قپولرندن کلن یوللر ، یدنجی تپه اوزرنده و (أقسیرولوفوس) Xérolophus ك (خاصکی، داود پاشا ستملری) اتکنده کائن آقسرای موقعنده Forum Bovis برلشورلر ایدی‌که ، حالاده اویله‌در. طوپقپویه کیدن یول ، قسطنطین پورفیرویه نیطوس‌ك اثرنده ذکر ایدیلمه‌مشدر . حال بوکه ، اوکتابده ارائه و تعریف ایدیلن طریق ، آقسرایدن عورت بازارینه (آرق دیئوس ستونی) Forum d'Arcadius ، وقوجه مصطفی پاشا جامعنه کیدن یولدن بشقه برشی اوله‌مز .

فی‌الحقیقه ، یول بوراده چاتاللاشیر : بری، صماتیه طریقیله (پریوله‌پتوس) Mon. Perivleptos دنیلن صولی مناستره وقدیم (أیئوس أیوانیس استودیو) St. Y. Studion مناستری اولان امیرآخور جامعنه ، وبورادن یدی قله‌یه کیدر .

دیکر یولده ، دار برسوقاق اولان حکیم اوغلی علی پاشا جامعنه (أییؤس أیاقووس توپه‌رسو)

[١] مؤلفك بوراده ایلر تعبیرندن اکلاشلدیغی اوزره ، بایزیددن شهزاده‌یه کیدن یول یوقوش ایدی . فی‌الحقیقه ، بوراده‌کی بعض آثار موجوده‌ده بونی کوستریبور . شهزاده جامعنك قارشو طرفنده،ودرت یول آغزنده کائن‌داماد ابراهیم پاشا سبیلنك وقلندر جامعنك وقتیله شمدیکی یول زمیننده اشاغیده بولندیغی سبیلك وجامعك جبهه‌سنی تشکیل ایدن مرمر باصاماقلرك طوپراق آلتنده قالمسیله استدلال ایدلدیکی کبی ، بعض اسکی رسملرده بوجهتی تأیید ایدییور .

St. Jacque-le-Perse ، آلتی مرمره (اکسا کیؤنیون Exakionion چقور بوستان معجونجی ، موکیوس صهرنجی) Citerna sancti mocii ونهایت سیلوری قپوسنه کیدر . [١]

(پاتریا) [٢] Patria ده شهرك مرکزی قسمنك تعریفاتنه (اوکوسته‌ئون) Augustéon دن ، یوستینیانوس ستونندن، ومیدان مذکوری احاطه‌ایدن سرای کبیرك اقسام ومشتملاتندن (حالکه ، ماغنورا) ابتدار اولنیور، ومتعاقباً (آلتون‌میلیه‌ر)[٣] Miliaire d'Or، حواری(آییوس‌ایپوانیس) St. Jean Apôtre دن اوختوغونده‌کی (تئودوروس اسفوراکی‌یو) [٤] دن Théodore Sphoracii ، (لائوسوس سرایی)ندن [٥] Palais de Lausus ، فوروم قسطنطین‌دن، آرتوپولیوندن، و(آرتوپولیون) ده‌کی ستون Colonne‌دن (یعنی چنبرلی طاش ایله بایزید میدانی آره‌سنده‌کی کذرکاهدرکه ، چنبرلی طاش ـ اسکی صدفجیلر ـ پارمق قپو ـ اوقجیلر باشی ـ بایزید طریقیدر[٦]) توقساراس سرایی ، ندن Palais de Toxara ، (آنه‌مودولیون) ده‌کی (قیز طاشی ـ صوفیلر جهتی) قرق شهیدلر کلیساسندن [٧] XL. Martyrs de l'Anemodoulion فوروم

---

[١] بوایکی یول بوکون دخی موجوددر . آقسرای قره‌عولخانه‌سنك صولندن ، اولانلر درکاه شریفنك اوکندن یوقاری کیدن داریول ، یوسف‌پاشا ـ جراح پاشا ـ قوجه مصطفی پاشا ـ حکیم اوغلی پاشا سمتنه ، واورادن سیلوری قپوسنه منتهی اولور .

بوطریق ، جراح پاشا جامع شریفی موقعنه قدر یوکسله‌رك کیتدیکی حالده ، بونقطه‌دن اعتباراً ، قوجه مصطفی پاشایه قدر دوز ، وبورادن سیلوری قپوسنه طاتلی بر میل ایله امتداد ایدر.

دیکر یولده، تراموای خطنی تعقیباً صماتیه ویدی قله‌یه موصل اولور. بوطریق اوته‌کنه نسبةً برآز دها کنیشجه‌در.

[٢] Banduri P- 7,399

[٣] قدیم بیزانس شهری سورلرینك قره جهتنده‌برقپوسی عد ایدیلن بوبنا ، بیزانس سرایلری حقنده‌کی اثریله مشهور اولان موسیو لابارت طرفندن یاپیلان، خریطه‌ده آیاصوفیه میدانك اورته‌سنده اولمق‌اوزره کوسترلمش ایسه‌ده ، دوقتور مورتمان ، بوقپونك موقعنی آیاصوفیه‌نك غرب جهتنده ومشهور زوقسیپوس حاملرینك شمالنده وجادهٔ‌عمومینك یعنی شمدیکی دیوان‌یولنك برلشدیکی یرده آرامق لازم کلدیکنی اوزون اوزادی‌یه اثبات ایدییور .

بوکا کوره ، مذکور قپونك موقعی ملت باغچه‌سیله (دیوان یولنده معروف جوری اوسته مکتبنك قارشوسنده ایدی) آیاصوفیه جامعی آره‌سنده وتراموایك دوندیکی محلده (اشکمبه‌جی ، ایرانی توتونجی دکانلرینك اوکی) اولمق لازم کلیر . روماده ، میلیه‌ر Miliaire d'Or ، ایمپراطور اوکوستك وضع ایتدیردیکی علی‌العاده بر ستوندن عبارت اولوب، شهردن اعتباراً (میل) لر ، مسافه‌لر بوطاشدن بدأ ایدرك صاییلیوردی .

[٤] وفاده ، کلیسا جامعیدر .

[٥] لائوسوس سرایی ، آت میدانك شمال غربی جهتنده ، یعنی دفترخانه ، مهترخانه طرفنده ایدی .

[٦] چنبرلی طاشده عتیق علی پاشا جامعی ایله ، کوشه‌ده آرناوود سنان پاشا تربه‌سی صیره‌سنده‌کی عرب زاده‌لر حظیره‌سی آره‌سنده‌کی دکانلرده وقتیله صدف اشیا واوانی اعمال ایدیلور ایدی ؛ بوندن طولایی بوراسنه صدفجیلر چارشوسی دیرلر ایدی .

[٧] قیزطاشی جوارنده یایلا یاخود قنبور مصطفی‌پاشا جامعی نامنده برجامع واردر. چوقدن خرابدر. بوجامعك آلتنده قالین دیره‌کلره مستند قدیم بربیزانس صهرنجی واردر . بوراسی ، استانبولك اسکی پلانلرنده (قرق شهیدلر صهرنجی) نامیله کوستریلیور .

قنبور مصطفی پاشا ، اوچ کره بغداد والیسی اولوب ، مصرده وفات ایتمشدر. وفاته : ماه ذی‌الحجة ١١٩٨ تاریخیدر.

بوجامعك جوارنده ، پاشای مشارالیهك اثر خیری اوله‌رق برمکتب ایله سلیمانیه صویندن برآقار چشمه وار ایسه‌ده صویی آقماز . (صاری کز) دیمکله معروف نورالدین افندی‌آنده مدفوندر . مشارالیه سلطان محمد خان مدرسی ایکن شوال شریف ٩٢١ تاریخنده ارتحال ایتمشدر . بوذاتدن ماعدا (تفسیر بیضاوی) اوزرینه حاشیه صاحبی سنان‌الدین یوسف افندی‌ده اوراده مدفوندر . یوسف افندی (صارکز) ك دامادیدر آناطولی قاضیعسکری ایکن فلج اصابت

٢

[٤] والیوم آت میدانی دیدیکمز محلده St. Anastasie Pharmacolytria (شفا معناسنه‌در) قولیتریا لئوماکلیوم Le Leomacellium دباغانه کلیساسی ایله مرده‌لئون (لاله‌لی جامع سرلیق قارشوسنده‌کی محذوف مسیح پاشا یاخود بودروم جامعیدر) قربنده داها برچوق مبانی و مؤسسات واردی .

موضوع بحثمز اولان کتابك فصول متباقیه‌سی پتریون ایله ولاحرندیه تخصیص ایدلمش ، اوچنجی کتاب ایسه مرمره دکزی ساحلنه حصر ایدیلەرك آیئوس سرکیوس ـ باقوس (کوچك آیاصوفیه جامعیدر) St. Serge. st. Bacche کلیساسندن وبو مناسبتله ایپودروموسدن، وبوراده‌کی آیئا ئه‌فیمیا St. Euphémie، و (میلیەر دور) جهتنده (آیاصوفیه میداننك ترامواینك یوقاری دیوان یولنه قیوریلدیغی کوشه‌ده ایدی) مبشر صفتیله تجیل ایدیلان آیئوس ایو آنیس پرودروموس St. Jean Précurseur معابد قدیمه‌سندن باحثدر.

صوفیانو لیمانی (قادرغه لیمانیدر) جوارینك بیانی مناسبتیله (آیئوس میکائیل آرخانکه‌لوس) [٥] و آیئوس میکائل تو آدا St. Michel Tòu ῎Αδδα (تو آدا ، بویوك قسطنطین زماننده ناظرلقده بولنمش ایدی) و آیئوس آغا طونیقوس St. Agathonic ، و آیئوس یولیانوس St. Julien کلیسالری‌ده ذکر ایدلمشدر . مؤلف مرمره دکزینك صماتیه قدر اولان سواحلندن‌ده مختصراً بحث ایتمکله برابر ، صدد خارجنده اولان شیلری‌ده بیاندن کری طورمیور .

ادرنه قاپوسی جوارنده‌کی (آسپاروس) Cit. Aspare [٦] ، سلطان سلیم قربنده بونوس ، وونوس Bonus [٧] ، آلتی مرمرده چوقور بوستان نامیله معروف آیئوس موکیوس St. Mocius ، بیك بردیرك

[٤] صوفیلر سمتیدر . Léomakelion بوراده وقتیله یکیچریلرك یکی اوطه‌لری واردی ، (١٢٤٢) تاریخنده یکیچری اوجاغنك الغاسی وقعه‌سنده بواوطه‌لر قره جهنم ابراهیم آغا طرفندن طوپه طوتیله‌رق محو واحراق ایدلمش ایدی . قره‌جهنم ، ابراهیم پاشا ، طوپجی نفرلرندندر. ١٢٤١ده طوپجی یوزباشیسی ایکن یکیچری باغیلرینك قیشله‌لرینی طوپله خاك ایله یکسان ایتدی ، بوخدمتنه مکافاةً نائل رتبه اوله‌رق میرالای ، ومیرلوا وبوغاز محافظی اولدی. صوکره ، میرمیران رتبه‌سیله بیغا متصرفی‌اولوب (١٢٦٥)ده متقاعد اولدی . (١٢٦٩) سنه‌سی ربیع‌الاخرك یکرمی طقوزنجی کونی وفات ایتدی . شجیع ، صادق ، اسمراللون حمیتلی بر ذات ایدی .

تقسیمده آیاس‌پاشا قبرستاننده ، ژاندارمه قره‌غولخانه‌سنك همان اتصالنده مدفوندر . یقین زمانه قدر مزاری ، طاشی طورورمش . بزم عالم اناث لیسه‌سی تاریخ معلمی مناسترلی توفیق بك بوطاشی کورمشدر .

[٥] میکائیل نامنه معروف اولان کلیسایی قیصر ایکنجی یوستینیانوس [٦٩٥ ـ ٦٨٥] قدرغه‌ده انشا ایتدیرمش ایدی . قدرغه جامعنك موقعنده بولنمش اولمسی اغلب احتمالدر . جلال اسعد بك (اسکی استانبول) نام اثرنده قدرغه اوستنده‌کی صیرتده کوستریلمییور .

[٦] بوصهرنج ، ادرنه قاپوسی جاده‌سی‌اوزرنده قره‌ کمرکده‌کی اوستی آچیق واسع بوستاندرکه ، بویوك یاخود برنجی له‌ئون زماننده آسپار Aspar و برادری آردابوریوس Ardaburius طرفلرندن انشا ایتدیرلمش ایدی . بو ایکی ذات ، اهالینك برقیامی نتیجه‌سنده (٤٧١) تاریخنده قتل ایدلمشلردر .

[٧] سلطان سلیم جامع‌شریفنك غرب جنوبیسنده کائن چوقور بوستاندرکه ، برطرفدن چهارشنبه جاده‌سنده کائن قره‌غولخانه‌دن‌سلطان سلیم جامعنك حوالیسنه یاپیلان حمیدیه مدرسه‌سنك‌اوکندن قناره‌اینن یول، دیکر جهتندن‌ده دارالشفقه اوکندن کچه‌رك قاضی چشمه‌سنه اینن یول آره‌سنده‌در . بو ایکنجی یولدن دارالشفقه دیوارینی تعقیباً کیدیلورسه دیوارك بیتدیکی یرده واتصالنده ، دیره‌کلرینك اینجه‌لکی وباشلقلرینك ظرافتی اعتباریله استانبولده‌کی صهرنجلر میاننده مشهور بولکه‌ریا ، بولخه‌ریا صهرنجنه تصادف ایدرز . بویول ، بریوقوش حالنده اولوب ، صهرنجك ایچریسی کورولمز . جبهه‌سنه صوکره‌دن پنجره‌لر آچیلمشدر ، یوقوشك اورته‌سنده وایترکن صولده چراغی حمزه نامیله قدمادن برینك مدفنی واردر .

ناميله مشهور فيلوقسه‌نوس Philoxenus ويره باتان محله‌سنده، شهرتكير عالم اولان بويوك صهرنجك Citerna Basilika ذكر و بياندن صوكره سورلرك قره طرفنده‌كی قاپولريله اكثريسی اكسيرولوفوس (آلتی مرمر سيتلری) دينيلن يدنجی تپه اوزرنده‌كی مختلف مناسترلر حقنده معلومات ويريلييور .

مؤلفين قديمه‌دن قودينوس‌ك Codinus (هيكللر وستونلر) نامنده‌كی اثرنده‌كوريلن معلومات ، باندوری ده‌كی [١] تفصيلاتك تكرارندن عبارت اولمغله برابر ، بوتكراردهده طوپوغرافيا نقطهٔ نظرندن اوقدر جدی برترتيبه رعايت ايدلمه‌مشدر .

استانبولك لاتينلر طرفندن ضبط واستيلاسندن برآز اول بو شهر معظمی زياريله مشهودات و مطالعاتنی قيد ايتمش‌اولان نوغورودلی انطوان، طوپوغرافيا نقطه‌سندن بعض صره وترتيبه رعايت ايتمشدركه ، بوجهت، بعض كليسالرك موقعلرينی تعيين خصوصنده پك مهمدر . بووجهله ، انطوان ، يالديزلی قاپوده (يدی قله) كائن آيئوس ديوميديس St. Diomède كليساسندن (يدی قله‌ده‌كی غازخانه‌نك بولنديغی يرده ايدی ، مرمر قله جواری) باشلايه‌رق ، ترييا قونداڤيلون Triakondaphyllon ، صولی مناسترده‌كی پريوله‌پتوس مناسترينه وآيئوس آندره‌آس أنديقريسی St. André ἐνδκρίσει كليساسنه (قوجه مصطفی پاشاده سنبل افندی جامع و تكيه‌سيدر) ، آيئوس موكيوس (دكز آبدال جامعيدر) ، St. Mocius [٢] ، آيئوس لوقاس

[١] Anony de Banduri

[٢] دكز ابدال جامعی، طوپقپو ترامواى خطی‌اوزرنده ، مجدداً انشا ايديلن غربای مسلمين خسته‌خانه‌سنه وارمه‌دن صول طرفده كوچوك بر قبرستان اورته‌سنده ، اخشاب سقفلی بر مسجددر [برنجی كتاب : ص ، ٤٦ ، هاشيه] بومسجدك ديوارينه تثبيت ايدلمش علی‌العاده برچشمه واردركه ، بانيسی شهيد علی پاشادر .

— كتابه‌سی شودر —

صدر عاليقدر سلطان احمد عالمپناه داور اعظم علی پاشای خيرات انتساب
فی سبيل‌الله بنياد ايليوب بو چشمه‌يی قلدی فيض التفاتی تشنكانی نشاۂ ياب
كلدی بروقت مباركده صو تاريخن ديدم اولدی جاری چشمه‌سار اصفی ده آب ناب

— ١١٢١ —

چشمه‌نك بانيسی اولان علی پاشا ، سلطان احمد خان ثالثك دامادی و فاطمه سلطانك زوجيدر . مورخ محترم احمد رفيق بكك (فاطمه سلطان) اثرنده مذكور اولديغی اوزره ، علی آغا ازنيق كولنك كنارنده وسلوز قريه‌سنده دنيايه كلدی (١٠٧٧) . باباسی پاشا كتخدالقلرندن متقاعد حاجی حسين آغادر . اصلاً و نسلاً تورك اوغلی تورك اولان علی آغا سلطان احمد ثانی زماننده استانبوله كلدی، حقيق بر مكتب ادب وعرفان اولان اندرونده تحصيلنی اكمال ايتدی، مصطفای ثانی زماننده ذكا وعرفانيله تمايز ايتدی ، احمد ثالثك جلوسی علی آغا ايچون مبدأ فيض و سعادت اولدی . مصطفای ثانی زماننده سركاتب اولان علی آغا ، بو سفر صره‌سيله ركابدارلق ، چوقدارلق و اك نهايت سلحدارلق رتبه‌سنه ارتقا ايلدی . (١١١٦) ده سلحدار اولدی .

حتی شوتلطيف مناسبتيله دورينك علماسندن قاضی عسكر عارف افندی :

سلحدار اولدی بركان كرم صد حمد مولايه
صونلدی دستنه تيغ مجوهر خان احمددن
١١١٦

طرزنده تاريخلر و قصيده‌لر تنظيم ايتمشدی .

St. Luc ، آیئوس دیئوس (أت یمز) St. Dius مناسترلرینه ، و بورادنده اسکی یالدیزلی قاپو جوارنده
دکی [١] أکسوکیئونیون [٢] ستوننه چیقور . دبعده ده‌فته‌رون Deuteron محله‌سنده‌کی [٣] سن رومه‌ن ،
آیئوس رومانوس (طوپقپو) قپوسی جوارنده بولنان کلیسالره ، آیئوس ایوآنیس کلیساسنه Τῇ Πέτρᾳ دن ،
وادرنه قپوسنك نام قدیمی اولان خاریسیوس قپوسی یانده‌کی آیئوس یورکیوس [٤] معبدینه وکتاب‌المراسمه
نظرا حواریون کلیساسی (فتح جامعنك موقعنده ایدی) قربنده بولنان آیئون پالدون معبدینه ، ونهایت
(آیئا ئه‌فیمیا اولیئوریئو) کلیساسی طرفنه چیقور . بوموقعه کلدکدن صوکره ، آیئا ته‌ئودوسیا (کوجك
مصطفی پاشاده‌کی کل جامعیدر) Ste. Theodosie ، آیئوس ایسائییاس [٥] St. Isaïe ، آیئوس لاورندیئوس

علی آغا ، طبعاً سرت ایدی ، نقط بوتون شدتنی عدل واستقامت یولنده کوستردی . اقتصاده صوك درجه میالدی ، سرایك مصارفنی‌کال دقتله تنظیم ایلدیکی کبی ، کندی خصوصی مصارفنی‌ده عین صورتله تنظیم ایلمش ایدی . قوناغنده هرکونلك واردات و مصارفات بردفتره قید اولنور ، هرآی نهایتنده آیلق دفتره چکیلور ، سنه نهایتنده محاسبه‌سی کوریلوردی . علی آغا ، یکرمی اوتوز سنه‌لك حسابنی بوصورتله تنظیم ایتمش ، بوتون دفترلرینی رقلی طوربه‌سی ایچنده صاقلامشدی .

علم وفنه رعایت ایدر ، ارباب معارفی حمایه ایلر ایدی . مؤرخ راشد ، شاعر رحیمی ، مصطفی سامی ، سلحدار علی اغانك بزم الفتنده حرمت کورن سیمالردر .

خلاصه ، سلحدار علی آغانك فضل وکمالی ، ادارهٔ امور دولتده مردانه حرکتلری ، بالخاصه صداقت واستقامتی حسیله سلطان احمد ثالثك بالخاصه قیمتدار نظر توجهنی قزاندی ، ادارهٔ حکومتده کندیسنه اك قوی بر معاون اولاجق اولان علی آغایه هنوز طقوز یاشلرنده بولنان کریمهٔ پادشاهی فاطمه سلطان تزویج ایلدی [١١٢١] .

سلحدار علی پاشانك موره سفرنده ، قارلوچه معاهده‌سیله ونديكلولرك المزدن آلدقلری یرلرك بربر استردادنده قستل ، متون ، قرون ، ناوارین موقعلرنده‌کی مظفریتلری تاریخمزك شانلی صحیفه‌لرینی تشکیل ایدر .

خدم دولت وملت اولان سلحدار علی پاشا ، آوستریه سفرنده (وارادین) ده ، آتندن بر قورشونله ورولدی ، زمرهٔ شهدایه ملحق اولدی . یاره‌لی اولدیغی حالده ، برجبه‌خانه ارابه‌سیله بلغراد یولنده ترك حیات ایلدی . ونعش غفران نقشی قامهٔ بالا ایچریسنده سلطان سلیمان جامعی خطیره‌سنه دفن ایلدی .

— ١١٢٧ —

[١] قسطنطین سورلرینك قپولری میاننده أت یمز قربنده محتشم برقاپو واردی . تاریخلرده اسکی یالدیزلی قاپو نامیله معروف‌اولان بوباب معلانك یری حالا أسه یعنی عیسی قپوسی دیه زبانزددر . قیصرته‌ئودوسیوس شمدیکی سورلری یاپدیرنجه اسکی یالدیزلی قاپو نامی ، یدی قله‌ده‌کی باب معلایه علم اولمشدر .

[٢] أکسوکیونیون ، ستون خارجی دیمکدرکه ، قسطنطین سورلری خارجنده قالان مناطقه اطلاق اولنوردی . صماتیه ، آلتی مرمر ، معجونجی ، یکی باغچه ، قره کمرك جوار ومحلاتی بوتعبیره داخلدر .

[٣] ده‌فته‌رون ، سیلوری قاپوسنك ایچ طرفی ، حاجی حمزه ، آغا جامعی محلاتی .

[٤] آیئوس یورکیوس ، شمدیکی مهرماه سلطان جامعنك یرنده ایدی . فاتح سلطان محمد خان ادرنه قپوسندن آلای والا ایله شهره کیردرکن بوراده برمدت توقف ایدرك شهری تماشا ایتمشلر ایدی . برخاطرهٔ تاریخیه اولمق اوزره بوموقعه برجامع انشاسنی آرزو ایتمشلرسه‌ده ، فتحی متعاقب ظهور ایدن غوائل بوکا مانع اولمش ایدی . بالآخره قانونی سلطان سلیمان ، کریمهٔ محترمه‌لری مهرماه سلطان نامنه ، معمار سنانه [illegible] جامع معلایی یاپدیرمشدر ، وآیئوس یورکیوس کلیساسنی‌ده استبدالاً ، ادرنه قپوسنك ایچ طرفنه وقارشوسنه‌انشایه مساعده ایتمشلردر . بوکلیسا حالا موجود و معموردر .

[٥] آیئوس ایسائییاس ، کلیساسی ، حدیقة‌الجوامع‌ده سهو مرتب اولارق وآندن نقلاً باسپاتی‌نك اثرنده (برقیو) طرزنده تحریر اولنان یرمق قپو ، نام اصلیسی منلا خسرو ولسان عوامده قندیلی‌کوزل مسجدیدرکه ، مفتی علی حمامی قربنده (عاشق پاشا جواری) در . برنجی کتابمزك (٣٦٥) نجی صحیفه‌سنك حاشیه‌سنده بوکا دائر تفصیلات واردر .

[١] St. Laurent ، آیئوس آنطونیوس St. Antoine و آیئوس ایوآنیس قالیویتیس St. Jean Calybite کلیسالری‌ده زیارت ایتمك اوزره خلیج ساحلنه اینیور .

بو معابد قدیمه‌نك مواقع و وضعیتلرینی بیلنلرجه ، مومی‌الیه انطوانك تعقیب ایلدیکی کذرکاهك ، شهرك وضعیت طوپوغرافیه‌سنه تماميله مطابق اولدیغی ، بناءً علیه ، معابد مذکوره‌یی زیارت ایتمك ایچون بو طبیعی کذرکاهی تعقیب ایتمك ضروری ایدوکی آ کلاشیلور . بونکچون خریطه‌یه برکوز کزدیرمك کافیدر .

مذکور کتابك ١٤١ ـ ١٤٣ نجی مبحثلری صوفیانو لیمانی (قادرغه سمتی) دائره‌سنده‌کی کلیسالردن بحث ایدییور .

مؤلف ، بالاده‌کی مناطقده‌کائن مبانینك تعریف وبیانندن صوکره ، (آیئا ئه‌فیمیا اولیئوریئو) کلیساسنده براقدیغی یوله دوام ایله (قسطانطی‌یانا) Κωνσταντιανὰ محله‌سنده (سراجخانه باشی، قیز طاشی موقعلری) کائن قرق شهیدلر XL Martyrs (قنبور مصطفی پاشا جامعی موقعی) و آیئوس پروقوپیوس St. Procope کلیسالرینی وپانطوقرا طوروس مناسترینی Pantocrator (زیرك کلیسا جامعی) وآیئا آناسطاسیا فارموقولیترا، وآرتوپالیا قربنده‌کی آیئا وازوارا Ste. Barbe وفوروم قسطنطینی جوارنده کائن حضرت مریمك ، لطفکار صفتنه اضافةً معروف و مشتهر آئیا پانائیا و آئیوس واسیلیوس St. Basile ، آئیوس استه‌فانوس [٢]

[١] آیئوس لاوره‌ندیوس، سن لوران، مفتی علی محله‌سنده کائن شیخ مراد مسجدیدر. ١٣٣٤ سنه‌سی مایسنك اوتوز برینه مصادف فاتح احتفالنك یوم اجراسی اولان جمعه کونی ظهور ایدن حریق هائلده یانمشدر .

برنجی کتابك (٣٦٥) نجی صحیفه‌سنده برأثر ذهول اوله‌رق چهارشنبه جاده‌سی قربنده مراد منلا تکیه‌سی‌اولمق‌اوزره کوستریلن بومسجد ، یوقاریده سویلدیکم کبی مفتی حمامی جوارنده‌در . برنجی کتابك خطا ـ صواب جدولنك (٤) نومرولی حاشیه‌سنه نظر بیوریله !

[٢] اسکی دستکاهجیلرده حسام بك مسجدی نامیله معروف بر مسجد واردی. بو مسجدك قبله جهتنده‌کی حظیره‌ده افضل مشایخ اسلامیه‌دن شیخ الاسلام صنع‌الله فندی [ولادتی ٩٦٠ ارتحالی ١٠٢١] ایله پدرلری فخرالعلماء قاضی عسکر جعفر چلبی مدفوندرلر (٩٧٨) . ١٣٢٤ سنه‌سی اغستوسنك اون اوچنجی کونی ظهور ایدن حریق کبیرده بومسجد یاندیغی کبی ، حظیره‌ده خراب اولمشدر . حظیره‌نك جدیده ناظر پارمقاقلی دیوارینك مرمر سوکه‌سنده ، بو ایکی ذات محترمك فضائل عالیه‌سنه دائر نفیس برخط ایله اوزون برکتابه واردی ، حریقده پارچه پارچه اولوب محو اولمشدر . بعدالحریق مسجد قازان اشرافندن خلیل افندی نامنده بر ذات طرفندن یکیدن انشا ایدلدیکی کبی ، قبرلرده ابوالسعود افندی احفاد کرامندن ، ماغا باب والای مشیخت مهرداری ، قدیم طابه‌مزدن نوری بکك دلالتیله‌احیا ، وسنك مزارلری تجدیداً انشا قلنمشدر .

شیخ‌الاسلام صنع‌الله افندی حقنده روضة‌الابرار شووجهله ثناده بولنیور :

« درت دفعه مسند ارآی ایوان افتا اولان سلطان العلی برهان الفضلا سیدی و استادی صنعاه العمادی حضرتلری عام ماضیده طریق‌شامدن ادای فریضهٔ حجةالاسلام وزیارت روضهٔ حضرت‌سیدالانام علیه‌السلام ایدوب بعدالقفول استانبولده نقد وقت عزیزلرین عبادت و طاعت پروردکاره صرف اوزره کنج انزواده قرار بیورمشلردی . التمش بر یاشنده مدقوقاً (متورماً) عازم نزهتکاه ملك جاودانی وصدر نشین خوان رحمت رحمانی اولوب آت پازاری قربنده نصب خطیب و منبر ایله جامع معتبر ایتدوکاری حسام بك مسجدی خطیره‌سنده متکلف کنج مزار رحمت مدار اولدیلر . »

صفر ـ ١٠٢١

مرحوم مشارالیهك وفاتنه قاف زاده فایضی چلبی‌نك تاریخیدر :

« الهی ایله صنع اللهه رحمت »

St. Etienne ، آئیوس غوری‌یاس St. Gourie [۱] و صاموناس Samonas (بوده پاپاسدر) ، آئیوس یولیانوس St. Julien ، (بوده دیوقله‌سیه‌ن زماننده مصرده قتل ایدلمش، بر باش کشیشدر .) (دزداریه‌ده نخجی زاده فؤاد پاشا تربه‌سی جوارنده ایدی) ، آئیوس آغاطونیقوس St. Agathonic معبدلرینی ذکر ایدییور ، و بورادن یعنی چنبرلی طاشدن مرمره دکزینه طوغرو اینیور ، و بوکذرکاهده ، أپتا سقالون (یدی اسکله دیمکدر) Heptascalo یعنی قوم قپوده‌کی آئیوس آقاکیوس (ارمنی پاطریقخانه‌سی کلیساسنك موقعی‌در) St. Acace . آئیوس سرکیوس و باکوس St. Serge-et-Baccus (کوچوك آیاصوفیه جامعی) وآت میدانده‌کی آئیا ئه‌فیمیا معابد قدیمه‌سنی بیان وتعداد ایدییور .

*

شوباشلیجه اوچ منبعده‌کی معلومات واخبارات ایله ، وقعه‌نویسلرك اثرلرنده‌کی تعریفات و تفصیلاتی جمع وتألیف ایده‌جك اولورسه‌ق ، شهرك وسطنه تصادف ایدن اقسامنك منظره‌سنی بروجه آتی احیایه موفقیت حاصل اولور :

آیاصوفیه‌دن فوروم قسطنطینه یعنی چنبرلی طاشه قدر .

صورت عمومیه‌ده شونی نظردقته آلملی که ، اوکوسته‌ئونك ، موقعی اولمق اوزره لابارتك کوستردیکی یر ، اوکوسته‌ئونك ، (یعنی آیاصوفیه ایله سرای قیصری آره‌سی) حقیقی موقعی اولمسی پك محتمل اوله‌رق تلقی ایدیله‌بیلیر . یالکز ، قسطنطین ستونی و آئیوس قسطنطینوس کلیساسی ایله فورومده‌کی پانائیا کلیساسی حقیقی موقعلرنده، یعنی فوروم قسطنطین‌ده کوسترلمك لازمدر. بوموقع ایسه ، اوراده‌کی یانیق ستونك یعنی چنبرلی طاشك موجودیتیله درجهٔ کفایه‌ده تعین ایتمشدر . فضله اوله‌رق باقرجیلرك پانائیا [۲] Vierge des Chal-koprateia و آئیوس ایاقووس = سن ژاق St. Jeaques کلیسالرینك آیاصوفیه میدانك شمال غربی جهتنده (صغوق چشمه قپوسی قارشوسنده زینب سلطان و لالا خیرالدین جامعلری موقعلری) بولندقلری بدیهدر سرای کبیر قیصرینك مبانیسنه کلنجه ، حالکه Chalke ایله نومه‌را Les Numera وزوقسیپوس Zeuxippus حاملرینك اوکوسته‌ئون جهتنده ، سرایك اطرافنده مبنی بولندقلرینی سویلمك کافیدر .

سلطان الشعرا باقی افندینك فاتح جامع شریفنده جنازه نمازینی قیلدیران شیخ‌الاسلام صنع‌اه افندیدر. حتی ، بوأثناده پك متأثر و متهیج اوله‌رق باقی‌نك کندی حقنده سویلدیکی شو :

قدریکی سنك مصلاده بیلوب ای باقی
طوروب ال باغلیه‌لر قارشوکه یاران صف صف

بیتی جهراً اوقومشدر .

[۱] خرستیانلره ظلم واذاسیله معروف روما قیصری دالماچیالی دیوقله‌سیه‌ن زماننده خمسده‌قتل ایدلمش برکشیشدر. بو قیصرك دورینه تاریخده « شهدا دوری » دیبورلر [۳۱۱ _ ۳۰۳]

[۲] غلطه‌سرای لیسه‌ی رسم هندسی معلمی‌موسیوأرنست مامبوری‌نك تدقیقاتنه نظراً، صغوق چشمه یوقوشنك آت باشنده کائن زینب سلطان جامعنك یان جهتنده‌کی لالا خیرالدین جامعی مشهور حالقوپراتیا کلیسای قدیمنك محراب قسمنی اشغال ایدییورمش ، جامع‌ده مذکور کلیسانك موقعنده انشا ایدلمش .

زینب سلطان جامعنك حین تعمیرنده (۱۳۳۷) کشف ایدیلان صهرنجده‌کی دیره‌کلرك باشلقلرنده محکوك أونومیوس EYN حرفلری ، باشلقلری یاپان طاشجینك اسمنه دلالت ایدییورمش . علمدار سینه‌ماسی یاپیلورکن بعض اثار ، ازجمله متین تملر ظهور ایتدی‌که ، بونلر ، مذکور کلیسا دیوارلرینك بقیه‌سی اولمق محتملدر .

اعیان دائره‌سیله (پیتاكیا) Pittakia و (ماغنورا = ماغناورا) یی Magnaura وقتیله دارالفنون‌اولوب بالآخره تجارت نظارتی والیوم عدلیه دائره‌سی اولان بنای جسیمك بولندیغی یرده آراملی‌در .

مقری كوینده‌كی باروتخانه برونده‌ده بر ماغناورا سرایی ذكر اولنمقده‌در. (تئوفانیس)ك افاده‌سندن آكلاشیلدیغی اوزره ، سلیمان بن عبدالملك زماننده [۹۸] عربلرك دونماسی استانبولی براً و بحراً اوچ آی قدر محاصره ایتدكلری زمان ، یدی قله اوكنده هر كون دكز محاربه‌لری اولوردی ، بو اثناده عرب كمیلری دمیرخانه یعنی زیتون برونی ایله باروتخانه آره‌سنده‌طورووردی . بو مسافه‌نك‌شرق طرفی زیتون برونی ، غرب جهتی باروتخانه‌در . زیتون برونه كیقلو ویپون ، باروتخانه‌یه‌ده (ماغناورا) دیرلردی‌كه ، بوراده ماغناورا اسمنده بر سرای‌ده واردی .

قیصر بشنجی قسطنطینوس قوپرونیموس Constantin V Copronyme [۷۴۰ ـ ۷۷۶] زماننده وقوع بولان محاربهٔ بحریه‌ده بیزانس دونماسی عرب دونماسنی مغلوب ایتمش ایدی . (۷٤۶)

عباسیلرك ظهوری ، تاریخدن اوچ سنه صوكره‌در . [۲۵ كانون ثانی ۷٤۹]

۱۸٤۷ سنهٔ میلادیسنده شیمدیكی عدلیه بناسنك تمللری قازیلوركن سطح ارضدن اوچ مترو اشاغیده (ئه‌دوقسیا) Eudoxia نك مذهب ومطلا مشهورهیكلنك قدیم زمین مفروشی‌ایله قاعده‌سی میدانه چیقمشدر. بوهیكلك قاعده‌سنده‌كی رومی‌العباره كتابه‌نك ترجمه‌سی شودر :

« ایمپراطورلرك ، پایتختك محكمه‌لرنده اجرای ریاست ایتدكلری بو محلده ، ایمپراطوریچه‌نك »
« صوماكیدن معمول مذهب هیكلی ایشته‌بودر . » [۱]

بو كتابه ، قیصرلرك اجرای عدالت ایتدكلری یری ، یعنی اعیان دائره‌سیله پیتاكیانك موقعنی واضحاً كوستریور .

اعیان دائره‌سنك یاننده ، سلطان احمد خان ثالثك باب همایون اوكنده‌كی مشهور عالم اولان سبیلنك موقعنده وقتیله (یه‌رانیون) [۲] Géranion نامیله معروف برچشمه وار ایدی ، قودینوسك افاده‌سنه كوره بوچشمه ، سرای كبیرك بوجهتدن منتهاسنی كوستریرمش . دوقتور ده‌تیه ، (بوسفور وقسطنطنیه) نامنده‌كی اثرنده (ص: ۲۲ ـ ۲۳) باب همایون اوكنده‌كی سلطان‌احمد سبیلندن اوزون‌اوزادی‌یه بحث ایدیور. چشمه وسبیللر فصلنده بوكا دائر تفصیلات ویره‌جكز .

---

[۱] بو هیكلك قاعده‌سی آثار عتیقه موزه‌سنك باغچه‌سنده‌در . [نومرو ۵ ۳۲۱] اوزرنده‌كی یازیلردن آكلاشیلدیغی وجهله ، بو قاعده‌نك اوزرنده قرمزی صوماكیدن بر ستون ، و اوستنده‌ده قرالیچه‌نك كوموشدن بر هیكلی واردی. روم‌جه تعبیرنده : «صوماكی ستون ایله قرالیچه‌نك كوموشلنمش هیكلی» دینیلیور . فرانسزجه‌یه ترجمه‌سنده « صوماكیدن معمول مذهب هیكلی » دینمسی خطادر . چونكه ، هیكل صوماكیدن دكلدی . بو هیكلی شهر امینی (سه‌مپلی‌چیوس) Simplicius دیكدیرمشدی .

[۲] یه‌رانوس ، برنوع لیلكدر ، طورنا قوشی‌در .

(کتاب‌المراسم)ده آخیله‌فس Achilleus تسمیه ایدیلن وباندوری‌نك اثرنده‌اسمی‌کچن وپانوی نیئوس[۱] Panvinius ایله بونده‌لمونتی‌نك پلانلرنده اشارت اولنان قیصر ایوستینیانوس‌ك آت اوزرنده‌کی هیکلی ، ایپودروموس‌ك شمال شرقیسنده ، ونیکیفوروس غره‌غوراس Nicéphore Gregoras ك اثرنده‌ده آیاصوفیه حولیسنك اوکنده πρoαύλιον کوستریلیور [۲] . (۱۱۵۰) تاریخ میلادیسنده ، وقانونی سلطان سلیمان خان زماننده استانبوله کلمش اولان کیلیوس ـ پیه‌رژیل Pierre Gilles ، مذکور هیکلك قاعده‌سنك تخریب ایدلدیکنی رأی العین کورمش . دوقتور مورتمان دییورکه ، الیوم مدخلنه علی‌العاده بر دمیر قاپاق قونولمش اولان بر صهریجك مدخلی ، مذکور هیکلك موقعی اولمق اوزره ارائه ایدیلیور. بوقپاق شادروانك یاننده‌در.

هیکلك استناد ایلدیکی ستونی تزیین ایدن کتابه‌نك محکوك اولدیغی مرمر لوحه ، کوچوك آیاصوفیه قربنده و دکز کنارنده بر مجرانك آغزینه قونمش اولدیغی‌ده مورتمانك جملهٔ روایاتندندر .

سالف‌الذکر ایوستینیانوس‌ك آت اوزرنده‌کی هیکلنك موقعی زوناراس Zonaras (Cit. 14. C. 7) ایله نیکیفوروس غره‌غوراس‌ك فقراتنده ، و پاخیمه‌ریس Pachymères ك و قلاویارونك اوکوسته‌ئونه دائر تعریفاتنده [۳] کافی درجه‌ده تعیین و ارائه ایدلمش اولدیغی کبی ، قلاویرونده کتابنده کوستریلیور. بونده‌لمونتی‌نك پلانلی نشر ایدن (صاتاس) [٤] ده دخی ، بو ستون ایله یوستینیانوس‌ك اسب سوار هیکلی (غربه متوجه اولدیغی حالده) ، آیاصوفیه‌نك جنوب غربی ضلعی جهتنده مرسوم اوله‌رق شو عباره‌لرله مذکور ومقیددر :

تئودوسیوسك آت اوزرنده‌کی هیکلی Theodosius in equo ereo

اون آلتنجی عصردن قالمه خریطه‌لرده ، بو ستونك آنجق کوچوك برپارچه‌سی کوستریلیور ، وبوموقعه (ستون میدانی) Piazza Colonna [٥] دینیلیور .

وقتیله درسعادت آثارعتیقه موزه‌سی مدیرلکنده بولنمش اولان دوقتور ده‌تیه ، روم سیلوغوس جمعیتنه (۱۳٤۰) سنهٔ میلادیه‌سنه عائد وثائقدن اولمق اوزره ، طوپقپو سرایی کتبخانه‌سنده محفوظ برسمت برقوپیه‌سنی ویرمش (۱٦۸٤ کانون ثانی ۳۱) .

---

[۱] باندوری ، (Anselmi) Domini Banduri ، ایتالیا شهرلرندن راکوزه Ragusianie ده (۱۷٦۱) سنه‌سنده طوغمش ، (۱۷٤۳)ده پارسده وفات ایتمشدر. تحصیلنی طوسقانه دوقه‌سنك سایهٔ لطفنده پارسده اکمال ایتمشدر . مومی‌الیهك ایکی مهم اثری واردر :

بری ، (ئه‌مپه‌ریوم اوریانتال) Impérium oriental که ، قسطنطنیه‌نك آثار عتیقه‌سندن باحث اولوب ، پارس کتبخانهٔ ملیسنك (بیزانس قولکسیونلری) نی تشکیل ایدر. دیکری ، (نومیزماتا ئه‌مپراطوروم رومانوروم) Numismata imperatorum romanorum درکه ، ده‌جیوس Decius دن استانبولك صوك قیصری اولان قسطنطین پالەئولوغوسه قدر بوتون قیصرلرك مدالیه‌لرینك مکمل برقولکسیونیدر (۱۷۱۸) ده باصیلمشدر. (ژان تانی‌نی) J. Tanini اسمنده بری بوکا برده ذیل یاپه‌رق (۱۷۹۱) ده رومادە طبع ایتدیرمشدر .

[۲] آیاصوفیه جامعی حولیسنده‌کی سلطان محمود اول شادروانك موقعی اولمق اوزره معروفدر .

[۳] Description de l'Augustée

[٤] Plan de Bondelmonte de Sathas

[٥] Venetia all'insegna della Colonna

بو رسمك آلتنده (كیریاقو آنقونیتانو) [٤] امضاسی وارمش . بو رسم ، بیزانس مؤلفلرینك مذكور هیكل حقنده‌كی تعریفاتنه تماميله توافق ايدييور .

ایوستینیانوسك آت اوزرنده‌كی هیكلی
(طوپقپو سرایی كتبخانه‌سنده محفوظ)

La statue équestre de Justinien d'après un dessin du XIVe Siècle
conservé au Sérail de Constantinople

---

[۱] Kyriaco Anconitano Nimphirius pinxit یعنی آنقونالی كیریاقو ترسیم ایتمشدر . Kyriaco Anconitano ad scribendum adducto

دەتیه طرفندن بو هیكل حقنده ویریلن معلومات محتاج تصحیحدر ؛ بونده بر یاكلشلق واردر . چونكه ، كیریاقو (۱۳۹۱) ده طوغمش ، (۱٤٥۰) ده وفات ایتمش اولدیغنه نظراً رسم (۱۳٤۰) سنه‌سنده یاپلمش اولامازه شو قدركه ، كیریاقو بو رسمی كورمش ، ترسیم ایتمش اوله‌بیلیر . بو صورت قبول ایدیلورسه طوغریدر .

درج ایتدیکمز رسمندن‌ده آکلاشیلدیغی اوزره ، قیصر بویوك لەئون‌دن اعتباراً ، تەئوفانوس ، زوناراس ، اسپانیالی قلاویزویه قدر ، بوتون مؤلفلرك انظار دقتلرینی جلب ایدن افسر حکمدارینك اوزرنده‌کی (توفا) Toufa دینیلن طوغ حقنده بزه برفکر مخصوص ویره‌بیلیر . حتی قلاویژو ، بو هیکلی تصویر ایدرکن : « باشنده بر طاووس قوشی قویروغنه مشابه جسیم بر توی بولنان بر شوواليه شکل وهیئتی . . . » تعبیرلرینی قوللانیور .

(توفا) نك رسمی Toùφα ، مکسیقا ایمپراطورلرینك بشلرینه کیدکلری اکیل حکمدارینی تعمیم آکدیریورکه ، بوده برطاووس قوشنك توینده‌ن عبارتدر [١] .

اون دردنجی عصرده ترسیم‌ایدیلوب طوپقپو سرایی کتبخانه‌سنده محفوظ ایدوکی مورتمانك اثرنده مذکور اولوب بر صورتنی کتابمزه درج ایتدیکمز رسمده ، قیصر یوستینیانوسك بینديکی بارکیرك یان طرفنده (تەئودوزی) Theodosi عباره‌سی اوقونیور . [٢]

بونده‌لمونتی‌نك پلاننده کورولدیکی و زوناراسك تعریفاتندن آکلاشلدیغی اوزره ، بو هیکل ، بویوك تئودوروسك هیکلنك موضوع اولدیغی موقعه رکز واقامه اولنمش ایدی که ، زوناراس بونی اثرنده شووجهه بیان ایدییور : « بویوك تەئودوروسك ، آرقادیئوس طرفندن رکزایدیلن مذهب هیکلنك بولندیغی یرده .. »

تئودوروس اسمنك مذکور اولمسی ، آنف البیان خریطه‌نك بونده‌لمونتی‌یه عطف واستناد ایدلمه‌مك لازم کلدیکنی‌ده اثبات ایدییور . زیرا ، لاتینجه متنده بوهیکلك منحصراً ایوستینیانوسك هیکلی اولدیغی بالخصه ذکر و قید ایدیلیور .

---

[١] اوقاف اسلامیه موزه‌سنك روقوقو صالوننده تشهیر ایدیلن اشیای نفیسهٔ نادره میاننده سلاطین سابقهٔ عثمانیه وشهزادکانك وقتیله سرپوشلری اوزرینه تعلیق ایتدکاری طوغلرك اکثریسی طاووس قوشی توینندر .

[٢] (تەئودوزی) اسمنك اوراده بولنمش اولمسندن استدلال اولنورکه ، هیکل اساساً تەئودوز نامنه یاپلمش ایکن بالاخره ژوستی‌نیه‌ن ، یالکز هیکلی اورادن قالدیرتمش ، ویرینه کندی هیکلنی اقامه ایتدیرمش ، فقط هرنصلسه آتك اوزرنده‌کی (تەئودوزی) عباره‌سنی حك وازاله ایتدیرمه‌مش ... وبوصورتله تەئودوزی اسمی اوراده قالمشدر . کوروليورکه ، کتابه‌لرك و محکوکاتك تاریخده پك بویوك اهمیتی واردر . بعضاً بر اشارت بویوك بر حقیقت تاریخیه‌نك اظهارینه وسیله بخش اولنور .

في‌الحقیقه زوناراس دییورکه : « ایوستینیانوس ، اون یدنجی سنهٔ حکومتنده تەئودوسیوس ستونی هدم ایتدیردی . و اونك اوزرینه اثر دراتی اوله‌رق کندی هیکلنی قویدوردی ، بونك اوزرنده اولجه تەئودوسیوسك هیکلی واردی ؛ وقاعده‌سی کوموشدن ایدی ، بوده آرقادیئوس طرفندن یاپدیرلمش ایدی . بوکوموشك وزنی یدی بیك درت یوز لیتره‌ایمش ... بونلری هپ هدم ایده‌رك و کوموشلرینی آله‌رق شمدی کوردولن کندی هیکلنی وستونی یاپدیردی .

خلاصه ، ایوستینیانوس ، تەئودوسیوسك آت اوزرنده‌کی هیکلنی قالدیرتمش ، یرینه کندی هیکلنی قویدورمش . بو حالدن و آتك بدننده محکوك و مرسوم کله‌دن آکلاشیلیورکه آت تەئودوسیوسك زماننده یاپلمشدر .

صغوق چشمه قپوسنك یانندن ، طوپقپو سرایینك سورینی تعقیباً ، یوقوشی چیقاركن اوست باشده وتام قارشومزده اسكی بربنانك دیوارینه تثبیت ایدلمش كوچوك برچشمه‌كوریرز، بوچشمه ، قابا ایشلمه‌لی (٦) عدد قویورنكده مرمر وصوماكی دیره‌كلی طولاً تقریباً یدی، عرضاً بش متره وسعتنده، مستطیل الشكل بربنانك دیوارینه یاپیلمشدر . بو بنای عتیقك طرز انشاسی غایت بسیط ، باصیق قبه و كمرلیدر. اسلوب انشاسنده‌كی ساده‌لك ، ستون باشلقلرنده مشهود اولان قابالق ، بونك پك اسكی بر زمانده یاپلمش اولدیغنی كوستریبور .

آیاصوفیه معبدینك وضعیتنه نظراً ، شمال غربی جهتنده‌در وسرایی محیط اولان سوره یاصلانمشدر .

متوفی دوقتور مورتمان ، بو بنایی تعریف ایدركن : آیاصوفیه ایله آئیا أیرنی كلیساسی آره‌سنده ، آیاصوفیه‌نك صول جماعت محلنك Narthex امتدادی حالنده ، طوپقپوسراینك سورینه یاصلانمش غایت بسیط برشكل مستطیلده بربنانك حالا موجود اولدیغنی، وبوراسنك بلاشبهه برمعبد ایدوكنی، قید ایدیبور ، وستون باشلقلرینك قبالغی ، طرز انشاسنك ساده‌لكی نظردقته آلنورسه ، بوبنانك اولدقجه اسكی بردورك بقیهٔ آثارندن ایدوكنی درمیان ایدیبور [۱] .

---

[۱] بو بنای عتیق ، آیاصوفیه میداننده ، اردبیلی تكیه‌سنه كیدن یولك تام قارشوسنده و بحریه خاتمله رضا بك ورثه‌سی و طلعت و خلقت بكلر و جمیل بك ورثه‌سی و صالحه وسلیمه خانملر بیننده شایعاً تصرف ایدیلن (۳۸) نومرولی (اسكوبی محله‌سی) اخشاب خانه‌نك اتصالنده‌در صغوق چشمه سورینی تعقیباً اسكی باب همایونه كیدن یولك صولنده‌در . سوقاغه ناظر ، دمیر پارمقاقلی اوچ كوچوك پنجره‌سی واردر . داخلاً وضعیت حاضره‌سنه نظراً ، زمینی طولمش . ستون قاعده‌لری طوپراق آلتنده‌در . ستونلرك باشلقلری صوك درجه‌ده قابا ویونتولمامش مربع شكلنده بر طاشدن عبارتدر . محراب جهتنه متوجه جبهه‌سنك وسطنده محراب كبی دیواره كیرمش برقسم وصاغده، كوچوك برحجره واردر. بوحجره زمینه قدر ایمز، شیمدیكی زمینه نظراً، اورته بویلی برآدامك كوكسنه قدر ایمز. بوبنانك خارجاً، طوغله وطاشدن یاپلش درت جسیم آیاق اوزرینه اوطوردلمش مناستر طونوزی طرز انشاسنده اوچ كمری‌ده واردر .

بوراسی عادتا برمعبدك صولك جماعت محلی كبیدر . فقط بوكمرلر آره‌سنده اصل بنایه كیریله‌جك قدیم برقاپو ، برمدخل اثری نه دیوارده ، نه‌ده سائر برنده كوروليور. امثال كثیره‌سنك مشاهده‌سیله اكلاشلدیغی اوزره ، معبدلرك صولك جماعت محلندن ، اصل معبده كیریله‌جك قپولر اوزرنده انجه وقبا ایشلنمش مطلقا برقورنیش وسوكه بولنمق لازمدر . بونده اوده یوق. بوندن باشقه ، خرستیان محرابنه توجه اعتباریله بوبنای قدیم ایله آیاصوفیه‌نك محراب استقامتی آراسنده درجه اعتباریله برفرق‌ده واردر . دها طوغریسی بو ، جنوب شرقیه زیاده‌جه متوجه اولدیغی حالده ، آیاصوفیه شمال شرقیه متوجهدر . برده ، امثالی حقنده‌كی مشهودات وتدقیقاتمه نظراً ، بوراسی‌ده قدیم برصو صهرنجی اولمق احتمالی دها قوتلیدر. چونكه ، بودروم حالنده بر معبد دها كورمه‌دم و سوقاغه ناظر پنجره‌لرده صوكرادن آچیلمش ، غیر منتظم بر دلیكدن عبارتدر . بیلمم‌كه ، پنجره‌سز هیچ برطرفدن آیدینلق آلمیان برمعبدك امثالی وارمیدر ؟

مورتمانك بعض اثاردن استدلالاً معبد تخمین ایلدیكی بوبنای قدیمك قارشوسنده حرب عمومی اثناسنده عسكرلرمزك آرابه تعمیرخانه‌سی اولارق قوللاندقلری عرصه‌ده بر قاچ آیاق مردیونله اینیلیر بر آیازمه واردر . هیچ شبهه یوقكه ، بو آیازمه اوراده بولنمش اولان بر معبدك آیازمه‌سیدر .

— بنای قدیمك دیوارنده‌كی چشمه‌نك كتابه‌سی —

سلطان سلیم ثالثك طغراسی

كاملی‌الذات اسمعیل افندیكم اودر — مفخر كتاب دولت آبروی خواجكان

ناظریكن خمبره خانه اوجاغ پاكنك — اولدی انشا كرده‌سی بوچشمهٔ كوثرنشان

فی سبیل‌الله ناسی نیت اروا ایدوب — بویله برآب مصفا ایلدی اجرا همان

عارفا قیلدم بوتاریخ ایله عطشانه ندا — ایتدی اسمعیل افندی كل ایچك زمزم روان

۱۲۱٦

بو علیه هرایی صامسون Samson طرفندن انشا ایدلمش مسافرخانه‌نك (أکسه‌نودوخیا) [illegible]
[illegible] بر معبدی [illegible] اولمشدر . [illegible] (پروقوپیوس) [illegible] آرەسنده [illegible] ایمش .

ینه پروقوپیوس‌ك بیانات واقعه‌سندن مستبان اولدیغی اوزره ، قیصر ایوستینیانوس ، صامسون مسافرخانه‌سنك قارشوسنده ، یعنی آئیا أیرینی کلیساسنك شمال جهتنده ، ایزیدوروس‌ك و آرقادیئوس‌ك خانه‌لری دینمکله معروف أولر ایچریسنده ایکی مسافرخانه دها تأسیس ایتمش ایدی . بو ایکی بناده ، ئەموولوس‌ك ، وایزیدوروس‌ك أکسنه دوخیالریدر .

مؤرخین قدیمه‌دن قودینوس [١] ، بو اوچ مسافرخانه‌نك آئیوس تریفون St. Tryphon نامنه انشا ایدیلان ایکی کلیسادن باشقه اولدیغنی سویلیور که ، تعریفلره نظراً بری ئەموولوس‌ده ، دیکری‌ده (واسیلیسحو)ده Εἰς Τὰ Βασιλίσκου کائن ایدی .

پروقوپیوس ، ایوستینیانوس طرفندن انشا ایتدیریلن (آغیوی آرغیرو) Ton H[illegible] [illegible] کائن بولنان ودیکر برمؤلفده [٢] آیاصوفیه قربنده‌کی آئیوس ئەوانکه‌لیتیس کلیساسی داخلنده مبنی اولان آئیوس تریفون کلیساسندن بحث ایدییورلر .

مذکور آئیوس أیوانیس ئەوانکه‌لیستیس = سن ژان St. Jean l'Evang کلیساسنك شمالنده مبنی اولان بوایکی معبدك حقیقتده برکلیسا اولمسی پك محتملدر . بوکلیساده خلیج ساحلندن (صالقم سکود ـ خداوندکار جاده‌سی) آیاصوفیه‌یه طوغری چیقان والیوم تراموای یولی اولان جاده‌یه تماس ایدر ایدی .

آیاصوفیه‌دن ، فوروم قسطنطین‌ه کیدرکن ، یعنی چنبرلی طاش استقامتی تعقیب اولنورکن اولا ، (میلیەر دور) Milliaire d'Or ه ، آئیوس ایوآنیس ئەوانکه‌لیستیس کلیساسنه ، و بویوك (بازیلیق = واسیلیکی) Pnyia, Righia بناسنه تصادف اولنوردی . بوراسی ، ذواربعةالاضلاع بربنا اولوب ، برنوع عدلیه دائره‌سی ایدی .
بویوك بازیلیق دینیلان بنانك ، پروقوپیوس تعریفاتندن [illegible] اداره‌ٔ کلام ایدییور : [illegible] قیصری که اوراده ، دعوی وکیللریله مدعیٔ عمومیلر طوپلانه‌رق مدافعه‌نامه‌لرینی ، فذلکه‌لرینی احضار وتنظیم ایدرلردی . بوراسی ، اطرافی رواقلرله محاط ومزین ذوالاربعةالاضلاع بویوك برحولی ایدی .

پروقوپیوس‌ك شو تعریفنه نظراً ، بویوك بازیلیکی دینیلان بنا ، یره باتان صهرنجك اوستنه تصادف ایدن اسعد افندی کتبخانه‌سنه ، واسکی ضبطیه دائره‌سنه قدر امتداد ایدر ایدی . تخمین وتقدیره نظراً ، بوبنای عالی‌ده (مه‌سی) دنیلن تراموای یولنه قدر اوزانیردی .

تتبعات و تدقیقاتمدن حاصل ایتدیکم نتیجه‌یه کوره ، بیزانسلیلر زماننده مؤسس و موجود مبانیٔ دینیه وامیریه‌نك یرلرنده ، بعدالفتحده بوقبیل مبانی انشا ایدلمشدر .

---

[١] قودینوس Codinus ، بیزانسك صوك قیصری زماننده سرای ناظری (قوروپالەتیس) Curopalate ایدی . استانبولك عثمانلی تورکلری طرفندن ضبطی اثناسنده برحیات ایدوکی ظن ایدلیور . استانبولك سرای وآثارعتیقه‌سی حقنده بعض آثار ومؤلفاتی پارس کتبخانهٔ ملیسنك بیزانس قولکسیونلری میاننده محفوظدر .
[٢] Le Symaxariste

هال قيصرى ديدكلرى جولينك آلتنه قيصر يوستينيانوس طرفندن شايان دقت بر وسعت و جسامتده بر صهرنج انشا ايتديرلمش ايدى‌كه ، اليوم (يره باتان سرايى) Citerna Basilika ناميله مضبوط تواريخدر . قودينوس ، بوصهرنجك (ميله‌ر) لك آزقه طرفنده بولنديغنى سويليوركه ، وضعيت حقيقيه‌سى‌ده بويله‌در .

پاطريق قسطنطينوس‌لك افاده‌سنه كوره ، يره باتان صهرنجى ايتوستينيانوس دكل ، قسطنطينيه‌نك بانيسى اولان بويوك قسطنطين ياپديرمش ، قيصر يوستينيانوس‌ده ، آنى توسيع وتعميق ايتديرمشدر .

بعض آثار قديمه‌يه نظراً [١] مطالعات ومذاكراته ، وعلمى مصاحبه‌لره مخصوص اولان ذواربعةالاضلاع بنا ، بازيليك ديدلن بنانك پك يقيننده ايمش ، بونك برده كتبخانه‌سى وارمش . (سه‌دره‌نوس) Cedrénus ديوركه : « برنجى له‌ئون زماننده [٢] [٤٧٤-٤٥٧] حالقوپراتيالردن (صغوق چشمه قپوسى قارشوسنده‌كى زينب سلطان جامعى موقعى) ظهور ايدن حريق ، بازيليك كتبخانه‌سنى‌ده ياقش ايدى .

وقعه نويس پاسقال‌ده [٣] Le chronicon Pascale مشهور نيقا Nika اختلال كبيرينى انتاج ايدن حريق مذكورى تعريف ايدركن : « اوختوغون ، كوركجيلرك Basilique des Peaussiers بازيليكى ايله (ره‌كيا) Regia آره‌سنده كائن ايدى . » ديه‌رك موقعنى تعيين ايدييور .

مومى‌اليه وقعه نويسك خبر ويرديكنه كوره ، اوختوغونى ، غوط عساكر معاونه‌سى ياقشلردر [٤] .

جلال اسعد بكك (اسكى استانبول) نام اثرنده‌ده مذكور اولديغى اوزره ، (اوختوغون ويا ته‌ترا ديزون) ديدكارى بنا ، اوكوسته‌ئون جوارنده ومشهور زوقسيپوس حماملرى قارشوسنده يعنى قديم اسكى ضبطيه دائره‌سنك واسعد افندى كتبخانه‌سنك اشغال ايلديكى ساحهٔ جسيمه‌ده كائن اولوب ، دارالفنون مقامنده ايدى . قبه‌لى سكز قسمدن عبارت اولان بوبناى جسيم ومحتشم اسكى مؤلفلرك تكميل اثارينى احتوا ايدر ايدى .

سلطان احمد خان ثالثك داماد و صدر اعظمى اولوب ، (وارادين) ده آلتندن بر قورشونله اوريلان و بلغرادده قلعه ايچريسنده قانونى سلطان سليمان جامع شريفى حظيره‌سنده مدفون اولان شهيد على پاشانك ، زوجهٔ محترمه‌سى فاطمه سلطانك سرايى ، يره‌باتانده ، صحافلر شيخى ناميله معروف وقعه نويس ، اسعد افندى كتبخانه‌سنك شماله ناظر جبهه‌سى قارشوسنده‌كى ساحه‌ده ايدى . محترق برخانه عرصه‌سى اورته‌سنده قالان فوقانى كاركير بناده شهيد على پاشانك كتبخانه‌سى اولمق اوزره معروفدر .

---

[١] L'anonyme de Banduri

[٢] برنجى له‌ئون زماننده [٤٦١ ايلول ١] استانبولده بويوك بر حريق ظهور ايده‌رك درت كون درت كيجه دوام ايدرك سكز محله‌يى ياقوب كول ايتدكدن صوكره انجق برهفته‌ده سونه‌بيلمش ايدى . بعض وقايع‌نامه‌لره ، ازجمله (غوتوالد) J. Gottwald لك (بيزانس تاريخنك باشليجه وقايعى) .Les faits principaux de l'Histo. Byz اثرنده كوريلن معلوماته نظراً قيصر (واسيليسكى) Basilisque لك دورحكومتنده‌ده برحريق هائل ظهورايتمش ودائرهٔ تخريباته كيرن (لائوسوس) سرايله (٢٠,٠٠٠) كتب نادره و آثار نفيسه‌يى محتوى بولنان عمومى كتبخانه‌يى‌ده ياقش ايدى . [٤٧٦] .

[٣] ص : ٦٢١

[٤] ص : ٦٢٣

بوراده، اساساً دفتردارلره مخصوص برسرای واردی. بوسرای، سابق وزیراعظم بیقلی مصطفی پاشانك ایدی. احمد خان ثالث بوسرایی کریمه‌لری فاطمه سلطان ایچون مبایعه ایتدیلر.

حتی، مؤرخ مدقق احمد رفیق بك برادریمز، (فاطمه سلطان) نام اثر لطیفنده بوسرایدن بحث ایدرکن (ص: ١١ - ١٢) «. . . فاطمه سلطانه مناسب بر سرای لازمدی، اك موافق، پاشا قاپیسی جوارنده دفتردارلره مخصوص سرایدی. سرایك فاطمه سلطانه احسانی امر ایتدیکی کون دفتردار افندی ایله برابر خواجکان دیوان (صویه باتان) سراینه کچمشلردی، سرای کمال دقتله تعمیراولنه‌جقدی. . . » دیه سرایك موقعنی تعیین ایدییور [١].

اوختوغونك کیفیت احراقنده مؤلفین قدیمه اختلاف ایتمشلردر. یوقاریده سویلدیکم کبی وقعه نویس پاسقال بوراسنك احراقنی غوط عساکر معاونه‌سنه عطف و استناد ایتدیکی کبی، قودینوس‌ده (ایساوریا) لی یعنی اطنه‌لی Isaurie اوجنجی له‌ئون اوراده طوپلانان علمانك کندی نفوذ و ارادمسنی تنقیص ایده‌جکلری اندیشه‌سیله بودارالعرفانی یاقدیرمش اولدیغنی سویلیور [٧٤٠ - ٧١٧].

(اسفوراکیون محله‌سنده‌کی آییوس ته‌ئودوروس) St. Théodore Sphoracii کلیساسنك موقعنی تعیین خصوصنده اسلاف مؤلفین آره‌سنده اختلاف واردر. قانونی دورنده استانبولده بولنمش اولان (پیه‌ر ژیل)دن صوکراکان بوتون طوپوغرافیا متخصصلری بوقدیم ومهم کلیسانی وف میدانی جوارنده، اوچنجی تپه‌نك غرب سطح مائلی اوزرنده کوسترمشلرسه‌ده بو تخمینلری طوغری دکلدر. بوکلیسانی اوختوغونك شمالنده ارامق ایجاب ایدر.

حتی، (پاتریا) دن بدأ ایدرك بوتون بیزانس وثائقی متحداللسان اوله‌رق بو کلیسانی آیاصوفیه قربنده کوستریبورلر. سالف‌الذکر محرر، آئییوس ایبوآنیس ئه‌وانکه‌لیستیس = (سن ژان ئه‌وانژه‌لیست) کلیساسیله آئییوس ته‌ئودوروس کلیساسنی، ولائوسوس سرایی یکدیکرینه پك قریب، یعنی برغروب حالنده اراشه ایدییور.

کذلك قودینوس‌ده، اسفوراکیون محله‌سنده‌کی (آییوس ته‌ئودوروس)ی ذکر ایدرکن، اوختوغونی، خالقوپراتیالری، آئییوس ایبوآنیس دیپیون کلیساسنی‌ده St. J. Dihippion برابر ذکر ایدییور. شو تعریفه نظراً، بونلر بربرینه یاقین ایمش.

[١] فاطمه سلطانك باب عالینك قارشوسنده، کوموشخانه‌لینك درکاهی نامیله معروف محلده بر جامعی واردی. بر حریقده یانمش اولدیغندن محمود خان عدلی بوراسنی تکرار یاپدیرمشدی. بوراسی هم جامع، هم معروف بر تکیه‌در. طریقتی، نقشبندیهٔ خالدیه‌در. سوقاق ایچریسنده بویوك قپوسی اوزرنده شو کتابه واردر.

— طغرا —

فاطمه سلطانك احیا ایتدی روحن پادشاه
بولدی اسکی رونقن بو معبد زیبانه
حرف جوهردار ایله عزت دیدم تاریخنی
ایتدی سلطان جامعن محمود خان احیانه

— ١٢٤٣ —

بو كليسانك ، آياصوفيه جوارنده كائن ايدوكى وقتيله حادث اولان بر وقعه‌نك صورت ذكرى ايله‌ده اكلاشيليور: (له‌ئون دياقوروس) [١] Léon Diacre بومناسبتله ديورکه : « مقتول (ايكنجى) نيكيفوروس فوقاسك [٩٦٩ - ٩٦٣] برادرى ، (له‌ئون فوقاس قوروپالاتيس) [٢] سالف الذكر فوقاسى استخلاف ايدن (ايوآنيس چيميسكى) J. Zimiscès عليهنه [٣] بر قيام ترتيب ايتمش ايدى .

يره باتانده شهيد على پاشانك كتبخانه‌سى (فاطمه سلطان سرايى موقعى) (فوطو واسم)
Bibliothèque d'Ali Pacha (XVIIe Siècle)

مومى‌اليه له‌ئون فوقاس ، آقروپوليس دينيلن سراى برونى تپه‌سنك بر قپوسندن كيزليجه پايتخته كيره‌رك سراى خدمه‌سندن بريك خانه‌سنه آلنمش ايكن ، واقع اولان بر اخبار اوزرينه اوراده طوراميوب آياصوفيه كليساسنه التجايه مجبور اولمش ايدى .

وقعه‌نك صورت نقلندن پك كوزل اكلاشيليوركه ، آييوس ته‌ئودوروس كليساسى اوختوغون جوارنده ايدى . چونكه بعضيلرينك ظن وتخمينلرى كبى ، بو كليسا وفا ميدانى جوارنده كائن اولمش اولسه ايدى ،

[١] له‌ئون ديا قوروس . بعدالميلاد تقريباً (٩٧٩) تاريخلرنده قسطنطينك وفاتندن ايوآنيس چيميسكى‌نك وفاتنه قدر اولان مدته عائد بر تاريخ يازمشدر. بو تاريخ ، (مينيه) نك نشر ايتديكى (پاترولويا غره‌قا) نام اثرك (١١٧) نجى جلدنده مذكوردر . بو اثرى او جلدده آراملى !

[٢] سراى ناظرى ديمكدر Léon le Curopalate .

[٣] ژان چيميسكى، شرق اردولرى قوماندانى‌ايدى. آطنه‌جوارنده عربلرله‌محاربه‌ايده‌رك اونلرى مغلوب‌ايتمش و(٩٦٩) سنه‌سى كانون اولنك (١٠) نده نيكيفوروس عليهنه قيام ايله آنى قتل ايتديرمشدى . بالآخره ، ايكنجى واسيليوس و طقوزنجى قسطنطينوس ايله مشتركاً ادارهٔ حكومت ايتمش ، (٩٦٩) ده ايمپراطور اعلان اولنمشدى . سوريه‌يه سوق ايتديكى عسكرى موفق اولمش ايسه‌ده (٩٧٥) ، (٩٧٦) سنه‌سى كانون ثانينك اون بشنده مسموماً وفات ايتمشدر .

آره‌ده‌کی مسافه‌نك بعدیتی حسبیله ، له‌ئون فوقاس‌ك محل مذکوره التجایه وقت وزمانی مساعد اوله‌مازدی .

مورتمان ، بوکلیسانك تعیین موقعی مناسبتیله بعض وقایعك صورت ظهورینی حادهٔ تدقیقدن کچیره‌رك مقایسه ، ولاتین استیلاسی زماننده‌کی حریقلره دائر (نیکیتاس آقومیناتوس) ك افاده‌لرینی تحلیل ایدییور .

لاتینلرك استیلاسی هنکامنده ظهور ایدن حریقلرده آیاصوفیه جوارنده کائن برچوق مبانی یانمش ایدی. ازجمله ، برنجی حریق غرب محلاتنی خاك ایله یکسان ایلدیکی حالده ، ایکنجی یانغین ، هپسندن دهشتلی اولوب خلیج درسعادت ساحلندن اعتباراً صوفیانولیمانه قدر آیاصوفیه‌نك غربنده‌کائن بوتون محلاتی یاقش و آیاصوفیه‌یه قدر چیقمش ایدی. فقط ، بوبنای معظم ، آتشك شدتنه حائل ومانع اوله‌رق شرق جهتنده‌کی بوتون مبانی‌یی قورتارمش ، و بو سببله یانغین غربه توجه ایدرك (میلیون) Milion ایله (ماقرون) ی و (سینود) Σύνοδοι لری ، یعنی بویوك واسیلیکی ایله (اوختوغون) ی‌ده (یره باتان محله‌سنی) یاقش ایدی .

وقعه نویس پاسقال ، کوزجیلر واسیلیکه‌سنی ده کوموشجی مغازه‌لری Argyropratia اوختوغون ایله فوروم قسطنطین آره‌سنده کوستریور .

وقعه نویس ته‌ئوفانوس[۱] ، قیصر رومنوس لاقاپه‌نوس زماننده [۹۱۹-۹٤٤] فوروم قسطنطین‌ده‌کی پناغیه کلیساسنك قربنده‌کی رواقلردن ظهور ایدن حریق کبیری ذکر ایدرکن کوزجی دکانلرندن ماعدا ، (غوناریه) γουνάρια موجی دکانلرینی‌ده ذکر ایدییور ؛ وحریقك نهایت نقطه‌سی اولمق اوزره (تومسیحون) Τῶν τριχῶν محله‌سنی تعیین ایدییور .

سه‌دره‌نوس ، مشهور نیقا اختلالی اثناسنده یانان مبانی آره‌سنده ، شیمدیکی بزازستانك‌ده محترق اولدیغنی خبر ویرییور .

او تاریخده‌ده ، بزازستانده اصنافك برطاقم نقود ومجوهراتی ایله ذی‌قیمت اشیاسی حفظ ایدیلور ایدی .

باندوری طرفندن نشر ایدیلان مؤلفی مجهول اثرك (۵۳) نجی صحیفه‌سنده (اسمیرنیوم) Smyrnium دیدکلری عطریات چارشوسی Marché aux arômes ده (ئه‌مبولوس) ك ، یعنی اوختوغونك یاننده ، واسغوراکی محله‌سنده‌کی آیئیوس ته‌ئودوروس کلیساسنك اتصالنده ایدی .

بوتون بو وثائقدن آکلاشیلدیغی اوزره ، بیزانسلیلرك پازارلری ، چارشولری ، فوروم قسطنطین دنیلان چنبرلی طاش موقعیله ، بویوك واسیلیکی آره‌سنده کائن اولوب ، حال بوکه ، زمانمزده‌کی چارشوی کبیر ، فوروم قسطنطینك غربنه دوشیور .

فورومه قدر (مه‌سی) نك جنوب ، یعنی صول طرفنده طبق شمال جهتنده اولدیغی کبی ، اوستی قپالی بردهلیز ، برچارشو واردی .

ایپودروموسدن اعتباراً بوجهتده ، یعنی جنوب طرفنده اولاً ، لائوسوس سراینه Palais de Lausus

---

[۱] ص : ۲٤۰

وفیلوقسه‌نوس (اجنبی محبی) (بیك بردیره‌ك)[١] C. de Philoxénus صهرنجیله، آئیا آکیلینی Ste. Aquiline کلیساسنه، استانبول والیسنك محکمه‌سنه، قرق شهیدلر کلیساسنه، Egl. des XL Martyrs ونهایت بر طاق ظفره Arca تصادف اولنور ایدی.

لائوسوس سرایی، قیصر واسیلیسکی Basilisque زماننده، ظهور ایدن بویوك برحریقده‌یکرمی بیك‌جلد کتابی احتوا ایدن کتبخانه ایله برابر یانمش ایدی [٤٧٦]

صدر اسبق‌کچه‌جی زاده فؤاد پاشا مرحومك تربه‌سی‌یاننده بولنوب برچوغنك (دومنینوس‌ك ئه‌م وولوس) لرندن Emboli de Domninus[٢] برینك بقیهٔ آثاری‌اولدیغنه ذاهب‌اولدقلری ذورابعة‌الزوایا بیزانس بناسی، قله‌لی بوستان دیدکلری محلدرکه، فؤاد پاشا تربه‌سنك تربه‌دارینه مشروط خانه‌نك اتصالنده‌در، دها زیاده، برملجاء فقرا، بردارالعجزه اولمق احتمالی واردر.

بو قسمه، سلانیکلی بر ذات برخانه یاپدیردی. [١٣٤٠] جاده‌یه موازی اسکی دیوار ییقدیریلورکن، قالدیرم سویه‌سندن آشاغیده بیزانسلیلر دورندن قالمه‌طوغله ایله أورولمش متین کمر بقیه‌سی چیقدیغنی کوردم...

تربه جاده‌سی دیوارینك قسم فوقانیسنده بویدن بویه بر مرمر سیلمه بولنان بو یوکسك بوستانك درت یول آغزی کوشه‌سنده حالا کورجی دکاننك بولندیغی برده برقله واردی. آثاری طوریبور، بوقله بالآخره هدم ایدلدی. کوشه‌یی تشکیل ایدن دیوارك بوقسمی‌منتظم برصره بونجه‌طاش وبر صره‌طوغله ایله اورولمشدر و امثالنه قیاساً قله‌نك بقیه قالان بو قسمی عثمانلی تورکلری دورینه عائددر. تربه جاده‌سنده منتظم طوغله ایله یاپلمش برده مازغال حالا طوریبور.

---

[١] بیك بردیره‌ك دیدیکمز فیلوقسه‌نوس صهرنجنده‌کی ستونلردن بری اوزرنده بولنان کتابه شودر:

V
K N AKYΛINA (آکیلینا)
A

[٢] ایقسه نودوحیا Ξενοδοχεία، یابانجیلره مخصوص دیمکدر. فوأد پاشا مرحومك (١٢٨٥) سنهٔ هجریه‌سی شوالنك اوتوزنده فرانسه بلادندن (نیس) شهرنده قلب خسته‌لغندن ارتحالی اوزرینه، نعشی استانبوله نقل ایدلمش، واولوقت عرصه حالنده بولنان شیمدیکی تربه محلنده ودیعهٔ خاك مغفرت قیلنمش ایدی. بالاخره، تربه انشا ایدیلورکن، تملرك حین حفرنده بش التی آرشون درینلکنده، طاشلرله دوشنمش برقالدیرم بقیه‌سی ومرمر، صوماکی ستونلر، اوزرنده صلیب مرسوم ستون باشلقلری ظهور ایتمش اولدیغنی تربه‌داری حافظ خلیل افندیدن ایشیتدم. بومحله‌یه پیکخانه دیرلردی‌که وقتیله خدمهٔ خاصه‌دن بولنان پیکارك قیشله‌سی بوراده ایدی. بو مناسبتله عرض ایده‌یم که، شهزاده محمود افندینك وقعهٔ تخلیصنده فداکارانه خدمتی سبقت ایدن بویوك پدرم ایه‌بی حافظ محمد عارف آغاده رکاب پیکارندن ایدی.

فوأد پاشا تربه‌سی قربنده‌کی اوزون شجاع جامعنی، پاشای مشارالیه مجدداً یاپدیرمشلردی‌که، معبد مذکور (١٣١٠) حرکت ارضنده زیاده‌جه خنه‌دار اولدیغندن (١٣٣٠) سنه‌سی ظرفنده تعمیر و ترمیم قلنمشدر. اوزون شجاع مسجدی دیه معروف اولان‌فی‌الاصل فضلی پاشا مسجدیدرکه، بانیسی ابوالفتح سلطان محمد خانك شاطری اوزون حسن‌در. جامعك محرابی صاغنده مدفوندر. (حدیقة الجوامع) ك روایتنه کوره، آیاصوفیه جامعنده، منبرك صاغ طرفنه مصادف میت قپوسنك تام قارشوسنده دیوارده‌کی مرمراوزرنده منقوش پنجه رسمی بو ذاتك ایمش. تأسیسنه موفق اولدیغمز (مستقبلین جمعیتی)نك تشکیلندن اول استانبوله ورود ایدن اجنبی سیاحلر رفاقتنده، تورك دشمنی‌اولان غرضکار روم وارمنی، وسائقهٔ جهالتله موسوی ترجمانلری، بوپنجه‌نك، حضرت فاتحك آیاصوفیه‌یه آت‌اوزرنده‌کیردرك الی‌قانه بویادیغی‌حالده‌بودیواره باصدیغنك برنشانه‌سی اولدیغنی سویلرلردی. محرر عاجز، بوخرافه‌نك، حتی اجنبی اثرلرده بیله یری اولمدیغنی، هرکلن سیاحینه دلائلیله آکلاته‌رق علیهنده عصرلردنبری دوام ایده‌کلن برغرضکارلغك قسماً اوکنه‌چکدیکمی تحدیث نعمت مقامنده بوراده ذکر ایتدم. برنجی کتابمزك (٣٢) نجی صحیفه‌نك (٤) نومرولی حاشیه‌سنه مراجعت.

نیقا اختلالی اثناسنده (٥٣٢) غوط عساکر معاونه‌سی طرفندن ایقاع ایدیلن حریق، (اوختوغون) دن باشلامش ایدی . یانغین ، اسفوراکی محله‌سنده کائن آئییوس ته‌ئودوروس St. Théodore Sphoracii کلیساسنی ، کوموشجیلر چارشوسنی Embolos des Argyropratia یاقدقدن صوکره ، آئییا آکیلینا St. Aquilina کلیساسنك قارشو طرفنه دایانمش ایدی .

آئییا ئه‌فیمیا کلیساسی Egl. Ste. Euphemie، ایپودروموسك منتهای جنوب غربیسنده وانطاکیه سرایی یانده ایدی .

سلطان محمود خان ثانینك تربه‌سی قارشوسنده ، سابقا مرکز قوماندانی مرحوم عارف پاشانك قوناغی ایکن الیوم شهراماتی دائره‌سی اولان بنانك وباغچه‌سنك آلتنده، یعنی بیك بردیره‌کك غربنده بیوك بر صهرنج دها واردرکه ، آلکسیادیس Alexiade ده مذکور اولدیغی اوزره ، غالبا نیکبولی‌نك قرق شهیدلر کلیساسنك موقعی اوله‌جق . صهرنجلر بحثنده باشقه‌جه تعریف ایدیله‌جکی اوزره ، بو صهرنجك ایچریسنده ، آیاصوفیه‌جامعنده‌کی ستونلر جسامتنده دیره‌کلر واردر . امثالی کبی ، بوراسی‌ده طوپراقله ، بارکیر کوبره‌لریله طولمشدر .

حتی، شهر اماتی بناسی ، استانبولك متفق دولتلر طرفندن اشغالی زماننده فرانسز قوای اشغالیه‌سی باش قوماندانی جنرال شارپی‌نك قرارکاهی اولمش ایدی . محرر عاجزله ملاقات آرزوسنده بولنان مومی الیه جنرالی ، شرق بانقه‌سی هیئت‌اداره‌سی اعضاسندن وغلطه‌سرای لیسه‌سی مأذونین قدیمه‌سندن، محبم‌متوفی موسیو بوسی ایله برلکده زیارت ، و استانبولك آثار قدیمه‌سی حقنده مداولهٔ افکار ایلدیکم اثناده، بو مهم صهرنجك‌ده تطهیرینی کندیسندن رجا ایتمش‌ایدم. هرهانکی برعلمه ، صنعته خصومت شعار مدنیتدن اولمدیغی، وعلی‌الخصوص بوتون بو اثار متروکه ، بزه موروث بر ثروت معنویه اولدیغی دوشونولورسه ، بو کبی اثار مهمه‌نك حسن محافظه‌سنده‌کی لزوم تظاهر ایدر. بزده (اعمار) مسئله‌سی ، یالکز یول آچمق ، جاده‌لره فنار دیکمك

سلاطین سالفهٔ عثمانیه‌نك سرپوشلرینه طاقدقلری توغلردن
(اوقاف اسلامیه موزه‌سنده ٢٩١٩ نومروده مقیددر)
Aigrette des anciens Sultans

ویا قالدیریم پایمقدن عبارت تلقی ایدیلیور . حال بوكه ، اصل اعمار ، مملكتك قیمت معنویه‌سنی آرتدیران بو كی آثار موروثه‌یه ویریله‌جك قیمت واهمیتله متناسبدر .

مبانئ عتیقه‌نك مواقع و وضعیتلرینك تعیینی ایچون بعض وقایعك ذكری ، مؤرخ و وقعه نویسلرجه اوته‌دنبری بر قاعدهٔ متخذه اولدیغی نظر دقته آله‌رق ، كتابمزده‌ده یك نظرده صدد خارجی كوزولن بعض حادثات و وقایعك ذكرینی اهمال ایتمه‌دك . بو وقعه‌لرك ذكری ، هم اجتماعی ، هم طوپوغرافی نقطهٔ نظرندن ارباب مطالعه ایچون پك زیاده موجب استفاده‌در .

قرق شهیدلر كلیساسنك تعیین موقعی مناسبتیله ذكری كچن بیك بر دیره‌ك صهرنجی طولاییسیله ، دنیلیوركه : آلكسیوس قومنینوس ، طرفدارلریله برلكده استانبولی تركه مجبور اولدیغی زمان ، والده‌سیله و قومنینوس عائله‌سنه منسوب قادینلرله ، فوروم قسطنطین‌ده وداع ایدرك و'لاحرنه قاپوسنه (آیوانسرای) طوغری یوللانمش ایدی .

اووقت قادینلر، آیاصوفیه معبدینه التجا ایتمك ایسته‌مشلرسه‌ده، قرق شهیدلركلیساسنك یانه واریروارماز، قیصر نیكیفوروس بوتانیادیس‌ك مربیسی بونلره التحاق ایتمش ایدی .

صوماكی ستونیله فوروم قسطنطین، (چنبرلی طاش Colonne Porphyrétique) ، وآئییوس‌قسطنطینوس، و فوروم‌ده‌كی پانائیا كایسالری وصلیبی حاوی ستون، شمال طرفنده‌كی‌اعیان دائره‌سی، مه‌سی Mésé دیدكاری اورته یولك ، یعنی دیوان یولنك ایلك قسمنك نهایتنی تشكیل ایدییور ایدی .

بیزانسلیلر زماننده ، رسمی مراسمك محل اجراسی اولمق اعتباریله بویوك براهمیتی حائز اولان قسطنطین میدانی، تا اك اسكی زمانلرده بیله ، اكثریا تراكیانك مرمردن معمول آبده‌لری اوزرنده تمثیل ایدیلن قهرمانك [۱] تبجیل وتوقیر ایدلدیكی بر موقع ایدی .

دیوان یولنك ، فوروم قسطنطین ایله فوروم طوری (بایزید میدانی) آره‌سنده‌كی قسمنه، زمان قدیمده، (آرتوپولیا ، آرتوپراتیا) Artopolia, Artopratia دیرلردی‌كه ، زمانمزده صدفجیلر ، اوقجیلر باشی نامیله معروفدر .

بوراده ، یكرمی بش سنه اوله‌كلنجه‌یه قدر صدفجی دكانلری واردی، صدفكاری رحله، آل آینه‌لری بوراده اعمال ایدیلوردی .

صدر اسبق مصطفی رشید پاشا تربه‌سنك قارشو جهتنده‌كی دكانلرده بر طاقم اوقجیلر ، اوق و یای اعمال وفروخت ایدرلر ایدی . اوقجیلرك بقیةالسلفی اوقجی شكری اسمنده ، اختیار ، كوسج ، عبوث الوجه بری ایدی . و دكان كدیكلی ایدی ، و اوراده مطلقا بر اوقجی بولنمق تیراندازلر اوجاغنجه مشروط ایدی . و دكانه كرا ویرمزلردی . شكری ، اوقجیلر اوجاغنك صوك ممثلی ایدی .

---

[۱] اكثر بت پرستلرجه Païens مجهول بولنان‌اسب‌سوار معبوده Cavalier Thrace بوراده پرستش‌ایدیلوردی، Anonym. Combefis (Cod. éd. Bonn. 69)

فوروم قسطنطین دیدکلری چنبرلی طاش میدانده بولنان بر (مەدوز) Meduse قافاسی [١] الیوم آثار عتیقه موزەسنده ، کتبخانەیه چیقیلەجق مردیونك جبهەسنده ، دیواره ربط ایدلمش طورییور .

تعریفنامەسنده : (مەدوز باشی ایله بر مدالیون. قدیم فوروم قسطنطینده ظهور ایتمشدر . (بعدالمیلاد ٣ الی ٤ نجی عصره نومرو ١٤٥ .) محرردر .

فوروم قسطنطینوسدن چیقیلورکن اولا ، زمینی طاش دوشەلی برحولی‌یه Αὐλὴ ἡ λιθόστρωτος ، صوڭرا ، آرتوپولیا دینیلن کذرکاهك مدخلندەده غورغونلر Gorgones ایکی جسیم هیکله تصادف اولنیور ایدی . بوهیکللردن بری (١٨٧٠) سنهٔ میلادیەسنده بولنەرق الیوم عسکری موزەسی اولان (آئیا أیرنی) Ste. Irène کلیساسنه نقل ایدلمش ، بالاخره آثار عتیقه موزەسنه آلدیرلمشدر .

بوراده شایان دقت بر نقطه واز : عجبا ، بوآبدەدن بحث ایدن متوفی مورتمان ، غورغون قافالریله مزین کمر طاشنه «جسیم هیکل» نامنی‌می ویرییور : ایکی یوزلی غورغون قفاسی ، آرتوپولیده بولنمش اولان بر طاق ظفرك کلید طاشی ایدی ؛ یعنی طاق ظفرك اورتەسنه موضوع اولوب ، ایکی یوزلی ایدی . قافانك ایکی طرفنك مأئلاً یونتولیشی‌ده بونی کوستریور .

شواری دولت اعضای سابقەسندن کمال‌الدین بك ، چنبرلی طاشك قارشوسنده داخلیه مکتوبجیسی راغب بکك محترق خانەسی اتصالندەکی خانه (سوریه قرائتخانەسنك اوستندەکی أودر) (١٢٩٠ ـ ١٢٩١) تاریخلرنده انشا ایدیلورکن ، تمل حفری اثناسنده بویوك بر مەدوز قافاسنك سکز متره درینلکنده ظهور ایدەرك چیقارلدیغنی رأی‌العین کورمشدر . کندی افادەسنه نظراً ، او تاریخده سکز یاشنده ایمش .

بو جسیم مەدوز قافاسی موزەنك باغچەسندەدر . [نومرو : ٣٢١٤]

قودینوس‌ك غریب برتعریفندن آکلاشیلدیغنه کوره ، فوروم قسطنطینوس‌ك جنوب‌طرفنده قوندوسقالی دینیلن قوم قپویه ایلن بر یوقوش واردی. بویوقوش الیوم دخی موجود اولوب ، کدك پاشا حمامنك اوکندن قوم قپو استاسیونه قدر ممتددر . فقط ، بویول ، وقتیله پك دیك ایمش. یولك کذرکاهنده بولنان کدك پاشا حمامنك زمینی نظر دقته آلنورسه ، بو طریقك خواجه پاشا حریقندن (١٢٨٢) صوکره ، درت بش متره طولدیرلدیغی آکلاشیلیر ، حمامه التی ، یدی باصامق مردیونله اینیلور : خواجه پاشا ، کوچوك مصطفی پاشا حماملری‌ده بویله چقورده قالمشدر .

شهرك احتیاجی ایچون خارجدن جلب ایدیلوب قوندوسقالی ، یاخود یدی اسکله معناسنه اولان (ئه‌پتا سقالون) دیدکلری اسکلەیه چیقاریلان قویونلر هپ بوطریق ایله کچیریلوردی .

[١] اساطیر اولینه نظراً ، غورغون دیدکلری بردیو ایمش. بونلر اوچ قردەش ایمش: مەدوز، أوریال Euryale و (استەنو) Sthéno . . . بونلره هرکیم نظر ایدرسه ، انلری طاشه تحویل ایتمك قدرتنده ایمشلر ، بو قدرت، بالخاصه (مەدوز) ده وارمش .

ادبیاتده ، غورغونلر ، مهیب ، قورقونچ بر قدرتی ، بر قرەلغی ، برکوتولکی ، ظلم ودهشتی تمثیل ایدر .

قويونلر، آرتوپولیا (اكمك صاتيلان دكانلر) Artopolia (عتيق علی پاشا موقعی)يه كتيرلدكدن صوكره، (آرتوتی ريانون) ديدكلری يره سوق ايديلوردی كه، اغلب احتمال سلخانه‌لر بوراده ايدی. استانبولك مبانی ومؤسسات قديمه‌سنك مواقع ومواضعی تدقيق ايديليرسه، قديماً موجود ومؤسس اولانلرك يرلرينه، بعدالفتح عينی خدمت و مقصدی ايفا ايدن آثار و مؤسسات انشا ايدلديكی، وبو ميانده چارشو وپازارلرده اكثريا اسكيلرك موقعلرنده تأسيس و احيا قلنديغی آكلاشيلور.

مه‌دوز قافاسی (آثار عتيقه موزه‌سنده‌در.)
Tête de Meduse (au Musée d'Antiquités de Constantinople)

بناءً عليه، بيزانسليلر زماننده سلخانه‌لر، چنبرلی طاش جوارنده بولنديغی كبی، بوكونده طاووق پازاری ديديكمز سمتده متعدد سلخانه واردر. ديمك‌كه، تاريخ برتكرردن عبارتدر، سوزی، محض حقيقت ايمش!

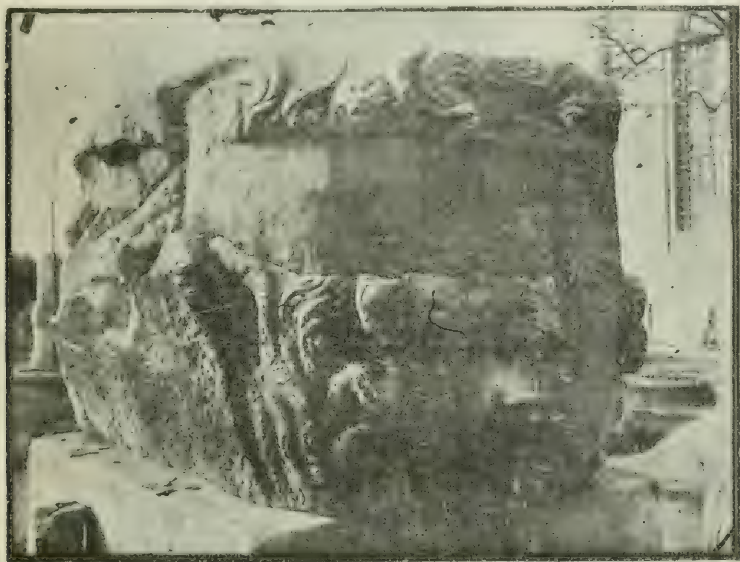
أسير پازاری ايله، سراج اسحق و نشانجی سمتلرينك نام قديمی اولان آنه‌مودوليون (آلت رياح) [١] Anemodoulion، و آئيوس آغاطونيقوس - باربوس Sts. Agathonic-et-Barbe كليسالرينی ديوان يولی اوزرنده، چنبرلی طاش ايله بايزيد ميدانی آره‌سنده‌كی (ميدانه وارمه‌دن) كذركاهده كوسترملی:

[١] آنه‌موس = روزكار، دولوس = اسير معناسنه اولوب روزكار اسيری ديمكدر.

(کتاب المراسم) ده اکثریا مذکور اولدیغی اوزره ، ایمپراطور ، سرایه عودت ایتمك ایچون آیاصوفیه‌یه کیدرکن ، ویاخود اورادن چیقارکن ، بعض مأمورین ایله (سیرقه) منسوب (یعنی آت میدانك) فرقه رؤساسی تعظیمات وتکریماتی (میلیه‌ر) Miliaire ك قبه‌لری آلتنده عرض ایدرلر ایدی.

ایمپراطور آیاصوفیه‌یه کیدرکن ، معیتنده بولنان رجال دولت ، بعضاً (میلیه‌ر) ده آتلرندن اینرلردی.

کتاب المراسم ك ، تهٔوفیلوس ك [٨٤٢ - ٨٢٩] ، آلای والا ایله شهره دخولندن باحث فقره‌لرنده دنیلیورکه : قیصر ، میلیه‌ره کلنجه ، اعیان ، بو آبده‌نك آلتنده جمة آتلرندن ایندیلر ، و سرایك امرای

غورغون قافاسی (چنبرلی طاش جوارنده بولنمشدی)
Tête de Gorgone

عسکریه‌سیله برلکده صفلر تشکیل ایدرك وهپسی پایا اوله‌رق (بئر مقدس) Puits - Sacré ك قپوسنه قدر قیصری تعقیب ایتدیلر ، قیصر اوراده آتندن ایندی. شو فقره‌لردن آکلاشیلیورکه اوزره ، بئر مقدسله (اورولوکیون) Horologion دیدکلری آیاصوفیه‌نك ساعت قله‌سی و (وافتیزخانه) Baptistère میلیه‌ره اولدقجه‌یاقین‌ایدی، بونکله برابر، اوکوسته‌ئون دیدیکمز آیاصوفیه‌میدانیله بونلر آره‌سنده برمقدار مسافه واردی.

میلیه‌ر ایله سرای قیصری آره‌سنده اولمق اوزره، فوروم‌ده بر بنا دها موجودایدی. بوراسی، (سن ژان ئه‌وانژه‌لیست = آییوس ئه‌وانکه‌لیستیس) نامنه اتحاف ایدلمش بر کوچوك معبد ایدی. بو معبد ، قیصر فوقاس [٦١٠ - ٦٠٢] طرفندن انشا، و پیر و مرشدی آییوس فوقاس نامنه نذر ایدلمش ایدی. فقط ، قیصر ایراقلیوس ، سالف الذکر فوقاسی دە‌ویردکدن ، و یرینه قیصر اعلان اولندقدن صوکره ، بو کوچك معبدی سن ژان ئه‌وانژه‌لیست نامنه اتحاف ایتدی.

بو معبدك موقعی ، آثار سالفه‌ده تماميله‌تعيين و ارائه قلنمش اولديغی کبی ، استانبولك آنتيقه‌لرينه دائر اون برنجی عصرده يازلمش اولان بر اثرده‌ده [١] ، بو معبدك، ميليه‌رك پك يقيننده و فقط ، بونك قبه‌لری خارجنده انشا قلنمش اولديغی مذکوردر .

(ژول لابارت)ك (استانبولك سرای همايونی) نام اثرنده‌کی پلانه نظراً بو معبد ، آياصوفيه حمام کبيرينك موقعنده ويا قربنده بولنمش اولاجق .

يدنجی قسطنطين پورفيرويه نيطوس ، سن ژان ئه‌وانژه‌ليست معبدينك ، سرای قيصرينك بر قپولی ديمك اولان Monothyros مدخلی قربنده بولنديغنی خبر ويرييور . بو مدخل ، اعيـان دائره‌سی قربنده ايدی وبورادن فورومه کچيلوردی .

*
* *

خلاصهٔ کلام ، مؤلفين سـالفه‌نك بيـانات واقعه‌لرندن آ کلاشـلديغی وجه ايله ، سن‌ژان معبدی ، فورومده ، فقط سرايك سوری خارجنده ياپلمش ايدی . و ميليه‌رك قارشوسنده ايدی.

بونك بو وضعيتده اولديغی بر وقعهٔ اختلاليه‌نك تفصيلاتندن آ کلايورز :

مورخيندن نيکيتاس ، (١١٨٢) ده ، آلکسيوس ايله ، سرايه تعرض ايتمك اوزره کلن ســه‌زارك (Bardas Phocas ٨٥٦) عسکرلری آره‌سنده ، فورومده وقوع بولان محاربه‌يی حکايه ايدرکن ، بو معبدك موقعنی شبهه‌دن بری اوله‌رق تعيين و ارائه ايدييور :

سه‌زارك عسکرلری ميليه‌ری اشـغال ايدرك ، شرق طرفنده‌کی کمرلری اوزرندن قيصرك عسـکرلرينه اوقلر آتارلردی . فقط ، قيصرك عسکرلری ، شـفقله برابر سرايدن خروج ايله معبدی اشـغال ايدرك مخاصملرينی ميليه‌ردن طرد و دفع ايله اوراسنی اشغال ايتمشلر ايدی .

بناءً عليه ، مؤلفلرك بيانات و تعريفاتندن آ کلاشـلديغی اوزره ، مذکور سن‌ژان معبدی ، فورومده ، و سرايك سوری خارجنده و ميليه‌رك قارشوسنده مبنی ايدی.

بونك بويله اولديغنه شوده دلالت ايدرکه، ايمپراطور عسکرلری، بو معبدك بالای‌سقفندن اوقلر آته‌رق، سرايه تعرض ايتمك ايچون حاضرلانان سه‌زار طرفدارلرينی اوراسنی‌ترکه اجبار ايتمشلر ايدی .

بو کوچك معبد، فورومك (دی‌ايپيون) يعنی ايکی آتلی Diippion [٢] دينيلن بر موقعنده کائن ايدی. بو موقعك بو نام ايله ياد ايدلمسی ، فوقاسك ، اوراده رکز ايتديرمش اولديغی ايکی آت هيکلندن ناشی‌در . ايشته، بو مناسبتله معبد مذکورده بيزانس تاريخنده (دی‌ايپيون) ناميله ياد ايدلمکده بولنمشدر .

* *

فورومده‌کی آثار عاليهٔ نفيسه ميانده ، اك مهمی ، قيصر ايپوستينيانوسك آت اوزرنده تونجدن معمول بر هيکلی ايدی . بو هيکل ، اعيان دائره‌ســنك (شمديکی عدليه دائره‌سيدر) تام قارشوسنده ، و بياض مرمردن يدی قدمه‌لی بر قاعده‌يه اوطوردلمش تونج قاپلی بر سهپانك اوزرنده مبنی ايدی .

[١] باندوری : استانبولك آنتيقه‌لری. شرق ايمپراطورلغی: برنجی کتاب ، صحيفه : ٢
[٢] نيکيتاس.

فوق‌العاده صنعتکارانه یاپلمش اولان آت شرقه متوجه‌ایدی. بوهیکل حقنده شو تفصیلاتی ویرن پروقوپیوس دییور که: تونجـدن معمول بو آت اوزرنده ، کذلك تونجدن ، ایمپراطورك جسیم بر هیکلی واردی؛ آشیلك Achille البسه‌سنه مشابه لباسیله، بالخاصه شایان نظر دقت ایدی. بو لباس ، دیزلره قدر اوزانماز ، آرقه‌سنده‌کی زره، قهرمانلرك کیدیکلرینه بکزردردی، وباشنده‌ده برطولغه واردی. هیکلك یوزی شرقه متوجه ایدی. بو وضعیتیله، صانکه ، مجملره قارشی یورویش استقامتنی کوستریپو ایدی.

یکرمی یدنجی صحیفه‌ده‌کی رسمده کورلدیکی اوزره، صول ألنده برکرهٔ عالم واردی، وصاغ ألی‌ده شرقه طوغری اوزاتمش ، صانکه ، حدودلرندن طیشاری چیقماملق ایچون باربارلره امرلر اعطا ایدییورمش . . .

٭

بو جسیم و مصنع هیکلك برنده بویوك ته‌ئودوسیوس‌لك کوموشدن معمول و (٧,٤٠٠) لیبره livres وزننده بر هیکلی واردی . بو هیکلی، قیصر ایبوستینیانوس أریتمشدی.

بوندملوتی ، بو هیکلك موضوع اولدیغی قاعده‌نك ارتفاعی تخمیناً اوتوز بر متره اولدیغنی سویلیور . پیه‌رژیل ، قانونی دورنده استانبولی زیارت ایتدیکی زمان ، هیکلك بو قاعده‌سی طوربیورمش. فقط ، هیکل پارچه پارچه ایدیله‌رك أریدیلمش. قیصرك باجاغی ، کوکده‌سـندن دها اوزون ، وبورونی طقوز پوس‌دن زیاده ایمش . بارکیرك طیرناغنی اولچمش ، اونك‌ده طقوز پوس اولدیغنی آ کلامشدر . شو تعریفدن ، بو هیکلك نه جسیم بر اثر اولدیغنی آ کلایورز .

مؤلفلرك بیانات و تعریفاتندن آ کلادیغمزه کوره ، فوق‌العاده بر جسـامتی حائز اولان بو هیکل ، اوکوسته‌ئون میداننده ، اعیان دائره‌سی قارشوسنده مرکوز ایمش .

(١٤٢٢) تاریخنده استانبوله کلمش اولان بوندملوتی ، هیکلی ، قاعده‌سی اوزرنده و آیاصـوفیه‌نك خارجنده و جنوب طرفنده کورمشدر .

پیه‌رژیل ایسه ، بو هیکلك یالکز قاعده‌سنی کورمشدر . بو ذات تعریفاتنده دها واضحدر . بو آدم ، هیکلی ، آیاصوفیه‌نك غربه ناظر جبهه‌سنه یقین بر نقطه‌ده کوستریبور .

بایزید میداننك نام قدیمی اولان (فوروم طوریس) ده ، اوزرنده برنجی ته‌ئودوسیوس‌لك بر هیکلی مرکوز و موضوع، بویوك بر ستون واردی [١] . مرور زمن ایله و تأثیرات کوناکون ایله تهلکه‌لی بر حاله کلن بو اثرك نه‌سی قالمش ایسـه ، سلطان بایزید حمامنی بر انهدام محققدن قورتارمق مقصـدیله ییقدیرلمش . قانونی سلطان سلیمان زماننده استانبولده بولنمش اولان پیه‌ر ـ ژیل (کیلیوس) ، بو هدم عملیه‌سنی رأی‌العین مشاهده ایلدیکنی اثرنده ذکر ایدییور .

[١] (اولیا چلبی) سیاحتنامه‌سنك برنجی جلدنده ، استانبولده ، بیزانسلیلر زماننده موجود آثار مصنوعهٔ عجیبه‌یه دائر تفصیلات موجوددر. چلبی ، بو آثار مصنوعه‌یه طلسم ، اطلاق ایدییور. ازجمله ، مذکور ستون حقنده دنیلیورکه :

اون برنجی طلسم ، سلطان بایزید حمامنك زمیننده چار کوشـه Tetrapylon بیك پاره بر سـتون عالی واردی ، قدی سکسان ذراع ایدی. طاعون دخولی ایچون مطلسم ایدی. هر نه زمانکه ، اول عمود باقی ایدی شهره طاعون کیرمز ایدی. وقتاکه ، بایزید خان حمام انشاسنده ، اول عمودی سرنکون ایتدیلر ، او آنده مشارالیهك بر اوغلی داود پاشا باغچه‌سنده مطعوناً ارتحال ایتدی. مزاری داخل بابده بر صفه اوزرنده‌در . آندن صوکره اسـلامبول ایچره طاعون استیلا ایلدی .

دیمك‌كه ، بو ستون ، بایزید میدانك جنوب جهتنده مركوز ایدی . ایكنجی تەئودوسیوس‌ك ، قدمه‌لی مرمر بر قاعده Tetrapylon اوزرینه اوطورتولمش اولان آت اوستنده‌كی هیكلی ، باب والای سرعسكری میدانك اورته‌سنده بولنمش اولمق لازم كلیور .

فی‌الحقیقه ، شمدیكی باب والای سر عسكری بناسی یاپیلوركن تملرك حفری اثناسنده ، وقتیله استانبول آثار عتیقه موزه‌سی مدیرلكنده بولنمش اولان و استانبوله دائر « بوغاز ایچی و استانبول : ۱۸۷۳ » نامیله مختصر بر اثرده نشر ایدن دوقتور ده‌تیه Dr. Dethier او محلده بر كتابه پارچه‌سی بولمش .

استانبولك لاتینلر طرفندن (۱۲۰٤) سنهٔ میلادیه‌سنده ضبطنی متعاقب ، آنلر طرفندن هدم و امحا ایدیلن بو هیكل [۱] حقنده ده‌تیه ایجه تفصیلات ویریور .

سالف‌البیان فوروم طوری (فوروم طاورو) نك اطراف و جوارنده وقتیله بر چوق كلیسا و مبانی واردی. بوجمله‌دن، آییئوس مارقوس (چنبرلی‌طاشده‌ایدی) St. Marc، آییئوس پروقوپیوس St. Procope، آلونیچیوم Alonitzium كلیسالرینك مواقعنی كوستره‌جك آثار ونشان قالمدیغی كبی ، قاپیتول دنیلن موقعده ، وضعیت قدیمه‌سندن چیقمشدر. مرور زمان ایله ، و بزه كلنجه‌یه قدرده استانبولك هدف و معروض اولدیغی كونا كون انقلاباتدن طولایی محو وگمنام اولان مؤسسات مذكوره‌نك موقعلرینی تعیین ایتمك ممكن اوله‌میور . بونكله برابر ، كرك سوقاقلرك ، كرك میدانلرك تسویه‌سنده و بعض مبانی انشاسنده مصادف اولدیغمز بعض آثار باقیه ، مدقق بر نظر ایچون بعض حقایق تاریخیه‌نك استكناهنه یاردیم ایتمكده‌در . صره‌سی كلدكجه بو آثار باقیه‌دن بحث ایده‌جكز .

متوفی دوقتور مورتمانك افاده‌سنه كوره میلادی (۱۷۷۷) سنه‌سی ظرفنده باب سر عسكری میداننده‌كی قیشله ایله خسته‌خانه انشا ایدلمك اوزره ، میدان قازیلوركن بیزانس دولتنك هر دور تاریخیسنه عائد بیكلرجه قورشون مهرلر بولنمش ایدی . بر یرده طوپلو اوله‌رق بویله عظیم مقدارده قورشون مهرلر سائر هیچ بر موقعده ظهور ایتمه‌مشدر . بو مهرلرك ظهورندن استدلال و استنتاج اولنه‌بیلیركه، بویوك قسطنطین طرفندن انشا ایدیلوب ، باب عالی دوائری كبی بوتون دوائر رسمیهٔ دولتی ، بو میدانده پوسته دائره‌سنی‌ده احتوا ایدن قاپیتولك خزینهٔ اوراقی بو موقعده ایمش . . .

باب سرعسكری میدانك غرب جهتنده، بوزطغان كمری[۲] طرفنه آچیلان قپونك ایچ طرفنده بویوك مقسم دنیلن Nymphœum maximum جسیم بر صو خزینه‌سنك موجودیتی خبر ویریلیور.

مشهور بوزطغان كمری دیدیكمز ایمپراطور (واله‌نس) Valensك بدایهٔ انشا ایتدیردیكی كمرلر واسطه‌سیله شهره ایصال ایدیلن صولر ، بو خزینه‌یه سوق واساله و جمع ایدیلوردی .

[۱] قودنیوس ص : ٤٢

[۲] استانبولده بوز طغان كمری قربنده مدفون قطب‌العارفین حلوایی‌دده قدس سره‌العزیز حضرتلرینك محترق‌اولان تربهٔ‌منیفه‌لری‌جانب مكارم ملوكانه‌دن بنا اولنمغین یومی درت آقچه ایقاد قندیل، ویومی سكز آقچه تربه‌دارلق وظیفه‌سیله شهری ایكی اوقه روغن‌زیت تعیین اولنوب بو دخی‌شیخ اولانلره‌مشروطه‌اوله (عبدالحمیدخان‌اول‌وقفیه‌سی) بوتكیه‌بوكون‌موجوددر.

شهریمزك وضعیت طوپوغرافیه‌سنی بیلنلرجه معلومدرکه ، صولر ، بوزطغان کمری واسطه‌سیله اوچنجی تپه ایله دردنجی تپه آره‌سنده‌کی (اسکی سراجخانه) وادینك (بایزید ، شهزاده موقعلریله فاتح جامعی آره‌سی) اوستندن کچه‌رك قدیم حواریون کلیساسی موقعنده بولنمش اولان فاتح جامع شریفنه کلیر.

برنجی کتابمزك (۳۷) نجی صحیفه‌سنده بیان اولندیغی اوزره ، بو صو مقسمنك موقعنی بر خیلی آرامش و بو صو خزینه‌سنك باب سر عسکرینك بوزطغان کمرینه ناظر قپوسنك (مدرسة القضاة ، و بو کره مجدداً انشا اولنان بایزید ذکور نمونه مکتبی ، قپودان ابراهیم پاشا سبیلی قارشوسی) یوقاری طرفنده ، میدانده مبنی اولمق احتمالنی درمیان ایتمش ایدم .

فی‌الحقیقه ، صو یولجیسی علی بابادن بالمناسبه اجرا ایلدیکم تحقیقاتدن ، بو مقسمك ، قپودان ابراهیم پاشا سبیلنك تام قارشوسنه مصادف قپونك بر آز یوقاریسنده اولدیغی آکلاشیلدی .

بو میدانك آلتنده جسیم بر صو خزینه‌سی موجود اولوب درونده الیوم صو واردر .

یدنجی قسطنطین پورفیرویه‌نیطوس‌ك مشهور (کتاب‌المراسم) نده ، فوروم طوری ایله حواریون کلیساسی آره‌سنده‌کی مواقعده مودیئوس Modius ایله فیلاده‌لفیوم (دیره‌کلر آره‌سی) Philadelphium موقعلری ذکر و بیان ایدیلیور .

حواریون کلیساسنه ، واکسه‌رولوفوس Xerolophus دنیلن آلتی مرمر سـتنه کیدن یوللر ، فیلاده‌لفیوم دیدیکمز شهزاده باشنده برله‌شور ایدی . شهرك وضعیت طوپوغرافیه‌سنه نظراً ، بو ایکی یولك برلشـدیکی نقطه‌یی ، شهزاده جامع شریفندن بر آز اوته‌ده آرامق لازم کلیرکه ، وزنه‌جیلردن بری کلن ، و فتح طریقیله ادرنه قپوسنه کیدن جاده‌یی اون قپاندن P. Plateae ، زیره‌ك یوقوشندن یوقاری طوغری کلوب ، داود پاشا قپوسنه P. Sti. Æmiliani منتهی اولان شمدیکی یول ، بوراده عموداً قطع ایدر ایدی .

بو یول زمانمزده‌ده موجوددر ، و اولدقجه ایشلك بر جاده‌در .

حضرت مریم نامنه قدیم (دیاقونی‌سیس) Deipara Diakonissa کلیساسی ، شمدیکی قلندر جامعی درکه[۱] ، وقتیله پك ایشلك بر ممر اولان بوراده‌کی یول ، کلیسانك نامنه اضافةً مشهور ایدی .

[۱] قلندر جامعی — بو دیر قدیمی جامعه تحویل ایدن فاتح سلطان محمد خاندر. جامعه تحویل ایدیلن کلیسالر بحثنده تفصیلات ویریله‌جکدر .

ایمپراطور ماوریکیوس Maurice [۵۸۲ ـ ۷۰۱] زماننده پاطریق کیریاقو ، (دیاقونیسیس) اسمیله معروف بنالری یاپدیرمشدی. (آنونیموس) ك افاده‌سنه نظراً ، بو محله‌نك ، بو نام ایله اشتهاری ، سالف‌الذکر پاطریقك دیاقونیسا یعنی کلیسا پاپاسنك روحانی بر خدمه‌سی ایکن اوراده اقامت ایلمسندن ناشیدر . حتی پاطریقك قیز قرنداشی‌ده دیاقونیسا ایدی .

(سه‌دره‌نوس) روجه‌سی (که‌درینوس) Cedrénus ك افاده‌سنه کوره ایمپراطور ماوریکیوس، چکمجه‌ده ایمپراطور اعلان ایدیلن فوقس طرفندن قاضی کویی قربنده (أفتروپیوس) ، Eutrope (قلامش) قوینده بش اولادی : تیوده‌زیوس پترو ، پاولی ، ژوسته‌ن و یوستینیانوس ایله برلکده اعدام ایدیله‌رك سر مقطوعلری ، مقری کوینده‌کی مشهور (قمپوس) Campus موقعنه آتیلمش ایدی . [۶۰۲ ـ ۲۷ تشرین اول] فوقاس طرفنـدن ویریلن امر اوزرینه بو قفالر ، تعفن ایدنجه‌یه قدر اولدقلری یرده براغیلمش و لاآخره خریستیانلر طرفندن آلنمش ، و جسدلرینه طاقیله‌رق کتورلمشدر. صماتیه‌ده مشهور (استودیون) مناستیرنه (امیراخور جامعی) کومولدکلری روایت ایدیلیور .

بیزانس مؤلفلرندن میخائل آتالیوتیس‌ك Mich. Attaliote افاده‌سنه باقیلورسه، بوراده خلقه بر اثردر کوستریلورمش.

قلندر جامعنك قارشی، یعنی جنوب طرفنه، دها صریح بر تعبیر ایله، دیرکلر آره‌سنك و عجم اوغلی حمامنك [١] آرقه جهتنه مصادف محلده و یانغین یرلرنده (بلبان آغا) مسجدی نامیله محترق کوچوك بر مسجد خرابه‌سنه تصادف ایدرز که، وقتیله پك مهم بر مناسترك بقیه‌سی اولدیغی مظنوندر. بوراسی، (شافی) معناسنه اولان (توقوراطوروس) Ste. Vierge du Curateur وصفیله‌ده تبجیل ایدیلن حضرت مریم نامنه بر مؤسسهٔ دینیه ایدی.

---

[١] عجمی اوغلانلر حمامی — وقتیله یکیچریلرك اسکی اوطه‌لر دیدکلری دیره‌کلر آره‌سنده، فوزیه قرائتخانه‌سی و جوارینك اشغال ایتدیکی ساحه‌ده کائن قیشله‌نك حمامی ایدی. ده‌وشیرمه‌لره عجمی اوغلانلر تعبیر اولنوردی. فی‌الاصل، اوغلان کلمه‌سنده بر معنای تزذیل اولمایوب، دلی قانلی یاخود دلی قانلی اولمغه قریب ارکك دیمکدر. حتی آلمانلرك بر صنف خفیف سواری عسکرینه ویردکلری (اوهلان) عنوانی اوغلاندن مأخوذدر. [هامه‌ر: عطا بك ترجمه‌سی، استانبول طبعی جلد: ١، ص: ٢٤١٠، آلتنجی کتاب].

حدیقة الجوامعده بو قیشله‌یه دائر شو تفصیلات واردر: عجمی اوغلانی قیشله‌سی مسجدی، آق دکز طرفنده قپامه‌جیلر آردنده آناطولی آغاسی یولداشلرینك ساکن اولدقلری قیشله‌ده‌در. بانیسی ابوالفتح سلطان محمد خاندر. دروننده اولان حمام، سلطان سلیمانك‌در. اتصالنده یکیچری اوجاغنك فدوله فرونی (شهزاده باشنده لطافت آپارتمانك تام قارشوسنده و ترامووای یولی اوزرنده‌کی فرونك موقعنده ایدی) و مقابلنده طلومباجیلر کارخانه‌سی (١٦ مارت ١٣٣٦ سنه‌سنده بر کیجه انکلیزلر طرفندن دروننده شهید ایدیلن عسکرلریمزك اقامت ایتدکلری، و بر آرالق برنجی دائرهٔ بلدیه اولان سابقا والده کتخداسی شاکر افندینك آخشاب، الیوم منهدم قوناغی یرنده ایدی.) و قیشله‌سی واردر. نفراتی حریقلرده باشلرینه قلایلی طاس کیرلر، و اوزرنده نفرك قاچنجیسی اولدیغی رقمله یازلمشدر. مسجد مزبورك منبرینی شاهزاده سلطان محمدك وقفنه کاتب بولنان (قزغان آصماز) لقبیله معروف الحاج مصطفی افندی وضع ایلمشدر. شو تفصیلاتدن آکلایورزکه، زمانمزده اطفائیه نفراتنك باشلرینه کیدکلری اینجه معدندن طاسلر، وقتیله بزده، یوز قرق شو قدر سنه اولده قوللانیلورمش.

بو قیشله‌نك قپوسی اوکنده مجذوب عثمان بابانك اوستی قبه شکلنده دمیر و تل قفسلرله ستر ایدلمش، مکلف مرمر صندوقه‌لی، باش طاشنده، اسکی شکلده قالین بر مولوی سکه‌سی بولنان تربه‌سی واردی. ترامووای یولی فاتحه طوغری تمدید ایدیلورکن بو تربه بر کیجه علی العجله هدم و مرحوم مشارالیهك پك منتظم، غایت متین وواسع لحدی آچدیریله‌رق بقیهٔ عظامی بویوك بر صندوق ایچریسنه آلنوب، شهزاده جامعی حولیسنه، فوزیه جاده‌سندن وفایه کیدن یولك ایچ کوشه‌سنه نقل و دفن ایدلدی.

آیاق اوجنده بر برصره‌ده: مرحوم میرعلم محمد بك ابن مرحوم میرعلم سلیمان بك ابن وزیر اعظم محمد پاشا جوان قپوجی پاشا زاده: ١٠٨٤، و: میرعلم سلیمان بك ابن وزیر اعظم محمد پاشا: ١٠٦١ مدفوندرلر. بونلرك مجوزه سرپوشلری، و مرمر صندوقه‌لری منتظم و مکلفدر.

فقط درویشك قدیم تربه‌سی یاپیلمدیغی کبی، ظریف مرمر دیره‌کلر اوزرینه اوطورتولمش قبه‌سی‌ده تکرار انشا واحیا ایدلمدی، بو مرمر ستونلر الیوم شهزاده جامعی حولیسنده بر طرفه آتیلمش طوریبور.

مرحوم سلطان عبدالحمید خان اولك: ١٥ محرم ١١٩٥ تاریخلی وقفیه‌سنده، مشارالیه عثمان بابا حقنده دنیلیورکه: «استانبولده شهزاده جامعی قربنده اسکی اوطه‌لرك آلتمش بر قپوسی اتصالنده دفن اولنوب تربه‌سی جانب ملوکانه‌دن بنا و انشا اولنان مجذوب درویش عثمان مرحومك باشی اوجنه بهر کیجه بر عدد قندیل ایقادی ایچون یومی درت آقچه موقد قندیل، و ایکی آقچه فراشیه، و بر آقچه قندیل بهاکه جمعاً یدی آقچه وشهریه ایکی اوقه روغن‌زیت اوقاف همایون حاصلاتندن تعیین و اعطا اولنوب وظیفهٔ مرقومه‌سی قشلاده آلتمش بر جاعتك وکیلخرجی اولانه مشروطه اوله.»

تدقیقات تاریخیه‌دن آكلاشلدیغی اوزره ، بلبان آغا استانبولك فتحی تاریخی اولان (٨٥٧) سنه‌سنده سكبان باشی اولوب ، او سنه ایچنده وفات ایتمشدر. نره‌یه دفن ایدلدیكنی تحقیق ایده‌مدم.

منهدم وفا جامعنك قارشوسنده‌كی سوقاق ایچریسنده (بورادن سلیمانیه جامعنه كیدر) أولر آره‌سنده صیقیشوب قلمش اولان منلا شمس الدین كورانی[١] نامیله معروف كلیسا جامعی ، اسكی (آیئوس تئودوروس تیرون) Egl. St. Théodore Tiron de Sphorace كلیساسی [٢] اولمق اوزره تلقی ایدیلیور . [illegible] St. Théodore Tô Kouphorvi... [٣] [illegible] Mühlman(مولمان) [illegible]

اولدیغنه قانعدر.

هر كون كلیسالرده اوقونه‌جق دعالره دائر بر مجموعه[٤] نشر ایدن (سیر موندی) Sirmondi بو توجیهی بر درجه‌یه قدر تأیید ایدییور (٣ ایلول) .

یوقاریده‌كی سطرلرده كورولدیكی اوزره ، بعض مؤلفلرك بیانات و شهاداتی ، بو كلیسانك آت میدانك جوارندن باشقه بر یرده كوسترلمسنه امكان براقمیور .

بناءً علیه ، نوغورودلی انطوانك استانبولی طولاشیركن واقع اولان تعریفات و بیاناتی ، و اسكی طوپوغرافیا علماسنك افاداتی نظر دقته آلەرق آنف البیان كلیسانك (آییئا آناسطاسیا فارماقولیترا) Ste. Anastasie Pharmacolytra معبد قدیمی اولدیغی قبول و اول صورتله تكلیف ایدیلیور.

شو وثیقه مندرجاتندن آكلاشیلیوركه ، درویش عثمان ، حال حیاتنده عامه‌نك حسن ظننی قزانمش ، و بالخاصه یكیچری طائفه‌سنك نظر حرمتنی جلب ایلمش بر ذات ایمش. وثیقه‌ده‌ده مناسبتی وارمش .

پادشاهلرك نفر صورتیله یولداشلرندن بولندیغی برنجی اورطه اوطه‌لری عثمان بابا تربه‌سی اتصالنده یمنی شمدیكی قاتك سینه‌ماسی محلنده ایدی .

سنك مزارنده‌كی كتابه شودر :

هو الخلاق الباقی

مجذوب الهی مرحوم و مغفورله درویش حافظ عثمان روحیچون . .

— ١١٩٧ —

[١] بو قدیم كلیسانك واقفی منلا كورانیدر . منبرینی محمد امین زاده حسین آغانك اوغلی مدرسیندن عبدالرحمن افندی وضع ایتمشدر.

[٢] وفا سمتنه ، اسفوراكیوس Sphorakios محله‌سی دیرلردی كه ، اسفوراكی ، بیوك قسطنطین [illegible] ([illegible]) [illegible]

وفاده، (وینق شجاع) جامعی خطیره‌سنده ، استانبولك ایلك قاضی القضاتی اولان سلالهٔ طاهرهٔ مولانادن حضر [illegible] مدفون اولدیغی كبی ، قارشوسنده‌كی قبرستانده‌ده مشهور (كاتب چلبی) دفین خاك عطرناكدر.

بو جامعك جوارنده بر بوستان ایچریسنده پك قدیم تحت‌الارض بر كلیساده واردر . بعض روایته نظراً استانبولك بیوك قیصری قسطنطین بوراده مدفون ایمش . فقط ، بو روایت هیچ بر طرفدن تأیید اولنمامشدر .

[illegible] (اسوریالی) [illegible] Léon l'Isaurien زماننده [illegible] (٧٣٦ - ٧٢٥) [illegible] بو تحت‌الارض [illegible] (ایقون) [illegible] كلیسا مستخدمیندن تحقیق ایلدم.

[٣] (دروونژیا) [illegible] ایتمشدر) زماننده زادكاندن ایلاریون طرفندن انشا ایتدیرلمشدر .

[٤] مینولوكیئون Menologium [illegible] اوقونه‌جق دعا مجموعه‌سی دیمكدر.

آییئوس تەئودوروس کلیساسنه، کاهن وکاشف Révélateur معناسنه اولان (فانەروتیس) φανερωτὴς دخی دنیلدیکنی دوقتور پاسپاتی یازییور. کلیسانك بو صفتله‌ده اشتهاری، هر کیم بر شی غائب ایدرسه، اونی بولمق ایچون بو عزیزدن استعانه ایتمسندن طولایی ایمش. بناءً علیه، کلیسانك بو نام ایله‌ده یاد ایدلمسی اغلب احتمال، مخبر وکاشف معناسنی‌ده افاده ایدن آییئا آناسطاسیا (فارماقولیترا) Ste. Anastasie Pharmacolytra تعبیرینك بو کلیسایه اسناد اولنان خواصك مماثلتی که، بدایةً آناسطاسیا نامنه نذر و اتحاف ایدیلن مذکور کلیسانك، بالاخره آییئوس تەدوروس نامنه تحویلنه بادی و باعث اولمشدر. [فارماقون = علاج، لیترون: قورتارمق معناسنه اولوب، ترکیبی حالنده آوکا مراجعت ایدن، علاجدن مستغنی اولور دیمکدر]

بوکلیسانك یرنده، اولجه پاتریجی (فامارقا) نك اوی وارمش. کلیسایی برنجی آناسطاس (دیقوروس) [٤٩١ - ٥١٨] یاپدیرمشدر.

شومناسبتله دیه‌لم که، خلق بیننده متواتراولان بعض عنعنات و روایاتك اکثر صحت و وثوقی ثابت‌اوله‌میور.

(مورتمان) ه کوره، وفا قربنده، قرق چشمه قارشوسنده کائن سکبان باشی ابراهیم آغا مسجدی، مشهور (کیرا مارتا) Couv. de Kyra Martha مناستر قدیمیدرکه، قیصر میخائل پالەئولوغوسك همشیره‌سی و سراثوانیء قیصری معناسنه اولان (پروتوستراطور) Protostrateur (میخائل غلاواس تراحانیوتیس) Michel Glavas Trachaniotis لك زوجه‌سی اولوب (مارتا) مذهبنده بولنان ماری دوقاس قومنینوس [١] Mari Ducaena Comnena Paleologina طرفندن انشا ایتدیرلمش ایدی.

بو دیر قبرمده مدفونه مشاهیر

مبحث مخصوصنده آیریجه ذکر ایدیله‌جکی اوزره بو مناسترده (ماری قلەئوپه) Marie Cleopé ایله ... خرستیانیه‌دن جنکاور آییوس ایوآنیس (سن ژان) لك [٢] St. Jean le Guerrier جسدلری‌ده مدفوندر.

بو مناسترك قارشوسنده‌کی مشهور قرق چشمه‌نك آیینه طاشی اوزرنده، بیزانس تزییناتنده چوقجه قوللانیلان حیوانات اشکالندن، قارشو قارشویه کلمش ایکی طاووس قوشی، و چام فیصدیغی رسملری، و اشکال هندسیه‌دن متشکل بعض تزیینات وار در.

---

[١] (قهریه جامعی) نام اثرمده مفصلاً بیان ایدلدیکی اوزره، ماری دوقاس، قیصر آلکسیوس قومنینوسك قاین والده‌سیدر. قدیم (حورا) Chora مناستری اولان بودیر، قیصر یوستینیانوس طرفندن (٥٢٧-٥٦٥) انشا ایدلمش ایکن خراب اولدیغندن بو قادین احیا ایلمش ایدی. ماری دوقاسك پدری بولغار قرالی صاموئلك اوغلی (ترویان) در. بو قادین فوق‌العاده برحسن وآنه مالك، اخلاق متین و مضبوط، هرخصوصده مدح و ستایشه شایان والیق ایدی. آنناقومنینوس ایله زوجی قیصر نیکیفوروس، مشارالیهایی پك زیاده مدح و ثنا ایدییورلر.

بو قدیم دیرك، خاتم‌القیاصره اولان (قسطنطین دراغازه‌س) ك مدفنی اولمق اوزره کوستریلن محلده کائن اولدیغنه دائر برنجی کتابمزك (٣٠) نجی صحیفه‌سنك (٢) رقملی حاشیه‌سنده مندرج معلوماتك برسهو ترتیبدن منبعث ایدوکی بالاخره آکلاشلمقله (کیرا مارتا) مناسترینك وفاده، قسطنطینك مدفنی اولدیغی روایت ایدیلن محلده کائن اولمیوب، قرق‌چشمه قارشوسنده‌کی سکبان باشی ابراهیم آغا مسجدی نامیله معروف اولان معبدك اصل کیرا مارتا مناستری ایدوکی تصحیح اولنور.

پاطریق قسطنطینوس، «قسطانتینیاد ١٨٤٦» نام اثرنده بو دیر قدیمك فیلسوف، حکیم لقبیله معروف ایکنجی لەئون زماننده [٤٧٤] پاتریجی لیبیس، لیویس Libis طرفندن انشا و میخائل پالەئولوغوسك همشیره‌سی ایمپراطوریچه تەئودورا جانبندن احیا و اعمار ایدلدیکنی یازییور. [ص: ٩٦].

[٢] قهریه جامعنك صول جهتنده‌کی دائره‌نك Pareklesion قبه‌سنده، سن ژانك موزاییقله یاپلمش مکمل بررسمی حالا طورییور.

بعض فرنك سیاحلری ، و اثر یازانلر، بو طاووس قوشلری رسملرینی کورەرك ، بوچشمەنك بربیزانس چشمەسی اولدیغنە ذاهب اولمشلرسەدە ، طوغری دکلدر، بوچشمە قانونی سلطان سلیمان خانك علوهمتیلە شهرە ایصال ایدیلن صولرك چشمەسیدر، بو آیینە طاشی‌دە باشقە یردن بورایە نقل ایدلمش اولسە کرك . بناءً علیه ، بوکبی ظواهرە باقەرق ، حکم ایتمەنك برقیمت علمیە و تاریخیەسی اولەمز .

بو مناستری جامعە تحویل ایدن سکبان باشی ابراهیم آغادرکە ، فاتح سلطان محمد خانك سکبان باشیلرندندر. (٨٥٧)تاریخندە شهیداً ارتحال داربقا ایلدیکی اوقاف اسلامیە موزەسنە نقل ایدیلن سنك مزارندن آکلاشیلیور. بوقدیم مناسترك اوکندن کچن دار یولك ١٣٣٩ — ١٣٤٠ سنۀ رومیەسی تشرین ثانیسی ظرفندە توسیعنە لزوم حاصل اولدیغندن ، سوقاغە تصادف ایدن مشارالیهك مدفنی‌دە ، مسجدك یان طرفنە نقل ایدلمشدر (١٣٤٠-١٣٣٩).

بوذاتك سنك مزارندە شو یازیلیدر :

— هو — انتقل المرحوم المغفور من دارالفنا الی دار البقا وهوالشهید السعید ابراهیم آغا سر سکبان فاتح محمد خان علیە الرحمة والغفران تاریخ وفاتە ـ ٨٥٧ ـ

فیلادەلفیوم موقعندە باشلیجە ایکی آبدە واردی :

١ — بری ، ایکی اللی خالقون تتراپیلون (باقردن معمول برآبدە ایدی) .

٢ — دیکری ، سینتەطوس کیون ((متعدد طاشلردن متشکل ستون)

ادرنە قپوسنك نام قدیمی اولان حاریسیوس قپوسندن ، حواریون کلیساسندن ، فوروم آماستریانومدن و پورطا پلاتەآ Porta Platea دیدکلری اون قپندن کچن یوللر ، او تاریخلردە شهرك وسطی اولان فیلادەلفیوم Μεσόμφαλος موقعندە برلشوردی .

فیلادەلفیوم ایلە حواریون کلیساسی آرەسندە (تااولیو ریئو) Olybrios ایلە (قسطنتی‌یانا) Constantiana, محلەلری واردی .

Κωνσταντιανὰ, Κωνσταντινιανὰ

الیوم موجود و پایدار اولان مارسیانوس ستونی (قیز طاشی) ، قسطانتیانا محلەسنك موقعنی تعیین و ارائە ایتمکدەدر ؛ بوراسی ، قسطانتیانا محلەسیدر .

تااولیوریئو محلەسی ، اون برنجی منطقە داخلندە مصادف اولان سنان پاشا ، و (قسطانتیانا) دە ، قیز طاشی[١] و اوکسوزجە خطیب سمتلریدر .

[١] قیز طاشی قرب و جوارندەکی آثار ملیەمز . — قیز طاشی جوارندە فاتح سلطان محمدك وزراسندن اسکندر پاشانك ، سلطان احمد قربندە ، دیوان یولندە فیروزآغا جامعی طرز انشاسندە، کارکیر، یوکسك و تك قبەلی، صوك جماعت محلی درت جسیم ستونە استناد ایتدیرلمش کوزل ، متین برجامعی بولندیغی کبی، سلطان عثمان خان ثانی زماندە قپودان دریا اولان خلیل پاشانك‌دە، اسکندر پاشا جامعی طرز وجسامتندە برجامعی واردر . فقط ؛ بيك اوچیوز اون حرکت ارضندە زیادەجە رخنەدار اولاك بو معبد عالئ اسلام الیوم مسدود و اکثر اقسامی مائل انهدامدر .

— جامعك چشمه‌سی اوزرنده‌كی كتابه شودر :

حضرت پادشـاه دورانك … قپودان و وزیری اسمی خلیل
دلریدی كه بو محانده … قیله بر خیر و بوله اجر جزیل
كتخداسی وزیر دانانك … اسمی محمود و خلق قدری جلیل
دیدی سمتنده برمحل واردر … خلق عطشان كبی زبون وعلیل
كر اولسـه ماء جاریه همت … اولیـه بویله بر ثوابه عدیل
ایلیوب صو یرینه آقچه سبیل … یاپدی بو چشمه‌یی لطیف و جمیل
دیلرز حق وجود پرجودین … ایلیه حفظ ویره عمر طویل
نوش ایدلرصویی دیدی تاریخ … اولدی بو عینك آدی عین جلیل

جامعك چشمه‌یه متصل قپوسی اوزرنده‌ده : *ان الصلوة* .... آیتیله ١٠٣٦ تاریخی محكوكدر .

∴

مدرسه‌لر بحثنده ذكر ایدیله‌جكی اوزره ، بو خراب جامعك قارشوسنده سلطان مصطفی زماننده ، ادرنه‌ده پك فجیع بر صورتده شهید ایدیلان شیخ الاسلام ارضرومی فیض‌الله افندینك پك محتشم بر مدرسه وكتبخانه‌سی واردر . ١١١٢.

زمانمزده أت میدانی دیدیكمز ، و یكیچری اوجاغنك الغاسندن صوكره ، احمدیه نامی آلان سمت مشهور ، بیزانس تاریخنده (له‌ئوماكه‌للیون) Léomakellion نامیله شهرتكیر دركه ، بوراده یكیچریلرك (یكی اوطه‌لری) واردی.
تاریخده اورطه مسجد نامیله معروف اولوب ، كنج سـلطان عثمان ثانینك یدی قله‌ده وقعهٔ دلسوز شهادتندن اول ، مشارالیهی كتیردكاری بومسجد، مرور زمان ایله خراب اولمش ایدی. شیخ الاسلام و اوقاف ناظر اسبق مرحوم اركوبی خیری افندی زماننده مجدداً دلنشین صورتده انشا ایدلمش اولان مسجد ، قدیم اورته مسجدك عرصه‌سنه بنا اولنمشدر .
أت میدانی مسجدینك بانیسی فی‌الاصل قانونی سلطان سلیماندر . بش وقتدن آقشـام و صباح نمازلری و بیلده بركره دخی چوقه توزیعی كونی اوكله نمازی قیلنوردی. جبالی حریقنده یاندیغندن مجدداً یاپیلمشدر[١٠٧٠]. مقدما دخی یانمش ایسه‌ده تكرار انشا ایدلمش ایدی .
اورطه مسجدی‌ده یاقان بو دهشتلی حریق ، سلطان مراد رابعك دور سلطنتنده و ١٠٤٣ سنه‌سی صفرینك یكرمی یدنجی جمعه كونی ضحوهٔ كبرا زماننده جب علی=جبالی قپوسی خارجنده برقلفاتجی، فوِنده یاقوب كمی‌قلفات ایدركن ظهور ایتمش ، وپویراز روزكارینك شدتیله توسع ایده‌رك ، آن واحدده عاشق پاشا سمتنه و استانبولك قدیم كبار ، بر عائله‌سی اولان چشمی افندینك قاضی چشمه‌سنده‌كی مكلف قوناغنی‌ده یاقه‌رق ، فاتح سـمتنه ، بیوك و كوچوك قرمان محلاتنه ، سراجخانه‌یه آتلایوب ، اورادن منلاكورانی‌یه ، یكی باغچه‌یه قدر استانبولك الك معمور اقسام و محلاتنی یاقمش ایدی .

اورته مسجدك قارشوسنده اورته چشمه نامیله كوزل بر چشمه‌مز واردر . چشمه‌نك جبهه‌سی ، باب همایون اوكنده‌كی سلطان احمد سبیلنك‌مزیناتنی آكدیرر اشكال هندسیه‌دن متشكل نقوش ایله مزیندر . صویی دائما آقار . ایكی قسمدن عبارت اولان بو چشمه‌نك آیری آیری كتابه‌لری واردر .

— صاغده‌كی كتابه —

جناب ظل حق سلطان احمد خان غازی كیم … او در شمدی (سریر سـلطنتده خسرو یكتا)
او خاقان كریم الشـانك اجداد عظامنـدن … عظیم المنقبه سـلطان سـلیمان خان (عدل‌آرا)
غزات دینی ریان زلال لطف ایدوب كرچه … بنا قلمشـدی (بونده چشـمه سـاربی بدل را)

— دیکر چشمه‌نك کتابه‌سندده —

ولیکن زیب و زیوردن اولوب عاری و ازاده
نظرده ساده رو برخوب سنکین دل ایدی کویا
سلیمان زمانك آصف و داماد ذیشانی
وزیر اعظم ابراهیم پاشای کرم پیرا
کورنجه فرقهٔ بکتاشیانك جمله ابوابی
مزین اولدیغنی انواع آرایشله سرتاپا

مخطره :

بو چشمه، سلطان محمود خان ثانی زماننده ده ایجه تعمیر کورمشدر. چشمه‌نك کتابه‌لری ، نفیس بر تعلیق ایله یازلمش اولدیغی حالده ، (کردلر) ایچریسنه آلنان عباره‌لر غایت قبا ، تعلیقه بکزه‌ر بر یازی ایله یازلمشدر .

چشمه‌نك اوزرنده سلطان محمودك طغراسی بولنمسنه باقیلورسه ، یکیچریلرك الغاسندن صوکره ، کردلر ایچریسنده کوستردیکم عباره‌لرك یرنده یکیچریلره دائر بعض عباره‌لر موجود ایکن دکیشدیرلدیکنه حکم ایدییورم . چونکه کتابه برحریقدن ضررديده اولمش اولسه ایدی، بونك سائر یرلری‌ده بوزولمش اوله‌جقدی. حالبوکه، چشمه‌نك هیئت عمومیه‌سنده، ونقوش و مزیناتنده حریقدن متأثر اولدیغنه دائر اوفق براماره بیله کوره‌مدم. شوحالده ، بعض ملاحظاته مبنی او عباره‌لر دکیشدیرلمش اوله‌جق !

قرق مظلوملر کلیساسیله (سراجخانه باشنده قنبور مصطفی پاشا جامعی) Egl. des XL Martyrs de Sébaste صهرنجی (سراجخانه موقعی) وحلقون تتراپیلون ، ، وسیته طوس کیون [یکپاره اولیوب ، متعدد طاشلردن متشکل ستون دیکدر] موقعلری .وقعه‌نویس پاسقال ایله باندوری‌نك و نیکیتاس خونیاتیس‌ك Nicetas Chioniatis (صحیفه : ٤٣١) اثرلرنده درجهٔ کافیه‌ده ارائه وتعیین ایدلمشدر .

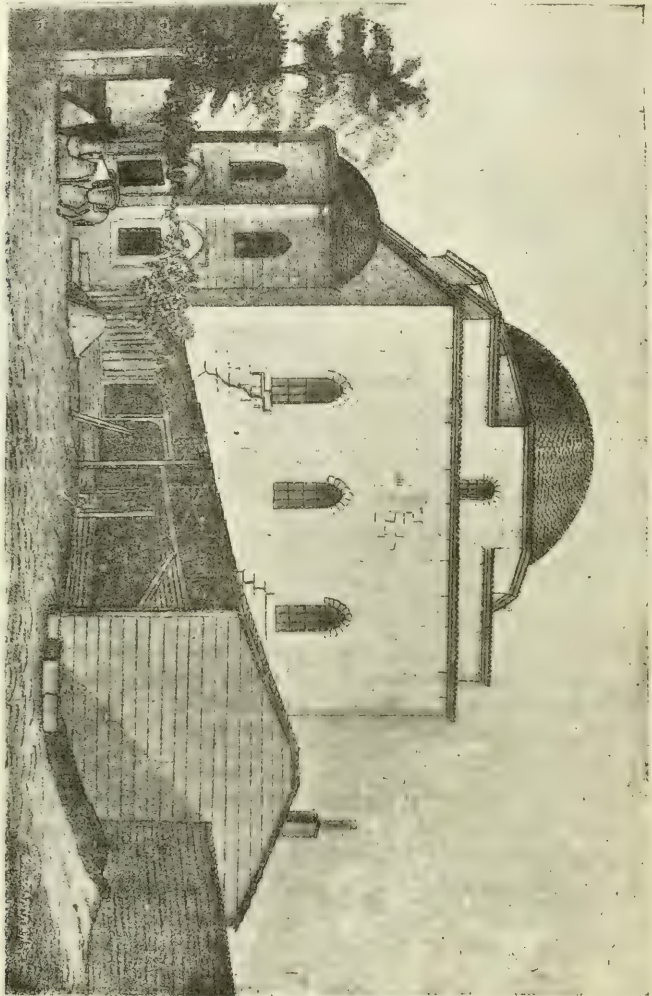
بوقاریده اسمی کچن فیلاده‌لفیوم موقعنده‌کی تتراپیلون دیدکلری حزیا آبده‌نك اوزرنده ایکی ال واردی. بو اللر ، محل سیاست اولان (آمستریانون) میدانه کتورلمك اوزره ، فیلاده‌لفیومدن کچیرلان محکومین ایچون بر علامت تذلیل و تحقیر ایدی .

بیزانس مشاهیر رجالندن قراته‌روس Craterus ایله موسه‌له‌نك Mosele اولری‌ده مودیون ، مودییوس ایله فیلاده‌لفیوم جوارنده کائن ایدی . [١]

اوصاف صمدانیه‌دن قادر مطلق صفتنه اضافةً تبجیل ایدیلن پاندوقرا طوروس (زیرك کلیسا جامعی‌در) Pantocrator وینه‌جناب حقك (بصیر) صفتنه اضافةً مشهور پنته‌پوپتیس Pantepoptès (فاتح جوارنده اسکی عمارت جامعیدر) ، وفاتح قربنده آییا ته‌ئوفانو (دمیرجیلر مسجدی) Ste. Théophano کلیسالری ، موسقوف

[١] (پره‌کر) Preger نام مؤلفك Scriptores originum Constantantinopolitanarum آدلی اثرنده [١٩٠١] دنیایورکه : (مانانایی) جنرالی ، اسکیتلری کاملاً مغلوب ایتدکدن صوکره ، بو خدمتنه مکافاةً (اودییون) ده نامنه بر ستون رکز ایدلمش ایدی . بعضیلری (اودییون) ه مودییوس‌ده دییورلر : اوراده برده ساعت واردی . الیوم او موقعده بر کرله ستونلر موجود اولوب بونلر (قراته روس) ك أوبك یاننده ایدی .

هاجیلرینك و پاتریپانك افاداتنه نظراً ، دردنجی تپه‌یی اشغال ایدن بر چوق معابددن پایدار اوله‌بیلنلریدر . [١]

فاتح جامع شریفی قربنده دمیرجیلر یاخود - تیمارخانه جامعی - لیپس مناستری (١٨٧٧ سنه‌سنده‌کی رسمی)

Demirdjiler Djamissi — M. Libys : d'après Paspati, 1877.

مع مافیه ، (قسطنطین لیویس) Constantin Lips مناسترینه (آییوس آپوستولوس قربنده‌کی مناستر) دخی دیرلردی‌که ، بوراسی حضرت مریمه نذر و اتحاف اولنمش ایدی .

[١] برنجی کتابمزك (٣٨) نجی صحیفه‌سنده‌کی رسمنده کورولدیکی وجهله فاتح جامع شریفینك قره دکز جهتنه مصادف محلده کائن اولوب ، حرکت ارضدن اولکی شکلنی ارائه ایلدیکمز دمیرجیلر جامعی ، یاخود تیمارخانه مسجدی ، پاسپاتی‌یه

قره چشمه‌ده تاریخچه عائد خاطراتی. — قرق چشمه‌ده پایزن یوسف پاشانك، پرتو پاشانك قوناقلری واردی. وقدده طوپوزلی اوغلی ابراهیم پاشانك جسیم ومکمل قوناغی وارديکه زمانرده مرحوم کریمی‌نك ورثه‌سنه انتقال ایتمشدر. بو قوناغك آلتنده بویوك بر صهریج بولندیغنی ایشتدم.

اولیا چلبی، استانبولده‌کی وزرا وکبرا سرایلرینی ذکر وتعداد ایدرکن، پرتو پاشا سرایلرینك ده میدانده مبنی اولوب معمار سنان بناسی اولدیغنی خبر ویردیکی کبی، (تذکرة البنیان) دده‌ده بو سرایك ذکری کچیور. پرتو پاشانك وفاتی (٩٨٨) ده‌در.

اولیا چلبی، ایوب قصبه‌سنده‌کی زیارتکاهلری ذکر و توصیف ایتدیکی صره‌ده، پرتو پاشا تربه‌سنك معمار سنان کاری منور، مزین برقبه‌دن عبارت اولدیغنی سویلیور[١]. پرتو پاشا تربه‌سی، ایوب جامع شریفنك قبله غربی جهتنده، یعنی بوستان اسکله‌سنه ناظر جهه‌سنه موازی کوچك امیر افندی سوقاغنده وشیخ الاسلامك مدفننك قارشوسنده‌در. تربه مربع الشکل برپلان اوزرینه یاپلمشدر. اساس دیوارلری کارکیردر. حال حضری، اولیا چلبی‌نك تعریفی کبی، (معمار سنان کاری برقبه‌دن) عبارت دکلدر. اخشاب بصیق تاوانلی، درآغاج بریردر. اکلاشیلان تربه‌نك یوقاری طرفی ییقلمش، قبه‌سی یرینه شمدیکی اخشاب تاوان یاپلمشدر.

ایوب قصبه‌سنده‌کی آثار عالیهٔ دینیه ذکر اولندیغی صره‌ده بو تربه‌دنده بحث ایده‌جکز.

مشارالیه پرتو پاشا، سلیمان قانونی، سلیم ثانی و مراد ثالث دورلرینی ادراك ایتمشدر.

سلیمان قانونی زماننده وزیر ثانی اولوب (سیکه‌توار) جنکنده شرق جبهه‌سی قوماندانی ایدی. مضبوطات تاریخیه‌یه نظراً، قیصه بویلی بر آدم ایمش. سلطان سلیم ثانینك پدری تختنه جلوس ایتمك اوزره، استانبوله

نظراً، (لیویس) Libys مناستری اولمق اوزره قبول ایدیلیور. طرز انشاسنده‌کی بعض علامته، از جمله محرابنك جیقینتیلی اولمسنه کوره، بونك قدیم بر معبد بقیه‌سی اولدیغنه احتمال ویریلیور. معلومدرکه، تورك معمارلری، جامعلرك پلانلرنده بو چیقینتی‌یی قبول ایتمه‌مشلر، پلانلری مربع بر اساس اوزرینه یاپمشلردر.

بو جوارده برده (آییوس ته‌ئوفانیس) کلیساسی واردیکه، اسکی پلانلرك تعریفنه کوره، آت بازارینك برآز آشاغی طرفنده منهدم مفتیسالی محمد پاشا جامعنك بوزطوغان کری جهتنده و ینه منهدم (سینه‌پرور والده سلطان) مکتبنك بر آز یوقاریسنده و آت بازاری قربنده بولنمش اوله‌جق. فی‌الحقیقه، اسکی پلانلرده قدیم دستکاهجیلر جاده‌سنده الیوم خراب مناره‌سیله اطراف دیوارلری قلمش اولان (صاریکیدیه)، بوجود (چقه‌جی‌خیرالدین) جامعنك جنوب غربیسنده کوستریلیر. جرچر حریقندن صوکره بو طرف یوللری تسویه ایدیلیرکن تحت الارض متین تملار، دیوار بقایاسی چیقمش ایدی. جلال اسعد بکك (استانبول پلانی) نده، آییوس ته‌ئوفانیس کلیساسی St. Théophane (صاریکیدیه جامعی)نك شمال غربیسنده، و (لیوییوس) مناستری‌ده M. Aphos چینیلی حمامك شمالنده، قدیم تپهٔ شکرانی مکتبنك (الیوم آق شمس‌الدین نمونه مکتبی اولوب، صره‌سیله سردار عبدالکریم، طوپخانه قبریقه‌لری ناظری سعید پاشالر و تفتیش زاده‌لردن حاجی ارسلان افندی قوناغی) موقعنده کوستریلور. [اون برنجی منطقه — دردنجی تپه]

(اولیوربیوس) Olibrios مناستری‌ده، سراجخانه باشنده، فاتح سلطان محمد خانك معماری (آیاس) ك مدفون اولدیغی جامعك برآز یوقاریسنده بولنمش اوله‌جق!

بورادده تکرارینه لزوم کوریرم‌که، بیزانسلیلر زماننده موجود و یا قسماً خراب اولان مؤسسات دینیه و اماکن امیریه‌نك موقعلرینه، بعدالفتح عین خدمت و مقصدی ایفا ایتمك اوزره مبانی انشا ایدلمش ایدی. تدقیقات تاریخیه‌دن اکلاشیلدیغی اوزره، فتحی متعاقب املاك خصوصیه طوقونولمیه‌رق حق تصرفه تماميله رعایت ایدلمش، فقط املاك وقفیه دولته انتقال ایتدیرلمش، و یاخود بر امر خیرك ادامه‌سی ایچون، فتحده یارارلقلری کوریلان رجال و مجاهدینه تملیك قلنمش ایدی.

[١] برنجی جلد، ص: ٤٠٨

كیرركن، یكیچریلر جلوس بخششی طلبی بهانه‌سیله، موكب پادشاهی بایزید حمامنك اوكنه كلدیكی زمان، عصیان پارولاسی اولان (اوت آرابه‌سی ده‌وریلدی!) غلغله‌سیله آلایك مشی و انتظامنی بر مدت اخلال ایتمشلر ایكن وزیر دلیر صوقوللی محمد پاشانك حسن تدبیریله باشلامق اوزره اولان شورش تسكین و آلایك انتظامی اعاده و تأمین قلنمش ایدی.

٭٭٭

پرتو پاشانك وفاده منلا خسرو محله‌سنده، وفامیداننه ناظر جسیم بر خانه‌سی اولدیغی وبوخانه‌یی اولادینه وقف ایتدیكی و اتصالنده دها برقاچ خانه‌سی اولوب، آنلرده عقار اولمق اوزره وقف ایلدیكی و ازمیتده جامعی، مكتبی، عمارتخانه‌سی موجود ایدوكی و ایوبده تربه‌سی بولندیغی [٩٨٠] تاریخلی وقفیه‌سنده مسطور اولدیغی كبی، مصطفی بك، محمود بك، محمد بك نامنده اوچ اوغلی اولدیغی‌ده سجلات وقفیه‌ده مقیددر.

وفا — قوغه‌جیلر جاده‌سنده، حریقدن اول بحریه نظارتی مهمه مدیری مرحوم حافظ اسماعیل افندینك بویوك اخشاب خانه‌سنك اتصالنده، تخمیناً اوچ بچق آرشون عرض، واوچ آرشون درینلكنده بر آرالقده (خنجرلی سلطان) نامیله معروف بر قادینك مزاری واردی، كتابه‌سی‌ده اوقونور ایدی. بو مدفن، حریقدن قسماً خسارزده اوله‌رق، حالا، پك یقیننده‌كی رجائی‌افندی مكتبی صره‌سنده ... التجاوز اوله‌رق طورییور.

جاده‌ده‌كی بویوك قوغه‌جیلر حمامی، وقتیله بوراده‌كی قوناقلردن برینك حرم، كوچوك قوغه‌جیلر حمامی‌ده سلاملق حمامی ایمش.

كوچوك قوغه‌جیلر حمامی، ١٣٣٩ سنه‌سی تشرین ثانیسی و ١٣٤٢ سنه‌سی جماذی الاولی ایچنده امین نورالدین جامعی (بورمه‌لی مسجد) اوكندن اون قپانه ایتمك اوزره، آچیلان اوتوز متره‌لك جاده كذركاهنه تصادف ایتدیكندن هدم ایدیله‌رك عرصه‌سی یوله قلب اولنمشدر.

٭٭٭

روانی چلبینك و یازنه یوسف پاشانك مدفنلری. —

سلطان سلیمان قانونی دوری شعراسندن روانی چلبینك مدفنی، و سالف الذكر یازن Forçat یوسف پاشانك كاركیر بویوك تربه‌سی، قوغه‌جیلر ـ دستكاهجیلر جاده‌سی اوزرنده ایدی.

بو ایكی تاریخی مدفن‌ده مذكور یوله تصادف ایتدیكندن هدم ایدلدی.

یازنه یوسف پاشا. — یوسف پاشا، فرنكی الاصلدر. بر وقتلر حقیقی بر مكتب عرفان اولوب بو دولت و ملته پك چوق خادم یتشدیرن اندرون همایوندن بالتفیض (٩٩٠) ده یكیچری آغاسی، (٩٩٣) ده طمشوار، (٩٩٥) ده بودین Bude والیسی اولوب، صوكره عزل ایدلمكله (٩٩٨) ذی‌القعده‌سنده قرق چشمه‌ده كائن قوناغنده بعض خدمه‌سی یدنده شهید اولدی. پاشا، اتباعنی مافوق‌الحد تكدیر ایدر، شدید وحدید بر ذات ایمش. سراجخانه باشنده فاتح دائرهٔ بلدیه‌سنك قربنه اخیراً انشا ایدیلن كیمیاخانه‌نك یرنده،

حریقدن اول بر مسجدیده واردی. یوسف پاشانك پاژن Forçat (Forzato) لقبیله اشتهاری ، حربده اسیر ایدیله‌رك ، او زمان هر طرفده جاری اولان عادت وجهه، آیغنه زنجیر اوروله‌رق ، حرب سفینه‌لرنده کورك چکمکه و ترسانه ایشلرنده چالیشدیرلمغه محکوم ایدلمسندندر .

.

. .

یوسف پاشانك تربه‌سی (۱۳۱۰) سنه‌سنده‌كی بویوك حركت ارضده خراب اوله‌رق قبه‌سی ییقلمش ، متروك بر حالده ایدی، مزارنده، کتابه‌سز، اسطوانی الشکل قالبن ایکی طاش واردی . و محله اهالیسی طرفندن سر قبرنده قندیل یاقیلیوردی .

بو مدفن ، ویران تربه نامیله معروف ایدی .

توغه‌جیلر جاده‌سنده پودین، طمشوار والیسی پاژن یوسف پاشانك تربه‌سی
Turbé de Youssouf Pacha (Forçat), Gouverneur Général de Temeswar, de Bude (XVIe siècle).

تربه، تام یول اوستنه تصادف ایتدیکندن، شهر اماتنجه هدم ایدلدی. پاشانك یکیچری آغالغنده عسکرك ضبط و ربطی، و بودین والیلکنده‌ده بعض آثار خیریه تأسیسی امرنده‌كی خدماتی نظردقته آله‌رق خوابگاه ابدیسنك پای تحقیر آلتنده قالمسنی تجویز ایتمدیکمدن، عمله تدارکیله، مدفنی آچدیره‌رق بقایای عظمنی همن اتصالنده‌كی زوانی چلبی جمعنك حوالیسنه نقله تشبث ایتدم.

بومدفن ، سوقاق سویه‌سندن ایکی بچق آرشون درینلکده ظهور ایتدی . لحدی ، علی العاده طاشلردن خرجسز اوله‌رق یاپلمش ، تابوتی دیش بوداق آغاجندن معمولدر. لحد ایکی متره طول وبرمتره عرضنده‌در. تابوتك یان تخته‌لرندن ، صاغده‌كی تخته چوروممش ، اوزرینی قسماً قانله ملمع کوردم . فقط ایچریسنده نه قفا ، نه‌باجق ، نه‌ده سائر کمیك پارچه‌لری ظهور ایتدی . حالبوکه ، پشادن (٦٨) سنه اول وفات ایدن زوانی چلبی‌نك قافا وقول وباجاق کمیکلری تماماً ظهور ایتدی .

بوغریبه قارشوسنده حیرتده قالدم ، ومحله‌نك قدماسندن تحقیق کیفیته مجبور اولدم . بحریه مهمه مدیری مرحوم حافظ اسماعیل افندی زاده، ملغا بحریه نظارتی مأموریندن طلعت بکدن وسائر ذواتدن، عنعنه ایله کلن روایته نظراً ، پاشانك قتلندن صوکره، بوجمعیه جرأت ایدن خدمه‌سی طرفندن جسدی لحدندن چیقاریله‌رق یوق ایدلمش . . . . .

فی الحقیقه ، لحدنده اوفاق بر کمیك پارچه‌سی بیله ظهور ایتمه‌یشی بویله بر احتماله قوت ویرمکده‌در .

. .
.

روانی چلبی. — چلبی‌نك جامعی، (١٣٣٤) سنه‌سی مایسنك اوتوزبرنجی جمعه کونی یانمشدر. مشارالیه، ادرنه‌لی اولوب، اسمی الیاس شجاعدر. یاوز سلطان سلیم طربزونده ایکن خدمتنه داخل اولوب، برلکده استانبوله کلمشدر، بروسه‌ده قپلوجه، استانبولده آیاصوفیه متولیسی، بالآخره مطبخ عامره کاتبی، مطبخ امینی اولدی. عشرته مبتلا ایدی، آخر عمرنده عشرته توبه ایتدی، صرهٔ همایونه امین اولدی. روانی چلبی، جسامتلی، ظریف و نکته‌دان ایدی. بر دیوانی، بر عشرتنامه‌سی واردرکه، مطلعی شودر:

کیمك کیم جام الده خوش عالی وار — سلیماندرکه، الده خاتمی وار

روانی، بوراده‌کی مسجدینی یاپدیررکن، سلطان سلیم اورادن کچیورمش. بومسجدی بنا ایدن کیمدر؟ دیو سؤال ایتمکله، (روانی قوللکزدر) دیو جواب ویردکلرنده لطیفه یوزندن: «خوش آیاصوفیه سن، بیلده بر مسجد طوغوررسك!» دیدکاری مشهوردر.

قوغه‌جیلرده روانی چلبی جامعی (طقوزنجی عصر هجری)
Mosquée du Révani Tchélébi, en ruine (XVI siècle)

بو مسجدك قربنده تحصیل علوم ایدن ملازملره مسکن اولمق اوزره، حجره‌لر دخی یاپدیرمشدر [١]، بو حجره‌لر حریقده یاندی، یری یکی آچیلان سوقاغه قلب ایدلدی. شهریمزك تسویهٔ طریقلرله متمادیاً دوچار اولدیغی تحولاتدن طولایی پك چوق آثار ومبانیمز، وبومیانده خاطرات تاریخیه‌مز تخریب اولنه‌رق محو و کمنام ایدلدیکندن، هیچ اولمزسه، اصحاب خیر و حسناتك و بو ملك و ملته خدمت ایده‌نلرك ناملرینی حافظهٔ انامده یاشاتمق، وآنلره قارشی دین شکرانی ایفا ایتمك و بالوسیله انسال آتیه‌یه بر ایقاظ قدرشناسانده بولنمق اوزره، بوصورتله غائب اولان آثاری، برر برر قید و ذکر ایدییورم.

روانی چلبی‌نك مدفون اولدیغی لحد، زمیندن ایکی بچق آرشون آشاغیده، مکمل یاپلمش، جسیم و منتظم قپاقلرله اورتولمش ظهور ایتدی. بوراسی بویوجك بر لحددر. بو لحده، آشاغیده اسامیسی مذکور ذوات

[١] بزده، تحصیل علم و معرفت ایده‌نلری، اسلافك‌نه درجه حمایت و صحابت ایتدکاری شو اثرلرده ثابتدر. بناء علیه، آوروپاده مماثل مؤسسات شفقت پروری یوق ایکن، بزم مملکتمزده بونلرده دوشونمشلردر.

فاضله‌ده دفن ایدلشدر . بو ذوات ، روانی‌دن صوکره دفن ایدلش اولدقلرندن ، چلبی‌نك كمیكلری لحدك باش طرفنه ییغلمش بر حالده كورولدی. تاریخك خبر ویردیکی کبی، باجاق وقافا كمیكلری نسبةً ایری ایدی.
كرك یوسف پاشانك وكرك روانی چلبی‌نك وسائر ذواتك كمیكلرینی اصول شرعیه‌سی دائره‌سنده ختمات شریفه تلاوت ایتدیره‌رك انتخاب وانشا ایتدیردیكم یكی لحدلرینه نقل ودفن ایلدم . [۱۳۴۰ سنه‌سی مارتنك برنجی كونی: هجرت : ۱۳۴۲] روانی چلبی‌نك بقایای عظامی ، انشا كرده‌سی اولان جامعك محرابی اوكنه ، یوسف پاشانك صوك خاطراتی‌ده ، بوجامعك قوغه‌جیلر جاده‌سنه ناظر صاغ جبهه‌سی اوكنه مناره دیبنه دفن ایدلدی ، وهرایكیسنك سرقبرلرینه برر سروی آغاجی دیكدیرلدی .
بوامر خیرده، مؤسسات دینیه مدیری سیروزی مفتی زاده اسعد بكك همتنی بالخاصه ذكر وتقدیرایدرم.

⁂

وثائق تاریخیه تصنیف هیئتنه مأمور ، ارباب دانشـدن موسی بكك تدقیقاتندن آكلاشـیلدیغی اوزره، سلطان سلیم ثانی دورینه عائد (۱۲) نومرولی وثیقه‌ده ، روانی چلبی‌نك ادرنه‌ده، خلیل الاجر محله‌سنده انجو خاتونك وقف منزلنه ملاصق وبر طرفی طریق عام ایله محدود خانه‌سی بولندیغی محرر اولمسنه نظراً ، چلبی‌نك ادرنه‌لی اولدیغی حقنده‌كی روایتك صحتی تحقق ایتمش اولیور .
شمدیكی محترق جامع ، مقدما مسجد ایكن ، یورغانجی علی نامنده برینك منبر وضعی ایله جامعه تحویل ایتدیكی سجلده مذكوردر. جامع مذكورله قوشلق حمامی آره‌سنده بولنوب سكبان باشی حسین آغانك مدرسه اولان جامعنه عائد اولمسی ملحوظ بولنان قبرستانده سلطان احمد ثالث دورنده وفات ایتمش علی نامنده برینك مصنعجه كتابهٔ سنك مزاری واردی. بوذاتك مسجد مذكوری جامعه تحویل ایدن ارباب ثروتدن سالف الذكر یورغانجی علی اولمسی محتملدر .

حریقدن پك زیاده متأثر اوله‌رق پارچه‌لنان روانی‌نك سنك مزاری كاتبی قاووق ، و صاریقلیدر :

- كتابهٔ سنك مزاری -

جهانی سرتسر طوتمشدی نامی اجل جامنی چونكم نوش قلدی ایشیدوب روح قدسی دیدی تاریخ
امیر نظم كیم یعنی روانی شودكلوكیم دوشوب مست ایتدی آنی جنـاندن یا كه جان آتدی روانی
۹۳۰

⁂

روانی چلبی مسجدیله ، پاژن یوسف پاشانك تربه‌سی آره‌سنده كائن اولوب ، كوچوك بر حظیره تشكیل ایدن محلده ، چلبی‌دن ماعدا ، برقاچ ذات دها مدفون ایدی كه ، اسملرینی بروجه‌آتی قید ایدیورم :
روانی‌نك یاننده :

وفاشیخی‌زاده حمیدافندینك كریمه‌سی فاطمه خانم: ۱۲۴۱
ادرمیدی خواجه محمد سعدالله افندی : ۱۲۴۴
محمدسعدالله افندی زاده محمدمحی‌الدین افندی: ۱۲۵۰
قسطمونیلی خواجه عمر افندی : ۱۲۵۱ — ذا ۲۹

مدفون اولوب ، بو ذاتلرك مزار طاشـلری ، مسطح و اسطوانی‌الشـکل کوفه‌کیدن جسیم طاشلردر .
و ذاتلرك کمیکلری‌ده روانی چلبی جامعنك محراب استقامتنه دفن ایدلدی .

∴

روانی چلبی مسجدینك ملازملره مخصوص اوطه‌لری اتصالنده ، و اغلب احتمال ، سکبان باشی حسین
اغانك چوقدن مندرس مسجدی حظیره‌سنده‌ده شو ذوات مدفون ایدی :

مرحوم و مغفور عبدالله بك : ١١٣٨
اللی طقوز جماعتك مرحوم و مغفور ملامصطفی اوده‌باشی: ١١٨٤
مرحوم مصطفی بك : ١١٤٨
احمد بك : ١١٥٩

بو ذاتلرك مزارلری‌ده اوتوز متره‌لق جاده استقامتنه تصـادف ایتمکله ، او محله‌ده‌کی قولبه‌لرده سـاکن
ارباب غیرتدن چری باشی علی آغانك همتیله ، وقتیله پك بویوك اعتنـا ایله یاپیلان ، و جسیم و منتظم قاپاقلرله
اورتولمش اولان لحدلری آچدیریله‌رق بقایای عظامنی روانی چلبی جامعی حولیسنه دفن ایتدیردم .

(١٣٤٢ — ٢٣٤٠ : مارت : ١)

رجائی افندی مکتب وسبیلی . — بو ذاتك وقا_ قوغه‌جیلر جاده‌سی اوزرنده (روقوقو) Rococo دینیلن
اسلوب انشا و تزیینده کوزل بر سبیلی ، فوقنده مکتبی واردر . جبهه‌سی صوم مرمردندر .

— چشمه‌نك کتابه‌سی —

الله لطیف بعباده و ماتقدموا لانفسکم من خیر عندالله تجدوه عیناً فیها تسما سلسبیلا
وجعلنا من الماء ...

سبیلك اوزرنده صره ایله :

— ١ —

رجائی محمد نام امین الدوله صاحب جود
که اولدی ذاتی جاه دفتری‌یه مایه التبهیج
لوجه الله ایدوب بوچشمه سار ومکتبی ابداع
رضای حق تحصیل ایتدوکنده شبهه یوقدر هیچ

— ٢ —

دعاسنی صوکیبی اطفال دوران ایلیوب ازبر
دوعالمده اوله بوخیر جاری بادئ تفریح
تعالی‌الله ذهی ماء الحیوة روح پرورکیم
لطافتده زلال عدنله همایهٔ تمزیج

— ٣ —

ثناكار قديم و مستديمى بندهٔ شاكر
معما كونه تاريخن ايدر بو بيتدن تخريج
بو تاريخ سبيلده ايليوب صوبى باشندن صيد
ديدى عطشانه صاحب خير اولان آبمدن آل اچ ايچ

— ١١٨٩ —

مكتبك قپوسى اوزرنده :

ماشاالله و سقيهم ربهم

ايتدى بو مكتب والايى بنا و احسان دفترى جاه رجائى جليل العنوان
صاحب الخير محمد اوله آفندن امين بانك آمينى قوپاردقجه كروه صبيان
درسه تشويق ايچون اطفاله دينلسون شاكر اولدى او دارالعلم بوقفس حق قران

— ١١٦٩ —

❀

قپوسنك منحنيلردن متشكل پنجرەسى اوزرندهده :

عَجِبْتُ لِمَنْ طَلَبَ الدنيا و الموت طالِبُه

منقوش ومحرردر. خط تعليق ايله يازيلرى استانبولك عمادى مقامنده بولنان (محمد اسعد اليسارى) نكدر.

∴

بو مكتبك بانيسى رجائى محمد امين افنـدى، باش باقى قولى بورليلى خليل آغانك اوغليدر، ١١٣١ده طوغمشـدر. كتخدا قلمنه كيروب، بعده قوجه ابوبكر پاشـايه ديوان كاتبى اولەرق جدهده بولنمش و حج ايتمشدر. ١١٧٥ محرمنده رئيس الكتاب اولەرق ١١٧٦ده انفصـال ايتمشدر. ١١٨١ جماذىالاولنده ايكنجى دفعه رئيس الكتاب اولمشدر.

خلاصهٔ كلام، اسـتعداد و قابليت اصحابندن اولمغله، خليل پاشـايه خزينه كاتبى، خواجكاندن اولمش، تذكرهٔ ثانى، تذكرهٔ اول، رئيس الكتاب، چاوش باشى، صدارت كتخداسى، ترسانه امينى، آرپه امينى، دفعهٔ ثانيه رئيس الكتاب، ركاب چاوش باشيسى، كتخداى صدر عالى، دفتردار شق اول، نشانجى، دفترامينى اولدى.

١١٩٤ رجبنك بشنده حمامده ايكن برشدتلى نزول اصابتيله وفات ايدرك شهزاده جامعنك تراموای يولنه ناظر حظيرەسنده دفن ايدلدى. متدين، پرهيزكار ايدى. حسن خطى واردر. كثرت ذريتدن صغير وكبير اون

سكز یتیمی قالمشدی . اولادندن ابراهیم منیب ، جلال سلیمان بكلر ، و احفادندن علی توفیق و شفیق و الیوم وقفی متولیسی ، غلطه‌سرای لیسه‌سی مأذونین قدیمه‌سندن سابق قباطاش لیسه‌سی مدیری عبدالكریم نادر بكدر .

— سنك مزارنده عیناً شو یازیلیدر : —

سابقا توقیعیء همایون الحاج محمد امین رجائی افندی

— ١١٩٤ —

رجب

٥

بونكله برابر ، بو قسطنطین لیویس مناستری خالیجیلرده ، ات میدانئنك Leomakellium [١] غربنده كائن فناری عیسی مسجدی اوللی‌در .

پاطریق قسطنطین ، (قسطانتی‌نیاد) آدلی اثرنده بو معبددن بحث ایدركن ، محراب دیوارینك خارج جبهه‌سنده اینجه اوزون بر مرمر اوزرینه محكوك بر كتابه كوردیكنی ، و فقط مرور زمان ایله و یانغینلرك تأثیراتیله حرفلرینك اكثریسنك بوزوله‌رق اوقونه‌میه‌جق بر حاله كالدیكنی و علی‌العجله ضبط ایده‌بیلدیكی حرفلردن هیچ بر معنا چیقاره‌مدیغنی و بناءً علیه كلیسانك بانیسی مجهول قالدیغنی یازییور .

فی‌الحقیقه ، كتابه‌نك بر چوق یری مرور زمان ایله و حریقلرك تأثیریله بوزولمش ، دوشمشدر .

پاطریق قسطنطینك مذكور اثری (١٨٤٦) ده نشر ایدلمشدر .

مورتمان ، (استانبولك طوپوغرافی طاسلاغی) نام اثرنده بو كتابه‌یی عیناً قید و ضبط ایتمشدر. مومی الیه بونی قید ایدركن صوك عباره‌سنی (آنادیكسون) دیه ضبط ایتمشدركه (كوستر) دیمكدر . حال بوكه (آناده‌كسیون) صورتنده یازمق لازمدر ، بو تقدیرده (قبول ایت) معناسنه‌در. چونكه اشاغیده كوریله‌جكی اوزره كتابه‌ده‌كی: (عن‌صمیم‌القلب تقدیم ایدییورم) عباره‌سنه نظراً ، (قبول ایت !) دیمك طوغریدر .

بناءً علیه ، پاطریق قسطنطینك قوللاندیغی كله‌یرنده استعمال ایدلمشدر .

كرك قسطنطینك اثرنده ، كرك مورتمانك اوقودیغی عباره‌لرده (قونستانتی ...) كله‌سی محكوك ایسه‌ده بانیكی قسطنطین اولدیغی بیلنه‌میور. كتابه‌نك ترجمه‌سنی آتی‌یه نقل ایدییورم:

« بن قسطنطین ، مادراله اولان وشهرك محافظی بولنان سكا ، یعنی [حضرت مریم] برمدیه اولمق اوزره بو محتشم و سماوی ذوات ایله مسكون كلیسایی عن صمیم القلب تقدیم ایدییورم « قبول ایت . ٩٣٢ ـ ٦٤٤٠ ؟ »

[١] آت میداننده الیوم طوقومه ، حمام حاولولری نسج واعمال ایدیلیر. بورامی قیصر برنجی لهئون طرفندن تأسیس ایدلمش محله‌در . [٤٢٤ـ ٤٥٧] . مشارالیه ، آسپار اسمنده الك بویوك پاتریچی و اعیاندن برنی اوغللریله برلكده (٤٧١) سنه‌سنده اعدام ایتدیردیكندن بین‌الخلق (قصاب) معناسنه اولان (ماكه‌لیس) Makellis شهرتیله بدنام اولمشدی .

بو کتابه‌ده (پاناخرانده) کلمه‌سی قوللانلمشدرکه ، (لکه‌سز) معناسنه‌در . کتابه‌نك صوکنده‌کی عباره‌لر شبهه‌لیدر . بیانه‌مزکه ، کتابه‌نك صوکنداکی حرفی ، قسطنطین لیوبس ك ، Cnstantin lips سنه‌سنده احیا کرده‌سی اولان بو مناستری اکمال ایتدکدن صوکره ، (۹۱۷) ده بولغارلرله ایتدیکی محاربه‌ده مقتول دوشمش [۱] اولدیغنه‌می دلالت ایدییور ؟...

حضرت مریمك صفات ممتازه‌سندن بری اولوب ، (پاکدامن ، لکه‌سز) معناسنه اولان (پاناخراندوس) Panachrantos کلمه‌سی ، بو معبدك پاناخراندوس کلیساسی اولدیغنی تولید ایتمش ایدی . حتی بوکه ، موسیو هاجیلرینك شهادتلرینه نظراً ، پاناخراندوس کلیساسی برنجی تپه اوزرنده (سرای برونی ، دکرمن قپوسی جهتلری) اودی یبریا ، آییوس لازاروس ، و آییاواروارا کلیسالرینك جوارنده ایدی .

• •

(کتاب المراسم) ده‌کی تفصیلاته کوره ، (آییون پاندون) Egl. de Tous les-saints کلیساسی حواریون کلیساسنك (فاتح جامع شریفنك جوارنده) همان اتصالنده بولنمش اولمق لازم کلیور . بو کتابك ، معبد مذکوره عائد فقراتی ایجه تدقیق ایدیلورسه ، آییون پاندون کلیساسنك جنوب طرفنده کوچوك بر سرای بولندیغی آکلاشیلور . حواریون کلیساسنده ، و عزیزلر (آییون پاندون) معبدنده اجرا ایدیلان مراسم اثناسنده قیصرلر بو سرایه کلیرلرمش . حواریون کلیساسنك غربنده ، یوقاروده بالمناسبه ذکر اولندیغی اوزره برستون مرکوز ایدی‌که ، بو ستون ، قسطنطین سورلرینك بورادن مروریی وأکسوکیونیونك Exokionion حدودینی کوسترمش [۲] سینوپلی نیکیفوروس غره‌غوراس ، آییوس غره‌غوراس کلیساسندن بحث ایدرکن ، پاطریق ایغناس St. Ignace ك ترجمهٔ حالنده ، بالمناسبه بو ستونی ذکر ایدییور ، و دییورکه : «جاده‌نك اورته‌سنده ، اوزرنده بر خاچ موضوع مرمر بر دیره‌ك مرکوز ایدی .»

بو عباره‌لر ، مؤلف مومی‌الیهك کتابنك برنجی جلدینك (۲۰۲) نجی صحیفه‌سنده مذکور اولدیغی کبی ، مشهور پیه‌ژریل‌ده دردنجی کتابنك (۲٦۸) نجی صحیفه‌سنده ذکر ایدییور .

مومی‌الیه نیکیفوروس غره‌غوراسك بر اثرندن (Ed. Elzev) مستبان اولدیغنه کوره ، آییوس ایوانیس خریسوستوموس St . Jean chrysostome کلیساسنده ، آییوس غره‌غوراسك بقیهٔ عظامی‌ده محفوظ ایدی .

[۱] یدنجی قسطنطین پورفیروبه‌ژیطوس‌درکه ، میلادك (۹۲۷) سنه‌سی اغستوسنك یکرمنجی کونی بولغارلرله (آخیولی) Anchialos نده ایتدیکی بر حربده اردوسی مغلوب اولمش ایدی . . له‌ئون فوقاس ایله لاقاپنوس Lacapènus لقبیله معروف اناطوللی برنجی رومانوس ، قسطنطین علیهنه ترتیباتده بولنمقله سرایده اغتشاش ظهور ایتمش ایدی . قسطنطین ، رومانوسك قیزی (آله‌نا) ایله ازدواج ایتمش ، و رومانوس‌ده برنجی رومانوس عنوانیله امر حکومته اشتراك ایلمش ایدی . (۹۹٤) ده سکزنجی قسطنطین ایله رومانوسك اوغلی استه‌فانوس مشترکاً اجرای حکومته باشلایه‌رق رومانوسی خلع ایتمشلر ایدی . [۲۰ کانون اول] . قسطنطین مستقلاً اجرای حکومته باشلانجه مملکتده بر چوق اصلاحاته موفق اولمش ، ازجمله فنون و صناعت نفیسه‌یی شدتله حمایه و عدلیه‌یی تنسیق ایتمشدر . مشارالیه قسطنطین میلادی (۹۵۹) سنه‌سی تشرین ثانیسنك اون بشنده وفات ایدرك فاتح جامع شریفنك جوارنده بولنمش اولان آپوستولوس یعنی حواریون کلیساسنه دفن ایدلمشدر . کلیسالر بحثنده ، بو معبده و قیصرلرك مزارلرینه دائر تفصیلات ویریله‌جکدر .

[۲] برنجی کتاب . صحیفه : ٤۸

بو کلیسا، هم آییوس ایپوآنیس، هم‌ده آییوس غره‌غوراس (اکسیروکیپیون) نامل‌ریله یاد اولنورمش. بو کلیسا قربنده، آییوس نیقولائوس (قاساولون) Τῶν Κασαῦλων کلیسا و مناستری‌ده مذکور درکه، بوراسی، وقتیله قصیده و الهی‌نویس آییوس اییوسیف (یوسف) St. Joseph l'Hymnographe نام ذاته عائد ایدی.

* *

سینوبلی نیکیتاس [۱] Nicétas لك فقره‌لرنده (أکسه‌روکیپیون) (قوری باغچه دیمکدر) Xerokipion دینیلن برمحل کوستریلیورکه، بوراسی بشنجی تپه‌اوزرنده کائن سلطان سلیم جامع شریفنك جوارنده‌کی مشهور چوقور بوستاندر.

بوراسی، پلانلرده کوستریلن قدیم (وونوس = بونوس) Bonus صهرنجیدر. بو موقع، قسطنطینك پایدیردیغی قره سورلرینك وقتیله نهایت نقطه‌سی ایمش. سه‌دره‌نوس، قیصر ایکنجی رومانوس زماننده [۹٦۳-۹٥۹] ظهور ایدن بر مرض مستولی مناسبتیله بومنتهادن بحث ایدییور. بوندن مستبان اولدیغی‌وجهله، وونوس صهرنجنك پك یقیننده، تپه اوزرنده و شمال روزکارینك لطیف لطیف اسه‌رك اورته‌لغه سرینلك ویردیکی بر نقطه‌ده، الیوم سلطان سلیم جامعنك موقعنده، ایکنجی رومانوس[۲] بر سرای یاپدیرمشدی. که، [۳] وونوس لك (یکی سرایی) Palatium Boni نامیله معروف ایدی.

آییوس قسطنطینك تذکار خاطره‌سی وصلیب مقدسك رسم تقدیس و کشادی [٤] کوننه عائد مراسمك اجراسی ایجاب ایلدیکی زمان قیصرلر کلیر بو سرایده کیجه‌لر و ایرتسی کونی حواریون کلیساسنه کیدرلردی.

بو مراسمده بولنمق اوزره کان قیصرلرك تعقیب ایتدکاری یول‌مه‌سی دینیلن دیوان یولنك برشعبه‌سیدرکه [٥]، وونوس صهرنجنه موصل ایدی. بو یول، آییوس اییوانیس St. Jean Xerokipion کلیساسنه و فتحیه جامعنه Pommakaiste ده کیدر.

---

[۱] سینوب قطعه‌سی Paphlagonie

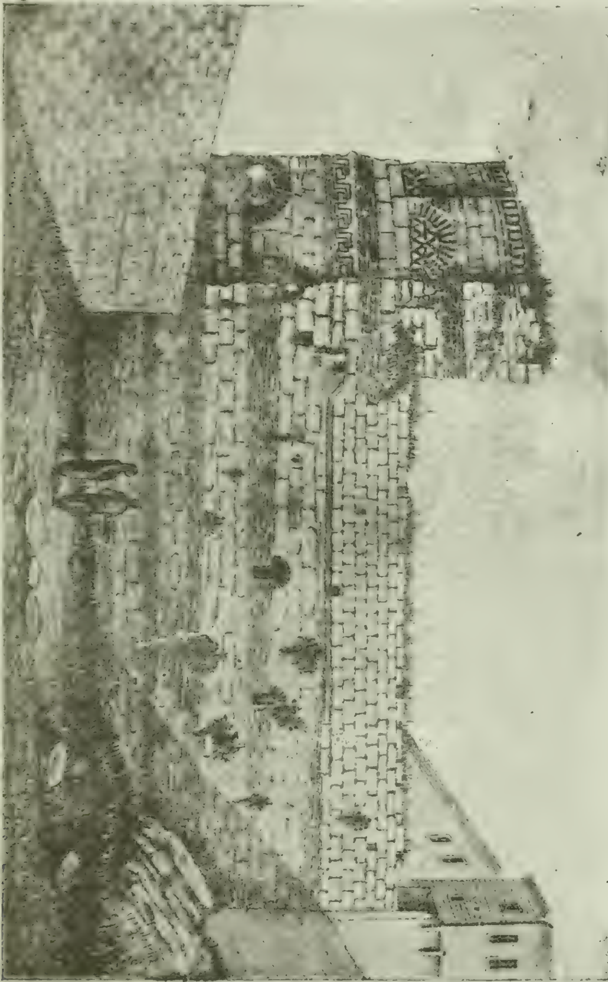
[۲] ایکنجی رومانوس زماننده [۹٦۱] نیکیفوروس ایله‌ئون فوقاس طرفندن کریده سفر ایدیله‌رك عربلرك (خندق) دیدکاری قندیه قلعه‌سی محاصره، و کرید و حلب فتح اولنمشدر [۹٦۱-۹٦۰]. رومانوس [۹٦۳] سنه‌سی مارتنك اون بشنجی کونی سراینده مسموماً وفات ایتمشدر.

[۳] قسطنطین پورفیروبه‌نیطوس ؛ Const. Porphyr. De Carem, I, p 592

[٤] بو رسم تقدیسه، کاف فارسی ایله (أنکه‌نیا) دیرلر. Encaenia de la Ste. Croix

[٥] فاتح - چهارشنبه طریقینك دارالشفقه اوکندن سلطان سلیم جامعی قربنده‌کی چوقور بوستانه کیدن طریقدر. بو چوقوربوستاندن، یوقوش اشاغی کوچوك مصطفی پاشایه اینرکن، یولك صولنده، الیوم اوچ‌متره تربیعنده‌برحظیره ایچنده، کتابهٔ سنك مزارنده عیناً مذکور اولدیغی اوزره: «مرحوم و مغفورالی رحمةربه‌الغفور چراقجی حمزه دده روحنه ..» مدفوندر. حدیقةالجوامعك (۱۲٤۰) ده یازلش یازمه بر نسخه‌سنده بو ذاتك فوقانی اوله‌رق چراقجی مسجدینی انشا و منبرینی ابراهیم اغا نامنده بر صاحب خیرك وضع ایتمش اولدیغی و مذکور چراقجی دده‌نك شمعدانجیلر کتخداسی حمزه اغا اولوب، سلطان سلیم جامعنك محراب‌شمعدانلرینی اعمال ایلدیکی وسلطان سلیمان قانونیدن اذن و رخصت آله‌رق بو مسجدی بنا ایتدیکی و بانینك مرقدی نامعلوم اولدیغی مذکور اولوب، انجق حمزه دده‌نك مرقدی بالاده کورولدیکی اوزره، الیوم یوقوشك اورته‌سنده و صولده، و محترق قبه درکاهنك قارشی طرفنده بولندیغی، و شو قدرکه حریقدن اول سرپوشی موجود ایکن اثنای حریقده بوده ضایع اولدیغی مشهودم اولمشدر.

حضرت مسیحك (منعم و محسن ، ولی‌نعمت) صفتلرینه اضافةً تجلیل ایدیلان (اَئەوەرکەتو) couv. de

ئەوردان سنان پاشا مسجدی ، دیکرلری سنان آغا مسجدی : ئەوەرکەتو مناستری.
(قرق یدی سنه اولکی حال)
Le couvent d'Evergète, d'après Paspati: 1877.

l'Evergètes مناسترینك موقعی حقنده اسلاف مؤلفین اختلاف ایتمشلردر. پطریق قسطنطینك فرض وتخمینه کوره ، بو مناستر سلطان سلیم جامعنك موقعنده بولنمش ایکن ، بالاخره باشقه محله نقل ایدلمش . . .

استانبولك عثمانلی تورکلری طرفندن فتح وضبطی اثناسنده ، وندیك کمیلرینی ، مذکور ئەوەرکەتو مناسترندن اعتبارا ، ولاحرنه‌یه قدر اولان مسافه آره‌سنده صیره‌لنمش اولهرق کوسترەن نیکیتاس آقومیناتوس‌لك

قراتنه ، ومذکور مناسترك قربنده بر قلەدن بحث ایدن وتدیك وثائقده اسملری مذکور اهل صلیب
دیانلرینی ذکر و تعداد ایدن (پاحیمەریس) ك Pachymères بیاناتنه نظراً ، بو کلیسا ، دها زیاده لیمانه قریب
ر محلده بولنمش اولەجق.

بناءً علیه ، شو وثائق قدیمەدن استنتاج احکام ایدن مورتمان ، آیا قپوسنك یوقاری طرفنده ، بشنجی
پەنك یوقوشی اوزرنده ، و آیئا تەئودوسیا کلیساسنك (کل جامعی) همان قربندەکی ، tout près سنان پاشا
سجدینك خرابەلرینی ، استانبولك فتحی تاریخنده بر چوق مهم خاطراتی اولان ئەوەرکەتو کلیساسنه عائد
ولمق اوزره تلقی واولوجهله تکلیف ایدییور [١] .

[١] **سنان پاشا مسجدی حقندەکی تدقیقات ومشاهداتم .** — دوقتور مورتمان ، مذکور سنان پاشا مسجدینك
ئەوەرکەتو کلیساسنك تملری اوزرینه انشا ایدلدیکنی تخمین ایدییور . فی‌الحقیقه [١٨٧٧] سنەسنده نشر ایدیلان دوقتور
پاسپاتی‌نك رومجه Etudes Byzantines نام اثرندەکی رسمه باقیلورسه ، بونك بر کلیسادن منقلب اولدیغنه حکم ایتمك
ضروریدر . محرابی کلیسالرده اولدیغی کبی جیقنتیلی ، نصف دائره شکلنده اولوب ، دیوارلرینك طرز انشاسی‌ده تمامیله بر
بیزانس اثری اولدیغنی کوستریبور . یان دیوارلری درت بش صره طوغله ودرت بش صره طاشدر . بو اسکی تمل اوزرینه
عثمانلی تورکاری طرفندن علاوه ایدیلان دیواز ایسه ، طوغلەسز یونته طاشلردندر .
محراب جهتنك قوشاقلری‌ده ، هم طوغله ، هم طاش ایله اوردلمش اولدیغی کبی ، (غرەق) تعبیر اولنوب بیزانس
تزییناتی جملەسندن بولنان اشکال هندسیه ایله مزیندر .
استانبولك مبانیٔ عتیقهٔ دینیەسنه دائر مهم معلوماتی جامع اولان (حدیقة الجوامع) ، سنان پاشا مسجدندن بحث
ایدرکن : « بانیسی صدراعظم رستم پاشانك برادری قپودان سنان پاشادرکه ، بر جامعی دخی بشکطاش جامع کبیریدر ،
مرقدی اسکداردەدر ... » دیبور .
بو مسجد ، محله اهالیسنجه سنان آغا مسجدی دیه معروف اولوب ، جلال اسعد بکك (استانبول پلانی) بندده
بویلەجه مقیددر . بوندن استدلال اولنەبیلیرکه ، سنان پاشا ، بو مسجدی پاشالق عنواننی احراز ایتمەدن اول یاپدیرمشدر .
بوراده شایان تصحیح بر جهت وارسه ، اوده ، دوقتور مورتمانك دیدیکی کبی ، بو مسجد آیا قپوسنده مشهور
آیا تەئودوسیا (کل جامعی) معبد قدیمنك (همان قربنده) tout près اولمامسیدر .
الیوم خراب بر حالده طوران بو مسجد ، قاضی چشمەسی جوارندەدر . کل جامعی ایله بونك آرەسنده بر خیلی
مسافه واردر .
شوراسی‌ده شایان قیدرکه ، حدیقەده سنان پاشا مسجدی لطفی پاشا قربنده کوستریلیور ، حالبوکه لطفی پاشا مسجدی ،
اساساً دفتردار احمد چلبی طرفندن یاپدیرلمشدر . یالکز چشمەیی لطفی پاشا یاپدیرمش اولدیغندن ، محله ، پاشانك نامنه اشتهار
ایتمشدر . لطفی پاشا ، یکی باغچەدەدر و فی‌الحقیقه ، خالیجیلرده سنان پاشانك کوچوك بر مسجدی دها واردر .

پاسپاتی ، بو معبدك (١٨٧٧) سنەسندنبری خراب ایدوکنی بیان ایله ، بونك قدیم (آییوس یولیانوس) کلیساسی
اولدیغنی فرض و تخمین ایدییور .

سلطان سلیم قربنده دباغ یونس محلەسنده ، بر سنان پاشا مسجدی دها واردرکه ، کلیسادن منقلب اولوب ، بونكده
واقفی سالف‌الذکر قپودان سنان پاشادر . (حدیقة الجوامع) ده بو وجهله مقیددر .
بو مسجد الیوم ، معمور واداءِ صلوته کشادەدر . بنانك اساس دیوارلرینك استقامتیله ، مناره قپوسنك وجههٔ
استقامتی منحرفدر . بو کبی ظواهرك دلالتیله بوراسنك قدیم بر کلیسا اولدیغی آکلاشیلیور .
برنجی کتابمزك (٤٣) نجی صحیفەسنده بر اثر ذهول اولەرق دباغ یونس محلەسنده کوستریلن سنان آغا مسجدی
مفتی حمامی سمتندەدر . بناءً علیه تصحیحی لازمدر .

موسقوف حاجیسی (زوسیموس) Zosime دیورکه : « . . . اوراده ، تئودرکتو مناسترینی واردرکه ، باکر آییا تئودوسیا St. Théodosie بونده مدفوندی ». زوسیموس‌ك شو تعریفنده شبهه‌سز بر خطا واردر. بونکله برابر ، شو عباره‌لردن ، هیچ اولمزسه تئودرکتو کلیساسیله ، آییا تئودوسیا معبدینك بربرینه یك

آیوس ایسائیاس (الیسع علیه‌السلام) St. Isaïas . — بو قدیم کلیساده ، کوچوك مصطفی چارشوسندن مذکور سنان پاشا مسجدینه کیدرکن یولك صولنده‌در .

پاسپاتی‌نك بر اثر ذهول اوله‌رق (پرقیو) دیدیکی پرمق قپو مسجدینك نام اصلیسی (کاتب خسرو) اولوب لسان عوامده (قندیلی کوزل) جامعی نامیله‌ده معروف اولان بو دیر قدیم [برنجی کتاب. ص : ٣٦٥] مفتی علی حمامی قارشوسنده‌در . ٣١ مایس. ١٣٣٤ سنه‌سی حریق کبیرنده محترق اولان بو معبدك الیوم درت دیواریله مناره‌سندن باشقه بر شیئی قالمامشدر.

بو قدیم بنانی‌ده تدقیق ایتدم : اساس دیوارلری قالین طاشلرله و طوغله‌لرله پك متین بر صورتده اوروولمشدر. بو معبد خراب اولمش ، اساس دیوارلری اوزرینه یکیدن انشا اولنان دیوارلر ، طرز انشاجه قدیم دیوارلردن فرقلی بولنمقده‌در . یعنی بنانك قدیم دیوارلری دها متیندر.

بو جامع ، اسکی تملار اوزرینه اوطوردیلدیغندن ، محرابه قبله استقامتی ویرلك ایچون ، درجه‌سنه کوره منحرف اوله‌رق انشا ایدلمش اولدیغی کبی شرفه قپوسی‌ده قدیم بنایه نظراً ، برآز منحرف آچیلمشدر. خلاصهٔ کلام وضعیت قدیمه و متأخره‌سندن استدلال اولندیغنه کوره بوراسی‌ده قدیم بر بنادر .

اعزه‌نك تراجم احوالندن باحث بعض اثرلرده ، ازجمله « سیناقساریوم ئه‌قله‌زیا قونستانتینوپولیتانه » Delehaye. H. — Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitane. Bruxellis, 1902. آدلی اثرده ، انبیای سالفه‌دن الیسع ، روجه تعبیریله ایسائیاسك قدس شریفده ، حضرت داود و سلیمان علیهما السلامك مرقدلرینك آرقه طرفنده ، قبله‌یه طوغری ، رهبانلرك مدفون بولندقلری مزارلرده دفن ایدلمش ایکن ، بالاخره جسدی اورادن چیقاریله‌رق استانبوله نقل ایدیلوب ، ولاحرنه قربنده کائن آیوس لاوره‌ندیوس کلیساسنه دفن ایدلمش اولدیغی ، و آیوس ایسائیاسك یوم مخصوصی کانون ثانی رومینك یکرمی آلتنجی کوننه مصادف اولوب ، مشارالیهك تذکیر نامی ایچون او کون آیوس لاوره‌ندیوس کلیساسنده مراسم مخصوصهٔ دینیه اجرا ایدلدیکی ، مذکوردر.

آیوس لاوره‌ندیوس کلیساسی St. Laurent . — شیخ مراد مسجدی نامیله معروفدر .

برنجی کتابمزك (٣٦٥) نجی صحیفه‌سنده بر اثر ذهول اوله‌رق ، فاتح چهارشنبه جاده‌سی اوزرنده کائن (مراد منلا) مسجد و درکاهی اوله‌رق کوستریلان بو دیر قدیمه‌ده مفتی علی محله‌سنده‌در ، و مراد منلا تکیه‌سندن باشقه‌در. بو کتابمزده درج ایتدیکمز قدیم بر رسمدن آکلاشیلدیغی اوزره ، وقتیله پك محتشم و مزین بر معبد اولان شیخ مراد مسجدی‌ده ١٣٣٤ سنه‌سی مایسنك اوتوز برنجی جمعه کونی محترق اولمشدر. الیوم پك اهمیتسز بر ایکی دیواردن باشقه بر شیئی قالمامشدر .

برنجی کتابمزك خطا وصواب جدولنك (٥١٨ ـــ ٥١٧) نجی صحیفه‌لرنده ذکر اولندیغی اوزره ، مذکور معبدك محراب جهتنده کشف اولنوب ، اوسنده بر دکرمن طاشی بولنان و بونده‌ده آلتنده بر قبانه اوروتولمش اولان منتظم بر لحد ، تکیه‌نك کشاد تاریخی اولان (١٢٩٨) سنه‌سنده بعض خرستیانلر طرفندن آچدیریله‌رق ، ایچنده‌کی کیکلر آلنوب فنار کلیساسنه نقل ایدلدیکنی ، بومؤسسه‌نك یعنی شیخ مراد درکاهنك پوست نشینی بولنان عرفی طریقتدن شیخ راشد افندیدن ایشتدم .

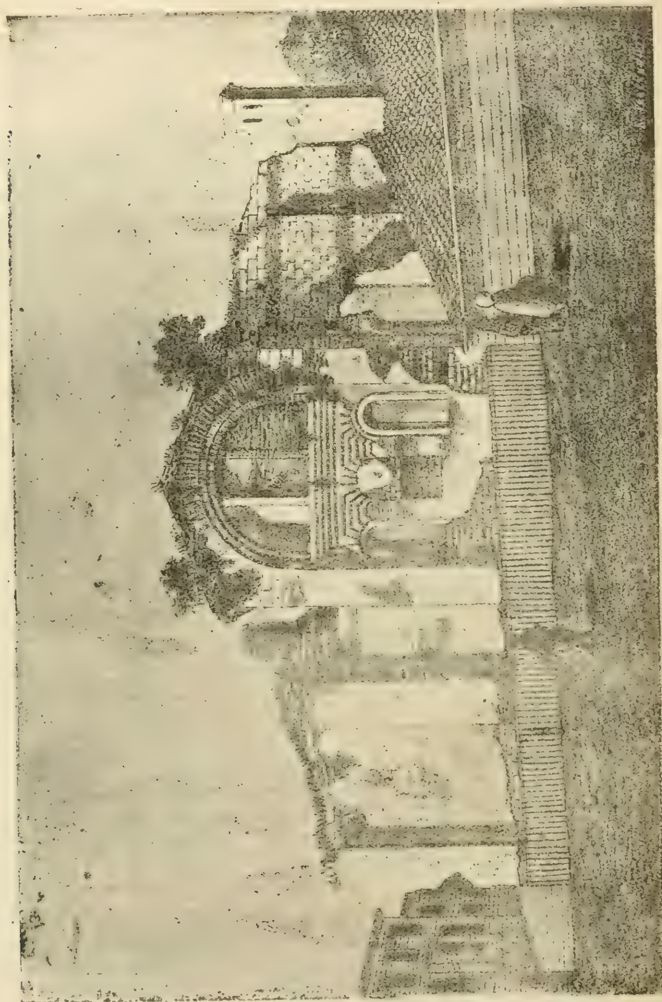
الیوم محراب جهتنده‌کی قویونك یاننده بر آیازمه موجود اولدیغی‌ده جملهٔ تحقیقاتمدندر .

بو مؤسسهٔ قدیمه‌نك انقاض تارماری آره‌سنده ازجمله ، قبویه سوکه خدمتی ایفا ایدن ایشلنمش مرمرلر حالا طوریبور.

تاریخ مذکورده لحد آچیلدیغی زمان ، بنانك عرصه‌سنده بولنان اوزرنده صلیب منقوش طوغله‌لرده ، او وقت جبالیده اوطوران دوقتور فنارلی پاولاکی پاشانك خانه‌سنه نقل ایدلمش ایدی.

(پتریون) دده دیکر بر لاوره‌ندیوس کلیساسی واردی . بر آیوس لاوره‌ندیوس رومانده قتل ایدلمش ایدی . پتریون ، ولاحرنه‌یه نسبةً داها یاقین اولدیغنه و بوقدرکی منبع تاریخیده ایسائیاسك ولاحرنه قربنده‌کی لاوره‌ندیوس

يقين اولديغى استنباط اولنيور . شو جهتده نظر دقته آلنمغه شاياندركه ، شهرى حقيله طانيميان ، و كچيجى

قديم سن لوران كليساسى : شيخ مراد مسجدى و كليسانك اسكى حالى : ١٨٧٧ [پاسپاتى : ١٨٧٧]

St. Laurent: Cheïh Mourad Mesdjidi (autrefois)

Paspati: Etude Byz. 1877

كوزيله كورن اجنبى بر سياحك ، قربيتلرى اعتباريله بو ايكى معبدى بربرينه قاريشديرمش اولمسى احتمال داخلنده‌در .

(تهئوفانيس)ك [١] وفاتندن صوكره، اثرينى تذييل ايدن مورخ، (ئهلهنا)نك اسكى يترىدهكى بر عمارتندن بحث ايديور، فقط بوندن مقصدى، يدنجى تپه داخلندهكى (ئهلهنيانا) Heleniana محلهسيدر. منطقهلر بحثنده بيان ايدلديكى اوزره، هلهنيانا، اون ايكنجى منطقه داخلنده كائن اولوب، جراح پاشا و جوارىدر.

بناءً عليه [٢]، (تاپهتريا) Τὰ Πετρια دخى دينيلن - يعنى Μέρη - بر (پهتريون)، وبرده، آلتنجى تپهنك بر قسمنى تشكيل ايدن (پالهآپهترا) ديدكلرى اسكى قيانك بر ديكر محلهسى قبول ايدلهبيليور.

وقتيله، بو محلهده مؤسس بر چوق معابددن خالاً اثر قالمامشدر:

از جمله، يوقارى صيرتلره طوغرى، انبياى سالفهدن حضرت الياس Prophète Elie، نامنه اولان معبدك قربندهكى اماوئل، ساوهل، واسماعيل كليسالريله، يتربيوندهكى حضرت الياس و رومانوزك آيئوس استهفنوس St. Etienne كليسالرى و بالخاصه، خاندان قيصرى پرنسسلرينه عزلتگاه اولان آيئا ئهفيميا Ste. Euphémie مناسترى [٣] و (آيا يوليانوس) Ste. Julienne كليسهسى، معابد مشهورهدن ايدى.

[١] صحيفه: ٤٥٨. تهئوفانيس، ميلادى ٢٦٩ سنهسندن (خلقت عالمدن اعتباراً ٥٧٧٧ سنه) ميلادك ٧٩٧ سنهسنه (خلقت عالمدن ٦٣٠٥ سنهسنه) قدر ٥٢٨ سنهلك وقوعات و حادثاتى قيد و ضبط ايتمشدر.

تهئوفانيسك اثرينى تذييل ايدهنلردن برينك اسمى مجهولدر، بو اثر، حكيم لقبيله اشتهار ايدن آلتنجى لهئونك اوغلى مورخ يدنجى قسطنطين پور فيروژهنيطوسك امريله، و موىاليه تهئوفانيسك براقديغى سنهدن اعتباراً يازلمش اولديغى كبى، يوانيس قامهنياتيس (٩١٠)، سيمهئون مايستروس، يورگيوس موناحوس، يهنهسيتوس (اوتجى عصر) طرفلرندنده مذكور اثرك اكمالاً تحريرينه دوام ايدلمشدر.

[٢] دوقتور مورتمان: Esquisse topographique de Constantinople صحيفه: ٧٤:

[٣] غلطه سراى ليسهسى معلملرندن موسيو ئهرنست مامبورىنك سياحلره، و ترجمانلره رهبر اولمق اوزره اخيراً نشر ايلديكى بر اثرده، آيا ئهفيميا كليساسندن بحث ايدركن بونك قاستينوس Castinus اسمنده بر راهب طرفندن انشا ايتديرلديكى مذكوردر [٢٥٧ — ٢٣٠] شو حاله نظراً بيزانسك اك اسكى بر كليساسى اوليور. تاج و تختندن، وپاسراى حكمداريدن دفع و طرد ايديلن پرنسسلره ملجأ و مأوا اولان بو كليسايه امپراطور رومانوس لاقاپهنوس، امپراطوريچه (زوئيچه) Zoé يى حبس ايتديرديكى كبى، بو قادينده همشيرهسى تهئودورايى اورايه طيقمش اولديغى يازييور.

تدقيقات تاريخيهدن اكلاشيلديغى اوزره، تهئودورا، قسطمونيلى Paphlagonie بر قادينيدر. (٨٣٠) سنهسنده تهئوفيلوس ايله أولنمش ايدى. پك متقى و متدين و فقط شديدالطبع اولان بو قادين بولغارلرله، عربلرله حرب ايتمش ايدى. كليسالرده تصاوير اعزهيه پرستش اصول و آيينى احداث و وضع و تعميم ايدن بو قادينيدر.

عياش لقبيله معروف اوچنجى ميخائيلك هنكام صباوتنده (٨٤٢) دن (٨٥٦) سنهسنه قدر عاقلانه ادارهٔ امور ايتمش ايدى. سالفالذكر كليسايه دفع و حبسى مشاراليه ايمپراطور زماننده واقع اولمشدر (٨٥٦)

زوئيچهيه كلنجه: بو قادين، سكزنجى قسطنطينك قيزيدر. (١٠٢٨—١٠٥٠) سنهسنه قدر ايمپراطوريچهلق موقعنده قلمشدر. فوقالعاده دساس، حريص اقبال بر قادين اولديغندن سراى هرج و مرج ايچنده بولوندرلمشدر. دلدادهسى قسطمونيلى صراف ميخائيل ايله بالاتفاق قوجهسى رومانوس آرگيروسى زهرليهرك حمامده اولديرتمشدر (١٠٣٤—١١ نيسان). بو جنايتى متعاقب سالفالذكر دلدادهسى ميخائيلى دردنجى ميخائيل عنوانيله مقام حكمدارى يه كتيرمش و نكاح أولنمشدر (١٠٣٤). قوجهسنك (١٠٤١) سنهسى كانون اولك اوننده وقوع وفاتى اوزرينه اوتجى قسطنطين مونوماخوس ايله أولنمشدر (١٠٤٢).

یکی آیا قپوسی [١] قربنده، اسکی بر بیزانس کلیساسنك بعض آثاری حالا باقیدر. بوراسی، اوراده‌کی حمامك اودونلغیدر.

مورتمانك، تخمینه کوره، بوراسی، احتمال که، دمین اسمی کچن آییوس یولیانوس کنیسای قدیمنك موقعی در، فقط، بو تخمینی تأیید ایده‌جك المزده هنوز هیچ بر وثیقه یوقدر.

حواریون کلیساسندن وأکسوکیونیونده‌کی Exokionion ستوندن جادهٔ کبیری Mésé تعقیباً ادرنه قپوسنه charisius کیدرکن صاغ طرفده، شماله طوغری، الیوم بوستان حالنده، اوزرلری آچیق واسع بر صهرنج کوریورز. بز، بونلره چوقور بوستان دیورز. سلطان سلیم، معجونجی سمتلرنده‌کی بوستانلر، قدیم بیزانس صهرنجلریدر.

قره‌کمرکدن ادرنه قپوسنه کیدرکن سالف الذکر صاغده‌کی چوقور بوستان آسپازوس Cit. Aspare صهرنجی درکه، وقعه نویس پاسقالك افاده‌سنه کوره، قیصر برنجی لەئون ماکەللیس Léon I. Makéllis ك [٢] زمان حکومتنده [٤٧٤ — ٤٥٧] غوط میلیس عسکرینك رئیسی بولنان آسپاروس طرفندن یاپدیرلمشدر.

عساکر مذکوره رؤساسی أکسوکیونیونده خیمه‌نشین اولان افرادینك صو یوزندن صیقینتی چکمه‌ملری ایچون بورالرده صهرنجلر یاپدیرمش اولملری طبیعیدر. ذاتاً، قیصرلر شهر داخلنده‌کی اهالینك احتیاجاتی تأمینه کافی صهرنجلر، صو کمرلری انشا ایتدیرمشلردی. آییوس موکیوس St. Mucius صهرنجی (معجونجی‌ده

زوئیچه‌نك سرایدن تبعیدی قالافات عنوانیله معروف بشنجی میخائیل زماننده‌در. (١٠٤٢).

بنه او سنه ایچنده بالتقریب اوتجی قسطنطین ایله أولنمش ایدی. زوئیچه (١٠٥٤) سنه‌سی تموزینك اون التیسنده وفات ایتمشدر.

ایمپراطور نیکیفوروس بوتانیادیس‌ده (١٠٨١ — ١٠٧٨) ده، قومنینوسلرك والده‌سی (آننا دالاسینا) Anne Ielassène یی چوجقلریله برلکده اورایه دفع و حبس ایلمش ایدی.

. . . .

[١] آیا قپوسی حقنده‌کی تفصیلات: برنجی کتاب. ص: ٣٣٩ — ٣٤٠

[٢] قیصر برنجی لەئون (ماکەللیس)، زماننده [٤٧٤ ـ ٤٥٧] وقوعبولان حادثات مهمه جمله‌سندن اوله‌رق پاتریجی وشرق دولتی قوماندانلرندن (آسپاروس) علیهنه اهالی قیام ایدرك کندیسی و اوغلی (آرداووربیوس)ی Ardaburius سرای قیصریده قتل و اعدام ایتمشلردی [٤٢١].

آسپاروس، آری مذهبنده ایدی. شرق دولتنه ایفا ایلدیکی خدمتلردن دولایی، مناصب دولتك اك یوکسك مرتبه‌سنه چیقمش، و مدعی و غاصب حکومت اولان (ایپوآنیس) ی یقالیه‌رق، بو یوزدن ظهور ایدن عصیانی تسکین ایتمش ایدی [٤٣٥].

مومی الیه، مارکیانوس = مارسیئن Marcien ك وفاتنده [٤٧٥]، دولتك اك ذی نفوذ رجالندن بولنیوردی. وقتیله کندی چفتلکاتی ناظری بولنان تراکیالی لەئون ی مقام حکمداری‌یه اصعاد ایتدیرمك صورتیله آمالنه مطیع قیله‌جغنی امید ایتمش ایسه‌ده، بو امیدی بوشه چیقمش، بوسببله لەئون حقنده متعدددفعه اظهار خیانت ایتمش اولدیغندن، یوقاروده ذکر اولندیغی اوزره، [٤٧١] سنه‌سنده قتل و اعدام قلنمش ایدی.

مشارالیه برنجی لەئون [٤٧٤] سنه‌سی کانون ثانیسنده وفات ایتمشدر

باجاقلری ، کوموش بر صندوقچه درونده اولهرق ، ایچ قلعه‌ده ، فشنکخانه‌لرك بولندیغی یرده بولنمش اولان مانغانالرك سن ژورژ کلیساسنده محفوظ ایمش. استانبولك قوای متفقه طرفندن اشغالی اثناسنده فرانسز پش قوماندانی جنرال شارپی طرفندن بوراده اجرا ایدیلن حفریاتده، مذکور سن ژورژ کلیساسنك بعض انقاضی، برده واقتیز محلی میدانه چیقمشدر (١٣٣٩).

پاله‌ئولوغوسلر زماننده [١] سلطان احمدده‌کی سرای کبیر مشرف خراب اولدیغندن ، قیصرلر ولاحرنه سراینده اوطورمغه مجبور اولمشلردی ، ایشته ، او وقت (پاسیون) دنیلن بو متروکات ، تکفور سرایی قربنده الیوم عادل شاه قادین افندی جامعنك بولندیغی یرده‌کی سن ژان باتیست ، یعنی حضرت یحیی علیه السلام نامنه یاپلمش اولان مناستره نقل ایدلمش ایدی . (١٤٠٤) سنه‌سنده استانبولی زیارت ایدن قاستیلیالی سفیر (قلاویژو) Castillan Clavijo ، (سرای ایمپراطوری جوارنده کائن اولوب (دهللا پیه‌درا) [٢] della Piedra ده‌کی سن ژان باتیست دینیلن بو کلیسا و مناستر حقنده‌اوزون اوزادی‌یه تفصیلات ویریور.

کسمه قیاده مشهور بغدان سرایی [١٩٠٣ده‌کی رسمی]
Bogdan Sérai

بو معبدك اوچ محرابی وارمش . قیصر، مذکور متروکات مقدسه‌نك محفوظ بولندیغی صندوقچه‌نك آناختارنی سرایده براقاز ، یانـه آلمه‌دن چیقمازدی ..

مومی الیه سفیر قلاویژونك کوستردیکی کلیسانك موقعنی موسقوف هاجیلرندن زوسیموس ایله ابسته‌فانوده تأیید وتصدیق ایدییورلر. بونلر ، ولاحرنه‌دن کچدکدن صوکره ، یوقاروده اسمی کچن کلیساده محفوظ متروکاتی تعریف ایلیورلر ، نهایت بونده‌ملوتی‌ده پهترا‌ده‌کی آییوس ایوآنیس کلیسانی ، حواریون کلیساسیه سرای قیصری آره‌سنده[٣] ، ولاحرنه‌ده‌کی موقعده کوستریبور.

---

[١] استانبولده ایکنجی بیزانس ایمپراطورلغی: سکزنجی میخائل پاله‌ئولوغوس.

[٢] پاله‌آ پهترا Palea Petra موردتمانك ، (استانبولك پلانی) نه نظراً تکفور سرایی ایله حورا مناستری (قهریه جامی) آره‌سنده‌کی ساحه‌ده ایدی.

[٣] فتحیه جامعیله فنارك یوقاری طرفنده (دفتردار یوقوشنده قانلی کلیسا آره‌سنده‌کی موقعده).

پاحیمه‌ریس ، (كینی‌غون) Kynegôn یعنی آوجی قپوسی قربندن ظهور ایدوب سالف الذكر آییوس ایبوآنیس واپتیستیس مناسترینه قدر وادی ایچریسنده [۱] نه قدر محلات وار ایسه هپسنی یاقوب قاووران حریقدن بحث ایدییور.

بشنجی تپه ایله (نشانجی محمد پاشا ، تحته مناره سمتلری) آلتنجی تپه آره‌سنده (قره گمركده‌كی چوقور بوستان جهتلری) كائن اولوب ، وقتیله كینی‌غون دیدكاری بالاط قپوسی جوارنده ابتدا ایدن وادی ، تام كسمه قیا دیدیكمز موقعده نهایت بولور.

دوقاس ، عثمانلی فتحندن بحث ایدركن دییور كه : «ینیچریلر ، حاریسیوس قپوسندن (ادرنه قپوسی) شهره گیردكدن صوكره، ابتدا سرایه (تكفور سرایی ، ولاحرنه سرایی) ، حورا مناسترینه (قعریه جامعی) پتراده‌كی سن ژان باتیست = ایبوانیس واپتیستیس مناسترینه طوغری ایلرولدیلر.»

بوتون بو روایات وشهاداتی تلخیص ایدرك، وپاحیمه‌ریسك مذكور كلیسایی بر باغ اورته‌سنده كوسترمش اولمسنی نظر دقته آله‌رق مذكور كلیسانك، كفه‌لی مسجدك شمال جهتندن بر آز اوزاقده، كسمه قیا مسجدینك قارشوسنده كائن الیوم (بغدان سرایی) Bogdan Séraï دینیلن موقعه وضع ایده‌جكز.

بویوجك بر باغچه‌نك اورته‌سنده ، بر قیا اوزرنده الیوم حال خرابیده ، وفقط ظریف بر طرزده انشا ایدلمش كوچوك بر معبد بقیه‌سی حالا مشهودیمزدركه بوراسی، قلاویژو طرفندن كوریلوب دوقتور پاسپاتی‌نك توصیف ایلدیكی اوچ معبددن بری اوله‌جق . بو محل قربنده ، قدیم بر كلیسا اولان كفه‌لی مسجد واردركه ، طوپوغرافیا متخصصلری طرفندن (أمانوئل مناستری) Couv. de Manuel اولمق اوزره تلقی ایدیلیور ؛ حولیسی آلتنده‌كی صهرنجده (اسپاروس) ه عطف اولنیور .

بوراده موضوع بحث اولان صهرنجك، آئه‌چیوس Aétius صهرنجی اولمسی دها زیاده مقارن حقیقت اولسه گرك...

كفه‌لی مسجد جوارنده اوطه‌لر مسجدی [۲] نامیله معروف دیكر كوچوك بر بیزانس معبدیله آییوس ایبوانیس نام عزیزه نذر ایدلمش بر آیازمه واردر.

ادرنه قپوسی جوارنده ، الیوم قعریه جامعی دیدیكمز قدیم (حورا مناستری) ، تزییناتی اعتباریله نظره چارپان ، پك مهم معابد قدیمه‌دندر. بومعبدك تاریخچه‌سی، باخصوص حقیقةً ظریف ومستثنا موزاییقلری، صناعات نقش و ترسیم تاریخنده پك زیاده حائز قیمت و اهمیتدر [۳] .

فیلاده‌لفیوم موقعنده ، یوقاروده بیان ایلدیكی اوزره ، دیوان یولی ایكی‌یه آیریلور :

یولك بری ادرنه قپوسنه گیدر. حالبوكه دیكری فوروم آماستریانون‌دن (سراجخانه باشی) Amastrianon گچه‌رك یدنجی تپه‌نك (معجونجی‌ده‌كی چوقور بوستان موقعی) اتكنده و ئه‌له فتریوس لیمانی (لانغه بوستانی) جوارنده كائن آقسرایه Port. d'Elevterius Forum Bovis اینر.

[۱] بالاطدن فناره قدر اولان محلات. فتحیه جامعنك آشاغی طرفلری.

[۲] اوطه‌لر مسجدی ، یاخود كانكش مصطفی پاشا جامعی‌در . اوطه‌لر مسجدی، قدیم آییوس نیقولائوس كلیساسی ایمش. بو معبد ، قدیم بر صهرنجك اوستنده آخشاب بر بنادر.

[۳] قعریه جامعی نام اثرمده بوراسنه دائر مهم معلومات واردر .

آیوس استفانوس کلیساسنك قارشوسنده وشمال طرفنده ایمش. آلتینجی محله‌سنده آیوس تیرصوس St. Thyrsus، قالینیقوس Callinicus ، لوکیوس Lucius کلیسالریله قرپوس Carpus و واوبیلاس Babylas مناسترلری ده واردی .

نوغورودلی انطوان استانبولده‌کی مبانیٔ دینیه‌یی طولاشورکن، بومناسترلردن بحث ایتدکدن صوکره اوتوز یاپراق معناسنه اولان (تریاقوندافیلون) Triacondaphyllon یعنی پریوله پتوس Périvlepte (صولی مناستر) کلیساسنی‌ده ذکر ایدییور .

اکسه‌رولوفوس داخلنده‌کی دیوان یولی کذرکاهنده ، برنجی کتابمزك [٤٤ - ٤٥] نجی صحیفه‌لرنده مفصلاً بحث ایدلدیکی اوزره، قدیم بیزانس مبانیٔ دینیه‌سندن عیسی قپوسی مسجدی الیوم خراب طورییور . بوراده صماتیه‌یه کیدن یول ، آنا خطدن آیریلور . قسطنطین سورلرینك قدیم کوزل قپوسنی Porta Oréa عیسی قپوسنده ارامق عقله ملایمدر . بو محله‌نك دکز طرفنه تصادف ایدن قسمنده عین ارتفاعده أت یمز[١] محله‌سی واردرکه ، قدیم دیوس مناسترینك mo. Dius موقعیدر .

اسکی قسطنطین سورلرینك قره طرفنده‌کی قسمی ایشته بورادن باشلار. بو موقعك غربی و شمالی، آلتی مرمر محله‌سیدر . Eximarmara

بو سمت ، نام قدیمی اولان أکسوکیونیون، یعنی آلتی ستون ، تعبیرنی حالا محافظه ایدییور. بو تعبیر، بیوك قسطنطین طرفندن سورلرك خارجنده رکز و اعلا ایدیلن جسیم و یوکسك بر ستوندن ایلری کلیور . بوستونك موقعی بونده لوتی‌نك خریطه‌سنده مذکور و معیندر .

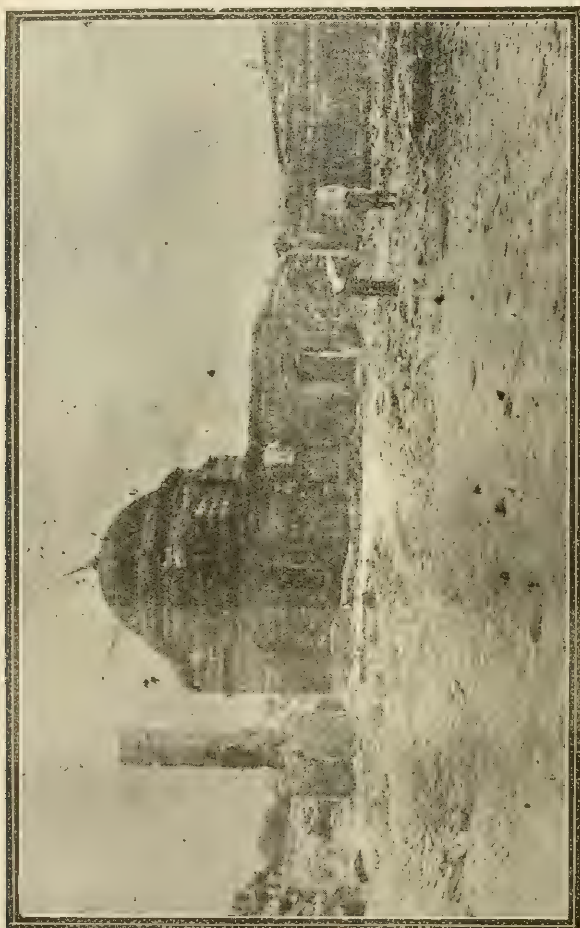
پاناییا صولی مناستر = Vierge Perilèpte ، و آیوس ایوانیس ستودیون (صماتیه‌ده‌کی امیراخور جامعی‌در) کلیسالریله سنجقدار مسجدینك نام قدیمی اولان (غاستریا) Couv. des Gastria مناسترینك موقعی هردرلو شبهه وتردد دن وارسته اوله‌رق بزجه معلوم ومعیندر . بونلر ، صماتیه قربنده‌در .

بوندن اوتوز یدی سنه اول یدی قله‌ده‌کی غازخانه‌نك باغچه‌سندن چیقاریلان ایکی جسیم مرمر ستون ، قدیم آیوس دیومیدیس St. Diomède کلیساسنك موقعنی کوسترییور .

---

[١] أت یمز مسجدی کلیسادن منقلبدر . واقفی سلطان محمد خان ایله کلن مجاهدلردن شیخ درویش میرزا بابا ابن عمرالبخاری‌در . وقفیه‌سی (نکته‌شناس : ٨٧٦) تاریخنده تسجیل ایدلمشدر) حدیقة الجوامعده کوریلن تفصیلاته نظراً تولیتی، اولادیت اوزره ضبط ایدن امامیلردن شیخ علی افندی حالا مسجد مذکورده آیین سعدی اجرا ایتمکده ایدی. حدیقه‌نك (١١٨٢) تاریخنده تدوینه باشلانیلوب و (١١٩٣) سنه‌سنده تبییض و (١١٩٥) ده ختام بولمسی معلوم اولمسنه کوره، بو تکیه حقنده‌کی معلومات بالطبع او زمانه عائددر .

آییوس آندره آس انديقريسي = سنت آندره [۱] St. André Ἐν τῇ κρίσει معبدی ، قوجه مصطفی پاشاده‌کی سنبل افندی جامعی وخانقاهیدر . بو جامعك شمالنده چوقور بوستانله آلتی مرمر جامعی

آلتی مرمرده کور نشانجی محمد پاشا مدرسه‌سی
Medressé de Nichandji Mehmed pacha à Alti-Mermer (St. Mucius)
محافظهٔ آثار عتیقه انجمنی تحریاتی ۱۳۳۲

واردرکه ، چوقور بوستان ، آییوس موکیوس St. Mucius صهرنجنه توافق ایدییور . آلتی مرمر جامعی وقربنده‌کی قره‌غوللخانه محترق وانقاض حالنده‌در .

ظواهر حاله نظراً قدیم آییوس موکیوس کلیساسنك یرینه یاپدیرلمشدر .

[۱] پاچیمه‌ریس . ۲ — ۱۱۳ — تەئوفانیس : An ۳۲٤

حضرت مریم (پانائیا) نامنه اتحاف ایدیلن بومحله‌ده‌کی کوچوك روم کلیساسی، مستجاب الدعوه معناسنه اولان غورغونه‌پیقوئوس Georgœpikoos نام قدیمی حالا محافظه ایتمکده‌درکه، کلیسا بونام ایله قنتاقوزینوس‌ك [١٣٥٥ - ١٣٤١] اثرنده مذکور اولدیغی کبی، پاطریقخانه قیودنده‌ده بویله‌جه مقیددر. [١] نوغورودلی انطوانك: [١٢٤] «ستونك قربنده، مادراله مناستری ایچریسنده، کوموش بر صندوقه درونده کنج آییوس اوده‌سیموس‌ك St. Eudocime le Jeune جسدی محفوظدر» دیدیکی کلیسا، غالبا، بو پانائیا کلیساسی اوله‌جق. بو کلیسا، (مونی‌تیس ئه‌وه‌رکه‌تی‌دوس) μονὴ τῆς εὐεργέτιδος نامیله‌ده معروف و مشتهر ایدی.

فی‌الحقیقه، (ئه‌وه‌رکه‌تریا) Evergetria دیدکلری (مادر مقدس) کلیساسی، انطوانك اثرنده‌ده مذکوردر. فقط، انطوانك بونده آلداندیغنه شبهه‌یوقدر. چونکه، آییوس آندره‌آس‌ك بقیهٔ عظامنی بوکلیساده محفوظ ایمش کبی کوستریبورکه، بو آییوس آندره‌آس، قوجه مصطفی پاشاده‌کی آییوس آندره‌آس اندیقریس‌یدن Ἐν τῇ κρίσει باشقه بر شخصدر.

انطوان، پانائیا پره‌یوله‌پتوس کلیساسندن حرکت ایدرك کنج آییوس استه‌فانوس کلیساسنی، بعده، آییوس آندره‌آس‌ك بقایای عظامنك محفوظ اولدیغی ئه‌وه‌رکه‌تریا کلیساسنی بعدالزیاره آییوس موکیوسه کلیور.

انطوانك تعقیب ایلدیکی شوکذرکاهدن استنتاج ایدلدیکنه نظراً، بو آدم، یالکز آییوس آندره‌آس أندیقریسی‌یی نظر دقته آلمش، و بوندن ناشی عورت بازاری ستونی قربنده‌کی ئه‌وه‌رکه‌تو Evergète مناستری (صولی‌مناستر) ایله مذکور آییوس آندره‌آس کلیساسنی بربرینه قاریشدیرمشدر.

[١] غورغونه‌پیقوئوس کلیسای قدیمی حقنده‌کی مشهودات و تدقیقاتم. — قنتاقوزینوس‌ك اثرنده ذکر ایدیلن بو کلیسایه دائر محلاً اجرا ایلدیکم تدقیقات، عصراخیر آثار عتیقه متخصصلرنجه مبهم قالان بعض حقایق میدانه چیقارمشدر.

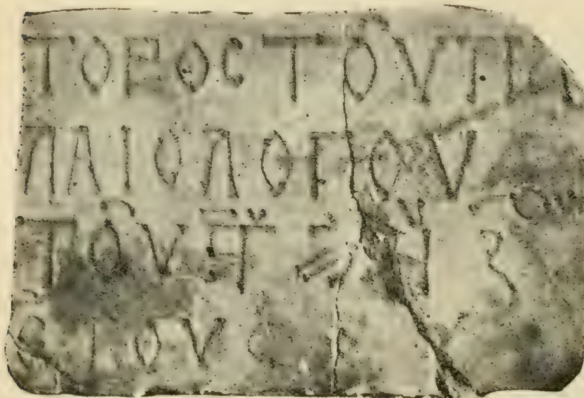
محافظهٔ آثار عتیقه انجمنی طرفندن استانبول حریق منطقه‌لرنده‌کی آثار قدیمه و مؤسسات ملیه تحریر و تثبیت ایتدیریلیرکن، حکیم اوغلی علی پاشا - آلتی مرمر منطقه‌سی داخلنده، محترق آلتی مرمر قره‌غولخانه‌سیله یول چقن جامعی [آلتی مرمر جامعی نامیله‌ده معروف] جامعی آره‌سنده، و قره‌غولخانه‌دن یوز اللی آدیم قدر جامعه طوغری بر موقعده، محترق بر خانه عرصه‌سنده کمرلری قسماً ییقلمش، ایکی دیره‌ك اوزرینه اوطوردلمش تقریباً بش متره عرض و اون طقوز متره طولنده قدیم بر مخزن نظر دقتمی جلب ایتدی. کمرلرك التصاق نقطه‌لرنده اون سانتیمتره قطرنده کونکلر واردر. حکیم اوغلی علی پاشا جامعنه ناظر (شرق جنوبی) دیوارنده طوغله کمرلی پنجره‌لر حالا موجوددر. کمرك برقسمنده صورت مخصوصه‌ده و بنانك حین انشاسنده یاپیلمش ده‌لیکلر کوریلیور.

وقتیله مهم و رصین بربنا اولدیغی آثار باقیه‌سندن اکلاشیلان بومحلك قبه‌لری چوکمش، ایچریسی طوپراق وسوپروتی ایله طولمش اولدیغندن، مرمر ستونلرك ارتفاعنی تعیین ایتمك ممکن دکلدر یالکز مرمر باشلقلری قسماً میدانده‌در. بوراسنك قدیم بر بیزانس صهرنجی اولدیغی شبهه‌سزدر. یوقاریده اسمی کچن و بیزانس تاریخنده بر موقع مخصوصی اولوب زمانمز آثار عتیقه متخصصلرنجه‌ده شایان قید کوریلن کلیسانك موقعنی ارارکن، حکیم اوغلی علی پاشا جامعنك قارشوطرفنده کائن مریم آنا = پانائیا روم کلیساسنه کیردم. تصادفاً اوطه‌سنده بولدیغم راهب بابا برمانوس افندینك بو مؤسسه حقنده معلوماتنه مراجعت ایلدم. بابا برمانوس، اورته یاشلی، طیقنازجه، تورکجه‌یی کوزل قونوشور معلوماتلی برذاتدر، فنار روم مکتبنده اوقومش، آثار عتیقه موزه‌لری حافظ کتب سابق میستا کیدیس افندینك رحلهٔ تدریسنده بولنمشدر. بابا برمانوس، بر حقیقت تاریخیه‌نك استکشافنه خادم مراجعتمی حسن تلقی ایدرك برابرجه کلیسایه کیردك.

بو ذاتك ویردیکی معلوماته نظراً، چابوق ایشیدهن معناسنه اولان غورغونه‌پیقوئوس (حضرت مریمك بر صفتی) Gorgœpikoos کلیساسی‌دمین تعریف ایتدیکم قدیم صهرنجك اوستنده ایمش.

سلطان اورخانك قائن‌پدری‌اولان مورخ ژان قانتاکوزه‌ن = ایوانیس قنتاقوزینوس‌ك حکومتی [١٣٥٥ - ١٣٤١] سنه‌لرینه مصادف اولدیغنه، و بونك مشارالیهك اثرنده مذکور بولندیغنه نظراً، کلیسانك او زمانده موجود و معمور ایدوکنه حکم ایده‌بیلورز: مرور زمان ایله کلیسا خراب اولمش، اوراده‌کی بعض اعزه تصاویری بو میانده حضرت مریمك، آییاماترونی‌نك Ste Matron، آییوس یورکیوس (حضر) St. George ك رسملری و دها بعض تصویرلر، (١٨٣٤)

بعض اثرلرده [۱]، عورت پازارنده‌کی آرقادییوس ستوننك همان قربنده: اولاً ، استاوراکیوس مناستری کوستریلیورکه، بی‌چاره قیصر استاوراکیوس[۲] Staurakios ایله زوجه‌سی بورایه دفن اولنمشلردی. بوکلیسا، حضرت مریم نامنه نذر و(صلیب اوزرنده خریستوس) نامیله یاد وتوسیم قلنمش ایدی.

آلتی مرمرده پاناییا روم کلیساسی دیوارنده برکتابه
Inscription grecque, époque byz.
Trouveé à St. Mucius.
بو طاشك اوزرنده: «افتوقرا] طوروس توپا له‌ئولوغو ، ۹۱۴۴۹» یازیلیدر.
شو تاریخه نظراً، اسمی محرر پاله‌ئولوغو ، بیزانسك صو حکمداری اون ایکنجی قسطنطین پاله‌ئولوغوس‌در.
حسابی شو وجهله‌در: ۶۹۵۷ تاریخ خلقت
۵۵۰۸ تاریخ میلاده قدر
۱۴۴۹

بوراده ، سنه‌نك معین کونده آییوس اونیسیموس St. Onesime ایله حواریونك تدکیر خاطره‌لری نامنه مراسم اجرا ایدلدیکندن ، بو کلیسا ، (آپوستولی) نامیله و اوچ یول آغزینك برلشدیکی نقطه ایله أکسه‌رولوفوس‌ك جادهٔ کبیری، و یالدیزلی وسیلوری قپولری یولی‌ده ، آییوس اونیسیموس نامیله توسیم قلنمش ایدی.

ثانیاً ، پاله‌ئولوغوسلر زمانده [۳] پاطریق اولان آتاناسیوس Athanasius ك اقامتکاهی قارشوسنده بویوك برده مناستر واردی. [٤]

سنه‌سنده انشا ایدلدیکی ایچ قپوسی اوزرنده‌کی کتابه‌دن اکلاشیلان ، بو مریم آنا کلیساسنه نقل و تشهیر ایدلمشدر. بو رسملری تدقیق ایتدم ، بیزانس شخصیت روحانیه‌سنك بارز بر تمثالیدر. فقط ، قدیم بیزانس کلیساسی نه وقت خراب و منهدم اولمش ، و شمدیکی کلیساده معلق تصاویر اعزه بورایه نه زمان قونولمش ، و مذکور کلیسانك طقسان سکزلك بر قدمی اولدیغنه نظراً ، بوکلیسا انشا ایدیلنجه‌یه قدر بو تصاویر نره‌ده حفظ ایدلمش بورالری بنجه‌مجهول ...

قانتاقوزینوس‌ك ذکر ایتدیکی غورغونه‌پیقوئوس کلیساسی یوقاریده اسمی کچن بیزانس صهرنجنك اوزرنده مبنی ایدوکی مومی‌الیه راهبك جملهٔ روایاتندندر.

شیمدیکی آلتی مرمر مریم آنا (غورغونه‌پیقوئوس) کلیساسی بازیلیق طرزنده داخلاً ایکی صره ستونلی ، ترتیبات داخلیه‌سی و تصاویری اعتباریله مکلف و مزین بر معبددر.

جوارنده بولنمش اولان قدیم کلیسانك ادامهٔ خاطره‌سی و تصویرمریمك‌ده بورایه نقل ایدلمش اولمسی مناسبتیله بو آلتی مرمر پاناییا کلیساسی‌ده غورغونه‌پیقوئوس نام قدیمی ایله معروف بولنمشدر.

Les act. Sct. des Bollandistes (Les actes des saints) [۱]

[۲] بعض تخمینه نظراً، بو مناستر، عورت پازاری قربنده‌کی بایرام پاشا تربه و مدرسه‌سنك یرنده بولنمش اوله‌جق؟! قیصر استاوراکیوس (۸۱۱) بر ظل و خیال کبی تخته کچمش ، عین سنه‌نك ایکی تشرین اولنده برنجی میخائل رانغاویس Michel I Rangabé کندیسنی استخلاف ایلمشدی

[۳] استانبولده ایکنجی روم ایمپراطورلغی : سکزنجی میخائیل پاله‌ئولوغوسدن باشلار [۱۲۸۲ - ۱۲۶۱]

Couvent du grand Logariste. [٤]

ایبوس موقیوس St. Mucius صهرنجندن [معجونجیده‌کی چوقور بوستاندر] سیلوری قپوسنه Sigma کیدن یول اوزرنده آییوس فیلیپوس St. Philippe مناستریله آییوس لوقس St. Luc عیسه‌سی واردی. بورالرده اساسلی حفریات اجرا ایدیلورسه، شهریمزك تاریخ قدیمنه عائد بر چوق آثار مهمه میدانه چیقار[١].

محافظه آثار عتیقه انجمنی تحریراتی ١٣٣٠

عیسی قپوسی مسجدی حولیسنده خادم ابراهیم پاشا مدرسه‌سی : ٩٦٩

Médressé dans dans la cour d'Issa Kapou Mesdjidi

دوقتور پاسپاتی، آلتی مرمر قره‌غولخانه‌سیله یول کچن جامعی [٢] آره‌سنده کائن بر باغچه‌ده بیزانسلیلردن قالمه بر بنا ایله تحت‌الارض بعض انقاض کشف ایتمشدر. مومی‌الیه بو بقایانی سیغماده‌کی پانایی‌ئا کلیساسنه عطف ایدییور.

[١] مذکور قپو استقامتنده، اوطه باشی مسجدی ایله حریق طولاییسیله الیوم خراب بر حالده طوران حسین آغا و قاضی عسکر حسام‌الدین افندی و فناری بابا وطریق جلوتیه‌دن سید عمر جامع و تکیه‌لری، معجونجی قاسم جامعی قرب و جوارنده حفریات اجرا ایدیلورسه، بو قدیم کلیسا ومناستره دائر بعض انقاض و بقایایه تصادف ایدیلور.

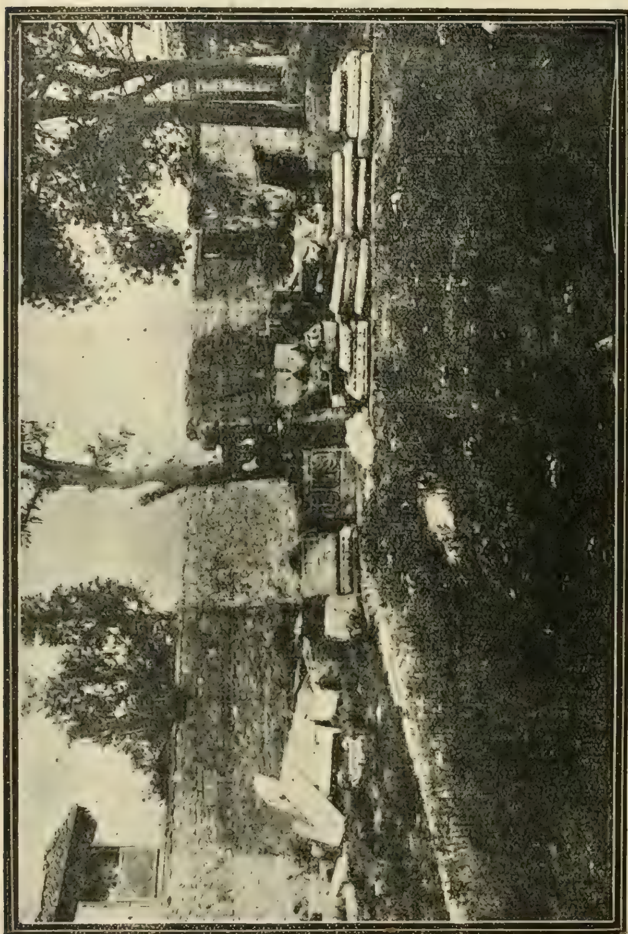
[٢] آلتی مرمرده‌کی یول کچن مسجدینك بانیسی دفتر امینی عمرافندیدر. قبری معلوم دکلدر. وقتیله طاق درکاهنده‌کی تاریخ اتمام :

دیدی بو دار رحمته تاریخ بیت رحمن و معبد صلحا

بیتی محکوك ایدی : فقط مسجد حریقدن مصاب و مائل تراب اولدیغندن تاریخ طاشی ده‌نجه امثالی کبی پارچه‌لنمش، کنام اولمشدر.

منبرینی (حاجی افندی) دینمکله معروف مدرسیندن عزت پاشا خواجه‌سی محمد عصمت افندی، متولی ایکن وقفندن وظیفه تعیین ایدرك وضع ایتمشدر. بو ذات، مرکز افندی جامعی جوارنده مدفوندر.

بو كشفيات مناسبتيله دوقتور ديبوركه : « غربه طوغری بر قاچ آديم ايلريده ، بر خيلی مدفن كشف ايدلدی ... » [١]

محافظهٔ آثار عتيقه انجمنی تحرياتی : ١٣٣٣ معجوبجيده سيد عمر جامعی حواليسنده بزانس دورينه عائد طاشلر
Fragments d'architecture byzantine, Trouvés à St. Mocius.

ايئوس فيليپوس مناستريله ، آيئوس لوقاس كليساسنه و بونلرك عمومی مزارلغنه عائد ويريلن تفصيلاته

[١] اسكی علی پاشا جوارنده بكر پاشا جامع شريفی سوقاغنده فاطمه نظيره خانمك متصرف اولديغی عرصه‌ده بر قويو ظهور ايتديكی وبونك آثار قديمه‌دن اولمسی ماحوظ ايدوكی پوليس‌مديريتی طرفندن مقام ولايته كوندريلن تذكره اوزرينه استانبول واليسی نامنه مكتوبجی عبدالخالق بك (اليوم ماليه وكيلی در) امضاسيله ١٨ مارت ١٣٢٨ تاريخ و ٨٨٨/١٣٣ رقملی تذكره ايله كيفيت محافظهٔ آثار عتيقه انجمن دائميسنه اشعار و استفسار معامله قلنمش ايدی .

باقیلورسه ، کشف ایدیلن بقایانك آییوس فیلیپوس مناسترینه عائد اولمسی محتملدر . [۱] قالویوآنیس مناستری Mon. Calojohannis آییوس فیلیپوس مناسترینك یاننده کوستریلیورکه ، [۲] سیاح نوغورودلی انطوان ك اثرنده مذکور اولدیغی اوزره ، ابسقپوس آییوس ولاسیوس St. Blaise ك بقایای عظامنك محفوظ اولدیغی قالویانی مناستری بودر .

سیلوری قپوسی ایله مولویخانه قپوسی آرەسنده سورك ایچ طرفنه مصادف أکسوکیونیئون ك بوتون محلاتنه (دەفتەرون) Deuteron [۳] دیرلردی .

بو اشمار اوزرینه ، محرر عاجز ، محلنه کیدەرك تدقیقاتده بولندم : اوچ بچق متره عمقنده بر چوقور اولان بو یره تدارك ایلدیکم بر مردیون واسطەسیله ایندم ، و فقط اینرکن مردیوەنك ، استناد نقطەسندن انحراف ایتمەسیله ، قپارق آشاغی‌یه دوشدم . لله‌الحمد ، بو سقوطدن متأثر اولمدم .

بوراسی ، صالیب شکلنده بك منتظم طوغله‌لرله أوروامش بر کیکلکدر ، ایچریسی کثیف بر صورتده ایستیف ایدلمش انسان کیکلریله دولودر . کیکلر چوروممش ، منتظم بر حالده‌در . بو مخزن صالیب شکلنده اولمسنه نظراً ، صالیبك قوللری شماله ، جنوب شرقی‌یه ، غربه متوجه‌در . مرور زمان ایله بو قوللر طوپراقله طولمش اولدیغندن وسعت وامتدادینی تعیین وتقدیر ایتمك ممکن اوله‌مدی . بنانك قبه‌سی عرصه زمیندن اوچ بچق آرشون اشاغیده‌در ، وقسماً ییقیلمشدر . ایچری‌یه بو ییقیق یردن کیریلور ، قبه‌دن شمدیکی زمین ، برآ آدم بویی ارتفاعنده‌در . فقط مرورزمان ایله بوراسی‌ده طولمشدر . قدیم زمینی بولمق ایچون حفریات لازمدر . خلاصه : بوراسی وقتیله برکلیسا ویا مناسترك کیکلکی ایدی .

[۱] برنجی کتاب : ص : ٤٦ حاشیه : ٤

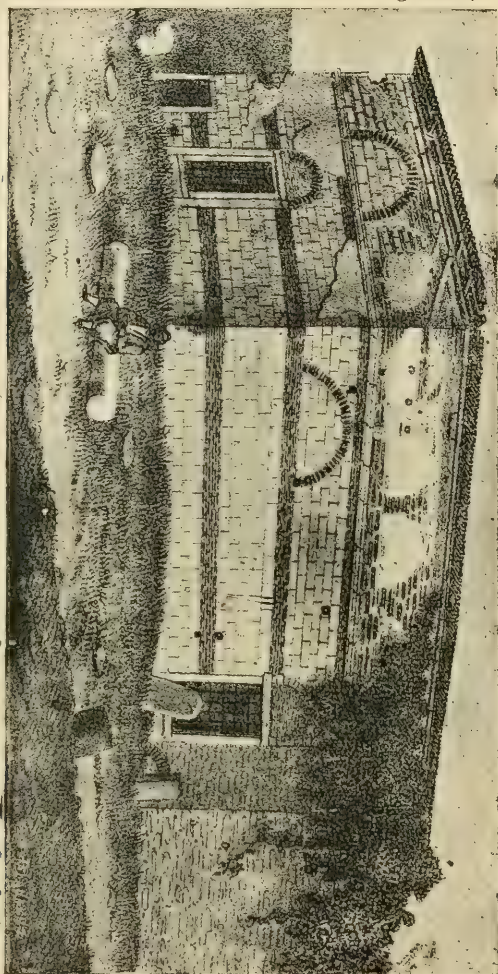
[۲] Les Synax.

[۳] برنجی کتابمزده بحث ایدلدیکی اوزره ، بویوك قسطنطین زماننده ، قسطنطینیه بلده‌سی بر مثلندن زیاده توسع ایتمش اولدیغندن سورلرك ، قره طرفندن ایلرولره طوغری تمدیدینه مجبوریت حاصل اولمش ، واسکی کوپرونك یعنی اون قپانی کوپریسنك رأس نقطەسندن اعتباراً (پولی آندریون) Polyandrion دنیلان فاتح سمتی اطرافنده ، لانغه بوستانه قدر همان نصف دائره شکلنده یکی برسور انشا ایتدیرلمشدی . بو سورك انشا ومحافظەسی غوط عساکر معاونەسندن (٤٠٠٠٠) کشی‌یه حواله و تودیع قلنمش ایدی . بەری بش بیك نفردن متشکل اولان سکز فرقه عسکر ، سکز قپونك آرەیرلرنده رکز خیام ایتمشلر ایدی .

زماننده بت پرستلك Arianisme انکشاف وترق ایدن مشارالیه ایمپراطورك مخدومی ایکنجی (قونستانس) Coustance II زماننده غوط عساکر معاونەسی ایمپراطورلرینه تبعاً خرستیان اولمشلردی ، فقط الی سنه صوکره ، بو عسکرك اسکی مذهبلری اولان آری مذهبنی ترك ایتمدکلری داعی تهمت اولدی . هنوز خرستیانلغی قبول ایتمش اولان برنجی تەئودوسیوس ك سرای حکمداریسی طرفندن مظهر حمایه اولوب ، غیری مذاهب حقنده قطعیاً مسامحه‌کار داورانمیان اورتودوقسلق ، سورلرك محافظەسی ایچون عساکر مرقومەیه هرحالده عرض احتیاج ایتمکله برابر ، بونلرك بعدما آنجق سالف‌البیان یکی یاپیلان سور خارجنده ، و وسطنده قسطنطین ك ستونی Kion بولنمش اولان قپو اوکنده اقامتلرینه مساعده ایده‌بیلدی . بناءعلیه ، بونلر بعدما مذکور ستونك خارجنده اقامت ایتدکلرندن (أکسوکیئونیلر) Exokioniste نامیله معروف اولدیلر . که بوراده (اجنبی) و (معتزله) معناسنه‌در . ذاتاً هونلر Hunes مشهورسرکردەلری بولنان (آتیلا) Attila نك قوماندەسنده اولەرق آوروپایه آقین ایتدکلرندن بیوك برسیل‌مهاجرت اقوام ، بتون تراکیا قطعەسنی استیلایه باشلامش ایدی . [٤٣٤]

خارج ازستون معناسنه اولان (أکسوکیئونیلر) ك کفی‌السابق خارج بلده‌ده اقامتلری ایستنیلیوردی . وآنلر نزدینه التجا ایدن بالقان شبه جزیرەسی ملتجیلریله برلکده عساکر مرقومەیه قارشی برخط مدافعه تشکیلی ضرورتی حاصل اولمش ایدی . ایشته بوکا بناءً ، اوزمانه قدر آچیق بولندیریلان سالف‌البیان أکسوکیئونیون دنیلان قرارکاهك تحکیمنه مجبوریت حاصل اولمش ایدی .

بو حواليده قديماً بولنمش اولان معابددن چوقدن اثر قالمامشدر. حتى، تخمينى اوله‌رق بونلرك يرلرينى تعيين ايتمكده حالاً مشكلدر، بلكه مستحيلدر. چونكه، مؤلفلرك بوخصوصده‌كى افادات و بيانات و تعريفاتى واضح دكلدر، پك مبهمدر.

Paspati: 1877 Monastir Mesdjidi: Monastère St. Menodoræ

مناستر مسجدى (قره بالى مسجدى) نك اسكى حالى

پاسپاتيدن: ۱۸۷۷

آييا آننا = Ste. Anne كليساى قديمنك موقعنى، بلكه سيلورى قپوسنك ايچ طرفنده و تام قارشوسنده (سيغما جوارى) كى جامع معلا اشغال ايدييور. سيغماده ايكنجى تەئودوسيوس ك هيكليله مزين برده ستون واردى.

جامعلر بحثنده، تعريف وتفصيل ايديله‌جكى اوزره، بو جامع، قوجه معمار سنانك آثار بديعه‌سندن اولوب سليمان قانونى نك وزيرى وياوز سلطان سليمك دامادى، فاطمه سلطان زوجى خادم ابراهيم پاشا طرفندن انشا ايتديرلمشدر. و جامعله برابر، قارشو جهتده اركككلره وقادينلره مخصوص اوله‌رق محتشم برده حمام ياپديرلمشدى. بو حمام، بيك اوچيوز اون سنه‌سى وقوع بولان حركت ارضده كلياً خراب و منهدم اوله‌رق يالكز مرمر سوكه‌لى، وستونلى كوزل برقپوسى قالمشدر.

استانبول شهر امينى بولنان (آنته‌ميوس) Anthémius، قيصر، تەئودوسيوس ك هنكام حكومتنده سالف الذكر أكسوكيئونيونده شمديكى يوكسك قره سورلرينى انشا ايتديردى [٤١٣].

اصل شهرك، اون ايكى، وخارج بلده يعنى واروشكده ايكى منطقه‌يه تقسيم ايدلمش اولديغندن‌ده باحث اولان (آنتيقا دەسقريپتا) Antiqua Descripta نامنده‌كى كتابده اولوقت تأليف ايدلدى. اوكتابده (أكسوكيئونيون) دائما شهر خارجنده براقيلمش، واورادە اقامت ايدنلرده خالص، مخلص، اورتودوقس اوله‌رق ذكر و توصيف ايدلمه‌مشدر. (دەفتەرون) Deutéron

بعض مؤلفلرك افادهلرینه نظراً آیا آنا کلیساسی جوارنده قیصر مارکیانوس [٤٥٠-٤٥٧] [١] Marcien طرفندن یاپدیریلان آییوس و آسیانوس Sf. Bassianus کلیساسیده وارمش .

نوغورودلی انطوان ، طوپقپو جوارندهکی آثار و آبداتی تعریف ایدرکن ، آییوس رومانوس St. Romain ، حضرت دانیال Pro. Daniel ، و آییوس نیکیتاس St. Nicétas کلیسالریله الیوم مناستر مسجدی دیدیکمز قدیم آیا آناسطاسیا Ste. Anastasie کوچك معبدینك Sanctuaire سورلره یاصلانمش بر وضعیتده بولندیغنی تأیید ایدییور . معمافیه ، مناستر مسجدی ، اوقدر اهمیتسز بر بنادرکه ، بونك وقتیله اودرجه حائز شهرت اولان معابددن بری اولدیغنه احتمال ویریلهمز . [٢]

پاسپاتی نك ، مولر Müller ایله میخلوزیخ Michlosich لـك خبر ویردیکی مهنودورا Menedora ایله مهترودورا Metrodora و نیمفودورا Nymphodora ناملرینه اضافةً معروف اولان کوچوك مناسترحقندهکی بیانات و افاداتی بر درجهیه قدر طوغرییدر .

اعزه وفداکاران عیسوینك ایام مخصوصهلرندن باحث اولوب ، سیرموندی Sirmondi طرفندن نشر ایدیلن (مینهآ) Menœa یعنی آیلق تقویمهنظراً ، [١٨ تشرین ثانی نسخهسنده] آییوس رومانوس کلیساسنك بولندیغی منطقهیه أندیس (آلهوبخو) έν τοῖς Ελεβίχου محلهسی دیرلردیکه ، (خریسوبالانتی) مناستری : monasterium Chrysobalantiده بوراده ایدی .

---

[١] مارکیانوس لـك زوجهسی پولکهریادر . بوقادین ، مارکیانوسه واردیغی زمان [٤٥٠] ، اللی یاشلرنده و باکره ایدی وکندیسیله معاملهٔ زوجیت اولمامق شرطیله وارمش ایدی .

چونکه ، کرك کندیسی ، کرك قیز قرنداشی بکارتنی حضرت مریمه نذر و وقف ایتمشلر ایدی . مارکیانوس ایله پولکهریا ، فاتح جامع شریفنك همان قربنده بولنمش اولان حواریون (آپوستولوس) کلیساسنهدفن ایدلمشلر ایدی . بونلرك صندوقهٔ مزارلری قرمزی صوماکیدندر . و اوراده مدفون ایمپراطورلرك مزارلرینك صره ووضعیتنه نظراً ، سکزنجی مزار ، مارکیانوس لـك ایدی . بونلردن صوکره بویله قرمزی صوماکیدن لحد یاپیلمامشدر ، بو قرمزی صوماکی طاشلرده ، معلوم اولدیغی اوزره مصرده کائن (جبل دخان) Douchân دن کتیریلیوردی .

استانبول قیصرلرینك مزارلرندن بحث ایدیلورکن بوکا دائر معلومات ویریلهجکدر .

معلومدرکه ، آرقادییوس لـك وفاتنده : تهئودورا ، پولکهریا ، مارینا ، و آرقادییوس نامرنده درت اولادی قالمش ایدی . بونلردن ایکنجی تهئودوسیوس لـك همشیرهسی پولکهریا نائبهٔ حکومت اولمش ایدی . [٤٥٠] بالآخره تهئودوسیوس لـك زوجهسی ئهودوقسیا وخادم خریسافیوس Chrysaphe بر دسیسه ایله پولکهریایی مقری کویندهکی ئهودومونه سوق و تبعید ایتدیردیلرسهده برچقسنه صوکره پولکهریایی تکرار استانبوله ، سرای قیصری یه اعاده ایتدیلر . وخریسافیوسیده آطهلردن برینه نفی وتغریب ایتدکاری کبی ، تهئودوسیوس زوجهسنیده قدسه کوندردی . تهئودوسیوس لـك [٤٥٠ : ٢٨ تموز] تاریخنده وفاتنده مارکیانوس قیصراعلان [٤٣٩] وپولکهریا ایله ازدواجی اجرا قلندی [٤٥٠] .

[٢] برنجی کتابمزك [١٠٦] نجی صحیفهسنده تهئودوسیوس سورلری بحثنده مفصلاً بیان ایدلدیکی اوزره ، مناستر مسجدی ، طوپقپو تراموای خطنك ، کیدرکن ، صولنده ، طاش مکتب سوقاغنده کائندر . سورلرله بوبنای قدیم آرهسنده اوجه مسافه واردر . بناءعلیه ، نوغورودلی آنطوانك بومناستر حقنده «سورلره یاصلانمشدر» دیمسی بر اثر ذهول اولسه کرك .

مشهور آثار عتیقـه متخصصلرندن اولوب چند سنه اول وفات ایدن پاپادوپولوس‌كه رامه‌سی Papadopoulos Kerameus طرفندن آییوس (واراس) St. Baras ك حیات راهبانه‌سـنه دائر نشر ایدیلن اثرده‌ده ، آییوس رابولاس St. Raboulas مناسترندن بحث ایدیلیور [١] .

سیغمانك قارشوسنده (قره بالی) مرحومك تربه‌سی داخلنده‌كی قبر طاشی
(بو رسم محرر عاجز طرفندن محلنده ترسیم ایدلمشدر)
Pierre tombale d'une héros du temps de Mahomet . II
déssiné par l'auteur

[١] Les acta sanct. Bolland. Julii, t. VI, 26 jul. p. 600,no I et 4, نام اثرده ، قاپادوكیالی (قیصریلی) ایپا أیرینی، استانبولك الـكوزل برموقعنده، دنیانك ولوله وغاغله‌سندن اوزاق، دهفته‌رونده‌كی آسپاروس صهرنجنه قریب بر محلده ، آییوس رومانوس قپوسی (طوپقپو) قربنده حورا مناستریله (قعریه جامعی) آییوس یورکیوس (طوپقپوده مهرماه‌سلطان‌جامعنك موقعنده ایدی) كلیسامی آره‌سنده كائن اولان بومناستره دفن ایدلمش ایدی . بو فقره‌لر ، آسپاروس صهرنجی حقنده‌كی نقطهٔ نظریمزی تأیید ایدییور .

اعزهٔ خرستیانیه‌نك حیات و احوالندن بحث ایدن (سیناقساریا) Les Synaxaria نام اثرك اون آلتی ایلول تاریخلی نسخه‌سنده‌باناثیانك ایكنجی دفعه اوله‌رق رسم تقدیسنك آیا أیرینی‌نك خانه‌سی دروننده اجرا قلندیغنی‌ده یازییور . (خریسووالانتی مناستری) مذكور آییوس رومانوس (طوپقپو) قپوسی قربنده ایدی .

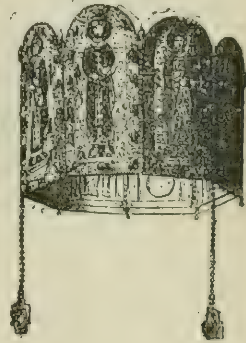
اوچنجی مبحث

ایمپراطورلر، بیزانسلیلرك حیات رسمیه واجتماعیه‌لری، طرز تلبسلری.

Les Empereurs-la Vie sociale-les Costumos des Byzantins

بر زمانلر دبدبه و داراتك، رونق و احتشامك مرکز ثقلت وزمین انکشافی اولان سرای قیصرینك تعریف وتوصیفنه کیریشمه‌دن، اومحیط عیون آراده قیاصرهٔ رومك عصرلرجه کچیردکلری حیاته، وبو میانده سکنهٔ بلده‌نك طرز تلبس واصول معیشت ورفتارینه دائر معلومات اعطاسی موجب استفاده‌در. بیزانس مورخ ووقعه نویسلرینك، حیات عمومیه وخصوصیه‌نك طرز جریان وصورت کذارشنه متعلق تفصیلاته نه درجه اهمیت ویردکلری، والك کوچوك تفصیلاتی‌نه بویوك بر وقوف واحاطه ایله ضبط ایتدکلری انتخاب مضامعه‌جه معلومدر. از جمله، قیصرلرك، بیزانسلیلرك طرز حیات و معیشتلری و مراسم تشریفاتیه‌لری حقنده پك مهم بر مأخذ اولان (کتاب المراسم) ی اوقومق کافیدر.

برنجی کتابمزك مقدمه‌سنده بیان ایدلدیکی اوزره (کتاب المراسم)، بیزانسك احوال قدیمهٔ اجتماعیه‌سنه اطلاع حاصل ایتمك ایچون قیمتدار وعبرت آمیز بر خزینهٔ معلوماتدر.

قسطنطین مونوماخوسك تاجی
۱۰۴۲ – ۱۰۵٤
الیوم پشته موزه‌سنده محفوظدر.
Couronne dite de l'empereur
Constantin Monomaque

مؤلفی اولان ایمپراطور یدنجی قسطنطین پورفیرویه‌نیطوس [۹۱۲ – ۹۵۹]، بالخاصه قیصرلرك او مدبدب و عیون آرا حیات رسمیه وخصوصیه‌لرینه، وبیزانسده اجرا ایدیلن مراسم رسمیهٔ ملکیه ودینیه‌یه دائر هیچ بر شیٔ اهمال ایتمه‌مش، وقایع و حادثاتی کونی کونته ضبط ایدرك، بو بلدهٔ ملوکانه‌نك شخصیت معنویه‌سنده تجلی ایتمش اولان رونق و اقبال و مدنیتك حقیقةً طاتلی، عبرت آمیز خاطرات و صفحاتنی، بیزانسك تاریخنی اوقومق ایسته‌ینلرك انظار حیرت وتقدیرینه وضع ایلمشدر. بیك کسور سنه، حقیقةً فیاض بر مدنیتك بوتون صفحاتنی مرکزنده تجلی ایتدیرن، و اوروپانك بعض مراکز مهمه‌سنده‌ده، بو شعشعه‌یی انتقال ایتدیرمکه واسطه وخادم اولان بیزانسك، بو قیمتدار اثری حقنده بز، هنوز تتبعده بولنمدق. مهم بر مدنیتك مرکز ثقلتی بولنمش اولان استانبول شهرینك حیات سابقه‌سی حقنده‌کی غفلتمزه مقابل، یالکز علمه، صناعت ومدنیته مجلوب وحرمتکار اولان غرب متفکرلرینك، بو بلده‌یه دائر یازدقلری اثرلر، عقلاره حیرت ویره‌جك درجه‌ده مهمدر، چوقدر...

بیزانسك حیات سابقه‌سی، بزم ایچون مهم بر مجلهٔ تتبع و آیینهٔ عبرت وانتباهدر. بو، بویله اولدیغی، وغرب متفکرلرینك‌ده تحت تصدیق واعترافنده بولندیغی حالده، شان وجلادتله، جهانه ولوله ویرمش اولان ماضیمزك، تاریخمزك صفحاتنی حقیله تدقیق ایده‌میشمز بویوك بر نقیصهٔ اجتماعیه‌در. حقیقی عرفان اجتماعی، حزن انگیز اولسه‌ده ماضیسنی، تاریخنی تجیل ایتمکله انکشاف ایتدیریلور. تاریخ عالم، عبرت نظریله بر کوزدن کچیریلیرسه؛ ملتلرك حیات سابقه و حالیه‌لرنده شائبه‌لی صحیفه‌لرك‌ده اکسیك اولمدیغی کوریلور. بناءً علیه، یالکز بو صحیفه‌لره باقوب ماضینك فضائل و علویاتنی قاله آلمامق فن تاریخدن مقصود اولان غایهٔ انتباهی انکار ایتمکدرکه بوده جائز دکلدر.

سلطان مراد خان ثانینك خراجکذاری اولان امانوئلك اوغلی سکزنجی
ایوآنیس پاله‌ئولوغوس (١٤٤٨ — ١٤٢٥)
ویقتور پیزانونك مدالیوننده ن: بیزانس ایمپراطورلری. قاتالوغ. آتنه: ١٩١١
Jean VIII Paléologue, Vassal du Sultan Mourad II. (1436)

بونکله برابر[١]، وقعه‌نویسلریمز مورخلریمز عثمانلی تورکلرینك حیات ماضیه‌لرینه، اجتماعی واداری احوال و حادثاتنه او قدر اهمیت ویرمه‌مشلر، حتی، مجلهٔ عرفان و مدنیتمزده نام براقان اکابر و رجالمزك حیات رسمیه و خصوصیه‌لری بر ایکی جمله ایله تلخیص ایدلمش، وبردرجه تفصیل ایدیلنلرده مظلم صحیفه‌لر آره‌سنده قالمشدر. وقعه نویسلریمزك بویوك بر نقیصه‌سی‌ده، زمانك تأثیری آلتنده قاله‌رق وقایعی اولدیغی کبی تصویر ایتمه‌مك، واکثریاده حقیقتدن تباعد ایدرك ذات وقعه‌یی بر رومان طرزنده ضبط وتحریر ایلمك اولمشدر.

[١] اصول کتابتمزده بر رابطهٔ ترقی واردرکه، بو طرز تحریر، بوکون اوقومش اولانلریمزك‌ده مجهولیدر. بونکچون لسان ملیمزه یابانجی اولان (عین زمانده) تعبیر سقیمی زبانزد اولمشدر. بو تعبیری خواجه‌مزده، طابه‌مزده، رجالمزده تکرار ایدوب طوریورلر . . .

حال بوکه ، هرنه اولورسه اولسون ، ذات وقعه‌ده حاکم اولان حقیقتدر ، حسیات ودیکر اندیشه‌دکلدر. محاکمه‌سی متین، رؤیتی دوربین بر وقعه نویس ، تاریخك بالکز صفحات معینتنی قید ایتمز ، اونك اخلاقیات وعلویاتنه تماس ایدر رنکین صحیفه‌لری‌ده آرار ، انظار عبرت وتقدیره وضع ایدر ... و بوصوتله ، تربیهٔ عمومیه‌نك نزیه وبی‌طرف بر مرشد و مربیسی صفت فاخرینه استحقاق کسب ایتمش اولور . . .

بر آیینهٔ عبرت اولان تاریخك خطوط اساسیه‌سنده ، حاکم اولمسی لازم کلن ، اندیشه، ایشته بودر . . و تاریخك تربیت فضیلتکاریسی‌ده بونده‌در . . . .

سنت أتیه‌نه عائداولدیغی سویلنن بو تاج، بوداً(مجارستان) شاتوسی خزینهٔ حکومتنده محفوظدر. بو تاج، بر بیزانس ایمپراطوری طرفندن اون برنجی عصرده بر مجارستان قراله کوندرلمشدر. الیوم مجار قراللرینك حین تتوجلرنده قوللانلقده‌در.
(شلومبه رکره نظراً)
Couronne byzantine dite de Ste. Etienne

بیزانسك سلسلهٔ وقایع و حادثاتنك بر معکسی اولان تاریخنده ، پك چوق نقایصی واردر . مع‌مافیه ، اودورك ارباب قلمی ، بعض مبالغه‌لردن صرفنظر ایدیلیرسه ، بزم بعض ارباب فکر وقلممزدن دها دوراندیش، دها متفکر اولدقلرینه شبهه یوقدر. بزده، بعض خصوصی تراجم احوالدن باشقه حیات عمومیه واجتماعیه ایچون ماخذلر اندردر. او خصوصی تراجم احوالده‌ده ، حیات خصوصیه ایله حیات عمومیه آره‌سنده بر آهنك و ارتباط کوزه‌دیله‌مش ، فرضا مشاهیردن برینك حیات وآثار و مدوناتی ذکر ایدیلیرکن ، اونك موقع اجتماعیسی و مسلك سیاسیسی حقنده غرب متفکرلرینك دوشوندکلری کبی قلم اوینادلمامشدر . بونکچون بزم حیات ماضیه‌مز ، اکثریا شوراده بوراده قالمش پریشان اوراقدن، و قیود عتیقهٔ رسمیه‌دن اخذ وتلفیق ایدلمك صورتیله اوکره‌نیله‌بیلمشدر .

ایمپراطور ایوستینیانوس
(آرقه‌سنده کنیش برلباس حکمداری)
L'empereur Justinien

باشده قیصرلر اولمق اوزره ، بیزانس حیاتنك ، و مراسم روز مره‌نك اك اینجه تفرعاتنه قدر ، بزی خبردار ایدن « کتاب المراسم » Le Livre des Cérémonies ، بو خصوصده اك مهم ، اك موثوق بر منبع معلوماتدر . سرای مقدسده امرار حیات ایدن قیاصرهٔ روم، دردنجی عصرده‌کی سلفلرینك عنعنات و عاداتنه تماميله رعایتکار اوله‌رق مدبدب ومحتشم بر معیت استخدام ایدرلر، و(راوه‌ن) شهرنده‌کی معابدك شایان دقت موزاییقلرنده حالا کورلدیکی اوزره ، مشارالیهم ، پك کوز قماشدیریجی البسه کیرلردی .

ایمپراطورلر دورنده ، بیزانسه کله‌رك مشهودات و مسموعاتنی قید و ضبط ایدن غرب ارباب قلمنك بو

خصوصده اثرلرینه درج ایتدکلری معلومات شایان دقتدر . از جمله ، رامبو Rambau نك [١] ایمپراطورلر حقنده‌کی تدقیقات و تعریفاتی پك مهمدر . بناءً علیه ایمپراطورلره و مراسمه دائر ، بو ذاتك‌ده معلوماتندن استفاده ایتدم :

ایمپراطوریچه تەئودورا
(باشنده طیلسانلی بر تاج واردر)
Théodora

ایمپراطورلر.— لباس ایمپراطورینك زینت واحتشامی، مراسمك دبدبه وطنطنه‌سی ، اقامتگاه حکمدارینك درجهٔ دارات و احتشامی حقنده بزه بر فکر ویره‌بیلیر .

ایمپراطور ، آرقه‌سنه بیاض بر خفتان (خلامیس ، خلامیدوس) χλαμυς و Chlamyde کیردی [٢] بو خفتان ، اوزون بر نوع جبه Chasuble [٣] اولوب ، اوموزلری، قوللری اورته‌ر ایدی . بو خفتانك اوزری سراپا آلتون ایشلمه‌لی و مجوهرات ایله پرزیب ورونق ایدی . اوزرنده‌کی تزیینات اوقدر کثیف وبوندن طولایی آغیر ایدی که ، وقتیله بزم یکیچری سقا اوسته‌لرینك ایام رسمیه‌ده آرقه‌لرینه کیدکلری صوم صیرمه ایشلملی ، آغیر و عادتا قابوق کبی سرت لباسه مشابه ایدی. باشلرینه کیدکلری تاج‌ده معدنی، و قیمتدار طاشلرله مزین ایدی.

اسب سوار بر ایمپراطور
بامبەرغ رامبلرندن برینك مزارنده بولنوب اونجی عصرده ایشلنمش اولان بر قماش اوزرنده‌کی رسمدن یاپلشدر .
Empereur à cheval.
(D'après Cahier et Martin).

بو تاجك ایکی طرفندن مجوهرلی طیلسان صارقاردی .

آیاقلرینه، یوزی ، سوزنی دیدکلری نقوش ایله بزه‌نمش وصوم آلتونله ایشلنمش بر قارتال قوشی مرسوم، ارغوانی رنکده بر قوندیره کیرلردی .

بویوك مراسمده ، ایمپراطور النه بعضاً بر کرهٔ مجسمه، بعضاً علامت عدالت اولمق اوزره بر آلت آلیر ، بعضاً ده آلتون بر صلیب طوتاردی .

---

[١] رامبو (آلفره‌د ـ نیقولا) فرانسه‌نك ، قاموس عرفانه قید ایتدیکی مورخیندن و سیاسیوندندر. آثار مهمه‌سی میاننده (قسطنطین پورفیروژه‌نەت = پورفیرویه‌نیطوس) نامی آلتنده‌کی اثری پك مهمدر . (١٨٩٥) ده معارف نظارتی مقامنی اشغال ایتمشدر.

[٢] ایپوقامیسون (عربجه‌سی قمیص) در کوملك مناسنه‌در.

[٣] Chasublle ، پاپاسلرك اثنای آیینده ، آرقه‌لرینه کیدکلری بویوك چلیپالی مزین البسه‌در.

مراسمده، قعود ایتدکاری تختده پك مشعشع ایدی. بو تخته، بر قاچ قدمه ایله چیقیلوردی. بو سریر، غایت قیمتدار قماشدن معمول بر پرده ایله اورتولوردی. ایمپراطور، تخته اوطورونجه، حرم آغالری بو پرده‌یی آچارلر، بو اثناده حاضر بولنان اکابر و رجال، صانکه کونشك شعاعی قارشوسنده کوزلری قاماشمش کبی، اللریله یوزلرینی قاپایه‌رق، ایمپراطورك اوکنده سجده ایدرجه‌سنه یره قاپانیرلردی.

رسمی البسه‌سیله بر ایمپراطوریچه
(اون برنجی عصر)
Impératrice en costume d'apparat (XIe siècle)

مراسم. — بیزانس سرای ایمپراطوریسنده مراسم، غایت صیقی بر طاقم تشریفات و تکلفاته تابع ایدی. بو تشریفات و تکلفات دائره‌سنده، ایمپراطور، تزییناتی اعتباریله آغیر، و عیون آرا البسه ایچنده عادتا میخلنمش بر اوانی کبی، محصور و محدود قالیردی. هر کونك، هر دقیقه‌نك صورت استعمالی وکذارشی غایت صیقی اصول وقواعد تشریفاتیه ایله تعیین وتحدید ایدلمش ایدی. هرمراسم ایچون آیری البسه واردی. حتی، اکثریا عین مراسم اثناسنده ایمپراطورك متعدد دفعه البسه دکیشدیردیکی واقع اولوردی.

بو البسه، تتوج، ظفر تسعیدی، سفیر قبولی، وافتیز، ازدواج ویاخود جنازه مراسمی کبی اجتماعی ویا دینی مراسم وشئونك ماهیت وتنوعی نسبتنده کثیر ومختلف شکل و ماهیتده ایدی.

بو مناسبتلرله ترتیب ایدیلن آلایلر پك اوزون سوره‌ر، وحقیقةً پارلاق بر صورتده دوناتلمش اولان شهرك سوقاق و میدانلرندن طولاشیر، وحائز رتبهٔ شرف و قدسیت اولان مناستر ویا کلیسالرك اوکنده بر مدت توقف ایدردی.

سرای قادینلرندن بری
Dame de la Cour

جداً محتشم ومهیج اولان وانظار ناسده دولتك قوت ومکنتنك تظاهرینه بر وسیله تشکیل ایدن بو آلایلرك کذرکاهنده، قوردون تشکیل ایتمك، وکوموشدن معمول ارغنونلرله ملی شرقیلر، الهیلر تغنی وترنم ایدرك ایمپراطوری آلقیشلامق اوزره (فاقسیون) دیدکلری بر نوع ملی خاصه عسکرلری صف بستهٔ احترام اولورلردی. مراسم، سرایده ویریلن مکلف بر ضیافتله ختام بولوردی.

بو ضیافتده، مدعو بولنان اکابر دولت، اعیان مملکت، تعریف و تصویرك فوقنده مزین، کوزلر قماشدیریجی لباسلریله حاضر بولنه‌رق، حکمداره عرض راسمهٔ تبریك و تعظیم ایدرلردی.

طوغریسنی سویلمك لازم کلیرسه، بیك کسور سنه سوره‌ن جداً پارلاق بر مدنیتك صاحبی اولوب، بو مدنیتی بحر سفید ساحللرینه، آوروپای مرکزی‌یه وسائره‌یه قدرایصاله واسطه اولان بر دولتك، محضاشرف وغرور ملیسنی کوسترمك ایچون بویله معظم تظاهراتده بولنمسی چوق کورولمز.

اكابرك حضور حكمدارى‌يه صورت قبولى بر طاقم تشريفات و تكلفاته تابع ايدى . رتبه و درجه‌لرينه كوره ، بربرينى متعاقب ، طاقم طاقم حضوره قبول اولنان ذوات ، حكمدارك حضورنده يرلره أكيليرلردى .

خاصه عسكرلرندن بر غروپ
Soldats de la garde impériale

ايمپراطور ، بو تعظيمات وتكريماتى ، ديوارلرى غايت نفيس ونظر فريب موزاييقلرله مزين وموشح برديوانخانه‌نك اورته‌سنده موضوع تختنده ، بويوك بر لاقيدى ايله ، يرندن قلداماقسزين ، ساكن و ساكت قبول وتلقى ايدردى .

بو محتشم و عيون آرا مراسمك اجراسندن مقصدده ، حكمدارك قدرت وعظمتنى انظار عبرتده تجسم وتجلى ايتديرمك ايدى . مع مافيه ، بو عظمت و قدرتى كوسترمك ايچون اكثريا ، تيا بر طاقم تظاهرات و تمايشلرده‌ده مراجعت ايديلوردى .

سراى كبير قيصرى بحثنده آيريجه ذكر و تفصيل ايديله‌جكى اوزره ، ازجمله سفرانك رسم قبولنده ايمپراطور ، آلتوندن معمول و داللرنده كنديلكلرندن صدا چيقارر ، يعنى متحرك بالذات قوشلر قوندرولمش بر آغاجك آلتنه وضع ايدلمش بر تخته اوطوروردى .

تختك ايكى طرفنده ، ماكنه‌لى آرسلانلر طورورودى . بو آرسلانلر ، مراسم دوام ايتديكى مدتجه كند يلكلرندن طوغرولورلر ، وتخوف صدالر چيقاريرلردى .

سراى ايمپراطورى اكابر رجالندن برى (اون برنجى عصر)
اون برنجى عصرده يازلمش يازمه بر أثردن استنساخ ايدلمشدر (كتبخانهٔ ملى)
Grand dignitaire de la Cour, XIe siècle, (Bibl. nation.)

بيزانسى ، سراى ايمپراطورى‌يى ايلك دفعه زيارت ايدن بر اجنبى سفيرى ايچون پك شايان حيرت ، هيجان آميز بر منظره تشكيل ايدن بو تظاهرات ، قيصرلرك هر هانكى بر ظفردن عودتنده ، بر زمان الك قوتلى ، ذى‌حشمت اولان بر مغلوبك باشى اوزرينه بر آياغنى باصوب ، النده‌كى غارغيسى ايله‌ده بى‌چاره‌نك بوغازينه طيانمسى قدر مدهش و مهيج اولمسه كرك ...

ايمپراطورك ، بى‌چاره مغلوب حقنده‌كى شو حركتنى كوردن اكابر ورجال ، مغلوبلردن آلنان بايراقلرى ، غارغيلرى ، وقالقانلريله دوشنمش اولان زمينه ، وديكر اسرانى‌ده برصورت وحشيانه‌ده حكمدارك آياقلرى آلتنه آتارلردى ...

بووحشيانه منظره قارشوسنده ، ايپودروموسك (آت ميدانى) سرديونلرى اوسته‌نده ويا فوريوم اوكوسته‌ئونك (آياصوفيه ميدانى) رواقلرى آلتنده طوپلانمش ، باشلرى چيچكلرله مزين بيكلرجه خلقك آلقيشلرى ، تغنياتى عيوقه چيقاردى ...

بويوك قسطنطينك باشنه كيديكى ذى‌قيمت احجار وانجولرله مزين تاج حكمدارى‌نك ، ايكى طرفنه شقاقلرك اوزرندن اوموزلره قدر صارقق شرطيله ، مجوهر و انجولردن مركب بر طاقم قيصه حلقه‌لر علاوه ايدلدى .

قیصرلر ، سراپا صیرمه ایشله‌مه‌لی ایپك انتاریلك اوزرینه ارغوانی رنكده بر خفتان[١] ا كتسا ایدرلردی كه، بو خفتانك اوكلكی Tablion ، انجه وظریف انجو و احجار ایله مزین وصیرمه ایشله‌مه‌لی ایدی .

بو اوكلك ، مأمورین ملكیه و علمیه‌مزك رسمی البسه‌سنك صیرمه ایشله‌مه‌لی اوكلكنه مشابه اولوب، یا خفتانله برابر ایشله‌نیر، یاخود صوكره‌دن خفتان اوزرینه دیكیلور ویا چیریلوردی . تابلیون [٢] ، اعاظم مأمورینك علامت فارقه و ممیزه‌سی ایدی .

سرای رجالندن بری
Personnage de la Cour

سرای ایمپراطوری اكابرندن بری
(اون برنجی عصر)
اون برنجی عصردن قالمه بر یازمه اثردن آلنمشدر.
Grand dignitaire de la Cour, XIe siècle (Biblio. nation)

قیصرلر ، آیاقلرینه ، یوزی باغلی پوطین كبی قونجلی ارغوانی رنكده بر نوع قوندیره كیرلردی. رسمی قبول كونلرنده، درت ظریف ولطیف ستونه استناد ایتدیرلمش، قبه‌سی سراپا مذهب بر ایوانك آلتنده اوطورورلردی .

طاق ایوانده ، قنادلرینی آچمش ، وصانكه حكمدارك باشنه قویمق ایستیورمش كبی ، صاغ النده بر دفنه دالی طوتمقده بولنان بر بریٔ ظفر تمثالی مرسوم ومنقوش ایدی. سرای قیصریده جاری اصول تشریفاته تبعاً هركیم اولورسه اولسون، حتی الك بیوك رتبه‌ده بولنانلر بیله ، حضور حكمداریده سجده ایدرجه‌سنه یرلره قاپانوب ، حكمدارك آیاقلرینی اوپمه‌دن طوغریلمزلردی ، بو ، شرق ایمپراطورلغی سراینده ترك و اهمالنه بروجهله مساغ اولمیان بر عنعنه ایدی .

قیصرلر ، سرایدن طیشاری چیقدقلری زمان ، مزراقلری آلتون قاپلامه‌لی خاصه عصا كبی ایله مخاط و محفوظ بولنورلردی . بیزانس اردوسی ، رومه‌لیلرك تجهیزاتنه مشابه اسلحه

[١] خفتان : فصیح عربجه‌سی : قباء اولوب ، رومجه‌سی : (خلامیس) Khlamus, Udos دركه ، كنیش و اوزون بر انتاریدن عبارتدر .

[٢] بزده ، مأمورین علمیه و ملكیه‌نك البسهٔ رسمیه‌لرینك صیرت وكوكس طرفلرینی تزیین ایدن صیرمه ایشله‌مه‌لر ، (تابلیون) ك برشكل معدلیدر. اونیفورمه‌لر، سلطان محمود ثانیدن اعتباراً زمان زمان تحول ایتمش ، بعضاً كنیش بر ستره حالنه قونمش، بعضاً بلدن آشاغیسی قیرمه‌لی بر شكل آلمش ، و ایام اخیره‌ده اولدیغی كبی ، دار بر ستره شكلنه كیرمشدر . سلطان عبدالعزیز زماننده ، ضابطانك ستره‌لری بلدن آشاغیسی قیرمه‌لی ، وكنیشجه ایدی .

مشارالیه زماننده ، رسمی اونیفورمه‌لر ، فرانسزلری تقلیداً ، صیرمه ایشله‌مه‌لری اعتباریله دها آغیر ایدی . ستره‌نك اوكی — یوقاریدن اتكره قدر ایكی طرفی — ایشله‌مه‌لی ایدی . علمانك اونیفورمه‌سی دخی، اوموزلری اورتمك و صیرتی ، مثانه مشابه بر شكلده ، اوتوز بش سانتیمتره قدر قاپلامق اوزره صیرمه‌لیدركه ، وقتیله قیاصرهٔ رومك اوموزلرینه آلدقلری مزین و مذهب اوموز اورتوسی بو طرزده ، فقط ساده صیرمه ایشله‌مه‌لی اولیوب ، انجو و مجوهراتله مزین ایدی . قیصرلرك اوموز اورتولری ، خفتانك اوزرینه آیریجه آلندیغی حالده ، زمانمزك اونیفورمه‌لرنده ، بو اورتو مقامنه قائم اولان صیرمه‌لی قسم ، البسه‌نك اوزرینه ایشلنه‌رك تثبیت قلنور . ایرانیلرك شمدیكی اونیفورمه‌لری ، دور محمود خان ثانیده اولدیغی كبی ، یاقه‌دن اتكره قدر صیرمه ایشله‌ملیدر .

وآلات ایله مجهز بولندیغی حالده ، افرادی کثیر اولان اجرتلی اجنبی عسکرینك (میلیس عسکری) کندی اسلحه والبسه‌سنك استعمال و تلبسنه مساعده ایدلمسندن ناشی ، مذکور اردونك شکلاً و هیئتاً منظرهٔ عمومیه‌سی یواش یواش دکیشمکه باشلامش ایدی .

سرای ایمپراطوری اکابرندن بری
اون برنجی عصر
Grand dignitaire de la cour
(XIe siècle)

لیمانلرده ، (درومونوس) Dromons تعبیر اولنور، ایکی صره کوره‌کلی اوزون قادرغه‌لردن[١] متشکل قوتلی بردونما هردم حرکته مهیا بولنوردی.

* * *

دور انحطاطك باشلادیغی زمانلرده ، یعنی قرون وسطاده قیصرلر ، اونجی عصرده یاشایان اسلافك تلبس ایتدکلری سراپا مجوهرلی، آلایشلی خفتانی آرتق ترك ایدرك ، یرینه بعضاً کنیش ، وبعضاًده قیصه قوللو اوزون برخفتان کیمکه باشلامشلردی . . .

بوخفتانك اوزرینه ، سوزنی صیرمه ایله انواع نقوش ومزینات ایشلنمش ، وکرانبها مجوهرات ایله دونادلمش ، طبق کوچوك چوجقلرك کناری دانته‌لالی بیاض کوکسلکلری کبی بر نوع اوموز اورتوسی آلیرلر ایدی [٢]. خفتانك اوك طرفنده، عین طرزده ایشلنمش، اتکره قدراینن برده قوماش‌پاره بولنوردی. بوکا (رداء یونانی : بالیوم) Pallium دیرلردی. بللرینه ، ذی‌قیمت احجار ایله مزین کنیش برده قوشاق صارارلردی . خفتانك اتکلری صیرمه ایشله‌ملی بر حیوان (پرواز) ایله چوریلمش ایدی .

سرای ایمپراطوری قادینلرندن بری
Dame de la Cour

[١] قادرغون == رومجه بر کلمه اولوب ، کوره‌که محکوم اولانلرك جزالرینی چکمکه مجبور اولدقلری محل دیمکدر .

[٢] اورتودوقس روم پاپاسلرینك حالا ، ایام رسمیهٔ دینیه‌لرنده و بعض مراسمده بویونلرینه کچیره‌رك ناحیهٔ بطنه طوغری صارقتدقلری بیاض دانته‌لی و صیرمه‌لی اوستوفه اورتو ، و قاتولیك پاپاسلرینك پله‌رینلری ، و دانته‌لالی اورتولری قدیم اوموز اورتوسنك تعدیل و بالنتیجه تخفیف ایدلمش شکلیدر.

الیوم روم اوتودوقس رهبانلرینك مراسم دینیه‌ده بویونلرینه کچیروب، آیاقلره قدر صارقیتدقلری (ردای یونانی == بالیوم) pallium ، کرچه، مجوهرات ایله مزین دکل ایسه‌ده، صیرمه ایشله‌ملیدر، وعلی‌الاکثر (اوستوفه) دنیلن قماشدندر.

اسلاف قیاصره‌نك اوموز اورتولری ، تعدیل ایدیله ایدیله زمانمزه قدر کلمشدر . (١٢٤٢) تاریخنه قدر رجال ملکیه و علمیه‌مزك کیدکلری کورکلرك یاقا ، قول و اوموزلری او طرز قدیمك شکل معدل اخیریدر . بو کورکلرك اوموز و یاقالری ورنکلری، رتبه ومنصب و موقعه کوره ده‌کیشور، بعضاً اوموزلری اورتن قسمی کنیش ، ویا دار اولدیغی کبی، (بالیوم) دیدکلری اوك قسمی‌ده کاه‌کنیش، وکاه دار اولور. بوتون بوتکلفات تشریفاتیهٔ قدیمه، عنعنه‌ایله بزلره قدر کلمشدر.

فقط شوراسی‌ده شایان قید و تذکاردرکه ، فرانسه‌ده ، انکلتره‌ده ، اوستریا و مجارستانده ، و ایتالیه و اسپانیاده رسمی اونیفورمه‌لر بزدن چوق پارلاق و تکلفلی‌در . بونلردن اوستریا و مجارستان رجالنك اکسا ایتدکلری اونیفورمه‌لر شایان نظردر .

صول قوللرینه ، پپسلرك اللرینه آلدقلری دستمال manipule كبی بر قماش صارقیتیرلر [١] ، وباشلرینه‌ده بر تاج Diadème كیرلردی . بو تاج ، الیوم كوردلرك باشلرینه كیدكلری بیاض كچه‌دن معمول تپه‌سی قبه واری (محدّب) كلاهه تماميله مشابه ایدی .

بو كلاهك طیلسانی pendeloque یوق ایدی . بیزانس رجالنك تصویرلرنده بو كلاهك شكلی پك كوزل فرق اولنور .

بر بیزانس سواریسی
(اون دردنجی عصر)
Cavalier byzantin. XIVᵉ siècle

ادرنه قپوسی قربنده‌كی مشهور قهریه جامع عتیقنك ایچ قپوسی اوزرنده، معبد مذكورك ایكنجی بانیسی اولان (تەئودورو مەتوحیتوس)‌ك Théodore le Methohite رسمنده ، باشنه كیدیكی كلاهك بیاض كچه‌دن معمول ، وبزده‌كی قدیم قفسی دستارلی خواجكان دیوان همایون سرپوشلری كبی ، اشاغی طرفی ، قفانك قطری كنیشلكنده ، و یوقاری قسمی اولدقچه كنیش و شیشكین ایدوكی پك اییی فرق اولنیور . بو سرپوش ، كوردلرك كیدكاری بیاض كچه‌دن معمول كلاهك جزئی فرقله عینیدر .

بیزانس جنكاوری
(اون دردنجی عصر)
Guerrier byzantin. XIVᵉ siècle.

تقریباً آلتمش یتمش سنه اولكی مولوی كلاهلری همان بوطرزده، فقط قطراً همان مساوی شكلده ایدی . غلطه ، یكی قپو ، قاسم پاشا مولویخانه‌لری قبرستانلرنده ، و مولویخانه قپوسی خارجنده درویشان مولوینك مدفون اولدقلری (دده مزارلغی) نده ، بو شكل و هیئتده پك چوق كلاه واردر . غلطه مولویخانه‌سی مزارلغنده مدفون ، فرانسز مهتدی ، خمبره‌جی احمد پاشا Comte de Beaunneval نك ، بك اوغلنده‌كی فرانسز سفارتخانه‌سی باغچه‌سنده ، بر ستون اوزرینه موضوع ، یاریم طاش هیكلینك باشنده‌كی مولوی كلاهی‌ده بو طرز قدیمده‌در .

[١] بو دستماللر ، وقتیله بزده‌ده قوللانیلوردی . كنددن ایشله‌ملی ، بروسه ، شام ویا حلب قوماشلرندن معمول اولان بو دستماللرك اوجلری صیرمه‌لی ویا پوسكوللی اولور ایدی .
بردانه‌سی ، اوقاف اسلامیه موزه‌سنك (روقوقو) صالوننده ، قانونی سلطان سلیمان خانك زوجه‌سی خرم سلطانه Roxelane عائد متروكاتك موضوع اولدیغی (٣٠) نومرولی جامكانده تشهیر ایدلمشدر .
یشیل كزیدن معمول و كنددن ایشله‌ملی ، یعنی قوماشك حین نسجنده ایشلنمش اولان بو دستمالك اوجی صیرمه ایشله‌ملیدر و پك ظریفدر .
برنجی رتبه نشان قوردونلرینك منشأی بو اولسه كركدر . شوقدركه ، بو قوردونلر صاغ اوموزدن صول طرف ناحیه‌یه طوغری صاریلدیغی حالده ، قیصرلرك دستماللری صول اله آلنوردی .

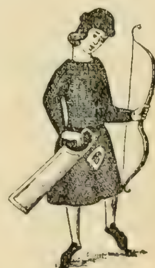
ایمپراطوربچه‌لرك طرز تلبسلرینه گلنجه: بو لباسلرده، قدیم ایمپراطورلرك ملبوساتی كبی مزین وعیون‌آرا ایدی. آرقه‌لرینه كیدكلری مانطو ایله انتاری‌یی، سوزنی ایشلرله و قیمتدار مجوهرات ایله تزیین وتجمیل ایدرلردی. البسه‌لرك بساطتنه باشلاندیغی بر زمانده، ایمپراطوربچه‌لر، طرز تلبسلرنده اسكی عرف و عادت و عنعنه‌لرینی هنوز تماميله محافظه ایدرلر ایدی.

بیزانس اصیلزاده‌سی
(اون دردنجی عصر)
Noble byzantin au XIVe siècle.

بیزانسلیلرك حیات خصوصیه‌سی، طرز تلبسلری. — او تاریخلرده، الك زیاده تعدیلاته اوغرایان، طرز تلبس ایدی. اون دردنجی عصر میلادیدن اعتباراً، غرب اقوامی قیصه ودار البسه انتخاب واستعمال ایتدكلری حالده، بیزانسلیلر، اوزون البسه اكتسابی اعتیادندن واز كچمه‌مشلر، اسكیدن ناصل ایسه، اویله‌جه كینیرلردی... اكابر مأمورین ایله زنكینلر، اوزون قوللی البسه كیيرلر، كویلیلرله عمله صنفی و عسكرلرده كذلك اوزون قوللی طار بر ستره، و چاقشیر اكتسا ایلرلردی. ستره‌نك قوللری ایشله‌ملی ایدی. و بللرینه چیفته قوشاق صارار، و مشلحلرینك بر اوجنی صاغ اوموزلری اوزرینه آتارلر ایدی [١].

مشلحه مربوط طوقالرك، اكثریا آشاغی طوغری صارقار زنجیرلری‌ده وار ایدی. صنوف اهالینك باشلرینه كیدكلری سرپوشلرده پك متنوع اولوب، كیمیسی تاتارلرك و توركستان اهالیسنك (قالموق و سائر اقوام) قالپاقلری كبی، كوركلی، كیمیسی قلنسوه اولوب، بعضیسی‌ده كچه‌دن معمول مدور قلنسوه كیيرلر ایدی. بو قلنسوه‌نك، شكل اعتباریله كوردلرك كیدكلری كچه كلاهه تماميله مشابه اولدیغنی یوقارودە سویلمش ایدك.

بیزانس تیراندازی
(اون دردنجی عصر)
Archer byzantin au XIVe siècle

آیاقلرینه قیصه قونچلی چوراب كیيرلر، بو ضرورتله بالدیرلری چپلاق قالیر ایدی. قوندره‌لری، اقوام ابتدائیه‌نككی كبی، بعضاً پك زیاده یوزسز اولور ایدی. بو قوندره‌لر، یا دریدن، یا قماشدن یاپیلور ایدی.

ایمپراطورلرك آیاق قابیلری بولغار چوبانلرینككی كبی ایدی، و بر اوجی قوندره‌یه مربوط اولملق اوزره، چاپراست واری بر قایش، تا قالچه‌یه قدر، باجاقلری صارار ایدی.

صاچلرینك آلنه كلن قسمنی كسرلر، و اكسه‌یه تصادف ایدن طرفنی اوزاتیرلر ایدی.

زادكاندن اولانلر، صقاللرینی اوزاتیرلر ایدی. معمافیه، قیصر یوستینیانوس‌دن اعتباراً صقاللری ینه سیوری كسمكه باشلادیلر [٢].

[١] جزایر، فاس، تونس و سوریه عربلری مشلحلرینی بوطرزده استعمال و اكتسا ایدرلر...

[٢] حضرت عیسی ایله مریمك رسملری، هر ملتك كندی طرز تلقی‌تابس وتزیینلرینه كوره ترسیم وتصویر ایدیلور. قاتولیكلرله اورتودوقس كلیسالرندەكی تصاویر اعزه‌یه دقت ایدیلورسه بو فرق كوریلور. بیزانسلیلرده حضرت مسیح دائما سیوری صقاللی، مریم‌ده شرقه مخصوص قویو ماوی برلباس ایله تمثیل ایدیلورکه، بوطرز ترسیم وتمثیل الك زیاده ایوستینیانوس دورینك مخصوصاتندندر.

قادینلرك البسه‌سی ساده ، و هر درلو تکلفدن آزاده ایدی . بونلر ، غایت طار و یوکومسز بر انتاری کیرلر ، وکوکسك یوقاریسندن برقوشاق صارارلر ، وانتاری‌نك اوزرینه کنیش برحروانی اکتسا ایدرلر ایدی.

قادینلر، طرز تزینده پك چوق مجوهرات قوللانیرلر ایدی . زنکین وکبار قادینلر، برقاچ صره ذی‌قیمت طاش وانجولرله مزین کردانلق طاقارلر ایدی . برنجی عصردن اعتباراً [ایکنجی تیودریوس آپساریوس ایله ایکنجی یوستینیانوس‌ك ایکنجی دفعه دورهٔ حکومتندن اعتباراً ــ بشنجیدن یدنجی عصره قدر] البسه‌نك اوزرینه، انجو ومجوهراتله پر زیب ورونق اوزون وکنیش بر دیبا ایله نهایت بولان قیصه برپله‌رین(حروانی) اکتساسی عادت اولمش ایدی .

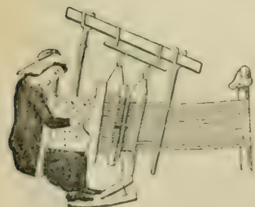

بیزانس سفره‌سی (اون دردنجی عصر)
پارس کتبخانهٔ ملیسنده ۱۳۵ نومروده مقید رومجه یازمه بر اثردن آلنمشدر.
Repas byzantin au XIVe siècle
(Biobli. natio. No 135.)

صاچلری ستر ایچون ، تاجلرینك پارلاق طیلسانلری اوزرینه برباش اورتوسی آلیرلردی. بو باش اورتولری ، بوینه بر دفعه طولاندقدن صوکره ، قیوریله‌رق اوموزه قدر اینر ایدی .

پاپاسلرك کیدکلری البسه. ـــ بولباسلرك شایان دقت برخصوصیتی وارسه‌اوده، خفتانلرك اوزرنده لایعد صلیب مرسوم ومنقوش بولنمسی ایدی .

قیافت عسکریه . ـــ ظن اولندیغنه کوره، اون دردنجی عصردن اعتباراً ، بیزانسلیلر، روماليلرك اسکی طرز تلبسلرینی ترك ایدرك ، غرب جنکاورلرینك طرز تلبسلرینه دها مشابه بر طرز و شکلده کینمکه باشلادیلر . زیرا دور مذکورده‌کی بیزانسلیلر ، اعصار و ادوار سالفه‌یه نظراً غربلیلرله دها زیاده پیدای الفت و مناسبات ایتمش بولنیورلر ایدی.

قماش نسجیله مشغول بر بیزانس قادینی
(اون دردنجی عصر)
Femme byzantine tissant à un métier
(XIVe siècle)

بیزانسلیلرك یمك یمه‌لری. ـــ یمك سفره‌لری روماليلرده نصل ایسه ، بیزانسلیلرده‌ده اویله ایدی . بیزانسلیلرده ، سفره‌نك اطرافنه کره‌وه‌تلر ، و اورته‌سنه طباقلر دیزه‌رلر ایدی . یمکی بو کره‌وه‌تلرك اوزرنده صول قوللرینه بالاستناد ، اوزاندقلری حالده یرلر ایدی.

قیصرلر دخی ، اوزاندقلری حالده ، یمك یرلر ایدی. شوقدرکه، بونلرك سفره‌سنه قونیلان طباقلر ، غایت اینجه ، ظریف احجار ذی‌قیم ایله ، و میناکاری رسملرله مزین ، و هیئت عمومیه‌سی فوق‌العاده عیون آرا ایدی .

اسکی روملر ، یمکی ، الهلرینه قربان نذرینك بر تتمه‌سی عد ایتدکلرندن طعامه‌بدایتده برشکل دینی ویرمشلردی . بونکچون ، یمکه باشلامه‌دن اول‌الهلرینه قارشی تضرعات‌ومناجاتی حاوی نشیده‌لرقرائت واصوللری وجهله‌انلره شراب‌تقدیمی رسمنی‌ایفادن‌صوکره‌باشلارلردی.

— روملر کونده اوچ دفعه یمك یرلر ایدی :

۱ — صباح قهوه آلتیسی‌که ، شرابه باتیرلمش اکمکدن عبارت ایدی . κράτισμα

۲ — اوکله‌یه طوغری بول بر یمك یرلر ایدی ἄριστον .

۳ — اك مهمی اقشام یمکی ایدی δεῖπνον .

بیزانس کویلیسی
(اون دردنجی عصر)
Payzan byzantin au XIVe siècle

مشهور (اومیروس) Homère لك انسال واحفادی ، اوطوردقلری حالده یمك یرلر ایدی. ادوار تاریخیه‌ده‌ایسه، آناطولیده جاری‌اولدیغی اوزره ، بر طاقم سـدیرلره ، یاتاقلره یاصلانمش بولندیغی حالده طعام ایتمك اصول وعادتی ، کرید ، آرخادیا کبی بعض مملکتلر مستثنا اولمق اوزره ، بوتون یونانستانده تعمم ایتمش ایدی .

رومالیلرده ، بو صورتله یمك یرلر ایدی. اونلرده ، پاپوجلرینی ، وآرقه‌لرنده‌کی خفتانلری، باشلرنده‌کی‌سرپوشلری چیقاره‌رق وبالآخره، بیزانس قیصرلرینك یمك‌اوطه‌لرینه علم اولان (تریقلینوس) triclinium دیدکلری مثلث‌الشکل بر نوع دیوان، یعنی سدیر اوزرینه یاصلاندقلری حالده طعام ایدرلر ایدی .

یمکه یمورطه اکلیله باشلارلر ، موسـمه کوره میوه‌لرله ختام ویررلردی . رومالیلرله بیزانسلیلرك یمك یمه‌لرنده شو فرق واردرکه ، بیزانسلیلرده، قادینلر آیری‌دائره‌لرده طعام ایتدکلری حالده ، رومالیلرده قادینلرله چوجقلر برلکده سفره‌ده بولنورلردی .

بیزانس کمیسی
(اون دردنجی عصر)
Vaisseau byzantin au XIVe siècle

رومالیلرده ، یومیه اوچ نوبت یمك یرلردی :

۱ — جه‌نتاقولوم Jentaculum دیدکلری صباح قهوه آلتیسی (ژه‌ژونارە Jejunare آچ قارنه دیمکدر.)

۲ — پراندییوم prandium دیدکلری اوکله یمکی (cibus meridianus) .

۳ — (چه‌نا) cœna دنیلن اقشام طعامی .

اقشام طعامنه اوکله‌دن ساعت اوچه طوغری باشلارلر ، و اسکی روملرده اولدیغی کبی ، یمکدن صوکره اکنجه‌لر symposion ترتیبیله طعامی اوزاتیرلردی .

متأهل اولان قادینلر ، آیری دائره‌لرده gynécée طعام ایدرلر ایدی [۱].

مدعوین ، کوزل قوقولی مایعلر سورونمش اولدقلری ، وکمال اعتنا ایله کینوب ، باشلرینی تنظیم وتتویج ایتدکلری و آیاقلرنده‌کی صاندالری چیقاردقلری ، و اللرینی ایجه ییقادقلری حالده ، سـفره‌یه اوطوررلر ، و اوزرلری آچیق اوله‌رق کتیریلوب ، کوچوك ماصه‌لره قونمش اولان طباقلرده‌کی یمکلری اللریله یرلر ایدی .

[۱] یینه ، قادین معناسنه اولوب ، کیئو طوپلانمق دیمکدر . شوحالده ، قادینلرك طوپلاندقلری محل دیمك اولیور.

یمکدن قالقارکن اللرینی اکمك ایچی ویا خورله تمیزلرلر ایدی . یمك اثناسنده آز ایچرلردی . فقط ، یمکدن‌صوکره ، (سیمپوسیون) دیدکلری sympcsion برجنبش ، بر اکلنجه ترتیب‌ایدیلور ، وبرقاب درونده‌کی صوایله قاریشیق شرابی وکچه ویا بویوك قاشیقلرله ویاخود (قانتاروس) دیدکلری ایکی قولپلی مشربه ایله اشتهانی تهییج ایچون متمادیاً قرمزی قنتارون (قنطرون) Canthare [١] ایچرلردی . مدعوین میاننده ، قرال کبی انتخاب ایتدکلری بر ذات ، شرابه قاتیله‌جق صویك درجه‌سنی وهرقاشیغه دوکیله‌جك (کی آتوس) cyathes مقدارینی ، دور اقداحی ، اکلنجه‌لری ، قونسرلری ، سویلنه‌جك شرقیلری ، مصاحبه‌یی ، و الحاصل یمکی تعقیب ایدن اکلنجه زمانتی تفریح و تسریر ایده‌جك اسباب نشاطی تنظیم و اداره ایدر ایدی . بو مدت ظرفنده ملی و عاشقانه شرقیلر تغنی ایدیلور ، فلوت (قوال) ، رباب کبی آلات موسیقیه چالنور ، بوصورتله هپ برلکده جنبش ایدیلوردی . اسکی روملر ، منفرداً یمك یمکی سومزلردی . تنهالقدن منبعث سکوتی ازاله ایچون هپ برلکده یرلر ، شوقدرکه ، عارفانه اصولنه رعایةً هرکس کندی ییه‌جکنی سپتلر ایچنده کتیریر ایدی . روملرك ، اصول و عاداتنه تمامیله رعایتکار اولان اسکی روملردن بعض محللر اهالیسی ، ضیافتلردن پك خوشلانیرلر ایدی ، ازجمله (بەئوسیا) Béot e اهالیسندن بعضیلرینك عائله حیاتندن قاچەرق ، بوتون ثروتلرینی ، اخوان ویاران ایله برلکده یمك یمك ومتمادیاً ضیافتلر کشیده ایتمك خصوصنده صرف واستهلاك ایتدکلری تاریخجه معلومدر. منفردا یمك ینلمیوب ، اخوان ایله وعائله افرادیله برلکده طعام‌ایدلمسی حقنده برحدیث‌شریف‌روایت ایدیلیور.

چوجغنی قوجاغنده بیزانس قادینی
(اون دردنجی عصر)
Femme byzantine et son enfant

سفره‌یه کتیریلن أتلر کوچوك ماصه‌لر اوزرینه قونیلور ، وهرکسك کوزی اوکنده کسیلور ایدی .

صنایع و تجارت . بیزانسده ذوق احتشام پك ایلری کیتمش ایدی . بو حالك بر نتیجهٔ طبیعیه‌سی اولمق اوزره ، حال رواجده بولنان صنایع مختلفه آره‌سنده بالخاصه ، قویومجیلق ، مینه و صوات émail و صدف ایشلریله ایپك و اینجه قوماش نسجی صنعتلری شایان حیرت بر درجه‌ده ایلریلمش ، بالخاصه ، (تب) Thèbes و (قوره‌نت) Corinthe شهرلرنده پك‌انکشاف وترقی ایتمش ایدی .

یوستینیانوس زماننده ممالکك باشلیجه مراکزنده بوجکخانه‌لر تأسیس ایدلمش اولدیغی جهتله ، بیزانسلیلر تا ایران حدودلرینه قدر کیدرك اورالردن خام ایپك مبایعه وجلب ایدرلر ایدی . خارجدن مبایعه ایدیلن بو ایپکلر قسطنطینیه‌ده‌کی دستکاه قیصری‌یه نقل ایله بورالرده سرای قیصری‌یه منسوب و منحصراً بو ایشه مأمور ایدیلن اسیرلر طرفندن تربیه و تلوین ایتدیریله‌رك حکمدارك سراینه لزومی اولان هرنوع اقمشه نسج و اعمال قلنور ایدی . تجارتك ، سائر بالجمله اقسامی ایچونده ، بیزانس تاجرلری شرق ایله غرب آره‌سنده میانجی وظیفه‌سنی ایفا ، وکاروانلرك کتیردکلری محصولات شرقیه‌یی بحر سفید لیمانلرینه نقل‌وایصال ایدرلر ایدی. صناعت نفیسه ، وعلوم ادبیه‌نك انکشافی ، بعضیلری حکومت طرفندن اداره اولنان مکتبلرك مقدار و عددی ، کتبخانه‌لرینك محتویاتجه‌قیمت وثروتی کبی احوال ، آلتنجی عصرده‌کی بیزانسلیلرك ، اوروپانك الك مدنی-ومترقی بر ملتی اولدیغنی کوسترر حالات و حادثات اجتماعیه‌دندر .

---

[١] قانتاروس ، Cantharus ، Kantharos قنطرون دیدکلری چیچکدر .

تربيهٔ اطفال . ـــ حيات اجتماعيه‌ده اك مهم مشغله ، اك نزيه وظيفه چوجقلرك تربيه‌سی مسئله‌سی ايدی . قديم روملرده ، چوجغك مادی و معنوی تربيه‌سنه اعتنا ايتمك ابوين ايچون بر مجبوريت قانونيه ايدی .

اسكی قانونلرده ، موسيقی وتربيهٔ بدنيه تدريساتی مجبوری اولوب ، مكتب داخلنده‌كی نظام و انتظامك استقراری‌ده ، بر طاقم قوانين ايله تعيين وتوثيق قلنمش ايدی . حكومت ، آلتی ويا يدی ياشنه‌قدر چوجغی والده‌سی ويا ســود ننه‌سی نزدنده براقيردی ، بو مدت ظرفنده حتی ، ملی ، وطنی ، دينی بر طاقم شرقيلر ، وحب وطنپروری‌يی تميه ايده‌جك امثال وحكايات (ماصاللر) ايله تربيه ايدلدكدن صوكره مكتبه ويريلور ايدی.

برنجی سنه‌ده ، چوجق ادبی و موسيقی بر تعليم وتربيه كورر ، ايكنجيسنده تربيهٔ بدنيه تعلم ايدر ، تدريجاً اوقومغه ، يازمغه ، و بالخاصه شاعر اوميروس ك اشعار و آثارندن انتخاب اولنان پارچه‌لری ازبرلمكه ، و معنا و مفهوملرينی ايضاح و تقرير ايتمكه آليشديريلوردی .

چوجق
Enfant

صوكره ، فلوت ديدكلری بر نوع قوال و (كيتارا) Cithare تسميه اولنان آلت موسيقی چالمغه ، شرقی سويلمكه و رقص ايتمكه باشـلار ايدی . بو خصوصده تدريجاً ملكه ورسوخ كسب ايتمكله برابر ، وجودی تقويه ايده‌جك ممارسات بدنيه‌يه‌ده آليشديريلور ، آتلامه ، يوروييش ، قوشو و ياريش ، يوزمه ، قرص ، مزراق و اوق آتمق ، طوپ اويناموق ، فوچی چنبری يووارلامق كبی مختلف اويونلرله وجودی تقويه ايدر ايدی .

چوجقلر ، اون بش ، اون آلتی ياشـنه كلنجه ، آرتق بونكچون نه مجبوری بر پروغرام ، نه‌ده معين بر اصول تربيه pédagogie واردی . بوندن صوكره ، تدريسات فنيه ، منطق ، اخلاق ، فلسفه ، هندسه ، رياضيه ، علم نجوم ، جغرافيا تدريساتی باشلاردی . بو اصول تدريس ، باخصوص آلتنجی عصردن صوكره هيچ‌ده ترك و اهمال ايدلمدی .

فقط ، كنج وطنپرور اون آلتی ياشنده ، بو يوكســك تدريســاتی اكمال ايتمه‌دن اول ، حكومتك مالی اولور ؛ و اولا مبتديلر قوله‌ژينه ، صوكره‌ده بر درجه مافوق مكتبه éphèbe ويريلور . و اوراده تحصيلنه حكومتجه بالذات اعتنا قلنور ، و علی الخصوص اسپارطه‌ده چوجق ، حيات عسكريه‌يه آليشديرلمق ايچون يوريجی بر طاقم ممارسات بدنيه‌يه سوق اولنور ايدی.

وظائف عســكريه‌سنی ايفا ايدن كنج ، آرتق ، بويوك خواجه‌لرك تحت اداره‌لرنده بولنان مكتبلره دوام ايله تحصيلنی اكمال و اتمام ايلر ايدی .

بو صورتله تحصيلنی اكمال ايدن بر كنج ، وارلغی مدرك ، مكمل بر ابداعجی ، و الحاصل فكراً ، بدناً يوكسك بر سويه‌ده ، علی الخصوص روحاً معالياته ايريشمش ، وجناب قادر مطلقك قدرت صمدانيه‌سنی مقر و موحد بر موجود اوله‌رق يتشمش بولنور ايدی.

كنجك تحصيل وتربيه‌سنه معلملرجه او درجه اعتنا قلنور ، وقوای عقليه وبدنيه‌سی آره‌سنده‌كی موازنت او رتبه عالمانه ، واقفانه تنظيم و تقرير ايديلوردی‌كه ، تعليم و تربيه مدتی ظرفنده تام‌العقل ، زنده ، چويك ، چالاك ، احاطه‌سی سريع و مكمل ، روح و موجوديتك علويتنه قائل ، قانع ، مؤمن ، محاكمهٔ عقليه‌سی ،

منطق یرنده ، حساس و دائما کوزه‌للکه ، بدیعیاته ، ظرافت و انتظامه مفتون ، خلاصهٔ کلام ، صنایع بدیعیه ونفیسه‌نك دقایق وحقایقنه واقف ، وبو اعتبار ایله معالی‌یه مجلوب وعاشق، وبالنتیجه سعادت وسلامت فکریه و بدنیه‌سنه صاحب بر انسان اوله‌رق حیات عالمه آتیلور ایدی . . .

معلم ومدرسلرینك ، حب وطنپروری‌یه، ومعالیاته سائق ومنجر اولان شو تدریسات وتلقیناتی سایه‌سنده، خیرخواه وهر شیئدن اول دیندار اوله‌رق یتشن کنج ، محیطنی دائما شن و شاطر و پر امید و سعادت کورر ایدی‌که ، بر مملکتك سعادت وسلامت آتیه‌سی‌ده بویله برتربیه ایله یتیشن کنجلرك صرف ایده‌جکی مساعیٔ نجیبانه‌نك محصله‌سنه تابعدر .

بیزانسلیلرك یاتاغی
(اون دردنجی عصر)
Lit byzantin

تاریخ کوستریورکه ، انسال واحفاد ، اخلاقاً ، روحاً وتربیهٔ ملیه‌جه ممتاز ومستثنا ، پاکیزه نسب معلم ومدرسلرك حضور تلقین وتعلیملرنده بولندقجه ، استقبال وطن امنیه‌سی کندیلکندن حاصل اولمش بولینور. بونکله برابر ، ینه بر ملتی ، درکهٔ خسرانه سوق ایدن کیفیتك ، شئون وحادثاتك فلسفی جهتنی تدقیق ایتمیه‌رك کندی موجودیت اصیلانه‌سنده‌کی مخصوصات ومحسوساتی ترك واهمال ایله ، اخلاق وطبایعنه ضد اولان ، بناءً علیه ، بنیهٔ ملیه‌سنك کوچ هضم ایده‌جکی احوال وحرکاتی تقلید ایتمك اولدیغنی بر آیینهٔ عبرت اولان تاریخ نیجه نیجه أليم مثاللرله انظار انتباهمزه عرض ایدیور.

دردنجی مبحث

بیزانس سرایلری

Des Palais byzantins

بیزانسك دورهٔ حکومتنده ، استانبولك مختلف موقعنده انشا ایدیلن معلا ومحتشم سرایلردن آنجق بری قاله‌بیلمش ، دیکرلری مرور زمان ایله وبالذات صاحبلرینك اهمال وترك وتسییبلریله محو اولوب کیتمشدر .

سناتو (اعیانه سرایی) Le Palais du Sénat . — وقتیله بیزانس بلده‌سنك مدار شرف ومعموریتی اولان مبانیٔ عالیه‌سی میاننده ، شهرك بانیسی اولان بویوك قسطنطین نامنه اضافه ایدیلن فوروم ده (بایزید میداننده) جسیم وفوق‌العاده محتشم براعیان سرایی واردی‌که ، وقعه‌نویس زونارارس[۱]ك افاده‌سنه نظراً، طرز واسلوب انشاجه فوق‌العاده مکمل بر اثر ایمش . قیصرلر ، بوراده قونسلوسلق تاج و لباسنی کیرلردی . بوسرای استانبولك فتحی تاریخنده ذاتاً خرابه یوز طوتمش اولدیغندن ، فاتح سلطان محمدخان ، انقاضی اوزرینه برسرای یاپدیرمشدرکه ، شمدیکی سرای بروننده، (سرای جدیدعامره) نك انشاسی اوزرینه بوراسنه (اسکی سرای) دینلمشدر . سرایك اطرافنه برمیل محیطنده غایت یوکسك برده دیوار ، یاپدیرلدی .

مشارالیهدن صوکره ، سرای عتیق نامنی آلان بو محل، قادینکره یعنی خاصکیلرینه وبالخاصه اصول وراثتك سلطان احمد اولدن صوکره تبدلی اوزرینه ارتحال ایدن سلاطینك زوجه‌لرینه یعنی والده سلطانلرله قیزلرینه تخصیص وحرم آغالریله تبرداران خاصه‌نك تحت اداره ونظارتلرینه تودیع اولنمش ایدی .

بوسرایك ختام انشاسنی متعاقب [۸۵۸ : ۱٤٥٤] طوپقپو سرایی یاپدیرلمشدر . [۸۷۷ : ۱٤۷۲ ایله ۸۸۳ : ۱٤۸۸ سنه‌لری آره‌سنده‌در] .

مورخ دوقاس [۲]ك بیانه کوره ، یکی یاپیلان سرایك سقفی ، اسکی مناسترلردن ، ومبانی قدیمهٔ سائره‌دن آلنان قورشونلرله اورتولمش ایدی . بعض مورخ و وقعه نویسلر بوحالی ، آثار عتیقه‌نك تخریبی ماهیتنده کوروب کوستریورلرسه‌ده ، بیزانسلیلر دها اول بو کبی تخریباتده بولنمشلردر : ازجمله ، یدی قله‌ده‌کی یالدیزلی قپونك برچوق لوازم تزیینیه‌سنك قانتاقوزینوس‌ك دامادی ایوانیس پاله‌ئولوغوس زماننده [اون دردنجی عصر]ده سراجخانه باشنده بولنمش اولان قرق شهیدلر، وبویوك قسطنطین طرفندن انشا ایتدیریلوب،

---

[۱] ژان زوناراس (Zonaras (Jean اون ایکنجی عصرك بیزانس وقعه نویسلرندندر . Manuel d'histoire universelle سرلوحه‌لی اثری اولدقجه کوزل ، و شایان اعتماد منابعدن طوپلانه‌رق یازلمش برکتابدر . ۱۱۹۸ سنه‌سنه قدر ضبط وقایع ایتمشدر .

[۲] Ducas, Dukas ، شرق دولتی ایمپراطورلرندن اون برنجی قسطنطین ایله‌یدنجی میخائیل، بشنجی آلکسیوس ، واوچنجی ایوانیس بوعائله‌دن ظهور ایتمشدر.

شهرامینی قربنده کائن ایکن خراب اولان آپئوس موکیوس (دکز آبدالی جامعی موقعنده ایدی) کلیسالرینك حین انشاسنده قوللانلمش اولدیغنی اسکی مورخلر یازییورلر ...

سرای عتیق حقنده اولیای چلبی‌ده‌کی تفصیلات :[جلد ۱، ص : ۱۱۸]

« ستایش آب حیات سرای عتیق »

ابوالفتح محمد خان صاحب طبع بر پادشاه ذی‌شان اولمغله « آیا اسلامبولك هانکی صویی لطیفدر » دیو جمله حکماسنی جمع ایله سؤال بیوردیلر . آنلر دخی اسکی سرای داخلنده اولان عین شمعونی خفیف و معتدل و سریع‌الهضم برآب حیات بولدیلر و بوندن غیری عینلرك آب صافیلرینی بشر مثقال اولمق اوزره پمبه‌لرله برابر وزن اولنمش آب رقیقلره القا ابدب مذکور پنبه‌لر بشر مثقال صولری حذف ایله بالآخره پنبه‌لری کونشده قوریدوب جمله پنبه‌لر وزن‌ایدلدکده عین شمعونده اصلانان پنبه، هپسندن خفیف کلمك ایله قول حکما غایت لطیف صو اولدیغندن ابوالفتح حضرتلری دائما اول آب لذیذدن نوش ایدر ایدی .

الی‌هذا الآن جمله پادشاهلر اوندن نوش ایدرلرکه کیلارجی باشی وطیش سقا باشی طرفلرندن اوچر آدم هر یوم آلتی کیشی اوچ سیس خانه یوکی یکرمیشر قیه کابر کومش کوکوملره اول آب نابدن لب بر لب ایدوب صو ناظری حضورنده کیلارجی باشینك معتمد علیه آدملرینك مهریله قیرمزی بالمومی ایله مهرلنوب بادشاهه کتوررلر . حالا اول چشمهٔ حیوان اسکی سرایك شرقه ناظر قپوسی اوکنده‌درکه ابوالفتح سرای عتیقدن طشره اجرا ایدوب بوعین‌الحیاتی بنا ایتمشدر . حالا مشهور آفاق عین شمعون نامیله شهرتشعار برماء کوثردر . بعده سلطان سلیمان بوسرای عتیق اوچ میل احاطه ایدر برسرای ایدوب اوچ قپو ایلدی . دیوان قپوسی شرقه ناظر، وبایزید قپوسی جنوبه ناظر ، سلیمانیه قپوسی غربه ناظردر . وبو سرایك خارجنه سلیمان خان بلغراد ومالطه وردوس فتحی مالندن سلیمانیه جامعنی بنا ایتدی ومدارس‌ودارالحدیث ودارءالقرا ومکتب صبیان ابجد خوان وبرسوق سلطانی وبردارالضیافه (عمارت) وبرتاب خانه وبرکاروانسرای (اوقاف‌موزه‌سنك آرقه طرفنده‌در) وبردارالشفا (الیوم‌عسکری‌مطبعه‌سیدر) وکندیلره برمرقدپرانواروبرحمام (دوکمه‌جیلرحمامی) وسوق حفافین (مدرسه‌لرك آلتی) دوکمه‌جیان وزرکران (دوکمه‌جیلر چارشوسی) بنا ایتدیردی . ومقبول سیاوش پاشایه بر سرای عظیم، ویکیچری آغالرینه مخصوص بر سرای قدیم [۱] (ملغا باب مشیختپناهی) ولالا مصطفی پاشا ایچون [۲] و پیر محمد پاشای قرمان ایچون برسرای وککبوزه‌ده جامع صاحبی (چوبان) مصطفی پاشایه وقیزی اسمیخان سلطانه کذا برسرای یاپدیروب جامع خدمه‌سی ایچون بیك عدد حجره انشا ایدوب اسکی سرایك جوانب‌اربعه‌سنی طریق‌عام‌ایله آراسته‌ایدوب‌الآن‌برجانبه‌اتصالی یوق برسرای عظیمدر...

بالاده تحریر اولنان سرای وزرا، عمارتلر، بالجمله سرای عتیق (بویوك قسطنطینك یاپدیردیغی اعیان سرایدر.) زمینه بنا اولنمشدر .

اما اسکی‌سرای سلطان‌محمد خانك بناسیدر. آندن یکیچریلر یورآلتمش بلوکه وجماعته‌وسکبانانه یوزآلتمش

---

[۱] بوراده وقتیله بیز نسللر زمانده‌ده برسرای واردی .

[۲] برنجی کتابمزك منطقه‌لر بحثنده ذکر ایدلدیکی اوزره: تحت‌القلعه‌ده نافعه‌ناظراسبق ابراهیم ادهم پاشا مرحومك قوناغنك آرقه طرفنده قانجه فاتحی قره مصطفی پاشانك بر چشمه‌سی واردر . چشمه‌نك اوزرنده‌کی کتابه‌دن آکلاشیلدیغنه کوره، فوقنده پاشای مشارالیهك برسرایی وارمش. اولیا چلبی‌نك خبر ویردیکی سرای احتمالکه بورابیدر .

عدد اوطه بنا ايلدى. پيك خانه ، قلندرخانه ، ترسانه وطوپخانه، كاغدخانه‌ده باروتخانه ونيجه بونك امثالى عمارات عظيمه ايله اسلامبولك درون وبيرونى غزا ماليله تزيين ايتمشدركه هر برينى محلنده تعريف وتوصيف ايليه‌جكز.

اسلامبولك قره‌دكز طرفنه وغلطه‌يه وخليجه ناظر بر مرتفع وهوادار محلده پوزانطين (بيزانس) قيصرى بناسى بر دير قديم واردى‌كه، جوانب اربعه‌سى سورمثال ، بدن بدن بر ديوار استوار ايدى . بو ديرك جوانب اربعه‌سى ، اويله چمنزار وخيابان ايله مزين ايدى‌كه ، جناب رب عزت بر هوا طيران ايدن وبرزمين سيران ايلين وخوش وطيورك وحيوانات كوناكونك انواعنى اول درختشان ايله جمع بيورمشدى ، اول دير ايچره پوزانطين وقسطنطين عصرنده اون ايكى بيك قسيس وراهب وراهبه صاحبهٔ رياضت وارايدى . [٣] سبب عمارتى اول ايدى‌كه، حضرت عيسى خليفه‌لرندن حوارى شمعون اسلامبوله كلوب اول جاى فرحفزاده عبادتله مشغول اولوب [٤] جميع وحوش ايله حسن الفت ايدوب اول مخلوقاته صو ويرمك ايچون زمينى حفر ايدوب اول قازديغى يردن بر آب حيوان ظاهر اولدى‌كه، حقاكه آب حيوان اولوب جمع حيوانات آندن دفع عطش ايدوب بعده شمعون خليفه اول جاى معهوده بر عبادتخانه انشا ايدوب مرور ايام ايله پوزانطين قرال اول عيون جاريه اوزره مذكور دير كبيرى بنا ايلدى .

بعده ابوالفتح اول ديرى فتح ايدوب يرينه (٨٥٨) سنه‌سنده اسكى سرايك انشاسنه شروع ايدوب (٨٦٢) ده تمام ايدوب ، برج وباروسز ودندان بدنسز وخندقسز بر سوردر. اما غايت متانت اوزره بنا اولنوب جمله ديوار اوزره رصاص نيلكون ايله مستوردر . اول عصرده دائراً مادار جرمى (١٢٠٠) آرشون ايدى ، وشكل مربع كاركير بنادر . ركنى سلطان بايزيد قزانجيلرى (بيزانسليلر زماننده‌ده بوراده باقر اوانى وسائره صاتيلوردى) ، كوشه‌سندن تامسكى صابونى بابنه (ملغا ماليه نظارتى قربنده‌كى صابونجى خانيدر) منتهى ايدى . آندن بر كوشه‌سى دلاك مصطفى پاشا سراينده نهايت بولنوردى . آندن بر ركنى كوچوك بازار سدى

[٣] برنجى كتابمزك منطقه‌لر بحثنده يازلديغى وجهله، سليمانيه جامعندن ، محترق شفتالى سوقاغى طريقيله اوزونچارشو باشنه اينركن محترق خانه عرصه‌لرنده جابجا مخزنلره ، متين تمللره تصادف ايديلوردى . حتى ، حق افندى نامنده برينك عرصه‌سنده اشارتلى طوغله‌لر ، منتظم مرديونله اينيلور مخزنلر ، غايت قالين طوغله‌لرله انشا ايدلمش متين دهليزلر كوردم . بو دهليزلر قسماً تخريب ايديله‌رك يرلرينه دكان وفوقنه خانه ياپديرلمشدر ١٣٤١ .
برده ، دوكه‌جيلر چارشوسنك آلت طرفنده ، ديو اوغلى يوقوشنه كيدن سوقاقده ياز قيش آقار بر صو واردى . بوراسى تسويهٔ طريقده قسماً كرى چكلديكندن صوده غائب اولمشدر . مورتمانك وثائق قديمه‌يه استناداً بحث ايتديكى (تا ـ متاناياس) نام قيزلر مناسترى بوراده ايدى . بومنا ترك موقعى مرتفعجه اولديغندن خليجه ، بوغازه وچامليجه‌يه نظارت فوق العاده‌سى واردر . غيرمنتظم اعوجاجلى ومرور عبوره پكده مساعد اولميان بوسوقاق شهرامينى وكيلى استانبول واليئ اسبق على حيدر بكك همتيله منتظم بر جاده حالنه كتيريلدى . بوراده وقتيله صويى ياز قيش آقار قبله چشمه‌سى ناميله بر چشمه واردى‌كه، ١٣٢٤ تاريخنده‌كى آقسراى حريق هائلى بوچشمه‌نك اوزرنده‌كى خانه‌دن ظهور ايتمشدى .

[٤] اوليا چلبى‌نك بحث ايلديكى حوارى شمعون مسئله‌سنده بر اثر ذهول كوريورم . بيزانس بلده‌سنك فرداى تأسيسنده حواريوندن (آيئوس آندره‌آس) اسمنده برينك استانبوله كله‌رك بك اوغلى مزارلغنده اقامت ايلديكى واوراده كوچك بر عبادتخانه ياپه‌رق طاعتله مشغول اولديغى ، واونك طرفندن ياپيلان صليبك بر زمانلر محافظه ايدلديكى حتى،قره‌دكزه چيقه‌جق كميلرك طائفه‌لرى ، سفردريايه چيقمه‌دن ، بومزارلقده‌كى كوچك معبده كله‌رك دعا وتمنئ سلامت ايلدكارى وبو وقعه‌نك ، سالف الذكر آيا آندره‌آنك قره‌دكزله موسقوا بلده‌سنك حاميسى مقامنه كچمسنه بادى اولديغى وبوايلك خريستيانلرله آيئوس آندره‌آسك زمانه عائد اشارتلى بعض طاشلرك يكى‌كويده قره‌طودوريك باغچه‌سنده محفوظ ايدوكى برنجى كتابمزك معلومات تاريخيه قسمنده [صحيفه : ٦] ذكر ايدلدى .

وصهرنجی اوزره (تحته قلعه‌ده ادهم پاشا قوناغنك آرقه‌سنده‌کی قدیم صهرنجدر ، الیوم صابونخانه اوله‌رق قوللانیلیور ، شاکر افندی‌اسمنده برینك تحت‌تصرفنده‌در) قرار بولمش ایدی، حالا یکیچری سرایی (ملغا دائرهٔ مشیخت) وسیاوش پاشا سرایی [وفی حوالرنده کلیسا جامعی آرقه‌سنده‌کی واسع عرصه محلیدر] زمینی مذکور سرای عتیق محلی ایدی . وآندن بر کوشه‌سی تا تحت‌القلعه اوسته‌ده‌کی سددن [الیوم ده اوغلی یوقوشنك اوست طرفنده مشهود اولان دیوارلردر] عبور ایدوب ینه قرانجی تاجرلری کوشه‌سنه کانجه ، بر سرای عظیم انشا ایدوب ایچنده کوناکون قاعه‌لر ومتعدد حرم حجره‌لری ومقصوره‌لر وحوض و شادروانلر یاپدیروب مطبخ کیکاوس وکیلار خاصه و (٣٠٠٠) تبرداران، وبی کاکی خدامانه متعدد خانه‌لر بنا ایتدی. وبراوطه (آق آغا) وبرده (قره‌آغا) بنا ایدوب جمله‌نك اوزرینه دارالسعاده آغاسنی حاکم ایدوب خصکیلرله قرال قزینی دخی بوسرای عتیقه قویوب هفته‌ده ایکی کره یکی سرایدن اسکی سرایه کلوب اول کیجه عدالت ایدر ایدی ...»

٢ — تکفور سرایی Palais de Bélisaire .— بویوك قسطنطین طرفندن انشا ایتدیریلن اعیان سرایندن ماعدا ، محتشم بر سرای دها واردی‌که ، اکثر روم مورخلری طرفندن وه‌لیساریوس = بلیزه‌ر) سرایی، وتورکلرجه‌ده تکفور سرایی نامیله یاد ایدلمکده‌در .

آتیاً تفصیل ایدیله‌جکی اوزره ، قره‌جهتنده تئودوسیوس سورلری یاپیلمه‌دن ، بوسرای شهرك‌خارجنده ایدی . قسطنطینیادك افاده‌سنه باقیلورسه بوسرای ، بویوك قسطنطین طرفندن انشا وبالاخره ایوستینیانوس معرفتیله بالتعمیر (ئه‌ودومون محکمه‌سی ، Tribunal d'Hebdomon تسمیه قلنمشدر. [١]

٣ — تئودوسیوس سرایی Palais de Théodose .— الیوم بایزید جامع شریفنی‌ده احتوا ایدن (فوروم طوریس) داخلنده بویوك تئودوسیوس طرفندن معلا برسرای یاپدیرلمشدی . سفرای اجنبیه‌نك رسم قبولی دائما بوراده اجرا ایدیلوردی .

سرای کبیر قیصری Grand Palais .— سالف‌الذکر سرایلرك هپسندن بویوك ، فوق‌العاده محتشم بر سرای دها واردی‌که، محیطی داخلنده (خریسوتریقلینوس ، ماغناورا، پورفیروس) ناملریله لطافت‌واحتشامجه بربرندن فرقلی اوچ سرای موجود ایدی .

بویوك قسطنطین یاپدیروب (سرای کبیر) تسمیه اولنان‌بوسرای ، صره‌سیله ایراقلیوس ، ایوستینیانوس، تئوفیلوس فیلوقوزموس Théophile le Philocosme ایله دیکر حکمدارطرفندن توسیع وتزیین‌قلنمش‌ایدی . بومحتشم سرای ، برنجی تپه‌نك الك یوکسك محلنده وتام‌آناطولی ساحلنه قارشی برموقعده‌انشا ایدلمش ایدی‌که، سلطان احمد جامع شریفی ومشتملاتی بوسرای عتیقك موقعنی اشغال ایتمکده‌در .

فصل مخصوصنده کوریله‌جکی اوزره ، برطرفدن چاتلادی قپو ، دیکر جهتدن آخور قپو جوارینه قدر امتداد ایدن بوسرای، زینت واحتشامجه‌مثلی نادر بولنور آثار عالیه‌دن ایدی. مکلف‌ضیافتلر بوراده ویریلور، سفرای اجنبیه بو دار معلاده‌قبول ایدیلوردی .

---

[١] ئه‌ودومونك ، تکفور سراینده اولمیوب مقری کوینده بولندیغی ، استانبول آثار عتیقه موزه‌لری فن مأموری ماقریدی بك اوزون تتبع وتحریات نتیجه‌سنده اثبات اتمشدر .

صناعت نفيسه‌نك دورهٔ انكشافنده ، سرای مقدسك تزيينی مسئله‌سی ، بيزانس حكمدارلرينك مشاغلِ اساسيه‌سندن برينی تشكيل ايديوردی . قيصر ايوستينيانوس Justinien دن صوكره ، سرايك صورت فوق‌العاده‌ده تزيينی بتشكن Iconoclate ته‌ؤفيلوس زماننده واقع اولمشدر [٨٤٢-٨٢٩]

بيزانس تختنه توارث ايدن يكی سلالهٔ حكمداری، اقامتگاه قيصرينك تزيينی خاطرندن بيله چيقرمه‌مشدی. فی‌الحقيقه ، اوچنجی ميخائيلی آياماماس مناسترنده اولديرته‌ن ماكدونيالی برنجی واسيليوس [٨٨٦-٨٨٧]، اسلافنك اوطوردقلری دائره‌لرده پك آز اوطوروردی . بناءً عليه ، خريسوتريقلينيوس Chrysotricline دنيلن تختصالونك جنوب جهتنده يكی دائره معناسنه اولان كه‌نوريون Chénourion [٢] ناميله بويوك برصالون ياپديردی، معاصر اولان بيزانس مورخلری بوسرايك رونق واحتشامنی اوزون اوزادی‌يه تعريف ايديورلر.

سرای مقدس . — Palais sacré . — سرای مقدسك طرز معماريسی حقنده كافی درجه‌ده برفكر ايدينه‌بيلمك ايچون، سرای مذكورك وضعيت موقعيه‌سنی نظر دقته آلمق لازمدركه، بوده اولدقچه مشكل برايش كبی كورينيور . بونكله برابر شايان ممنونيتدركه ، بيزانس مؤلفلری بو سرايدن پك چوق بحث ايتمش و قسطنطين پورفيروبه‌نيطوس‌ده (كتاب‌المراسم) نده ، بالخاصه اونجی عصرده سرايك اقسام مختلفه‌سنه دائر وضوحله معلومات ويرمش اولدقلرندن، بومعلومات دلالتيله زمانمز محررووقعه نويسلری ايچون سرای مذكورك احياسی دائرهٔ امكانه كيرمش اولسه كرك . بوبابده صرف مساعی ايده‌نلر مياننده بالخاصه لابارتك مساعیٔ مصروفه‌سی مشهوردر . وهرنقدر بوهمت (١٨٦١) سنه‌سنده واقع اولمش ايسه‌ده ، سائرلرينه ينه رجحان و تفوقی واردر. بونكله برابر ، مذكور سرايك بعض نقاطی حقنده ينه قيد احتراز درميان ايتمكده حقمز واردر . چونكه ، موسی اليه، ساحهٔ مساعيسنده ينه اغلاقدن قورتولامامشدر ، مع مافيه ، هيئت عموميه‌سی اعتباريله لابارتك اثری شايان نظر ومطالعه‌در .

سرايك يری . — بوراده اول باول بر نقطه‌يی نظر دقته آلمق لازمدر . ماكدونيا سلالهٔ حكمداريسی دورنده‌كی سرای مقدس، معلوممز اولان اقامتگاه ايمپراطوری‌يه هيچ بر وجهله بكزه‌مزدی . بوراسی ، نه (لوور) ، ونه‌ده (وه‌رسای) سرايلری كبی متحد بردائره‌دن متشكل وآهنكدار ومحتشم جبهه‌لی برنا دكلدی. روسيه‌ده‌كی مشهور (قره‌ملين) سرايی وياخود طوپقپو سرايی ، وخاقان اسبق عبدالحميد خان ثانی طرفندن علاوه‌لرله توسيع قلنان ييلديز سرايی، بيزانس سرايلری حقنده برفكر ويره‌بيلور .

[٢] لابارتك تعريفنه نظراً قپا صقالده ، بول سوقاقده عفيف پاشا مرحومك تحت تصرفنده بولنان قوناغك برنده ويا قربنده ايدی . سرای كبيرك مختلف زمانلرده انشا ايتديريلن دوائر ومشتملاتندن، ازجمله ، ايمپراطورك يتاق اوطه‌سی Coiton sacré ، فنار تراچه‌سی Héliacon du Phare ، فنارك مريم آناكليساسی ، بول سوقاقده محترق بيطر مكتبيله قپاصقالده پوليس مديری اسبق مرحوم آگاه افنديك خانه‌سيله حريقدن اول عائله‌مزك تحت تصرفنده بولنمش اولان بويوك خانه ساحه‌سی داخلنده ايدی .

قپاصقال جامعنك آلتنده برده آيازمه واردر .

خانه‌مزك مبنی اولديغی لابارتك پلاننده اشارت ايديلن واقامتگاه حكمداريدن Domus impérial غلط اوله‌رق السنهٔ ناسده (طوموز اوطه‌لری) ناميله معروف اوچ قاتلی بنا ، قپا صقال حريقندن صوكره هيئت عموميه‌سيله ميدانه چيقدی . بوراسی فنار قله‌سی ايدی .

خريسوتريقلينيوس دينيلن، سكز حجره‌لی، سكز ضلعلی محتشم تختصالونی‌ده فنارك كری طرفنده ووضعيت طوپوغرافيه‌يه نظراً ، قپاصقال مدرسه‌سنك موقعنده ويا جوارنده بولنمش اوله‌جق ...

بیزانس سرایلری، سال دیده آغاجلرك سایهٔ حضارتنه التجا ایتمش، وکلیشی کوزل قوندرولمش متفرق برچوق دوائر ومشتملاتدن عبارت ایدی.

بعض تدقیقاته نظراً، بیزانس سرای مقدسی (٤٠٠,٠٠٠) متره مربعی بر ساحه اشغال ایدوب، برچوق کلیسا ومعابدله، سرای کبیرك چورهسی داخلنده انشا ایدلمش سکز سرایدن ماعدا، ستونلرله محاط ومزین یدی دهلیزدن Peristyles، سکز داخلی حولیدن، عساکر خاصهنك اقامتلرینه مخصوص درت قیشلهدن، بش بویوك دیوانخانهدن، بش قبول صالونندن، طقوز کوچوك کلیسا، وافتیزخانه، شهزادهلره مخصوص اون دائرهدن، یدی خصوصی دائرهدن، سرایك مختلف دائرهلرینی بربرینه ربط ایدن اوچ مابین یولندن، اوچ یمك صالونندن، بر کتبخانهدن، اسلحه حفظنه مخصوص بر دهلیزدن، اوچ بالقوندن، بر جندی میداندن Tzycanestérion، ایکی حمامدن متشکل ایدی. حولیلره، بالقونلره، تراجهلره، مردیونلره، مختلف دوائر ومشتملاتی یکدیکرندن تفریق ایدن باغچهلره، باقیلورسه، بیزانس سرای مقدسنك برزمانده انشا ایدلمدیکی آکلاشیلور.

— دوائر ومشتملات موجوده میاننده (حالکه) ایله (دافنه) سراینی محتوی بولنان اسکی قسمی، دها منتظم برشکل وهیئت ارائه ایدرایدی. قسطنطین طرفندن انشا ایدیلن (دافنه) سرایی (اسپالاتو spalato) [١]دهکی (دیوقلهتیانوس) ك سراینك پلاننه اولدقجه مشابهتی اولهجق کبی. فقط، زمان کچدکجه بوایلك بنانك اطرافنده برآز کلیشی کوزل بنالر وجوده کتیریلمش وبوصورتله سرای قدیم هم وسعتجه، همده طرز معماریجه کلی تحولاته اوغرامشدر. اونجی عصرده عینحال دوام ایتدی. بو مدت ظرفندهده یکدیکرندن متفرق بر طاقم دوائر ومشتملات انشا ایدلدی، بونلرك برهیئت متحده حالنه افراغی ایله بینلرنده آهنك و ارتباط تأمینی اصلا دوشونولمدی.

سرایك طرز تزیینی. — بوندن صوکره سرای کبیرك اونجی عصردهکی حالنده الك زیاده نظردقته چارپان شی، فوقالعاده برزینت واحتشامی جامع اولمسی ایدی. [٢]

ماکدونیالی برنجی واسیلیوس [٨٦٧-٨٨٦] طرفندن انشا ایتدیریلن مبانینك تعریف وتوصیفنه دائر اولان فقراتك کافهسنده، مبانیٔ مذکورهنك هر طرفنده کوزلری قاشدیرهن بردبدبه واحتشامدن بحث اولنیور.

[١] spalato. spalatro، اوستریانك (دالماچیا ایالتی) بر شهر ولیمانیدر. ٢٧,٠٠٠ نفوسی واردر. زیتون یاغی اعمالاتخانهلری، ودباغخانهلریله مشهوردر.

اسپالاتوم، (٣٠٣) سنهٔ میلادیهسنده، دیوقلهتیهن طرفندن مسقط رأسی اولان قدیم صالونه Salone نك یاننده تأسیس ایدلمش ایدی.

موميالیهك بورادهکی سرایی Palais de Dioclétien مشهوردر.

[٢] قیصر تهئوفیلوس [٨٢٩-٨٤٢]، بالآخره باطریق اولان فضلادن ایوانیس لهقانوماندایسی Lécanomante سفارت فوقالعاده ایله بغداده کوندرهرك خلیفهٔ عباسی المأمونه عرض تعظیمات ایلمش و (٨٣٥) سنهسنده سلطان احمد میداننده عرب طرز معماریسی اوزره غایت مکلف ومزین بر سرای یاپدیرمشدی.

لهقانوماندیس، اسمنك تحلیلنه کلنجه: (لهقانو) لهکن (لکن)، و(ماندیس) کاهن معنالرینهدرکه، ترکیبی حالنده (لهکننك ایچندهکی صویه باقهرق کشف اسرار وبیان مافیالحال ایدن آدم) دیمکدر. عربلرك طرسوس بلدهسنی ضبط ایتملری [٨٣١] واورتودوقسلرله کشیشلره فنا معامله واذا وجفالر ایدلمسی [٨٣٦]، وعربلرك Dazymône محاربهسنده قیصر عسکرینی مغلوب ایتملری [٨٣٩] بوقیصرك زماننه مصادفدر.

مثلا ، دوائر و مشتملاتدن بولنان بر کوچك معبددن بحث ایدرکن ، قسطنطین پورفرویه نیطوس دیبورکه : « بو معبدك چورەسی داخلنده اودرجه آلتون، کوموش وقیمتدار احجار ابذال و ایثار ایدلمشدیکه ، کوزله کورولمدکجه، درجهٔ احتشامنه ایناتیلمزدی . »

معبدك دوشەمەسی‌صاواتلنمش صوم کوموشله قاپلانمش ایدی . صاغ وصول جهتندەکی دیوارلرده، زمینی، قیمتدار طاشلرله پرتو انداز آلتون ایشلمەلی ، بویوك ورقلی کوموشلرله مستور ومفروش ایدی. محرابك اوستندەکی قبەیه کلنجه، اورادەکی زینت واحتشامك درجەسی ناقابل تعریف وتوصیف ایدی.

بودرجه وسعت واحتشامی اولان ، وصناعت معماریەنك کافهٔ تجملاتی جامع بولنان برسرایك انقاضندن بیله اثر قالمامسی ، برچوق مناقشاته بادی اولمش ، وحقایق تاریخیەدن بی‌خبر اولان کیمسەلر، بونك تخریب واحاسنی عثمانلی تورکلرینه عطف‌ایتمشلردر. حال‌بوکه، برنجی کتابمزك مقدمەسنده بیان ایدلدیکی اوزره بوسرای، زمان فتحه انتقال ایتمەمشدر . ژول لابارت‌ك اعتراقی وجهله، قسطنطین‌ك سرای قدیمی، هیچ شبهەیوق‌که ترك ، ویکیدن یکی‌یه انشا ایدیلن مبانیٔ قیصریەیه مالزمه تدارك ایدلمك اوزره ، تدریجاً هدم اولندی.

حتی، فلورانسەلی قریستوف بوندەلمونتی، فتحدن اوتوز کسور سنه اول استانبوله کلدیکی‌زمان، بوسرایه دائر هیچ برشی قالمامش ایدی . کذلك (١٥٥٠) تاریخنده، یعنی تخمیناً فتحدن یوز سنه صوکره قسطنطنیەیه کلمش اولان پیەرژیلده ، ــ قسطنطین ــ‌ك سرای قدیمندن بر ایز بیله بولامامش ایدی .

بوتون بومشهودات وافاداتدن آکلاشیلیورکه ، دیللرده داستان اولان سرای کبیر ، بالذات بیزانسلیلرك ترك واهمالیله محو اولمش، ویالکز خاطراتی صحائف تاریخده منقوش قالمشدر ...

تکفور سرایی

Tekfour-Séraï

قره جهتندەکی سورلرك شیمدیکی موقعنده انشاسندن اول ، شهرخارجنده بولنمش اولان بوسرایی [١] بویوك قسطنطین یاپدیرمشدر. بالآخره ایوستینیانوس تعمیر وتجدید ایدرك، (ئەودومون‌محکمەسی) Tribunal d'Hebdomon توسیم قلنمش اولدیغی یوقاریده ذکر ایدلمش ایدی .

اسکی پلانلرك تدقیقاتندن آکلاشیلدیغنه کوره، ئەودومون محکمەسی، تکفورسراینه‌متصل‌اولان‌بورجدر، بوبرجه متصل اولان قپوده (کرقو پورتا) Porte de Prokessus در .

تکفور سراینك یانندەکی برجك قربنده (روحانیون قپوسی) P. Assomation واردی‌که، برنجی کتابمزك (٢٣٠) نجی صحیفەسنده تفصیلاتیله مذکوردر .

ایمپراطوریچه (آننا) نك زماننده ومخدومی بشنجی ایوانیس پالەئولوغوس‌ك هنکام حکومتنده [١٣٩١ـ

[١] اکثروم مورخلری‌بوراسنه(وەلیساریوس سرایی) دیپورلر. میلادك(١٥٨١)سنەسنده سلطان‌سلیم‌ثالثك همشیرەسی خدیجه سلطانك معمار ومهندسی (مەلینغ) طرفندن ترسیم ایدیلن استانبول پلاننده جنبرلی طاشده عثمان بك مطبعەسنك یرنده وەلیساریوس سرایی خرابەسی نامیله برخرابه اولدیغی کوریلیور. بوخرابه، مذکور مطبعەنك تاریخ انشاسی اولان (١٣٠١) سنەسنه قدر طورووردی، والچی خانی دینمکله معروف ایدی ، محرر عاجز بوخرابەیی بیلیرم.

۱۳۴۱] الکسیوس آپوقفقوس Alex. l'Apocauche نامنده ماضیسی مجهول وطبعاً دنی، دساس وقانتاقوزینوس عائله‌سنڭ خصم بی‌امانی اولان بر آدم، دوقالق موقعنی غصب واحراز ایتدکدن صوکره، قانتاقوزینوسڭ نه‌قدر اقربا واوداسی وارسه‌ طوپلایوب بوتکفور سرایبه حبس ایتدیرمش ایدی. بوکیفیت توقیف وحبسدن بحث ایدن قیصر مورخ قانتاقوزینوس دیبورکه: «آلکسیوس، بویوك قسطنطین سرایٔنی عمومی حبسخانه‌یاپمق تصورنده بولنمغله، اوراده کائن اولوب، ایبوستینیانوسڭ قوناغی دنیلن بویوك خانه‌نڭ نقدر مدخل ومخرجی وارسه‌جمله‌سنی قپاتدقدن صوکره ایچروسنی برطاقم حجره‌لره تقسیم ایله محبوسلری اوراده حبس وتوقیف ایتدیرمشدی.»

مورخین سالفه‌دن میخائیل دوقاس‌ده، عین وقعه‌یی حکایه ایدرك، بوحبسخانه‌یی (بویوك سرایك شاتوسی) یاد ایدییور.

بوقاریده‌ذکرایدلدیکی اوزره، قانتاقوزینوس عائله‌سنی اوراده حبس ایدن مومی الیه آپوقفقوس، ایشته‌بومحبسده، محبوسین طرفندن برصورت غدارانه‌ده قتل ایدلمشدرکه، بوصورتله (الجزا من جنس العمل) سرّی تجلی ایتمشدر.

آپوقفقوسڭ بوصورتله اتلافندن صوکره، قانتاقوزینوسڭ احبا و اوداسی کندیسنه مکتوبلر یازه‌رق علی العجله استانبوله کلمسی لزومنی اخطار، ومحبوسین‌ده بویوك قسطنطینڭ سرایٔنی قبضهٔ تسخیرلرینه کچیرمش اولدقلرندن استانبولی قولایجه آله‌بیله‌جکنی اخبار واشعار ایتمشلردی.

۱ — اوچنجی آلکسیوس (طربزون ایمپراطوری) ۱۳۴۹-۱۳۵۰ Alexis III empereur de Trébizonde ؛ ۲ - ایمپراطوریچه تهئودورا (آلکسیوسڭ زوجه‌سی) L'impératrice Théodora, femme d'Alexis III [بو ایکی رسم، طربزون جوارنده باناثیا مناسترنده‌کی دولی بویا رسملردن آلنمشدر.] ۳ - غران دوقه آلکسیوس آپوقفقوس ۱۳۵۰ Le grand duc de Constantinople en 1350, Alexis Apocaukos ؛ ۴ - قانتاقوزینوسڭ راهب البسه‌سیله رسمی ۱۳۴۷ - ۱۳۵۸ ؛ ۵ - قانتاقوزینوسڭ ایمپراطور البسه‌سیله رسمی L'empereur Jean Cantacuzène, en costume de moine, et de cérémonie.

فی‌الحقیقه، بشنجی ایوانیس قانتاقوزینوس (۱۳۴۷) سنهٔ میلادیه‌سنده استانبوله عودت ایدرك نائبهٔ حکومت، ایمپراطوریچه (آننا) ایله تألیف بین ایتمکله، مایسڭ اون‌اوچنجی کونی‌زوجه‌سی ایرینی ایله برلکده بلاخرنه کلیساسنده رسم تقدیسلری اجرا قلنمشدر.

مورخیندن (قانتەمیر) Cantémir ك فکرنجه، مذکور سرایك اسمندن و (پالاتیون) Palation کلمەسنك تحریفندن ناشی بوجوارە (بالاط) تسمیه ایدلمش. فقط، مومیٰ الیه، سرایك صوك قیصرلر طرفندن انشا ایدلدیکنی خبر ویریورکه، خطادر، ذاتاً بوخطانی برچوقلری‌ده ایتمشدر.

قانتەمیر، تکفور سراینك رومجه‌ده (تو - کیریو) یعنی (افندی) لفظندن محرف، وحتی استانبول تعبیرینك‌ده کذلك رومجه(ئەس - تان - پولەن) es tan Polin دن آلنمش اولدیغی، وقیصر تعبیرینك‌ده (سەزار)دن تحریف ایدلدیکی فکرنده‌در. حتی دییورکه: «استانبولك فتحندن اول، تورکلر بیزانس ایمپراطورلرینه مملکتك حاکملری، صاحبلری دیمك اولان استانبول تکفوری دیرلردی.»

الیوم آثار باقیەسی ارباب تدقیق طرفندن بویوك برمراق ایله تماشا ایدیلن بوسرای، امثالی معدوم اولان (ملکی طرز معماری) architecture civile نك یکانه اثری اولەرق قالەبیلمشدر. اثرخطا اولەرق(وەلیساریوس) سرایی Palais de Bélisaire، قسطنطین پورفیرویەنیطوس Palais de Const. Prophyrogénète ویاخود ئەودومون سرایی Palais de l'Hebdomon دخی دیدکلری بوبنایه بزتورکلر تکفور سرایی دییورز.

بوسرای مستطیل‌الشکل، ایکی قاتلی بربنا اولوب تئودوسیوسك انشا کردەسی اولان ایکی سور آراسنده مبنیدر. بوندن طولانی وضعیتی شایان تدقیقدر.

الیوم مولوزله مملو وملوث اولان زمین‌قاتی، وقتیله دوشمەسی، مرمر دیرکلره استناد ایتدیرلمش، متعدد قبه وکمرلی، اون یدی متره طولنده بردیوانخانه ایدی. بودیوانخانەنك شماله یعنی عادلشاه قادین افندی جامعنه ناظر جبهەسی التی جسیم مرمرستونه مستند کمرلرله مزیندر.

بوزمین قاتك یوقاریسنی یعنی برنجی قاتی مستطیلی بویوك بردیوانخانه تشکیل ایدر، دیوانخانەنك شمال جهتنه ناظر جبهەسنده کمرلی متعدد پنجره واردر. بوراسی مراسمه مخصوص بریر ایدی.

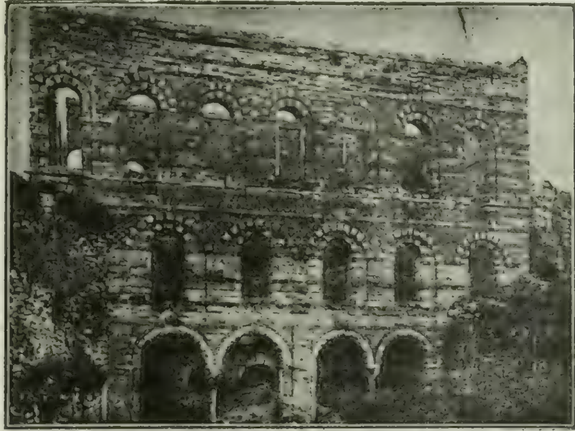
بونك اوستنده‌کی قاتده (۲۳) متره طول و (۱۰) متره عرض و(۶,۳۰) متره یوکسکلکنده جسیم برصالوندر. بوقسمك‌ده لطیف ورنکلی طوغله‌لرله اورولمش کمرلی متعدد پنجره‌لری واردر. بنانك جبهەسنده‌کی بالقون طیشاری‌یه طوغری چیقمش کمرلر اوستنه اوطوردلمش، وجنوبه باقان یوزنده‌ده کوچك برکلبه‌شکلنده برقسم، دها طوغریسی برشاهنشین موجود اولوب، دیوانخانەنك داخلنه تصادف ایدن قسمی عادتا برمحرابه کبی چیقینتی تشکیل ایدر.

سرایك بوقاتی، اطرافی محاط اولان سورلرك ارتفاعندن یوکسك‌در، وقتیله اوزری بشیك اورتوسی دییلن شکلده برسقف ایله قپانمش ایدی.

تکفور سراینك [۱] الك زیاده شایان تدقیق اولان جهتی، خارجاً اولان تزیینات فوق‌العادەسیدر. آثار اسلامیه وعثمانیه‌نك رسم وپلانلرینی محتوی اولوب مؤلفات مهمەدن بولنان قورنەلیوس غورلیت Cornelius gurlitt ك مشهور آلبومنده بوتکفورسراینك الکاسکی ومکمل رسمی واردر. بواثری نظر تدقیقدن کچیرەنلرجه معلوم اولدیغی اوزره، سرایك شکل ابتدائیسی حقیقةً ظریف و محتشم ایمش. اتصالنده کائن اولوب، الیوم خراب اولان محکمه قلەسنك Tour du Tribunal اوست طرفی‌ده، سائرلری کبی حصارپچەلی ایمش.

[۱] تکفور سراینك کوشەسنده‌کی برجدن آیوانسرای‌یه طوغری اولان سورلری (۶۱۳) ده قیصر ایراقلیوس (۲۳) بویوك قله ایله انشا وتحکیم ایتدیرمشدی.

موضوع بحثمز اولان کلبه، دها طوغریسی شاهنشینك اوزری وقتیله قبه‌لی اولدیغی مذکور آلبومده

تکفور سرایی : شمال جبهه‌سی
Tekfour Séraï (façade nord)

پك کورل کورینیور. اوك جبهه‌سی ، ویان طرفلری متناظر اولمق اوزره بش جبهه‌لی، وجبهه‌سی کمرلی ایکی، ویان جبهه‌لری‌ده برر پنجره‌لیدر. وکرك استناد ایتدیکی کمرلی قونصوللر ، وکرك شاهنشین کاملاً یونتمه طاشدن ظریف بر صورتده انشا ایدلمش، بنانك هیئت عمومیه‌سیله لطیف وآهنکدار بر کل تشکیل ایتمکده بولنمقده‌در . بنانك خارجی بیاض وصاری (بلغمی) رنکلی مرمرلر آره‌سنه قونولمش قرمزی طوغله‌لرك هیئت مجموعه‌سی پك لطیف اشکال هندسیه عرض ایدییور. زمین قاتنك کمرلریله پنجره‌لری‌ده مختلف رنکلی مرمرلرله انشا، وجبهه‌سی فوق العاده ظریف ولطیف اوفاق طوغله‌لرله عادتا موزاییق طرزنده تزیین اولنمشدر.

* * *

بنالری خارجاً بویله رنکارنك مالزمۀ انشائیه ایله تزیین ایتمك طرز واصولی معلوم اولدیغی اوزره، بیزانس صناعت نفیسه‌سنده یکی برشی دکل ایسه‌ده، شرقك نفوذ وتأثیر ظرافت نمونی سایه‌سنده، بوراده آلدیغی شکل وجه ایله اونجی عصردن اعتباراً، تعمیم ایتمکه باشلامش ایدی . حتی، دینی اصول معماری‌ده، یکنسق طرز انشادن قورتیله‌رق، بوده اوتاریخدن اعتباراً بنالرك جبهه‌لرینی طاش ، طوغله وخوراسانلی خرجله انشا ایدرك؛ بویله‌جه رنکلی لطیف منظره‌لر حاصل ایتمکه باشلامش ایدی . طوغله ایله انشا ایدیلن بعض بناره چینی‌لر علاوه‌سیله اصول تزیینك دها نظر قریب بر حاله کتیرلمسی بیله کورلمش ایدی :

تکفور سراینده پاله‌ئولوغوسلره عائد مونوغرام
monogramme des Paléologues

تکفور سراینه، وحریم سکونتنده جریان ایتمش بعض وقایعه دائر روم ایلی حصارنده‌کی روبه‌رقوله‌ژ تاریخ معلمی موسیو آلکساندر میلینجن‌ك (۱۸۹۹) سنه‌سنده نشر ایتدیکی انکلیزجه براثرده [۱] مندرج بعض معلومات تاریخیه‌نك‌ده بو بحثه علاوه‌سنی موافق کوردم .

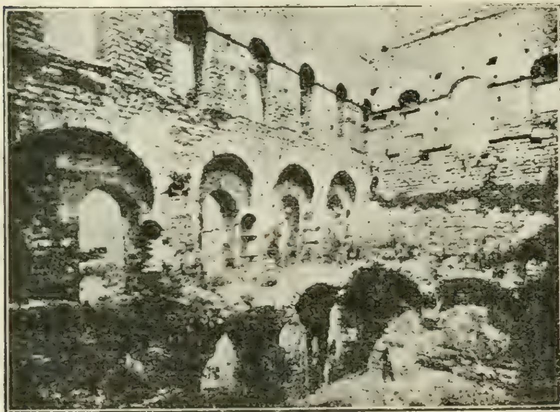
(پورتا اکسیلوکه‌رقو) نك یاننده تکفور سرایی تعبیر اولنان خراب بیزانس سرایی ، پورفیرویه‌نیطوس سرایی اوله‌رق معروف بر ایمپراطور اقامتکاهی

[۱] Alex. Van Milligen Byzantine Coustantinople, London, 1899.

ایدی . وتپه‌نك آشاغیسنده بولنان بویوك بلاخرنا = ولاخرنا سراینك ملحقاتندن برینی تشکیل ایدییوردی . فی الحقیقه ، کیلیوس ، P.Gillius بوراسنی ئه‌ودومون سرایی ظن ایتمشـدر ، وآنك بو فکری بداهت ماده‌یه رغماً ، علی العموم طوغری اوله‌رق قبول اولنمشدر . لـکن ئه‌ودومون واروشونك مرمره‌دکزی ساحلنده کائن مقری کوینده بولندیغی قضیه‌سی پك قوتلی‌در . وبناءً علیه ، ئه‌ودومون سراینی اوجوارده آرامق لازم کلیر .

تکفور سرایی [١] اصل بیزانس نامی اولدیغی ماده‌سی ، ١٤٥٣ محاصره‌سی زماننده تورك اردوسـنك مختلف فرقه‌لرینك اشـغالی ایتدکلری مواقع ، قریتووولوس طرفندن تعریف اولنان وقعه‌نك صـورت جریانندن باحث برجمله‌سنده ذکر اولنمشدر : بومؤلفك فکرنجه تورك اردوسـنك صول جناحی خلیج جوارنده (اکسیلوپورتا) دن[٢] پوفیرویه نیطوس‌ك سراینه‌واوزادن خاریسیوس قپوسنه (ادرنه‌قپوسی) ممتدایدی . بویله‌جه پورفیرویه نیطوس سراینه عطف اولنان محل ، اکری قپودن ادرنه قپوسـنه کیدن دیك یوقوش اوزرنده بولنان تکفور سرایی محلنه معادلدر .

پررفیرویه نیطوس‌ك سراینه دائر سائر کونا تلمیحات ، بواقامتکاهك ولاخرناسرایی جوارنده بولندیغنه‌دائر اولان استدلالاته‌توافق ایدر .

تکفور سرایی : داخلی قسمی
Tekfour Séraï (ntérieur)

مثلااوچنجی آندرنیقوس ١٣٢٨ تاریخنده حکومتی ، بیوك پدری ایکنجی آندرونیقوس‌ك ضعیف اللرندن آلمق ایچون سن رومانوس قپوسندن استانبوله کیردیکی زمان ، دها یاشلی حکمدارك (قانتاقوزینوس) اشـغال لیتدیکی سرایه یاقین اولمق ایچون پورفیرویه‌نیطوسـك سراینی کندینه‌اقامتکاه اتخاذ ایتدیکی مرویدر .

---

[١] تکفور سرایی ، تاجدار معناسنده برفارسی کله‌دن مشتاق ایمش . لونقلاوییوس دییورکه : تورکلر ، ایمپراطوره تکیر تعبیر ایدرلودی . تکفورك رومجه (توکیرییو) کله‌سندن مشتاق بولندیغی ایسه معتبر دکلدر .

اکسیلوپورطا تعبیری ایلك دفعه اوله‌رق قانتاقوزینوس‌ك اثرنده مذکوردر . استانبولك فتحندن بحث ایدن وقعه نویسلر ، بوقپوبی خلیج قربنده کوستریبورلر ، که حقیقتده بودر . بوقپو ، آییوس قالینیقوس کوپریسـنك کیرلی قپوسی نامیله آنجق ایکنجی یوستینیانوس‌ك اواخر حکومتنه مصادف زمانلرده ذکر ایدیلیور . [٧١١-٧٠٥] .

سالف الذکر کوپری ، آیوانسرای اسکله‌سیله دفتردار آره‌سنده وحاصکویه طوغری ممتدایدی . بوجهتده دکزك آلتنده بوکوپرینك طاش انقاضنه تصادف ایدلمکده اولدیغنی جوار سکنه‌سندن ایشیتمش ایدم ، ویقین زمانه قدر بوراده ، دکز اوزرنده براشارت موجود اولوب ، بواشارتی کوره‌ن قایقلر ، واپورلر بورادن چکمزلرایدی . رأی العین مشهودیمز اولمشدر .

[٢] قره‌طرفده‌کی (خلیج جهتی) سورلرك صوك قپوسیدر . بوندن اون بش ، یکرمی سنه اول ، بوقپو ایله برابر ته‌ئو فیلوس‌ك برکتابه‌سنی حاوی قله وایراقلیوس سورینی دکزه ربط ایدن بر پارچه دیوارده بیقدیرلمش ایدی .

ایکنجی آندرونیقوس ك ولاخرنا سراینده بولندیغی شوندن آشکار اولیورکه، عاصی حفیدك شهره دخولنه شاهد اولان کویلیلر ، قوشوب وقعه‌یی ژیرولمني Portegirolimo, gvrolimné [١] قپوسنده ـ طوغریجه ولاخرنا سراینه ایصال ایدن برقپو ـ بولنان محافظلره خبر ویرمشلردی . وینه پورفیرویه نیطوس سرایی ، ١٣٤٧ تاریخنده ایوانیس قنتاقوزینوس طرفندن اشغال ایدلمش ایدی . او زمان ، طول ایمپراطوریچه آننا Anne ایله کندی اوغلی ژان پاله‌ئولوغ س‌لك شریك حکومت اوله‌رق طانیمسی ایچون مذاکراتده بولنیور ایدی . قنتاقوزینوس ، مذکور اقامتکاهه تصرف ایدنجه ، ایمپراطوریچه ایله کندی مخدومینك او زمان یاشامقده اولدقلری سرایه هیچ برتجاوز وقوع بولمامسی ایچون تعلیمات شدیده وقطعیه ویرمشدی . فقط ، قنتاقوزینوس طرافدارلری ، (آننا) نك ائتلافه کلمکده تردد ایتدیکنی خبر آلدقلرندن اونك امرینه انقیاد ایتمه‌یه‌رك ولاخرناده‌کی قلعه‌یی ضبط ایتمشلردر . بوقلعه ، (قاسته‌لیون) نامیله مشهور اولوب سرایی مدافعه ایتمکده ایدی . ولاخرنا و پورفیرویه نیطوس سرایلرینك یکدیکرینه قریب اولدیغی آشکاردر . یدی سنه صوکره ، ژان پاله‌ئولوغوس شهری ضبط ایدنجه ، پورفیرویه نیطوس‌لك سرایی قرارکاه اتخاذ ایتدی . و قنتاقوزینوس‌ك استعفاسی ایچون تدابیر لازمه‌یه توسل ایتدی. [١٣٥٥] بوخصوصده‌کی وقایعك تصویر وحکایه‌سندن ینه آشکار اولیورکه ، پورفیرویه نیطوس سرایی ، (قاسته‌لیون) ك وولاخرنا سراینك جوارنده ایدی .

ایشته ، بوصورتله مدده تنویر ایتمکله ، بروجه بالاموضوع بحث اولان بیزانس حادثات تاریخیه‌سی تثبیت ایدلمش اولیور . اوچ قاتلی مستطیل‌الشکل بر بنا اولان سرای ، پورتا اکسیلوکه‌رقودن خلیجه قدر قیصه بر مسافه‌ده اشاغی طوغری اوزانان ، ایکی موازی حصار آره‌سنده بولونور . متقابلاً شماله وجنوبه ناظر اولان اوزون طرفلری حصارلره مماثل اولدیغی حالده ، قیصه اولان غرب و شرق جهتلری ایلکنجی قاتك حذاسنده حصارلرك اوستنه کلیر . طامی وایکی یوقاریکی قاتی نابدید اولمش، آنجق بوش برظرف قالمشدر. شمال جبهه‌سی ستونلر اوزرینه قائم اولوب، بوتون سطحی کوچوك طوغله وطاش پارچه‌لرندن متشکل کوزل برموزایقله مزیندر. بنانك متعدد پنجره‌لری مرمردن اولوب شرق وجنوب طرفنده‌کی دلنشین بالقونلردن سرایك یوکسك وضعیتنك حاکم اولدیغی لطیف منظره‌لر تماشایه شایاندر . دشمن مرمیلرینه الك زیاده معروض بولنان غرب جبهه‌سی ، پورتا اکسیلوکه‌رقونك غرب طرفنده یاپلمش جسیم برقله‌یه ناظر اولوب بوصورتله قسماً قپونك مدخلی قپانمش اولیور .

شمالاً برآز مسافه‌ده‌کی حصار ، اوزرلرنده سریك یاپلمش اولدیغی ایکی دیوار آره‌سنده‌کی ساحه‌نی کنیش میدان حالنه وضع ایدرکه ، بومیداندن شمال شرقی کوشه‌سنده بولنان برقپودن شهره ، و غرب حصارنده‌کی قپودن‌ده پاراتیکیونه [٢] کیدیلور. صولده‌کی مدخل، احتمالی‌که ، پوریه‌نیطوس‌لك کیزلی قپوسی اوله‌رق طانمش اولان قپودرکه ، بورادن ژان قنتاقوزینوس‌نك قرق ایکی طرافداری ١٣٤١ تاریخنده شهردن فرار ایتمشدر.

---

[١] نیکیفوروس غره‌غوراس ـ ولاخرنه‌نك ایکی قپوسندن بریدرکه ، سور خارجنده‌کی بوستانلردن کوریلور. برقاچ سنه اول ، استانبولی برلکده طولاشه‌رق تدقیقاتده بولندیغم اثناسنده ، متوفی دقتور شراده‌رك افاده‌سنه نظراً ، یرولمني تعبیری ، آرکیرولیمنی (کوموش صویی) کلمه‌سندن مخفف ایمش‌که کوموش کول دیمك اولیور .

[٢] (تافرنه‌ر) Taffernér ، شهردن سرایك میدانه مدخل اوله‌رق اون عدد لطیف ستون اوزرنده یاپلمش اولان بردهلیزدن (پروپیلوم) Propylœum بحث ایدییور .

(سالجه‌نبرغ)ه کوره، سرای ، طقوزنجی عصرك ایلك نصفنه عائد اولوب، ایمپراطور تەئوفیلوس لك اثری ایدی. لکن بنانك اسمی، ایمپراطور قسطنطین پورفیرویه‌نیطوس‌لك بنا کرده‌سی اولدیغی وبناءعلیه، اونجی عصرك بریادکار صنعتی بولوندیغی فکرینی تأییدایدر. قسطنطین پورفیرویه‌نیطوس، انشا ایتمش اولدیغی برطاقم سرایلردن طولایی اشتهار ایتمش ایدی. [١] میدانك شمال غربی اوجنده باشقه برافامتگاه واردر. بونك پنجره‌لری کنیش اولوب، میدانك حالاخارجی دیواری‌اوزرنده کورینور. جنوباً ایکنجی پنجره اوزرنده پاله‌ئولوغوس‌لك عسکرلری حقنده‌کی افسانه‌نك مونوغرامی مقیددر .

دقتور پاسپاتیس، بو بنایی ، قانتاقوزینوس لك اثرنده ، مذکور (یدی صنف ملکلرك مناستری) اولمق اوزره قبول ایدییور . لکن بو مناستر ، وبوکا اضافتله تسمیه قلنان قپو ، استانبولده دکل ، (تسالونیقا) ده ایدی .

دوقاس‌لك مقیدی اولان بولیالدوس Bullialdus ، سرایدن بحث ایتدیکی صره‌ده دیرکه: « پاله‌ئولوغوسلرك ایکی باشلی قارتالی، قپولردن برینك اوزرنده کورونور ایدی. بناده‌کی بللی باشلی دیره‌کلر، فرانسه‌نك زانباق تمثاللریله‌مزین ایدی . واوراده پاله‌ئولوغوسلره عائد بر مونوغرام ایله برطاقم زرهلی قالقانلر کورونور ایدی. »

بومزینات وتجملات، سرایك مختلف ساکنلری طرفندن اوراده بعض تعمیرات یاپیلدیغنه دلالت ایده‌بیلیر.

تکفور سرایینك حال حاضری .— قسطنطین پورفیرویه‌نیطوس سرایی دخی دینیلن تکفور سرایی (٣٥,٨٢) متره طولنده (اسکی مقیاس ایله ١٨ توازدر) بویوك ومربع‌الشکل بربنا اولوب عادتا اوچ قاتلی بر قلعه‌یه مشابهدر .

پاله‌ئولوغوسلره عائد اشارت
Monogramme des Paléologues

بنانك چوره‌سنده‌کی مرمرقوشاق حالاموجودایسه‌ده، بنایی طونان مرمرستونلردن اکثریسی یـقلمش ، مرمرلرك اوزرلرنده‌کی طبقهٔ مجلا اسـکیمش ، زائل اولمش ، ستونلرك باشلقلرنده‌کی اویمه وقبارتمه‌لرك ایچرولرینه توز طوپراق طولمش ، خارجده‌کی کمرلر طوپراغه کوموامش ، وزمین قاتنك کمرلری، مصنع قبه‌لری یقلمش ، خلاصـه ، هیئت عمومیه‌سی معظم برکتلهٔ انقاض حالنده قالمشدر .

شمال یعنی پویراز جهتنه ناظراولان جبهه‌سنك برنجی قات پنجره‌لرینك اوسط طرفنده مرمرلوحه‌اوزرنده‌شوایکی IIX حرفله برلـکده ایکی باشلی برقارتال قوشی‌رسمی محکوکدر. بوحرفلر، پاله‌ئولوغوس عائله‌سنه‌اشارتدر . [٢] بعض اوروپالیلر، بوحرفلرك‌بویوك‌پاسقالیه کلمه‌سنی‌افاده وبناءً علیه‌پاسقالیه‌کونلرینی‌ارائه ایلدیکی‌فکرنده‌درلر. اهل صلیب زماننده قونت بودوئه‌ن [١] ، ایشته بوپاسقالیه زماننده استانبوله مظفراً کیرمکله ، بوتکفور سراینده رسم تتوجی اجرا ایدلمش ایدی .

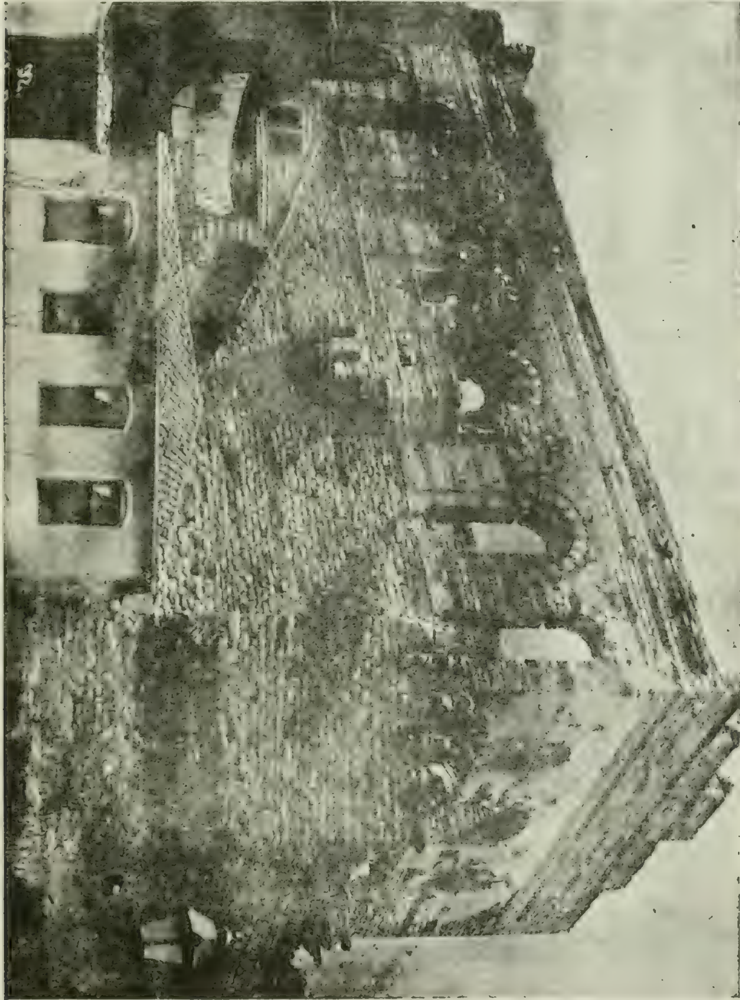
---

[١] بنانك تاریخ انشاسی تثبیت ایدلمه‌مشدر . دوقتور پاسپاتیس، ایکنجی تەئودوسیوس زماندن دها اسکی اولدیغنی ظن ایدییور . دقتور مورتمان ، بوایمپراطورك زمان حکومتنه عطف ایدرکه ، متخصصلرجه ، بو محتاج حل بر مسئله‌در .

[٢] قسطنطینیاد ـ فرانسزجه طبعی، درسعادت : ١٨٤٦ صحیفه : ٥٤ .

[٣] برنجی بودوئه‌ن ، ١١٧١ ده طوغمش ، دردنجی اهل صلیبی اداره ایدن رؤسادن بریدر . (١٢٠٤) دن (١٢٠٥) ه قدر بر سنه ظرفنده استانبولده ایمپراطورلق ایتمشدر . ایکنجی بودوئه‌ن Baudoin استانبولده طوغمش ؛ (١٢٢٨) دن (١٢٦١) ه قدر بوراده حکمدارلق ایتمش ، و (١٢٧٣) ده بوراده وفات ایتمشدر .

كذلك برنجى (تريبونوس) [١] لئونده Léon Tribunus, Tribun (٤٥٧) سنه‌سى شباطنك يدنجى كونى ، برنجى لئون Léon I Makellis عنوانيله بوسرايده قيصر اعلان ايدلمش ايدى .

تكفور سرايى

Tekfour Sérai, façade sud.

[١] تريبونوس Tribunus, Tribun ديدكلرى ، روماليلرده ، حقوق ومنافع خلقى محافظه‌يه مأمور برحاكم ايدى . بونلر بداية ايكى كشيدن عبارت اولوب ، قبل الميلاد ، ٤٩٣ سنه‌سنده ياتريجى‌لرە مخالف برصنف اولان پله‌بيسلرك plèbe جبل مقدسه چكيلمسى اوزرينه احداث ايدلمشلردى .

استانبولك فتحندن صوكره تكفور سرايى ترك واهمال ايدلمشدر. بر آرالق ايچروسنده بر شيشه فابريقه‌سى تأسيس اولنه‌رق ايجه ظريف شيشه واوانئ سائره اعمال ايدلمش ايسه‌ده، بالاخره بو شيشه خانه ترك وسدا اولنمشدر. تكفور سراينك اشاغى جهتنده، اكرى قپويه دونوله جك كوشه ده كى برج اوزرينه مورخ فرانچه‌زى Frantzès، ليلهٔ فتحده قيصر قسطنطين ايله برلكده چيقوب اردوى اسلامك احوالنى ترصد وتجسس ايتدكلرينى ادعا ايدييور. بو برجك ديبنده قاليتقوس قپوسى واردر.

محافظهٔ آثار عتيقه انجمنى تحرياتى ١٣٣٣

عادلشاه قادين جامعى

[بونك يرنده حضرت يحيى نامنه بر كليسا واردى]

Emplacement de l'égl. byz. St. Jean Baptiste

بعض اثرلرده، تكفور سراينك اوكنده روم مزارلغنك يرى، (ئه‌ودومون قرارگاهى) نك برقسمى Campe de l'Hebdomon اولاق اوزره ارائه ايديليورسه‌ده، (ئه‌ودومون) ك ماقرى كوينده كائن ايدوكى استانبول آثار عتيقه موزه‌سى مأمورلرندن ماقريدى بك طرفندن اخيراً محل مذكورده اجرا ايديلن حفريات نتيجه‌سنده تظاهر ايتمشدر. بناءً عليه، بو جهتك تصحيحى لازمدر. بوراده كى خندق، قيصر قسطنطينك نظارت مخصوصه‌سى تحتنده لاتينلر قازمشلردر. (١٤٥٢). بو خندقك اكرى قپو قسمنى ده يوقاريده ذكر ايدلديكى اوزره قيصر ايراقليوس قازديرمشدر.

بو سرايك قربنده، اولدقجه واسع، كرميت اورتولى كوزل بر جامعمز واردر. عادلشاه قادين افندى [١] جامعى ناميله معروف اولان بو معبدك قپوسى اوزرندكى كتابه‌ده:

---

[١] عادلشاه قادين افندى (١٢١٨) رمضاننك بشنده ارتحال ايدرك لاله‌لى تربه‌سى خارجنه دفن ايدلمشدر. مخدوملرى محمود پاشا، والده‌لرينك روحيچون چشمه ومكتب ياپديرمشدر.

« سلطان مصطفى خان ثالثك كريمه‌لرى بيخان وخديجه سلطانلرك والده‌لرى عادلشاه قادينك اثر خيرى »

۱۲۲۰ -

واتصالنده‌كى مكتب صبيانك قپوسى اوزرنده‌ده :

« صاحبة‌الخيرات والحسنات جنتمكان سلطان مصطفى ثالث حضرتلرينك اوچنجى قادينلرى »

« ودولتلو بيخان سلطان عاليشان وعفتلو خديجه سلطان عاليشان حضراتنك »

« والدۀ محترمه‌لرى عصمتلو عادلشاه قادين حضرتلرينك اثر جليله‌لريدر »

— ۱۲۰۹ —

عباره‌لرى محرردر .

* عادلشاه قادين جامعنك بولنديغى يرده، بيزانسليلر زماننده حضرت يحيى St. J. Baptiste نامنه بركليسا وارمش .

بيزانسك فتحنى متعاقب ، بوراسنى بر مسلمان بلده‌سى حالنه قويمق ايچون اسلاف واجداديمزك متمادى همتلرى ، خدمتلرى مليت نامنه شايان شكراندر. بورادەكى معابدا سلاميه‌نى لزومندن فضله كورەنلره ، وياملارينك مصادره‌سى قوزقوسيله انشا ايتديرلديكنه قائل اولانلره (دوروته‌ئوس) لك لوندره‌يه كيدركن ، سركه‌جى شمندوفر استاسيوننده ، اطرافنده كيلره باغيره‌رق (استانبولك برخرستيان شهرى!) اولديغنى سويلديكنى خاطرلاتيرم . بو سوزلر ، ارباب انتباه ايچون قولاقلرده ابدى كوپه اولسه كركدر ، استانبول اوزرنده‌كى بوتون حقوقمزك مدافعى ، بعضيلريمزك لزومسز عد ايتديكى ايشته ، بوقبه‌لر ، مناره‌لر ، مدرسه‌لر ، تربه‌لردر... والسلام

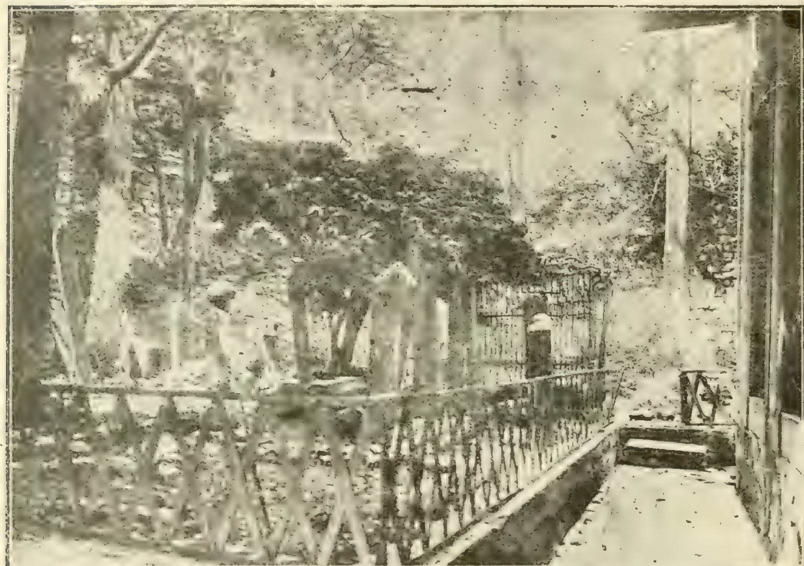
وقتيله تكفور سراينده چينى وبوكا مماثل آوانى اعمال ايديليوردى . رئيس‌الاطبا عمر افندى دامادى ، وقعه نويس كوچوك چلبى‌زاده عاصم افندى، راشد تاريخنه يازديغى ذيلده [طبع ۱۲۸۲ ، ص ۲۵۲] تكفور سراينده چينى اعمال ايدلديكنى شوصورتله حكايه ايدييور :

ذكر بناء كارخانۀ كاشى كرانه درتكفور سرايى

صاحبقران سلاطين روم سلطان سليم خان مرحوم شاه اسمعيل پرتضليلى تدمير وتنكيل قصديله عزم ديار ايران وصدمۀ قهر قهرمانى ايله اول صوفى بچۀ اردبيلينك كرسى حكومتى اولان شهر تبريزى پايمال وويران ايدوب شهر صنعتك ارباب مهارتندن برقاچ بيك مقدارى اصحاب صنعتى استصحاب ايتمكله ديار روم بهجت رسومده صنايع بديعه‌نك ظهور وشيوعنه باعث ووسيله اولدقلرنده السنۀ جمهورده مذكور ومشهور اولديغى اوزره برقاچ نفر كاشى كرانى ازنيق شهرنده اسكان وتمكين ايتمكين، اول ديارى مزبورلره قرارگاه تعيين ايتمكله (چينى ازنيق) ديمكله شهرت قرين اولمشيدى. لكن نيجه زمان اركان دولت ابد مدتك تزاحم اكدار وترك اسفار سببيله تزيين مساكنه عدم ميل ورغبتلرندن ناشى كاشينك رواجى كاسد ، واول صنعت اربابنك ضمير مايۀ تعيشلرى فاسد اولمغله ، اول پيشه اصحابى بالكليه پريشان ونابود وآثار صنعت ومهارتلرى آنجق ابنيۀ قديمه‌نك جدر وديوارلرنده مشهود اولمسى نقدينۀ همتلريله برتاريخده ديار رومده منسوج كاركاه مشهود اولميان نيجه صنايع عجيبه حادث ونظر التفاتلرى پيچيدۀ منوال نسيان واهمال اولان انواع معارف غريبه‌نك ظهور وشيوعنه باعث اولان صدر اهالى پرور كرم كستر حضرتلرينك (نوشهرلى داماد ابراهيم پاشا) غيرت طبيعتلرينه كران وهمت والا نهمتلرينه ناچسبان كلمكله مهرۀ فن مزبوردن پيغولۀ خفاده منسى ومستور قالان برايكيسنى تدارك وتحصيل ، وسنۀ مزبوره خلالنده استانبولده اكرى قپو قربنده واقع تكفور سراينده مجدداً (كاشى كارخانه‌سى) بناولوازم ومهماتلرنى بالجمله اعداد وتكميل خصوصى مقدم وكاركذار بنده‌لرندن مصطفى آغانك دوش اهتمامنه تحميل بيورديلر زمان قليلده قاش كاشى كبى منقش وخوش قاش

اسلاف صانکه تهلکه‌لی آنلریمزی کورمشلرده ، بو بلدهٔ قدیمهٔ تاریخیه‌یی ، بر مسلمان ، تورك شهری حالنه قویمق ایچون اولانجه همتلرینی صرف ایتمشلردر ، اونلره صدهزار تحفهٔ منت وشکران !

*
* *

طوقلی ابراهیم دده مزاری
Le Turbé de Toklou Dédé

کاشیلر یاپوب فنلرنده مهارتلری پیدا واول صنعت لطیفه بالکلیه بلاد رومده منسی و کمنام اولمشیکن همت بی همتای آصف یکتا ایله یکی باشدن ظاهر وهویدا اولدی . . .

بومصطفی آغانك ، احمدثالث ومحمود اول زمانلرنده سرمعمار خاصه اولان ذات ، ویاخود آیوانسرایده طوقلی ابراهیم دده خطیره‌سنده مدفون « سابقا سرکاتبی مرحوم خطاط مصطفی ١١٥٧ اولمسی ملحوظدر. [برنجی کتاب : ص : ٢٥٠] سرمعمار خاصه اولان موی‌الیه مصطفی آغانك اکری قپو ایچریسنده عوض افندی جامعی جوارنده بر چشمه‌سی واردر . اوزرنده‌کی کتابه‌ده « سرمعمار حاجی مصطفی ، تاریخ انشاسی : ١١٥٥ - تاریخ تعمیری : ١١٧٩ ، ١١ » محرردر. مصطفی آغا ، احمد ثالث ، ومحمود اول زمانلرنده معمار خاصه ایدی . [برنجی کتاب ، ص : ٢٥٧]

ولاخرنه سرایی
Le Palais des Blachernes

بیزانس ایمپراطورلرندن هربرینك یگانه اندیشه‌سی ، اخص املی ، اقامتگاه حکمداریلك تزیید رونق واحتشامی کیفیتی ایدی . بوشدید آرزویه بناءً هربری اوسرایی بر طاقم دائره‌لرله توسیع ، تزییناتی عقللره حیرت ویره‌جك درجه‌یه ایصال ایتمشلردی. اوروپا سیاحلری ، بوسرایك تزییناتی، احتشام وطنطنه‌سنی مبالغه ایله تعریف وتصویر ایدییورلر . . .

آثارقدیمه‌نك تدقیقندن وآرالقده استانبولی زیارت ایدن غرب علماسنك بیانات وافاده‌لرندن آکلاشیلیورکه، اون ایکنجی عصردن اعتباراً ، یعنی قومنینوسلر دورنده ، قسطنطینك تأسیس کرده‌سی اولان سلطان احمده‌کی سرای معلا ، نوعما ترك و اهمال ایدلمش ایدی . فی‌الحقیقه قومنینوسلر ، خلیجك آیوانسرای صرتلرنده کائن ولاخرنه شاتوسنده ، دها لطیف وذوق‌آور یکی براقامتگاه تأسیس ایتدیلر (۱۱۵۰) و اوراسنی کورولمه‌مش بردرجه‌ده تزیین ایتمك هوسنه دوشدیلر. ولاخرنه‌یی، اون ایکنجی عصر میلادیده زیارت ایتمش اولان غرب سیاحلری، بوسرای حقنده انسانی حیرتده براقه‌جق ، کوزلری قماشدیره‌جق تعریفات وتوصیفاتده بولنمشلردر.

ایکنجی اهل‌صلیب محاربانده [۱۱۸۰-۱۱۳۷] ، قرال یدنجی کنج لوئی‌یه رفاقت ایدن (اودون) [۱] Odon de Deuil ، ولاخرنه سرایینك هم شهره ، هم اووه‌یه و دکزه حاکم و ناظر، شایان حیرت موقع ومنظره‌سنی، آثارصنعتی مدح‌وثناده اطرا ایدییور، وخارجاً لطافت‌واحتشامنه هیچ برشیئك مقیس‌اوله‌میه‌جغنی سویلدکدن‌صوکره تزیینات داخلیه‌سنه نقل‌کلام ایله : « بونی توصیف ایده‌جك تعبیر بولامام » ...

« سرایك ایچریسی سراپا مذهب ورنکارنك الواح وتصاویرایله مزین‌در، دیدکدن صوکره، پك واقفانه بر صنعت ومهارتله مالزمهٔ انشائیه‌دن ویاخود صنعتك اینجه‌لکندن هانکیسی بوسرایه دها زیاده برلطافت وقیمت بخش ایلدیکنی بیله‌مم » دیه‌رك حیرت وتقدیرینك درجه‌سنی آکلاتمق ایسته‌یور.

(توده‌لا) لی موسوی بنیامین[۲] Benjamin de Tudèle، بوسرایی‌وصف ایدرکن:« ستونلرله‌دیوارلری سراپا مذهب اولوب ، التوندن مصنوع سریر ایمپراطورینك بالای طاقنده ، بی‌بها وبی‌بدل مجوهرات ایله مزین آلتون برتاج موضوع ایدی. بواعتبار ایله قراکلق کیجه‌ده بیله پاریل پاریل پارلار، وموزاییقلرله، صولی بویا تصاویر وتماثیل ، بومحتشم مجموعهٔ تزییناتی اکمال وتتویج ایدر ایدی.» دییور.

بوسرای احتشام نمونك اطرافنده ، برطاقم دوائر ومشتملات ، زمینی مرمر دوشه‌لی وآلچیدن یاپلمش حرقلر درونده آقار صولری حاوی حوولیلر ، دیوانخانه‌لر وآغاجلرله سایه‌دار لطیف باغچه‌لر ، اقامتگاه قیصرینك رونق واحتشامنی جاذبه‌دار برشکله قویمش ایدی. اودرجه‌ده‌کی، صانکه بوراسی بوتون صنعت‌نفیسهٔ بشرك برمشهر لطافتی ایدی.

---

[۱] اودون ، سن‌ده‌نی راهبی ایدی. ۱۱۰۰ ده طوغمش ، ۱۱۶۲ ده (سن‌ده‌نی) ده أولمشدر . یدنجی لوئی‌نك شرقه سیاحتنه دائر برتاریخ قلمه آلمش ونشر ایتدیرمشدر.

[۲] بوذات ابن بطوطه‌نك قسطنطنیه‌یی زیارت ایتدیکی تاریخده (اون‌ایکنجی عصر) استانبوله کلمشدر.

مقر ایمپراطورینك تبدیل محل وموقع ایتمسی، یعنی سلطان احمددن (ایپودروموسدن) ولاخرنه‌یه کچمسی، سلطان احمده‌کی سرای کبیرك تدریجی صورتده خرابیسنی موجب اولدی.

اون ایکنجی عصرده ولاخرنه سراینده نادراً اوطوریلور، وبوراسی مرعی‌الخاطر محکومینه محبس اوله‌رق قوللانیلوردی...

ایشته بوندن طولایی، دها اون‌اوچنجی عصرك ابتدالرنده‌ولاخرنه سراییپك‌زیاده خرابه یوزطوتمش‌ایدی. دائما، بوتاریخلرده، شرق وغرب کلیسالرینك اعتزالی یوزندن ظهور ایدن نزاع ومجادله، غلطه‌ده ساکن جنویزلیلرله، استانبول طرفنده متمکن وندیکلیلر آره‌سنده‌کی آردی آره‌سی کسیلمه‌ین اختلاف ومجادلات، وندیك دونناسنك غلطه‌یی احراق ایتمسی، جنویزلیلرك استانبولده‌کی وندیکلیلری قتل عام ایتملری [۱۲۹٦]. و بالنتیجه وندیك دونانماسـنك استانبولی تهدید و تضییق ایلمسی، عثمانلی تورکلرینك اناطولیده یرلشـملری، استانبولده‌کی قاتالانلرك قتل‌عامی (۱۳۰۷)، استانبولده بویوك‌برحریق ظهوری (۱۳۰۸)، سلطان‌اورخانك بروسه‌یی ضبط و استیلاسی (۱۳۲٦)، کبی داخلی بر طاقم غوائل و حادثات مهمه، اوزمان بیزانس تحتنده حکمران اولان ایکنجی آندرونیقوس پاله‌ئولوغوس ه، مملکتك مؤسسات عالیه‌سنك حسن‌محافظه‌سنه وادامهٔ معموریتنه صرف مساعی ایتمك ایچون وقت براقمیوردی.

بوتون بوحاللرك بر نتیجهٔ طبیعیه‌سی اوله‌رق، اون دردنجی عصرده، پك بویوك همتلرله وجوده کتیریلن بوسرای معلایی تعمیر وترمیم ایتمك ایچون خزینهٔ دولتده پاره‌ده مفقود ایدی.

اون بشنجی عصرك ابتدالرنده، بونده‌لموتی، استـانبولی زیارت ایتدیکی زمان، وقتیله اسـتانبولك الك کوزل برمحله‌سی اولان ولاخرنه‌یی برخرابه‌زار حالنده بولمش ایدی.

ولاخرنه سراینك تاریخ انشاسی

اثریمزده اسمی مکرراً کچن، آیوانسرایدن اکری قپویه طوغری قیوریلان سورلرك تام زاویه‌سـنده ویوکسك برنقطه‌ده مبنی اولان ولاخرنه‌سراینی [۲] ایلك دفعه برنجی آناسطاس‌دیبوقوروس[۳] Anastase I le Diocre [٤۹۱-٥۱۸] یاپرمشدی.

---

[۲] استانبولك لیلهٔ فتحنده، ایمپراطور قسطنطین، ولاخرنه سراینده کیجه‌لمشدی.

ایکنجی یوستینیانوس ك اوغلی تیوه‌ریوس Tibère، ولاخرنه کلیساسنده أولدیرلمش ایدی (۷۱۱). [۱۲۸۳] سنه‌سنده، و ایکنجی آندرونیقوس پاله‌ئولوغوس ك زماننده، بعض مسائل مهمهٔ مذهبیه‌نك مذاکره‌سی ایچون ولاخرنه کلیساسنده بر مجلس رهابین طوپلانمش ایدی‌که، بونده آندرونیقوس روماکلیساسیله شرق کلیسانك توحیدی فکرندن واز کچمش ایدی.

صاله طومروق جوارنده‌کی مشهور قعریه جامعنك، یعنی قدیم حورا مناسـترینك بانیٔ ثانیسی اولان ته‌ئودو روس مه‌توخیتوس Théodore Metochite، ك بویوك لغوفتلك، یعنی قیصرله پاطریق آره‌سـنده ترجمانلق وظیفه‌سنی ایفایه مأموریتی، مذکور ایمپراطورك زماننده واقع اولمشدر. [۱۳۱٦]

(قعریه جامعی) نام اثریمده برتفصیل بیان ایدلدیکی اوزره، قیصر ایوستینیانوس ك اثری اولان بومعبد قدیم مرور زمان ایله خراب اولدیغندن، موی‌الیه ته‌ئودوروس، کیسه‌سندن بر خیلی پاره صرف ایدرك بوبنایی احیا، والیوم منظوریمز اولان، نفیس وظریف وبناءعلیه قیمتدار موزاییقلرله تزیین‌ایتدیرمشدی. سکزنجی ایوانیس پاله‌ئولوغوس‌ك زمان حکومتنه مصادف (۱٤۳٤) سنه‌سی کانون‌ثانیسنك یکرمی‌طقوزنجی کونی ولاخرنه کلیساسنده ظهور ایدن حریق، بوقدیم وتاریخی معبدی یاقمش ایدی...

[۳] کوز ببکلری باشقه باشقه رنکده اولدیغندن بونام ایله شهرت بولمش ایدی.

بیزانس مؤرخلرندن نیکیتاس ك قولنجه مؤخرا امانوئیل قومنینوس [۱۱٤۳] اطرافنه بر ده سور چکدیرمش [۲] و سرایی ارککلرك اقامتلرینه مخصوص ایکی واسع دائره علاوه سیله توسیع ، و بو دائره‌لرك دیوارلرینه ، تاوانلرینه موزاییق اصولیله کندی غزا و محارباتی تصویر ایدر رسملر ترسیم ایتدیرمش ایدی . و اسحاق آنکه‌لوس ده ولاخرنه شاتوسی قربنه غایت متین برقله انشا ایتدیرمش ایدی. تاریخ مذکوردن اعتباراً ، ایمپراطورلر ولاخرنه محله‌سنه نقل مکان ایتمشلردر . قانتاقوزینوس ، بو سورك حصارینه (ولاخرنه سراینك شاتوسی) نامنی ویریبور ، دییورکه : « بو شاتو ، درونده یعنی حولیسنده بولنان خانه‌لرله برابر ، قانتاقوزینوس ك دامادی بولنان ایوانیس پاله‌ئولوغوس ه قرشی آچدیغی محاربهٔ داخلیه اثناسنده اهالی طرفندن استیلا و یغما ایدلمش ایدی .

مؤرخیندن قودینوس ك افاده‌سندن مستبان اولدیغی اوزره ، بو سرایه (بویوکلرك سرای معلاسی = آیوان سرای) دیرلرمش . بوندن ده آکلاشیلیورکه ، بو سرای کرك موقعاً ، کرك طرز انشاجه پك معلا و محتشم ایمش . زیرا ، حونیادیس ك ، ایمپراطور اسحاق آنکه‌لوس Isaac l'Ange حقنده یازدیغی براثرده ، اولوقت (بوکسك سرای) دینیلن ولاخرنه سراینده بر پنجره‌دن بحث ایدیلیور . بو پنجره‌دن سورلرك خارجنده و (فیلوپاتیون) ك [۳] یان طرفنده اولان ترلالر کورینوردی .

(عید تطهر) ده Fêtede Purification ، ایمپراطورلر ، معیتلرنده تبرداران خاصه [٤] بولندقلری حالده ولاخرنه کلیساسنه کیدرلردی . بو راده اجرا ایدیلان آیین روحانیدن صوکره ، بو معیت عسکرلری ، بالطه‌لر اوموزلرنده اولدیغی حالده بویوکلر سرایی قپوسنده صف بستهٔ احترام اوله‌رق حکمداری بکلرلردی . بو موقع ، پلانده [*] اشارتیله کوسترلمشدر .

بو محتشم سرای ، استانبولك فتحندن برآز اول اسکیسی کبی ، دقت و اعتنا ایله محافظه اولنه‌میوردی . چونکه مقام حکمداریده بولنان پاله‌ئولوغوسلر بوراسنی نظر دقتدن دور طوتمشلردی . [٥]

---

[۲] قره دکزدن یعنی خلیجدن مرمره ساحلنه قدر بر سور انشا ایتدیرن قومنینوس عائله‌سندن میخائیل‌در . بو سور استانبول آثار عتیقه تاریخنده (آناسطاس سوری) دیه مشهوردر .

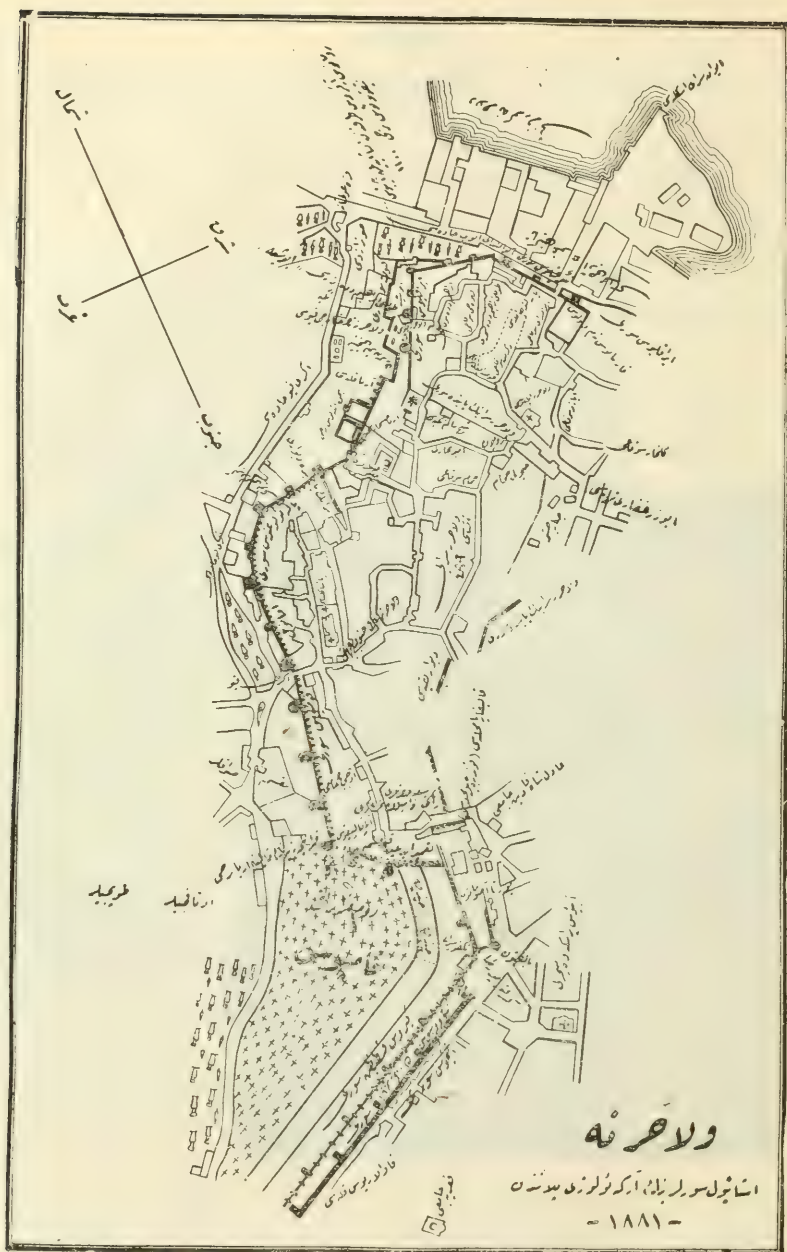
ایمپراطور بشنجی له‌ئون (ارمنی) ده میلادك (۸۱۳) سنه‌سنده ولاخرنه محله‌سنك اوکنه بر سور متین یاپدیرمشدی . قره جهتنده ، ته‌ئودوسیوس ك یاپدیردیغی سورك ولاخرنه محله‌سنه قدر اولان طولی (۵,۵۰۰) متره اولوب ، بو محله‌ده داخل اولدیغی حالده ، خلیج لیمانه قدر سورلرك طولی (٦,۵۰۰) متره‌یه بالغ اولوردی .

[۳] فیلوپاتیون Philopation -- (زوودوخوپیغی) Zoodocho Pighi یعنی بالقلی اطرافنده‌کی اووه‌یه فیلوپاتیون دینیلیوردی . بو اووه ، ولاخرنه‌دن تخمیناً ایکی ساعت بعد و مسافه‌ده اولوب روملر نظرنده پك محترم و مقدس طانیلوردی .

[٤] (وارنغ) Varengues تسمیه اولنان بو تبرداران ، بروتون ، جرمن و اسلاولردن مرکب بر فرقهٔ محافظه ایدی .

[٥] جلال اسعد بکك (اسکی استانبول) نامنده‌کی اثرنده ولاخرنه سرایندن بحث ایدرکن دنیلیورکه : « ایکنجی ته‌ئودوس بیزانس شهرینی بویوتمك ایچون سورلری انشا ایتدیردیکی زمان [٤۱۳] شهرك خارجنده شمال غربی جهتنده و خلیجه ناظر تپه‌ده ولاکرنه سرایی نامیله ینه بو اسمده بر سرای واردی . ایمپراطورلر آوه کیتدکلری وقت ، و بعضاً یازین بو سرایه کلیرلر ، و حتی برقاچ کون اقامت دخی ایدرلردی . ته‌ئودوس سورلری یاپلدیغی زمان بو سرای دیوارلرك خارجنده قالدی . آنجق ایکی عصر صکره بو سرایك جواری غلبه‌لکلشنجه ایمپراطور هراقلیوس (ایراقلی) طرفندن ولاکرنه دیوارلری یاپدیرلدی و بو سرای تحکیم ایدلدی .

موسیو شلومبه رژه‌ره کوره ، هراقلیوس دیوارلری یاپیلدقدن صوکره آرقه‌ده آرتق فائده‌سز قالان ته‌ئودوس دیوارلری ییقدیرلمشدر . »

ولاخرنه
- ۱۸۸۱ -

بناءِ عالیه ، خراب ومتروك برحالده بولنان بوسرای فتحی متعاقب ییقدیرلمش ، وبالکز شاتوسنك برقسم سوری دلنمشدر. آیوانسرای قپوسی جوارنده، ودها یوقرو صره‌ده بوسورك بقایاسی حالاموجود ومنظوردر.

ولاخرنه آیازمه‌سنك آرقه طرفنده وسداوزرنده کائن خنجرلی حمامه چیقارکن، ودهایوقاریلرده واکری قپویه طوغری قسماً خرستیان محلاتی آره‌سنده کوریلن سور بقایاسی وتملر ولاخرنه سراینه عائددر.

وقتیله، ولاخرنه سرایندن کلیسایه ایتمك ایچون برطاش مردیون واردی. بومردیون حالادخی موجوددر، سالف‌الذکر آیازمه‌نك آرقه طرفندن خنجرلی حمامه، شیخ‌ساه تکیه‌سنه و عوض افندی جامعنه برمردیوندن چیقیله‌رق کیدیلور.

خنجرلی حمامك بولندیغی یرده وقتیله (آیا پاراسکه‌وی) Ste. Paraskévi کلیساسی واردی.

عوض افندی جامعنك مبنی اولدیغی سورك ایلك برجی اسحاق برجیدر . ایمپراطور ایکنجی اسحاق آنکه‌لوس = ملك [١] طرفندن یاپدیرلدیغی بیان اولنان بو برج حالا ، منتظم برشکل وهیئتده طوریبور . بو قله ، ولاخرنه سراینك هم حبسخاسی، هم ده اقامتکاه اولمق اوزره انشا ایتدیرلمشدی . شکل و هیئتی اعتباریله استانبولك سائر قله‌لرینه بکزه‌مز، وشکل حاضرندن‌ده پك رعنا آکلاشیلیورکه، بوراسی، درونده اسکان ایدلمك اوزره یاپدیرلمشدر . بو قله‌نك ایوب سلطان ، اوتاقجیلر جهتنه ناظر اوچ بویوك پنجره‌سی واردر . بو پنجره‌لردن اورته‌ده‌کی پنجره دیکر ایکیسندن دها بویوکدر. حونیادیس‌ك افاده‌سنه باقیلورسه، اسحاق ، بو قله‌یی یاپدیررکن، اوتاریخده ولاخرنه‌نك خارجنده‌کی

عوض افندی جامعی

[١] ملك لقبیله مشهور ایکنجی اسحاق Isaac l'Ange ، (١١٨٥) ده ایمپراطور ایکن ، برادری آلکسیوس طرفندن (١٠ نیسان ـ ١١٩٥) ده خلع ایدلمش، وکوزلرینه میل چکدیرلمش ایدی .

کلیسالرك بعض مالزمهٔ انشائیه‌لرینی بوراده قوللانمش. بومالزمه، مرمر ستونلردن عبارت اولوب، حالا پنجره‌لرك آلات طرفلرینه، دیوار آره‌لرینه‌ده غیر منتظم برصورتده یرلشدیرلمشدر. [۲]

لونجه‌ده‌کی مریم آنا کلیساسندن آیوانسرای قپوسنه طوغری بروقتلر کومور مغازه‌لری اتخاذ ایدیلن ایکی بویوك کمرلی قپو، مؤرخیندن ته‌ئوفانیس ایله سه‌درەنوس‌ك افاده‌لرینه نظراً، ایمپراطور موریس = ماوریکیوس‌ك Maurice ولاخرنه‌ده یاپدیردیغی (قاری‌یه‌ن) Carien رواقلریدر. بو قپولرك دیوارلری اوستنه، موریوس، کندی اجراآتی نقش وحك ایتدیرمش ایدی. مشارالیه، بالاخره بو رواقلرك مالزمهٔ انشائیه‌سندن برقسمنی اورادن آله‌رق ولاخرنه‌نك عمومی حمامنی یاپدیررکن قوللانمش ایدی.

ولاخرنه‌نك ایچریسنه کیریله‌جك قپو — فوطو: جلال‌اوغون

Porte d'intérieur des Blachernes

اسحاق آنکه‌لوس بر جنك اتصالنده مشهور آنه‌ماس قله‌سی واردرکه، وقتیله‌دولت حبسخانه‌سی ایدی. برنجی کتابمزك ۲۶۵نجی صحیفه‌سنده تفصیلاتی کچدی.

ولاخرنه‌لر، حاکم برنقطه‌ده‌در. اطرافنی محیط اولان سورك طولی وسط درجه‌در. بویوك بر قپوسی حالا بوستانلر آرقه‌سنده [برنجی کتاب: رسم صحیفه ۲۵۶] قپالی اوله‌رق کوریلیور. بو

(۱۲۰۲) سنه‌سنده، اسحاق آنکه‌لوس‌ك اوغلی اوچنجی آلکسیوس آنکه‌لوس آتیلدیغی زنداندن قاچه‌رق اهل صلیبه التجا ایتمش، وندیك دوژی هانری داندولو Henri Dandolo نك واهل صلیبك استانبوله ورودلری، وبیزانسلیلرك

اسکی بویوك قپوسی ایدی. بوسورك اوچده قپوسی واردرکه، اك بویوکی والك مشهوری شهرك اسکی تحکیماتی قله‌سیدر. بوجوارده‌کی آیازمه‌نك بیزانسلیلر زماننده نه بویوك شهرتی اولدیغنی یوقاریده سویلدك.

(آییوس واسیلیوس لك آیازمه‌سی) La fontaine ste. de Basile نامیله تاریخده بر شهرت مخصوصه‌یی حائز اولان بو آیازمه‌دن و حوالیسنده کائن ابوشبه‌اخدری بر بسندن برنجی کتابمزده [ص : ٢٤٨-٢٥١] بحث ایتدك. اورایه مراجعت بیورلسون !

خجرلی حمامنك قپوسی اوزرنده حالا شو لوحه معلقدر :

طهارتله ایدر حقه ایرنلر

شفا بولور بو حمامه کیرنلر

ولاخرنه آیازمه‌سی، استانبول پاطریقلرندن صوفرونیوس زماننده، اوفاق برکلیسا حالنده توسیع ایدیلن دائره ایچریسنده‌در. ایچ قپوسی بالاسنده‌کی مرمره حك اولنمش عباره‌نك ترجمه‌سی بروجه آتیدر :

« ولاخرنه، وقتیله مقدس برعبادتخانه‌نك اقسام داخلیه‌سی غایت مزین ومطرا اولمغله برابر زیاده‌سیله محتشم »
« ایدی . بوندن طولایی ، زواری ، درون معبده کیررکن بهت و حیرت استیلا ایدرمش. اشبو بنا ، اخیراً »
« منهدم اوله‌رق برجهتی غسلخانه طرزینه افراغ ایدلمش ، اهل زیارتده اورایه کیدوب ییقانیرلرمش. برای »
« عبادت کانلره، بعدالغسل عرض تعظیمات ایتملری توصیه اولنورمش. اشبو عبادتکاه ١٨٦٥ تاریخنده پاطریق »
« صوفرونیوس زماننده ، کرید متره‌پولیدی دیونیسیوس.(بالآخره استانبول پاطریقی اولمشدر) معرفتیله »
« یورکی فوتیادیس و آنکاو حریزوستوموس ودیمتری نیقولوپوس لك نظارتلری آلتنده تأسیس اولنمشدر. »

ولاخرنه سرایی ، طوله باغچه، وباچراغان سرایلری کبی برسقف آلتنده متحد برنباداکدی، بعض ایمپراطورلر طرفندن مختلف زمانلرده علاوه‌ایدیلن دائره‌لرله برخیلی توسع ایتمش ایدی. جلال اسعد بکك - اسکی استانبول‌نده کوردیکم معلوماته نظراً ، بوسرای ، (٣٠٠,٠٠٠) متره مربعنه قدر برساحه‌یی اشغال ایدرمش. شوحسابه، کوره ، اکری قپو ایله ولاخرنه آیازمه‌سی آره‌سنده‌کی ساحه‌یی کاملاً اشغال ایدردی.

قیصر برنجی (امانوئل قومنینوس ١١٤٣ سنه‌سنده ، سلطان احمدده‌کی سرای کبیری بوتون بوتون ترك ایدرك ، کندیسنی دها امین برمحیطده بولندرمق اندیشه‌سیله ، ولاخرنه سرایینه کچمش اولدیغندن او تاریخدن اعتباراً بوراسی اهمیت کسب ایتمکه باشلامش ایدی .

هزیمت ومغلوبیتی اوزرینه ، شهره تعرض ایدلمش . وظهور ایدن حریق متعاقب استانبول اهل صلیب طرفندن آلنمشدر . ایشته بواثناده آلکسیوس فرار ایدرك، اسحاق آنکلوس تخته اقعاد ایدلمش ایدی . (١٨ تموز - ١٢٠٣). دردنجی آلکسیوس آنکلوس زماننده استانبولده بویوك قارغه‌شالقلر ظهور ایتمکله نیقولائوس قاناووس Nicolas Canabé اسمنده بری ایمپراطور اعلان ایدلمش ایدی . بوآرالق اسحاق آنکلوس اولمش ، اوغلی دردنجی آلکسیوس‌ده ، (آلکسیوس دوقاس مورزوفل) Alexis Lucas Murtzuphle طرفندن خنق ایدیلهرك، یرینه کندیسی کچمش ایدی [١٢٠٤]

فقط اهل صلیبك مکرر هجوم وصونلری واستانبولك ضبطی اوزرینه آلکسیوس فرار ایتمش ایدی . بووقعه اوزرینه (تەئودور لاسقاریس) Thédore Lascaris بالنتیجه ایمپراطور اعلان ایدلمش ایدی (١٢ نیسان - ١٢٠٤).

متین ویوکسك سورلرله چوریلمش اولان بو سرایك، داخلی متعدد واسع باغچه‌لری، مرمر وصوماکی ستونلی، دهلیزلی، رواقلی حولیلری، حکمداره مخصوص سلاملق وحرم دائره‌لری، معیت عساکرینك قیشله‌لرینی، متعدد کوچوك کلیسا وآیازمه‌لری واردی[١]...

اسحاق آنکه‌لوس وآناماس قله‌لری (یکرمی بش سنه اولکی رسمی)
Tour d'Isaac l'Ange, Tour d'Anéma

سرایك مبنی اولدیغی اراضی میل‌لی اولدیغندن، استناد دیوارلری وکمرلر انشاسنه‌لزوم کورولمش وبونلرك اوزرینه شاهنیشینلر بنا ایدلمش ایدی. بودیوارلر، وکمرلر، سور خارجی حالا موجود ومشهوددر.

دردنجی اهل‌صلیبك استانبوله‌تعرض وایکنجی حمله‌ده‌بوشهر قدیمی‌ضبط ایتدکاری زمان [٨-١٢٠٤ نیسان] اسحاق انکه‌لوس، اهل صلیب رؤساسنی بوسرایده قبول ایتمش ایدی.

اوزمان یازلمش تاریخلرك مطالعه‌سندن آکلاشیلدیغی اوزره، رؤسای مذکوره، باغچه‌لرك وسرایك لطافت واحتشامنه، دیوارلری تزیین‌ایدن موزاییقلرك، مرمر، صوماکی ستونلرك ظرافتنه حیران‌اولمشلرایدی.

بو أثناده استانبولده ویوك بریانغین ظهور ایدرك، برچوق مبانیٔ عالیه‌وخصوصیه‌یانمش، وبونك نتیجه‌سی اوله‌رق شهر یاغما ایدلمش، وبوحالدن فوق‌العاده توحش ایدن بیزانسلیلر فرار ایتمشلر ایدی. ایشته بووقوعات متوالیه اوزرینه، فلاندر دوقه‌سی بودوئن Baudouin استانبولده لاتین ایمپراطوری اعلان ایدلمش ایدی. [٨ نیسان - ١٢٠٤].

[٢] بو برجك ایچریسنی‌ده کزدم وتدقیق ایتدم. طرز انشاسی منتظم وپك متیندر، طوغله‌لرك ترتیب انتظامکاریسنه ذره قدر خلل کلمه‌مشدر. ایچریسی قات قاتدر. فقط، آره‌ده‌کی اخشاب قاتلر بوکون موجود دکلدر. مدخلی عوض افندی جامعنك حولیسنده‌در. ایچریسی طوپراقله طولمش اولدیغندن، کوچلکله کیریلور. (١٣٣٢) سنهٔ رومیه‌سنده استانبول سلطانیسی طلبه‌سیله برلکده بوراسنی زیارت ایتمش ایدك.

رنكارنك مرمرلردن ، آلچیلردن یاپیلمش درەلردن آقان صولر ، چاغلیانلر سرایك لطافت طبیعیەسنی آرتیران مصنوعات بدیعەدن ایدی .

ایمپراطور ، اهل صلیب رؤساسنی ، بوراده حضورینه قبول ایتدیکی زمان ، آنلرك انظار تقدیرینه وضع وتشهیر ایدیلن غایت قیمتدار ایشلمەلی قوماشلر ، فوق‌العاده مشعشع رسمی البسەلر ، آلتون وکوموش اشیا واوانی، فرنكلرك کوزلرینی قماشدیرمش ایدی . . .

بیزانس ایمپراطورلغنك ، سقوطیله ، استانبولده لاتین ایمپراطورلغنك تأسس وفلاندار دوقەسی برنجی بودوئەن Baudouin I ك لاتین ایمپراطوری اولەرق اعلانی [٢٣ مایس - ١٢٠٤] اوزرینه سرایدن فرار ایتمش اولان ایمپراطور بشنجی آلکسیوس دوقاس ، یقالانەرق شهرك هرهانکی مرقعندەاولدیغی تحقیق ایدەمدیکم برستونك اوستندن یره آتیلمش ایدی.

ایشته استانبولده لاتین ایمپراطوری اعلان ایدیلن بودوئەن ، بو سرایده اوطورمش ایدی . فقط ، برنجی کتابمزك مدخل قسمنده، برتفصیل بیان ایدلدیکی اوزره، پاچیمەریس ك قولنجه ، ولاخرنه سرایی بودوئەن زماننده ، اودرجه خراب اولمش ، مطبخ دومان وایسلریله او رتبه سیم سیاه کسیلمش ایدی‌که، ایچریسنده اوطورلمق قابل دکلدی، خلاصه، لاتینلر بوسرایك داخلنی برباد برحاله کتیرمشلردی.

بوحال خرابی ، استانبولده ایکنجی روم‌ایمپراطورلغی تکرار تأسس ایدنجەیه قدردوام ایتمشدر. سکزنجی میخائیل پالەئولوغوس ازنیقدن استانبوله عودت ایدنجه [١٢٦١] بو سرایك تعمیر و تزیینه اهتمام ایتمش و ترمیماتك اکمالنه قدر سلطان احمده‌کی سرای کبیرده اقامت ایلمش ایدی . بالآخره آلتنجی ایوآنیس قانتاقوزینوس، سلطان اورخان ایله عقد اتفاق‌ایدرك،قسطنطنیاده نظراً، استانبوله‌کیردیکی زمان، ایمپراطوریچه آننا ایله اوغلنی بو سرایه حبس ایتمش وفقط برآز صوکره (١٣٤٧) ، مومی‌الیها نائبهٔ حکومت آننا ایله تأسیس مناسبت وائتلاف ایتمش ایدی . قانتاقوزینوس ، تجاییی بیزانس تاریخلرنده مذکور اولان، بش وکیل آپوقاقوسی Apocauque اعدام ایتدیردکدن صوکره ، بوسرایده اوطورمش ، و کندیسیله زوجەسی أیرنی Irène نك رسم تقدیسی ده ولاخرنه کلیساسنده اجرا ایدلمش . [١٣٤٧] .

ایمپراطورلرك ولاخرنده اختیار اقامت ایتملرینك نتیجەسی اولەرق بوراسی معمور اولمش ، سلطان احمده‌کی سرای کبیر بالعکس خرابه یوز طوتمش ایدی .

حتی فلورانسەلی خریستوف بوندەلمونتی ، بو حادثاتك تاریخ جریانندن (٧٥) سنه صوکره (١٤٢٢) ، واستانبولك فتحندن اوتوز سنەدن فضله برزمان اول استانبولی زیارت ایتدیکی زمان ، قسطنطین سرایندن آرتق هیچ برشی قالمامشدی.

ذاتاً قسطنطین ك تأسیس کردەسی اولان سلطان احمده‌کی سرای ، ایمپراطورلر طرفندن ترك اولندقدن صوکره، یکیدن یکی‌یه انشاایدیلن سرایلره ملزمه یتشدیرمك ایچون، یواش یواش هدم ایدلمش ایدی...

استانبولك فتحندن یوز سنه صوکره ، یعنی قانونی سلطان‌سلیمان دورنده کلن [١٥٥٠] مشهورپیەرژیل، قسطنطین ك اسکی‌سرای محتشمندن هیچ براثروعلامت کورمەمش ایدی. بوذات، آت‌میداننده (ایپودروموس) قالان آثاری ذکر وتعریف‌ایدییور، وسرای کبیرك یالکز حدودینی بردرجەیه قدر تعریف وتعیین ایدییور .

خلاصهٔ کلام ، استانبولك عثمانلی تورکلری طرفندن فتحنه‌قدر ایمپراطورلر ولاخرنه‌سراینده‌اوطورمشلر، وحتی برروایته کوره ، صوك حکمدار اون ایکنجی قسطنطین پاله‌ئولوغوس ، فاتحك قرارکاهنی بوسرای معلانك پنجره‌لرندن ترصد ایتمش . . .

عوض افندی جامعی

ولاخرنه سراینك مبنی اولدیغی ساحه داخلنده‌کی مؤسسات دینیه میاننده عوض افندی جامعی‌ده معمار سنانك آثار مهمه‌سندندر. بوجامع ، استحق و آنه‌ماس قله‌لرینك اوسـتنده کائن اولدیغندن سور خارجی ، هرطرفدن کوریلور . بوجامعك اوراده ، وقتیله بولنمش اولان آثارك موقعنده انشا ایتدیرلمسنده‌کی حکمت ودوشونجه تفصیلدن مستغنی‌در.

عوض افندی ، علائیه‌لی ، (مناو قاضی) دیمکله معروفدر . استانبول قاضیسی اولمش ، ٩٨٩ سنه‌سی شعبانینك غره‌سنده آناطولی ، وبعدالعزل روم‌ایلی قاضیعسکری نصب ایدلمش ومأموریتده ایکن (ماتم‌اتقیا)= ٩٩٤ تاریخنك ذی‌القعده‌سنده ارتحالی وقوعبولمشدر.

اثر خیری اولان جامعك محرابی اوکنده مدفوندر ، مزارینك باش و آیاق طاشلری استوانه شکلنده ، فقط کتابه‌سزدر . کندیسی علمادن اولدیغندن (هدایه) و (مفتاح تفسیر بیضاوی‌یه)حاشـیه یازمشدر . قاضی عسکرلکدن انفصالی اوزرینه ، زماننده بعض ظرفا شومعنیدار تاریخی سویلمشلردر :

خبر عزلی کانجه مناوك اوغلنه دیر :
بنی اولدیردی بو غم قویمادی جسممده حیات
بزه شمدنکرو قوز کستنه صاتمق کورینور
دیدی تاریخنی اوغلی (آبابا پستل صات)

شوجناسلی قطعهٔ تاریخیه‌دن آکلاشیلدیغنه کوره، عوض افندی حریص جاه ومنصب وشهرت بری‌ایمش.

عوض افندی جامعنك حولیسنده، مشارالیهك اوغلی‌ده مدفوندر کتابه‌سی شودر :
قد انتقل المرحوم المغفور باقی چلبی بن عوض افندی ـ الواقع فی شهر رمضان المبارك لسنة ست تسع وتسعمائة ـ ٩٩٦ ـ

جامعك قربنده واکری قپو جهتنده برچشمه دها وار. غایت قابا یازی ایله محرر کتابه‌سنده: سر معمار حاجی مصطفی » ١١ ذی‌الحجه ١١٧٩ عباره‌لری اوقونیور.

عوض افندی جامعی جوارنده ، سوره یاقین چوقور محلده ، باغچه اورته‌سنده « اصحاب کزیندن عبدالله الحدری » مدفون اولمق اوزره ، کوچك برتربه کوریلیور. تاریخ هجرت : ٤٦.

جامعك قارشوسنده‌کی چشمه‌یی عوض افندی یاپدیرمشدر . تأسیساتندن مکتب ، مدرسه‌ده نامنی خیر ایله یاده وسیله‌در.

تاریخی چشمه

عوض افندی جامعنك حولی قپوسی قارشوسنده‌كی چشمه‌نك اساساً پك قدیم اولدیغی جهتله تحقیقاته‌مز. اعصار دیده برچنارك سایهٔ حضارتنه التجا ایتمش اولان بو چشمه محلی بیزانس تاریخنده‌ده مذكوردر. حتی نیكیفوروس فوقاس دییوركه: «ایلك پاله‌ئولوغوسلر زماننده (اون ایكنجی عصر) بوسرای اوقدر اهمال ایدلمش ایدی‌كه، حولیسنك اورته‌سنده بولنان چشمه‌ده محله قادینلری كاوب چاماشیرلرینی‌یقارلردی...» مؤلفین سالفه‌دن پاسپاتی‌ده، كنديدن قدیم اولان مورخلرك آثارندن استنباد ایدرك، بوچنارك سرای قیصرینك حولیسی اورته‌سنده بولنمش اولدیغی نقل و روایت ایدییور. بوچنار، آندرونیقوس زماننده موجود ایدی. [اون برنجی عصرك نهایتی].

ولاحرنه سراینه دائر اخیراً، استانبول روم مكتبی سابق معلملرندن پاپادوپولو طرفندن، (شارل دیل)ه كوندریلن بر مكتوبده دینیلیوركه:

ولاخرنه محله‌سنده اخیراً غایت مهم كشفیات اجرا ایدلمشدر:

دیوارلرله آنه‌ماس قله‌سی وعوض افندی جامعنك قپوسی اوكنده‌كی اسكی چنار آره‌سنده‌كی دار یول، تسویه ایدیلوركن، اللی متره‌دن فضله براوزونلقده پك مهم تمللره تصادف ایدلمشدر.

تمللر آره‌سنده، هرنوع مرمر پارچه‌لرینه تصادف ایدلمشدر. پرواز، چرچیوه، قپو اوست سوكه‌لری، دیره‌ك باشلق، وهرطرفی برمتره طولنده قاعده‌لر میدانه چیقمشدر. دیركك اوست طبانیله ستونك كووده‌سی ۰,۷۰ سانتیمتره قطرنده ایدی.

بومتین وعظیم تمللر، هرطرفی ۰,۳۸ كسمه‌طاش وطوغله‌لرله أورولمشدر. خرجی فوق‌العاده برصلابتده ایدی. اوزرنده بریازی بولنان طوغله‌یی الده‌ایتمكه موفق اولدم. یازیلر، اولدقجه تام، هیچ بوزولمامش، متین برتمیزلكده ایدی.

هیچ شبهه‌یوقكه، الكسیوس قومنینوسك سراینك بقایاسی قارشوسنده بولنیوروز: ایمپراطور آلكسیوسك سراینك، الیوم عوض‌افندی جامعیله امیربخاری تكیه‌سنك موقعلرندن باشقه برمحلده بولنمق احتمالی اولمدیغنی، ۱۹۲۲ سنه‌سنده كوسترمش ایدم.

ولاحرنه‌لر محله‌سنده اوچ طبقه سرای واردی:

۱ — قومنینوسلرك ولاحرنه‌لرده یرلشملرندن‌اول موجود اولان سرایلركه، كتاب‌المراسم‌ده مذكوردر.

۲ — ولاحرنه‌لرك یوقاری قسمنده، اولكی سرایلرك یاننده وغربنده، سورلرك یقیننده كائن اولوب، ایمپراطور آلكسیوس قومنینوس طرفندن انشا ایدیلن سرایلر.

۳ — ایمپراطور امانوئل طرفندن آشاغی طرفده دكز كنارنده یاپدیریلان سرایلر.

اهل صلیب رؤساسی، ایمپراطور امانوئل قومنینوسی ایلك زیارتلرنده، اهل صلیب قراركاهندن آتیلان بر اوق، ایمپراطورك تختی یاننده طوران برضابطی یارالامش ایدی. سرایك سورلر پك یقیننده كائن وآنی ستر ومحافظه‌ایده‌میه‌جك برحالده بولندیغنه بو بردلیلدر.

اسحاق آنكه‌لوس، ذاتنه اقامتكاه اولمق وسرایی محافظه ایتمك اوزره بالاخره، اوراده برقله یاپدیردی. بناءً علیه، اسحاق آنكه‌لوس قله‌سی حالا موجود، واخیراً اجرا ایدیلن كشفیات وحفریات قربنده‌در.

ولاخرنه‌نك پاناپيا كليساسى - آيازمه‌سى

Ste. Marie des Blachernes, l'Ajiasma des Blachernes

آيوانسرايده ، لونجه ديئيلن محلده كائن ولاخرنه آيازمه‌سنك بيزانس تاريخنده بويوك برشهرتى ، اوراده ، بعض اكابر عيسويه‌نك عظام و رميم وسائر بعض متروكاتى Relique محفوظ اولمسندن طولايى خلق نظرنده مستثنابرموقع قدسيسى واردى. بوتون اثرلرده ، براهميت مخصوصه ايله بحث ايديلن ولاخرنه كليساو آيازمه‌سى حقنده مختلف آثاردن اخذ واقتباس ايلديكم معلوماتى بروجه‌آتى درج ايدييورم :

اونجى عصرك برنجى نصفنده استانبولده ياشامش اولان تهٔودوروس آناغنوستيس (قارء معناسنه‌در) ودها سائر بعض مؤخر وقعه‌نويسلرك افاده‌لرينه نظراً ، ولاخرنه كليساسى ، ايمپراطور ماركيانوسك زوجه‌سى پولكه‌ريا Pulchérie طرفندن ، زوجى ، مشاراليه ايمپراطورك بدايت حكومتنده ، [٤٥١] سنه‌سنده انشا ايدلمشدر [١] . پك متقى برقادين‌اولان پولكه‌ريا ، حضرت مسيحك اعلاى نام وشانى ايچون كوچوك معبدلر انشا ايتديرمش ايدى ، فقط ولاخرنه‌ده ياپديرديغى پاناپيا كليساسى ، رنكارنك مرمرلرينك رونق ولطافتى اعتباريله بالخاصه شايان دقت ايدى [٢] .

مورخ پروقوپيوسك نقل‌ايتديكى ديكر برروايته كوره، ولاخرنه كليساسى،ايمپراطور برنجى ايوستينيانوسك اثرهمتى ايمش . [٥٢٧-٥٦٥] . پروقوپيوس ، هيچ اولمزسه ، ولاخرنه كليساسنك طولانى شكلنى ، مركز قبه‌سنك آلتنده‌كى صردوارى ستونلرينى ، و اليوم روم كليساسنك و مشهور آيازمه‌سنك بولنديغى خليج جوارنده‌كى موقعنى ، دها اون‌برنجى عصرده قطعيتله كوسترمش اوليور. ديمك كه ، بوكليسا، وقتيله بازيليك طرزنده [غلطه‌ده‌كى عرب جامعى ، صماتيه‌ده اميراخور جامعى ، حكيم اوغلى على‌پاشا قربنده ، پاناپياغورغو ئه‌پيقوئوس ، فنارده پاطريقخانه كليساسى ودها سائره كبى] ايمش .

اوچنجى برروايته نظراً‌ده، ولاخرنه كليساسى،ايوستينيانوسك سلفى برنجى يوستينوسك هنكام حكومتنده انشا ايتديرلمش . [٥١٨-٥٢٧] [٣].

[١] ئه‌به‌رصولت : بيزانس مقدسلرى : ٩٢١ . ١

[٢] Cf. Théodore Lecteur, Eccl. Hist. 4,5 Théophanes chron., éd. de Boor, p. 105

[٣] پروقوپيوسك متننده ، برجملهٔ معترضه كوريليوركه ، بوجمله ، واتيقانده‌كى برپازمه اثرده مندرجدر . بوعباره ، بوكليسا ، برنجى يوستينوسك هنكام حكومتنده انشاايدلديكنى اشراب ايدييور . كذلك برمجموعهٔ اشعارده، كليسانك بناسنى برنجى يوستينوسه عطف ايدييور .

بناءً‌عليه ، بوايكى شهادتى نظر دقته آله‌رق «كليسانك برنجى يوستينوس زماننده انشا ايدلمش اولديغى نتيجه‌سى چيقاريله‌بيلورمى ؟

[I. Papadopoulos, Αἱ Βλαχέρναι , Constantinople 1920, p. 19 s.]

بونقل وروايتله ، كليسانك پولكه‌ريا طرفندن انشا ايتديرلديكنه دائر اولوب پروقوپيوسك معاصرى بولنان ته‌ئودوروس طرفندن اخطار ايديلن روايت آره‌سنده برتضاد كوريليور . بوكليسا ، اشاغيده كوريله‌جكى اوزره ، برنجى يوستينوس‌ايله برنجى ايوستينيانوسك هنكام حكومتلرندن اول موجود بولنمش اوله‌جق. شوحالده ، بو ايكى حكمدار، كليسايى تعميرايتمكله اكتفا ايتمش اوليورلر ديمك .

ایکنجی یوستینوس [٥٢٧-٥٦٥]، بری شمال جهتنده ، دیکری جنوب طرفنده اولمق اوزره کلیسایه ایکی حجره Abside علاوه ایدرك اوتاریخدن اعتباراً معبده صلیب شکلنی ویرمشدر . [١]

اون بشنجی عصر ابتدالرنده استانبولی زیارت ایتمش اولان اسپانیالی قلاویژونك افادهسنه باقیلورسه ، کلیسانك اوچ قبهسی وارمش . مرکز قبهسی دیکرلرندن هم بیوك ، هم یوکسك [٢] دیکر ایکی قبهسی ایسه ، دها الحاق ایمش . بوایکی قبهنك آلتندهکی دائرهلردن دهلیزلر واسطهسیله آصل بیوك قبهنك مبنی اولدیغی مرکزی دائرهیه چیقیلورمش . کلیسانك ایچریسندهکی ستونلر « یشیل عقیق » دن Jaspe vert ، قاعدهلریده بیاض مرمردن ایمش . دیوارلر ، نصف ارتفاعه قدر ، مختلف رنکده عقیق طاشندن یاپلمش لوحهلرله مستور ومزین ایمش » .

مرکز قبهسنك تاوانی مربعلره تقسیم اولونمش ، وغایت ایجه آلتون ایله تزیین قلنمش ایدی . قبهنك اوستی قورشونه اورتولمش ایدی . عین تاریخده استانبوله کلمش اولان سیاح (برتراندون) [٣] ده ، بونلرینی سلپولرینه اصلا قیاس قبول ایتمیهجك بر نفاست ولطافتده مرمرلرله دوشنمش ، داخلاً انواع نقوش وتصاویر ایله مزین برحالده کورمش اولدیغنی کتابنده یازییور .

تعریفات واقعهدن آکلاشیلدیغنه کوره ، ولاخرنهنك پاناغیا کلیساسی ، اوچ قبهلی ، و داخلاً طبقهلی بازیلیك طرزنده ایدی . آلتنجی عصرك ایکنجی نصف اخیرنده کلیسا ، صلیب شکلنده برمعبد حالنده تعدیل ایدلمش ایدی . بومعبدك ، برنجی یوستینوس ایله برنجی ایوستینیانوس طرفلرندن انشا ایتدیرلدیکنه دائر اولان روایته ، یوقاریده اسمی کچن تهئودوروسك ودیکر بعض وقعه نویسلرك بیانات و اخباراتی بریرینه اویمیور . بونلر ، معبدك بشنجی عصرك اواسطنده انشا ایدلدیکنی سویلیورلر .

بو مؤلفلرك افادهلرینه باقیلورسه ، ایمپراطوریچه پولکریا ، ولاخرنه کلیساسنی ، ایمپراطور مرکیانوسك بدایت حکومتنده [٤٥٠-٤٥٧] یاپدیرهرق ، اورایه حضرت مریمك کوملکنی محتوی صندوقچهیی قویدورمشمز . بوکوملك ، قدس شریفدهکی (یهسیمانی) کلیساسنده [٤] بولنمش ، وبالاخره بیزانسه کتیرلمشدر .

مریمك کوملکنه دائر استانبولده برروایت ، کوملکك اولجه محفوظ بولندیغی مملکت ، استانبوله کیفیت وواسطهٔ نقلی .

بوکوملکه دائر استانبولده ، اولدقجه مهم دیکر بر روایت دوران ایدییوردی : روایت ایدرلردی که ، ایمپراطور برنجی لهئونك زمان حکومتنده [٤٥٧-٤٧٤] پاتریچیلردن غالبیوس Galbius ایله قندیدوس Candius

---

[١] cf. Theophanes Chron. p. 244

[٢] استانبولدهکی علی العموم کلیسالر بوطرزدهدر : قمریه ، زیرك ، فتحیه ، فنارده ، لالهلیدهکی بودروم نام قدیم معبدلر ایله فناردهکی قانلی کلیسا و سائره هپ بوشکل و طرزدهدر . استانبولدهکی قدیم کلیسالرك داخلی بوطرز معماریدهدر :

[٣] Le Voyagé d'outremer de Bertrandon de la Broquière. Paris. 1892. p. 168

[٤] قدس شریفده یهسیمانی کلیساسی L'église de Gethsémani à Jérusalem روایته نظراً ، حضرت مریم ، صیدا معبدنده وفات ایتمیوب ، یهسیمانیده ارتحال ایتمش . ئهبهرصولتك ، ایپوس اسحق ایله آکیلاووسك تاریخچهٔ حیاتنه دائر یازدیغی اثرده بوخصوصه دائر تفصیلات واردر . پارس . ١٩٠٢ ، ص : ٣٤-٣٣ .

Ebersolt: Les actes. de St. Jacques, et les acts d'Aquilas. Paris 1902, p. 33-34

نامنده ايكى ذات حوالئ مقدسه‌يى زيارت ايتمك مقصديله فلسطينه كيتمشلردى. جليله Galileé [١] قطعه‌سنده كائن كفرناعوم Capernaum بلده‌سنه كلدكلرى زمان ، لباس مريمك بالتصادف خانه‌سنده كيجه‌لدكلرى بر يهودى عورتنك يدحفظ وامانتنده بولنديغنه واقف اولمشلردر . لباسك محفوظ اولديغى تحته صندوقچه‌نك اولچوسنى الدقدن صوكره قدس شريفه كلمشلر ، و اوراده ، يهودى قاريسنك خانه‌سنده كوردكلرى صندوقچه كبى بر صندوق ياپديروب، تكرار كفرناعوم بلده‌سنه عودتله، اولجه مسافر اولدقلرى يهودينك اوينه نازل اولمشلردر. اوراده ، بالتقريب ، كوملكك محفوظ اولديغى صندوقچه‌يى الوب ، يرينه قدسده ياپديردقلرى صندوقچه‌يى براقشلر ، ومظهر اولدقلرى حسن قبولدن طولايى اختيار يهودى قادينه كمال حرمت و نزاكتله وداع ايتدكدن صوكره استانبول يولنى طوتمشلردر . بيزانسه كلدكلرنده ، بو اماتى ولاخرنه محله‌سنه براقشلر ، وبوراده بالاخره حواريوندن پتروس ـ مارقوس [كوچوك مصطفى پاشاده ، عتيق مصطفى پاشا جامعيدر] ، كليساسنى ياپديرمشلردر [٢] .

بو مسئله ، استانبولده خلق بيننده شايع اولونجه ، سالف الذكر پاتريجيلر ، كيفيت كشفدن ايمپراطورى خبردار ايتمكه قرار ويرمشلردر .

مسئله‌دن خبردار اولان لهئون ، ولاخرنه محله‌سنده بركليسا ياپديره‌رق حضرت مريمك كوملكنى برمحفظه درونده اورايه وضع ايتدى . كوملكك اوكليسايه وضعى كيفيتنى تذكر وتخطر ايتديرمك مقصديله ، هرسنه تموزك ايكنجى كونى بويكى معبدده مراسم مخصوصه اجرا ايديلوردى .

بناءً عليه ، اوته‌دنبرى ديللرده دائر اولان عنعنه‌يه نظراً ، حضرت مريم نامنه ولاخرنه‌ده ايكى كليسانك موجود اولديغى صراحةً آ كلاشيليور . برنجيسى ؛ بويوك كليسا ديدكارى بازيليك‌دركه ، « مادرالله»ك كوملكنى

[١] جليله = غاليله، فلسطينك ، اسكى بر ايالتى اولوب، حضرت عيسانك نشرديانت خصوصنده‌كى تلقينات وارشاداتنه صحنه اولمش برقطعه‌در .

باشليجه‌شهرلرى‌شونلردر: ناصريه Nazareth پطوله‌مايس Ptolemais صفوريه Séphoris، قانا = كنعان Cana، كه حضرت عيسى ، اعتقاد مسيحيونه كوره بوراده ، كوپلرده‌كى صويى شرابه تحويل ايتمشدر .

قونيه‌ده ، مكتب اعدادى مديرلكنده بولنديغم زمان [١٣٠٩] ، مركز ولايته برچق ساعت مسافه‌ده (سله) قصبه‌سنده برخرستيان عائله‌سنك دوكوننه دعوت ايدلمش ايدم . عقدنكاح اصولاً وتماملاً كليساده اجرا ايديله‌جكى جهتله ، بن‌ده مدعوين ميانده اورايه كيتدم . اثناى عقدده پاپاس ، فصيح برتوركجه ايله، حضرت مسيحك معجزاتى ميانده ايشته بومعجزه‌يى‌ده ذكر ايدركن : « عيسى افندمز ، كوپلرده‌كى صويى شراب ايلدى ... » ديه‌رك كلين‌وكوكى‌يى تقديس ايلمش ايدى .

سله‌ده‌كى كليسانك ايوستينيانوس‌ك زمان حكومتنده ، فقط آياصوفيه‌دن اول انشا ايتديرلديكى روايت ايديليور. مهم بربنادر .

بتوليه Béthulie ، كفرناعوم Capharnaüm ده بلاد مشهوره‌سندندر (كفرچفتلك معناسنه‌در) .

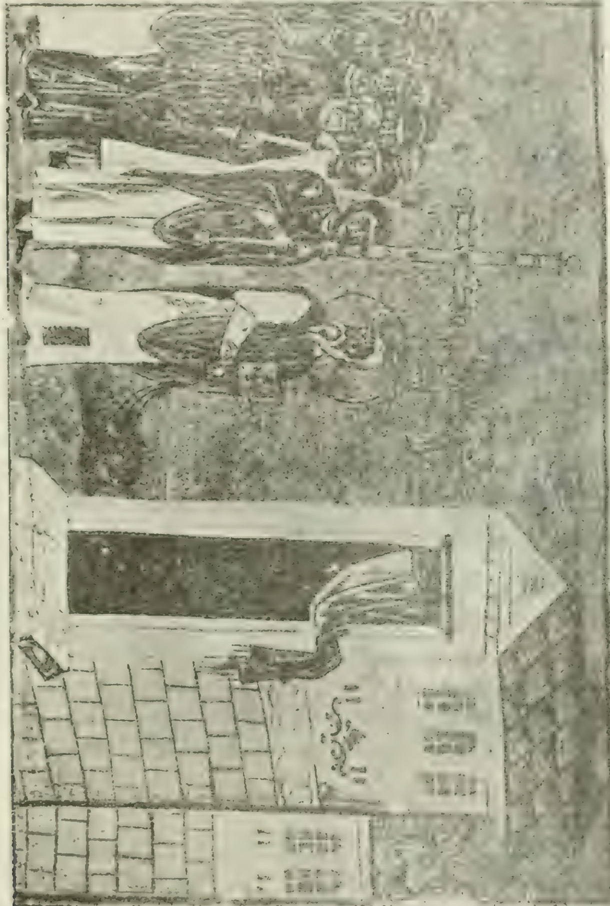
كفرناعوم ، يه‌نيساره‌ت Génézareth كولنك يقيننده‌ووادئ الشريعه Jourdain قربنده‌در. كفرناعوم، وقتيله تجارتجه پك معمور ومترقى بربلده ايمش . حضرت عيسى ، كنديسنه نبوت‌تبليغ وتوجيه اولنمه‌دن، بوراده برمدت اوطورمش ايدى.

[٢] بعض اثرلرده ، مذكور پاتريجيلرك ، قميص مريمى ، يهودى قاريسنك اونده ، بولدقلرى غاليله قطعه‌سنده كائن قصبه‌نك اسمى اشارت ايدلمه‌مشدر . فقط ، استانبول كليساسنك برتقويمنده كوريلن ديكر برفقره‌سنده [Ibid., p. 935, 31, août, syn. sel.] غاليبوس ايله قانديدوس‌ك قميصى ، كفرنوم بلده‌سندن كتيردكلرى مذكوردر .

وقعه‌نويسلرك روايتلرينه باقيلورسه ، قميص مريم قدس شريفده بولنمشدر .

Léon grammairien, Ghron. éd, Bonn, p· 114, Isel, Chron. éd.Bonn, p 42; Cédrenus. éd.Bonn, t. 1,p. 614]

linceul حفظ ایتمك اوزره ٤٥١ سنه‌سنده مرکیانوس‌ك زمان حکومتنده ، پولکه‌ریا طرفندن انشا ایدلمشدر. دیکری‌ده : فلسطیندن کتیریلان لباس مریمك حفظی الچون برنجینك زمان انشاسندن صوکره برنجی له‌ئون طرفندن [٤٥٧ — ٤٧٤] یاپدیریلان معبددر . بوکلیسا قبه‌لی ایدی .

ولاخرنه‌نك مریم کلیساسنه کیدن بر آلای روحانی
ایکنجی واسیلك تقویمندن بر مینیاتور
Procession à l'église de la Vierge des Blachernes
Miniature du Ménologe de Basile II

(بالیون (اوکالت) ، اوموفوریون ، ویا مفوریون) [١]ناملریله معروف اولان بولباس ، یکپاره ، یك رنك یوکدن معمول ایدی .

[١] بالیون pallion یاخود اوموفوریون ، یاخود مافوریون دیدکلری آغر باشلی matrones بیزانس قادینلرینك اوموزلرینه آلدقلری اوزون براورتی ایدی . روم اورتودوقس پاپاسلرینك اورتوندکاری omophorion دینلن اوزون قوماش پاره باشقه‌در . ته‌ئوفانیس ایله دوقانژ ، بوقوماش پاره‌یه دائر اثرلرنده ایضاحات ویریورلر .

برنجی (لەئون) بولباسی، ارغوانی رنکده برایپك بوغچەنك ایچریسنه قویمش، واوزرینی مهرحکمداریسی ایلهتختیم ایتدکدنصوکره آلتون وکوموشدن معمول برصندوقچه درونەوضع ایتدیرمش‌ایدی. بوصندوقچەنك ایچریسنده، پرلانطەدن معمول ایکنجی برمحفظه، و بوایکنجی محفظەنك ایچریسندەده کوچوك بر محفظه دها واردی‌که، حضرت مریمك لباسی ایشته، بونك ایچریسنده ایدی. بو محفظەدن بلا انقطاع لطیف بررایحه انتشار ایدر ایمش.

بولباس، باشی واوموزلری اورتن، برنوع قادین مانطوسی ایدی [١]. لباسك بوکوچوك کلیساده محفوظ اولمسی، برچوق هاجینك اوراسنی تهالکه زیارتلرینه بادی اولدی. هاجیلر نورایه کلوب مریمك لباسنی اوپر، کوزلرینه، یوزلرینه سورەرلردی. کمال خشوع ایله وقوع بولان بوزیارت، استانبولك عثمانلی تورکلری طرفندن فتحی آننه قدر بلا انقطاع دوام ایتمشدر [٢].

برایکی دیوار پارچەسیله آیازمەسی قالەبیلمش اولان بو کوچوك مقدس Sanctuaire، زمان فتحه قدر پایدار اولەبیلمش ایدی [٣].

یوقاریده‌کی تفصیلاتدن آکلاشیلاجغی اوزره، ولاخرنه کلیساسی چفته برمعبد ایمش. استانبولك مبانیسی حقنده برچوق قیمتدار معلومات أعطا ایدن (کتاب‌المراسم)، مبانئ مذکورەنك طرز انشاسنه واسلوبنه، ومحتوی اولدقلری خزائنه دائر مورخلرله سیاحین طرفندن ویریلن تفصیلاتی اتمام ایدییور.

بیزانس خاندان حکمداریسی، حضرت مسیحك معبده تقدیمی (ئی‌پاپانتیس) Hypapantis [٤]، مراسمنك یوم اجراسی اولان ایکی شباطده، جمعهٔ مقدسده، نوم مریمه [٥] مصادف اغستوسك اون‌بشنده ونهایت استحمام مقدس مذهبنك [٦] تجیل ایدلدیکی کونده بوکلیسایه کلیردی.

قودینوسك (اوفیچی) De office نام اثرنده مذکور اولدیغی وجهله، اون دردنجی عصرده، ایمپراطور، یالکز حضرت مسیحك معبده تقدیمی وجناب مریمك وضع لباس [٧] مراسمنده (٢ تموز) حاضر بولنمق اوزره بوکلیسایه کلیردی.

آثارمتقدمەده، پولکەریانك یاپدیریغی اصل کلیسا، یعنی بازیلیك‌ایله برنجی‌لەئون طرفندن انشا ایتدیریلوب، حضرت مریمك قمیصنی محتوی اولان بویوك کلیسا نامیله معروف بناایله علاوه ایدیلن قسمك باشقه باشقه بنالر اولدیغی واضحاً بیان ایدیلیور.

---

[١] پەللوس (اورتو)، پینەکیون آماتیون (زنه لباسی) دیمکدر.

[٢] برچوق موسقوف هاجیلری حضرت مریمك کوملکندن ماعدا، قوشاغی‌ده اوراده محفوظ اولدیغی، نوغورودلی انطوانده کوملکدن وقوشاقدن باشقه، باش واوموزلری اورتمك اوزره بر آتقینك‌ده محفوظ اولدیغی خبر ویرییورلر. انطوان، بوآتقی‌یه «مافوریون maphorion دییور.

[٣] پاسپاتیس: استانبول. ١٨٨٧. ص ٣٩٤ـ٣٩٠. مورتمان Esquisse Topopraphique de Const. لیل. ١٧٩٢، ص ١١ـ٣٨.

[٤] Présentation du Christ au Temple

[٥] Dormination de la Vierge

[٦] rite du bain sacré اون دردنجی عصرده، ایمپراطور یالکز (ایپاپانتیس) دینلن یورطی کونده ولباسك کلیسایه وضعی کیفیتنی تخطر ایتدیرمك اوزره اجرا ایدیلن مراسم وآینده کلیسایه کلیرلردی.

[٧] Déposition du vêtement de la vierge

بو ایکنجی بنا ، (صندوقچهٔ مقدس کلیساسی) [۱] نامیله معروف اولوب ، برنجیسی کبی بازیلیك طرزنده دکل ، یوقاریده سویلندیکی کبی ، دائروی، قبه‌لی بر بنا ایدی .

محافظهٔ آثار عتیقه انجمنی تحریراتندن ۱۳۳۳

ولاخرنه آیازمه‌سی

L'Ajiasma des Blachernes

طرز معماریسی اعتباریله مبانیٔ مهمه‌دن اولان بو کلیسانك برصوك جماعت مجلسی narthex واردی [۲] .

[۱] Eglise de la sainte-Châsse

[۲] ایمپراطور، کلیسایه برلکده کیرمکه مجبور اولدیغی پاطریقه ، صوك جماعت محلنده انتظار ایدردی . ایمپراطور ، مقدسه وظیفهٔ دینیه‌سنی ایفا ایتدکدن صوکره ، عینی طریقله یعنی صوك جماعت محلندن چیقاردی .

بوتون کلیسالرده کورولدیکی کبی بویوك معبدك ایچریسنه (مقدس قپولر) [۱] دن کچیلیوردی . وعظ ونصیحته مخصوص کرسیده ambon کلیسانك اورته یرنده موضوع ایدی .

بو واسع بازیلیکك فوقانی طبقه‌لری ، مقصوره‌لری واردی . بورالره صوك جماعت محلنده بولنان بر مردیونله چیقیلیوردی . بوطبقه‌لر کنیش ایدی ، وبر کوچوك معبدله ، ایمپراطوره مخصوص بر حجره‌سی ، محفلی واردی [۲] .

بوطبقه‌لر ، بویوك وکوچوك آیاصوفیه جامعلریله زیرك کلیساجامعنده اولدیغی کبی ، طرفینده یعنی جناحلرده‌کی قبه‌لی دهلیزلرك اوستنده مبنی ، وجهه‌لری مرکزی قبه‌یه ناظر ایدی . (محفظهٔ مقدسه کلیساسی) ندن طوغریدن طوغری‌یه بویوك کلیسایه کچیلیوردی [۳] .

بویوك کلیساده اولدیغی کبی ، بونده‌ده مقدس قپولر ، مقدس sanctuaire ، برده محراب واردی . بونلردن باشقه ، بر صوك جماعت محلی [٤] وبویوك کلیسانك یوقاری طبقه‌لریله اتصال ایدن مقصوره‌لریده موجود ایدی . بر نوع محفل اولان بوطبقه‌لرك ایمپراطوره مخصوص یملك صالونی triclinium ، برده اوطه‌سی واردی [٥] .

تعریفات واقعه‌دن مستبان اولدیغی اوزره ، بوطبقه‌لرك اولدقجه واسع اولمسی لازم کلیر . صوك جماعت محلیله ، مقدسیله [٦] ، فوقانی دهلیزلریله ، قمیص مریمك محفوظ اولدیغی کلیسا ، علی العاده بر عبادتخانه دکل ایدی [۷] . بوراسی ، حقیقی بر معبد اولوب ، مدور الشکل وبویوك بازیلیکه یاصلانمش بر وضعیتده ابعادجه بوندن دها آز کوچوك اولمقله برابر ، جسامتجه خاطری صاییلور بر بنا ایدی .

قبه‌سی ، بویوك بازیلکك اوك طرفنی تشکیل ایدن قبه‌لری اورته‌ن سقفه همان متصل ایدی . والحاصل ، طرز معماریسی اعتباریله بوچیفته کلیسا ، اسکی بیزانسك معابد مشهوره‌سی میاننده اك مهملرندن بری ایدی .

بوراده متروکات مقدسه‌دن ماعدا ، غایت مهم تصاویرده واردر .

* * *

[۱] ایمپراطور ، یاننده پاطریق بولندیغی حالده ، کلیسانك اورته‌سندن یورویه‌رك ، کرسینك یانندن دولاشه‌رق محرابه کلیر ، ابواب مقدسه اوکنده طورور وبوواسطه ایله مقدسه کیرردی .

[۲] ایمپراطور ، محرابدن چیقدقدن صوکره ، کلیسانك اورته‌سندن بالمرور صول جماعت محلنه داخل اولور . واوراده‌کی مردیوندن یوقاری طبقه‌لره چیقاردی . اوراده‌کی خصوصی مسجدده ، کلیساده اجرا ایدیلن آیینی استماع ایدر . وپاطریقك ویردیکی نان مقدسی ییدکدن صوکره ، دائرهٔ خصوصیه‌سنه چکیلور ، ومعیتی مأمورین و رجالنكده عین وظیفه‌یی ایفا ایتملرینه انتظار ایدردی . کلیسانك یوقاری طبقه‌لره موصل اولان حلزونی مردیونی دیکر براثرده‌ده مذکوردر .

[۳] ایمپراطور ، بویوك کلیساده ادای طاعت ایتدکدن صوکره ، مقدس محفظه‌نك موضوع اولدیغی کلیسایه کیرردی .

[٤] ایمپراطورلر ، قمیص مریمك محفوظ اولدیغی کلیسانك صوك جماعت محلنه کیرر ، ابواب همایوندن بالمرور محرابه داخل اولورلرزی .

[٥] بویوك کلیسانك فوقانی بولنان دهلیزلرنده‌ده ایمپراطور ، بالاخره ، محفظهٔ مقدسه‌نك تریقلینوسی طریقیله کچردی .

[٦] مقدس دیه ترجمه ایدیلن Sanctuaire چیقینتیلی محرابك اوکنده‌کی تحته بولمه‌در . بویوك آیاصوفیه‌ده مقدس ، منبرك اتصالنده‌کی قپو ایله ، قارشوسنده بولنان محفلك آلتنده‌کی کرلی قپو آره‌سنی وصل ایدن بر بولمه ایدی . بوبولمه معبدك جامعه تحویلی اوزرینه قالدیرلمشدر . بو بولمه‌نك آرقه‌سنده بر ماصه autel ، بونكده کریسنده چیقینتیلی محراب abside قسمی واردی .

[۷] نوغورودلی انطوان ، حضرت مریمك لباس وقوشاغنك جناحده‌کی کوچوك کلیساده بر محفظه درونده بولندیغی خبر ویرییور . انطوانك بوراده بحث ایتمك ایسته‌دیکی کلیسا محفظهٔ مقدسه کلیساسیدر .

ولاخرنه آیازمه‌سی
L'ajiasma des Blachernes

بت شکن بشنجی قسطنطین قوپرونیموس‌ك دورهٔ حکومتنده [۷۷۵-۷٤۱] مغدوراً اعدام ایدیلوب اعزهٔ نصارا میانه ادخال ایدیلن کنج آییوس استه‌فانوس‌ك حیات خصوصیه‌سندن بحث ایدن استانبول کلیساسی دیاقوسی‌استه‌فانوس، بوکلیسانك دیوارلرینی تزیین ایلین موزاییقلردن مختصرا بحث ایدیور. بوموزاییقلر، حضرت مسیحك ولادتندن، حادثهٔ عروجه، عید خمسینه، ودها بر چوق معجزاته متعلق صفحات‌تاریخیه‌یی تصویر وتمثیل ایدردی.

اسمی کچن بشنجی قسطنطین، دینی ماهیتده اولان بوالواح وتصاویری حك وتخریب ایتدیره‌رك یرلرینه نباتات وحیواناتدن متشکل نقوش وتزیینات اقامه ایلدی. بوتزیینات ایسه، آغاجلردن، صارماشیق داللرندن حیوانات وحشیه‌دن، قوشلردن، ازجمله طورنا، قوزغون، طاووس‌قوشلری رسملرندن‌عبارت ومتشکل‌ایدی.
بو معلوماتی ویرن دیاقوس دیورکه: «کلیسا بوحال وشکلیله بر سبزه باغچه‌سنه، وبویوك بر قوشخانه‌یه بکزه‌مش‌ایدی.»

ایمپراطور، اوچنجی رومانوس‌أرکیروس زماننده [۱۰۳٤-۱۰۲۸] مریم آنا کلیساسی تعمیرواحیا ایدلدی، وبوأثناده دیره‌ك باشلقلری آلتون وکوموشله طلا وتزیین ایدلدی.

مریمك معجزنما تصویری

ایمپراطور زماننده کلیسانك تعمیری اثناسنده، دیوارك بر یرنده‌کی صیوا قازیلورکن آلتندن تخته اوزرینه ترسیم ایدلمش برتصویر میدانه چیقمشدر. بو تصویر، مریمی قوجاغنده حضرت مسیح بولندیغی حالده ارائه ایتمکده‌در.

بوتصویرك، سالف‌الذکر بت‌شکن بشنجی‌قسطنطین‌قوپرونیموس زماننه پیوسته اولدیغی ادعاایدنلربولنمش، واو قدر زمان حسن محافظه ایدلمش اولمسی موجب حیرت کورولمشیدی. فقط، ولاخرنه کلیساسی، حضرت مریمك برتصویری بولنمش اولمسندن طولایی، بالخاصه اکتساب شهرت ایتمش ایدی. هرکس کلیر، بوتصویرك اوکنده طورور، وپرورده ایلدیکی آمال ومقاصد خفیه‌سنك تحقق ایچون تضرعده بولنوردی.
بوتصویر، معجزنما برتصویر ایدی، واوکنده برپرده آصیلی ایدی، وبوصورتله انظار ناسدن تماميله مستور بولنوردی. بعض زمان بوپرده آچیلور، واووقت تصویر مریم کوریلور، وبرحادثهٔ معجزنما اولمق اوزره‌کندیلکندن‌تکرارقپانیردی... اوزمانك‌خرستیانلرنجه بودرجه حائز شهرت‌وقدسیت اولان بوتصویرنره‌ده ایدی؟... بوتصویرك پاتریچی، اوچنجی رومانوس‌آرکیروس [۱۰۳٤ - ۱۰۲۸]طرفندن کشف وتعمیرواصلاح ایدیلن رسم اولدیغی ظن وتخمین ایدیله‌بیلیر. بو مشهور و نامدار تصویرك هرحالده بویوك بازیلیکك محرابنده بولنمش اولمسی لازم کلیردی. بوتصویر، خلقجه اوقدر معروف ومحترم ایدی‌که، بوشهرت‌قدسیت‌پروریسندن ناشی اصل محرابده، موقع احترامده بولنمسی اقتضا ایدرایدی.

طقوزنجی قسطنطین مونوماحوس‌ك [۱۰۲۸ - ۹۷٦] زماننده ضرب ایدیلن برسکه‌ده کورولدیکی کبی، (ولاخرنی تیسا) la Blachernitissa یعنی، مریمك، کوکسنده‌مسیحك‌رسمی‌اولدیغی‌حالده‌نیازوتضرع‌وضعیتنده‌کی

حالی مصور مدالیونی دیمکدر [۱] فقط ، کتاب المراسمڭ متننده ، ولاخرنه کلیساسنده اولمق اوزره کوستریلن حضرت مریمڭ بو تصویرندن ماعدا ، مشارالیهانڭ نیاز وتضرع وضعیتنده Vierge orante باشقه بر تصویری دها واردی. بو تصویر ، کوکسنده ، برمدالیون ایچریسنده حضرت مسیحی تمثیل ایدر و (ولاخرنی تیسا) دیه یاد ایدلیور (ئه‌پیسکه‌پسیس) Episkepsis نامیله معروف ایدی .

(مددرس) معناسنه اولان مریمڭ بوشکل وتصویری ، برنجیسندن صوکره یاپلمش اوله‌جق ، بونکله برابر ، بوده اونجی عصرده معلوم ومعروف ایدی .

او تاریخده ، ولاخرنه‌ده اجرا ایدیلن استحمام مقدس آیین و مراسمنده بولنمق اوزره ، اورایه کیدن ایمپراطورلر ، وظیفهٔ عبودیتی ایفا ایچون قیص مقدس کلیساسنه کیرر ، محرابه داخل اولورلردی. اوراده وظیفهٔ دینیه‌لرینی ایفادن صوکره چیقار (ئه‌پیس‌که‌پسیس) ه طوغری صاغ طرفه دونرلر ، واوراده موم یاقارلردی .

بو تعریفدن اکلاشیلدیغنه کوره ، بو تصویر مریم ، مشارالیهانڭ لباسنی محتوی بولنان صندوغه‌نڭ محفوظ اولدیغی مدور الشکل نبانڭ صاغ طرفنده‌کی قسمده بولنمق لازم کلیور. بناءً علیه ، بوراده موضوع بحث اولان تصویر ، بیوك بازیلیکڭ محرابنده بولنان تصویردن بسبتون باشقه برشیئدر .

ایمپراطورلر ، بوراده وظیفهٔ عبودیتی ایفادن صوکره معیتلرنده برچوق مأمور و خدمه بولندقلری حالده حمام مقدسه (آیوس توسما) αγιος λοῦσμα کیدرلردی .

وافتیز قورنه‌سنڭ piscine اوکنه کلنجه ، اولاً ، اوراده ، کوموش چارچوه‌لرله مزین اعزه تصویرینه لازمهٔ حرمتی ایفا ایدر ، بعده قورنه‌نڭ صاغ طرفنی تعقیباً اومحلده‌کی چشمه‌نڭ اوزرنده ، اطرافی کوموش لوحه‌لرله مستور (مادر اله) ڭ تصویرینڭ بولندیغی محرابڭ شرق [۲] جهتنه کیررلردی . بعده ، صول جهتی تعقیباً مرمره اویولمش ، و کذلك اطرافی کوموش لوحه‌لرله مزین تصویر مریمڭ موضوع اولدیغی محله دونرلردی .

بورادن ، تکرار کلدکلری یره عودتله ، ایچ قبه‌ده‌کی آییوس فوتینوس St Photeinos ه کیرر ، واوراده مرمردن مصنوع والرندن ، ماء مقدس آقان تصویر مریمڭ اوکنده طوروب موم یاقارلردی. بو مراسم دینیه‌نڭ ایفاسندن صوکره ، ایمپراطور وایمپراطوریچه برلکده وآفتیز قورنه‌سنده‌کی ماء مطهره eau lustrale اوچ دفعه دالار ، بعده البسه‌لرینی کینمك اوزره‌دائرهٔ مخصوصه‌لرینه چکیلورلردی. بوقاریده‌کی تعریفاتدن اکلایورزکه ، ولاخرنه‌نڭ جفته حجرهٔ مقدسه‌سی sanctuaire یاننده مقدس وضوءلر ایچون برطاقم دائره‌لر واردی :

اولا ، محراب کبی چیقینتیلی بر محلده برقورنه ، و اوستنده بر چشمه موجود ایدی . بوراده ، هر ایکی کلیساده موجودیتندن بحث ایدیلن تصویر مریمدن بم باشقه برتصویر واردی. فی الحقیقه ، بو تصویرڭ اوزری ، عین قورنه‌ده محافظه ایدیلن مرمردن معمول دست مریم کبی کوموش قاپلاملی ایدی .

. . .

[۱] بو مدالیون ، دیکر ایکی قطعه (۲۹۵ـ۳۶۰) مدالیونلرله برابر استانبول آثار عتیقه موزه‌سنده ۱۰۷ نومروده مقیددر .

[۲] Conque ؛ کلیسالرده چیقینتیلی محرابڭ abside اسکی اسمیدر .

دیکر برچوق نسخه‌لرده مذکور اولان بوأل ، برطاقم متروکات میانه داخلدر . استانبولده‌کی حواریون کلیساسنده ، بر مرمر پارچه‌سی کوستریلوردی‌که ، بونك اوزرنده حواری پتروس‌ك آیاق ایزی ؟ ! صانکه بال مومی اوزرینه انطباع ایتمش کبی مشهود ومنظور اولوردی . دیکر بر مناستردەده ، زیارته کلن حاجیلره حواری پاولوس‌ك ایاق ایزلرینی حاوی برطاش ارائه ایدیلوردی .

اعزهٔ نصارانك خاطراتی حافظهٔ انامده یاشاتمق آرزوی اتقا پروریسیله بونلرك طاش ، مرمر ، ویاطوغله اوزرنده آیاق ویا اللرینك ایزلرینی تمثیل ایتدیرمکده تردد ایدلمزدی
مسیحك خطوط و اشکال وجهیه‌سی ، زمان ایله سرتلشمش بر بالچق اوزرنده محافظه ایدلمش بر شی دکلمی ایدی ؟ [۱]

وافتیز قورنه‌سنك یاننده ، آییوس فوتینوس St. Photéinos نامیله آیریجه بر علاوه واردی‌که ، بوراده مریم‌ك مرمردن مصنوع بر تصویری ذکر ایدیلیور [۲] .

[۱] سکزنجی عصرك اواسطنده بشنجی قسطنطین قوپرونیموس [۷۷۵ ـ ۷٤۱] خریزوتریقلینوس‌ك یقیننده ، فنارك مریم اناکلیساسی نامیله معروف معبدی یاپدیرمشدی . بو معبد یواش یوش سرای کبیرك الك زنکین ، والك شایستهٔ حرمت وبجیل معابدندن بری اولمش ایدی .

اونجی عصرده ، بوکلیساده قیمتی تقدیر اولنه‌میان بر متروکات واردی : ماکدونیا سلالهٔ حکمداریسی ، فتح ایتدکلری ممالکده بولدقلری متروکات مقدسه‌یی بورایه قویدیلر . ۹۹٤ سنه‌سنده رومانوس لاقاپه‌نوس ، قدرت معجزه نماسی حسبیله منشأی اعتباریله بوتون خرستیاناق عالمنجه مشهور ولان وتجه زمانده‌بری آیاتوقده محفوظ بولنان « دست بشرله یاپلمامش تصویر وجه مسیحی » یرندن قالدیردی . وفوق‌العاده مراسم ایله استانبوله کتیره‌رك فنار کلیساسنه قویدی .

نیکیفوروس فوقاس ، ۹٦۸ ده سوریه‌یه صوك سفرنده ، آییوس ایوآنیس و آپتیستیس‌ك یختی‌لشمش قانله ملمع بر دوکوم صاچنی ، وحضرت مسیحك دست بشرله یاپلمامش صورتنك منطبع اولدیغی بر طوغله‌یی استانبوله کتیرمش ایدی . ایمپراطور ، بو طوغله‌یی صورت مخصوصه‌ده ، آلتوندن یاپدیروب ، قیمتدار مجوهرات ایله تزیین ایتدیردیکی بر صندوقجه ایچریسنه قویه‌رق سرایك مریم آناکلیساسنه وضع ایتدیرمش ایدی .

دیکر بر روایته کوره‌ده ، ایوانیس جیمیسکی Jean Tzimisès ده ۹۷٤ سنه‌سنده حلب سفرندن عودت ایدرکن استانبوله بعض متروکات مقدسه‌ده کتیرمش ایدی . سرایك مالکه دینان دائره‌سنده‌کی مسیح کلیساسنه حضرت عیسانك آیاق قابلرینی (صانداللرینی) وبه‌ریت‌ك Béryte ك تصویرینی وضع ایتدیردیکی کبی ، آییوس ایوانیس واپتیستیس‌ك St. J. Bapt. صاچلرینی‌ده سرایك مادراله کلیساسنه قویدورمش ایدی . سرای کبیردن بحث ایدرکن بوراده‌کی متروکاتی یکان یکان تدقیق ایده‌جکز .

[۲] بوراده موضوع بحث اولان اغلب احتمال ، وافتیز قورنه‌سنك جوارنده کوچوك بر کلیسا اولەجق . بوراسی قبه‌لی آیری بر بنا ایدی . بعض اعزهٔ خرستیانیه‌نك حیات واحوالندن بحث ایدوب استانبولده نشر اولنان بر تقویمك ۲٤ مایس تاریخلی نسخه‌سنده سامریه‌لی آییا فوتینوس Ste. Photine la Samaritaine, martyre اسمنده بر فداکار عیسوینك اسمی کچیور . فی‌الحقیقه ، نوغورودلی انطوان ، ولاخرنه کلیساسی قربنده ، سامریه‌لی آییا فوتینوس‌ك بقایای عظامنك محفوظ اولدیغی بر آییا فوتینوس کلیساسندن بحث ایدییور . بو مظلوم عیسوی ، استانبولجه معروف اولوب ، مارتك یکرمنجی کونی نامنه یورطی یاپیلور .

اسمی کچن تقویمك یکرمی آغستوس نسخه‌سنده‌ده ، ولاخرنه قپوسی خارجنده مغدور ومظلوم فوتینوس‌ك بر کلیساسندن بحث ایدیلیور . کتاب‌المراسم‌ده مذکور کلیسانك هانکیسی اولدیغنی تعیین ایتمك مشکلدر .

استانبولك احوال قدیمه‌سی حقنده بر اثر نشر ایدن قونداقوف ، [پترو غراد : ۱۹۱۵ : ٦۰ ، ۱۰۹] آییوس فوتینوس‌ك وافتیزخانه اولدیغنه حکم ایدییور . اوراده‌کی تصویرك‌ده چشمه اوزرنده‌کی تصویر اولدیغنی سویلیور . فقط کوموشدن معمول اولان بوتصویر ، قورنه‌نك اوکنده‌کی چشمه‌نك اوزرنده ایدی . فوتینوس‌ده‌کی تصویر ایسه ، کوموشدن اولمیوب مرمردن ایدی . کتاب‌المراسم‌ك متننده ، بوراده آیری بربنادن بحث ایدیلیور کبی ایسه‌ده ، بونك وافتیز خانه بناسی اولدیغنه قطعیتله حکم ایدیله‌مز .

بو تصویر ، قبارتمه بر رسم ویاخود بر هیکل ایدی . ماء مقدس ، بو تصویر ویا هیکلك اللرندن نبعان ایدر ایدی . بو تصویرله برابر، حضرت مریمك مختلف شکل و هیئتده دها بر چوق تصویری واردی . ولاخرنه حجرهٔ مقدسه‌سنی تشکیل ایدن سلسلهٔ مبانینك هرطرفنده مریمك ، استشفاع واستمداد ایچون کندلره، ایادئ رحم وشفقت ومروتنی اوزاتمش بر وضعیتده تصاویری کوریلیوردی .

الهی نویس یوسف [١] ، لباس مریمك ولاخرنه‌یه کیفیت وضع و تودیعنه دائر طقوزنجی عصرده، بر قانونامه قلمه آلمش ایدی . اوراده ، ولاخرنه‌نك حجرهٔ مقدسه‌سی وخسته‌لر ایچون مجانی بر دارالصحه اولمق اوزره کوستریلیور. مافوریون Maphorion دیدکلری هر دردە شفا بخش بر منبع‌در .

و لاخرنه‌لرك مریم تیپی
استانبول آثارعتیقه‌موزه‌سنده(٣٦٠) نومرولی دفترده‌مقید قورشوندن مهر
Scean du musée de Constintinople (Inv. No 360).
Type de la Vierge des Balchernes

اوراده موضوع اولوب ، مریمك متروکاتنی محتوی اولان صندوقچه، غموم واکدار ایله خلجانه کلن قلبلری تنویر و تسکین و خسته‌لقلرك تولید ایلدیکی کدورت وقسوتی دفع ورفع ایدن بر نور معنوی ایدی.[٢]بوخواصدن ماعدا، قمیص مریم «ملکهٔ بلاد»ی حفظ وصیانت ایدن بر سد سدید وحصن متین مقامنده ایدی .

ولاخرنه آیازمه‌سنك حال حاضری Ste. Marie des Blachernes

بیزانس تاریخنده بویوك بر شهرت قدسیه‌سی اولان و لاخرنه آیازمه‌سنك بیزانسلیلردن قالمه کوچوك بر بنا اولدیغنی سویلمش ایدك . لاتینلر استانبولی ضبط ایتدکاری زمان قدیماً موجود اولان کلیسایی لاتین کلیساسنه تحویل ایتمشلردی . بوقاریده تفصیلاً بیان ایدلدیکی اوزره بعض دینی مراسم بوراده اجرا ایدیلوردی . وقتیله اقدام غزته‌سنه تفرقه ایدیلن آلمانجه‌دن مترجم (هندلی پرنس یاخود بیزانسك سقوطی) نام اثرده، بو کلیسادن بحث اولنیور. عثمانلی کمیلریله بیزانس کمیلری آره‌سنده وقوعبولان بر محاربهٔ بحریه‌ده کویا ، حضرت مریم معاونته شتاب ایتدیکندن غایت شدید بر روزکار چیقمش و تورك کمیلرینك کافه‌سنی غرق ایتمش ، وقورتیله‌بیلن مرتبات،اخیراً ولاخرنه کلیساسنده واقتیز ایدیله‌رك تنصر ایتدیرلمش .

استانبولی هر تهلکه‌دن قورتاران، بو کلیساده رسمی بولنان مریم ایمش ...

ولاخرنه کلیساسی یانمشدر . حالا زیارتکاه اولان آیازمه‌یه بر ایکی آیاق مرمر باصامقله اینیلیور. تخمیناً ایکی متره ارتفاع وبر بچق متره کنیشلکنده کارکیر کمرلی بر دهلیزی واردر .

آیازمه صویی بو کمرك تقریباً قرق اللی آدیم ایچریسنده برمرمر طاشك ده‌لیکلرندن چیقیور ، بوصو ، اکری قپو جهتلرندن صیزمه صورتیله کلمکده‌در. کارکیر مدخلك اوکنده بر آیاق اوزرینه اوطوردلمش بیاض

[١] Josephi Hymnographi Depositio vestio in Blachernis. Epigrammatum Anthologia palatina, éd Dübner, T. 1, 1 Paris, 1864, p. 15)

[٢] قبول وحرمت عامه‌یه مظهر اولمش اعتقاداتك شایان نظر اولدیغی درکاردر . حتی ١٣٣٩ سنه‌سنده استانبوله کلمش‌اولان فرانسز ادبای معروفه‌سندن موسیو قلود فاره‌ر، دارالفنون قونفرانس صالوننده ویرمش اولدیغی برقونفرانسده « باطل اعتقادلرك ، افسانه‌لرك بیله ، حد ذاتنده شایان حرمت اولدیغی » ــ Le fétichisme est même respectable . ــ بیلمش ایدی .

برمرمر قورنه‌دن piscine مشروبه‌لرله صو آلنوب ایچیلیور. آیازمه‌نك قارشوسنده باصیق تاوانلی كوچوك بركلیساده واردر. وقتیله شهرت كیر آفاق اولان كلیسانك یری بوراسیدر. صوكره قپوسنك صول طرفنده‌كی دیوار وكمر خرابه‌لری قدیم مریم آنا كلیساسنه عائد بقایادندر(رسم ، صحیفه : ١٣٤) ...

مذكور مرمر قورنه‌نك اوكنده ودیوارده جسامت طبیعیه‌ده فقط یاریم ، حضرت مریمك برتصویری واردر . صول الندە، اوغلی مسیح كوریلیور. بورسم پك اسكیدر ، ومصنعدر. اوكنده مرمر آیاق اوزرینه چیفته باشلی برقارتال قوشی تمثالی واردر.

بیزانس مورخ ووقعه نویسلرینك توصیف ایتدكلری تصویر مریم بواولسه كرك ... چونكه ایشی پك اسكیدر.بوتصویری برقاچ سنه‌اول جوارده‌كائن دیكر برروم كلیساسنه نقل ایتمشلر. معمافیه ولاحرنه كلیساسنك یوم مخصوصنده ، اونی موقتاً بورایه كتیروب خلقه زیارت ایتدیریورلر...

الیوم معمور وبین النصارا زیارتگاه اولان ولاخرنه آیازمسنده حالا محفوظ بعض متروكات :

— غریغوریوس (اپسقپوس آغراغاندینون) ك قافا طاسی

— تارك دنیا آپیوس تەئودوسیوس كینو ویرحیس (هرشیئی یمكه مأذون ایدی) ك چكه كمیكی

— آپیوس خارالامبوسك كمیكلری

— اوسیثا اكسه‌نی‌نك قبورغه كمیكلری

آپیوس پانده‌له‌یمونك كمیكی

بومتروكات ، طولانی برجامكان ایچریسنده محفوظ اولوب ، هربرینك حذاسنده صاحبلرینك رسملری معلقدر. هربرنی یكان یكان تدقیق ایتدم .

سرايك اطراف وجوارى

Les abords du Palais

ايمپراطور قسطنطين، يكى پايتختنى، عظمت واحتشامجه اسكى رومه يه معادل برشكلده قويمق ايسته ديكندن، اولا سه پتيموس سه وه روس (لوچيوس سه پتيموس سه وه روس (Septime-Sévère) ك تأسيس كرده سى [١٩٦] اولان ايپودروموس ى (آت ميدانى) برطاقم آثار صناعيه ايله تزيينه باشلادى. واوراده قتيزمه Cathisma [١] دينيلن محفل ايمپراطوريى انشا ايتديردى . آت ميدانك شمديكى حالى، الك وضعيت طولانيسنى پك كوزل كوسترن ايكى ديكيلى طاشله، ييلان قاوى ستون ، او واسع ميدانك شكل قديمنى محافظه ايتمكده در .

مرمره دكزينه ناظر جهتده ، پيه رژيلك زماننده اولديغى كبى ، طوغه كرلى ، يوكسك ديوارلر حالا دخى موجوددركه ، سلطان احمد جامعنك اطلره ناظر جبهه سى اوكنده كى سددن مرمره دكزى، وچاتلادى قپو ساحلنه ياقين محلده كوچوك آياصوفيه ديديكمز ، قديم سركيوس وباكوس كليساسى پك كوزل كورينور . قبا صقال حريقندن صوكره ، قديم سراى ايمپراطورينك تملرى ، بو سرايى طوتان قالين طوغه كرلى استناد ديوارلرى ، دوائر ومشتملاتندن اولان بر طاقم مغاره لر ، دهليزلر تماميله ميدانه چيقمشدر . بو انقاضى ايجه كوره بيلمك ايچون قبا صقالك آشاغى طرفلرنده ، بايرام فرونى ، جان قورتاران سترنده ، آق بيق حمامى جاده سنده طوروب ، صاغه ، يوقارى يه طوغرى عطف نظر ايتمك كافيدر .

بيزانس سراى كبيرينك انقاض تارمارى اوزرنده متقدمين ، پك اساسلى تدقيقاتده بولنمشلر ، وينه آنلرك تعريفات وبياناتنى اساس اتخاذ ايدرك حقيقة اولدقجه قريب پلانلر تنظيم وقروكيلر ترتيب ايتمشلردر .

سراى مذكوره دائر متقدميندن وليساريوسك كاتب خصوصيسى فلسطينلى پروقوپيوس ك (٥٦٢) ، وقعه نويس پاسقالك ، ته ئوفانيس ك ، اوزه پيوس ك ، پيه رژيلك ويردكارى معلومات پك قيمتداردر : بو معلومات ، متأخرين ايچون ، تتبعلرينه بر رهبر ، بر مفتاح اولمشدر .

بو اساسلى معلومات اوزرينه دركه ، لابارت (١٨٦١) ، ژان ئه بهرصولت (١٩١٠) ، استانبولك سراى كبيرى حقنده مهم اثرلر نشر ايده بيلمشلردر . محرر عاجزده ، بو ايكى فاضلك تدقيقاتندن استفاده ايتدم .

قسطنطين ، بر وقتلر ديللرده داستان اولان سرايى آت ميدانى ديديكمز ايپودروموس قربنده انشا ايتديردى . سرايله محفل ايمپراطورى آره سنده بر كچيد واردى : حكمدار اوراده تختده اوطورمش اولديغى حالده ، آت ميدانده اجرا ايديلن آت وآرابه ياريشلرينى سير وتماشا ايدرايدى .

سرير قيصرينك موضوع اولديغى دائره نك يانده متعدد صالون و ديوانخانه واردى . بونلردن برى (تريقلينوس) triclinos ديدكارى ، ايمپراطورك يمك ييديكى ، وبعضاً ضيافتلر كشيده ايلديكى بر بيوك دائره

[١] سلطان احمد ميدانده كى آلمان ايمپراطورينك چشمه سى ، محفل ايمپراطورينك موقعنده در .

ایله ، آت میدانندهکی آت یاریشلرینك آن اجراسنه انتظاراً، اوطوردیغی ورسمی البسهسنی کیندیکی براوطه ایدی . بو اوطه ایله بویوك صالون آرهسنده کوچوك بر صالونده واردیکه ، توقف اوطهسندن بویوك صالونه بورادن کچیلوردی :

آت میدانتك قربنده ، آیاصوفیه معبدینك جناحلرندن برنده اوکوستهئون Augustéon دینیلن بر میدان واردی . الیوم آیاصوفیه میدانیدیدیکمز بو یره ، ایمپراطور قسطنطین، والدهسی (اوکوستا ئهلهنا Augusta Hélène) نك بر هیکلنی وضع ورکز ایتدیرمشدی .

(٥۳۲) سنهسنده ظهور ایدوب بویوك بر یانغینه بادی اولان مشهور نیقا Nika اختلالی [۱] متعاقب ، ایمپراطور ایوستینیانوس ، آیاصوفیهیی شیمدیکی شکل وهیئتنده تکرار انشا ایتدیردکدن صوکره ، بومیدانك زمینی مرمرلرله دوشتدی واورتهسنده آت اوزرنده کندی هیکلنی دیکدیردی .

بو هیکلك قاعدهسنی رأیالعین مشاهده ایتمش اولان، واوکوستهئون میدانك، آیاصوفیه معبدینك جنوبنه طوغری امتداد ایدن شمدیکی آیاصوفیه میدانی اولدیغی ایلك دفعه اولهرق بیان وتعیین ایدن پیهرژیلدر .

اکثر مورخلرده ، شمدیکی آیاصوفیه میدانتك قدیم اوکوستهئون میدانی اولدیغی تأیید ایتمشلرسهده ، پاسپاتی هردرلو بداهت وصراحته رغماً، بومیدانی ، ایبود روموسك جهتشرقیهسنده اولمقاوزره کوستریبور انك شو تقدیرینه نظراً ، سرای ایمپراطورینك احیاءً تصویری خصوصندهکی بیانات وتعریفاتیده بالطبع سهو وخطادن وارسته دکلدر . [۲]

ستونلرله محاط ومزین اولان بومیدان ، پروقوپیوسه نظراً ، سرای ایمپراطوری واعیان دائرهسی اوکنه طوغرییه امتداد ایدردی .

اعیان دائرهسی ، (شیمدیکی عدلیه بناسی) بومیدانك شرق جهتنی اشغال ایدر ایدی .

بویوك قسطنطین طرفندن طرفندن انشا ایدیلن بوبازیلیکك (اعیان دائرهسی) نهایتنده محراب کبی بر چیقنتی abside ، بونك اوکندهده بر رواق واردی . وقعهنویس پاسقالك تعریفنه کوره ، بو رواق بر طاقم هیکللرله مزین ایدی . [۳]

مومیالیه ، وقعهنویسك بیاناتدن مستبان اولدیغی اوزره ، (٥۳۲) حریقندن صوکره ایوستینیانوس، بو چیقنتیلی قسمی ، بیاض مرمردن التی ستونلی بررواق اوزرینه اوطوردلمش قبهلیاولهرق تکرار یاپدیرمش، ویوقاری طرفلرینی عین رنکده مرمرلرله وهیکللرله تزیین ایتدیرمش ایدی .

غرب جهتنده ، اوکوستهئون میدانه کیلمك ایچون قپولر واردی . (مهسی) دیدکلری، وتایدی قلهدهکی

[۱] ویقتوریا Victorias دینیلن فرقهنك باعث وبادی اولدیغی حریق مدهش، تهئودوسیوس طرفندن انشا ایتدیریلن آیاصوفیهیی وفوروم اوکوستهئونك رواقلرینیده یاقمش‌ایدی . لابارت : استانبولك سرای ایمپراطوریسی : صحیفه : ۱۷

[۲] لابارت : سرای ـ صحیفه : ۳۳ .

[۳] پاسقال : ص : ۲٥۸ ـ ٥۲۹

[٤] ماهر برجنرال ایکن ۹٦۲ سنهسی آغستوسنك اونآلتیسنده ایمپراطور اعلانایدیلن مشارالیه ،مسلمانلرله حرب ایدرك کیلیکیایی ، قبریسی، انطاکیه‌یی ، وسوریهنك شمال جهتلرینیانلردن استرداد ایتمش ایدی. (۹٦٤) استانبوله عودت ایدرکن ، طرسوس قلعهسنك قپولرینیده برابر کتیرمشدی . انطاکیهنك استردادنده بیزانس جنرالی Buzés ك خیلیهمتی کورولمشدی .

یالدیزلی قپودن بری، شهری باشدن‌باشه قطع ایدرك، عمومی میدانلری اوکوسته‌ئون میداننه ربط ووصل ایدن دیوان یولی کلیر ، بوجاده ؛ آیاصوفیه وسرای ایمپراطوری قربنده نهایت بولوردی .

اطرافی رواقلرله محاط اولان بو دیوان یولی سرایك مدخلندن فوروم قسطنطین دیدیکمز چنبرلی طاشه قدر اوزانیردی .

فوروم قسطنطینك موقعی، الیوم مشهودیمز اولان قسطنطین ستونیله معین اولدیغی اوزره، چنبرلی طاش موقعیدر . بویول ، شاهراه ایمپراطوری ایدی .

ایمپراطورلر، هرهانکی بر سفردن عودتلرنده بو یولی تعقیب ایدرلردی . نیکیفوروس فوقس ، استانبوله مظفراً دخولنده یالدیزلی‌قپودن اعتباراً فوروم قسطنطنیه‌قدر بو یولی تعقیب ایتمش وبورادن آیاصوفیه‌یه کتمش ایدی.

برنجی واسیلیوس‌ده ، یالدیزلی قپودن کیرورك سرایك مدخلی اولان خالکیه قدر بو دیوان یولی تعقیب ایلدیکی کبی، ایپوستینیانوس‌ده بوکذارکاهدن کچمشدر .

اوکوسته‌ئون جوارنده ، ایمپراطورلرك هیکللریله مزین (میلیون) Μίλιον و Milion دینیلن بر آبده واردی. بوبنانك قبه‌سنده، حضرت عیسانك یالکز ارادت بشریه‌سنه معتقد monothélète ایمپراطور فیلیپیقوس واردان Philippikos Bardanes ، کندیسی، وپاطریق سرکیوس آیاقده اولدقلری واطرافنده بش مجلس روحانی اعضاسی بولندیغی حالده ، بویوك قطعه‌ده رسمنی یاپدیرمش ایدی .

سرایك جبهه‌سی ، شمدیکی زمانك محتشم مبانیسی کبی یکپاره اولمیوب بر حوق دوائر ومشحلاتك بربره کلسندن حاصل اولمش ایدی . بودائره‌لر شو اسملرله یاد اولنوردی :

تریقلینوم :	یمك وضیافت اوطه‌سی	Triclinium
قوبیقولوم :		Cubiculum
قوتیئون :	یتاق دائره‌سی	Cotion
دیاواتیقا :	ماین‌دائره‌سی	Diabatica
فی‌یال :	اورته‌سی حوضلی ، شادروانلی حولی	Phiale

ایمپراطور ، یاپدیردیغی بورسمله ، آلتنجی مجلس رهبانی [٦٨١ ــ ٦٧٠] طانیمامش اولیو . چونکه ، بوآلتنجی مجلس روحانی، حضرت عیسانك سالف‌البیان صفتنی قبول ایتمیور ایدی . فقط بالآخره ، بوآلتنجی قونسیل‌ده ، اوته‌کی بش قونسیله التحاق ایتمش ایدی .

کلیسالرده‌کی تصاویرك شدتله علیهنده بولنان بت شکن Iconoclaste بشنجی قسطنطین قوپرونیموس Constantin V Copronyme ، سویهٔ عرفانی هنوز انکشاف ایتمه‌مش خام ارواح ایله، اجنب نظرنده اورتودوقس مذهبنك بحران وتشتتنی کوسترن بورسمی بالآخره اورادن حك وازاله ایتدیردی .

میلیون دینیلن بنا ، اصل‌اوکوسته‌ئون میدانندە‌اولمیوب غرب‌جهتنده ، دیوان یولنك مبدأنده‌ایدی [١] .

آثار قدیمه‌نك تدقیقاتندن آکله‌شیلدیغنه کوره ، زوقسیپوس حماملری ، فوروم اوکوسته‌ئونك خارجنده و بومیدانك غرب جهتنده کائن سرایك اتصالنده بولنان وفورمه ناظر اولان (نومه‌را) دینیلن دائره‌یه متصل ایدی. دینی آلایلرده ایمپراطور، سرایه دونرکن اوکوسته‌ئونه وسرایك حالکه Chalcé [٢] دینیلن مدخلنه کله‌دن میلیوندن‌کچردی. آیاصوفیه‌نك صولك جماعت محلندن narthex چیقان [٣] موکب حکمداری ، فوروم قسطنطینه کیتمك ایسترسه ، مه‌سی [٤] دینیلن دیوان یولنه کچمك ایچون مطلقا میلیوندن مرور ایدرایدی . میلیون ایله سرایك مدخلی اولان حالکه آره‌سنده زوقسیپوس Zeuxippe حماملری واردی ، که ایمپراطور فوروم قسـطنطیندن سرایه کلیرکن بعضاً بوراده طورووردی . سه‌پتیموس سه‌وه‌رییوس = سه‌پتیم سه‌وه‌ر ، طرفندن انشـا ایتدیریلن [٢١١ ـ ١٩٣] وبالاخره بویوك قسطنطین جانبندن ستونلرله ، اطیف مرمرلر وقیمتدار هیکللرله تزیین قلنان بوحمام ، (٥٣٢) سنه‌سنده مشهور نیقا اختلالنده یانمش و متعاقباً ایمپراطور ایوسـیتینانوس طرفندن تکرار انشا ایتدیرلمش ایدی . بو حمام ایپودروموسك قربنده و سرایك مدخلی حوارنده ایدی . فی‌الحقیقه ، نیقا اختلال کبیرنده ظهور ایدن ، حریق زوقسیپوس حماملریله برابر سرایك دهلیزنی‌ده یاقمش ایدی . زوقسیپوس حماملری ایپودروموسه متصل اولمیوب، آره‌لرنده بر أو واردی. [٥]

---

[١] میلیه‌ر ، اسکی بیزانس شهرینك قپوسی مقامنده ایدی . دوقتور مورتمانك تعیننه نظراً ، (میلیه‌ر دور) ی آیاصوفیه‌نك غربنده وزوقسیپوس حماملرینك شمالنده وشمدیکی دیوان یولنك برلشـدیکی یرده آرامق لازم‌کلیور . شو حاله کوره ، قپونك موقعی سلطان احمدده قدیم ملت بغچه‌سیله، آیاصوفیه جامعی آره‌سنده ، دها طوغریسی ترامواینك یوقاری‌یه قیوریلدیغی کوشه‌ده آرامق ایجاب ایدییور .

فی‌الحقیقه ، ١٤٣٢ ـ ١٩٢٦ سنه‌سی مارتی ایچنده، صغوق چشمه یوقوشندن یوقاری طوغری بر شرکت طرفندن لغم حفریاتی اجرا ایدیلورکن ، ترامواینك قیوریلدیغی کوشه‌ده ، توتونجی عجمك دکانی حذاسنده غایت متین تملار ، اویمه‌لی‌جسیم مرمرلر،متین طوغله‌لر چیقدیغنی کوردم . شبهه‌دن بریدرکه، اویمه‌لی، اولوقلی مرمرلر، میلیه‌رك یاتمل طاشلری، یاخود ستونلرك قورنیشلری ایدی . متقدمینك ملیه‌رك موقعی حقنده‌کی تخمیناتی بوه‌ورنله تحقق ایتمش اولیور .

[٢] سرایك حالکه دینیلن قپوسی ، آیاصوفیه حمامنك موقعنده ایدی .

[٣] ایمپراطورلر ، آیاصوفیه‌نك ترامواى یولنه ناظر قپولردن ، اورته‌ده‌کی قپودن چیقاردی . آیاصوفیه‌نك بوراده‌کی حولیسی وقتیله پك واسع ایدی وترامواى یولنه ، بلکه دها کری‌یه طوغری امتداد ایدردی .

١٣٤٢ ـ ١٩٢٦ سنه‌سی‌طرفنده لغم‌حفریاتی اجرا ایدیلورکن ، شفالر چشمه‌سنك قارشوسنده تجاردن عبود افندینك قوناغی اوکنده ، خالص خوراسان وطوغله ایله أورولمش متین تملر ، و بوتملر آره‌سنده میشه‌دن خطیلر ، بویوك لوفجه چیویلری چیقدی . بیك کسور سنه‌نك بقیه‌سی اولان بوانقاض آیاصوفیه حولیسنك atrium تملری ایدی . خطیلراوزرنده خوراسان وکیره‌ج بولاشیغی حالا طوریور . بوبقایانك چیقدیغی زمین رطوبتدن عاری اولدیغی ایچون خطیلرچوروممش، صانکه بوکون دیوار آره‌سنه قونولمش کبی ، صاغلام ، متین ظهور ایتمشدر . بو انقاض ، نزدیمده محفوظدر .

[٤] لابارت « سرای » سر لوحه‌لی اثرنده میلیون Million ی اوکوسته‌ئون میدانك اورته‌سـنده کوستریورکه ، بونده خطا ایدییور [لوحه : ٢ ـ نومرو : ٣] .

[٥] عروج عیسی یورطیسنده ، ایمپراطور (میلیون) ی کچدکدن صوکره ، اورادن حالکه طریقیله سرایه کیرمش ایدی . بویوك پاسقالیه‌یی Pâques تعقیب ایدن‌بازار ایرتسی‌کونی‌اجرا ایدیلن‌آلایده‌ده ایمپراطور بوطریقله سرایه داخل اولمش ایدی . هرایکی جهتده ، ایمپراطور ، فوروم قسطنطیندن کلیرکن، میلیوندن کچمش ایدی ؛ فقط عروج عیسی یورطیسی مناسبتیله ، آخیله‌ئوس میلیون ایله حالکه آره‌سـنده ذکر ایدلمش ، حال‌بوکه بویوك پاسـقالیه‌یی تعقیب ایدن بازارایرتسی کونی مراسمنده‌زوقسیپوس ذکر اولنمشدر . بوراده عین موقعدن بحث‌ایدلدیکی اغلب

وقعه نویس پاسقال . ص : ٥٣٠-٥٢٩ ، پیه‌ژریل ، استانبولك طوپوغرافیسی ص : ٧٩ ، دوقانژ : خرستیان استانبول . برنجی کتاب . ص : ٩١

میلیون ایله حالکه آره‌سنده (آخیله‌ؤس) Ἀχιλλεύς Achilleus ه تصادف ایدیوردی‌که ، بونك ده یاننده بویوك برقپو واردی . آخیله‌ؤس‌ك ، زوقسیپوس حمامی جوارنده دیگر بر حمام اولمسی محتملدر . موضوع بحث اولان بویوك قپونك ، غرب جهتنده کائن اوکوسته‌ئون میدانته آچیلور . قپولردن بری اولدیغی شبهه‌دن وارسته‌در .

سرایك مدخلندن ایپودوروموسه کچمك ایچون تعقیب ایدیلن کذرکاهلردن برینه ، آخیله‌ؤس نامی ویرلمش ایدی .

فی‌الواقع ، ایمپراطور تئوفیلوس ، آلای والا ایله سرایه دونرکن ، آخیله‌ؤس یوللرینی تعقیب و زوقسیپوس حاملری اوکندن مرور ایدرك جالکه‌دن ایپودوروموسه کیتمش ایدی .

بوراده بحث ایدیلن کذرکاهلر ، اوکوسته‌ئون میدانتك اطرافنی تزیین ایدن ستونلی محللردن بری اولدیغنه شبهه یوقدر .

شو تفصیلاتدن آکلاشیلدیغنه کوره ، اوکوسته‌ئونك شمالنده آیاصوفیه ، شرقنده اعیان دائره‌سی بولنمش اولیور . غربنده ایسه ، بومیدانه کچیله‌جك قپولر واردی .

اوکوسته‌ئون ، یعنی آیاصوفیه میدانی قوروم قسطنطینه ، یعنی چمبرلی‌طاشه ربط ایدن دیوان‌یولی ، مذکور میدانده نهایت بولوردی . بوقاریده ذکر ایدلایکی اوزره ، بوجهتده ، ایپودوروموس‌ك جوارنده‌کی زوقسیپوس حاملری قربنده ، برنوع طاق ظفر اولان میلیون واردی . دیوان یولندن میدانه کچمك ایچون بونك کمرلری آلتندن مرور ایتمك لازم‌ایدی . ایپودوروموس قربنده ودکز جهتنه‌طوغری مبنی‌اولان اقامتکاه ایمپراطورینك اوکوسته‌ئون‌ك جهت جنوبیه‌سنده بر قپوسی کوریلوردی .

بوجهتده ، ایپودوروموس دیدیکمز آت میدانتك بونجه ، میدان ایله هم‌سویه دوز اراضی‌ یی قسماً ، سلطان‌احمد جامعی وکنیش حولیسی اشغال ایتمکده‌در .

سلطان احمد جامعنك حین انشاسنده [ه : ١٠٢٦ م : ١٦١٠] ، وقتیله سرایك الك قدیم قسمنك مبنی

احتمالدر . ایمپراطور ، بویوك قپو قربنده‌کی آخیله‌ئوس‌دن‌ده‌کچردی . ولادت عیساده‌ایسه ، حالکه‌دن آیاصوفیه‌نك (اورولوجیون) Horologion دیدکلری محله کلیردی . آخیله‌ئوس‌ك بر حمام اولدیغی روایت ایدیلیور . آخیله‌ئوس‌ك بر حمامی زوقسیپوس حاملری قربنده اولمیوب استراته‌کیون Stratégion ده کوستریلیور . استراته‌کیون ، باب‌عالی موقعنده ایدی .

آخیله‌ئوس‌ك بر باشقه حمامی دها ذکر ایدیلیورسه‌ده ، موقعی کوسترلمیور . بونك برهیکل اولدیغی‌ده ، روایت‌ایدیلیور . فی‌الحقیقه ، زوقسیپوس حمامنك اطرافنده متعدد هیکللر واردی .

زوقسیپوس حاملری قربنده ، کوچوك بر حمامدن بحث ایدیلیورکه ، کتاب‌المراسم‌ده مذکور آخیله‌ئوس حمامی اولسه کرکدر .

یوقاروده ذکری کچن ، آخیله‌ئوس قربنده‌کی بویوك قاپونك ، (نیقولا میساریتیس) Nicolas Mesaritis ك اثرنده موضوع بحث اولان ، اوکوسته‌ئون‌ك غرب جهتنده‌کی قپولردن بری اولدیغنه شبهه یوقدر . [ئه‌بەرصولت : استانبولك بویوك سرایی - صحیفه : ١٧ ، حاشیه : ٢]

اولدیغی اراضینك تسویه‌سنه مجبوریت حاصل اولمش ، قباصقاله ، بول سوقاغه[١] موازی آراسته دیدیکمز ایکی طرفی کمرلی چارشو ایشته اولوقت انشا ایدلمشدر .

پیه‌ژریل ، بوراسنی زیارت ایتدیکی زمان ، جامعك بو ، یعنی شرق جهتی دکزه طوغری خفیف بر میل ایله امتداد ایدرمش . سرایك توسیعی عملیه‌سی ایشته ، بوجهتدن واقع اولمش ، ومختلف زمانلرده ، بوطرفده باغچه‌لر اورته‌سنده بر طاقم یکی انشاآت وجوده کتیریلمشدر .

سه‌پتیم سه‌وه‌ر
Septime Sévère

سرای ایمپراطورینك وضعیت موقعیه‌سی ، خارق العاده بر لطافت و احتشام عرض ایدر . بر طرفدن دکزه ، کشیش طاغنه و مرمره‌نك ماوی طالغه‌لرینه کومولمش آطه‌لره طوغری اوزانان منظره حقیقةً شاهانه‌در ، علویدر . خلیج جهتنه ممتد اولان منظره‌ده باشقه بر ذوق و لطافت اویاندیرر . ملتم روزکاریله ویاخود بوغازك لطیف وسرین روزکارلریله هردم تازه حیات پاشایان ، سرای حکمداری سدلرنده ، ایمپراطورلر ، دنیانك ایکی

[١] قباصقالده ، بول سوقاقده دار السعاده آغاسی مصلی آغانك اسکی تورك طرز معماریسنده ، بر صره طاش ، برصره طوغله اورمه‌لی فوقانی برمکتبی وآلتنده برچشمه‌سی واردر . مکتب قباصقال حریقنده یاندی . چشمه‌نك صویی یاز قیش آقار .

کتابه شودر :

حضرت آغای دار السلطنت یعنی مصلی آغا اول فرخنده ذات

بندهٔ جود وسخاسی خاص وعام

غرقهٔ بحر عطاسی کائنات چشمه بنیاد ایلدی اللهیچون

تازه‌لندی چاررکن و شش جهات

خیر جاریدر اولان بی حساب یوم عقبی باعث فوز نجات

دولتنده تا لیا تاریخدر

کلدی آقدی چشمه‌یه عین حیات ١٠٧٧

علی اسکندر تبردار خاصه

قطعه‌سندن ، مختلف ومتنوع اشيا وامتعه‌يى پايتخت دولته نقل وايصال ايدن كميلرك سيروسفرينى مغرورانه تماشا ايله ذوقياب اولورلردى ...

فوروم ، اوكوسته‌ئونه : آياصوفيه ميدانى

Le Forum Augustéon

فوروم، اوكوسته‌ئون ديدكارى ميدان، آياصوفيه‌نك جنوب ديواريله سرايك شمال ديوارينه علاوه والحاق ايدلمش بنالر ارەسنده شمالدن جنوبه طوغرى ممتد ايدى . بووضعيت تعين ايتدكدن صوكره ، شرق وغرب جهتلرينك تعيينى كيفيتى قالير. ميدانك شرق جهتنده ميدانه آچيلور (مونوتيروس) Monothyros دنيلن تك قانادلى بر قاپويى حاوى سرايك سورى ، اعيان دائره‌سى و نهايت باقرجيلرك مريم آنا كليساسى [١] واردى .

قسطنطين و والده‌سى ايلەنى
آيازوزده

ايمپراطور ، آياصوفيه‌نك يوقارى طبقه‌لرينك شرق منتهاسندن Catéchumènes، سرايته اخشاب بر مريون واسطه‌سيله كچردى. آياصوفيه‌نك جناحلرده‌كى طبقه‌لره كرك زمين قاتنده‌كيلره و كرك برنجى قاتده بولنانلره قاتاقومه‌نوس ديرلردى. ايمپراطورك كچديكى طبقه جنوب طرفنده‌كى طبقه‌لردر .

ديكر جهتدن، سالف الذكر باقرجيلرك مريم آنا كليساسندن‌ده آياصوفيه معبدينه ينه بو مرديون واسطه‌سيله كچيليردى . شو وضعيته كوره اوكوسته‌ئون ميدانى ، شرق جهتنده آياصوفيه‌نك بناسندن ايلرى كچه‌مزدى حتى، بوميدان آياصوفيه‌نك تماميله منتهاسنده‌ده وارەمامق لازم كليردى . اكر بويله اولمش اولسه ايدى، فورومه‌ناظر اولان سرايك شمال سورينك، تريقلينيوم Triclinium des candidats ديدكارى بنانك بوتون جبهه‌سنجه امتداد ايتمش اولمسى لازم كليردى. حالبوكه ، مذكور تريقلينيونك قپولرندن برى ،ماغنورا = ماغناورا سرايىنك بويوك تريقلينيومنك Atrium قپوسنه‌قارشى‌ايدى

[١] St. Marie Chalcopratiana - لابارت بوكليسانى شيمديكى عدليه دائره‌سنك اوك طرفلرنده ، آياصوفيه جامعى حواليسنده ، اكرى فاتحى سلطان محمد ثالث ايله ، سليم ثانى تربه‌لرينك موقعنده كوستريبور . بعض مؤلفلر ايسه ، صغوق چشمه يوقوشنك آلت باشنده ، زينب سلطان جامعيله اوست طرفنده لالاخيرالدين جامعنك موقعنده تخمين ايديبورلر.

يوقاريکی تفصيلاتدن آكلاشيله‌جغی اوزره ، فورومك حدود شرقيه‌سی برخط ايله تعين ايتمش اوليوركه، بوخطك مبدأ نقطه‌سی ، آياصوفيه‌يه الحاق‌ايديلن مبانينك شرق منتهاسندن اون‌متره قدر بعد ومسافه‌ده‌بولنور.

اوكوسته‌ئونك غرب حدودی ايسه ، سرايك بوجهتده‌كی حدوديله تعين ايتمشدی‌كه، بوحدود بوراده‌مبنی (نومه‌را) Numéra دينيلن دائره‌يه قدر داياتيردی. نومه‌را ديدكاری دائره فورومه ناظر وزوقسيپوس حماملرينه متصل ايدی . فقط بو حماملر ، فورومك حدودی خارجنده ايدی . فی‌الحقيقه ، ايمپراطور ، حالكه دينيلن قپودن چيقوب فورومه كيرركن ، خلق نومه‌رالرك اوكنه ديزيليرلرايدی. ايپودروموسه كيتمك‌اوزره، فورومك جنوب غربی قپوسندن ، چيقار چيقماز زوقسيپوس حماملرينه تصادف ايديليوردی. نومه‌رالر، فورومك داخلنده، زوقسيپوس حمامی ايسه ، اونك خارجنده بولنديغندن ، اوكوسته‌ئونی غرب جهتندن تحديد ايدن خطك مبدأ نقطه‌سنی بو ايكی بنا ارەسنه وضع ايدلمشدر.

قسطنطين ايله والده‌سی ئه‌له‌نی
مداليون

بعض آثار قديمه‌نك تدقيقندن مستبان اولديغی اوزره، اوكوسته‌ئون‌ميدانی، شمالدن جنوبه يوز قرق، و شرقدن غربه يوز يتمش متره وسعتنده ايدی . شوتقديره كوره ، ميدان حد ذاتنده حائز اولديغی اهميتله متناسب بر وسعت و جسامتده دكل ايدی ؛ نسبتةً دار ايدی . بونكله برابر ، آياصوفيه ايله مرمره يعنی آخور قپو ساحلی آره‌سنده‌كی ساحه‌نك اولدقجه دار اولديغی و اوكوسته‌ئونك عمومی بر ميدان اولمقدن زياده ، آياصوفيه ايله سرای قيصری‌يه مخصوص محفوظ واسع برحولی بولنديغی نظردقته آلنملی‌در .

فضله‌اوله‌رق، اوكوسته‌ئونك شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولان يوزقرق متره‌لك كوچوك جبهه‌ليله پارسده‌كی واندوم Pl. Vendôme ميدانك وسعتی مقايسه‌ايديليورسه، اوكوسته‌ئون ميدانك دهاواسع اولديغی آكلاشيلور.

ميدانك ذو اربعةالاضلاع بر شكلده اولوب اولمديغی محتاج تدقيقدر . عجبا ايوستينيانوس‌ك معمارلری ، ميدانه بوشكلی‌می ويرمشلر ؟ !

بعض مؤلفلر ميدانك دائره شكلنده اولديغنی ادعا ايدييورلر . مؤلفين قديمه‌دن قودينوس ، استانبولك

مبانیسندن [١] باحث اثرنده ، میدانك دائره شکلنده اولدیغی خبرینی قبول ایتمیور ، ومؤلفلرك بونده خطا ایتدکلرینی سویلیور .

مؤلفلر ، زوسیموسك، فقراتنه استناداً، اوکوسته‌ئونك شکلی حقنده بیان مطالعات ایتمشلردی، حالبوکه، زوسیموسك بیانات وتعریفاتنك الیوم چنبرلی طاش دیدیکمز فوروم قسطنطینه عائد اولدیغی آکلاشلمشدرکه آیاصوفیه میداننده چوق اوزاقده برمیداندر .

اوکوسته‌ئون میداننك اطرافنده‌کی رواقلری بدایةً بیوك قسطنطین یاپدیرمشدی ، فقط ایوستینیانوس زماننده ظهورایدن مشهورنیقااختلال کبیرنده بورواقلر محو وتخریب‌ایدلمش اولدیغندن‌اختلالی‌متعاقب‌ایوستینیانوس میدانی توسیع ، رواقلری تکرار انشا ایتدیرمش ایدی . او وقت رواقلر، میدانك‌درت جبهه‌سنی تزیین ایتمك اوزره چفته ستونلر اوزرینه اوطوردلمش ایدی میدانك زمینی مرمر دوشه‌لی ایدی . بر چوق مؤلفلرك اثرلرنده مذکور اولدیغی اوزره، میدان‌متعدد قیمتدار هیکللرله دونادلمش ایدی . بو هیکللر مختلف دورلرده ، میدانك آن خرابیسنه قدر پایدار اولانلردن اك مهملرینك ذکریله اکتفا ایتدك ؛ فقط بونلری ذکر ایتمه‌دن، رکنز واعلا وامحاایدلمش اولدیغندن‌میدانك اورته‌سنده بولنمش اولان (میلیه‌ر) Milliaire دن بحث ایتمکی موافق کوردك :

بویوك قسطنطین
Constantin le Grand

میلیه‌ر دیدکلری، روما شهرنده؛ ایمپراطور اوکوست طرفندن شهرك وسطنه رکز و اقامه ایدیلن برستوندن عبارتدر . بو ستون مبدأ نقطه‌سی ایدی . دولتك بوتون بویوك یوللری ، میلی اعتباریله بو نقطه‌دن حساب ایدیلیوردی .

قسطنطنیه‌ده ایسه ، میلیه‌ر ، درت طرفی کمرلی برنوع طاق ظفر شکلنده برآبده ایدی . عادتا ، سلطان احمد میداننده‌کی آلمان ایمپراطوری کیوم‌ك چشمه‌سی طرزنده ، وفقط درت جبهه‌لی ایدی . [٢]

[١] Codin; De œdificiis; Paris; p. 39

[٢] ١٣٤١ - ١٩٢٦ سنه‌سی شباطی ایچنده، استانبول مجرالرینك برشرکت طرفندن انشاسی مناسبتیله صفوق‌چشمه یوقوشی حفر ایدیلیورکن زینب سلطان جامعیله ، سقالر چشمه‌سی آره‌سنده‌کی ساحه‌ده ، اوچ متره درینلکنده آیاصوفیه

(آنونیم) Anonyme ك تعریفنه نظراً، بویوك قسطنطینایله‌والده‌سی (ئه‌له‌نی)[۱] Hélèneانك، اورته‌لرنده بر صلیب بولنان هیکلی ، میلیه‌رك قبه‌سی آلتنده موضـوع ایمش . قودینوس‌ده ، انونیمك افاده‌سنی تأییداً ، مشـارالیهمانك هیکللری او موقعده بولندیغی ، سه‌دره‌نوس‌ده ، قسـطنطین ایله والده‌سی ئه‌له‌نی‌نك هیکللرینی حاوی اولان کمرك شرقه متوجه ایدوکنی خبر ویریور . بو مؤلفلر ، میلیه‌ری ذکر ایدرکن یالکز بر کمردن بحث ایدیورلر. فقط ، نیکیتاس، کنج ایمپراطور ایکنجی آلکسیوس عسکرلریله سه‌زار = قیصر ایوانیس César Jean عسکرلری آره‌سنده حادث اولان مقاتله‌دن باحث فقره‌لرنده دیورکه: « آلکسیوسك عسکرلری، مخاصملرینی میلیه‌ردن دفع و طرد ایتدکدن صوکره ، باندیرالرینی کمرلری ایچنه دیکدیلر ؛ مؤلفك بوجمله‌لرده جمع صیغه‌سی قوللانمش اولمسندن آکلاشـیلیورکه ، میلیه‌رك متعدد کمری واردی . میلیه‌رك ، شرق جهتنده برکمری بولندیغی قبول ایدیلیورسه ، غرب جهه‌سنده‌ده دیکر برکمر بولنمسی لازم کلیر .

بوندن باشقه ، (کتاب‌المراسم) ده ، میلیه‌ردن بحث ایدیلیور ، و دینیلیورکه : « میلیه‌ر ، آلتنده برچوق کیمسه‌نك طوپلانه‌بیله‌جکلری کمرلری، قبه‌لری حائز اولدقدن باشقه، مختلف جهتلردن ایچروسنه کیره‌بیله‌جك صورتده اوته‌سندن بریسندن ده‌لیکلری‌ده واردی ... »

بناءً علیه ، بویوك پاسقالیه هفته‌سنك ایکنجی کونی ، آیاصوفیه‌نك وافتیز خانه‌سندن [۲] چیقان ایمپراطور، میلیه‌ری کچر، و آییوس قسطنطینوس [۳] معبد خصوصیسنك قارشوسنده ، اوزرنده برصلیب مرکوز ستونه قدر اوکوسـته‌ئون میداننه قدر ایلرولردی . تبلیغ ولادت عیسی Annonciation یورطیسـنده اجرا ایدیلن مراسمده‌ده ، ایمپراطور عین یولدن کچردی. بومناسبتله اجرای معتاد اولان مراسمده، وافتیزخانه‌دن چیقان، ایمپراطور فورومك شمالنده بولنمش اولیور دیمکدر . ایمپراطور، فورومده، میلیه‌ردن دها آشاغیده یعنی جنوب طرفنده بولنان آییوس قسـطنطینوس ستونه کیتمك آرزو ایتدیکی تقدیرده ، بو آبده‌دن کچمك ایچون شمالدن جنوبه طوغری یول آلمق مجبوریتنده ایدی ، بوندن باشقه بریول تعقیب ایده‌مزدی . دیکر احوالده ایسـه ، ایمپراطورك ، میلیه‌رك اطرافندن ، مقـابل جهتدن مرور ایتدیکی کورولمشـدر . یعنی جنوبدن شماله کچدیکی کورولوردی . بو جمله‌دن اوله‌رق (عید خمسین) Pentecôte کونی ، ایمپراطور ، آیاصوفیـه‌یه کیتمك ایچون حالکه دینیلن اقامتکاه حکمداری Chalcé دهلیزینك بویوك قپوسندن چیقار، شوحالده ، شماله طوغری توجه

معبدینك قدیم طیش حولیسنك Attrium طاش و قویو قرمزی طوغله ایله أورولمش متین تمللری چیقدیغی کبی، ترامواى خطنك دیوان یولنه دوندیکی کوشـه‌ده (توتونجی عجمك کوشه‌ده‌کی دکانی) قالین قالین بیاض مرمرلر ، برمتره قالینلغنده قویو قرمزی‌یه یقین رنکده کوفکی طاشلرندن متشکل بنا تمللری کورولدی. بو انقاضك دلالتیله‌ده، فوروم اوکوسته‌ئونك اورته‌سنده مبنی اولدیغی آثار قدیمه‌ده مذکور میلیه‌رك تمللری اولدیغنه شبهه ایتمم .

چونکه ، فوروم اوکوسـته‌ئون دینیلن آیاصوفیه میدانی شمدیکندن چوق واسـع ، دیوان یولنده کائن فیروز آغا جامعی وقارشوسنده مبنی جوری اوسته مکتبی حذالرینه طوغری ممتد ایدی . ایشـته ، بالذات کوردیکم و تدقیق ایتدیکم بوتمللر اومیدانك اورته‌سنده مبنی میلیه‌ره عائد اساسات اولدیغنه قناعت حاصل ایتدم . — المحرره —

[۱] قسطنطین ایله والده‌سنك بو شـکلده فناره دفتردار یوقوشنده قدیم بر بیزانس کلیساسی اولان قانلی کلیساده ، بیزانس دورندن قالمه یاغلی بویا تصویرلرینی کوردم .

[۲] آیاصوفیه جامعنك سـبیلخانه قپوسنك صاغ طرفنده ، سـلطان ابراهیم ایله مصطفانك وبعض شهزاده‌لرك مدفون اولدقلری تربه وقتیله وافتیزخانه Baptistère ایدی .

[۳] Chapelle de st. Constantin . — لابارتك پلاننه نظراً ، دیوان یولنده جوری اوسـته مکتبی موقع ویا قربنده بولنمش اوله‌جق .

ایتمك اوزره جنوبدن حرکتله ، (اورولوکیون) Horologion ك دیوانخانه‌سنه کیتمك ایچون بوجهتدن میلیه‌رایله اوکوسته‌ئوندن بچر و اورولوکیوندن [١] کلیسایه کیرردی .

ایمپراطور واسیلیوس استانبوله کیردیکی زمان ، فوروم‌ه جنوب طریقیله کیرمش ، وفورود‌ه‌کی مریم آنا St. Marie مسجدنده تضرعده بولندقدن صوکره ، میدانك وسطندن میلیه‌ره‌طوغری ایلرولیه‌رك‌اورولوکیون طریقیله آیاصوفیه‌یه کیرمش ایدی . اورولوکیون ، فوروم‌ك شمال طرفنده مبنی ایدی .

یوقاریدنبری ویریلن تفصیلاتدن آکلاشیلدیغی اوزره ، اسباب مسروده‌ده ، ایمپراطور میلیه‌ری ، جنوبدن شماله طوغری تعقیب ایتمش ایدی. بناءً علیه ، میلیه‌رك فوروم‌ك وسطنده کأن درت طرفی کمرلی وشرکمرك آره‌لری آچیق مستطیل‌الشکل بربنا اولدیغی قبول ایدیله‌بیلور. مؤلفلرك تعریفاتندن آکلادیغمزه کوره میلیه‌ر دینیلن بنا ، آیاصوفیه حولیسنده‌کی شادروان ویاخود آت میداننده بولنان آلمان چشمه‌سی طرزنده ، وفقط بونلردن دها کنیش بربنا اوله‌جق .

بوندن ماعدا ، کتاب‌المراسم اکثریا کورلدیکی اوزره ، آیاصوفیه‌یه کیدرکن ویاخود کلیسادن چیقوب‌سرایه عودت ایدرکن ، مختلف فرقه‌لرك و سیرق فرقه‌لری رؤساسنك تنظیمات وتکریماتی میلیه‌رك قبه‌لری آلتنده قبول ایدر ایدی .

ایمپراطور ، آیاصوفیه معبدینه کیدرکن معیتنده بولنان اکابردولت بعضاً میلیه‌رك ایچنده آتلرندن اینرلردی. مذکور کتابك ، ته‌ئوفیلوس‌ك استانبوله صورت دخولندن باحث فقره‌لرنده دنیلورکه : «ایمپراطور میلیه‌ره وارنجه ، بوراده اعیان آتلرندن اینديلر ، وسرايك اكابر ضابطانیله صره‌لنه‌رق ، جمله‌سی یایا اوله‌رق (بئرمقدس) Puits.Sacré « ه قدر حکمداری تعقیب ایلدیلر ؛ واوراده ایمپراطور آتندن ایندی . »

بالاده‌کی فقره‌لرندن آکلاشیلدیغی اوزره ، بئرمقدسله ، اورولوکیون ، و وافتیزخانه میلیه‌ره اولدقجه یاقین وبونکله‌برابر ، اوکوسته‌ئونه واصل اولمق ایچون آره‌لرنده اولدقجه برمسافه واردی .

آیاصوفیه میداننده ، میلیه‌ر ایله سرای ایمپراطوری آره‌سنده دیکر بربنا دها واردی . بوبنا ، خصوصی برمعبد Oratoire ایدی وآییوس‌ایوانیس ئه‌وانکه‌لیستیس St. Jean l'Evangeliste نامنه‌اتحاف‌اولنمش‌ایدی‌(لابارت) نك پلانه نظراً ، بومعبد آیاصوفیه میداننده ، عدلیه دائره‌سنك اوك طرفنده بولنمش اوله‌جق .

بومعبد ، ایمپراطورفوقاس [٦١٠ ـ ٦٠٢] طرفندن انشا وبدایةً آییوس فوقاس نامنه اتحاف‌اولنمش‌ایدی. فقط آفریقا والیسی ایراقلیوس‌ك ، دونغا ایله کله‌رك ، ایمپراطور کمیلریله استانبول اوکنده‌کی محاربهٔ بحریه‌ده احراز غلبه ایتمسی و ایمپراطور فوقاس‌ك سفینه ایچریسنده اعدامی [٦ تشرین‌اول : ٦١٠] اوزرینه مقام حکمداری‌یه کچمسیله ، سالف‌الذکر آیافوقاس‌نامی آییوس‌ایوانیس ئه‌وانکه‌لیستیس نامنه تحویل قلنمش‌ایدی.

اسکی مؤلفلرك آثارینك تدقیقندن ، ازجمله ، استانبولك آنتیقه‌لری حقنده اون یدنجی عصرده یازلمش اولان (آنونیم) Anonyme ك مطالعه‌سندن پك صریح اوله‌رق آکلاشیلدیغنه کوره ، بو معبد ، میلیه‌رك همان قربنده ، وفقط خارجنده انشا ایدلمش ایدی .

---

[١] وقتیله کلیسانك وافتیزخانه‌سی Baptistère اولان تربه‌نك قپوسی اوکنه تصادف ایدن محل ، اورولوکیون دینیلان ساعت قله‌سی ایدی . آیاصوفیه‌نك تاریخنده پك مهم برشهرتی اولان (بئرمقدس) Puit-Sacré ده بوراده ، کتبخانه‌نك اوکنه مصادفدر .

مورخ ایمپراطور یدنجی قسطنطین پورفرویه‌نیطوس‌ده بومعبده دائر معلومات ویرییور . بوذاتك افاداتنه نظراً ، ایوانیس ئه‌وانکه‌لیستیس کلیساسی ، (مونوتیروس) Monothyros دیدکلری سرایك قربنده ایمش.

بوقپودن میدانه کچیلیوری ، بوقپو ، اعیان دائره‌سنك قربنده ایدی . ایمپراطور آلکسیوس ایله سه‌زار César عسکرلری آره‌سنده ، آیاصوفیه میدانده وقوعه کلان محاربه‌دن بحث ایدن‌نیکیتاس‌ده بومعبدك موقعنی صورت قطعیه‌ده تعیین واراءه ایدییور .

خاطر نشان قارئیندرکه ، قیصر لقبنی آلان براناس Branas عسکرلریله کلوب [۱۱۸۵] ، سرایه تعرض ایتمش ایدی . بونلر میلیه‌ری اشغال‌ایتدکدن صوکره ، شرق طرفنده‌کی رواقی اوزرندن ایمپراطور عسکرلرینه اوق آتمشلر ایدی . فقط ، حکومت عسکرلری ، شفقله برابر ، سرایدن چیقمش وموضوع بحث کلیسانی اشغال ایده‌رك مخاصملرینی میلیه‌ردن دفع وطرد ایله اوراسنی ضبط ایتمشلر ایدی .

خلاصهٔ کلام ، مؤلفین قدیمه‌نك بیانات وافاداتندن آکلادیغمزه کوره ، سن ژان = آییوس ایوانیس معبدی آیاصوفیه میدانده ، سرایك سوری خارجنده ومیلیه‌رك قارشوسنده مبنی ایدی .

چونکه ایمپراطورك عسکرلری ، بومعبدك سقفی اوزرندن اوقلر آته‌رق ، مخاصملرینی اوراسنی ترکه مجبور ایتمشلر ایدی .

بوکوچك بنا ، میدانك (دی ایپیون) Diippion نامنی آلان بری طرفندن انشا ایدلمش ایدی . موقعك بونام ایله اشتهاری ایسه ، ایمپراطور فوقاس‌ك اورایه وضع ایتدیرمش اولدیغی ایکی بار بر هیکلندن ناشی‌ایدی. (باندوری) نك (آنونیم) نده بویله‌جه‌مذ کوردر. موقعك بونام ایله یاد ایدلمسی ، معبدك‌ده بالذات (دی‌ایپیون) نامیله اشتهارینه بادی اولمشدر .

اوکوسته‌ئونده‌کی آثار عالیه

اوکوسته‌ئون میدانی تزیین ایدن هیکللر میاننده اك مهمی ایمپراطور ایوستینیانوس‌ك آت اوزرنده ، تونجدن معمول هیکلی ایدی . [۱] پك صنعتکارانه یاپیلمش اولان بوهیکل ، تونج قاپلامه‌لی برقاعده اوزرنده ، وبیاض‌مرمردن معمول یدی‌قدمه‌لی برسطح اوستنده ، اعیان دائره‌سنك قارشوسنده موضوع ومرکوزایدی.

بوهیکل ، (لابارت) ك پلاننده آیاصوفیه جامعنك جنوبه ناظر قپوسنك [الیوم جامعه کیریلن . میدانه ناظر مصنع قنادلی قپوسیدر] کیررکن صاغنده وافتیزخانه‌نك [سلطان ابراهیم و مصطفانك مدفون اولدقلری تربه‌در] غرب استقامتنده کوسترلدیکنه باقیلورسه حوالیده‌کی سلطان محمود اول شادروانك بولندیغی یرده بولنمش اوله‌جق . ذاتاً ، مورتمان‌ده هیکلی بوراده کوستریور . شایان حیرت بر صنعت اثری اولاز بارکیرك یوزی شرقه متوجه ایدی .

بزه ، بومعلوماتی ویره‌ن مولفین قدیمه‌دن پروقوپیوس Procope [۲] ، هیکلی شووجهله تعریف وتوصیف

[۱] صحیفه : ۲۷

[۲] پروقوپیوس — ارض فلسطینده‌کی قیصریه‌ده ، بشنجی عصرك نهایتنده طوغمش ، ۵۶۲ سنه‌سنه طوغری وفات ایتمشدر . بوذات مشهور بیزانس جنرالی وه‌لیساریوس = بلیزه‌رك کاتبی‌ایدی. ایمپراطور ایوستینیانوس ك محاربه‌سنه‌وآبداته دائر براثری ومحرم تاریخ Histoire secrète نامیله حکایه‌لردن متشکل برکتابی واردر .

ایدییور : «تونجدن معمول اولان بوبارکیرك اوزرنده ایمپراطورك جسیم برهیكلی واردر. بوهیكل ده تونجدندر. هیكل ، البسه سی اعتباریله شایان حیرت برحالده ایدی. بوالبسه آشیل = اخیلائوس لك البسه سنه مشابه ایدی. لباس اشاغی یه قدر اینمز ، دیزلری چبلاق ایدی . آرقه سنده كی زره لباس ، قهرمانلرك كیدكاری زره كبی ایدی . باشنده ده برمغفر واردی ... یوزی شرقه دونمش [١] صانكه عجملر اوزرینه یورومكه مهیا بروضعیتده ایدی ایمپراطورك صول ألنده بركرهٔ مجسمه وار ایدی، صاغ الینی ده ، صانكه باربارلره حدودلرینی تجاوز ایتمه مك ایچون اوامر اعطا ایدییورمش كبی شرقه طوغری اوزانمش ایدی .

بوهیكل ، ایمپراطور ته ئودوسیوس لك ٧٤٠٠ لیبره [برلیبرا تقریباً ١٥٠ درهم ، یاخود ٥٠٠ غرام ثقلتنده ایدی] ثقلتده اولوب ، ایمپراطور ایوستینیانوس طرفندن أریدیلان هیكلك یرینه وضع وركز ایدلمش ایدی .

بونده لموتی دییوركه: «هیكلك قاعده سنك ارتفاعی یتمش قوده Coudées دن [تقریباً اوتوز متره] آشاغی دكل ایدی . [٢] قانونی سلطان سلیمان زماننده ، پیه ژریل استانبولی زیارت ایتدیكی وقت هیكلك قاعده سی طوریبورمش ، فقط ، هیكل پارچه پارچه ایدیله رك ، دوكومخانه یه كوندرلمش ایدی . اوتاریخده ، اورادە بعض پارچه لرینی كورمش : تعریفاتنه كوره ، ایمپراطوری تمثیل ایدن وجودك باجاقلری پیه رژیلك بویندن دها

[١] سالزه نبرغ ، آیاصوفیه حقنده كی بویوك اثرنده [لوحه ٩ ـ ١٠] Alt Christliche Baudenkmale von Constantinople ، ایوستینیانوس لك هیكلنی ، آیاصوفیه معبدینك صوك جماعت محلنك Exonarthex اوكنده كی حولیده كوستربیورسه ده ، بوتون مؤلفلر ، بومشهور هیكلی اوكوسته ئونده ارائه ایدییورلر. فقط ، بونده خطا ایدییور. زوناراس، كتابنده ، بو هیكلدن بحث ایدركن : « بویوك كلیسانك اوكنده كی حولیده مركوز ایدی . . . » دییور ، فقط شو اسی محققدر، و دوقانژك انظاردقته وضع ایتدیكی وجهله، اوكوسته ئون آیاصوفیه معبدینك باشلیجه برحولیسی عد ایدیلیور ایدی.

بوتون مؤلفلر ، ایمپراطور ایوستینیانوس لك باشنك شرقه متوجه اولدیغنده متحدالبیاندرلر . شووضعیتله صانكه عجملری تهدید وآنلرك اوزرینه یورومك ایسته یورمش ایدی .

بو، بویله اولدیغی حالده، مومی الیه سالزه نبرغ ، ایمپراطورك باشنی غربه متوجه اوله رق كوستربیور. بوبابده كی خطانك، بونده لموتی طرفندن استانبولك تعریفات وتصویراتنه دائر یازیلوب ، مورخ سینامه Cinname دن صوكره ، دوقانژك نشر ایتدیكی اثردن منبعث اولدیغنه شبهه یوقدر. اواثرده شوسطرلر اوقونیور: «Ad occidentem cum avec situéà droite dextra minatur» یعنی :

بونده لموتی ، ایمپراطورك هیكلنی كورمش ایدی . پروقوپیوسدن اعتباراً بوتون مؤلفلرك بیانات وافاداتنه مخالف اولان شوتضاد بزه ، اوقدر غریب كلدی كه ، دوقانژك طبع ونشر ایتدیردیكی بونده لموتی نك اثرینی مطالعه وتدقیقه مجبوریت حاصل اولدی ، كتبخانهٔ ایمپراطوریده [Ancien fonds latin, N°4825, fc 36] محفوظ بولونان بواثرك تدقیقنده كوردككه ، اورادە دوقانژك طبع ایتدیردیكی وجهله ، Ad. accidentem دكل ، Ad. orientem تعبیری مذكور ومحرردر .

دیمك، بونده لموتی ، بوخصوصده بوتون یرانس مورخلریله هم فكردر .

سهو ترتیب ویا طبعدن ایلرو كلن شوخطا ، سالزه نبرغك خطاسنك یكانه سببیدر .

لابارت : استانبولك سرای ایمپراطوریسی .

حاشیه : صحیفه ٣٥

[٢] Coudée ـــ دیرسكدن پارمق اوجنه قدر ، یعنی یاریم متره دن عبارت اسكی براولچودر .

مورخ كیناموس Cinname ی متعاقب دوقانژك نشر ایلدیكی بونده لموتی نك یازمه اثرلرنده ، كتبخانهٔ ایمپراطوری ، اسكی لاتینجه متن ، نومرو ٤٨٢٥] ، « بونك آشاغیسنده كوریلن یدی یوز آرشوناق « Septigentorum Cubtorum alta videtur عباره لری مذكوردر . فقط بدیهیدركه ، آت اوزرنده جسیم الجثه بر هیكلی حامل اولان برقاعده نك ٧٠٠ قوده (تخمیناً اوچیوزاوزمتره) ارتفاعی اوله مزدی. بونی (یدی یوز) Septuaginta دیه اوقومق لازم كلیركه، بونده لموتی نك كتبخانهٔ ایمپراطوریده محفوظ لاتینجه دیكر یازمه بر اثرنده [نومرو : ٤٨٢٤] عباره ده بوكله محرردر . اوچنجی یازمه براثرنده ده [نومرو : ٤٨٢٣]آینه (یدی یوز) Sedtuagintorum كلمه سی اوقونیور .

اوزرون ، برونی طقوز پوسدن [۱] زیاده ایمش . بارکیرك طرناغنی اولچمکه موفق اولمش ، اوده طقوز پوس ایمش . شوتفصیلاتدن آکلاشیلیورکه ، هیکل ، فوق‌العاده برجسامتده ایدی .

هیکلك ، تعیین ایتدیکمز موقعی ، مؤلفین قدیمه‌نك بوبابده‌کی بیاناتیله تماميله مطابقدر ، آنلرده بوموقعی کوستریورلر .

پروقوپیوس ، اوکوسته‌ئون میداننده ، اعیان دائره‌سنك اوکنده کوستریور . (۱٤۲۳) سنه‌سنده استانبولی زیارت ایتدیکی زمان هیکلی هنوز قاعده‌سی اوزرنده موضوع ومرکوز اوله‌رق کورمش اولان بوندلمونتی ، بوبك آیاصوفیه میدانینك خارجنده جنوب طرفنده اولدیغنی سویلیور . قاعده‌سندن باشقه برشی کورمه‌مش اولان پیه‌رژیل ، بیانات و تعریفاتنده دها واضح ، دها صریحدر . بو ذات ، هیکلی ، آیاصوفیه معبدینك غربه ناظر زاویه‌سی قربنده وضع وارائه ایدییور ،

قسطنطین ستونی

Colonne de Constantin

اوکوسته‌ئون میداننده ، میلیه‌ردن دها آشاغیده ، یعنی جنوب جهتنده آییوس قسطنطینوس نامنه برستون ، وستون معبد خصوصیسی Oratoire نامیله دخی یاد ایدیلن آییوس قسطنطینوس معبدی Chapelle واردی .

بو کوچوك کلیسانك ، (ستون معبدی) نامیله‌ده یاد ایدلمسی ، فورومك جنوب قسمنده بالاسنده برصلیبی حاوی صوماکیدن معمول بویوك بر ستونك آرقه طرفنده ، فورومده مبنی بولنمش اولمسندن ناشی ایدی .

بوکوچوك معبدك ، اوکوسته‌ئونه نسبةً ، غرب جهتنده‌کی وضعیتنه کلنجه ، بوده ، برطاقم اسرای اجنبیه‌نك فورومده ایمپراطوره عرض ایلدکاری تعظیمات و تظلماتدن باحث (کتاب المراسم) ك مباحث مخصوصه‌سنده ارائه وتعیین ایدلمشدر . بو کتابك ، مراسم مذکوره‌یه عائد فقره‌لری اوقونورسه ، فورومك شرقنده مبنی اولان اعیان سراینك ، آییوس قسطنطینوس دعاخانه‌سنك Oratoire مقابل جهتنده کائن ایدوکی آکلاشیلور .

مدنیتك ترقیسیله برقاچ عصردنبری ترك ایدلمش اولان مراسم مذکوره ، حدذاتنده اولدقجه شایان دقت و اهمیت اولدیغندن بعض اساسلی تفصیلاتنی قارئین کرامك انظار دقتلرینه وضعنی موجب استفاده کوردم : حالبکه Chalcé دینیلن دهلیزطریقیله سرایدن چیقان ایمپراطور ، (بئرمقدس) Puits - Iacré طریقیله آیاصوفیه‌یه کیرردی .

اوراده ، حضرت مریمك اذکار جمیله و اوصاف عالیه‌سندن باحث اولان الهیلری دیکله‌دکدن وتضرعاتده و عادات و طاعاتده بولندقدن صوکره ، اورادن چیقار ، اوکنده ایمپراطوره مخصوص باندیرا بولندیغی ومعیتی رجالی کندیسنی تعقیب ایتدکاری حالده ، اوزرنده بر صلیب مرکوز بولنان صوماکی ستونه طوغری‌یورور ، و صلیبك موضوع بولندیغی قاعده‌نك اوستنده‌کی قدمه‌لی تراچه اوزرنده طوروردی .

پاطریق دخی معیتنده بوتون رهبانلر بولندیغی حالده ، ایمپراطورك چیقدیغی قدمه‌لی تراچه‌یه چیقار ، فقط

---

[۱] پوس : Pouce الك ، آیاغك باش پارمغی . قدمك اون ایکیده بری ، پارمق (تقریباً ۲۷ میلیمتره] .

صلبی تقدیس ایتدکدن صوکره قسطنطینوس دعاخانه‌سنه Oratoire کیررדی ، و شو حالده ایمپراطور صلیبك بولندیغی یرده یالکز قالیردی .

بو اثناده ، اللری باغلی ، و مظفر عسکرلرك ایادیٔ محافظه‌سنده بولنان اسرای حربیه اعیان دائره‌سیله محکمه Prétoire ایچریسنه دیزیلورلردی . دیکر بر طاقم عسکرده دشمندن اغتنام اولنان بایراقلر اللرنده بولندیغی حالده طورورلردی .

یوکسك رتبه‌لی دیکر بر ضابط ده ، میدانك استیعاب ایده‌بیله‌جکی مقدارده اسرایی فوروملك اورته‌سنه کتیریر ، دیزردی . هرکس یرلی یرینه طوردقدن صوکره ، مغنیلرك رئیسی ظفر مارشنی تغنی ایدر و حاضر بولنان بوتون خلقده هپ برآغزدن تغنی ایدرلردی . تغنی بیتدکدن صوکره اسرای حربیه ایچریسنده الك یوکسك رتبه‌ده بولنانی ایمپراطورك اوکنه کتیریلور ، اوده ، سجده ایدرجه‌سنه یرلره قپانیردی .

بووضعیت اوزرینه ایمپراطور، صاغ آیاغنی اسیرك باشنه‌قویار و النده طوتدیغی غارغی‌ده بوغازینه‌طایاردی. بو اثناده ، بوتون اسرا یرلره یاتارلر ، و اللرنده دشمندن آلدقلری باندیرالری طوتان عسکرلرده ، بو اسرایی یرلره سررلردی . اسرا ، بو مناسبتله تغنی ایدیلن شرقی بیتینجه‌یه قدر بو وضعیت الیمه‌ده قالیرلردی .

شرقینك هر طوراق یرنده ، خلق : « یارب مرحمت ایت ! » Kyrie eleison نیازینی تکرار ایدردی.

صوك راسمه اولمق اوزره ، پاطریق : « سن ، خالق اعظمسك ، زیرا سن غفور و رحیم و انسانلره مشفق ومحبسك ! » سوزلریله باشلایان بر دعا اوقودقدن صوکره ، اسرا ، یرلردن قالقارلر ، وایمپراطورك ، آیاقلری آلتنه آلدیغی رئیس‌اسراده کری کری ، و باشنی چویرمه‌دن اولجه بولندیغی یره کلیرطوروردی .

متعاقباً اوراده طوپلانمش اولان خلق،ایمپراطورك مدح‌وثناسنی متضمن شرقیلری ترنم‌ایدرلر،وایمپراطوده، فورومده‌کی پانایا Pte - Marie کوچوك کلیساسنه لباس ظفرینی براقدقدن صوکره سراینه عودت‌ایتمك اوزره آتنه بینردی . پاطریقده اشکینه را کباً پاطریقخانه‌یه عودت ایلر ایدی .

ایپودروم ـ ایپودروموس ـ آت میدانی

De l'Hisppodrome

قسطنطین ، دولتك یکی بر پایتختی اولمق اوزره ، بیزانس شهرینی توسیعه قرار ویرمه‌دن اول ، روما ایمپراطوری سه‌پتیم سه‌وه‌رك، کندی الیله تخریب واهالیسنی قتل‌عام ایتدیردیکی بوشهری اعماره تشبث ایتدیکی زمان اول باول ایپودرومدن باشلامش ایدی . بوایش ، اویله اهمیتسز بر ایش دکل ایدی. بر آت میدانی، واوتاریخده انشا ایدیلن طاش ستوندن اعتباراً اقامت ایدلمك اوزره قبه‌لی کمرلی بنالر وجوده کتیرمك ایچون اولدقجه واسع برمیدانه احتیاج واردی . بوندن ماعدا ، سه‌پتیم سه‌وه‌ر ، شمال جهتنده ، آت میدانك رأسنی تشکیل ایدن مستقیم‌الخطوط جهتنی ، ویاریش محلنك صاغ وصول طرفلرنده‌کی مردیوه‌نلرك بویوك برقسمنی‌ده اولجه انشا ایتمش ایدی .

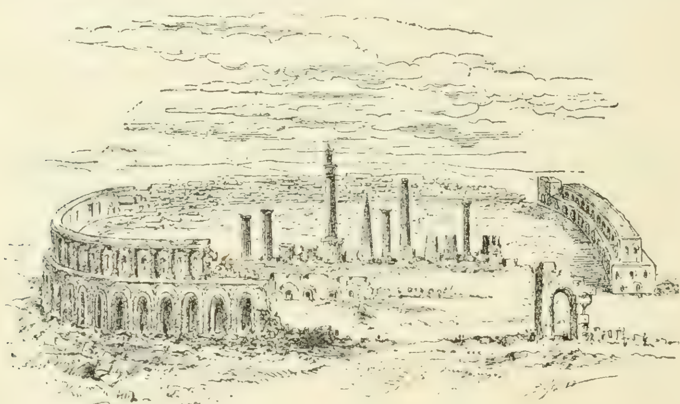
رومایه‌عودته مجبور اولونجه بوعظیم‌ایشی ناتمام اوله‌رق براقش‌ایدی . قسطنطین ایسه، اهالینك‌اوطورملرینه مخصوص باصاماقلری و جنوب منتهاسنده‌کی دائروی قسمی اکمال ایتمش و اسپینا Spina دینیلن ایمپراطوره

مخصوص محفلی وآت میدانڭ شمال طرفنده حدودینی تشکیل ایدن مستقیم‌الخطوط دیوارك اوستنده موضوع اویون محفللرینی انشا ایتدیرمش ایدی . اوزماندنبری ، بویوك تەئودوسیوس زماننده اسپینا اوزرنده ، آت میدانڭ اورته یرینه غرانیتدن معمول ، مصر دیکیلی طاشنی رکز و اعتلا ایتدیلر . برمدت صوکره‌ده عین استقامتده اسپینانڭ جنوب جهتی منتهاسنه طوغری کاملاً تونج لوحه‌لرله قابلی بر دیکیلی طاش وضع و انشا قلندی. مرور زمان ایله خیلی خساره اوغرایان بوایکی دیکیلی طاش الیوم موجوددر .

مصردن کتیریلن دیکیلی طاش آت میدانڭ مرکز نقطه‌سنی اشغال ایدر . و بوطاشدن ، ملغا تجارت نظارتی بناسنڭ اوکنده مرکوز ستونه طوغری برخط مستقیم رسم ایدیلورسه بویوك محورك استقامتنی قطعی صورتده کوسترمش اولور .

سیرق اویونلری روماليلرك حیاتنده بویوك براثر هیجان وسرور ایدی. ایپودروم‌ده اسکی روماجمهوریتنڭ فوروم‌ی مقامنه قائم اولمش ایدی .

آت میدانی بیوك حادثاتڭ محل جریانی ایدی . خلق ویا اردو ایمپراطورك بو محلده رسماً حکمدارلغنی

ایپودروم
L'Hispodrome

اعلان ایتدکلری کبی ، پایتختده بولندقلری زمانده ایمپراطورلر ، بالذات بومیدانه کلیر یاریشلری سیر ایتمکدن کری قالمازلردی .

شوسببلردن طولایی قسطنطین ایپودرومی انشاسنی ارزو ایتدیکی سرایه ربط والصاق ایتمکه قرارویردی. آکلاشیلیورکه ، اوَ وقتدنبری قسطنطنڭ یاپدیره‌جغی بوتون مبانی ومؤسسات ، سه‌پتیم‌سه‌وەرك ایپودرومه ویردیکی استقامت اوزره مبنی اوله‌جقدی .

قسطنطین اول‌باول ، ایمپراطورلرك یاریش اویونلری باشلامه‌دن قبول مراسمنی اجرا ایتدکلری (قاتیزما) Cathisma نڭ آرقه طرفنده برسرای انشا ایتدیردی . ایمپراطورلر ، سرایدن تحت حکمدارینڭ موضوع اولدیغی قاتیزمایه چیقارلردی . یاریش میدانه ناظر اولان بوسرایك ایپودرومڭ بویوك محورینه برخط شاقولی

ايله مؤسس اولمسی لازم كلیردی . اوتاریخده ، مقتضیات دینیه ، حیاتك بوتون صفحاتنه ، حتی اویونلره بیله اشتراك ایدر ایدی .

قسطنطین ، ایپودرومك شمال جهتنده‌كی دیواری اوزرینه (سنت أتیه‌ن) نامنه بركلیسا یاپدیردی مراسم مراسم عمومیه‌یه هیچ بزمان اركككارله برابر اشتراك ایتمه‌ین سرای حكمداری قادینلری ، ایشته بوكلیسانك حجره‌لری آرقه‌سندن آت میدانینك سیر وتماشا ایده‌بیلورلردی . دیمك كه ، « سنت‌أتیه‌ن » كلیساسنك محوری آت میدانینك محورینه شاقولی بروضعیتده متساویاً بولنمش اولیور .

قسطنطینك ، آت میدانینك قربنده انشا ایتدیروب دافنه سرایی Le palais de Daphni ده ، دكزی كوره‌بیلمك ایچون عینی استقامت و وضعیتده ایدی .

بونك بویله اولدیغنی پروقوپیوس‌ك ، ویقتوریالرك عصیانی منقبه‌سنده خبر ویردیكی وجهله ، سرایدن قاتیزمایه كیتمك اوزره قسطنطینك یاپردیغی یولك برخط مستقیم اوزره بولنمش اولمسیله ثابتدر .

سرایك جاده‌سی Péripatos دینیلن بو یول ، اون طقوز یتاقلی تریقلینوسك جنوب جبهه‌سنه متصل‌ایدی . بونك بووضعیتده اولدیغی بنای مذكورك وضعیتده اولدیغی بنای مذكورك وضعیتی كافی‌درجه‌ده‌تعیین‌ایدیور . خلاصه ، اون طقوز یتاغك اوكنده انشا ایدلمش اولان بویوك بره‌توریالرك صالونلریله دافنه سراینك مدخلنی تشكیل ایدن حولیلرده ، سرای ایمپراطورینك باشلیجه مبانیسنك استقامتنده بولنمش اوله‌جق .

برآز جرأتله سویلیه‌بیلیرزكه ، سرایك فورومه (آیاصوفیه میدانی) ناظر جبهه‌سی ، ایپودرومك بویوك محورینه برخط عمودی اوله‌رق چیزیلمش ایدی . پك زیاده شایان دقتدركه ، آت میدانینك بویوك محوریله آیاصوفیه‌نك بویوك محوری تمدید ایدیله‌جك اولورسه ، نقطهٔ تقاطعلرینه طوغری برخط مستقیم تشكیل‌ایدر .

یكی آیاصوفیه‌نك محورینه بواستقامتی ویرملرینه سبب ، براثر تصادف‌دكلدر . بوبرحقیقتدر مسئله‌شوصورتله تنور ایتمشدر :

ویقتوریا اختلالنده ، ته‌ئودوسیوس طرفندن انشا ایدیلن آیاصوفیه كلیساسی وفورومه متصل اولان‌دهلیز ایله سرایك مشتملاتی قورتیله‌بیلمش ایدی .

قاتیزما سراییله ، دافنه سرایی ، اون‌طقوز یتاغك بویوك تریقلینوس بوآفتدن مصون قاله‌بیلمش ، اواختلال كبیر و حریق هائلدن مصون قاله‌بیلن بو مبانی ، یانغینله تارمار اولان مبانینك تكرار انشاسی ایچون پلانك تنظیمنده بویوك برتأثیر ونفوذی كورولمشدر .

دها واسع برپلان اوزرینه تكرار انشاسی لازم كلن كلیسایه كلنجه ، ایوستینیانوس‌ك معمارلری ، ایكی مهم نقطه‌یی میزان تدقیقه وضع ایتمكه مجبور ایدیلر . برطرفدن ، اوتاریخده كلیساجه قبول وانتخاب ایدیلن اصول وعاداته اتباعاً ، مقدس Sanctuaire ، شرقه دونمش اولمق لازم كلیور ، دیكر جهتدن معبد فورومه ناظراً سرایه متوجه اولمق بولنمق ایجاب ایدییوردی . سرایك وضعیتی ، ارتفاعی فورومه ناظر اوله‌رق شماله متوجه اولدیغی جهتله ، معبدك مدخل‌اساسیسنی اورایه وضع وانشا ایتمك قابل دكل ایدی . معبدك بوجبهه‌سی ، سرایه ناظر و متوجه اولمش اولسه ایدی ، مدخلك جنوب جهتنه آچیلمسی لازم كلیردی‌كه ، بووضعیت ، معبدك شمال استقامتنه متوجه اولمسنی موجب اولوردی .

مقدس ، شرقه طوغری دوندرمکه کلیسانك جنوب جهتنده‌کی دیوارینك‌ده سرای قیصری‌یه متوجه متوجه اولمسنی اقتضا ایده‌جك ایدی .

معمارلر حرکتلرنده تمامیله سربست اولمش اولسه‌لر ، وبرسبب متقدم بولنمامش اولسه ایدی ، تشکیلات رهبانیه‌یه تباعاً یکی کلیسایی تمامیله شرقه متوجه اوله‌رق انشاایدرلر، وبواستقامته نظراده ، فورومه ناظراولان سرایه بویوك کلیسانك استقامتنه متوازن براستقامت ویررلردی .

فقط ، آیاصوفیه‌نك محوری غربدن شرقه توجیه وترسیم ایده‌جکلرینه آنی جنوبه طوغری میل ایتدیرمکه وبوصورتله مقدسه شرق ، جنوب شرقی بروضعیت ویرمکه مجبور اولمشلردر .

بوحادثه‌یی ایضاح ایده‌بیله‌جك یکانه سبب ، یکی آیاصوفیه‌نك انشاسی خصوصنه ایکنجی سببك اکالی سائق اولمسی کیفیتی ، یعنی معبدك جنوب دیوارینی فورومه ، سرای کبر قیصرینك جبهه‌سنه ، بوسرایه‌متوازن براستقامتده انشا ایدلمسی مسئله‌سیدر .

شوراسی محققدرکه ، مادامکه ، آیاصوفیه‌نك بویوك محوریله ایپودرومك ممتد بویوك محوری بر زاویهٔ قائمه تشکیل ایدییور ، کلیسانك جنوب دیوارینه ناظر اولان سرایك تکرار انشاسی بو دیوار وضعیتنده لازم کلیوردی‌که ، بو وضعیت ایپودرومك بویوك محورینه برخط‌مستقیم استقامتنده ایدی . شونی‌ده آکلامق لازم کلیورکه ایوستینیانوسك معمارلری سرایك حریق‌زده اولان اقسامنی بواستامتده احیاءً انشایه مجبوریتلر کورولمش وسرایك‌حریقدن‌مصون قالان‌اقسام‌مهمه‌سی آنلری برمجبوریت تحتنده بولندیرمش‌ایسه اومعمارلرك‌ده قسطنطینك یاپدیردیغی قدیم بنالرك عین استقامت و وضعیتی اوزره بنالر یاپدیردقلرینه احتمال ویریلور .

خریستوف بونده‌لموتی ایله قانونی سلطان‌سلیمان دورنده استانبولی زیارت ایدن پیه‌رژیل، ایپودروم‌حقنده ایجه معلومات ویرییورلر .

بونلر استانبولی زیارت ایتدکلری زمان آت میدانك طبقه‌لریله اطرافنی محیط اولان دیوارلری هنوز حال خرابیده و فقط بر چوق اقسامی موجود و میدانك چوره‌سی تمامیله مرسوم ایمش .

شو بیاناته نظراً ، آت‌میدانك طول و عرضنی و اورادن اعتباراً فورومه وبورادن سریه قدرمسافه‌سنی تعیین ایتمك قابلدر .

۱٥٥۰ سنهٔ میلادیه‌سنده استانبولی زیارت ایدن پیه‌رژیل دیبورکه «سرایك سنوری خارجنده وسنوردن یتمش قدم اوزاقده بو سرایك سورینك قپولری واردر .

سرایك سنورندن اعتباراً ایپودرومه‌قدر بوتون یوقوشلر خفیفجه میل لیدر . آیاصوفیه‌دن اعتباراً، آت میدانی منتهاسنه قدرَ جنوبدن غربه طوغری یدییوز قدمدن فضله طولده بر میدان واردر . ایپودرومك اوزونلغی ایکی استاد و کنیشلکی بر استاددر. زمین طبیعةً دکل، فقط عمله الیله ایشلنمشدر .

مرمره دکزینه ناظر جنوب جهتنك اوچ طرفنده شرقه متوجه اوچ یوقوش واردر. بو یوقوش غربه طوغری غایت صارپدر . مرمره جهتنده ، بو یوقوشلر ، مرور و عبوری چتین و اوچوروم اولدقدن باشقه آشاغی یوقاری (٥۰) قدم دیکلکنده و مرتفعدر.

آت میدانی، ایله مرمره دکزی ساحلی آره‌سنده ٤٠٠ قدم کنیشلکنده بر اووه وبواوونك اورته‌سنه یا کوس ـ سرکیوس معبدی واردر .

استاد دنیلن مسافه ا، لچیسی محل وممالکت وزمانه کوره ده‌کیشیور. پیه‌رژیلك بوراده بحث ایتدیکی استاد، استانبول مسافه اولچیسیدرکه ، بوده اولمپوس ایستادیدر . Stade olympique . بونکله برابر بو ایستادك بعد و مسافه‌سی حقنده‌ده ائتلاف افکار یوقدر. میل رومانی الیون ١٤٨١ متره ، ٧٥ سانتیمتره، و ایستادده ووارلاق حساب اوزره ١٨٥ متره تخمین ایدلمکده‌در .

بناءً علیه ، ایستادی ١٨٥ متره اوله‌رق قبول ، و مرکرده مرکوز اولان غرانیت دیکیلی طاشك شمالنه و١٨٥ متره‌جنوبه‌طوغری، ایپودروموسك بویونه‌محوری‌اوزرندن حساب ایده‌جك اولورسه‌ق، ایپودروموسك طولنی بر درجه‌یه‌قدر محقق صورتده تقدیر ایتمش اولورز .

فلورانسه‌لی خریستوف بونده‌لمونتی‌ده ایپودروموسك وسعتی حقنده معلومات اعطا ایدییور . بو ذات دییورکه : « ایپودروم ، طولاً ٦٤٠ ، عرضاً ، ١٢٤ قول وسعتنده‌در . » اکر اون بشنجی عصرده‌کی قول طولی شمدیکی کبی ایدیسه‌که اویله اولمسی محتملدر، بوندلمونتی‌نك ٦٨٠ قولی ٣٧٢ مترده‌نی کوستریور، دیمك‌که بوده آت میدانك طولنی ارائه ایدیور.

حالبوکه پیه‌رژیل بو مسافه‌یی ٣٧٠ اوله‌رق کوستریور . ایکی ذاتك تقدیری آره‌سنده‌کی ایکی قول‌فرقی شایان اهمیت دکلدر .

میدانك کنیشلکنه کلنجه ، بونده‌لمونتی ، ١٢٤ قول اولمق اوزره کوستریور .

(بوغاز ایچی و استانبول) اثرینك محرری اولان دوقتور ده‌تیه دیورکه : « استانبول ، ولایاتی یغما ایتدی آما ، اجنبیلرده بو مرکز حکومتك ثروتی (آثار و آبدات رسائره دیمکدر) ودرجه صویدیلرکه ، بو یغما نتیجه‌سنده بوراده پك آز آثار عتیقه قاله‌بیلمشدر . بونکله‌برابر ، بو عامیانه سوزلری بیوك بر قید احتیاطه تلقی ایتملیدر . قسطنطنیه ؛ بقایای آثارینی بنه فخر و غرور ایله کوستره‌بیلیور. زیرا ، دنیانك هیچ‌ بر مملکتی استانبولده‌کی آثار باقیه ایله قیاس ایدیله‌مز .

بیزانسلیلر زماننده اولدیغی کبی بوکوندخی بوم بوش طوران بر میدان وارسه اوده ، ایپودروم دیدکاری آت میدانی‌در . آت یاریشلری وسائر اویونلر هپ بو میدان وسعیده اجرا ایدلدیکی کبی، برچوق وقایع‌مهمه انسانیتی لکه‌دار ایده‌جك بعض حادثات فجیعه‌ده ینه بوراده جریان ایتمشدر . (٢)

---

(١) مشارالیه ایمپراطورك مدفنی اولمق اوزره وقایوقوشنك اوست‌باشنده ووفا قره‌غوخانه‌سنك الت طرفنده‌کی صوخزینه‌سنك قارشوسنده چنارلی قهوه‌خانه‌نك اقصه النده‌کی سوقاقدن ایچری کیریلنجه بیوجك بر عرصه‌نك صولنه تصادف ایدن دیواره ملاصق بر کنبد کوستریلیور ، عسکری موزه‌سی و فتح قسطنطنیه نام اثرك مؤلف و محرری احمد مختار پاشا مرحومك تحقیقاتنه نظراً ، قسطنطین ، صماتیه‌ده صولی مناسترده مدفون ایمش ؛ بالقلی‌ده اولدیغی‌ده مرویدر .

(٢) ازجمله برنجی لئون (٤٥٧ ـ ٧ شباط) بو میدانده ایمپراطور اعلان اولندیغی کبی برنجی ژوستی‌نیه‌نك زماننده ومیلادك (٥٣٢) سنه‌سی کانون‌ثانیسنك اون اوچنه مصادف کونده حریق ظهور ایتمش و اناسطاسك یکنی ایپاس [illegible] بوراده ایمپراطور اعلان اولنمش و بوراده‌اوتوز بیك کشی وبومیانده ایپاس طوتیلوب اعدام ایدلمشدر. بوقیامده، ایوتینیوس وزیری مشهور وه‌لیتازیوسك پك چوق خدمتی کورلمشدر. قیام کانون ثانینك یکرمی ایکیسنده انحق تسکین اولنه‌بیلمشدر. بو قیامده مشهور زوقیپوس حمامی و سرایك باب‌کبیری اولان خالکه‌ده یانمشدر.

ایپودروم ، بیزانسك الك اسكی بر میدانی اولوب وقتیله دها كوچك وسرای بروننه یقین ایدی . بومیدانك تنظیمنه ایمپراطور سیوه‌روس باشلامش ، بیوك قسطنطین طرفندن اكمال ایدیله‌رك استانبول شهرینك تاسیسنه مصادف هرسنه اجرا ایدلمك اوزره (آت یاریشلری) نی احداث ایلمشدی. بومیدانك اطرافنده اولجه آت نعلی شكلنده یوكسك بر دیوار واردی . اویونجیلرله ، سیرجیلر بو میدانه اوچ قپودن كیررلردی .

بوقپولردن برنجیسی (انطاكیه‌قپوسی) نامیله معروف اولوب ایمپراطورلرك دخولنه تخصیص ایدلمشدی.

ایكنجیسی (ده‌چیم) (اونجی دیمكدر . Décime) ، اوچنجیسی ده (باب مرده) [١] نامیله مشهور ایدی . بومیدانك ایچروسنده دائراً مادار اوستلری كمرلی حجره‌لر (رواقلر) و هرحجره‌نك ده مرمردن مردیونی واردی. سیرجیلر بو مردیونلردن چیقوب كره‌وتلر اوزرینه اوطوررلردی واویونلری بورادن سیر ایدرلردی .

كره‌وتلرك اوستنده و غرب جهتنده یعنی شیمدیكی دفترخانه طرفنده یكرمی درت جسیم ستونه استناد ایتدیرلمش محفل ایمپراطوری بولنوردی . ایمپراطور بتون معیتی اركانیله اویونلری بو محفلدن سیر ایدردی .

حجره‌لرك صاغنده وصولنده مشهور ودهشتناك وه‌نه‌تلرله یشیللر طوررلردی . [٢] بوایكی كروه متغلبه ، افرادینك كثرتی حسبیله ، اوقدر خشونت ، اودرجه وحشت اكتساب ایتدیلركه ، اكثریااستانبول ایچنده اختلالره ، محاربات داخلیه‌یه سبب اولدیلر . واطوار متحكمانه‌لرندن ناشی روماليلرك پره‌طوریه‌نلرینه ، موسقوفلرك ایسترلیچلرینه ، و بزم یكیچریلره مشابه اولان بوحریفلر ، اكثر زمان بیزانس دولتنك موجودیتنی تهلكه‌یه قویمشلردر .

بوواسع میدان صوكره‌لری كوچولدلمشدر . زیرا برطرفدن سلطان احمد جامع شریفی ومشتملاتی ، دیكر جهتدن دفترخانه ایله آرقه‌سنده‌كی ویانده‌كی بنالر ، بومیدانك اسكی وسعتنی خیلیدن خیلی تنقیص ایتمشدر . دفترخانه‌نك بولندیغی یرده وقتیله كه‌ستوریون Questorion دنیلن واردات دولتی اخذوجبایته مخصوص بر دائره ، دها طوغریسی بر (خزینهٔ همایون) واردی . مالیه دائره‌سی دیمك اولان و الیوم دفترخانه‌نك آرقه جهتنده كوریلن بنا پك قدیم اولوب ، بونی بیوك قسطنطین یاپدیرمشدی . بعدالفتح بوراسی دفترخاقانی دائره‌سی اولمشدر .

---

[١] Porte morte (Nikra Pyli)

[٢] یشیللرله وه‌نه‌تلر Vénètes بر كروه مفسدتجویان اولوب ممالكك هرطرفنه یایلمشلر و منسوب اولدقلری فرقه‌لره نظراً مختلف رنكلی لباسلر كیمشلردر . بوفرقه‌لر بعضاً برلشورلر و اكثریا دخی آره‌لرنده بیله فرقه‌لره آیریله‌رق استانبولده بیله اودرجه دهشت ووحشت ویاغما وقتل نفوس كبی جرائمه اجتسار ایتمشلردی‌كه ، برنسبت متزایده ایله آرتمقده بولنمش اولان دهشتلری پك بیوك فلاكتلره و نهایت بیزانس دولتنك سقوط و انقراضنه بادی وباعث اولمشدر .

آت میداننك قانونی زماننده‌كی حالی

آت ميدانندەكى مزينات قديمە

آت ميدانني تزيين ايدن مختلف و متعدد ستونلرلە ، معبودلر ، قهرمانلر ، ايمپراطورلرلە مبارزلر نامليرنە مركوز هيكللرە و يونانستانك اك بنام صنعتكارلرى طرفندن وجودە كتيرلمش اولان آثار و مصنوعات نفيسە ميانندە باقردن معمول نقدر آثار واشيا وارسە ، استانبولك فرانمزلرلە ونديكلولر طرفندن (١١٩٢ ـ ١١٨٩ دردنجى اهل‌صليب) ضبط واستيلاسى اثناسندە كافەسى أريدلمش وبعدالفتح دخى برچوغى يرلرندن چيقاريلوب بشقە محللرە نقل اولنمش ويا تخريب ايدلمشدر .

درقتور دەتيەنك افادەسنە باقيلورسە ميدانك شيمديكى طولى (٢٥٠) ، عرضى‌دە (١٥٠) قدم‌در. مؤرخيندن پيەرژيلك تحقيقاتنە نظراً ، وقتيلە بوميدان ، طولاً ايكى استاد (٣٧٠ مترە) ، عرضاً دە بر استاد (١٨٥ مترە) ايمش ؛ شو افادەلرە نظراً ميدان كرك طولاً و كرك عرضاً صوكرەلرى اپيجە كوچولمشدر .

آت ميدانندەكى ديكيلى طاشلر

آت ميدانني وقتيلە تزيين ايدن آثار ميانندە يالكز اوچ دانەسى قالەبيلمشدر . .

بونلردن برى يكپارە غرانيتدن معمول و منشور مربعيە يقين ديكيلى طاشدر . ارتفاعى تقريباً آلتمش قدمدر .

درت جهەسى هيەروغليف دنيلن مصر يازيلريلە طولودر . بعض حيوانات واشيا و اشكال سائرە تصوير وتمثاللرندن عبارت اولان بويازيلر فرعونلرك اجراآتندن ومصرليلرك تاريخندن وسائرەسندن باحثدر.

تب شهرندە ومصرك بلاد سائرەسندەكى معبدلرلە سرايلر اوكندە مركوز بوكبى ديكيلى طاشلرك كافەسندە بونلرى ركز ايدن فرعونلر طرفندن معبودلرە خطاباً برطاقم نذرلر وتضرعات محكوكدر .

بوديكيلى طاش ، بدايةً آت ميدانك وسطنى اشغال ايدردى ؛ و ميدانك محورنى‌دە يىلانقاوى ديركلە قسطنطين پورفيرويەنيطوسك اورمان نظارتى اوكندەكى ديكيلى طاش تشكيل ايدردى.

méta لردن برى بومحورك اوزرندە اك شمالى نقطەدە ديكرى‌دە اك جنوبى نقطەدە ايدى .

مصر ديكيلى طاشى وياخود برنجى تئودوز ستونى ، مصر فرعونلرندن برنجى توتموزيسك ميلاددن (١٦٠٠) سنە اول مصر سفلادە كائن هليوپوليس دينيلن مدينةالشمس‌دە ركز ايتديكى ستونك ياريسيدر. [١] بوستونك اون‌سكزنجى سلالە حكمدارلرندن اولان مشاراليە توتموزيس طرفندن ركز

[١] آت ميدانندن متباق ، مرمردن معمول كرەوتلرلە سائر اوانى قانونى سلطان سليمانك وزير ومقبلى اولان خرواتى‌الاصل پارغەلى ابراهيم پاشا طرفندن سرايينك حين انشاسندە (م ١٥٢٤) نقل و استعمال ايدلمشدر . بوسراى طولانى برصورتدە يعنى جبهەسى ميدانە ناظر اولمق اوزرە انشا ايدلمشدى .

ابراهيم پاشا سراينك اشغال ايلديكى اراضيدە اليوم دفترخاقانى وايلكخانە بنالرى ، وايران خستەخانەسى واردر. بوسراى ، صدر اسبق كچەجى زادە فؤاد پاشا مرحومك تجديداً انشا ايلدكارى اوزون شجاع جامع شريفنە قدر امتداد ايدرمش . اوزون شجاع فاتحلە كلن مجاهديندن اولوب ، مذكور جامعك مزارلغندە مدفوندر. ابراهيم پاشا

ایدلدیکی اوزرنده‌کی محکوکاتدن آکلاشیلیور . بوفرعونك زمان حکومتی مصرده نورمدیتك باشلادیغی زمانه یعنی میلاد عیسادن بیك آلتی یوز سنه اولنه مصادفدر .

بوستون دیکر ستونلرله برابر بعل یعنی شمش معبدی اوکنده مرکوز ایدی .

دوقتور دەتیه‌نك روایتنه باقیلورسه ایکنجی قونسطانس ژولیه‌ن، وبرنجی تئودوز، بونك استانبوله نقلی کیفیتیله مشغول اولمشلر وفقط بونی شمدیکی محلنه رکیزه (میلاددن درت یوز سنه صکره) آرقادیوس موفق اولمشدر .

قسطنطینیادك افادەسنه کوره‌ده، برنجی تئودوز ۳۹۰ سنهٔ میلادیه‌سنده غرب ایمپراطورلغنی یدغصبنه کچیرن ماقسیم‌ی قهر وتنکیل ایله نتیجه‌لنن مظفریت عظیمه اوزرینه اولوقت استانبول والیسی بولنان پروقلوسك همتیله اوتوز ایکی کونده شمدیکی محلنه دیکدیرمشدر .

ارتفاعی تخمیناً اوتوزمتره‌در . (١) قاعده‌سی ایکی‌متره اولوب اساس طاشنك ارتفاعی‌ده یدی‌متره‌در . بوستون مرمر قاعده‌سی اوزرینه ، درت کوشه‌ده طونجدن معمول درت آیاق اوزرینه اوطوردلمشدر . دقت ایدیلورسه ، ستونك ثقلتی مرمر قاعده‌یی تضییق ایله ازمشدر .

بوقاعده‌نك درت جهه‌سنده برطاقم نقوش وتصاویر واردرکه ، لطافتلرینه رغماً اوتارخده صنایع نفیسه‌نك دور انحطاطه یوز طوتدیغنی کوسترر .

مرور زمان ایله بوزولمق درجه‌سنه کلن بوتصاویر ، برنجی تئودوزله آرقادیوس زماننده آت میداننده جریان ایتمش وقایعی مصوردر ؛ بوتصاویردن اوچی برنجیٔ تئودوزك وبری‌ده آرقادیوسك حیاتنه عائددر .

جبه‌نك شرق جهتنده یعنی سلطان احمد جامعنه ناظر طرفنده ، ایمپراطور تەئودوسیوس ، النده براکلیل وصاغنده وصولنده چوجقلری اونوریئوس ایله آرقادیوس اولدیغی حالده برحجره اپچروسنده آیاقده طوریور . تخت ایمپراطوری اوافق لازمکلن بوحجره‌نك خارجنده وصاغنده‌وصولنده اللرنده مزراقلر برطاقم ذوات حاضر . دها آشاغیده برطاقم قادینلر رقص ایدیورلر . ایکی قادین‌ده لیر (چنك) چالیور .

بوجبهه‌ده‌کی قاعده‌ده بش سطرلق برکتابه واردر .

جنوب یعنی اورمان‌نظارتی جهتنه ، ناظرجبهه‌سنده ، ینه تئودوز تختنده اوطورمش یاننده چوجقلری وصولنده والانتی‌نیه‌ن ، مقام ایمپراطورینك خارجنده صاغی صوللی ، اللرنده قالقان ، مزراق برطاقم ذوات طوریور ؛ برآز آشاغیده‌ده و تخت ایمپراطورینك اوکنده صاغلی وصوللی ایکی ذات‌ده آیاقده طوریور وبوایکی کیمسه‌نك طرفینده دیکر ذوات بولنیور .

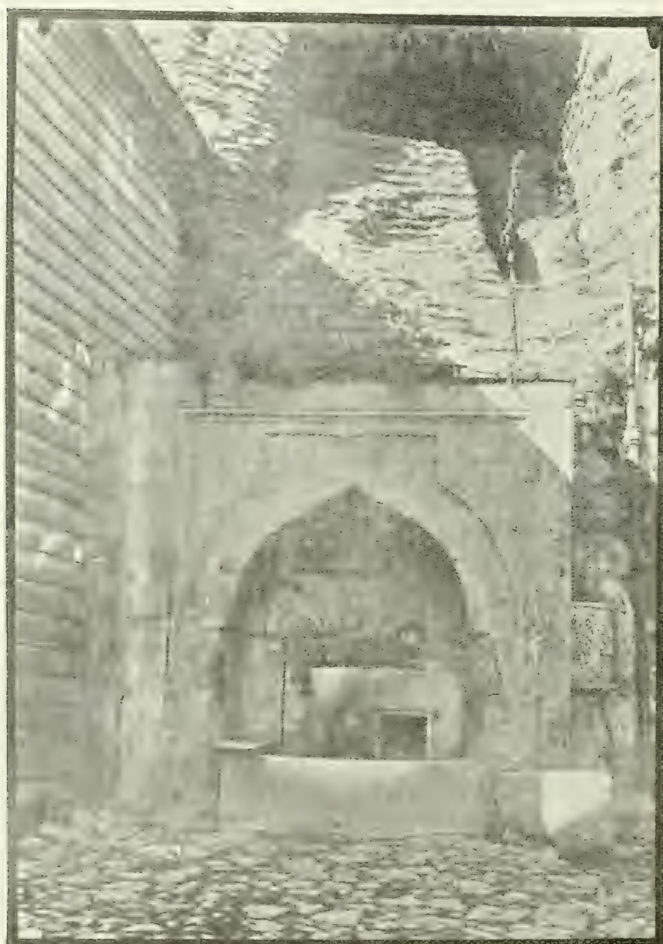
قانونی سلطان سلیمان ایله مجارستان سفرندن عودت ایدرکن هوفن شهرینه اوغرامش اورادن اغتنام ایتدیکی باقردن هرکول، دیانا وآپوللون هیکلرینی (١٥٢٦) سنه‌سنده و تام سراینك قارشوسنه تصادف ایتمك اوزره ، میداندەکی آلتی مرمر ستوندن بری اوسته‌رکز ایتدیرمشدی حتی پاشانك بوهیکل رکزی مسئله‌سندن طولایی شو:

« دوابراهیم آمد بدیر جهان یکی بت‌شکن ویکی بت نشان »

بیتنك ماصدق اولمشدی . پاشانك وفاتندن صکره بوهیکللر أریدلمش .

[١] دوقتور دەتیه ، قسطنطنیاد، بوستونك ارتفاعنی (٢٤) تواوزوجبهه‌لرینك هربرینی‌ده آلتی قدم کنیشلکنده اولمق اوزره کوستریور .

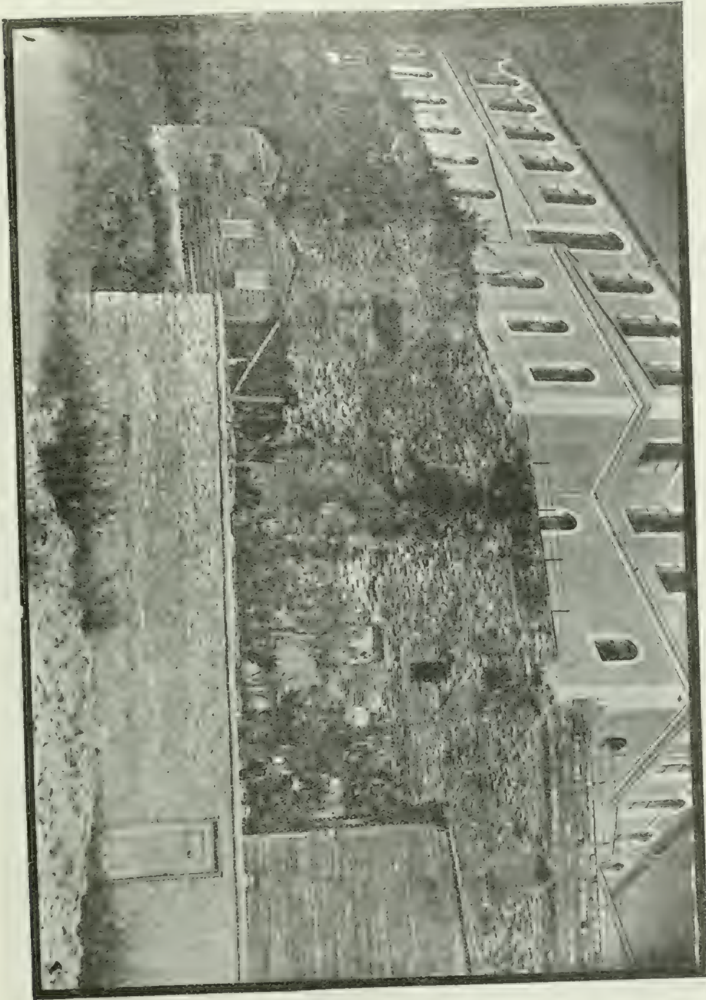
آشاغیده وقاعده طاشی اوزرنده‌ده آت یاریشـلری ، بردیکیلی طاش ، برده طاق ظفر وار . الك آشاغیده ایسه ایکیشر تکرلکلی اوچر آتلی یاریش آرابه‌لری محکوك ومنقوشدر .

آت میدانی آلتنده قدیم بیزانس صارنجی

غرب یعنی دفترخانی دائره‌سنه ناظر جبهه‌سنده ایسـه ، ینه ایمپراطور تئودوزله صاغنده وصولنده چوجقلری صولنده‌ده، کندیسیله ازدواج ایتدیکی ایکنجی ولانتی نیه‌نك همشیره‌سی، مقام ایمپراطورینك صاغنده وصولنده مزراقلی بعض عسکرلر طوریور .

آشاغی طرفده‌ده ، آناطولی و روم ایلی قبائلندن بعض کیمسه‌لر آرقه‌لرنده حیوانات وحشیه

ملغا زراعت نظارتنك آلتنده ، ایپودروموسك اسفه‌ندونه دیدکاری استناد دیوار و کمرلری

پوستلری ، اللرنده کاسه‌لر بولندیغی و جمله‌سی دیز چوکه‌رك حکمدارمزه عرض اطاعت و انقیاد ایتدکلری حالده تصویر ایدلمشدر .

دها آشاغیده رومجه برکتابه واردر .

دردنجی جبهه اولان آياصوفيه‌يه ناظر يعنی شمال جبهه‌سنده ، ايمپراطور تختنده اوطورمش صاغنده وصولنده چوجقلری اولدیغی حالده (٤٠٠) سنهٔ ميلاديه‌سنده طاق آلتنده وقوعبولان انتخابات erection ى مصوردر . قاعده‌سنده‌ده ، بوديكيلی طاشك صورت وكيفيت ركزينی كوستر رسملر ، برطاقم آلات وادوات واردر .

بوديكيلی طاشك تپه‌سنده وقتيله باقردن معمول بركره وارمش ، فقط تئوفيلك ايمپراطور ميخال زماننده واقع اولان حركت ارضده بوكره دوشه‌رك پارچه‌لنمش .

قاعده طاشنك جبهه‌لرنده ، بری لاتينجه ، ديكری رومجه اولمق اوزره ايكی كتابه بولنديغی سويلدك رومجه كتابه‌نك ترجمه‌سی شودر :

« طوپراقده دائما ايكله‌مكده اولان منشور مربعی بوستونی ، يالكز تئودوسيوس ركز ايتمكه جرأت »
« ايتديكندن ، پروقلوسی بوايشه مأمور ايتدی . وبوستون اوتوز ايكی كونده ركز اولندی »

ايكنجی آبده‌يه كلنجه : بوستون ، بربرينه صاريلمش اولان اوچ ييلاندن متشكلدر ، وطونجدن معمولدر ؛ ييلانلر باشلريله بويونلری وقتيله بوستونك باشلغنی تشكيل ايدردی ؛ بوستونك شمديكی ارتفاعی تخميناً بش متره قدردر . ييلان باشلرندن متشكل اولان بوباشلق قيرديرلمشدر ؛ بوييلانلردن برينك اوست چكه كميكی اليوم آثارعتيقه موزه‌سنده محفوظدر . [١]

دوقتور ده‌تيه‌نك (بوغاز ايچی واستانبول) نام اثرنده دنيلبوركه : دنيانك الك مشهور برآبده‌سی اولان بوآبده‌يی ايجه تدقيق ايتدك و ويانه اقاده‌ميسی تاريخ مجموعه‌لری ميانده ، (دوقتور ده‌تيه ايله دوقتور مورتمان طرفندن نشر اولنان بيزانس الواح و منقوشات قديمه‌سنك ايلك نصفی) سرنامه‌سی آلتنده نشر ايتدك .

بو ستون (ده‌لفی) [٢] شهرندن بيوك قسطنطين طرفندن قالديريلوب بورايه كتيرلمشدر ، بوستونك تپه‌سنده پك مشهور بر آلتون سهپا وارمش ، ايرانيلرله يونانيلر آره‌سنده ميلاددن (٤٧٩) سنه اول وقوعه كلوب يونانيلرك مظفريتيله ختامبولان پلاته‌آ محاربهٔ مشهوره‌سنی متعاقب بوسهپا ، صالامين وپلاته‌آ قهرمانلری طرفندن ده‌لفی شهرنده‌كی آپوللون معبدينه نذر ايدلمش ايدی . بوآبده صرف يونان اثريدر.

ابوالمور حين هرودوت ، بو ييلانقاوی ستون ايله اوزرنده‌كی آلتون سهپا حقنده دييوركه :

---

[١] بو ستونك اوچ باشندن بری اثنای فتحده قيريلمش ، ديكر ايكيسی‌ده ، روملرك روايتلرينه نظراً ميلادك (١٧٠٠) تاريخلرنده كيجه‌لين چالنمش .

دوقتور ده‌تيه ديوركه : بللی باشلی خصملرمزجه قناعت حاصل اولدی وبوكون هيچ شبهه ايدلمه‌مزكه ، بوستون پلاته‌آ مظفريتندن صكره ، يونانيلرك ده‌لف معبدينه ركز ايتدكلری بر غنيمت حربيه‌در . ومتحد حرب بلاد ، وقصبات قوتنك ، قوی‌الشكيمه ده‌سبوط بردولت اوزرنده‌كی نفوذ و تأثيرينك برنشانه‌سی اولان بووثيقه‌نك ، روملر نزدنده بيله بر عصردن برآز زياده مدت دوام ايده‌مه‌مسی شايان تأسفدر ، بو آلتون سهپا ، ماكدونيالی فيليپ‌له محاربه ايتمك اوزره كيدن عسكرك معاشاتنی ويرمك اوزره Hierosylis لر طرفندن قالديرلمشدی .

[٢] يونانستان قديم بلادندندر . فوكسيده قطعه‌سنده كائن ايدی . بوراده آپوللونك محتشم برمعبدی واردی ده‌لفی شهری ميلاددن (٢٧٩) سنه اول غوللردن متشكل برارد‌و طرفندن ضبط ايدلمشدی .

«روملر پلاته‌آ محاربه‌سندن صوكره جمع ايده‌رك بوكموشك اونده بريني دەلفی شهری معبودينه آييرديلر. بوكموشله برسهپای زرين ياپديره‌رق معبوده تقديم ايتديلر؛ باقردن معمول اوچ باشلی ييلانك اوزرنده موضوع اولان بوسهپا قاليوپی معبدينك يقيننده ايدی.

آت ميداننده‌كی طاشك سكسان سنه اولكی حالی

«روملر اغتنام ايتديكی مالك عشرينی برطرفه آييره‌رق بونكله آلتون برسهپا ياپديروب آتيده‌كی عباره‌لرله دەلفی‌يه نذر ايتمشلردر: «واسع يونانستانك خلاصكارلری، بلاد وقصباتی براسارت دنائتكارانه‌دن قورتاردقدن صكره، بوسهپايی نذر ايتمشلردر.»

پوزانياس‌ده، فوكيده قطعه‌سنده وقوعبولان محاربهٔ مذكوره‌دن بحث ايدركن:

« رومل ، پلاتهآ مظفريتندن صكره ، باقردن معمول بر اژدر اوزرينه برآلتون سهپاندرايتمشلردر ، باقردن معمول اولان بونذر وتحفه ، زمانمزده موجود ايدی ، لكن فوكيده قراللری التونه دائر نه‌سی وارسه آلوب كتورديلر »

بوميدانده‌كی آبداتك اوچنجيسی ملغا اورمان وزراعت نظارتی دائره‌سنك اوكنده مركوز مربع جسيم طاشلردن متشكل ستوندر . آت‌ميدانك بوجهتدن حدودينی كوسترن بوآبده‌يی يدنجی قسطنطين پورفرويه نيطوس تعمير ايتديرمشدی بونك اوزری وقتيله يوقاريدن‌آشاغی‌يه قدر يالديزلی باقرقاپلی‌ايدی . ارتفاعی تقريباً (٩٤) قدمدر ستونك مبنیٰ اولديغی مربع‌الشكل قاعده‌ده يدی قدم اوچ پوسدر .

بومرمر قاعده اوزرنده‌كی كتابه شودر :

« تأثيرات زمان ايله دوچار خرابی اولان بومستطل‌الشكل وجسيم بديعه‌يی ، رومانوسك پدری ، »
« دور حكومتنك باعث شان و شرفی اولان قسطنطين شمدی ، اسكيسندن دها كوزل ياپديردی . »
« ردوسده‌كی ستون نصل بربديعه ايسه بورادهكی بوباقرده اويله بر بديعه‌در . »

دوقتور ده‌تيه ديوركه : جبهه‌سنده قبارتمه اوله‌رق بر طاقم تصاوير بولنان بو طونج لوحه‌لر ستون اوزرنده ايكی بچق عصردن زياده طوره‌مدی . زيرا استانبولی استيلا ايدن دردنجی اهل صليب‌لاتينلری بولوحه‌لری سوكوب كتورديلر . شمدی يالكز لوحه‌لرك ستونه‌مربوط بولنمش اولديغی دلیكلرقالمشدر .

قسطنطينياد ايسه ، بولوحه‌لرك فتحندن صكره آلنديغنی يازيورسه‌ده ، اولكی خبرك صحتی دركاردر ، چونكه لاتينلر استانبولده پك چوق تخريباتده بولنمشلر ، پك چوق شیٔ آشيرمشلردر .
لاتينلرك استانبولی ضبط و استيلا ايتدكلری كوندنبری بوميدانده نه ياريش اولمش ، نه‌ده سائر مراسم اجرا ايدلمشدر . حتی اتصالنده‌كی سرای ايمپراطوری‌ده ترك واهمال ايدلمشدر .

توركلرده بوتاريخی ميدانده آره‌صره اويونلر ترتيب ايلدكلری ، ازجمله ايچ اوغلانلرينك بورادە جريد اوينادقلری واقعدر .

قسطنطين پورفيرويه نيطوسك بيوك براعتنا ايله تعمير ايتديرديكی بوآبده ، اون بش يكرمی سنه اول بردرجه‌يه قدر تعمير ايدلمشدی .

آت ميدانك قديماً احتوا ايلديكی آثار مصنوعهٔ نفيسه ميانده ، ميدانی برجهتدن محيط اولان پارمقلقلرك اوست طرفنده ، اوزرلری آلتون قاپلی مشهور درت باركير هيكلی واردی ؛ اهالی ميدانده اجرا ايديلن اويونلری بوپارمقلقلرك اوزرندن اكيله‌رك سير وتماشا ايدرلردی .

آت میداننده‌کی وقایع اخیره :

سلطان محمد رابعك والده‌سی و کوپرو باشنده‌کی جمع معلالك ایکنجی بانیه‌سی ترخان خدیجه سلطانك مصاحبه‌سی اولان ملکی اوسته ، (۱۰۶۶) اوائلنده تحدث ایدن (چنار وقعه) سنده معهود آغاجه آصیلانلردن بریدر .

بواوسته‌ده ، سپاهی آغالغی پایه‌سیله متقاعد اولان زوجی شعبان خلیفه ، برده خواجه بلال‌اسمنده سرای همایون خدامندن دیکر برکیمسه ایله برابر وزرایه مخصوص اولان عزل ونصب امورینه مداخله ایدیورلر دیه‌شهرت بولمش اولدیغندن متجسسلر النه دوشوب قتل اولندقدن صوکره جثه‌لری‌سرنکون اوله‌رق معهود آغاجه بردار ، واول درخت نامبارك آویخته جثه‌لریله (نعیما) نك قولنجه شجرهٔ وقواقه نمودار اولدی .

حتی استانبولك برشاعر پسندیده طرزی نظم آتی‌یی اولوقت حاله مناسب سویلمشدر :

کوش مریخه ایدوب طنطنهٔ جاه وجلال
لرزه‌ناك ایتدی بوغوغا کدهٔ آفاقی
اولدی مخمور نجه مست مدام دولت
جام اقباله نه‌طرح ایتدی بیلنمز ساقی
باغبان فلك کینه کذاری سبز ایت
آت میدانه دکدی شجر وقواقی

مورخین قدیمه‌دن (خونیادیس)ك افاده‌سنه کوره ، بو آتلر ، یالدیزلی باقردن معمول اولوب طور و وضعیتلری نارین وچویك‌دی ، حارین و حشری نظرلرله برربرینه باقمقده ایدیلر . بعضیلرینك ظن وتخمینه کوره ، بو آتلر روم اعیانی طرفندن یونانستانده کائن قورونت شهرندن رومایه نقل ایدیله‌رك ابتدا نه‌رونك انشا ایتدیردیکی طاقظفر اوزرینه قونلمش صوکره اورادن قالدیریله‌رك ایمپراطور (ترایان)ك طاقی اوستنه وضع ادلمشدی : بوندن صوکره (بعل) معبدی ایچروسنه آلنمش ، مقر حکومتك‌رومادن استانبوله نقلی اوزرینه بیوك (قسطنطین) بونلری اورادن قالدیره‌رق یکی تأسیس ایتدیکی (قسطنطنیه) بلده‌سنه نقل ایله آت میدانده‌کی پارمقلقلرك اوست طرفنده یوکسك برمحله وضع ایتدیرمشدر .

بعضیسنك ادعاسنه نظراً ، بوبارکیرلر ، ایکی بیك سنه‌دن زیاده ، زماندنبری موجود اولوب ، حتی بردانه‌سی هیکلتراشلردن مشهور (لیزیپوس) ، [میلادعیسادن اول دردنجی عصرده یشامش بر ذاتدر] Lisyppe ك چیره دستیٔ مهارتی ایمش .

فقط ایمپراطور (الکسیوس قومنینوس) ك (۱) دور حکومتنده یشامش اولان مورخ (آنونیم) Anonyme وصکره (پاپیاس) Papias و (قودینوس) ده Codinos دیورلرکه ، بوبارکیرلر ایمپراطور

کنج (تئودوسیوس) [١] طرفندن ساقز اطه‌سندن استانبوله نقل‌ایدیله‌رك آت میدانه‌وضع ایدلمشدر.

بو بارکیرلرك استانبوله نقللری حقنده بالایه نقل ایتدیکمز هر ایکی فکرك صحتی مشکوکدر ؛ هله برنجی‌خبر ، مبهم برطاقم ظن وتخمین اوزرینه درمیان ایدیلیور .

ایکنجی فکر ومطالعه‌نك احتمالی ، حقیقتده سالف‌الذکر مورخلرك بیان وافاده‌لرینه مستندایسه‌ده بواحتمال ، بیزانس مورخلرینك مباینت افکارندن وبرچوق احوالده ایتدکاری خطادن طولایی شبهه‌لی اولیور بناءً علیه ، (آنونیم) ك فکر و مطالعه‌سی ، کرچه (پاپیاس) طرفندن تأیید ایدیلیورسه‌ده ، (قودینوس) سوزینی‌اثبات ایده‌جك بروثیقه بوله‌میور ، زیرا کرك (آنونیم) وکرك (قودینوس) تعمیق تدقیقات ایتمکسزین ، یازدقلری تاریخلره بشقه‌لرینك فکر و مطالعه‌لرینی درج ایدرك عفو اولنه‌میه‌جق خطالرده بولنمشلردر. ایشته مثلا، آت‌میدانده‌کی دیکیلی‌طاشی کنج (تئودوسیوس) ه عطف‌ایدییورلر. شوحالاره کوره ، آت میدانده وقتیله بولنمش اولان بارکیرلرك نره‌دن کتیرلمش‌اولدیغنك تدقیق وتعیینی کیفیتی ، علم آثار عتیقه ایله متوغل ارباب معلوماتك دوش غیرت وهمتنه قالمشدر .

وقتاکه ، میلادك (١٢٠٣) تاریخنده برنجی اهل صلیب ، وطننك دهشتلی بر داهیه‌سی اولان (اسحاق) ك اوغلی (الکسیوس) ك نقابی آلتنده استانبولی ضبط ایتدیلر، (اسکیتلر) [٢] Scythes دها وحشی اولان بو آدملر ، حین استیلاده انسانیته صیغمایه‌جق یغماکرلکده، وظلم وشناعتده‌بولندیلر مورخیندن (خونیادیس) ایله (قروپولیت) ، بونلرك ایقاع ایتدکاری ظلم و وحشت‌وارتکاب‌ایلدکاری دناءتی پك سوزشلی برصورتده نقل وحکایه ایدییور . ایشته بو استیلا اثناسنده وندیکلیلرده برلکده استانبولده نقدر ذی‌قیمت اشیا ومصنوعات نفیسه وارسه جمله‌سنی ویوقارده ذکری کچن بارکیرلری‌ده قالدیروب (وندیك) شهرینه کتوره‌رك (سن‌مارق) کلیساسنك قپوسنك قارشوسنه قویمشلردر .

ـ قسطنطینیاد ـ

فرانسه حکومت جمهوریه‌سی زماننده ، و (١٧٩٧) سنه‌سنده فرانسزلرك ایتالیایه وقوعبولان سفرلرنده بوبارکیر هیکللری وندیکدن قالدیریله‌رق پارسه کتورلمش واوراده علامت ظفر اوله‌رق رکز ایدلمش ایدی ؛ بالآخره ایمپراطور زماننده بوهیکللر (قاروسه‌ل) Carrousel طاق ظفری اوزینه‌قونمش وفقط ناپولیونك (١٨١٣) سنه‌سنده (لایپچقده) وقوعبولان مغلوبیتی اوزرینه، دول متفقه عساکری فرانسه‌یی استیلا ایدرك پارس شهرینه کیردکارندن مجلس اعیانك قراریله مشارالیه تحت حکمداریدن‌خلع ایدلمسیله نتیجه‌لنن فلاکتدن صوکره [١٨١٤ سفری] بوهیکللر پارسدن قالدیریله‌رق تکرار وندیك شهرینه کتیریلوب اسکی یرینه قونمشدر .

---

(١) وقتیله اوروپانك شمال شرقیسنده و آسیانك شمال غربیسنده ساکن کوچبه برقوم کثیرالافراد ایدی .

(٢) (مومیئوس) رومالی جنرال و قونسولوس اولوب یونانستانی ضبط ایدرك بر روما ولایتی حالنه قویمش ومیلاددن (١٤٦) سنه اولده قورەنت شهرینی آلمشدر . جنرال جاهل وصنایع نفیسه‌دن بی‌بهره اولدیغندن نقدر ذی‌قیمت اشیا ، هیکل ، وازو ، رسم و تصاویر وارسه کافه‌سنی رومایه کوندرمش ، حتی یولده ضایع ویاخود تلف اوله‌جق اولورسه تضمین ایتدیره‌جکنی نقل وایصال ایدنلره تهدید ایله بیان ایتمشدی .

مشهور عالم اولان بوبارکیرلر باقر ، آلتون وکموشله قاریشیق برخلیطه‌دن یاپلمش ایدی . بوخلیطه‌یه (قورنت باقری) دیرلردی ، زیرا قورنتلیلر ، شهرك ، رومالی جنرال وقونسولوس (مامیئوس) [۲] Mammius طرفندن ۱٤٦ سنه اول] ضبط واستیلاسندن اول بوخلیطه‌نك صورت اعمالنی بیلورلرمش . مورخیندن (پلین) ایله (چیچه‌رون) ده بونی سویلیور .

بوخلیطه ، قدماجه پك زیاده حائز قیمت ایدی . فقط بالآخره ظهور ایدن احوال ویونانستانك فلاکتنی انتاج ایدن حالات حسبیله بو خلیطه‌نك صورت اعمالی اونودیلوب غائب اولمش ، یالکز بوبارکیرلر قالمشدر .

هونلرك ، عجملرك ، آفریقالیلرك ، وانداللرك ، غوطلرك غالب اولان ویونانیلرك مدار شان وشرفی دیه شهرت بولان وه‌لیساریوس ، حقنده ایشته بو آت میدانده ، اجرا آت سابقه ومظفریاتنه لایق مراسم ظفر و دارات واحتشام یاپلمشدی . معمافیه تواتراً وعنعنه ایله نقل وروایت ایدرلرکه ، بدایتده بودرجه مظفر وپارلاق برصیت وشهرت وتوجهه مظهر اولمش اولان وه‌لیساریوس ، بوزواللی قوماندان آز برزمان صوکره اعمی اوله‌رق سورینیور ، وبوآت میدانده ، بازوی مظفرانه وغالبانه‌سی سایه‌سنده برچوق دفعه قورتاردیغی او شانلی آبده‌لر آلتنده دیلنیرمش . ! [۱]

قسطنطنیاد دیورکه : « اییوستینیانوس ، بو عاقل و فضیلتکار حکمدار ایچون بو قهرمان حقنده بودرجه نانکورلك ، بوقدر وحشی بر قدرناشناسلق ایله وحشیلرك بیله ارتکابندن چکینه‌جکاری برحاله جرأت ایله نامنی ، ناموس وشرفنی ابدیاً لکه‌دار ایتمك ممکنمی ؟!

فقط حقیقت حال اویله دکل! بیچاره وه‌لیساریوس ، برچوق محاسده وتزویراته هدف اوله‌رق منصب واقبالندن ، وبناءً علیه اییوستینیانوس ك نظر توجه و التفاتندن دور ومهجور اولدیغندن ، معیتنده‌كی عساکر محافظه‌سیله یاورلری آلنمش ، لکن برمدت صکره زوجه‌سی (انطونیا ژوسته)نك A tonia Zusté رجا و استرحامی اوزرینه ، تکرار ایمپراطورك نظر توجه و التفاتنی قزانمش ایدی . هونلر استانبول قپولرینه طیاندقلری زمان ، (بشنجی عصر میلادی اواسطنه طوغری) قوای دولت ، ایتالیا ، سوریه مصر و آناطولیده مشغول ایدی . بواثناده وه‌لیساریوس اختیار تقاعد ایتمش ، واختیارلقدن بلی بوکولمش وماضیده‌كی شانلی وناموسکار وقایعك خاطراتیله مضطرب الافکار بولنمش ایکن کنج وزنده بر دلیقانلی کبی ایمپراطور اییوستینیانوس ك امر وارادەسیله استانبول ایچنده قالمش اولان آز مقدارده عسکر ایله هونلرك قارشوسنه چیقاره‌ق آنلری پریشان وفراره مجبور ایتمش ایدی .

آغاتیاس ك [۲] Agathias افاده‌سنه باقیلیرسه ، بومحاربه ، وه‌لیساریوس ك صوك غزاسی اولمشدر . وشان وظفرجه‌ده و آنداللرله غوطلرك سفرندن اشاغی قالمامشدر .

سرای کبیر قیصری

مدخل

Le Grand Palais

قسطنطین ك شخصیتی

سرای کبیرك تفصیلاتنه کیریشمه‌دن، ایمپراطورك غریب وشایان دقت یوکسك شخصیتنه‌دائر اسلاف مؤلفینك وبالخاصه اوزه‌بیوس‌ك [۱] Eusèbe تدقیقات ومطالعاتنی نقل‌ایتمکی لزوملی عد ایلدم. زیرا، تاریخ برآیینهٔ عبرت، بر درسخانهٔ حکمت اولدیغنه نظراً، بومعلوماتك نقلنده ارباب بصیرت ایچون پك چوق فوائد اجتماعیه واخلاقیه کوریلدی.

قسطنطین، مرکز حکومتنی اسکی بیزانسه نقل ویکی مقری ایچون مرمره ساحللرینی انتخاب ایتدیکی زمان وظیفه ومأموریتنك و حائز اولدیغی صفت روحانیه‌سنك بویوکلکنه قانع اولمقدن متولد بردوشونجه‌یه مطابق وموافق اولمق اوزره اوراده برسرای یاپدیردی.

فی‌الحقیقه، ایمپراطور برشخصیت مقدسه‌در. الوهیت ایله کندی آره‌سنده برواسطه یوقدر. بونقطهٔ نظردن، ایمپراطورك ذکا وفطانتی، جناب‌قادرمطلقك، پرتو وذکاسنك برعکسی، برتجلیسی ایدی. [۲]

قسطنطین ك ذات وشخصیتنی ایی تدقیق ایده‌نلردن اوزه‌بیوس، ایمپراطور حقنده دییورکه:

« قسطنطین، مدت عمرنده، وسلطنتنده برماهیت قدسیه اولدیغنی کوسترمکه بذل قدرت ایلدی. قسطنطین، خرستیان کلیساسنك طرف آلهیدن منصوب برراهبی اولدیغی جهتله، سن‌سینودلری حلب ودعوت وجمع ایدرك، رهابینك میانه‌لرنده اخذ موقع ایدر، سرایده، سریر حکمداریسی اطرافنده جریان ایدن کافهٔ مسائل اعتقادیه ومذهبیه‌یه اشتراك ایلرایدی.

جناب حقه بلاواسطه عرض حاجت و نیاز ایتمك اوزره [۳] هرکون معین ساعتلرده، سراینك تنها برکوشه‌سنه قپانیر، و اوانزواکاهده اظهار مافی‌الضمیر ایلرایدی.

قسطنطین، اعیاد دینیه‌یه تقید تام کوستررو، فوق‌العاده رعایت ایدر ایدی. اوزه‌بیوس ك تعبیری وجهله، بومراسمه جان وکوکلدن تسلیم نفس ایلردی. دینی مراسمك اجراسندن برکون اول، کیجه صباحه قدر جناب حقه نیاز وتضرع ایدر، وصباح اولور اولمز حلقه عطیه‌لر توزیع ایلر ایدی.

« خلق‌الله »، ایمپراطورك سراینه سربستجه کیررلردی. اوزه‌بیوس، قسطنطینك سرای حکمداریسی حقنده « سلطنت یسوعیه‌نك یریوزنده برتمثالی » دیمك ایستیور. دها اوتاریخده، اطرافنه، اوعظمته

(۱) قیصریه پسقپوسی اولان اوزه‌بیوس، مشهور وقیمتدار برکلیسا تاریخنی یازمشدر. بونده، کلیسانك تشکل وتأسسی وانلك ترقیاتنی منتظم برصورتده صره‌سیله تمامی‌تمامنه نقل وحکایه ایتمشدر (۳٤۰ - ۲٦۷).

(۲) غاسکت Gasquet : بیزانسده ماهیت دینیه اعتباریله قدرت ایمپراطوری. پارس ۱۷۸۹ - ص: ۳۸

Gasquet de l'autorité impérial en matière religieuse à Byzance. Paris 1879.p.38 (۳)

pour s'entretenir seul à seul avec Dieu.

لایق بر دبدبه واحتشام قورمش ایدی. بونکچون، معیتنه آلدیغی غلبه‌لك بر حدم وخشم، دائما کندیسنك مدح وثناسنی تکرار ایدر، ومسعود وبختیار اولمسی ایچون ذاتی اوچ دفعه آلقیشلاردی. آلتون ایشلمه‌لی وچیچکلرله بزه‌نمش ارغوانی رنکده بر لباس کیینمش اولدیغی حالده مواجههٔ ناسده عرض اندام ایدر ایدی.

باشنه قویدیغی تاج، عادتا بر هاله تشکیل ایدر. اقامتکاهنده، کندیسنه تقرب ایده‌نلره نشر انوار ایدن بر کونش کبی پارلاردی.

حکومت ارضیه، سلطنت سماویه‌نك برعکس وبرتمثالی اولدیغی ایچون ایمپراطور، کوز قماشدیریجی، محتشم برسرایده‌اوطورمق لازم کلیوردی کوك قمه آلتنده، بیوك واسیلیوس ك تختی قبه‌سیا، باصامنی‌ده روی ارض ایدی. مافوق‌الارض قوتلر، ایمپراطورك شخصنی حفظ وصیانته مؤکل اولوب هیئت‌ملائك ملائکهٔ مقربین اطرافنده بر هالهٔ نوار تشکیل ایدر. روحانیلر، شهنشاهك اوصاف ومحامدینی تغنی وترنم ایدرلر. سماوی سراینك أشیکنده، ماوی قبه‌ده، شمس و قمر وسیاره‌لر دور وسیر ایدرلر؛ سمانك قراکلق مناطقنه نشر ایتدکلری انوار ایله بوسیارات، صاحب کائناتك و اقامت ایتدیکی سرایك شان وشرف وشعشعه‌سنی اعلان ایدرلردی. روی ارضده، ایمپراطور، متمادیاً اوصاف ومحامدینی ترنم وتغنی ایدن پارلاق بر معیت و محافظلرله محاط اولدیغی حالده سراپا آلتون وقیمتدار مجوهراتله مزین کوزلری قماشدیران برتختده قائم اوله‌رق عرض دیدار ایتمك لازم ایدی..

سرای، عیون آرا مرمرلرله موزاییقلر، کرانبها مجوهرلر، وصیرمه‌لی قماشلرله شعشعه‌پاش اولمق اقتضا ایدر ایدی. جناب حقك یر یوزنده وکیل ومرخصی اولان ایمپراطور، برطاقم مهیب ومطنطن صور واشکال، وکوزلری قماشدیریجی براحتشامدن طولایی کندیسنی بشریتدن بردرجه‌یه قدر آییره‌مزدی.

قسطنطین ك انشا ایتدیردیکی سرای کبیر، اخلافی طرفندن برطاقم علاوه‌لرله توسیع ایدیله‌رك حقیقی برشهر حالنی آلمش ایدی. بومجموعهٔ دوائر حقنده هیچ برمؤلف تمام، منتظم بر اصول وترتیب دائره‌سنده تعریفات وتوصیفاتده بولنمامشدر. اکثر مورخلرله وقعه‌نویسلرك، شهری صیق صیق زیارت ایدن موسقوف هاجیلرینك، سیاحلرك، بو سرایه دائر ویردکلری پك قیصه معلومات، بو اقامتکاه قیصرینك هیئت عمومیه‌سنه ومحتوی اولدیغی آثار وآبداتنك طرز وسجیه‌سنه دائر بزه برفکر قطعی ویره‌میور. بونکله برابر، بعض مؤلفلر سرایك احتوا ایلدیکی بعض‌مبانیٔ عالیه‌یه دائر اولدقجه طوغری بیانات وتعریفاتده بولنمشلردر.

آلتنجی عصرك وقعه نویسلرندن‌پروقوپیوس، (مبانی) Aedificiis نامنده‌کی اثرنده ایوستینیانوس‌ك نیقا اختلالی اثناسنده (٥٣٢) محترق اولان سرایك مدخلنی، واطراف وجوارینی نصورتله تکرار انشا ایتدیردیکنی حکایه‌ایدیور عین دورده قوریپوس Corippus اسمنده‌برشاعر، ایکنجی یوستینوس‌ك مدح وثناسنی متضمن بر منظومه‌سنده، ایچنده اسرار حیات ایلدیکی سرای قیصری‌یه دائر پك قیمتدار معلومات ویرمشدر.

دها صوکره‌لری ، قسطنطین پورفیرویه‌نیطوس‌ك امریله یازیلوب ، ته‌ئوفانیس ك اوچنجی کتابنی تشکیل ایدن مؤلفی مجهول براثرده ، ایمپراطور ته‌ئوفیلوس ك طقوزنجی عصرك ایکنجی ربعنده سرایده انشا ایتدیردیکی متعدد دائره‌لره دائر تفصیلات واردر .

یدنجی قسطنطین ، (برنجی واسیلیوس ك حیاتی) سرلوحه‌لی اثرنده ، جدیننك تاسیس کرده‌سی اولان مبانی‌یی تعداد ، وپاطریق فوتیوس طرفندن رسم آیینی اجرا قلنان (یکی کلیسا) نك حائز اولدیغی رونق واحتشامی تعریف وتصویر ایدییور .

میلادك (٨٨٨) تاریخنده ایتالیا قرالی (بەرانژه) طرفندن یدنجی قسطنطین وبالآخره نیکیفوروس فوقاس نزدینه کوندریلن (لوئی‌پران) Luit Prand ، سرای کبیرك ، ماکدونیا سلالهٔ حکمداریسی دورنده‌کی دبدبه وداراتی کوزیله کورمشدر . تعریفات وتوصیفاتنده ، صافدلانه ، یاخود اینجه‌لکلرله آز الفت ایتمش غربك قبا برنشئه‌سزلکی آشکار کوزه چارپیور. بونکله برابر، سرایك بعض صالونلری، دیوانخانه‌لری حقنده‌کی تعریفاتی شایان حیرت بر وضوع وقطعیت افاده ایتمکده‌در .

اون‌اوچنجی عصرك بدایتلرنده نیقولائوس‌مەساریتیس Nicolas Mesarits اسمنده برسرای راهبی، (١٢٠١) تاریخنده ، قومنینیوس‌عائله‌سنه‌منسوب غاصب ایپوانیس ك ، اوچنجی آلکسیوس علیهنه قیام ایله آیاصوفیه‌ده تاج قیصری‌یی کیدکدن صوکره سرایی نصل الده ایتدیکنی والحاصل بوتون وقایعی رأی‌العین کورمش واویله‌جه تعریف وتصویر ایتمشدر. نیقولائوس، (١٢٠٦) سنه‌سی حادثه‌سنك فردای وقوعنده یازدیغی رساله‌ده ، سرایك طوپوغرافی نقطهٔ نظرندن ، مختلف نقاط ومواقعی حقنده قطعی ماهیتده یکی بر طاقم تعریفاتده بولنیور علی‌الخصوص او زمانه قدر مجهول قالمش بعض آثار وآبداتك موجودیتندن بحث ایدییور .

بوتون بوتعریفات سرای ایمپراطورینك احیاسی خصوصنده مهم برفائده‌یی حائزدر . بونکله برابر، یدنجی قسطنطین پورفیرویه‌نیطوس ك (کتاب‌المراسم) ینه قیاس ایدیلورسه نیقولائوسك تعریفاتی قسمی وناتمامدر . دردنجی عصرده اولدیغی کبی ، اوتاریخده‌ده ایمپراطور ، الوهیتك یریوزنده وکیل ومرخصی ایدی . قادر مطلق ، آنی ـ عیناً تعبیری قوللانیورم ـ قالقانی آلتنه آلیر ، محافظه ایدردی . تختی کونش کبی ونظر الٓهی ، ذاتنه متوجه ایدی .

قسطنطین پورفیرویه‌نیطوس ك تعبیری وجهله ، ایمپراطور کرهٔ ارضده‌کی انسانلر طرفندن تعبد ایدلك اوزره برطاع اوستنه قونولمش ، برآلتون هیکل کبی ایدی .

دها ، بویوك قسطنطین زماننده ، سرای حیاتنده بویوك ومهم برموقعی اولان مراسم و تشریفات، سنه‌لر کچدکجه قاریشیق برحال آلدی . پروتوقول ، کیت کیده ایمپراطورك شخصنی احاطه ایتدی : فقط ، بودبدبه‌لی مراسم وتشریفات مناسکنده هرشیدن اول دولتك دها حشمتلی، دها دهشتلی برحاله افراغی وسائطی یدنجی قسطنطین‌ده آرانیلیوردی .

قسطنطین تعقیب ایتمك ایسته‌دیکی مقصد وغایه‌یی (کتاب‌المراسم) ینك مقدمه‌سنده پك کوزل تعیین ایتمشدر . بوذات ، دولتك باعث زینت واحتشامی اولان اسکی عنعناتی یاشاتمق ایسته‌یوردی.

ایشته بومقصدله ، کندندن اولکی مؤلفلرك اثرلرنده نه‌کوردی ایسه جمله‌سنی، وقایع وحادثاتی کوزلریله‌کورەنلرك بوتون نقلیات وروایاتنی وبالذات کوردکلری شیلری مدققانه برسی ایله طوپلادی . مؤلفك بونده‌کی امل وغایه‌سی‌ده ، جناب قادر مطلقك کائناته بسط ایلدیکی انتظام وآهنکی ، قدرت حکمدارینك انظار ناسده شعشعه پاش اولمسی، وسرای نفوذینك تبعهٔ دولت ایله اقوام اجنبیه انظارنده ادامه ایتدیرلمسی کیفیتی ایدی .

ایشته ، بونقطهٔ نظردن بومراسم ، یالکز مقتضای نزاکتك، دینی تشریفاتك برافاده‌سی اولمیوب، او مراسمده‌کی درارات و احتشام ، سرایك دبدبه وطنطنه‌سی آلایلرك شاهانه ترتیب واجراسی، تختنده اوطوران واسیلیوس لك روحانیلره مخصوص وقور وسرت وضع وهیئتی ، یدنجی قسطنطین نظرنده دولتك قوت ومکنتنك ادامه‌سی وتزیید شوکتی ایچون ، برواسطهٔ تظاهری ایدی . مراسم وتشریفات قاعده‌لرینی ، ابدی قیلمق مقصدیله تعیین و تقریر ایدرکن ، اویله برایش وجوده کتیرمش اولدی‌که ، بوایش، فکر ومطالعه‌سنجه کندیسی ایچون اعصار آتیه اوکنده ، هیچ برکیمسه‌یه نصیب اولمیه‌جق یکی برسرنامهٔ عزت وشرف احداث وابداع ، وبیزانس دولتنك شهرت وعظمتنی ابدیته پیوسته قیلمش اوله‌جق ایدی ...

بزم ایچون کتاب‌المراسم لك ، دیکر بر فائده‌سی و اهمیتی دها کوریلیور . سرایك متمادی دبدبه وطنطنه‌سنی نظرلرده احیا ایدرکن ، پر رونق اولان بومدنیتك سجیه‌وی اولان جهتلرندن برینی پیش دقته وضع ایدییور ، و برچوق اخلاقی جهتلری واجتماعی عرف وعادتلری‌ده میدانه قویور.. مراسم وتشریفات برمرکز تجلی ایتدیرییور . اومراسم ، پك مترقی برمدنیت حالنه کلمش برحیات اجتماعیه‌نك برتعبیر وافاده‌سیدر . بومدنیتك طلوع وانکشاف ایتمسی ایچون برمحیط صناعتکاری لازمدر. اوضاع واطوار ، افعال وحرکات ، پروتوقوللرینك اصول صك وترتیبی ، مدبدب ومطنطن خارجی برواسطه ایله مترافق اولمینجه هیچ بر قیمتی اوله‌مز . ایشته بو اعتبار ایله ، کتاب‌المراسم مدققانه بر صورتده ، سرای حکمداریده جاری اولان تکلفات و تشریفاتی قید وتعریف ایدرکن تحولات متمادیه‌سی ، وقایع وحادثاته ، و انسانلرك خصائل و عاداتنه وسجایاسنه ، وطبایعنه صیقی برصورتده مربوط بولنان لباس و کسوه‌لره دائرده قیمتدار معلومات ویرمکده‌در .

حضورلری اوله‌دن هیچ برمراسمك اجراسنه امکان کورولمین مأمورین ورجال دولتی ذکر ایدرکن ،مؤسسات مختلفه‌نك تاریخنی یازان مورخلره پك زنکین برزمین تتبع ومنبع معلومات احضار ایدییور . خلاصهٔ کلام ، بوتون بواحتشامك انبساط وانکشافی ایچون خارجی برقادروده لازم ایدی . بوقادروده ، ایمپراطورك آلای والا ایله زیارت ایتدیکی کلیسالر ، بعض اعتیاد مخصوصه‌ده عزیمت ایلدیکی سرایلر و بالخاصه اقامت ایلدیکی دائره ایدی .

ایمپراطور اوراده طوغار ، اوراده رسم تتوجی اجرا ایدیلور ، اوراده ازدواجی وقوعبولور ، مظفریتلردن صوکره اورایه عودت ایدر ایدی . فعالیت سیاسیه‌نك اك‌مهم قسمنه سرای‌حکمداریسنك صالونلری صحنه اولوردی. رجال ومأمورین‌دولته رتبه ومنصب توجیهی‌هپ بوسرایده اجرا ایدیلوردی.

کل یوم امور حکومتله مشغول اولدیغی یر ، سرایی ایدی . سفرای اجنبیه‌یی ، وکبرای مسافرینی اوراده قبول ایدردی . برای عبادت شهرك کلیسالرینه بورادن حرکت ایدر ، ایام رسمیه واعیاد دینیه‌ده بوتون ضیافتلر بو سرایده ویریلور ، یا سرایده اولور ، ومحل مخصوصنه دفن اولنمه‌دن اول ، سرایك الك محتشم یرنده نعشی تشهیر اولنوردی . بالاده‌کی تفصیلات وتعریفاتدن آکلاشیلدیغی اوزره ، مراسم وتشریفات بزی ، بالذات اقامتگاه حکمدارینك دائرهٔ حریمنه قدر ادخال وایصال ، وبردرجه‌یه قدر سرایك حیات خصوصیه‌سنه اشتراك ایتدیریور ..

بشنجی مبحث

سرای ایمپراطوری

موقع وضعیتی - ساحه‌سی

سرای قیصری‌یی ، محتشم ومعظم جبهه‌لی، کنیش ، عمومی برمیدانه ناظر منتظم بر بنا اولمق اوزره اوزره تصور ایتمه‌ملی . بدایةً بویوك قسطنطین طرفندن انشا ونامنه اضافه ایدیلن ، وبالآخره آلتنجی عصرده قسماً ایوستینیانوس طرفندن تکرار بنا اولنان وزمان زمان مختلف ایمپراطورلر جانبندن مهم علاوه‌لرله توسیع قلنان بو سرای ، هیئت عمومیه‌سی اعتباریله یکپاره جهت بر بنا دکل ایدی مختلف زمانلرده یاپیلان علاوه‌لرله برمجموعهٔ دوائردن عبارت ، وفقط بو علاوه‌لر آره‌سنده اولدقجه برآهنك وارتباط تأسیس ایدلمش ایدی . بونکله‌برابر ، شونی نظر دقت اوکنده بولندیرملی‌درکه، بوراسی‌اونجی عصرده عادتا مدافعه‌یه حاضرلنمش، وبناءً علیه برسرای اولمقدن‌زیاده، قرون وسطاده‌کی شاتولر، واسکی روماده‌کی قیصرلر سرایی کبی ، برموقع مستحکم حالنی آلمشدی .

سرایك تقسیماتی . -- سرای کبیر آیری اوچ دائره‌دن متشکل ایدی :

۱ — برنجی دائره‌یه ، مدخلنی تشکیل ایدوب (حالکه) Chalcée دینیلن بر دهلیزدن طولانی (حالکه) تسمیه اولنوردی. بوبرنجی قسمده، مذکور دهلیز ایله حضرت مسیح نامنه خصوصی برمعبد ایله حواریون نامنه کذلك کوچوك برکلیسا، وبویوك قونسیستوریوم دیدکلری برمحفل روحانی، (نومه‌را)[۱] دیدکلری بردائره ، تریقلینیوم ، ومراسم وبورطی کونلرنده ضیافتلر کشیده‌سنه مخصوص برصالون ودها بعض دوائر واردی . بوبرنجی قسمك قپوسی ، اوکوسته‌ئون میدانه ناظر ایدی . بودوائردن ماعدا ، حضرت عیسی نامنه برده کلیسا موجود ایدی . بوقسمك تفصیلاتنه کله‌لم ؛

اوکوسته‌ئون میدانه ناظر ، حالکه دینیلن بوبرنجی قسم ، اقامتکاه حکمدارینك بویوك دهلیزنی یعنی مدخلنی تشکیل ایدر ایدی . بر چوق مهم دوائردن متشکل اولان [۲] حالکه Chalcée اولان سرایك بوقسمنه ، آیاصوفیه میدانده‌کی ، شیمدیکی آیاصوفیه حمامی بولنان برده بویوك برده‌میرقپودن کچنجه بردهلیزه کیریلیوردی .

[۱] بوبو قسطنطینك طرفندن انشا ایتدیریلن بودائره ، ایراقلیوس کامری اوزرینه حبسخانه اتخاذ ایدلدی. فقط یدنجی قسطنطین پورفرویه نیطوس ، بو نومرالرك حبسخانه اولدیغنی ذکر ایتمه‌یور . قناعتمه کوره ، بوبنا ، بالخاصه سرای کبیرك محافظه‌سنه مخصوص قره‌غولخانه کبی برمحلدر .

[۲] Le tribunal des Lycnes, le triclinum des excubiteurs, le triclinum des candidats le grand consistorion

بو دهليزك سقفى تونج كره‌ميتلرله اورتولمش ايدى . دهليزك شكلى نصف دائره ايدى ، و اوستى نصف قبه ايله اورتولمش ، ومربعى بربنانك مدخلنه قارشى مبنى بولنمش ايدى .

قپاصقالده بيزانس سرايلك تل كمرلرى

بو قسمك دوائر مهمه‌سندن برى اولان بيوك قونسيستوريومدن Macron des Condidats دينيلن دائره‌يه صدفدن معمول اوچ قپودن كيليوردى .

حالكه‌نك شكل ابتدائيسنى تعيين ايتمك ممكن دكلدر . يالكز ، اوزه‌بيوس ، قسطنطينك حياتنه

دائره یازدیغی براثرده [١]، الارنده یالین قلنج بولندیغی حالده طوران محافظلرك، دائما تحت نظارت و ترصدنده بولنان سرایك دهلیزلرینی ـ تعریف و توصیف ایتمکسزین ـ ذکروبیان ایله اکتفا ایدییور .

قیصر قسطنطین ، سرایه کیریله‌جك محالك قپولری اوکنده ، کاوب کچنلرك انظار دقتنه چارپه‌جق یوکسك برمحلده، حصهای کنیسائیه اوزرینه صلیبك احراز ایلدیکی غلبه‌یی مصور یاغلی بویا ایله بر رسم یاپدیرمشدی . بورسمده ، کلیسانك دشمنلری بر ییلان صورتنده تمثیل وارائه ایدلدیکی کبی ، ایمپراطور قسطنطین‌ده ، باشنده علامت ظفر ، اطرافنده چوجقلری بولندیغی حالده تصویر اولنمش، وایمپراطورك آیاقلری آلتنده سالف‌الذکر ییلان ، بر طرفندن ، اوبرطرفنه براوق صاپلانمش ، و جهنمه طوغری اتیلمش بر وضعیتده کوسترلمش ایدی .

برروایته کوره ، حالکه ، بویوك قسطنطین طرفندن انشا ایدلمش . دیکر برروایته نظراً‌ده، سرایك بو برنجی قسمی ، برنجی آناسطاسیوس ، معماری (آئه‌ته‌ریوس) ، ithérios ١ یاپدرمش .

ـ هامه‌ر طرفندن‌ده اقتباس ایدیلن بوایکنجی روایت اغلب احتمال برالتباسدن ایلری کلمشدر . وقعه‌نویس یاسقال‌ك افاده‌سندن اکلاشیلدیغی اوزره ایمپراطور آناسطاسیوس‌ك زمن حکومتنده ظهور ایدن بر اختلال اثناسنده [٤٩٨] یشیللر آت میدانینك حالکه‌سنی یاقمشلردی [٢] . دیمك‌که ، آت میدانینك حالکه‌سیله سرایك حالکه‌سنی یکدیکرندن تفریق ایتمك لازمدر . آناسطاسیوس ، مذکور حریقدن صوکره ، آت میدانینك حالکه‌سنی تکرار انشا ایتمش اولمق لازم کلیرکه، مؤلفلرك ، سرایك حالکه‌سنی مومی‌الیهه عطف واسناد ایتملری بوندن منبعثدر .

قدیم حالکه‌نك سقفی یالدیزلی طونچ لوحه‌لرله اورتولمش ایدی . یقا اختلالی اثناسنده بوسقف یاندی . [٣] بالاخره ایوستینیانوس ، بیزانس صناعت معماریسنه خاص یکی بر صور واشکال ایله تکرار یاپدیردی .

ایوسینیانوس ، بوراسنی بیزانس ، صناعت نفیسه‌سنه خاص یکی اشکال معماریه اوزره تکرار انشا ایتدیرمش ایدی . پروقوپیوس‌ك روایتنه باقیلورسه ، خالکه ، درت طرفی یوکسك دیوارله محاط بردائره ایمش . شمال وشرق جهتنده‌کی دیوارلری، دیکر طرف دیوارلرینه نظراً آزمرتفع اولدیغندن، بووضعیت بنایه برشکل مستطیلی ویرمش ایدی . داخلنده ، دیوارلره استناد ایدرك یکپاره برحال آلمش درت جسیم آیاق اوزرینه اوطوردلمش سکز کمر واردی . مرکز قبه‌سی ، بو کمرلردن دردی اوزرینه بیندیرلمش ایدی . دیکرلری ، شمال وجنوبده‌کیلر ، خارجی دیوارلره استناد ایدر وقبه‌لری طوتاردی .

دائره‌نك یوقاری قسملری ، غایت اینجه وخرده و غیرقابل قیاس و تنظیر موزاییقلرله عیون آرا ونظره پیرا ایدی . دائره‌نك هرجهتنده بر طاقم محارباتی ، جنك وجدالی ، ایتالیاده وآفریقانك شمال شرقی Lybie قطعه‌سنده فتح وضبط ایدیلن بلاد و ممالکنی ، وغالب ومظفر ایوسینیانوس ، اردوسیله عودت ایدرك واسیله‌توسه غنائم حربیه‌یی واسیرایدیلن قراللری تقدیم ایلین ولیساریوسی مصور رسملر، لوحه‌لر نظره چارپاردی .

---

[١] Rusèhe, Vita Const. 111,3,p. 78,111 15,p. 84

[٢] Chr. Pachs, p.608.cf.p.701

[٣] Chr. Pach, p. 621. Thiphace,T.y,p.184 Cédrenus t.y.q.647'

بوتصاویرك اورته‌سنده ، ایمپراطورله زوجه‌سی ته‌ئودورا ، اعیان اعضاسی طرفندن محاط اولدیغی حالده ، واندالارله غوطلر اوزرینه احراز ایدیلن غلبه و ظفرك احتفالنی اجرا ایدر بر شکل وهیئتده تصویر ایدلمش ایدی . بوتصاویرده سپاهلرك کافه‌سنده آثار سرور وبشاشت بلیریردی . جمله‌سی ، برمعبود کبی پرستش ایتدکلری ایمپراطورك مظفریت واقعه‌سندن طولایی مغرور ومتبسم کورینورلردی . دیوارلر ، یوقاریده‌کی موزاییقلره قدر مرمرلرله قاپلانمش ایدی . بو مرمر لوحه‌لردن بعضیلری زمرده بکزه‌ر ، برطاقی‌ده آتش رنکنده ایدی . فقط اکثریسی ماوی طمرلی بیاض مرمردن متشکل ایدی . زمین کاملاً مرمر مفروش اولوب ، بونك اورته‌سنده صماقیدن مدور بر مرمر کوریلوردی .

ایشته ، مناقب رهبانیه‌یی ارائه وتناظر مشعشعه‌یی احتوا ایدن بوتاریخی نقوش اورایه‌ایلك کیره‌نلرك نظرنده دولتك ظفر وشوکتنی تجسم ایتدیرردی . عصرلردن بری قیصرلرك متمادی همتلریله جمع وتوفیر ایدلمش اولان بوآثار بدیعه‌دن طولایی ، بوداڑه حقیقی برموزه حالنده ایدی . قسطنطین ، بورایه‌حضرت مسیحك‌تونجدن معمول برهیکلنی‌رکز ایتدیرمش ایدی‌که بوهیکل‌ایساوریالی له‌ئون [۱] ك زمان‌حکومتنه قدر اولدیغی یرده قالدی .

بت‌شکن‌ایمپراطورلرك دورهٔ حکومتنه قدرمحافظهٔ موجودیت ایدن صنعت‌هیکلتراشی ، ایمپراطورلرله برطاقم ذوات مشهوره ومعروفه‌نك هیکللرینی وجوده‌کتیرمشدی‌که ، بونلر میاننده ، بویوك‌ته‌ئودوسیوس ایله‌زاهده‌پولکه‌ریانك ، زینون ك ، آدریانوس‌ك ، برنجی آنیوستنیوس‌ك ، آنیوستینیانوس ایله‌وه‌لیساریوس‌ك ، تیوه‌ریوس‌ك موریس‌ك وسائره‌نك هیکللری شایان نظر وتماشا ایدی .

بالآخره آتنه‌لی أیرینی طرفندن موزاییق ترتیبنده تکرار ترسیم ایتدیرلمش ایدی . بت شکنلرك ایکنجی برتجاوزلرنده بوتصویر تکرار بوزدیرلدی . زیرا ، راهب‌لازاری ، ته‌ئوفیلوس‌ك وفاتندن‌صوکره اورتودوقسلق یکیدن اکتساب حیات وقوت ایتدیکی زمان ، حضرت مسیحك‌تصوینی خالکه‌یه‌تکرار رسم ایتدیرمش ایدی . سه‌دره‌نوس‌ك افاده‌سنه نظراً ، طقوزنجی عصرده ، خالکه ، ایمپراطور برنجی واسیلیوس طرفندن خسارزده اولان محللری تکرار تعمیر وترمیم ایتدیرلمش ایدی .

اونجی عصرده ، رومانوس لاقاپه‌نوس ، خالکه‌ده ، حضرت مسیح نامنه خصوصی بر مسجد یاپدرمش ایدی .

ایپوانیس جیمیسکی Jean tzimiscès بوراسنی توسیع وفوق‌العاده تزیین واورایه برچوق ذی‌قیمت اشیا وبونلرله برابر ، مسیحك چارمیخه کریلدیکنی مصور (به‌ریت) Béryte ك ترسیم کرده‌سی اولان رسمله ، نبیٔ مشارالیهك آیاقلرینه کیدیکی صندال تعمیر ایتدیکمز اوستی آچیق آیاق قابلرینی حفظ ایتدیرمش ایدی .

یرومانوس ، وفات ایدنجه ، تزیننه بذل همت ایلدیکی بومعبدك ، ومحتویاتی اولان اشیای مقدسه‌نك

[۱] اوچنجی له‌ئون ۷۱۷ ـ ۷٤۱ L. l'Isaurien اناطولیده حمید ایلی سنجاغندندر . بونك زماننده اوکتوغون کتبخانه‌سی یانمش (۷۲۹ کانون‌ثانی) ، موسویلرله ، مونتانوس مسلکنی تعقیب ایده‌نلره ظلم واعتساف ایدلمش ، عربلر دونمًا ایله استانبولی محاصره ایتمشلرسه‌ده ، غره‌ژووا آتشنك تأثیریله دونمالری یانمش ، اوردولری رجعته مجبور اولمشدر .

يانه دفن ايدلمش ايدى . بدايةً حقيقى برموزه حالنده اولان حالكه كونك برنده جنازه‌لرك دفننه مخصوص برلحد حالنى آلدى . بوتون بنايى ، كندى نامنه اضافه ايتديرن بومشهور طونج قپو عجبا نره‌ده ايدى ؟

طونج لوحه‌لرك رونق وشعشعه‌سندن ، پاريل پاريل پارلايان يوكسك قبه‌لى ، محتشم ومعلا حولى نره‌ده ايدى ؟....

كتاب المراسم ، مورخلرك تعريفات وتوصيفاتنك بعض نقطه‌لرينى ايضاح ومعنالرينى اكمال ايديور . ايمپراطور ، يورطى كونلرنده كليساره وياخود شهرده‌كى سرايلره كيتمك اوزره ، اكثر پارلاق ومحتشم برمعيتله حركت ايدر ايدى .

حكمدارك تعقيب ايده‌جكى يول ، اصول تشريفات دائره‌سنده كمال دقت واعتنا ايله تعيين وتحديد ايديلور ايدى . يولده كيدر ايكن موكب ايمپراطورى بعض معين نقطه‌لرده طورور ، وبوراده شرق اعضاسى طرفندن استقبال ايديله‌رك شرفنه تغنى اولنان قصائدى ، آلقيشلارى ديكلر ايدى . سرايه عودتده عين مراسم دائره‌سنده وقوعبولوردى .

اوكوسته‌ئون ميداندن سرايه كيدركن ، (حالكه‌نك باب كبيرى) ناميله معروف بويوك برقپويه تصادف ايديليوردى ، كه بوراده ايمپراطور برآز توقف ايدر ايدى . [١]

سرايك خارجى قسمى طرفنده‌كى بو آغير و جسيم قپو ، سالف الذكر ميدانك رواقلرى جهتنه آچيليوردى . بوقپو كچيلدكدن صوكره ، ايچريده بر پارمقلغه [٢] Cancellus κάγκελλον تصادف ايديلور ايدى كه ، فرقه‌لر ، حكمدارى بو نقطه‌ده استقبال ايدرلردى . بو پارمقلقده كچلدكدن صوكره طونج قپويه كلبردى كه ، ايچرى كيريلنجه بويوك قپونك آلتنده‌كى ميدانلغه كيريلوردى .

بو آغير قنادلى ، كنيش و يوكسك قپو ، سرايك قپوسى ايدى [٣] . وبورايه دها كيركن انسانه برحس قدرت و شوكت القا ايدرايدى .

سراى جهتنده ، خالكه‌نك باشقه بر مخرج و محورى دها واردى . بوراسى ، بويوك برقپو ايدى .

---

[١] بويوك پاسقاليه‌ده و annonciation يورطيسنده ايمپراطور ، آياصوفيه‌يه كيتمك ايچون بوقپودن چقرايدى . وكرك بويوك پاسقاليه‌ده كرك Epiphanie يورطيسنده ايمپراطور سرايه دونركن ، ايلك كچديكى قپو ، حالكه‌نك بوباب كبيرى ايدى .

[٢] بويوك يورطيلرده ايمپراطور ، اياصوفيه‌يه كيتمك اوزره ، سرايدن چيقديغى وقت ، بشنجى رسم قبول اوكوسته‌ئونه آچيلان بويوك قپو اوكنده اجرا ايديلور ايدى .

[٣] منتلر بوپارمقلغك شكلنه دائر هيچ برمعلومات ويرميورلر . عجبا بوپارمقلق كليسالرده اولديغى كبى محرابله كليسانك كرى قالان قسمنى يكديكرندن آييران يوكسك برپارمقلقمى ايدى ؟

پارمقلغك ، اوكوسته‌ئون ميداننه آچيلان بويوك قپو ايله طونج قپو آره‌سنده بولنمسنده برفائده كوزولميور . بناءً عليه ، بويوك يورطيلرده دردنجى رسم قبول ، خالكه‌نك پارمقلغى خارجنده وقوعبولوردى . بشنجيسى‌ده ، متعاقباً اوكوسته‌ئونه كچيلن بويوك قپو اوكنده ياپيليوردى . عودتده ، ايمپراطور بعضاً بوپارمقلق اوكنده استقبال ايديليوردى .

خلافت عباسيه زماننده ، استانبوله كلن هيئت سفارت ، خالكه‌يه كيرمك اوزره ، بو پارمقلغك خارجنده آتلرندن اينمشلر ايدى .

[٣] بوقپولر ، بوموقعده ، ايكنجى اسحاق آنكه‌لوس (ملك) زماننه قدر قلدى . بوذات ، آتلرى اورادن قالديردى . Nicétas chron. de Isaac l'Ange III, p, 582. Labarte, Palais, p. 110

ایمپراطور بوراده استقبال اولنوردی . بو قپو (اسقوله‌ر) لرك دائره‌سنه آچیلوردی . اسقوله‌ر دینیلن افراد ، سرایك محافظه‌سنه مأمور برنجی بلوك ایدی . بوسببله ، بو قپویه اسقوله‌رلرك Scholes بویوك قپوسی دنیلیوردی‌كه بورادن خالكه‌نك داخلنه گچیلوردی .

ایمپراطورلر ، آیاصوفیه‌یه كیدركن یاخود اورادن كلیركن هرزمان اوكوسته‌ئون میداننده‌كی بویوك قپودن گچمزلردی . خالكه‌نك پارمقلغنی Cancel گچدكدن صوكره ، (بئرمقدس) ه Puits Sacré كیتمك اوزره صاغه‌دونرلردی بو بئر مقدس ایاصوفیه معبدینك جهت جنوبیه‌سنده‌ایدی [١]. بئرمقدسه كیتمك ویاخود اورادن كری كلمك ایچون كوچوك بر قپودن گچیلوردی [٢] . ایمپراطورلرك تعقیب ایتدكلری شو كذركاهك تعریفنده بردمیر قپودن بحث ایدیلیور. بوقپو، برقبه آلتنده ایدی. بو قبه‌نك،خالكه‌نك اوكنده‌كی رواقك اوزرنده بولنمسی اقتضا ایدر . قبه‌نك، ایوستینیانوس طرفندن اوكوسته‌ئون میداننك شرق جهتنده اعیان دائره‌سنك اوكنده ، رواقلر اوزرینه انشا ایتدیریلن قبه‌یه اولدقجه مشابه اولمسی اقتضا ایدر .

بو قبه‌نك آلتنده‌كی كوچوك، یاخود «دمیر قپودن»، سرایك بونجه امتداد ایدن رواقه گچیلوردی. ایمپراطور ایاصوفیه‌یه ایشته بورادن گچرایدی . [٣]

خالكه‌دن ایاصوفیه‌نك یوقاری طبقه‌سنه‌ده گچمك ممكن ایدی . بو تقدیرده ، اوكوسته‌ئون میدانی و بئرمقدسله برسویه‌ده بولنان رواقلر تعقیب ایدلمز ، فقط خالكه‌دن ایاصوفیه‌نك طبقه‌لرینی سرایه ربط و وصل ایدن بر دهلیزدن چیقیلیوردی [٤] .

ایشته، اقامتكاه حكمدارینك مدخلنی تشكیل ایدن بنا بووجهله ایدی. بناءً علیه، سرایك‌ایچریسنه كیرمك ایچون اوكوسته‌ئون میدانه ناظر اولان بویوك قپودن كیریلور ، وقبه‌لی بر رواقدن گچیلدكدن صوكره، طونج قپویه كلمك ایچون پارمقلقدن بالمرور، خالكه‌نك ایچریسنه كیریلوردی. بومحلك‌اورته‌سنده بویوك بر قبه واردی. دیوارلری دمیر لوحه‌لرله و موزاییقلرله مزین و مطرا اولان بومحله دها كیركن، انسانه بر حیرت استیلا ایدر ، احتشامك درجه‌سنه مجلوب اولوردی. بورادن سرایك برنجی محافظلری اولان اسقوللرك دائره‌سنه گچیلوردی . فی‌الحقیقه ، سرای متعدد قطعات عسكریه طرفندن محافظه ایدیلوردی .

---

[١] لاپارتك پلاننه نظراً و بئر مقدس ، دنیلن قپو ، ایاصوفیه جامعی حولیسنده سلیم ثانی ایله اكری فاتحی سلطان محمد ثالثك تربه‌لری آرقه‌سنده‌كی باغچه‌ده‌در . بوقپو الیوم موجوددر . ویاننده مستطیلی شكلده قدیم برده مرمر تكنه واردر .

[٢] بوكوچك قپو، اكری فاتحی سلطان محمد ثالثك تربه‌سنه قارشی اولان قپودر . بوقپونك اوكنده‌آبدست آلمغه مخصوص مرمردن برصو خزینه‌سی ، برده طولومبا واردر . بوصو خزینه‌سی ، اسكی بربیزانس لحدیدر .

[٣] نوئل یورطیسنده ایلك رسم‌قبول بو بئرمقدسده، ایكنجیسی بودمیرقپونك قبه‌سی خارجنده، اوچنجیسی‌ده خالكه‌نك ایچریسنده یاپیلیوردی . بویوك یورطیلرده ایمپراطورلر اوكوسته‌ئونه ناظر بویوك قپودن گچرلردی . فقط عودتده ، نوئل یورطیسنده اولدیغی كبی ، برنجی رسم قبول بئر مقدسده ، ایكنجیسی دمیر قپوده ، اوچنجیسی‌ده خالكه‌نك ایچریسنده اجرا ایدلمش ایدی .

[٤] بودهلیز، احتمالكه ، رواقك‌اوستنده ایدی . ٧٧٦ سنه‌سنده دردنجی لهئون، اوغلی‌قسطنطینی امرحكومته تشریك ایتدیكی زمان ، ایمپراطوریچه أیرینی بورادن گچمش ایدی . آیاصوفیه‌نك قاته‌قومه‌نوس Caté choumena دنیلن یوقاری طبقه‌لرینه گچمك ایچون ایمپراطوریچه حالكه‌نك یوقاری قسمنه چیقمش ایدی .

اثرلرده، حالكه جوارنده (نومه‌رالر)دن بحث اولنيور. خلافت عباسيه زماننده ، بيزانسه‌كان هيئت سفارتك حين استقبالنده، موكبك برقسمی طونج قپونك يانده طورمش، ديكر طاقمی پارمقلغك خارجنده بعضيسی نومه‌رالر طرفنه [١] و برقسمی‌ده (ميليون)ه [٢] طوغری احذموقع ايتمش ايدی . عنعنه ايله كلن روايته نظراً ، نومه‌رالری قسطنطين ياپديرمش ، فقط صوكره‌لری استعمالدن ساقط اولديغندن قيصر ايراقليوس ايله اخلافی طرفندن حبسخانه‌يه تحويل ايدلمشدر . فی‌الحقيقه ، طقوزنجی عصرده ، اوچنجی ميخائيلك زمان حكومتنده، واونجی عصرده‌ده رومانوس لاقاپه‌نوس دورنده حالكه ايله برابر ذكر و توصيف ايديلن (نومه‌رالر) محبوسين اقامه ايديلن بر محل اولمق اوزره ذكر ايديليور . نومه‌را دينيلن بر مفرزه ايشته بوراده طورورلردی . بونلرك باشلرنده‌ده رئيس domestique واردی. بونك‌ده معيتنده بر طاقم مأمورلر بولنوردی . نومه‌را دينيلن دائره ، زوقسيپوس حاملری و مليون جهتندن ، سرايدن اوكوسته‌ئون ميدانه چيقيلنجه حالكه‌نك صول طرفنه تصادف ايدر ايدی .

يوقاريده سويلنديكی وجهله ، خلافت عباسيه زماننده بيزانسه كلن هيئت سفارتك مراسم قبوليه‌سی اثناسنده ،موكب، حالكه‌نك [٣] پارمقلغی خارجنده، ميليونه قدر اولان مسافه بوتجه ميدانك رواقلری آلتنده طورمشدی . زيرا ، بوجهته‌ده رواقلر دمير قپو ايله قپانمش بولنيور ايدی . و انجق ايمپراطور آياصوفيه معبدينه كيده‌جكی زمان آچيليوردی . حالكه‌دن چيقاركن صاغ طرفه تصادف ايدن رواقك بو قسمندن اهالی كچه‌مزدی ، انلره مساعده يوقدی .

ديكر افراد عسكريه ، اقامتكاه حكمدارينك اشيكنده طورووردی. حالكه‌دن سرايه كيرركن ايلك تصادف ايتديلن محافظ بلوكی (اسقوله‌ر) Sckolaires دينيلن افراد ايدی .

دافنه سرايی

Le Palais de Daphnè

ايمپراطور قسطنطين زماننده ، سرايك وسطنده ، ديكر دوائردن دها بيوك ، ودها يوكسك بربنا واردی‌كه ، بوراسی بالذات ايمپراطورك دائره‌سی اولمق لازم كليور .

قسطنطين بو دائره‌نك طاوانك اورته‌سنه سراپا مذهب وقيمتدار احجار ايله مزين بر صليب رسم ونقش ايتديرمشدی. ايمپراطورك نعشی، آرقه‌سنده لباس ارغوانی ، باشنده تاج ايمپراطوری بولنديغی حالده ، رونق واحتشام وارتفاعی حسبيله سائرلرينه فائق اولان بودائره‌نك اورته‌سنده ، يوكسك برمحله

[١] يوقاريده بيان ايدلديكی اوزره نومه‌رالر ايمپراطور قسطنطين طرفندن ياپديرلمش ، بالاخره ايراقليوس بوراسنی حبسخانه اتخاذ ايتمشدر. فقط مورخ ايمپراطور قسطنطين پورفرويه‌نيطوس بوراسنك حبسخانه اتخاذ ايدلديكنی كتابنده ذكر ايتميور . حاصل اولان قناعته كوره ، بوبنا بالخاصه سرای كبيرك محافظه‌سنه مأمور قره‌غولخانه كبی برمحل اولاجق...

[٢] ميليون Milion اياصوفيه ميداننده، تراموای يولنك يوقاری‌يه دونديكی كوشه تام قارشوسنه مصادفدی. اوكوسته‌ئونك قپولری‌ده بوراده ايدی .

[٣] حالكه، آياصوفيه حمام كبيرينك بولنديغی محله‌ايدی ميليه‌ر، آياصوفيه ميدانك اورته‌سنده، اعيان دائره‌سی اولان شمديكی عدليه بناسنك تام قارشوسنده ايدی بونك اوزرنده آپولونك اسكی بر هيكلنی حاوی برستون واردی بوستونه، قسطنطين نامی ويرلمش ايدی .

موضوع تابوت ایچنده تشهیر ایدلمش ایدی . [١] اطرافنده شمعدانلر یانان مذهب تابوت کیجه و کوندوز محافظلرك تحت نظارت و محافظه‌سنده بولنوردی ، أوزه‌بیوس Eusèbe ك دیدیکی کبی ، دنیا یارادیلالی بویله معظم برمنظره کورلمه‌مش !

قسطنطینك آت میدانی قربنده انشا ایتدیردیکی بویوك سرایدن آت میدانته حلزونی برمردیون ایله کچیلوردی . بومردیونله قاتیزما سراینه چیقیلیوردی .

کتاب‌المراسمك برچوق یرنده اقامتکاه ایمپراطوری‌یی ایپودرومه ربط والصاق ایدن بومردیوندن بحث ایدیلیور . سرایك آت میدانیله اتصال ایدن قسمنه دافنه نامی ویریلیوردی ؛ بو اسمده رومادن کتیردیلمش بر پری هیکلندن کنایه ایدی .

دافنه سراینك مراسم صالونلری ، کلیسالری دوائر و مشتملات سائره‌سی واردی . بودوائرحقنده طوغری معلومات مفقوددر .

اونوپودیون Onopdoion ی ، آلتون ال رواقنی کچدکدن صوکره اوکوسته‌ئونه کیریلیوردی . سرایه کیریلورکن برنجی و سرایدن چیقارکن صوکنجی دیوانخانه بوراسی ایدی . فوق‌العاده نظر ربا محتشم اولان بودیوانخانه ایمپراطورك نعشی قونولان دائرهٔ محتشمه اولسه کرکدر .

بشنجی و آلتنجی عصرلرده ، کتاب‌المراسمده بیله سرایك اقسامندن اولمق اوزره مذکوردر ، بودائره دافنه سراینك اك مهم دوائرندن بری اولدیغنه شبهه یوقدر . ایمپراطورلرك مراسم تتوجیه‌سی بوراده اجرا ایدلمشدر .

رواقه آچیلان بویوك قپودن ماعدا ، اوکوسته‌ئون ك دیکر مدخللری، قپولری‌ده واردی . بیوك قپولرده ایمپراطور بو دیوانخانه‌یه کیرر کیرمز بوقپولر قپانیردی ، ایمپراطورك بو دیوانخانه‌یه دخولنده حاضر بولنان ذوات طرفندن آلقیشلانیردی .

دیکر مبانی انشا اولندقدن صوکره ، سرای حیاتنك مرکزی دکیشدی ، ودافنه سرایی‌ده قسماً متروك برحاله کلدی کرچه ایمپراطورلر ، سائر یرلره ترجیحاً بوراده اوطورمز اولدیلرسه‌ده ، معتاد ومتعامل اولان بعض مراسمك اجراسیچون ینه بورایه کلیرلر ، وفقط اوطورمزلردی .

اوکوسته‌ئونك قربنده دیکر بعض آثار وآبدات دها واردی . ایمپراطورلر قاتیزما سراینه موصل اولان مردیوندن آت میدانه کچدکلری زمان اوکوسته‌ئونی کچدکدن‌صوکره، بعض کره سنت‌أتیه‌ن [٢] کلیساسنه کیدرلردی . اوکوسته‌ئون جوارنده بولنان وایلك مظلومك نامنه یاد ایدیلن بوکلیسا ، سرای خارجنده ، آت میدانده ایدی . سرایك سنت‌أتیه‌ن کلیساسی (آییااستفانی کلیساسی) ٤٢٨ سنه‌سنده ایکنجی تئودوسیوسك همشیره‌سی پولکریا Pulchérie طرفندن ، سالف‌الذکر آییااستفانینك صاغ الی وضع وتشهیر ایتمك اوزره یاپدیرلمشدی . بوال ، ایمپراطوریچه‌یه قدس شریف پسقپوسی طرفندن هدیة کوندرلمشدی .

قسطنطینك صلیب کبیری ، وروایته نظراً ، قبریسده حواریوندن بارناواسك بقایای عظامی ایله برلکده بولنمش اولان آییوس ماطیوسك انجیلی‌ده بوراده محفوظ ایمش . بوانجیلی ایمپراطور زینون سرایده أیاأتیه‌ن (آییااستفانی) کلیساسنه وضع ایتدیرمشدی،که سنه‌ده برکره پنجشنبهٔ مقدس کونی زیارت ایدیلیوردی . آت میدانده اویناتان اویونلری ایمپراطوریچه ، معیتیله برابر بورادن تماشا ایدردی .

بوكليسانك شكل وهيئتى معلوممز دكلدر. [١] هرحالده بيوك بربنا اولمسه كركدر، چونكه بوراسى بعضاً سرايك آياايستفانى كوچك معبدى ديه ياداولنمقده‌در . دافنه كليساسى، سرايك اك مقدس معابدندن برى ايدى. ايمپراطور وايمپراطوريچه‌لر بوراده تاج كيينمشلر ومراسم ازدواجيه‌لرنده‌ده كذلك بوكليساده باشلرينه اكليل قويمشلردر. القاى صليب في الماپورطيسندن بركون اول ، پطريق، ايمپراطورك حضورنده شادروان اوكنده صولرى تقديس مراسمنى اجرا ايدردى .

بيوك مراسم دينيه‌ده، ايمپراطورلر آياايستفانى كليساسنه كيده‌رك قسطنطينك صليب كبيرينى زيارت و تقديس ايدرلردى . مذكور كليسادن ماعدا ، دافنه سرايى داخلنده دها برطاقم كوچك معابدده وار ايديسه‌ده بونلرك شكل وهيئتلرى معلوم دكلدر .

بعض يورطيلرده ايمپراطورلر اوكوسته‌ئونك ديوانخانه‌سنه كيرمه‌دن اول بوكليسالردن كچرلردى .

دافنه‌سرايى اكثريا بركچيدمحلى اولمق اوزره‌قوللانلمش ايدى؛ دافنه كلمه‌سى بعضاً ، كرك اوكوسته‌ئونه ، وكرك استه‌فانى كليساسنه كيتمك ايچون تعقيب ايديلن بريولى افاده وارائه ايدر. فى الحقيقه برطاقم يوللر اوكوسته‌ئونه واستفانى كليساسنه موصل ايدى . بنالرك اوستندن كچن ديركلى و اوستى قاپالى بر يولدن ايپودروما ايمپراطور دائره‌سنه كچيلور واورادنده قاتيزما (سلطان احمد ميداننده آلمانيا ايمپراطورينك چشمه‌سنك موقعى) تعبير اولنان حكمدار لوجه‌سنه قدر كيديليوردى. ايپودرومك بوقسمنده ايمپراطور كونلك البسه‌سنى دكيشديرر ورسمى البسه‌لرينى كييه‌رك محفل ايمپراطورى‌يه كليردى . قاتيزما آياايستفانى كليساسنك يانده‌در وزوقسيپوس حماملرينه طوغرى ايدى . بيوك سرايك بوقسمى برچوق مبانئ دينيه ايله رسمى مجلسلره مخصوص دوائر ومشتملاتى احتوا ايتمكده اولوب يكديكرينه دهليزلر واسطه‌سيله كچيليوردى وآثار ومبانينك اوكوسته‌ئون دنيلان مركزى بردائره‌نك اطرافنده بولنديغنه وكنيش برساحه اشغال ايتدكلرينه شبهه يوقدر . اوبونلر اثناسنده ايمپراطورك استراحت وتنفس ايتمسى واكابر ورجالى قبول ايتمسى ايچون اوطه‌لر دخى واردى . بومناسبتله سرايه كلن اكابرورجال سديه‌لرله كيررلروبوسديه‌لرى قپونك يانده‌كى محل مخصوصده براقيرلردى .

تريقلينوس واون طقوز يتاق محكمه‌سى — ده‌لفاقس [٢]

بالاده مذكور دوائر وآبداتك برنجيسنه ، انشا وتاسيسى عنعنه‌ايله برنجى قسطنطينه عطف واسناد اولنان اون‌طقوز يتاق (آقوبيتا accubita = يمك‌صوفه‌سى ديمكدر) دنيلمش ايدى،كه ضيافتلر اثناسنده مدعوين روماليلرده عادت اولديغى وجهله بونلرك اوزرلرينه ياصلانيرلردى . (لوئى‌پرانت) [٣] • كوره بوراسى غيرقابل قياس وتنظير برلطافت وظرافتى حائز يوكسك بربنا ايمش .

كوچك پاسقاليه‌ده (ولادت عيسى يورطيسنده) ايمپراطورله مدعوين ، يمك يمك اوزره بورايه كلوب اون طقوز سفره‌نك اطرافنه اوطورورلردى. بويمكده يالكز آلتون طباقلر استعمال اولنوردى.

ايمپراطور اوطونك ايلچيسى صفتيله (٩٤٨) سنهٔ ميلاديه‌سنده استانبوله كلن (قرمون) پسقپوسى بو ضيافتلرده حاضر بولنمشدى ، بوذات ديوركه : « هركس يمكى ياريم اوزانمش وهمان ياتمش برحالده ييوردى . يمك قابلرى هپ آلتونده‌ى ضيافتدن صوكره ، التون طباقلر ايچروسنده ميوه‌لر كتيرديلر ،

بوطباقلر اوقدر آغیردی، كه الده كتیریله‌مدیكندن اوزرلری ارغوانی قاشلرله اورتولمش ایكی تكرلكلی ارابه‌لرله كتیریلدی؛ سفره‌نك اوزرینه ترتیب آتی‌وجهله ایكی وازو قونیلدی تاوانك دلیكلرندن‌اوزرلری یالدیزلی مشیندن معمول و آلتون‌خلقه‌لی اوچ ایپ‌صارقیدلدی، خدمه‌لر، بوخلقه‌لری وازولره‌كچیردیلر وتاوانده بولنان متحرك برماكنه واسطه‌سیله یرلرندن قالدیره‌رق سفره‌نك اوزرینه قویدیلر.

یدنجی قسطنطین پورفیرویه‌نیطوس‌ك نزدینه قرال برانژه‌نك سفیری صفتیله كلن وبوضیافتلردن برنده بولنمش اولان (لوئی پراند)، مائل انهدام اولان سقفنك تعمیر وترمیمندن طولایی بوبنایی كورمش اولمسی پك محتملدر. بودائره‌نك سراپامذهب سقفی مرور زمان ایله خراب اولدیغندن یدنجی قسطنطین وراسنی بیوك براعتنا ایله تعمیر وجابجا سكز كوشه‌لی حجره‌لر انشا وبوحجره‌لری برطاقم منفذلر وآصمه دالالریله ویاپراق آغاجلرینی تمثیل ایدن دانته‌لا طرزنده مزینات ایله تزیین ایتدیرمشدی.

دائره‌نك هرطرفی سرایا مذهب ایدی. ایشته بیوك ایمپراطورك نعشی بومحتشم ونظر فریب صالونده تشهیر ایدلمش ایدی.

اون طقوز یتاق‌دیوانخانه‌سی بالخاصه بیوك‌ضیافتلره تخصیص اولنمش ایدی. بودائره، بری ایمپراطوره دیكری مسافرلره مخصوص اولمق اوزره ایكی قسمدن عبارتدی. برنجی قسم (٣٠٠) دعوتلی‌یی استیعاب ایده‌جك وسعتده ایدی.

فوق‌العاده برزینت واحتشامك تأثیریله حیرتده براقق مقصدیله، مرعی‌الخاطر اولان اجانبه‌بوراده پك پارلاق وكرم وسخا ایله ممزوج معامله ایدیلیوردی.

لوئی پراند، بویمك سفره‌سی حقنده‌كی حیرت صافدرونانه‌سنی كیزله‌میور.

ولادت عیسی یورطیسنده و القای صلیب فی‌الماء مراسمنده، ایمپراطورلرك بوراده برصره ضیافت ویرملری معتاد ایدی. ایمپراطور، رجال ومأمورین دولتدن وشهرك محترم مسافرلری‌میاننده اون‌ایكی كشی‌یی سفره‌سنه دعوت ایدر ایدی.

سفره‌نك اطرافنده شیلته‌لر اوزرینه یاصلانمش اولان مدعوین، حواریونی تلمیح ایدرلردی.

دیوانخانه‌ده موضوع دیكر مندرلر اوزرنده‌ده، هرسفره‌ده اون ایكیشر كیشی اخذ موقع ایتمك اوزره (٢١٦) موعوین اوطوردی. بوحسابه كوره، اون سكز سفره حاضرلانیردی.

بوسفره‌لرك یاخود یتاقلرك سفرۀ ایمپراطوری اطرافنده نصورتله موضوع بحث اولدیغنی كوره‌لم: سفره مدور ایدی. وافندیلرینك اطرافنده بولنان حواریونی تلمیح وتمثیل ایتمك شرفنی احراز ایدن مدعوین، سفره‌نك اطرافنده، ایمپراطورك صاغنده وصولنده اخذ موقع ایدرلردی. دیكرسفره‌لرده‌ده طقوز سفره‌نك اطرافنده وایكی صره اوزرینه وضع وترتیب ایدیلیوردی. بو مناسبتلرله ترتیب ایدیلن زینت واحتشام اودرجه رونقلی ایدی‌كه، ایمپراطور، مرعی‌الخاطر مسافرلرینی اعزاز واكرام ایتمك ایستدیكی زمان، نوئل یورطیسندن القای صلیب فی‌الماء یورطیسنه قدر كذران اولان اون ایكی كون ظرفنده كشیده ایلدیكی‌ضیافتلر كبی ضیافتلر ترتیب وكشیده ایدردی. مراسم ازدواجیه‌لرنده، ایمپراطورله ایمپراطوریچه‌لرك بوراده كشیده اولنان ضیافتلرده بولندقلری واقعدر.

بودیوانخانه‌نك مستطیل‌الشكل اولمسی وجامعلرمزده‌كی محراب محلی كبی طیشاری‌یه طوغری نصف

دائره رسمنده برچیقینتیسی بولنمسی محتملدر . بودائره‌نك اوك طرفنده بررواقده واردی. بوچیقینتیلی محله برقاچ آیاق مردیوناه چیقیلیوردی. سفره ایمپراطورینك بوحجرهٔ محرابیه‌ده abside موضوع اولمسی لازمکلیر . ایمپراطور بوراده یتاغه یاصلاندیغی حالده ، موقعی برآز یوکسك اولمسندن ناشی صالونه حاکم برموقعده بولنور ، واطرافنده حواریونی تمثیل ایدن اون ایکی کشی‌یه ریاست ایدردی .

اوزه‌بیوس ك افاده‌سنه باقیلورسه ، بیوك قسطنطین زماننده بوضیافتلر ، حاکمیت مسیحك حقیقی بر رؤیت وخیالی ایدی .

بوبنانك اوکنده اون طقوز یتاق محکمه‌سی واردی .

مناصب عالیهٔ ایمپراطوریه‌یه ، و زاده‌کانلغه انتخاب مراسمی بوراده اجرا ایدیلیوردی . بوتوجیه مراسمنده حاضر بولنه‌جقلر محکمه‌ده واون طقوز یتاغك رواقنده طوروورلردی .

تریقلینوسده بولنان ایمپراطور وایمپراطوریچه ، رواق طریقیله محکمه‌یه کیدرلردی ، ایشته مراسم مذکوره بوراده اجرا ایدیلیوردی . محکمه دنیلن محل اون طقوز یتاق سراینك اوکنده واسع برحولی وبونك‌ده اوکنده برسد واردی . قیصرلرك و زادکانك امر انتخابنه ابتدار ایدلمك اوزره ایمپراطور رفاقتنده بطریق بولندیغی حالده‌بوسده‌چیقارطوروردی . هرایکی‌طرفندن‌سده‌چیقیله‌جق برمردیون‌واردی.

ایمپراطورله ایمپراطوریچه مردیوندن چیقارکن، اعاظم رجال مردیونك باصاماقلرنده طوروورلر دیکر حضارده محکمه‌ده اخذ موقع ایدرلردی .

ایمپراطور ، اوکوسته‌ئونده تاج ایمپراطوری‌یی کیدکدن صوکره ، محکمه سدینه چیقار و اوراده مجتمع بولنان خلق طرفندن آلقیشلانیردی ، بواثناده بعض رجال و اکابرده مردیوەن باصاماقلرنده طوروورلردی یکی ایمپراطوریچه ، سدك پارمقلغنه قدر ایلرولر وصلیب اوکنده طوران موملری یاقدیغی زمان کندیسنه عرض تعظیمات اولنور ورسم توجندن طولانی خلقك آلقیشلرینی استماع ایدردی ، بعده اوکوسته‌ئونه عودت ایلردی .

اوکوسته‌ئون صالوننده ، محکمه‌یه کیدرکن آلتون ال دنیلن محلدن و اونوپودیوندن Onopodion کچیلیوردی . بوراده ایکی ستون آره‌سنه اصیلمش بر پرده واردی . بوراسی اونوپودیوندن محکمه‌یه کچیله‌جك بیوك برقپوایدی. صوکره، ایمپراطوریچه سده‌کچر ، اورادنده عین طریق تعقیباً اوکوسته‌ئونه دونردی . بناءً علیه ، آونوپودیوندن طوغریجه اون طقوز یتاق محکمه‌سنه کیریلیوردی . اونوپودیون ، اون طقوز یتاق سراینك اوکنده واون طقوز یتاق سرایی اونوپودیونك جوارنده ایدی .

بیوك پاسقالیه‌ده بوسهٔ مسالمت baiser depaix مراسمنك ختامنده ایمپراطورله‌ایمپراطوریچه، رواق طریقیله اون طقوز یتاق تریقلینوسندن چیقارق اونوپودیونی کچرلر ، اورادن هیئت رهبانك اجتماع ایتدکاری محله conistoire اینرلر وطریق معتادی تعقیباً ایاصوفیه‌یه کیدرلردی . آیا آپوستولی ایله بیوك قونسیستوار اوطه‌سنه مکلف وفیل دیشی ایله مزین او چ‌قپودن کیریلیوردی . وطه‌نك نهایتنده‌یوکسك بر محلده ایمپراطورك تختی واردی . بناءً علیه ، تریقلینوس ایله اون طقوز یتاق محکمه‌سی، دافنه‌سرایندن پك اوزاق دکل ایدی . دافنه سراینك دوائر و مشتملاتی کبی اون طقوز یتاق سرایی‌ده ایپودروم جهتنده ایدی .

بونك رونق واحتشامنی کورمش اولان لوئی پراند سرایك شمال جهتنده و آت میدانینك یقیننده بولندیغنی سویلیور محکمه‌یه کلنجه، بوراسی سرایك اوکنه طوغری ممتد بر میدان ایدی. وسرایك محکمه‌سی دیه معروف اولوب ایمپراطور و ایمپراطوریچه‌لرك هیکللریله مزین ایدی. بومیدان ایمپراطور ایراقلیوسك زماننه قدر سیرقلك یعنی ایپودرومك یشیللرله ماویلرك رقص محلی اولمشدی.

شوتفصیلاتدن آکلاشیلدیغنه کوره، دافنه سرایله آت میدانی جوارنده کائن اولان اون طقوز یتاق سراینك اوکنده برمیدان واردی. بومیداندن اونوپودیون سدی واسطه‌سیله قاندیدالرك تریقلینوسنه کچیلوردی.

ده‌لفاقس دنیلن دائره دخی، اون طقوز یتاق سرایی کبی آت میدانینك جوارنده ایدی. بوبنانك شکل و هیئتی پك معلوم دکلسه‌ده، بشنجی عصرده موجود ایدی. آلتنجی عصرده ایمپراطور بوراده بعض مناصب توجیه ایتمش و (۵۲۷) ده دخی ایمپراطور ایوستینیانوسك عمجه‌سی یدنجی یوستینوسك تاجنی بوراده کیینمش ایدی. بوبنادن سرایه و آت میدانینه کچیلوردی. وهیچ شبهه یوق که، ماغناورا سرایی کبی بوراسی‌ده معزز بردائره ایدی.

یاله ساقره: سرای مقدس

یاله ساقره دینیلن ایچ سرای قسمنك سیغماسی تریقونق Triconque وسائرهناملریله یاد اولنمسی بوراسنك روجه‌ده سیغما دینیلن حرفه بکزه‌ر بر شکلده بولنمسندندر. مابین ارکانی، ایمپراطوری اوراده بکلرلردی. بوراده بیوجك برمیدان واردی. اورته‌سنده کنارلری کوموشلی برحوض وبوحوضك اورته‌سنده‌ده قبوق شکلنده التوندن برتکنه بولنوب ایچنه یمش طولدیریلور و کلن کچنلر اورادن اله‌رق یرلردی. بو میداندن صوکره اون‌بش ستون ایله مزین بر سایبانه کچیلور و اورادن‌ده درت مرمر ستون اوستنده بر قبه ایله مستور برمحلده ایمپراطورك تختی بولنوردی. ایام رسمیه‌ده ایمپراطور بورایه اوطوروردی و مابین ارکانی بوراده قبول ایدردی.

ینه بو قسمده، طقوزنجی عصرده تئوفیلوس طرفندن انشا ایدلمش ایکی قاتلی برسرای وارایمش که بو سرای بغداد قصرلرینی تقلیداً یاپدیرلمش ایدی.

ایچ سرایك مهم قسملرندن بری‌ده «خریسو تریقلینوم» دینیلن دائره‌در. ایمپراطور ایکنجی یوستینوس طرفندن انشا وخلفی تیبه‌وه‌ریوس طرفندن توسیع وتزیین ایدیلن بودائره، سرای‌مراسمنه عائد کتابلرك همان هر صحیفه‌سنده تکرر ایدر. بوراسی سکز ضلعلی بر بنا اوولوب اوستنده برقبه و قبه‌نك اطرافنده‌ده اون التی پنجره‌سی وارمش.

سکز ضلعدن هربری اوزرنده برر حجرۀ محرابیه بولنوب بونلردن بربرلرینه کچیلورمش. قپونك قارشوسنه کلن قسمده‌کی حجره کوموش قاپلی ایکنجی قپو ایله آیرلمش اولوب برینك اوزرنده حضرت عیسانك دیکری اوزرنده‌ده حضرت مریمك تصویرلری وارمش.

رسم قبوللرده بو قپولر اولا قپالی اولوب، زیارتجیلر صالونه کیردکدن صکره سکون حاصل اولنجه، قپولر آچیلور و قسم محرابینك نهایتنده یوکسك بر موقعده ایمپراطور اوطورمش اوله‌رق و قیمتدار

طاشلرله مزين قرمزى مانطوبى لابس اولديغى حالده كوريلورمش باشى حذاسنده حضرت مسيحك تصويرى بولنيورمش .

زيارتجيلرك كافه‌سى ايمپراطورك اوكنده اكيلوردى. بيزانسليلر مراسمه چوق درجه اهميت ويردكلرندن رسم قبوللر ، سرايه عائد ازدواجلر ، رسم تتوجلر هپ بوصالونده اجرا ايديلور و پك مطنطن تشريفاته تابع بولنوردى .

بو مراسمك اكثريسى حكمدارلرينك اصول تشريفاتلرندن النمشدى . موسيو غايه Gavet اثرنده ديوركه : «تحت صالونى (معايده صالونى) سرايك قپوسنه متصل ايدى و اورادن طوغريجه بو صالونه كيريلوردى . ايمپراطور بيوك بر پرده‌نك ارقه‌سنده بولنوردى . زيارتجيلره كنديسنى كوسترمجكى وقت يوكسك بولندن تخته اوطوره‌رق اطرافنه عائلهٔ ايمپراطوريدن اولانلرى ، وزرانى و سراى اركاننى اليردى صكره ويريلن بر اشارت اوزرينه همان پرده اچيلور و ايمپراطور تختى اوزرنده كورينوردى.

بو صالونك ارقه‌سنده ايمپراطورك خصوصى دائره‌لرى واردى . بونلرك بر قسمى يازلق و برقسمى قيشلق ايدى .

ايمپراطور تئوفيلوسك يازلق دائره‌سى بر زمين قاتى ايله بر يتاق اوطه‌سى و بر صالونى حاوى برنجى قاتدن عبارت ايمش .

ايشته شو تعريفاتدن اكلاشيله‌جغى وجه اوزره ، بو سراى حقنده بيزانس مورخلرى پك چوق شى يازمشلردر فقط سرايك شكل حقيقيسى حقنده تمام بر فكر ايدنمك براز مشكلدر .

لابارت ، تاريخلردن استدلالاً و بوكون موجود اولان بعض مبانينك موقعنه استناداً خيالى بر پلان وجوده كتيرمشدر . بونك نه‌درجه طوغرى اولديغى موجب تدقيقدر بالاخره و شو زمانلرده فرانسه معارف نظارتى طرفندن مأموراً كوندريلن ئه‌بر صولت ، و معمار آدولف تيه‌ر بيوك سرايك شكلى حقنده موقعاً تدقيقاتده بولنه‌رق لابارتك تحرياتنى اكمال و تصحيحه چاليشمشلر و بيوك سرايه دائر مهم بر اثر نشر ايتمشلردر .(١)

بيزانس ايمپراطورلرى طرفندن عصرلرجه اسكان ايديلن بو بيوك سراى اون ايكنجى عصرده ايمپراطورلرك امنوئل قومنينوس طرفندن توسيع وتزيين ايديلن بلاط اوستنده‌كى ولاكرنه‌وتكنفور سرايلرينه نقل مكان ايتملرينى متعاقب متروك قالمش ايسه‌ده ، نه بسبتون ترك ولنيوب اون اوچنجى عصرك بدايتلرينه طوغرى اوچنجى الكسيوس طرفندن اسكان ايديليوردى. بالاخره يواش يواش خرابه يوز طوتمش و اون دردنجى عصرده يعنى توركلر استانبولى فتح ايتمه‌دن اول ، بوسرايدن اثر قالمامشدى. فتحدن اوتوز سنه اول استانبولى زيارت ايدن فلورانسه‌لى مشهور بوندملوتى بو سرايك يرنده بر قاچ طاش پارچه‌سندن بشقه برشى بوله‌مديغنى سويليور .

سرايك بعض قپولرى غايت مصنع فيل‌ديشى ايشلمه ويا طونچ قاپلى ايدى بوقپولره الآن جامعلرده كورلديكى وجه اوزره ايشلمه‌لى پرده‌لر آصيلمش ايدى ياتاقلر غايت قيمتدار و ايشلمه‌لى قماشلرله

(١) Jean Ebersolt: Le grand Palais 1910 Paris

اورتولو اولوب یمك ییرکن یاتمق یاتاق شـکلنده کرەویتلرده موجود ایدی . بونلره بعض اسکی یونان و روما اشیالرندەکی اوچ آیاقلی طونج ماصەلر ، و اویمه قولتوقلر علاوه ایدیلورسه بیوك سرایك اشیاسی و منظرۀ داخلیەسی حقنده بر فکر ایدینیلەبیلور .

بیوك سرایك حدودی :

بیوك سرای شمال غربی جهتندن ایپودرومك دیوارلرینه قدر طیانیردی . شمال طرفندن ایاصوفیه میدانی ایله همحدود اولوب شمدیکی سلطان احمد سـبیلندن (١) اشاغی اینن سـورلرك محلنده بولنان دیکر برسور ایله دکزه قدر کیدردی. بودیوارلرك استقامتندن دکزەقدر ایمك اوزره (قورتین)دینیلن کمرلی یوللر واردی . (٢) سرای ، دکز جهتنده بوسورك دکزه اتصال کسب ایتدیکی محلدن چاتلادی قپو جوارنده ، ساحلده شمندوفرك کچدیکی محلده بوکون بر خرابه کورلمکدەدر . بو خرابەنك اوکنه بوقولەئون لیمانی دینیلوردی که ، بوراسی سرایك لیمانی ایدی . اوراده سـاحله موازی کیدن سـورلره عموداً ایکی جیقنتی واردر. بالاخره ایپوستنیانوس زماننده کرك اوجهت وکرك شرق جهتی بویودلدی، و یکی دیوارله تحکیم ایدلدی. بوتوسیعده سرایك حدودی غرب جهتندن کوچك آیاصوفیەیه یقین اولان ایکنجی چیقنتی‌یەقدر بیودلدی و اولجه سرای خارجنده اولوب ایپوستنیانوسك پرنسلکی زماننده اقامت ایتدیکی هور میزداس سرایی ایچری‌یه النّدی.»

ـ اسکی استانبول ـ

خلاصۀ کلام، سرای کبیر پك جسیم ومحتشم برسرای‌اولوب چورەسی داخلنده خریسو تریقلینوس، ماغناورا magnaura، وپورفیروس porphyre ... الخ کبی مکلف سرایلرده واردی . بو سرایی بیوك قسطنطین یاپدیردی. صوکرەلری ایراقلیوس ، ایپوستینیانوس ، تەئوفیلوس Le philocosme Théofile ایله سـائر بر چوق ایمپراطور طرفندن علاوەلرله توسیع وتزیین ایدلدی . بناءً علیه بو سرای مختلف زمانلرده توســیع ایدلدیکی ایچون هیئت مجموعەسی هر نوع اسـلوب وطرز معماریدن متشکل بر کتلۀ مبانیدن عبارت ایدی .

*
* *

قبا صقالده عائلەمزك تحت تصرفنده ایکن ، قبا صـقال حریقنده محترق اولان ومحلەجه قوناق دیه معروف بولنان جسیم وفوقانی خانەنك فنار سدی اولدیغی اسکی پلانلرك تدقیقندن آکلاشیلور (٣). بو دائره ، تحتانی وفوقانی مختلف اوطەلردن ، دیوانخانەلردن متشکلدی . حریقدن اول ، اقسـام مهمەسی کوریلمزدی . فقط شـمدی ، مختلف دوائری حقنده پك کوزل تدقیقات اجرا ایدیلەبیلور . بو سرای‌ده مختلف زمانلرده علاوەلرله توسیع ایدلمش ایدی. بو علاوەلرك نەصورتله یاپیلدیغی حریقدن صوکره آشـکار بر صورتده کوریلیور. بنانك سوقاق طرفی دها قدیم و بر درجەیه قدر متین اولوب دکزه ، آخور قپویه ناظر اولان قسمی ایســه دها صوکره یاپلمشدر . اسـکی بنانك صـورت انشاسی

(١) مشهور سلطان احمد چشمەسی .

(٢) بو یوللر ، عدلیه نظارتیله ، اسحق پاشا حمامی ارەسندەکی عرصەلرده ، چاتلادی قپوده ایپوسـتنیانوس سرایینك دمیر یولی جهتنده، سرای ایچنده ، دیکمخانه جوارنده پك چوقدر .

(٣) دوقتور مورتمانك اسکی استانبول پلاننه باقیلورسه بوراسی فنار سدی اولەجق .

برصره طوغله بر صره طاشدر . حالبوکه صوکره‌دن یاپیلان علاوه‌لر منحصراً طاشله یاپلشدر . ایچروه‌دن و طیشاریدن دقتلیجه باقیلورسه بو علاوه‌لر فرق ایدیلور ، عادتا هر ایکی قسمك آره‌لرنده التصاق یوق کیدر ، صانکه آیری آیری بنالردر .

بو دائره داخلنده یوقارو قاتدن تا آشاغی‌یه ، زمین قاتنه قادار اینمك اوزره حلزونی ، میللی وباصاماقسز بر مردیون واردر . بو مردیونی ایمپراطور ماکدونیالی واسیلیوس یاپدیرمشدر [**] . بونکچون ماکدونیالی واسیلیوسك مردیونی دیه مشهوردر .

بو مردیون تا باغچه‌یه قدر اینر واورادن اوستی کمرلی بر یول ایله ینه عائله‌مز ارکانندن راسخ بك مرحومك بایرام فرونی مکتبی قارشوسنده وچشمه اتصالنده‌کی خانه‌سی اتصالنده بولنمش اولان ، اغلب احتماله کوره (تانه‌آ) Tanea کلیساسنه کچیلورمش . بوکلیسانك موقعی مذکوز مکتبدن اعتباراً وزنه‌دار باشی مرحومك سد اوزرنده‌کی قوناغنك دکزه ناظر جبهه‌سنده‌کی سدینه قدر طیانیرمش . مذکور مکتبك قارشوسنده‌کی چشمه‌نك اتصالنده وآرقه‌سنده محترق خانه‌لر عرصه‌لر ، مخزنلر ، کمرلر واردر . سرایدن بوکلیسایه کچمك ایچون بوز طغان کمری طرزنده بر یول وارمش . یولك بوز طغان کمری طرزنده انشاسی‌ده یولك سویه‌سنی یوکسلتمك ایچون ایدی. کلیسادن سالف‌الذکر سده کچیلوردی. بورانك منظره‌سنك پك لطیف، پك علوی اولدیغنی بیزانس مورخلری یازییورلر. فی‌الحقیقه اویله‌در...

بو تاریخی قوناغك آلت قاتنك بر قسمنه حجر قادین نامنده بر زنجی متصرف ایدی . بو قادینك اقامت ایتدیکی قسمك کمرآلتنده‌کی قپوسنه برقنادلی قپو معناسنه اولان porta monotyron دیرلردی. بو قپو یری حالا موجوددر . بو قوناغك باغچه‌سنده پك قدیم برده قپو واردر .

قبا صقال حریقندن صوکره ، بو قوناق مجلس شهرامانتی استملاك ایتمشدر .

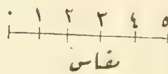
قوناغك آلتی کمرلی دائره‌لردر . بو دائره‌لردن برینك وقسماً صو خزینه‌سنی ایفا ایتمش اولان مخزنك سلطان احمد جهتنه طوغری کمرلی یوللری واردر . بو یول ، دها یوقارولرده بولنمش اولان (دافنه) سراینه ویاخود اصل پاله‌ساقره‌یه کیدرمش .

بو قوناغك قارشوسنده مطبخ عامره مدیری عبدالله افندی مرحومك خانه‌سی عرصه‌سنده بودروملر ، مخزنلر واردی .

ائتلاف مربع محاربه‌سندن اول استانبولده‌کی روس آثار عتیقه مؤسسه‌سی بو سرای محلنده تدقیقات وتحریات اجرا ایدرك دیوانخانه‌لردن برینی تمیزلتدیرمشدی. بوحفریات اثناسنده برطاقم کمرلر ، طرفینده پنجره کمرلری ، مدخللر میدانه چیقمشدر . حفریاته دوام ایدیلورسه دها بر چوق آثارك میدانه چیقمسی پك محتملدر .

Excalier de B. Le Macedonien [**]

هلنوسلردن متشكل اولوب بشيلدن تحت اشغالنده ايدي
قورزيلرن تحت اشغالنده ايدي
بياضلرن تحت اشغالنده ايدي
ماويلرن تحت اشغالنده ايدي « ونه‌تا »

مقياس

اسكدار
خريسوپوليس
بوغاز ايچى
بوسفوروس

٨٧١ ހ

بو سرایك انقاض وبقایاسی قبا صقال حریقندن صوکره جابجا کورلمکده‌در . ازجمله ، قبا صقال جامع شریفی آلتنده قدیم بر آیازمه کشف اولنه‌رق ، مکتب صنایع رسم معلمی موسیو ارنست مامبوری طرفندن پلانی چیقاریلمشدر . بو آیازمه‌یی کوردم . جامعك محرابی آلتنه تصادف ایدییور . اوزری پك منتظم طوغله ایله اورولمش اولان بو آیازمه‌یه اینمك ایچون سائر بیزانس مبانیسنده اولدیغی کبی ، حلزونی بر مردیون واردر . صوبی قایناق وپك مبذول ایمش . قایناق محلی بالآخره طوپراقله طولدیغندن صویك نه طرفه کیتدیکی بللی اولمیور . بو آیازمه‌ده سرایك آیازمه‌لرندن بری اولمق کرکدر .

⁂

بول سوقاقده ، احمد عفیف پاشانك قوناغی بیزانس دورندن قالمه بر دیوار اوزرنده اولدیغی کبی ، بایرام فرونی مکتبنك آرقه‌سنه قدر امتداد ایدن ، قبا صقالده‌کی پولیس مدیری آکاه افندی مرحومك خانه‌سی‌ده بیزانس دیواری اوستنده‌در .

بتون بو جوار بو سرای کبیرك انقاض وبقایاسنی محتوی وخاطرات تاریخیه‌سی هم زنکین وهم حزیندر .

⁂

تانه آ کلیساسی بش قبه اوزرینه مبنی اولوب ، قبه‌لرك اوزری یالدیزلی طونجله اورتولمش ، ایچ طرفلری‌ده موزاییقلرله تزیین واورته‌ده‌کی قبه‌ده‌ده حضرت عیسانك تصویری مرسوم بولنمش ایدی . قبه‌نك دیبلرنده اللرنده مزراقلر حضور ملکلری مرسوم ایدی . بو تصاویردن ماعدا ، حواریونك ، شهدای عیسویه‌نك ، انبیانك وپطریقلرك رسملری‌ده واردی .

کلیسانك دیوارلری کاملاً رنکلی مرمرلرله مفروش ، دوشه‌مه‌سی‌ده سراپا مرمر ایدی . بو مرمرلر ، اودرجه لطیف ، او نسبتده نظر ربا ایدی‌که ، صانکه صیدا شهرینك ایپك ویا قماش منسوجاتیله دوشنمش کبی ایدی [۱]

رنکارنك مرمر صفحه‌لرینك اطرافی موزاییق چارچیوه‌لرله محاط ومزین اولوب هر برنده حیوانات رسملری وتصاویر مختلفه منقوش ایدی .

کلیسانك محرابی‌ده سراپا کموش ، آلتون وانجو ایله پرزیب ولطافت ایدی . نوغورودلی راهب آنطوان ، (۱۲۰۰) سنه‌سنده کلیسانك محراب جهتنده‌کی قپولری اوزرنده قسطنطیننك صلیبی وقاقمه‌ایله مزین ایقونوستاز Iconostase [۲] دینیلن پاراوانانك اوزرنده ایمپراطورك قالقانی کورمش . کلیسانك ، لطیف ، فوق العاده نظر ربا مرمرلرله دوشنمش بر ده طیش حولیسی واردی . بو مرمرلر یکدیکرینه اودرجه صنعتکارانه مرتبط وملتصق ایدی‌که ، زمین عادتا یکپاره کورونیوردی ...

بو حولیده ، بری جنوب طرفنده ، دیکری شمالده ایکی شادروان phiales واردی . جنوب جهتنده‌کی ، مصرك قرمزی صوماکیسندن یاپلمش واطرافنه اژدر هیکللری وضع اولنمش ایدی . قورنه‌سنك اورته‌سنده ، مرمردن بر دال ، دالك اوزرنده هرطرفنه دلیکلر دلنمش کذلك

[۱] صیدانك نفیس وظریف قماشلری بوتاریخده‌ده بیوك برشهرت قازانمشدی .

[۲] ایقونوستاس ، محراب جهتنده اوچ قپولی بر پاراوانا اولوب اوزری اعزه‌نك تصاویریله مزیندر . بونك ارقه‌سنده پاپاس ، مراسم تقدیسی ایفا ایدر .

مرمردن چام فیستیق قونولمش ایدی . دائره شکلنده قونولمش بیاض کوچك ستونلرك اوزرنده ده مدور بر پرواز واردی . شمال جهتنده‌کی چشمه ایسه ، صدفلی مرمردن ایدی . وبونکده اورته‌سنده کذلك مرمردن بر دال اوزرنده بیاض مرمردن چام فیستیقی واردی . [۱] فیستیقك دەلیکلرندن صولر آقار ایدی .

حضرت الیاس نامنه تموزك یکرمیسنده اجرا ایدیلن مراسم روحانیه‌ده ایمپراطور بو کلیسایه کلیر آیینده بولنوردی . تشرین ثانینك سکزنده ، میکائیل نامنه مراسم مخصوصه‌ده بوراده یاپیلوردی . بوکلیسانك مرکز محرابی حضرت مریمه نذر ایدلدیکی کبی (مریمك رسمی محرابده مرسوم ایدی) ، مریمك وسائر اعزه‌نكده آیری آیری محرابلری اولمق لازمکلیور . بناءً علیه ، مرکز محرابی ، حضرت مریم نامنه اتخاف ایدلنسه نظراً کلیسانك حضرت عیسی‌یه ، الیاسه ، نیقولایه جبرائیل ومیکائیل نامل‌رینه‌ده بش مقامی بولنمق اقتضا ایدییور .

حضرت الیاس نامنه معبد [۲]

ایمپراطور واسیلیوس ، بویکی کلیسادن بشقه بش مسجد دها یاپدیردی . سرایك جهت شرقیه‌سنده حضرت الیاس نامنه غایت مزین برمعبد یاپدیرمشدی . بومعبد سالف‌الذکر ، یکی کلیسا درونده‌الیاس نامنه نذر ایدیلن محرابدن بشقه‌در .

حضرت الیاسك یوم مخصوصی اولان یکرمی تموزده ایمپراطور وایمپراطوریچه یکی کلیسایه کیتمه‌دن اول ، فناره‌کی مریم آنا (قپ سقالده چشمه سوقاغنك منتهاسنده‌کی کرلی بوکسك محل اوله‌جق) کلیساسنه کیدر وبورادن الیاس کلیساسنه کچردی .

ایکنجی دیاقوس‌ده النده صلیب احتفالی اولدیغی حالده ، باب قرالی‌یه یعنی کلیسانك جمله قپوسنه کلوردی . بوراده رسم آیین موجبنجه ایمپراطورله ایمپراطوریچه انجیل ایله صلیبی اوپرلردی . بونی متعاقب ایمپراطور پطریقله برابر کلیسادن چیقارق ، فنار کلیساسندن بالمرور تراچه اوزرینه آچیلان قپودن کچردی . بوتراچه‌یی کچدکدن صکره یکی کلیسایه والیاس مسجدینه اینردی . بناءً علیه ، حضرت الیاس معبدینك بر دهلیزی‌ده واردی‌که ، بودهلیز فنارك مریم آنا کلیساسنه متصل ایدی . الیاس مسجدینه کیتمك ویاخود اورادن چیقمق ایچون بورادن کچیلوردی .

(نیقولا مه‌سارتیس) Nicolas Mesaritis باقیلورسه ، اون اوچنجی عصر میلادی اوائلنده حضرت الیاس معبدی صناعت نقطهٔ نظرندن داخلاً بر نمونهٔ لطافت وخارجاً ده غیرقابل قیاس وتنظیر برانموذج احتشام ایمش .

بومعبد مدورالشکل اولوب اطرافنده یدی‌محرابی واردی ، اوزری قبه‌لی ایدی وبرآز دها کوچك اولمق اوزره جوارنده‌کی خریسوتریقلینوسه بکزه‌ردی .

فنارك مریم آنا کلیساسی کبی ، تخت صالونك جهت شرقیه‌سنده‌کی سد اوزرنده مبنی اولوب مذکور مریم اناکلیساسیله کسب اتصال ایتمش ایدی .

[۱] بزم اسکی قوناقرمزده‌کی فسقیه‌لرك اوزرلری هپ بویله ایدی .

[۲] الیاس معبدینك محراب جهتنك جنوبنده آیاقله‌مان معبدی ، جنوب شرقیسنده حضرت عیسی نامنه کوچك برمعبد واردی . فنار ، حضرت الیاس معبدینك شرق جنوبیسنده ایدی .

آباقلرمانه کلیساسی [۱]

واسیل، آنقره اپسقپوسی مظلوم ومغدور آییوس قله‌مانوس‌نامنه‌ده برکلیسا یاپدیرمشدی. بوکلیساده مومی‌الیه‌قله‌مانوس ایله‌دیگر بعض فداکارانك از جمله‌قله‌مانوسك رفیقی آغاتانکه‌لوس‌ك متروکات‌مقدسه‌لری محفوظ ایدی . بوایکی فداکارك متروکاتی کوموش صندوقچه ایچروسنده حفظ اولنوردی .

بو مبانینك جوارنده ، واسیل ، حضرت عیسی نامنه بر معبد Oratoire یاپدیردی . بونك زمینی صاواتلانمش قالین کوموش طبقه‌لریله مفروش، دیوارلری‌ده آلتون قاپلی کوموش، انجو واحجار قیمتدار ایله مستور ومزین ایدی . کلیسانك محراب او کنده‌کی بولمه‌سی Cancel کوموش اوانی ایله وهندستانك بتون مزیناتیله پرزیت و لطافت ایدی ، مختلف محللرنده میناکاری ، تصویر عیسی واردی . سرایك دیگر برجهتنده، سالف‌الذکرایمپراطورواسیل، حواریوندن آییوس‌پاولوس‌نامنه‌ده برمعبد یاپدیرمشدی‌که، زینت واحتشامجه سائرلرندن آشاغی قالمزدی؛ آییوس پطرس نامنه‌ده برمسجد واتصالنه میکائیل نامنه‌ده دیگر برمعبد یاپدیرمشدی . بونلرك دها یوقاروسنده حضرت مریم نامنه برکلیسا واردی .

***

(کتاب‌المراسم) ده یالکز پتروس کلیساسندن بحث اولنیور . آییوس دیمتریوس یورطیسنده ایمپراطورلر ، آییوس دیمتریوس کلیساسنه گیتمه‌دن اول ، پترس کلیساسنه گیدرلردی . یوم مذکورده اجرا ایدیلن آیینده، پطریق محرابه گیدرك آیینی اجرا ایدر، صوکره النده انجیل ورفاقتنده‌کی ایکنجی دیاقوسك النده‌ده صلیب بولندیغی حالده باب قرالی‌یه کلوردی ایمپراطور و ایمپراطوریچه بوراده انجیلی تقدیس ایدرلردی .

***

آییوس پتروس معبدینه گیتمك ایچون موکب ایمپراطوری خریسوتریقلینوسدن چیقار، تریپه‌توندن، لوزیاقوسدن ، ژوس‌تیانوسدن اسکیلا Skyla و ماریسه‌نك خارجی گچیدلرندن بالمرور آییوس پتروس معبدینه کلوردی . آییندن صوکره خریسوتریقلینوسه عودت ایدردی .

ماغناورا سرایی و جواری [۲]

Magnaure et ses abords

سرایك جوارنده دیگر بر بنا دها واردی که ، لوئی پرانت ، بونك جسامت و رونق و احتشامنه حیران اولمش ایدی . بو بنانك انشاسنی قسطنطینه عطف و اسناد ایدیورلر .

[۱] قبا صقالده چشمه سوقاغی طرفلرنده ایدی .

[۲] ماغناورا سراینك بیوك تریقلینوسندن فنار سدینه قدر اولان زمینی مرمر دوشه‌لی بر یول واردی . شهرامانتی محاسبه‌جیسی مرحوم رشاد بگك قوناغیله قبا صقالده قودله کاتبنك خانه‌سی آره‌سنده‌کی ساحه‌ده (خریسو تریقلینوس) دنیلن دائرهٔ محتشمه وارمش .
مطبعهٔ عامره‌نك بولندیغی بر آیالازار کلیساسی ایدی ؛

بو دائره، ماغناورا دیدکلری تخت سلیمانك موضوع اولدیغی بیوك تریقلینوس ایدی . تخت انجیلیه بعض مشابهتی اولان بو سریر سلطنته التی باصامقله چیقیلوردی . تختك ایکی طرفنده ارسلان واردی. تعامل قدیمه توفیقاً ، ایمپراطورلر سفرانی و مرعی‌الخاطر مسافرینی بوراده حضورینه قبول ایدرلردی . تختك یاننده التون یالدیزلی طونجدن مصنوع و داللرینه قوشلر قونمش اغاجلر واردی . سراپا مذهب ایری جثه‌لی ارسلان هیکللری تخت حکمداری‌یه نکهبان اولورلردی .

قبول مراسمنده بو ارسلانلر ، وقت وقت یرلرندن قالقار ، قویروقلریله یری دوکرلر واغزلرینی آچه‌رق مخوف صدالر چیقاریرلر ، داللر اوزرنده‌کی قوشلرده نغمه‌ساز اولورلردی .

سریر حکمداری‌ده بر آلت واسطه‌سیله هوایه طوغری قالقاردی .

اسمی کچن لوئی پرانت ، بر رسم قبولده ایمپراطورك حضورنده یرلره قپاندقدن صکره باشنی قالدیرنجه ، حکمداری ، تختنده اوطورمش اولدیغی حالده تاوانده ، یوکسك برمحلده کورمشدی .

بوکبی مراسم مناسبتیله ، ماغنورا سرایی محتشم وفوق‌العاده تزیین ایدیلیوردی . تخت ایمپراطوری صالونك ورته‌سنده طورووردی واوزرینه مردیوله چیقیلوردی . ماغناورا سرایی ، اوچ قبه‌لی بازیلیك طرزنده ایدی ، وجهت شرقیه‌سنده‌ده بر حجرۀ محرابیه Abside بولنمسی لازمکلیوردی . احتماله نظراً ایچنده درت جسیم ستون واردی . بوترتیبه کوره ، حجرۀ محرابیه‌نك اوستنده بیوك برکمر صاغنده وصولنده‌ده ایکی کمر دها بولنوردی . بوایکی کمردن بری صاغده‌کی قبه‌یه ، دیکری‌ده صولده‌کی اوطه‌یه آچیلیوردی . صالونك مدخلی غرب جهتنده ایدی ، جانبنده بولنان ایکی قپونك اوزرنده ایکی پرده آصیلمشدی . صالونه کیریلورکن بوپرده‌لر چکیلوردی . قپولره باصامقله چیقیلوردی . بنانك قبه‌لی اولان اورتا قسمنه بیوك بر قپودن کیریلور وجهت غربیه‌سنده کائن رواقه ینه بو قپودن کچیلیوردی . ماغناورا سراینك اطرافنده مدور برسد واردی‌که، بوسد (۵۹۶) سنه‌سنده ایمپراطور موریس طرفندن انشا وهیکانی‌ده قویدیردی . قبول مراسمنده بو سده غایت قیمتدار عجم خالیلری دوشه‌نیردی . ایکی ستونه استناد ایدن برکمرده ماغنورا سراینك جوارینی تزیین ایدردی .

ایمپراطورله ایمپراطوریچه‌یی آلقیشلامق ایچون آصمه چارداغنده‌ده نوبتجیلر طورور و دافنه‌نك آییوس استه‌فانوس کلیساسنده مراسم ازدواجیه‌لرندن صوکره ماغنورایه ، زفاف اوطه‌سنه کیردکلری اثناده کندیلرینه رفاقت ایدرلردی . زفاف اوطه‌سنده خلزونی بیوك برصدف شکلنده بر محل مخصوص واردی . ایمپراطور وایمپراطوریچه‌نك باشلرینه راهب طرفندن قونولمش اولان تاج ایمپراطوری ایله کابین وکوکی اکلیلی بو محل مخصوصه براقیرلردی . صوکره اون طقوز یتساق تریقلینوسنده کشیده اولونان ضیافت عروسیه‌ده بولنورلردی . زفاف اوطه‌سنك موقعی ، قطعی بر صورتده تعیین ایدیله‌بیلور .

دافنه سراینده ماغنورایه کیتمك ایچون کلیسه کوکی (من‌دور) main d'or دن اونوپودیون

اودوکه‌تریا Hodogetria دینیلن کلیسا ، کلخانه خسته‌خانه‌سنك موقعی اوله‌جق .

اسکی باب همایون اوکنده‌کی ، سلطان احمد چشمه‌سندن اسحق پاشایه ، اخور قپویه کیدن یوقوش بزانسلیلر زماننده‌ده موجود ایدی .

سرای ایچنده فشنکخانه‌لرك بولندیغی موقعده خزینۀ ایمپراطوری ، بونك یاننده‌ده البسه‌لرك حفظنه مخصوص بردائره موجوددی .

onopodion دن قونسیستواردن Consistoire قاندیدالرینك تریقلینوسندن کچرلردی. مشارالیهما بویولدن کچرلرکن کذرکاهده بولنانلر تغنی ایدرلر وارغوانلرده تشنیف اذان ایدرلردی . ماغنورایه چیقیله‌جق مردیونلرك یاننده نوبتجیلر faction طورور وایمپراطورله ایمپراطوریچه‌یی تعقیباً ماغنورا سراینك چارداغی اوکنه کلدکاری زمان آلقیشلارلروزفاف اوطه‌سنه قدر کندیلرینه رفاقت ایدرلردی .

قاندیدالر تریقلینوسندن چارداغه [١] منتهی اولان مردیوه‌نی چیقدقدن صکره ماغنورا سراینه کیریلوردی. ماغنورا سرایندن برکچید واسطه‌سیله آیاصوفیه معبدینه‌ده کچیلوردی. بوکچید، لوئی‌پرانده‌ك دیدیکی کبی سرایه متصل ایدی . ماغنورانك اوکوسته‌ئون میدانك جهت شرقیه‌سنده بولنمش اولمسی لازمکلیر . سرای جهتندن ماغنورا ، حضرت عیسی نامنه اولان کلیسا ایله‌ده اتصال پیدا ایتمش ایدی بوکلیسادن سالف‌الذکر کچیده (دار یول) کچیلور و بورادنده بر ایکی دائره (Sacellè et oaton) کچلدکدن صکره ، ماغنورا سدینه چیقیلوردی . ماغنورا سرایی کبی Oaton، ی‌ده ایمپراطور قسطنطین یاپدیرمشدی . بوداژه‌نك یونام ایله توسیمی ovatum اوزرنده‌کی قبه‌دن ناشی اولمسی محتملدر .

علی‌الاکثر oaton oatos دنیلن بو دائره‌یه اکثریا قبه‌نك تریقلینوسی triclinos de la coupole ویاخود بیوك سرایك قبه‌سی دخی دینیلوردی .

بوسرای کبیرك وقتیله مجلس رهبانك اجتماع ایلدیکی دائره‌سنده‌ده Truilles ١١٨٠ سنه‌سنده ایکنجی الکسیوس قومنینوس ایله فرانسه‌لی آنیه‌سك مراسم ازدواجیه‌لری اجرا ایدلمشدی .

oaton ایله حضرت عیسی نامنه اولان کلیسانك آره یرنده بولنان ساجه‌ل sacellè دنیلن دائره‌ده خزینه واوراق حفظ ایدیلیوردی . بوجهتده برآخور، برحمام وآیاخریستین نامنه برده کلیسا واردی. خریستین ، فداکاران خریستیانیه‌دن برقادیندر . ٢٤ تموزده یورطیسی واردر .

٭٭٭

سرایك مختلف حاملری واردی . برنجی واسیلیوس ، فنار سدی جوارنده بر حمام یاپدیردی . روایته نظراً ، قسطنطین سرایده ایکی حمام یاپدیرمش ؛ بری ایقونومیوس Iconomius حامیدرکه ، چیقانیسته‌ریون (آخور قپو ـ آق بیق جواری) جوارنده ایدی . وبدی دائره‌یی ، اون ایکی رواقی وربیوك حوضی واردی بوحمام ، نیکفوروس فوقاسك زماننه قدر پایدار اولمشدی. آییوس‌چیمسکی Jean zymicès بونی بیقدیره‌رق انقاضیله خالکه سرایی انشا ایتدیردیکه ، کندیسی‌ده اورایه دفن اولنمشدر . ایپوانیسك دفن اولندیغی محل ، خالکه سرایی‌داخلنده حضرت‌عیسی نامنه اولان‌معبددرکه، بوراسنی یانی توسیع ایلمشدی .

ارمنی‌لئون زماننده، (پیتی کیون: کوچك میمونلر) نامیله معروف برحمام دها واردی‌ککه‌میخال ایمپراطور علیهنده بولنق تهمتیله آز قالدیکه ، بوحمامك کلخانه آتیلیوردی . بوحماملهٔ اوچنجی رومن آرکیرك Ro. III Argyre ١٠٣٤ ـ ١٠٢٨ ایچنده بوغولدیغی دیکر برحمامك موقعی معلوم دکلدر .

سرایك یاننده متعدد آثار وآبدات واردی . هپسندن بیوکی واك محتشمی اولوب باغچه‌لرله‌سدلرك اورته‌سنده کائن ماغنورا سرایی ایدی . بورادن دکز طرفنده برحمامه وآیا خریستین نامنه انشا ایدلمش

[١] Anadendration

برکلیسایه ایدیلوردی . سرایك دها یقیننده، یوقاروده اسمی کچن قه تریقلینوسله برابر onton ایله sacellè واردیکه ، برطرفدن ماغنورایه دیکر جهتدن حضرت عیسی کلیساسنه اتصال پیدا ایتمش ایدی .

ماغناورا سرایی ، آیاصوفیه معبدیله خالکه دنیان آیاصوفیه (حمام سلطانیسی) موقعنك آره‌سنده، وماغا عدلیه نظارتی دائره‌سنك بولندیغی موقعدن اسحق پاشا حمامنه قدر اولان ساحه داخلنده ایدی.

عدلیه نظارتی دائره‌سنك اوکننده انشا ایدیلان توقیفخانه‌نك تملری قازیلورکن ، اوزرلری یازیلی صلیبلی واشکالی حاوی یوزلرجه طوغله بولنمشدر .

عدلیه دائره‌سیله اسحق پاشا حمامی آره‌سنده‌کی قسم ، اوزری کمرلی یوللر ، پك منتظم قبه‌لر Coupole par assises و کمرلی دوائر میدانه چیقمشدر . بو دائره‌لرك برنده عدلیه‌یه یعنی آیاصوفیه‌یه طوغری بیوك کمرلی بریول کورولدی . بویولی صکره‌دن ، بو دائره‌نك اوزرنده حربقدن اول بولنمش اولان خانه صاحبی اوردیرمشدر . بویولدن بشقه عدلیه دائره‌سنك التنده منتظم کمرلی برصو یولی‌ده چیقمشدر . بویول عدلیه‌نك التندن آیاصوفیه میدانه کیدییور ، شیمدی بویول ، یکی توقیفخانه‌نك ، عدلیه‌یه یقین آرقه دیواری آلتنده قالدی .

توقیفخانه‌نك جاده‌یه ناظر دیواری انشا ایدیلورکن، اساسی اوست طرفی طوغله‌دن برصره‌اوزرینه یدی آیاق ظهور ایتمشدر. طوغله‌لرك اوزرنده ایکنجی تئودوز اشارتی کورلمشدر . تدقیقاته نظراً ، بو آیاقلرك بولندیغی محلی ، شهرامینی قسطنطین یاپدیرمش .

خریسو تریقلینوس و جواری (۱)

Chrysotriclinos

خریسو تریقلینوس یاخود التون تریقلینوس Triclinos d'or تسمیه ایدیلن بو دائره‌یی ایکنجی ژوستەن یاپدیرمش ، ایکنجی تیبه‌ر فوق‌العاده تزیین ایتمشدر . لوئی پراندك افاده‌سنه کوره . بوراسی سرایك اك مهیب و محتشم قسمی ایمش .

ایکنجی عصرده ، ایمپراطور برنجی رومن ، باجناحی یدنجی قسطنطین ایله مخدوملری استفانوس‌له قسطنطینه سرایك دیکراقسامنی تخصیص ایتدیکی زمان، کندیسی‌ده خریسوتریقلینوسده اوطورمشدی .

خریسوتریقلین انشا ایدلدکدن صکره ، اقامتکاه حکمدارینك طوپوغرافیاسنی خیلیدن خیلی تعدیله بادی اولمشدر . او وقته قدر سرایك مرکزی دافنه سرایی ایدی . خریسوتریقلینك انشاسندن‌صکره مرکز دکیشدی . جسامت و احتشامیله بتون دوائرك فوقنده اولان بو دائره ، صکره‌لری فوق‌العاده ومحتشم مراسم اجراسنه تخصیص اولندی. بودائره ید الهی ایله سوق و اداره اولنان مقدس‌ایمپراطورك تاریخچهٔ حیاتنده پك مهم بر موقع اشغال ایتمشدر . خریزو تریقلینوس اوزری قبه‌لی ، سکز ضلعلی بر دائره ایدی . مربع‌الشکل برننا اولان بو دائره‌نك رقبه‌سی و اجیق بر قپوسی و تا نهایتده‌ده قپالی

[۱] ایاصوفیه‌ده شهراماتی محاسبه‌جیسی مرحوم رشاد بکك خانه‌سیله قباصقالده فودله کاتبنك خانه‌سی‌اره‌سنده‌کی ساحه‌ده بولنیورمش .

بر قپوسی و قبه‌نك اون التی پنجره‌سی واردی . قبه‌نك اورته‌سنده بر آویزه معلقدی . دیوانخانه‌نك بیوك بر حجره‌سی واردی . قبه سکز کمر اوزرینه مستند ایدی ، شرق طرفنده‌کی کمر ، محراب قبه‌سنه آچیلوردی . طرز معماریسی اعتباریله بو دیوانخانه‌نك التنجی عصرك مؤسسات مذهبیه‌سیله راوه‌ن شهرنده‌کی سن ویتال و استانبولده‌کی کوچك ایاصوفیه معبدلریله بردرجه‌یه‌قدر مشابهتی واردی . بونکله برابر ، خریزو تریقلینوسك قبه‌سی بو ایکی معبدك قبه‌سنه بکزه‌مزدی . بو قبه‌نك اون التی پنجره‌سی بولنمسنه نظراً ، اون التی دیلیمی بولنمق اقتضا ایدر . کوچك ایاصوفیه‌ده قبه‌نك اون التی اتکی واردر . یالکز مثمن الاضلاعك بیوك کمرلری اوزرنده‌کی سکز دیلیمده‌ده پنجره‌لر واردر . دیکر سکز دیلیم مجوف سطوحدرکه ، مثمن الاضلاعك سکز ستون اوزرینه استناد ایتمشدر .

بو ایکی معبد کبی ، خریزو تریقلین‌ده ، سکز کوشه‌لی بر بنا ایدی . بونك شرقنده‌کی کمر نصف دائره شکلنده بر حجرهٔ محرابیه‌یه abside مربوط و ملتصق ایدی . حالبوکه دیکر یدی کمر سن ویتال کلیساسنده کورلدیکی کبی ، نصف دائره شکلنده حجره‌لره آچیلوردی ، یاخود معمار بو خصوصده کوچك آیاصوفیه معبدینی نمونه اوله‌رقمی اتخاذ ایتدی؟که ، بومثمن الاضلاعك درت ضلع مائل حجره‌لره منتهی وموصلدر . شوراسی محققدرکه ، سالف الذکر یدی کمر ، بربرینه مشابه سن ویتالده کورلدیکی کبی ، صالونی دائراً مادار احاطه ایدن حجره‌لره آچیلوردی . سکزنجی کمر ، یعنی شرق طرفنده‌کی کمر ایسه ، صدف شکلنده برمخروط ایله منتهی اولان حجرهٔ محرابیه‌نك نصف دائروی قبه‌سنه آچیلوردی .

سائر معابدده اولدیغی کبی ، چیقینتی‌نك بونصف دائره‌سی ایچنده خریزوتریقلینك حجرهٔ محرابیه‌سی واردی‌که ، تخت ایمپراطوری بوراده موضوع ایدی . ایمپراطور بوتختده اوطوردیغی زمان ، معتی ارقه طرفنده ، نصف دائره‌نك چوره‌سنده دائره شکلنده طوررلردی .

تختك صاغ وصولنده ، ایمپراطوره مخصوص اوله‌رق دیکر برقولتوق ایله تخته اشتراك ایتمش اولان ایمپراطورلره مخصوص اولمق اوزره سائر قولتوقلرده قونیلوردی .

قدس شریف قرالی برنجی آموری (١١٧١) سنه‌سنده ایمپراطور امانوئل قومنه‌ن طرفندن قبول ایدلدیکی زمان ، اوزرلری صیرمه‌لی قماشلرله مستور ومزین اولان بو قولتوقلردن برینه اوطورمشدی . بو قرال ، ایمپراطورك قعود ایتدیکی آلتون تختدن براز الحاق برقولتوغه اوطورمشدی .

بونی متعاقب ، تخت ایمپراطورینك اوکنده آصیلی بولنان ایپکدن معمول وسراپا التون ایشلمه‌لی وانجو ومجوهرله مزین بیوك بر پرده اچیلدی وایکی ایمپراطور عرض دیدار ایلدیلر .

*
* *

حجرهٔ محرابیه‌نك اوستنده‌کی نصف قبه‌ده حضرت مسیحك برتخت اوزرینه اوطورمش تصویری واردی ایمپراطور وایمپراطوریچه دائره‌لرندن چیقدقلری ویاخود دائره‌لرینه کیردکلری زمان بوتصویرك اوکنده طوروب عرض تعظیمات ودعا ایدرلردی .

ایشته پرده آچیلدیغی زمان بتون عظمت‌واحتشامیله حاکم لاهوتی ایله انك یریوزنده‌کی وکیلی انظار عامه‌ده عرض شعشعه ایدردی .

سریر حکمدارینک اوستنده منقوش اولان بو تصویری ، بت‌شکن ایمپراطورلر تخریب ایتمشلردر . اوچنجی میخال تکرار یاپدیردی ، درونسنده‌کی آلتونك مبذولیتندن طولایی (خریزوتریقلین) دنیلان بوداژه‌یه بالآخره (تخت یسوع صالونی) دنیلدی .

اوچنجی میخال ، بوراسنی موزاییق تصاویریله تزیین و صالونك مدخلی اوزرینه مریمك رسمنی ترسیم ایتدیردی . تصویر مریمك یاننده‌ده ایمپراطورله پطریقك و رفقای مساعیسنك تصاویرینی نقش ایتدیردی . اقامتگاه ایمپراطورینك اطرافنده‌ده، نگهبان اولمق اوزره حواریونك، مارتیرلرك، پسقپوسلرك میکائیلك رسملری منقوش ایدی .

قسطنطین پورفرویه‌نەت ، حریزو تریقلینی غایت انجه و الوان مختلفه‌ده موزاییقلرله تزیین ایتدی ، بوموزاییقلر اوقدر نظر ربا وعیون آرا ایدی‌که ، کورنلر بوراسنی عادتا برچیچك باغچه‌سی صانیرلردی موزاییقلرك اطرافی سیم تزیینات ایله پرزیب ولطافت ایدی .

صالونده پك قیمتدار اشیا واثار واردی . تئوفیل طرفندن انشا ایدیلان بش قاتلی برکنیش دولابك بولمه‌لرنده ، رسم قبوللر اثناسنده مختلف اشیا تشهیر ایدیلوردی .

ایمپراطورلره مخصوص تختلر ، استراحت یتاقلری ، سیمه غرق اولمش برسفره ، قلمکاری یمك طاقلری ، اکلیللر ، میناکاری اشیا واوانی ، آویزه‌لر ، کوکرجین شکلنده اوانیٔ مقدسه (وازه‌لر) ، صلیبلر ، ملبوسات حکمداریه ، .... ایشته بتون بوذی‌قیمت اشیا اجانبك نظرلرینی قاشدیرمق ایچون سرایك کلیساسندن جلب ایدیلیوردی . بواشیای نفیسه ونادره، سرای ایمپراطوریده عصرلرك برکدردیکی شیلر ایدی . خریزوتریقلینك ، پك زیاده رونقدار اولان کوموش قپولرینی‌ده قسطنطین پورفیرویه‌نەت یاپدیرمشدر بوداژه‌نك غرب جهتنده صالونه کیرمك ایچون کموش قپولر واردی ، بو قپولر ایکی قنادلی ایدی واوستلرینه ذی‌قیمت پرده‌لر آصیلمشدی . بیوك مراسم ایچون ، باخصوص خلفای عباسیه طرفندن کوندرلمش هیئت سفریه ایچون ، اوکنده کذلك بر پرده معلق اولان صوکنجی بر حجره دها واردی‌که (پانته‌ئون) دنیلان برمحله موصل ایدی بونك‌ده تریپه‌تون کبی بر دهلیز اولمسی محتملدر . تریپه‌تون مثلو بوده خریزوتریقلینك باشلوجه مدخللرندن بری ایدی .

ایشته بوصورتله دیوانخانه‌نك اطرافنده بولنان بویدی حجره پرده‌لرله مزین . بودیوانخانه‌نك شرق جهتنده برپرده معلق ایدی‌که ، بونك ارقه‌سنده تخت ایمپراطوری موضوع بولنیوردی .

*
* *

ایمپراطور ، سریر حکومتنده قاعد اولدیغی حالده ، مأمورینی حضورینه قبول ایدرك مصالح دولت حقنده آنلرله مذاکره وحضوره کیره‌جك اجنبیلری قبول ایدردی .

بوقبوللر ، صوك درجه بردقت واعتنا ایله تعیین ایدلمش مراسم دائره‌سنده ایفا ایدیلوردی . فی‌الحقیقه تخت صالونی ، کونك بعض معین ساعتلرنده کمال اعتنا ایله تنظیم اولنمش اصول وقواعده توفیقاً اچیلوردی بعض مراسم دینیه اجراسیچون، کیده‌جکی محللره ایمپراطورلر بورادن حرکت ایدرلردی اکثر مأمورینك نصب مراسمی بوراده یاپیلوردی وبونی‌ده مأمورین برموهبهٔ الٓهیه اوله‌رق تلقی ایدرلردی .

مأموریته نصب اولنه‌جق ذات کلیر ، سریر ایمپراطورینك باصاماقلری اوکنده سجده ایدرجه‌سنه یرلره یرلره قپانیر . ایمپراطورك آیاقلرینی ودیزلرینی اوپر، بو اثناده ایمپراطور مأموریتنه مخصوص علامتی کندیسنه ویرر ویاخود او مأموریته تعیین ایدلدیکنی سویلردی. مأمورده ، نشانهٔ شکران ومنت اولمق اوزره ایمپراطوره پرستش ایدردی .

پاسقالیا یورطیلرنده ، متعدد مراسم وبیوك ضیافتلر اجرا وکشیده اولنوردی .

وه‌لوم -- Vélum پاسقالیانك پنجشنبه‌سنده پطریق ، خریزوتریقلینك کوموش قپولرینك صاغنده بولنان برقاره ایچنده « وه‌لوم » دنیلن پرده آرقه‌سنده اوموفوریون (یکنسق) Omophorion دنیلن البسه‌سنی کیبر ، ایمپراطور طرفندن کشیده اولنان ضیافته آندن صوکره کیدردی . ضیافتی متعاقب بو البسه‌یی ینه بوقاره‌یه قوردی .

اقامتکاء ایمپراطوری برقاچ دائره‌دن متشکل اولوب، بونلرك برینی فوقاس یاپدیرمشدر(۶۱۰-۶۰۲) صکره قسطنطین پورفیرویه‌نه‌ت ، تصویرلرك بولندیغی دائره‌نك دهلیزینی رنك وصنعت ترسیم اعتباریله شایان دقت موزاییقلرله تزیین ایلدیکی کبی ، اطرافی مجلا مرمرلرله مزین صما کیدن برده شادروان یاپدیرمشدی . صویك فیشقیردیغی بورونك اوستنده کوموشدن برقارتال قوشی واردی . باشی برطرفه متوجه ، غرور وعظمتله شکارینی کوزه‌تلین برقارتال پنجه‌لری آره‌سنده بریبلانی اولدیرر وضعیتده‌ایدی.

خریزوتریقلینك جنوب جهتنده ایمپراطوربچه‌نك دائره‌سی واردی . ایمپراطوربچه تولیددن سکز کون صکره نوزادینی یاننه قبول ایدردی . شویله‌که :

بومناسبتله اوطه ، خریزوتریقلینك صیرمه‌لی اورتولریله وآویزه‌لرله تزیین ایدیلوردی . بشیکده‌کی نوزاد ایله والده‌سی ، صیرمه‌لی قماشلرله اورتولوردی . ابتدا رجالك حرملری، ایمپراطوره تقدیم اولنمق اوزره ، اللرنده بر طاقم هدیه‌لر بولندیغی حالده ایچری کیررلر و عرض تبریکات و تهنیت ایدرلردی . اونلردن صوکره ، عرض تکریمات وتمنیات ایلمك اوزره رجال داخل اولورلردی .

لوزیاقوس — Le Lausiacos بودائره‌یی ایکنجی ژوستی‌نیه‌ن [*] یاپدیرمشدر. بالآخره طقوزنجی عصرك ایلك نصفنده ، تئوفیل بوراسنی آلتون زمین اوزرینه موزاییقلرله وبرچوق دیرك باشلقلریله تزیین ایلدی .

بت‌شکن ایمپراطورك، تصاویر حقنده، برادری تئوفان ایله مجادله‌لری ایشته بودائره‌ده واقع اولدی. وبرادرلرینی لوزیاقوس باغچه‌سنده دکنکلرله ضرب وتأدیب ایتدیردی . تئوفیلك اخلافندن بشنجی ارمنی لئون مصالح دولتی رؤیت ایتمك ایچون لوزیاقوسه کیتمکی پك سوه‌ردی .

بویکی دائره تخت اوطه‌سنه یقین ایدی؛ تریپه‌تون یاخود خریزوتریقلینك رواقیندن واورولوجیوندن (ساعت قله‌سی) لوزیاقوسه کیتمك ایچون طونج قنادلی برقپودن کچیلوردی. ایمپراطور، مراسم فوق العاده ایله خریزوتریقلیندن چیقارکن بو قپوده طورور ، خلق کندیسنه پرستش ایدردی . معیتی خلقی ایسه، تریپه‌توندن لوزیاقوسه منتهی اولان قپودن اعتباراً ژوستی‌نیانوس دنیلن انصالنده‌کی صالونه آچیلان

Just II, Rhinotmète [*]

قپویه قدراولان مسافه‌ده، لوزیاقوسده ایکی صره‌لی دیزیلیورلردی . وعودتده ایمپراطور، حریزوتریقلینه تریبه‌تون طریقیله گیررکن ، گذرگاهده طوران ذوات طرفندن ینه لوزیاقوسده آلقیشلانیردی .

لوزیاقوسدن تخت صالونه، بوصالونك باشلیجه مدخلندن گچیلوردی. ایکنجی ژوستی‌نیه‌ن، لوزیاقوسك یانه برداڅره دها یاپدیره‌رق ، بوكا كندی اسمنی ویردی . (ژوستی‌نیانوس) دنیلن بوداڅره، (٦٩٤) سنه‌سنده انشا ایدلدی ؛ تئوفیل ، لوزیاقوسی موزاییقلرله تزیین ایدركن بوراسنی زینتلندیردی. ژوستی نیانوس ، جسیم برداڅره ایدی . دیوارلری ، آلتون زمین اوزرینه موزاییقلرله ودوشمه‌سی‌ده رنگارنك مرمرلرله مفروش ومزین‌ایدی. برشاعرك‌دیدیكی‌كبی، كرهٔ ارض اوزرنده بویله برگوزللك‌گورلمه‌مشدر.

(١٢٨٩) سنه‌سنده پطریق اطاناسیوسك ، ایكنجی آندرونیكوس پاله‌ئولوغوس طرفندن مراسم نصبی بو داڅره‌ده اجرا ایدلمشدی .

ژوستی نیانوس‌دن لوزیاقوس دنیلن داڅره‌یه برقپودن‌گچیلوردی. بوراسی مأمورین ورجالك‌داڅره‌سی انتظارصالونی‌ایدی. بعض مراسمله دینی احتفاللرده بولنمق‌اوزره گلن‌ذوات اكثریابوراده‌طوپلاندقدن صوڭره (ژوستی‌نیانوس) ، مراسم تریقلینوسی دیرلردی .

تریقلینوس كبی ، ژوستی‌نیه‌ن تریقلینوسی‌ده ایمپراطورلرك ضیافت صالونی اولمشدر . برچوق دینی وغیردینی بیورطیلرده ، مراسمده اكثریا بوراده ضیافتلر ، ایمپراطور ، مدعوین ایله برلكده سفره‌ده اوطورردی .

استانبوله گلمش اولان عرب هیئت سفارتیله پرنسس اولغایه بوسفره‌ده ضیافتلر گشیده اولنمشدی. بومكلف ضیافتلر اثناسنده اویولمش گوموش طاقملر قوللانلمشدی. موسقوف ایمپراطوریچه‌سی بوصالونده اولجه یدنجی قسطنطین پورفیرویه‌نه‌نك زوجه‌سی هلنا طرفندن قبول ایدلمشدی .

لوزیاقوسه متصل اولان ژوستی‌نیه‌ن تریقلینوسندن، اغلب‌احتماله گوره ایكنجی ژوستی‌نیه‌ن‌طرفندن انشا ایدیلن اسكیلا Skyla واسطه‌سیله آت میدانه گچیلوردی .

(اسكیلا) لر ژوستی نیانوسك بر جهتنه متصل اولوب ، بورادن آت میدانه بر قپودن گچیلور وبورادن‌ده طوغریجه اسكیلایه گیریلوردی . بوقپویه (خالكه) دینیلوردی‌كه ، سرایك بیوك قپولرندن بری ایدی .

بیوك مراسمده ایمپراطورلر بعضاً بوقپودن گچرلردی، اكثریاده مأمورین ورجال اسكیلایه وژوستی نیانوسه آت میدانده گیررلردی . تریقلینوسدن آت میدانه گچیلوردی ، بوندن آكلاشلدیغنه گوره ، اسكیلالر ژوستی‌نیه‌ن تریقلینوسی ایله آت میدانی یكدیكرینه وصل ایدر برنوع گچید ، بردهلیز ایدی . بودهلیز داڅره شكلنده ایدی . بوراسنك دیوارلری غنائمدن اولان اسلحه ومتروكات ایله مزین اولدیغی ایچون اسكیلا Skylas دیه شهرت بولمش اولمسی محتملدر . بودهلیز ژوستی‌نیه‌ن تریقلینوسنك غربنده كائن ایدی . اسكیلا دنیلن قسم گچلدكدن صكره ژوستی نیانوس داڅره‌سنك غرب قسمنه گیریلوردی . بوصالورده بویلی بوینه قطع اولندقدن صكره ، شرق قسمنه گانوردی‌كه ، بورادن اوته‌سی واسع برباغچه ایدی . شوحاله گوره ، ژوستی‌نیه‌ن‌تریقلینوسی غرباً اسكیلالرله ، شرقاً‌ده اوستی آچیق بر حولی ایله محدود ایدی .

بوداڑه ، بر طرفدن خریزوتریقلینوسك غرب جهتندهکی لوزیاقوسه بتیشیك ایدی . بناءً علیه ، سریر حکمداری آت میداندن پك اوزاقده دکلدی . آت میداندن خریزوتریقلینوسه کیتمك ایچون اسکیلالری، ژوستی‌نیانوسی ولوزیاقوسی کچمك لازمکلیردی. بناءً علیه ، آت میدانی جهتنده فوق‌العاده محتشم ایکی دیوانخانه‌یه کچیلور برقپو واردی . بودیوانخانه‌لری ایکنجی ژوستی‌نیه‌ن یاپدیرمشدی. بوایکی دیوانخانه‌ده ، لوزیاقوس ایله ژوستی‌نیانوس داڑه‌لری . بوداڑه‌لر تخت ایمپراطورینك موضوع اولدیغی صالونله آت میدانی بربرینه وصل ایدر ایدی .

فنارك مریم آنا کلیساسی

L'église de la Vierge -du-Phare

اون‌سکزنجی‌عصرك‌اواسطنده‌بشنجی قسطنطین‌قووپرونیموس (۷۷۵ـ۷٤۱)، ایکنجی‌ایوستینیانوس طرفندن یاپدیریلان مبانی‌یه علاوةً فنار اوزرنده ، یکی بربنا ، یکی برکلیسا انشا ایتدیردی .

برعصر صوکره ، اورتودوقسلغك غلبهٔ قطعیه‌سندن صوکره ، اوچنجی میخائیل ۸٦٦ده کلیسانك بانیسی اولان ذاتك جسدینی مزارندن چیقارتدی. ودکنکلرله ضرب واحراق‌بالنار ایتدیردکدن‌صوکره بو بت‌شکن ایمپراطورك مدفون اولدیغی یشیل مرمردن معمول ومصنوع صندوقه‌نك فنار کلیساسنده قانسه‌ل Canceil دنیلن محل مخصوصك اعمالیچون بیچیلمه‌سنی امر ایلدی.

نامنی کلیسایه اضافه ایدن فنار ، برقله ایدی . کیجه‌لین کمیجیلر ضیاسندن استفاده ایدرك سفر ایدرلردی . بوبراشارت موقع ایدی ، سرای ایله آناطولیده‌کی آیالاتٔ ارەسنده ، مسافه بمسافه‌یاقیلان آتشلرله تأمین مخابرات اولنوردی .

آناطولی خطی اوزرنده ، ایلك فنارده St Auxence چاملیجه طاغی اوزرنده ایدی. فنارك‌سدی اوزرنده کیجه وکوندوز ترصده مأمور بکجیلر واردی . بورادن منظره ویتی‌نی‌یه (بروسه طاغلرینه) طوغری ممتد اولور .

فنارك مبنی اولدیغی سد اوزرنده حضرت مریم (سیدة‌البیت) نامنه برکلیسا واردی . اقامتکاه ایمپراطوری بونك حمایهٔ معنویه‌سی آلتنده بولنیوردی .

خریسوتریقلینوس دنیلن داڑهٔ ایمپراطوریدن بوکلیسایه تخت صالونك شرق جهتنده‌کی قپولرندن ویا مذکور سد ایله‌خریزوتریقلینوسك جنوبنده کائن دواڑ ایمپراطوری‌یه‌متصل‌دهلیزواسطه‌سیله‌ویاخود که صالونك شمال جهتنده‌کی برقنادلی قپوسندن کچیلوردی . بوصورتله بوکلیسانك تخت صالونیله واقامتکاه ایمپراطوری ایله طوغریدن طوغری‌یه برارتباطی واردی .

سرای ایمپراطوریده اجرا ایدیلن مراسمده بوکلیسانك پك بیوك اهمیتی واردی . ایمپراطورلرك پرنسلرك ، پرنسسلرك مراسم ازواجیه‌لری بوراده اجرا ایدلمش ، دینی یورطولرده الای ایمپراطوری اکثریا بورادن بدأ ایدر ایدی . اصول تشریفاتده مذکور بعض مراسم دینیه اجراسیچون ایمپراطورلر بورایه کلیرلردی .

بوكليسانك ديوارلرنده وقايع انجيليه متعلق تصاوير منقوش ايدى . از جمله، ولادت ، تعميدعيسى ومعجزات مسيحيه‌يه وسائره‌يه دائر تصاوير شايان دقت ايدى .

بوترتيباتك ، كليسانك حين انشاسنده موجود اولمديغى محققدر . نه‌بشنجى قسطنطين ونه‌ده‌بت‌شكن ايمپراطورلر واخلافى ، انسان تصويرى مبذول اولان تزييناته سراى داخلنده مساعده ايده‌مه‌مشلردى. بوتزييناتك قدم تاريخيسى دها اولار ، طقوزنجى عصرك اواسطنه قدر چيقار .

اون اوچنجى عصرك ابتدالرنده فنارده‌كى (قباصقالده) مريم آنا كليساسى ، سراى ايمپراطورينك الك ثروتدار ، الك مقدس معابدندن برى ايدى . جسامتجه پك‌ده بيوك دكلدى . شرقه متوجه اولان بوكليسا ، سرايك خريزوتريقلين دنيلن دائره‌سندن اوزاقده دكل ، فنار جوارنده ودكزه حاكم سد اوزرنده مبنى ايدى؛ بناءً عليه دوائر ايمپراطورى قربنده بولنيوردى .

حضرت مريمك تصويرى‌كه ، بو معبدانك نامنه تذكر وانشا ايدلمش ايدى ـ محرابك اوزرنده‌كى نصف قبه‌ده ايمپراطورك شخص مقدسنى حمايه و اكا نظارت ايدى !

بوكليسانك زروسيمدن عبارت اولان تزييناتى فوق‌العاده و غايت قيمتدار ايدى .

قپولرندن ، صوك جماعت محلنه كيريله‌جك مدخلك كموشدن معمول، بارمقلقلى ايكى قنادلى قپوسى واردى . معبدك‌سور ايله‌محاط بر حوليسى‌ده واردى ، بورادن فنارك قله‌سى كورينوردى. كليسانك اوچ محراب محلى واردى؛ محراب اوكنده‌كى قسم مخصوصده autel موضوع سفرهٔ مقدسك اوزرنده آلتون وكوموش قاپلى درت عدد ستونه استناد ايتديرلمش كوموشدن و اهرامى‌الشكل بر قبه ciboruim واردى. محرابك اوكنده‌كى مقدس‌ده Sanctuaire بولنان صليبلر انجو و سائر ذى قيمت احجار ايله پرزيب و رونق ايدى .

بو سفره‌نك اوزرنده مات آلتوندن معمول كوكرجينلر معلق ايدى كوكرجينلرك قنادلرى ذى‌قيمت احجار وانجو ايله مزين ايدى. كوكرجينلر اويله بر وضعيتده ياپلمشدى‌كه، كوره‌نلر استراحت ايتمك ايچون قنادلرينى اينديرمك اوزره ايمشلر صانيرلردى؛ اغزلرنده التون صليبلر واردى. بو مزينات، سنه‌لردنبرى جمع ايديله ايديله طوپلانمش ايدى. قسطنطين پورفروژه‌نه‌ت، بومعبده بيوك برصليب وضع ايتديرمشدى. كليساده‌كى كوكرجينلر تاجلر و سائر مزينات بيوك مراسمده خريزوتريقلينك تزيينى ايچون النوردى . بو مزيناتدن بشقه ، بوراده بر طاقم بقاياى مقدسه‌ده واردى ، ازجمله مقدس قارغى، حضرت عيسانك، (انسان الندن چيقمامش) تصويرى‌ده بوراده محفوظ ايدى .

تريقونق
Triconque

طقوزنجى عصر ميلادينك ايكنجى ربعنده بت شكنلرك صوكنجيسى اولان تهٔوفيلوس سراى حكمداريده بر چوق دوائر ياپديردى‌كه، الك مهمى تريقونق ايدى. بوراسى يكى بر اصولده ياپلمش بر بنا ايدى. بونك اوزرى يالديزلى بر سقف اولوب شرقه، شماله، جنوبه ناظر اوچ حجرهٔ محرابيه‌سى واردى. غرب جهتنده ايكى ستون آراسنده اوچ قپو كوريليوردى . مركز قپوسى كوموشدن ، ديكر ايكيسى

نجلا طونجدن معمول ایدی. بو قپولر واسطه‌سیله تریقونقدن کیریله‌رك سیغما دنیلن نصف دائره شکلنده بر دیوانخانه‌یه کچیلوردی. بو دیوانخانه‌نك دیوارلری، تریقلینوسك کبی رنکارنك مرمرله مزین ایدی. وکوزلری قماشدیره‌جق درجه‌ده پرزیب ولطافت اولان سقفی اون‌بش ستون اوزرینه اوطوردلمش‌ایدی. سیغمانك قربنده، اوزری آچیق واسع بر حولی و اورته‌سنده‌ده بر شادروان واردی. بو شادروانك قورنه‌سنك، حوضنك کنارلری کاملاً کوموش قاپلی ایدی. صو، بورادن قوزالاق شکلنده بر بورودن فیشقیریردی. قبول مراسمنده، شادروانك قورنه‌سنی میوه‌لرله طولدیرلر و قوزالاقلردن معطر شرابلر آقیدیرلردی.

سیغما جهتنده ایسه، صو، طونجدن معمول ایکی ارسلانك اغزندن فیشقیرر وبتون سیغمایه طراوت بخش ایدردی. سیغمادن، مرسره اطه‌سنك بیاض مرمرلرندن یاپلمش مردیونله شادروانك اولدیغی یره اینیلیوردی.

مرمر باصامقلرك اورته‌سنده ایکی اوفاق ستونه استناد ایتدیرلمش بر طاق ظفر واردی. بوقاروده ذی قیمت احجار ایله مزین، آلتون تخت اوزرنده ایمپراطور اخذ موقع ایدردی.

کونوربونه

[1] Le kénourgion

قسطنطین‌پورفرویه‌نیطوس، بوقاروده‌اسمی کچن بنالردن کنوربون‌تسمیه‌ایدیلن‌دائره‌یی کتاب‌المراسمنده ذکر وتعریف ایدییور. طقوزنجی عصرك نصف اخیرنده، سرای ایمپراطوری دائره‌سی‌داخلنده‌برطاقم دوائر انشا ایدلدیکه، بونلرك بانیسی ماکدونیا سلاله‌سنك، مؤسسی اولان برنجی واسیل‌در بودوائرك اك مزین، اك محتشمی که‌نوربون (یکی سرای دیمکدر) دنیلن دائره ایدی. [۸۸۷-۸٦۷] بردائره اون آلتی ستونه مستند یازیلینك شکلنده بردیوانخانه ایدی. ستونلردن سکزی تساليادن (موره یکیشهرندن) کتیرلمش یشیل مرمردن، دیکر سکزی اوزرلری ایشلنمش طمرلی عقیقدن ایدی. بونلرك آلتیسی اوزوم دال وياپراقلری وحیوان رسملریله مزین اولوب دیکرلری اوزرنده طولامباجلی برطاقم تصاویر منقوش ایدی، که بونلرك تنوعندن طولانی اورایه برکره منعطف اولان نظر، اورادن بردورلو آیریله‌مزدی. ستونلرك اوزرندن طاوانه قدر دیوارلر وشرق جهتنده‌کی یاریم قبه Conque آلتون زمین اوزرینه موزاییقلرله مزین ایدی. طاوانده ایمپراطور برنجی واسیلك تصویری واردی؛

[۱] قدیم پلانلرك تدقیقندن اکلاشلدیغنه کوره، که‌نوربون، فنار مریم آنا کلیساسی، حضرت الیاس، آیا قله‌مان معبدلری قباصقالده چشمه سوقاغنده کائن محترق آکاه و وزنه‌دار باشی قوناقلرینك موقعنده بولنورمش؛ فنار سدی، عائله‌مزك تحت تصرفنده ایکن محترق اولان قوناغك کمردر.

ایمپراطورك یتاق اوطه‌سی‌ده بوجوارده ایدی بتون بومبانی قباصقالدن یول، سوقاق اراسته، نعلبنده قدر اولان ساحه‌یی اشغال ایدردی.

قباصقال جامعنك التنده‌کی آیازمه‌نك حضرت الیاس معبدینك موقعی اولمق اغلب احتمالدر؛ چاتلادی قپو استقامتنده حضرت عیسی (منجی) نامنه کوچك برمعبد واردی.

ایمپراطور جنراللری ، پیکلری ، رکابدارلری ایله محاط اولدیغی حالده تختنده اوطورمش، فتح وضبط ایدیلن ممالك و بلدانك اناختارلری سالف‌الذکر ذوات طرفندن کندیسنه عرض و تقدیم ایدیلور بروضعیتده تصویر ایدلمش ایدی .

دیوارلرده ، طاوانك سائر جهتلرنده ایمپراطورك برطاقم مناقب قهرمانانه‌سی ، اجرا آتی ، محارباتی، مظفریاتی منقوش ایدی .

بودیوانخانه‌نك اورته‌سنده وبرده میلاس طرفلرندن جلب ایدلمش مرمردن معمول بر دائره ایچنده موزاییقدن بر طاووس قوشی مرسوم ایدی . بو دائره‌نك اطرافندن دها بیوك برداٸره‌یه منتهی اولمق اوزره عین مرمردن معمول شعاعات منتشر ایدی . بو دائره‌دن مرمرك درت زاویه‌سنه یعنی درت کوشه‌سنه طوغری تسالیانك طمارلی یشیل مرمرندن درت زاویه‌سنه یعنی درت کوشه‌سنه طوغری قارتال قوشی منقوش اولوب ، بونلر صانکه هوالانمق اوزره ایدیلر . رنکارنك بلور لوحه‌لرله مزین اولان دیوارلری نظرلره برچیچك باغچه‌سی کبی عرض لطافت ایدردی .

آلتون مزینات دائره‌نك آشاغی قسمنی یوقارو قسمندن تفریق ایدردی . تاوانده ، آرقه‌لرنده لباس ایمپراطوری ، باشلرنده تاج حکمداری بولندیغی حالده ایمپراطورله زوجه‌سی ثه‌ودوقسیانك موزاییقدن تصویرلری واردی . بوموزاییقلك زمینی سراپا مذهب ایدی .

آلای لباسلرینی لابس ، اکلیل حکمداری‌یی حامل اولان مشارالیهما یلدیزلر کبی پارل پارل پارلاردی واللرنده انجیل شریف واردی ، بواوطه‌نك درت دیواری بوتصویرلرله مزین ومذهب‌ایدی. دائره‌نك تاوانی بر آز آلچاقدی ، اورته‌سنده یشیل بلوردن بر صلیب واردی ، ایمپراطورله زوجه‌سی وچوجقلری بوصلیبك اطرافنده اللرینی سما طوغری قالدیرمشلر دعا ایدر وضعیتده ایدیلر .

دیوارلرده ابوین وچوجقلرك تضرعاتی منقوش ومحرر ایدی .

ابوینك تضرعاتی شوصورتله ایدی :

« پك مرحمتلی وپادشاهلر پادشاهی اولان الله ! سنك انعام واحسانكك شاکری اولان چوجقلرله»
« بزی محاط قیلدیغندن طولایی سکا حمد وشکر ایدییورز . بوچوجقلری ارزوی الٓهیك وجهله حفظ »
« وصیانت بیور . بونلردن هربری سنك امر وارادهك خارجنه چیقمسون ، تاکه بوندن طولایی‌ده »
« سنك لطف وعنایتکه عرض شکران ومنت ایده‌لم .. »

چوجقلرك نیاز وتضرعاتی‌ده شووجهله ایدی :

« ای حکمة‌الله ! بابامزی داوودك فقروضرورتندن تخلیص ایتدیکندن ، ، حکله تدهین‌ایتدیکندن»
« طولایی سکا عرض شکران ومنت ایدییورز . ملکوت سما لایق کورمزك پدر ووالده‌مزی وبزی»
قدرتکله حفظ وصیانت ایت . »

*
* *

ایشته برنجی واسیلك یاپدیردیغی یکی بنا ، شرق جهتنده نصف دائره شکلنده برحیقنتی ایله محدود بازیلیك شکلنده برمراسم دیوانخانه‌سیله برحجرهٔ مقدسه‌دن عبارت ایدی .

*
* *

مراسم دیوانخانه‌سی ، خریزوتریقلینك جنوب جهتندن دوائر ایمپراطوریه ایله کسب اتصال ایلمش ایدی .

* * *

پرنسس اولغالك ژوستی‌نیه‌ن تریقلینوسنده رسم قبولندن صوکره ایمپراطوریچه هلنا تختندن قالقه‌رق لوزیاقوسدن Lausiacos تریپه‌تون Tripeton کچه‌رك که‌نوریونه داخل اولمش و اورادن اوطه‌سنه کچمش ایدی . موسقوف پرنسس‌ده عینی یولی تعقیباً ژوستی‌نیانوسدن ، لوزیاقوسدن تریپه‌توندن بالمرور که‌نوریونه کچمش واوراده برمدت توقف ایلمش ایدی . صوکره که‌نوریوندن یدنجی قسطنطینك ، ایمپراطوریچه ایله چوجقلرینك نزدینه ایصال ایدلمش ایدی .

کذلك خاندان ایمپراطوریدن پرنسك تولدینی متعاقب ، رجالك حرملری ایمپراطوریچه‌یی تبریکه کیدرلردی بونلر که‌نوریوندن ایمپراطوریچه‌نك اوطه‌سنه ادخال وایصال اولنورلردی .

تریپه‌تون یعنی خریزوتریقلینك غربنده کائن دهلیزدن طوغریجه که‌نوریونه کیریلیوردی . بورادن‌ده ایمپراطوریچه‌نك اوطه‌سنه داخل اولنوردی . ایمپراطوریچه‌نك اوطه‌سی خریزوتریقلینك جنوب جهتنده ایدی ، فقط بو اوطه ، که‌نوریونه متصل ومربع الشکل براوطه دکلدی . بو اوطه‌نك ایمپراطورك دوائری مشتملاتندن معدود اولدیغی محتملدر .

بوصورتله برنجی واسیل ، تخت صالوننك جنوب طرفنه ایکی محتشم صالون دها انشاسیله دوائر موجوده‌یی تکثیر ایتدی بوصالونلرك درت دیواری سراپا ، فوق العاده ظریف ، عیون آرا موزاییق مرمرلرله مفروش ومزین ایدی . بوموزاییقلر اوزرنده ایمپراطورلك وقایع وبلندیء شانه‌دلالت برچوق الواح وتصاویر منقوش ومرسوم ایدی .

یکی کلیسا [۱]

سالف الذکر دوائر عالیهٔ محتشمه‌دن ماعدا مومی الیه برنجی واسیل سرای داخلنده کوچك برمعبد دها یاپدیردی که ، یکی کلیسایه مشهور اولمش ایدی . بونك کشاد مراسم مطنطنه‌سی (۸۸۱) سنهٔ میلادیه‌سی مایسنك برنجی کونی اجرا ایدلدی . بومراسمه ریاست ایدن پطریق فوتیوس بومناسبتله مفصل برنطق ایراد ایدرك سرایده برنجم تابدار کبی پارلایان بوکلیسانك لطافت واحتشامندن بحث ایلدی .

بوکلیسا حضرت عیسی ایله مریمه و الیاس ایله اپسقپوس نیقولایه وملائکهٔ مقربیندن مکائیل ایله جبرائیله نذر ایدلمش ایدی .

قوجه معمار سنانك زادهٔ دهاسی اولان بوجامع معلا ، هجرتك (۹۸۸) ومیلادك (۱۵۵۵) سنه‌سنده قانونی سلیمان خان طرفندن کریمهٔ محترمه‌لری مهرماه سلطان نامنه یاپدیرلمشدی .

بوقاروده ، نه‌فکر ومقصدله انشا ایدلدیکی بیلدیرلمشدی . شوکیفیته بناءً ، بوجامعك بزجه پك بیوك برقیمت تاریخیه‌سی معزز برخاطرهٔ ملیه‌سی واردر .

شووطنه مربوط اولان هرمسلم عثمانلینك بومعبد محتشمی زیارت ایتمسی بروجیبه‌در . چونکه اورایی زیارتله ، عالیجناب اجدادمزك خاطرات جلادت شعاریلری یادآور شکران اولور .

[۱] قپا صقال ایله اسحق پاشا ارەسنه تصادف ایدردی . بو معبدك حولیسنده محتشم شادروان ومرای ایله معبد اره‌سنده فوقانی برکچید واردی ، ایمپراطور سرایه ، بوکچیدد کچردی .

بو جامعك ، موقعى يوكسك ، هيئت عموميه‌سى معلا اولديغندن ، هرطرفدن كوريئور . هله شيشلى ظرفلرندن نظر ايديله‌جك اولورسه ، پك مهيب ، غايت محتشم برهيئتده منظور اولور . خلاصه بو جامع توركلكك بو شهرده‌كى معظم آبداتى ميانده آريجه برموقعى واردر ..

جامعك درونده‌كى درت عدد جسيم ويوكسك غرانيت ديركار پك قيمتداردر .

بيزانس مورخلرينك افده‌لرينه باقيلورسه ، بو ستونلر ادرنه قپوسى قربنده وقتيله موجود بولنمش اولان (حضرت يحيى) نامنه مؤسس كليسادن آلنمش .

معبد لطيف وقدسيت نثارك حوليسى پك كنيشدر ، وداثراً مادار مختلف رنكده مرمروغرانيت ستونلى رواقلرله مزيندر . ايكى مدرسه‌سى واردى . فقط بيك اوچيوز اون سنه‌سنده وقوعبولان شدتلى حركت ارضده ، هم جامع ، وهم ده مدرسه ، مكتب وتربه خراب اولمشدى . جامع ، طرخان پاشانك ومؤخراً مستشار اسبق مرحوم محمد على پاشانك اوقاف نظارتلرى زماننده مكملاً و برچوق يرلرى تجديداً تعمير ايدلمش ايسه‌ده ، مدرسه و تربه على حاله براقيلمشدر ؛ بو تعميردن صوكره ، ينه خفيف صورتده وقوعبولان حركت ارضدن ، جامعك يان ديوار وكمرلرندن بعضيسى تكرار چاتلامشدر .

شرق جنوبيده‌كى بوچاتلاقلردن اكلاشيلديغنه كوره ، حركات ارضيه ، بوموقعده دائماً عين استقامتده تأثيرينى كوستريور . مكتبى و چفته حمامى اولدقجه معموردر .

حمامك اتصالنده برده چشمه واردر .

جامعك شرق جنوبى جهتنده‌كى تربه‌ده ، صدراعظم رستم پاشانك دامادى ، وزير اعظم احمد پاشا ايله تعلقاتندن بش اون ذات مدفوندر . بونلرك مرمر صندوقه‌لرى ، باشلرنده‌كى طولامه قاووقلرى پك مصنعدر ، نادر بولنور مرمردن ياپلديغى ايچون قيمتداردر . تأسف اولنوركه حركت ارضدن خراب اولان بوتربه اره‌دن سنه‌لر كچديكى حالده ، ايچروسنى خس و خاشاك استيلا ايتمشدر .

جامعك مشتملاتندن اولان مكتبك پنجره‌سى اوكنده حليه صاحبى خاقانى محمد بك مدفوندركه ، كوزلجه رستم پاشانك كريمه زاده‌سى وايوبده تربهٔ شريفه‌نك بوستان اسكله‌سى قپوسنك اتصالنده ، رئيس الكتاب اسبق مصطفى [۱] افنديك قبرينك صاغ طرفنده اطرافى آچيق و ستونلى تربه درونده مدفون صدر اعظم آياس پاشانك دخى اقرباسندندر .

جامعك صاغ جناحنده‌كى مدرسه اوطه‌لرينك اوكنده وبربيوك اغاج ديبنده باش واياق طاشلرى مدور بر قبر داها واردركه ،

---

[۱] طاووقجى رئيس ديدكلرى مصطفى افنديدركه ، بوغاز ايچنده روم ايلى حصارنده قيالرده ياليسى ، باغى ، باغچه و چشمه‌سى واردى . چشمه‌سى ، (۱۳۳۲) سنه‌سى مايس ظرفنده ساحل بحرده‌كى بوستانى قطع ايدلديكى زمان هدم ايدلمش وبعض امثالى مثللو بردها ياپلمامشدر .

استانبولده ، حال حاضرده‌کی روم کلیسالری

استانبولده الیوم موجود اولان روم‌کلیسالری ـ قانلی‌کلیسا MOugouliotissa مستثنا اولدیغی‌حالده. دیکرلرینك سقفلری اخشابدر . معابد مذکوره‌دن اك مهملرینی‌ده بروجه آتی ذکر وبیان ایدیورم .

اولا ، فنار کلیساسیدرکه ، وقتیله بزانسلیلر زماننده (پاماخاریست Pammakariste) دیه معروف اولوب الیوم فتحیه جامعی دیه یاد ایدیلان کلیسا ایله آیایورکی کلیساسنك [۱] احیاتی خواطری‌مقصدیله انشا ایدلمشدر . بوقاروده فتحیه جامعی بحثنده تفصیل ایدلدیکی اوزره ، سلطان مراد ثالث دورنده پطریقخانه اولان‌پاماخاریست کلیساسی جامعه‌تحویل اولدیغی زمان، پطریق‌وکالتنده بولنان (نیسه‌فور = نیکیفوروس) بو کلیساده مدفون ذواتك بقایای عظامنی وحضرت مریمك موزاییقدن تصورینی آله‌رق بوفنار کلیساسنه کتورمشدی .

(پاماخاریست) حضرت مریمه ویریلان صفتلردن بری اولدیغنه بناءً فتحیه جامعی‌ده‌بدایت‌انشاسنده اونام ایله توسیم ایدلمش و تصویر مریم‌ده اوراده معلق بولنمش ایدی . فتحیه ، جامعه تحویل اولونجه تصویرده اورادن آلنه‌رق فنارکلیساسنه نقل‌ایدلمش‌وبناءً علیه بوکلیسانك بونام ایله یادینه‌قرارویرلمش‌ایدی.

استانبول وتوابعی روم پطریقلرینك دائرۀ مخصوصه‌لری بوکلیسانك اتصالنده‌در . کلیسای مذکور (۱٦۱٤) سنۀ میلادیه‌سنده قپو طاغلی پطریق (تیموته = تیموته‌ئوس) ك زماننده توسیع و تعمیر و(۱۷۲۰) سنه‌سنه مصادف پطریق اوچنجی (ژه‌رمی = ایه‌ره‌میاس) نك زماننده‌ده روم جماعتی طرفندن تجدیداً ترمیم قلنمشدی .

۲ — قدس شریف پطرقخانه‌سی کلیساسی

بوکلیسا الیوم فنار جوارنده ، پتریون‌محله‌سنده کائن اولوب وقتیله آیایورکی نامنه انشا ایدلمشدی . روایته نظراً بوراسی وقتیله ، اولاح بکلری بولنان قانتاقوزینوسلرك ـ کوچك کلیسالی برخانه ایمش . صوکره قدس شریف پطریقی تئوفانوس طرفندن صاتون آلنمش (۱٦٤۰) سنه‌سنده یانمش مؤخراً کورکجی اصنافنك اعانه‌سیله تکرار یاپدیرلمشدر، ینه‌یاندیغندن (۱۷۲۸) سنه‌سنده مجدد انشاایدلمشدرکه حالا اوشکل وطرز اوزره طوریور .

۳ — طورسینا کلیساسی

بوکلیسا بلاطده و فنار جاده‌سی اوزرنده کائن اولوب L'Eglise du Mont sinaï حضرت یحیی نامنه انشا ایدلمشدر . اساساً غایت کوچك و دار برکلیسا ایکن ، (۱٦٤۰) سنه‌سنده ظهور ایدن بر حریقده یانمش ، "وسفرادن برینك [روسیه سفیری اوله‌جق!] توسط و مراجعتیله برخانه طرزوشکلنده یاپدلمش‌ایدی. برمدت صوکره، بعض عوارضك تأثیریله خراب‌اولدیغندن (۱۷۲۹) سنه‌سنده طوسینا‌ده ساکن خرستیانلر طرفندن یاپدیرلمشدر. وقتیله فنار رادکانیله باش اپسقپوسلرك رئیسی، آیین‌روحانی‌نی استماع ایچون بو کلیسایه کلورلرمش [۱] .

[۱] بونلرك اجدادی اساساً فنارلی‌اولوب، جانب باب‌عالیدن اولاح بغدان بکلکلرینه‌نصب وتعیین‌بیورلمشلردی.

استانبولك فتحندن صوكره، مختلف زمانلرده یاپیلوب زمانمزه قدر پایداراولان سائر رومکلیسالری بوقاروده سمی مذکور mougouhotissa کلیساسیله ایوانسرایده‌کی مریم آنا ، آیا یورکی ، بلاطده ملائکهٔ مقربیندن میکائیل دیکر مریم، Vierge de Paline ، اودون قاپوسنده آیا دیمیتری ، کلیسالری و بیزانس مورخلرینك افاده‌سنه کوره ، حضرت مریمك تصویر معجزه‌نماسنی حاوی اکری قپوده حضرت مریم Ste V de Cyrus ، و تکفور سراینده خنجرلی مریم آنا [١] و ادرنه قپوسنده آیا یورکی کلیسالرندن عبارتدر .

میلادك (١٥٥٦) سنه‌سنده قانونی سلطان سلیمان خانك کریمهٔ محترمه‌لری مهر ماه سلطان ، پدر والا کهرلری نزدنده سبق ایدن بناه و استرحامی اوزرینه ، ادرنه قپوسی قربنده Porte Polyandrie کائن آیا یورکی نام قدیم کلیسانی المش ایدی . شمدیکی مهرماه سلطان جامع محتشمنی بو قدیم کلیسانك یرینه یاپدیرمشدر . آیایورکی کلیساسی‌ده ـ شمدیکی یرنده انشا ایدلمشدر. بو کلیسا الیوم ادرنه‌قپوسنك تام قارشوسنده کائندر .

بو کلیساده محفوظ اولوب ، پارشومن یعنی کودری اوزرینه یازلمش بر انجیل نسخه‌سی ، (١٤٣٨) سنهٔ میلادیه‌سنده قندیه‌لی (آرسن = آرسه‌نیوس) بر راهب طرفندن ایاصوفیای کبیر کلیساسنه وضع ایدلمش ایدی. بو انجیل، شرق و غرب کلیسالرینك توحیدی امنیه‌سیله، ایتالیاده کائن (فرار)قصبه‌سنه کیتمش اولان استانبول پطریقی (یوسف) ه اوراده ایکن ویرلمش . معلومدرکه ، مذکور ایکی‌کلیسانك توحیدیله اورته‌ده‌کی نزاع مذهبینك رفع و ازاله‌سی ایچون مذکور (فرار) قصبه‌سنده‌ده برمجلس روحانی عقد ایدلمش ایدی. (١٤٣٨) بومجلسی اجتماعه دعوت ایدن پاپا دردنجی اوژه‌نك شو تشبثندن‌ده برنتیجه حاصل اوله‌مامش ایدی .

مومی‌الیه پطریق یوسف بو انجیلی استانبوله کوندردی و بوراده ایاصوفیه معبدینه قوندی ؛ که ، ایاصوفیه‌معبدینك اوزمانکی خزینهٔاوراق محافظی نسخهٔمذکوره‌نك بومعبده وضع ایدلدیکنی خاتمه‌سنده قید و ذکر ایتمشدر .

فقط اکلاشیلان ، استانبولك حین فتحنده بو انجیل شریف قسطنطینك اوغلی امانوئل اسمنده برینك النه کچمش اوده ، (١٥٦٨) سنه‌سنده ، اون ایکی سنه صوکره یاپیلان سالف الذکر اسکی کلیسانك خاطراتی ادامه ایتمك اوزره یاپیلان آیا یورکی کلیساسنه وقف وتبرع ایتمشدر.

بالاده مذکور کلیسالردن ماعدا، طوپقپوده‌کائن آیانیقولا، وصماتیه جوارنده آیایورکی St. George des Cyprès کلیسالری‌ده واردر .ایا یورکی کلیساسی پك قدیم و اسطوانی‌الشکل قبه‌لی ایدی. بو کلیسا کوچوکلکی حسبیله بمدالفتح رومارده ابقا ایدلمشدی. بوراده استانبول رجالندن بر چوق کیمسه‌مدفون بولندیغندن طرف امپراطوریدن تخصیصاتی واردی . یوقاروده مبحث مخصوصنده ذکر ایدلدیکی اوزره بوجهت کلیسانك نظامنامهٔ داخلیسنده مقیدر .

[١] بو کلیساده حضرت مریمك کوکسنده بر خنجر صاپلی اولدیغی حالده تجسیم ایتدیرلمش برتصویری‌واردی.

کلیسای مذکور (۱۸۳۲) سنه‌سنه قدر پایدار اولمش ایشه‌ده اوتاریخده ظهور ایدن بر حریقده یانوب کول اولمشدی . صماتیه‌ده آیا یورکی کلیساسی‌ده اوتاریخده محترق اولمشدر.

(۱۸۳۲) سنه‌سنده و مأخذم اولان اثرك مؤلفی پطریق (قسطنطین) زماننده بو کلیسا ، شمدیکی شکل و هیئتی اوزره قبه‌لی اوله‌رق یاپیلمشدر .

بوکلیساده پارشومن یعنی تیرشه اوزرینه یازلمش ایکی انجیل نسخه‌سی واردر . دیکر برچوق کتاب مرور زمان ایله ضایع اولمشدر .

بالقلی کلیساسی و مریم آنا پیکاری

Ste-Marie de la Source

ایمپراطورلرك کمال شوق وخضوع ایله کیتدکاری بالکنز ولاخرنه‌ایله باقیرجیلرك مریم آنا کلیسالری دکل ایدی . پیکارك مقدس مریمی‌ده ، خلقك اکثریا زیارت ایتدکاری بر محل ایدی . عروج عیسی یورطیسنده ایمپراطورلر بورایه کلیر ، وکلیسانك محرابنده‌کی طبله‌ٔ مقدسه اوزرینه عطیه‌لرینی قویارلردی. بو کلیسانك مشتملاتندن اولمق اوزره ، ایمپراطوره مخصوص بر دائره‌ده واردی .

ایمپراطور ، بوراده یك ییرکن، فرقه‌لر ارکانی ، اشاغیده ، حولیده طورور و زمین وزمانه‌مناسب منظومه‌لر اوقورلردی .

بو فرقه‌لردن ماویلر : ابدی ایرمق ! مقدس پیکار ، بز ، خرستیانلر ، سنی بولدق ، کوردك پك عزیز و مقدس مادراله ، سندن متمادیاً نیاز و تضرع ایدییورز ... مستحق اولدیغك قدر سنی مدح و ثنا ایدییورز ...

بو آواز ثناکاری اوزرینه یشیللرده : روماليلرك منبع حیاتی ، مادراله اولان مریم ، ارغوان ایچنده طوغمش وسندن تاج کیمش اولان ایمپراطورلری سوق و اداره ایت ؛ سنك حمایه‌کی طلب و استرحام ایدییورز ، حمایه‌کار اولان قنادلرکله بزی قوشات ... دیه جواب ویریرلردی .

ولاخرنه‌ده اولدیغی کبی ، بو مریم آناده دخی مقدس بر پیکار ، و بر کلیسا و کتاب‌المراسمده کورولدیکی اوزره ، بو کلیسانك برحولیسی ، طبقه‌لی برده صوك جماعت محلی واردی .

طقوزنجی عصرده ، بر آبده ، مورخ نیکیفوروس [۱] ، بو آبده‌نك طرز بناسنه دائر معلومات متممه ویرییور و دییورکه : بو آبده ، شهردن تخمیناً بر استاد [۲] بعد و مسافه‌ده ، چنار و سروی اغاجلریله سایه‌دار و چاپرلرله محاط و محدود ، لطیف بر موقعده کائن ایدی .

ایمپراطور برنجی لئون [۴۷۴ ـ ۴۵۷] ، پیکارك اولدیغی برده مادراله نامنه بر کلیسا یاپدیردی : بو پیکار ، کلیسانك سقفی آلتنده مبنی ایدی .

بو بنا ، علی‌العموم بر مستطیل شکلنده ، طولی ، عرضنك بر مثلی مقدارینی کچردی .

بنانك اطرافنده درت رواق واردی . درت رواقدن ایکیسی، شرقدن غربه و یوقاری‌یه‌طوغری مستقلاً اوزانمش هیچ بریره استناد ایتمه‌مش، دیکر ایکی رواقده، شمالدن جنوبه طوغری جوارنده‌کی دیوارلره متصل بولنمش ایدی .

رواقلرك قسم بالاسی مدور بر دائره شكلنده اولوب ، پنجره‌لری‌ده واردی؛ بو پنجره‌لردن، پیكاره و كلیسایه مبذولاً ضیا نفوذ و انتشار ایدردی . بنانك اوزرنی مدورالشكل بر قبه اورترایدی. قبه‌نك ایچریسی اودرجه رونقدار ایدی‌كه ، عادتا مكمل بر سمای منور و بر آتش سوزان حالنده مشهود و مرئی ایدی . والحاصل ، قبه‌نك هرطرفی آلتون ، موزاییقلرله پرزیب و لطافت ایدی . كلیسانك دیوارلری بیاض مرمرلرله مفروش و مزین ایدی .

پیكار ، همان همان كلیسانك اورته‌سنده ایدی . مربع‌الشكل و مرمرلرله مفروس ایدی . قولپ و پایه‌سز قورنه‌یه ایكی طرفدن مردیوه‌نله اینیلیوردی . صو ، اولدقجه درین بر قورنه ایچنه آقاردی . بو قورنه‌نك كنارلرنده دلیكلر واردی . صو او دلیكلردن فیشقیرردی .

بو معلوماتی ورن نیكیفوروس ، علاوهٔ مقال اوله‌رق ، كلیسا ایله پیكار مقدس آره‌سنده باصیق تاوانلی برقبه بولندیغی، و قورنه‌یه قولایلقله اینلمك ایچون مرمردن ایكی مردیوه‌ن موجود ایدوكنی‌ده سویلیور .

بالاده‌كی تعریفاتدن اكلاشیلدیغی اوزره ، مریمك كلیساسی ، صورت ترتیب و انشاجه پك نوایجاد بر بنا ایدی . شكل عمومیسی مستطیل اولوب ، غرب جهتنده بر صوك جماعت محلی ، شرقنده‌ده بر محرابو ، شرق و غربنده كمرلی برصره ستونلری واردی .

كلیسانك بانیسی حقنده‌كی معلوماته كلنجه : نیكیفوروس قالیستیس Nicéphore Calliste ه كوره بو كلیسایی برنجی لئون یاپدیرمش ، فقط بالاخره برنجی ایوستینیانوس ، بوراسنی پك كوزل بر معبد حالنه قویمشدر. پروقوپیوس ایله دیكر وقعه‌نویسلر، بوكلیسانك ایوستینیانوس طرفندن انشاایتدیرلدیكنده متفق‌البیاندرلر .

كلیسانك بانیلری حقنده‌كی اختلاف شو صورتله تألیف وتوثیق ایدیله‌بیلوركه ، مریم آنا كلیساسی آیری آیری ایكی بنادن متشكل ایدی . قبه‌لی ، اطرافی دیوارله محدود اولوب كندی باشنه كوچوك بر بنا تشكیل ایدن اصل پیكاردركه ، بشنجی عصر میلادینك ایكنجی نصفنده ، میاه مقدسه‌یی ستر و محافظه ایتمك اوزره ، برنجی لەئون طرفندن یاپدیرلمش ایدی .

آلتنجی عصرده ، ایمپراطور ایوستینیانوس ، بو پیكارك اوزرینه معظم بربنا انشا ایتدیرمش ایدی. پیكارك كلیساسنك عمومی پلانی مربع‌الشكل اولوب ، دیننده چشمه ، یعنی پیكار واردی . پیكارك ، اطرافی رواق و دیوارلرله محاط اولوب ، كلیساسی‌ده بویوك قبه‌لی ، كرسیلی ایدی . پیكارده بو قبه‌نك آلتنده ایدی .

خلاصهٔ كلام ، پیكارده بویوك كلیسانك سقف معظمی آلتنده ایدی .

كلیسانك ایمپراطور ایوستینیانوس طرفندن انشا ایتدیرلدیكی شو وقعه ایله‌ده ثابت اولیوركه، كونك برنده برنجی ایوستینیانوس ، صید و شكار ایچون تراكیایه كیتمش ایدی .

قیرده ، بر جم غفیرك كوچوك بر معبددن چیقدقلرینی كورمش و سؤال ایتمش ، معبدك اركاننده بر ذات : « اوراسی خسته‌لری شفایاب اولانلرك پیكاریدر، » جوابنی ویرنجه ، ایمپراطور كلیسانك درحال انشاسنی امر ایتمش ، و آیاصوفیه‌نك انشاآتنده قوللانیلان مالزمه‌لرك بقایاسیله كلیسا یاپدیرلمشدر .

بالقلی‌نك مریم آنا کلیساسی ، مختلف زمانلرده تعمیر ایدلمشدر . برنجی دفعه اوله‌رق ، سکزنجی عصرك نهایتنده ایمپراطوریچه أیرینی وخدومی التنجی قسطنطنیوس طرفندن بزلزله‌یی متعاقب، ایکنجی دفعه اوله‌رقده طقوزنجی عصرده برنجی واسیلیوس طرفندن ، و بالاخره ، حکیم لقبیله ملقب التنجی لەئون طرفندن تعمیر ایدلمشدر. بو آبده‌نك تزیینات و تجملاتی فوق‌العاده برطرزده ایدی. نیکیفوروس افاده‌سنه کوره ، دیوارلر کاملاً مرمرلرله مفروش ، قبه‌ده موزاییقلرله مزین و زرین ایدی .

کلیسانك هر طرفی ، حضرت مریم ایله مسیحك رسملریله ، و حمل مریمی ، و مسیحك معبده رسم تقدیمی وکور وصاغرلرك صورتِ شفا و تداویسی، و مسیحك چارمیخه کریلمسی والحاصل، قبه‌ده معراج مسیحی کوستر تصاویر ایله مزین‌ایدی .

فقط بو کلیسانك اصل جاذبه‌دار اولان جهتی ، پیکار ایدی .

اون دردنجی عصرده، امانوئل فیلوس Emanuel Philès تنظیم‌ایتدیکی شعرلرده، «پیکارك‌ایقونی» مکرراً مدح و ثنا ایدیور و : « مریم بن ، سنده منبع حیات کوریبورم، سن قضا و تهلکه‌نك‌شدت و حرارتنی تهوین و تسکین ایدییورسك ، غریبه‌لرکله سن ، بنی احیا ایدییورسك سن‌که ، سینه کده لایموتلق منبعنی خفظ ایدییورك ... » دییور .

منبع حیات اولان مریم ، ایکی آینك تقاربندن حاصل اولمش ایقونوغرافیك بر تیپدر : بوتیپك بری مریم، دیکری‌ده میاه معجزکاردر. مریمك قوجاغنده طفل‌مسیح اولدیغی‌حالده برقورنه‌ایچریسنده تمثیل ایدلمشدر . مریمك بو تمثیلی بیزانس دولتنك صوك دوره‌سنده هر طرفده شایع اولمش ، وعصر اخیره قدرده بو شکل اوزره تعمم ایتمشدر .

مریمك تصویرینك بولندیغی قورنه‌نك اطرافنده بر طاقم انسان ، قادین ، ایمپراطور ، پاطریق ، پاپاس ، خسته ، مبتلا ، کرفتار و مجذوب رسملری‌ده واردر . بونلر ، هپ شفا طلب ایتمك ایچون بورایه کلمشلر .

اون دردنجی و اون بشنجی عصرلرده ، بروس حاجیلری ؛ کندی افاده‌لری وجهله ، مریمه تعبد ایتمك ، معجزکار مقدس صوبی ایچمك و انکله یقانمق اوزره بالقلی‌یه کلیرلردی .

بالقلی‌یی زیارت ایتمك خصوصنده‌کی شهالك زمانمزه قدر دوام ایتمکده‌در .

بالقلی کلیساسی ، یکی بر بنادر . مکرراً تخریباته اوغرامشدر. بالقلی موقعی ، سالخورده اغاجلرك سایهٔ سکوتنه التجا ایتمش ، لطیف بر چمنزاردر .

ابراهیملر مناستری

بو حوالیده ، وقتیله ، برکوچوك معبد واردی‌که ، ایمپراطورلر آلای والا ایله بورایه کلیرلردی . نیکیفوروس فوقاس ، ٩٦٣ سنه‌سنده ، رسم تتوجی اجرا ایدلمك اوزره یدی قله‌ده‌کی یالدیزلی قپو طریقیله استانبوله کیرمه‌دن ، Vierge Acheiropoètos نامیله معروف ابراهیملر مناسترنده mo. des Abramites توقف ایتمش ایدی .

برنجی واسیلوس‌ده ۸۳۱ و ۸۳۷ سنه‌لرنده‌کی سفرلرندن مظفراً عودتیده ، یالدیزلی قپونك طاق ظفری آلتندن کچمه‌دن ، دعا و نیاز ایتمك ، و موم یاقق اوزره ابراهیمیلرك مریم آنا کلیساسنده بر مدت توقف ایتمش ایدی .

بعض دفعه ، مریم آنا Ste. Marie - A. cheiropoiètos و بعضاً‌ده ابراهیمیلرك مناستری دیه یاد اولنان بو مناسترك انشاسی قسطنطینه عطف ایتمشلر ایدی ، بو ایمپراطور بومناستری ، آبرامیوس Abramios ایچون تأسیس و انشا ایتدیرمشدی. بو مناستر ، مادر الٓهك ، طفل مسیحی صاغ قولی اوزرنده کوستریر وضعیتده بر رسمی محفوظ اولمسندن دولایو تبجیل و تسعید ایدیلیردی .

محیط و چوره‌سی داخلنده، حضرت مریمه نذر ایدلمش اولان بر کلیسامینی اولان بومناستریالدیزلی قپو قربنده ، فقط سور خارجنده کائن ایدی . مریمه نذر و اتحاف ایدلمش اولان بو کوچوك معبد Sanctuaire (یکی قدس) Nouvelle - Jérus alem نامیله دخی معروف ایدی .

ـ اون التی اغستوسده ، اوراده برمراسم روحانیه آلایی اجرا ایدیلیوردی .

یالدیزلی قپونك ایچ طرفنده قدس شریف نامیله دیکر بر مریم آنا کلیساسی دها واردی .

سورلرك داخلنده مبنی اولان بو کلیسانی ، سالف‌الذکر کلیسادن تفریق ایتمك لازم کلیر، بو کلیسا سور خارجنده ایدی .

سور داخلنده، قدس‌شریف نامیله معروف مریم‌آنا کلیساسنده آییوس دیومیدیس St. Dionède نامنده بر عزیزك مزاری واردی. ایمپراطور بو صوك معبده اغستوسك اون‌بشنجی کونی اقشامی کلیر، و راهب‌ده ، ایرتسی کونی شهرك خاطره‌سنی تذکار ایدرابدمی .

بناءً علی‌ذلك ، بو مریم ـ قدس شریف کلیساسی ، بعض بیزانس مؤلفلرینك آییوس دیومیدس دیدکاری عین کلیسامیدر .

دیمك‌که ، آییوس دیومیدیس کلیساسی ، مریم ـ قدس شریف کلیساسنك بر مشتملی اولوب ، ، یالدیزلی قپونك داخلنده کائن بر مناسترك سوری ایچریسنده مبنی ایمش .

وقتا که ، مستقبل برنجی واسیلیوس ماکدونیالی ترك ایله اودرجه پارلاق موفقیتلر اجراسنه‌مجبور اوجنی ، استانبوله کادیکی زمان یالدیزلی‌قپودن کیرمش ایدی. یالدیزلی قپودن کچدکدن صوکره ، اثنای سیاحتده پك زیاده یورولمش اولدیغندن یالدیزلی قپونك همان یاننده بولنان، ایوس دیومیدیسك‌قپوسی اوکنده اویویا قالمش ایدی .

کیجه رؤیاسنده ، ایپووس دیومیدیس مناسترك higoumène باش راهبنه کورونمش و آکاده قپویه کیت ، اوراده طوران آدمی ایچری آل ، و آکا باق ، خدمت ایت ، زیرا ، بو آدام کونك برنده ایمپراطوراوله‌جقدر » دیه امر ایتمشدر .

واسیلیوس جالس سریر حکمداری اولونجه ، اخبار و تبشیری تحقق ایدن عزیزه قارشی لازمهٔ شکران و محمدتی ایفا ایتمش اولمق ایچون کلیساسنی توسیع ، و درونی فوق‌العاده محتشم و کرانبها اشیا ایله تجهیز ایتدی .

بر روايته كوره ، كليسا ، بويوك قسطنطين دورنده انشا ايدلمشدر . شوراسى محققدركه، بو معبد، التنجى عصرده ايوستينيانوسك زماننده موجود و مؤسس ايدى .

ايمپراطور ديوقلەتينوس [١] Diocletien [٢٨٤] زماننده اعدام ايديلن بو عزيز دوقتور نامنه ياپيلان آيين‌دينى هرحالده استانبولجه اولدقجه قديم ايدى . بر ماصاله اينانيلورسه، عزيزك بقاياى عظامى پەترونيا Petronia نامنده‌كى قاريسى طرفندن قالديريلوب استانبوله كتيرلمشدر. ١١٥٠ تاريخنده، بونك بر قولى حواريون كليساسنده كورولمش ايدى .

١٢٠٠ سنه‌سنده ، نوغورودلى انطوان ، يالديزلى قپو قربنده‌كى ديوميديس كليساسنده ، عزيزك بقاياى عظامنى كورمش .

بو عزيز دوقتور ، وفاتندن صوكره ، بر چوق خسته‌لقلرى شفاياب ايده‌جك تاثيرات معنويه كوسترمش ...

ايشته استانبول قپولرنده حضرت مريمه نذر و اتحاف ايدلمش متعدد معبدلر واردى .

استانبول شهرى خارجنده ، بر معجزه‌نما منبع اوزرنده بر رسم عبادت تأسيس ايدلدى. يالديزلى قپو ديدكارى مدخل غالى قربنده ، سوز خارجنده ، مريمك بر رسم و تصويرى يكى قدس شريف كليساسنه بر چوق اصدقاى خرستيانيه‌يه جلب و دعوته وسيله اولمشدى .

سورلرك داخلنده ، ابواب ظفريه يقيننده ، بر عزيز شفاكار نامنه ياپيلان كوچوك بر معبددن طولايى مريم ـ قدس‌شريف كليساسى‌ده مظهر تجيل اولمش ايدى .

* *

حضرت مريم نامنه نذر ايدلمش كوچوك معبدلر ميانده ، حضرت مريمك متروكاتنى احتوا ايتمك

روما ايمپراطورلرندندر . دالماچيانك پايتختى اولان صالونا شهرنده ٢٤٥ سنه‌سنده طوغمشدر . ٢٨٤ دن ٣٠٥ ە قدر اجراى حكومت ايتمش ، و ٣١٣ ده مسقط رأسى اولان صالونا شهرنده اولمشدر . بر كوله زاده اولوب ، بر فرقه‌ده خدمت ايتمش ، بالاخره ايمپراطور اورەليەن Aurèlen طرفندن [٢٧٠ـ٢٧٦] قونسولوس تعيين و نومەريانوسك Numérien وفاتنده ايمپراطور اعلان ايدلمشدر . فعال ، جوال ، ذكى بر حكمدار فقط نهايت درجه‌ده مستبد ايدى . ٢٨٦ ده ماقسيميانوسه اشتراك ، و ٢٩٢ ده غرب حكومتنى قسطانس قلوره Const. Chlore و غالەره Galère ترك ايتدى، بو ترك حكومت وسيله‌سيله tetarchie اصولنى تشكيل و تأسيس ايتمش اولدى .

ايمپراطور غالەرك اصرارى اوزرينه ، خرستيانلره اذا و جفا ايتمكه باشلادى ؛ بو سببله ، خرستيانلر ، بونك اواخر سلطنتنه (شهيدلر دورى) نامنى ويرديلر .

غالبا قطعه‌سنده ظهور ايدن باغوت Bagaudes لرك دهشتلى عصيانى بونك زماننده اولمشدر . [٣٠٣ـ٣١١] اختيارلغنده سلطنتدن اكراه ايتمكله ، سلطنتدن رسماً و علناً فراغت ايدرك صالونايه چكلمشدر . اوراده ، رأس حكومتده ايكن كوستردیكى استبداده نظراً حياتٍ خصوصيه‌سنده فوق‌العاده بر ساده‌لك و تواضع كوسترمشدر .

اوراده باغيله ، باغچه‌سيله مشغول اولمش ،و تكرار سلطنتى الدەايتمسى ايچون كنديسنه تكليفاتده بولنانلره‌قارشى « صالونايه كليكز ، اوراده مارول و صلاته يتيشديرمكدن حاصل ايتديكم ذوق و نشئەيى بالذات كوروب تقدير ايده‌جكسكز .»

حق ديوقله‌تيه‌نك بو سوزلرندن كنايه اولەرق : صالوناده ديوقله‌تيه‌ن، ياخود ديوقله‌تيه‌نك مارول‌وصلاطەلرى faitue سوزلرى پك مشهور اولمشدر .

اوزره الك مهمى ايكى ولاخرنه‌لرله باقيرحيلرك حلقوپراتيا كليسالرى ايدى، فقط، تصويرلر، رسم وآيين مذهبيده پك چابوق ، بر موقع مهم اشغال ايتديلر .

ولاخرنيتيسا La Blaehernitissa ايله Hagiosritissa ، حضرت مريمك متروكاتى درجه‌سنده مظهر حرمت و تبجيل اولمش تصويرلر ، ايقونلر ايدى . تصوير ، متروكاتدن زياده ، عزيزك خاطراتى دها زياده كوزاوكنده تجسم ايتديرردى . بالخصوص، دست بشرله ياپيلمامش رسملرك Les Acnei ropi-ètes ظهورى تاريخندنبرى .

بوقاريده ذكروبيان اولديغى اوزره، بيزانس مريم قدش شريف كليسا سنده ، بالذات مريم طرفندن ياپديرلمش بر تصويريه مالك اولديغى ظننده ايدى . بو كليساده ، انجيلى يازانلردن لوقاس طرفندن ترسيم ايديلمش بر تصوير مريمده واردى .

بر روايته كوره ، ايكنجى تهاودوسيوس سلك [٤٠٨-٤٥٠] زوجه‌سى أودوكيا بوتصويرى، قدس شريف زيارتنده كورمش و استانبوله ،ايمپراطورك زاهد همشيره‌سى پولكه‌ريايه كوندرمشدر .

بو قادين ، رهبرلرك مريمى كليساسنى تأسيس ايتديكه ، (رهبر مريم) تصويرى مناسبتيله بو كليسا اشتهار ايتدى .

(رهبر مريم) ك اصل صورتى ، مدر آلهى، آياقده، و طفل مسيحى، صول قولى اوزرنده كوستره بر وضعيتده ايدى . استانبولك اك زياده تقديس ايتديكى ايقونلردن برى‌ده بو ايدى.

ايمپراطورلر . سفره كيتدكارى زمان بو رسمى برابرلرنده كتوررلر ، و آنكله آلاى وآلا ايله استانبوله عودت ايدرلردى .

شهر، بردشمن طرفندن تهديدايدلديكى زمان،بو رسمى برسنجاق كبى، سورلر اوزرينه‌دیكرلرايدى.

بوتصويرك بولنديغى، برمناسترك مشتملاتندن ايدى. بورايه‌برچوق هاجيلر كليرلردى. بو هاجيلردن برينك ديديكى كبى ، ورايه نقدر خلقك ، وسائر بلاد اهاليسنك طوپلانديغنى كورمك حقيقةً شايان تعجب ايدى ... ديكر برى‌ده ، اكا ، كمال زهد و ايمان ايله كيم ياقلاشورسه صحت و عافيت بولوردى؛ دييور .

اوچنجى بر هاجى‌ده ، بت شكنلر حادثه‌سنده ، بو تصويرى زيرك كليسا جامعى درونده ، ديوار ايچريسنده صاقلاديلر و اوكنده بر موم ياقديلركه بوموم التمش‌سنه هيچ سونمه‌دن يانمشدر . دييور.

هاجيلرك روايتنه باقيلورسه ، بو تصوير مريم اوقدر بويوك ايمش‌كه ، كليسادن چيقارلمق لازم كلديكى زمان درت آدم آنجق كوتوره‌بيلورمش ...

كليسانى موزاييقلرله و مشهور تصوير ايله مزين اوله‌رق كورمش اولان قلاويژو ، بو تصويرك مربع بر لوحه اوزرينه مرسوم و ايكى اياق اوزرينه موضوع اولديغنى سويليور . بولوحه كوموش قاپلاملى ايمش . لوحه ياقوت ، زمرود تورقواز ديدكلرى فيروزه اينجه اينجولر و دها بر چوق قيمتدار قيمتدار طاشلرله مزين ايمش .

بو تصوير ، دمير برصندوق ايچريسنده محفوظ اولوب ، هرصالى كونى، بونك حقنده بويوك حرمت ومراسم اجرا ايديليورمش .

بو تصویر ، ١٤٥٣ سنه‌سنه قدر تبجیل و تقدیس ایدلمش، او تاریخدن اعتباراً کورونمز اولمشدر. آیاصوفیه‌نك شرقنده و آیاصوفیه‌دن دکزه اینن (اسحاق پاشا یوقوشی) یولك صاغنده کائن مناستره کوزدن نهان اولمشدر. [١]

ایشته ، خرستیانلغك مهد ظهوری اولان ارض فلسطینك استانبولده بر چوق خاطراتی واردی. بوراده ، قدس شریف و یکی قدس شریف نامیله کلیسالره تصادف ایدیلور ایدی .

بعض مسائلی اولانلرکده استانبولده بر مناسترلری واردی . آیا تئله‌نا طرفندن تأسیس ایدلدیکی سویلنن برمناستر (بیت اللحم) نامی المش ایدی. تأسیس وانشاسنی قسطنطینك والده‌سنه عطف ایتدکلری آییوس قارپوس ـ واپیلوس Sts - Garpus - et - Papylus کلیساسی‌ده حضرت عیسانك صندوقه‌سی طرزنده انشا ایتدیرلمش ایدی . ارض فلسطین ، بیزانسه معبدلرینك موده‌للرینی الهام ایتمکله قالمیوب ، برچوق خزائن ، تصاویر و باخصوص حضرت عیسی‌نك مریمك ، حواریونك متروکات و بقایاسنی‌ده وقف و تسلیم ایتمشدرکه ، بونلر استانبولك ایمپراطور وتبعه‌سی طرفندن کمال حرص وطمعله ارائه‌لنمشدر.

٤ — بلغراده‌کی آیا مریم کلیساسی

بوکلیسا ، بلغراد قپوسنك ایچ طرفنده و آغاج قاقان جاده‌سی اوزرنده‌در .

قانونی سلطان سلیمان خان ، میلادك (١٥٢١) سنده بلغراد اوزرینه اجرا ایلدیکی سفر نتیجه‌سنده بلغراد قلعه‌سنی ضبط و تسخیر ایلدکدن صوکره ، اوراده متمکن خرستیانلری استانبوله سوق واعزام ایلمش ایدی . خرستیانلر ، بلغراددن چیقارکن بر طاقم تصاویر ایله آیینلرده استعمال اولونان قاپ ، کاسه کبی اوانی‌یی و بو میانده (آیا پاراسکه‌وی) نك‌ده جسدینی برابرلرنده کتورمشلردی . (مذکور جسد الیوم بغدان ایالتی داخلنده یاش قصبه‌سنده بولنمقده‌در) .

قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری ، بلغراددن هجرت ایدن صربلیلرك بالقاس یاخود سیلوری Pighi ، یدی قله و صماتیه قپولری آره‌سنده‌کی محلاتده اسکان و یوقاروده اسمی مذکور آیا مریم کلیساسی‌ده انشا ایتملرینه مساعده ایتمش اولدقلرندن ، بونلر بلغراددن برابرجه کتوردکلری تصاویر ایله (آیا پراسکه‌وی) نك جسدینی‌ده بو کلیسا درونه وضع ایتدیلر . حال‌بوکه ، اولوقت روم پطریقی‌بولنان (ژه‌ره‌می أییه‌ره‌میاس) ، مهاجریندن اولان مذکور صربلیلره بر مقدار پاره ویروب جسد مذکوری یدلرندن آله‌رق ـ او تاریخده پطریقخانه اولان ـ مذکور صماتیه کلیساسنه وضع ایتدیرمشدی . بو کلیساده بعض تبرکات قدیمه میاننده ، جنتمکان سلطان محمود خان عدلینك اهدا بیورمش اولدقلرینی راهبندن تحقیق ایتدیکم بر ایکی اعزه تصاویرنی کوردم بوکلیسانك برد آیازمه‌سی واردر .

بلغراددن هجرتَ ایدن دیکر صربلیلره کلنجه ، بونلرده ـارزان بیوریلان مساعدهٔ سنیه اوزرینه ـ بندلرجوارنده اسکان ایتمشلر ، وقدیر مأوالرینك خاطرهٔ ابدئمونی اولمق اوزره ، حالا موجود اولان بلغراد ایشته او تاریخده تأسیس ایتمشلردر .

مورتمان ، (استانبولك طوبوغرافی طاسلاغی) نام اثرنده : ص : ٥٢ ، بو حوالیده ، بر آیازمه بولندیغی سویلیورکه ، بو آیازمه باترباده ذکر اولنان منبع اولسه کرك .

بالاده مذکور کیسادن ماعدا ، صماتیه‌ده : (آییؤس پولیقارپوس) ، (عروج عیسی) ؛ آلتی مرمرده : (مریم آنا) ، لانغه‌ده : (آییؤس تئودوروس) قادرغه‌ده : Condos Kali (امید) ینه محل مذکورده : آییئا کیریا کی ؛ جبالیده : (آییئوس نیقولائوس) ؛ صالمه طومروقده : (پانائیا — مریم آنا) ، محله‌سنده (آییؤس دیمتریئوس) [۲،۱] کلیسالری‌ده واردی .

(قسطنطنیاد) افاده‌سنه کوره، استانبولک عثمانلیلر طرفندن ضبط واستیلاسنی متعاقب ، حضرت فاتح طرفندن بطریق نصب و تعیین بیوریلان (اسقورلائیوس کنادیئوس) ، افلاطونک مسلک ومذهبی اوزرینه یازلمش برچوق کتابی آتشده یاقدیغی کبی ، برطاقم رهبانلر ، حریت افکاره منع اولمق ایچون درلو درلو تدابیر مانعه اتخاذ ایتمشلردی....

[۱] (لطف‌الله) معناسنه‌در .

[۲] اسکی یونانیلردن خرستیانلره انتقال ایتمش براسمدر .

آلتنجی مبحث

استانبول جواری : ایوب قصبه‌سی

وقتیله (باب قرالی) دیدکاری Porte royale ou Palatinienne بلاط قپوسیله ولاخرنه قپوسی آره‌سنده ، سورلرك خارجنده‌کی ساحهٔ وسیعه‌یه ازمنهٔ قدیمه‌ده (صیاد) معناسنه اولان (کینیغوس) Kynigos دیرلردی‌که ، وجه تسمیه‌سی‌ده پك‌یقیننده (کینیغوس) قپوسی بولنمسندن ناشیدر. ولاخرنه‌نك خارجنده بولنوب، آیوانسرای‌دن ایوبه قدر ممتد اولان محللره‌ده، قبل‌الفتح (قوزمیدیون) Cosmidion تسمیه اولونوردی .

(قوزمیدیون) دنیلن محلده، ولاخرنه قپوسی یقیننده، وقتیله (آئیا فوطی‌نی) و Egli. de Sainte Photini الیوم فسخانه‌نك [*] بولندیغی محلده‌ده ، (آیاپانته‌له‌مون) St. Pantélémon یاخود تئودورا نك کلیسا و شاتوسی واردی‌که ، بونلر (یوستینیانوس) ك زوجه‌سی ، ایمپراطوریچه تئودورا Theodora یاپدیرمشدی. بو مبانی ، طاش کوپرونك قربنده اولوب ، دوقتور (ده‌تیه) نك کشف ایتدیکی بر کتابه مأ‌لنه نظراً، غوط عساکر معاونه‌سنك ایتام و ارامله ترك ایدلمشدی. بو کلیسادن برآز اوته‌ده‌شمدیکی دفتردار موقعی قربنده ، اخشاب بر کوپری وار ایدی ، بونی قیصر (یوستینیانوس)، بالاخره اون‌ایکی کمر اوزرینه کارکیر اوله‌رق انشا ایتدیرمشدی. اهالی ایوب‌جهتندن قارشویقه‌یه یعنی سودلیجه‌طرفلرینه بو کوپرودن کچرلردی .

حتی ، مورخین قدیمه‌دن (ایسکی لیزی) Skylitzi بوکوپرو حقنده دیبورکه :

« ارباب بغی وعصیاندن (بریه‌نیئوس) Bryennius ك‌معیتی عساکری‌ولاهرنه سورلرینه‌یاقلاشدیلر، و بر ایکی مصادمه‌دن صوکره رجعته مجبور ایدلدکلرندن (آیا پانته‌له‌مون)ی کچدیلر و بتون جواری آتشله‌دیلر . »

بو کوپری‌یه بروقتلر ، (قامیلویه فیرا) Kamiloyé phyra یعنی (دوه کوپریسی) دیرلرمش.

بو کوپرویی کچنجه ، وقتیله بر سرای ایله (آیاماماس) ك کوچك بر لیمانی (کورفز) واردی . بو لیمان محلی الیوم دفتردار اسکله‌سی نامیله معروفدر . بو سرای فاطمه سلطان سرایدرکه ، فسخانهٔ عامره بو سرایك اراضیء وسیعه‌سنی اشغال ایتمکده‌در . حتی اولیا چلبی سیاحتنامه‌سنك (۱) جلدنده (شارل) Charles du Fresne ، استانبولی تصویر ایدرکن ، ترسانه‌لرله کوچك لیمانلرك ذکر وتعدادی میاننده ، خلیجده (ئه‌پتاسقالون = یدی اسکله) Heptascalon نامیله بر ترسانه موجود اولدیغنی سویلیورسه‌ده ، بونده آلدانیور . زیرا ، مورخ (قانتاقوزینوس) ، تاریخنك دردنجی کتابنده ،

دفتردار اسکله‌سنك ارقه طرفلرینه مصادف زال محمود پاشا تربه‌سی جوارنده سلطان مصطفی‌نك بدایت جلوسنده یکیچری اوجاغی باش‌چاوشی قره مزاح بوراده برمولوپخانه تأسیس و انشا ایتمش ایسه‌ده رسم کشادی اجرا ایدلمه‌دن اول ـ وقوعبولان برحرکت ارشده کیجه‌لین ییقیلوب خاك ایله یکسان اولمش و بردها یاپیلمامشدر .

(نه‌پتاسقالون ـ یاخود ـ قوندونسقالیون [۱] دینیلن موقعده بر ترسانه موجود اولدیغنی مکرراً ذکر و بیان ایدییور . شارلك خبر ویردیکی ترسانه ، (قوندوسقالیون) جوارنده وقتیله (صوفیلر لیمانی) نامیله معروف اولوب ، الیوم قدرغه لیمانی دینیلان کوچك بر لیمان اولمسی محتملدر .

مومی‌الیه ، (قانتاقوزینوس) سالف‌الذکر تاریخنك دردنجی کتابنك یکرمی ایکنجی مبحثنده شو وجهله بسط مقال ایدییور :

« بو کوچك لیمان مرور زمان ایله اویله برصورتده طولمشدرکه ، کمیلر لیمانه قولایلقله کیره‌مز اولدی . »

قانتاقوزینوس ، پك چوق مزاحم ومشکلات ایله وعظیم مبلغ صرفیله لیمانی تطهیره موفق اولدی . و بو سایه‌ده ، لیمان ایچروسنه متعدد سفائن ایله اوچ صره کوره‌کلی قدرغه‌لرده کیره‌بیلدی .

محل مذکورده و ایکنجی تئودوسیوس زماننده بیچاره (پاولینوس) Paulin طرفندن تأسیس ایدیلوب اهل‌صلیب زماننده (بوئه‌موند) Boemond جانبندن اشغال‌ایدیلن مناسترك یاننده ، ستونلرله مزین کمرلی بر دیوانخانه و بر ده (آت میدانی) دینیلان ایپودروم واردی . بو میدانك اطرافی تحته پارمقلقله چوریلمش اولدیغندن Xylocirque xylocercos [۲] دیه شهرت بولمش ایدی . ایمپراطور بیوك لئون طرفندن ساحل بحرده انشا ایدیلان (ایئوس ماماس) II.Mamas مناسترى‌ده بوراده ایدی . بو مناستر بالاخره میلادك (۱۱۸۵ سنه‌سندن ۱۱۹۵) سنه‌سنه قدر اجرای حکومت ایدن و (ملك) صفتیله توصیف اولنان ایکنجی (اسحق) طرفندن تعمیر و تجدید ایدلمش ایدی [۳] . ایمپراطور مشارالیه ، میلادك (۱۱۹۵) سنه‌سنه مصادف نیسانك اونجی کونی برادری اوچنجی (آلکسیوس) Alexis III l'ange طرفندن خلع ایدیله‌رك کوزلرینه میل چکدیرلمش ایدی .

میلادك [۵۸۲ سنه‌سندن ٦۰۲] تاریخنه قدر اجرای حکومت ایدن ایمپراطور (موریس) ایله زوجه‌سی و چوجقلری ایشته بو مناستره دفن ایدلمش ایدی .

موریس [۵۸۲] سنه‌سنده تیبه‌ریئوس‌ك قیزی قسطنطنیا ایله ازدواج ایتمش ایدی .

[۱] قدرغه لیمانی

[۲] اودون سیرق دیمکدر ؛

[۳] موریس . (۵۸۲) سنه‌سنده تیبه‌ئیوس‌ك قیزی قسطنطنیا ایله ازدواج ایتمش ایدی . استانبولده ظهور ایدن قارغشه‌لقده موریس اهالی طرفندن تحقیر ایدلدیکندن و اردو اعصیان ایدرك قوقاس قیصر اعلان ایلدیکندن موریس فراره‌مجبوراولمشدی . مشارالیه ، (٦۰۳) سنه‌سنده مخدوملری (تیبه‌ریئوس ، پترو ، پاولوس ، یوستیتوس و یوستینانوس) ایله برلکده قاضی کوی جوارنده قلامش کورفزنده Ports Europe اعدام ایدلمش ایدی .

سالف‌الذکر (موریس) ك زمان حکومتنده مجملرله محاربه ایدیله‌رك آنلر مغلوب ایدلمشدر . (آوارلر) له ایتدیکی محاربه‌ده کرچه مشارلیه ایمپراطور غالب کلمش‌ایدی . ظهور ایدن قیام عسکریده خلقك هدف تحقیری‌اولمش و (آوارلر) له تکرار محاربه ایدلمك اوزره (موریس) ، برادری جنرال (پترو) یی میدان حربه سوق ایتمش ایدی ، عسکر اختلال‌ایدرك فوقاسی اءمپراطور اعلان ایلمش ، واستانبول اوزرینه یورومشدر . بوآرالق استانبولده اختلال ظهور ایتدیکندن زواللی (موریس) سرایدن فرار ایلمشدر . بواحوالك نتیجه‌سی اوله‌رق میلادك (٦۰۲) سنه‌سی تشرین‌ثانیسنك یکرمی اوچنجی کونده سالف‌الذکر (فوقاس) آت‌میداننده رسماً ایمپراطور اعلان‌ایدلمشدر.

سنهٔ مذکوره تشرین ثانیسنك یکرمی آلتنجی کونده‌ده مشارالیه (موریس) قاشی کوی جوارنده (أفطرو وس) Prts Eutrope لیماننده ، شمدیکی قلامش کورفزنده ، بش اوغلی [تیبه‌ریئیوس ، پتروس ، پاولوس ، یوستینوس ، ایئیوستینانوس] ایله برلکده قتل و اعدام ایدلمشدی .

مورخ ، قیصر (قانتاقوزینوس) مذکور مناستردن بحث ایدرکن (آییئوس‌ماماس) St.Mamas مناستری ، کرک موقعنك لطافتی و کرك شهرك ولوله و شماتتدن اوزاقلغی و بو اعتبارله ایله سکون و تنهائیسی حسبیله ، روح وفکرك نجات وسلامتی و معاصیٔ سابقه‌دن توبه و استغفار مقصدیله، جناب حقه عبادت و طاعاتده بولنانلر ایچون پك موافق بر محلدر ، » دییور .

مورخیندن (قودینوس) ده ، شو صورتله بسط مقال ایدیور : « (لئون ماکلوس) Léon Macélus ، (آییئوس ماماس) مناستری ایله قارشوسنده‌کی سرای (بوسرای اوتاقچیلر جهتنده ایدی .) و دورنده ، ایمپراطورلرك آرابه‌لرله یاریش ایتدکلری میدانی انشا ایتدیردی . »

مومی‌الیه (قودینوس) ك روایتنه نظراً ، ایمپراطوریچه (أیرنی) ك اوغلی (قسطنطین) ، ایلك زوجه‌سی (ماری) نك حال حیاتنده الفته کروهندن (تئودوتی) اسمنده بر قادین ایله ـ مذکور سرایده ازدواج مراسمنی اجرا ایتدیرمش ؛ ایمپراطور ماکدونیالی برنجی واسیل‌ده ، میلادك (۸٤۲ سنه‌سندن ۸٦۷) تاریخنه قدر اجرای حکومت ایدن سفهادن اوچنجی (میخائیل) ی بو (آییئوس ماماس) سراینده و میلادك (۸٦۷) سنه‌سنه مصادف ایلولك یکرمی دردنجی کوننده قتل و اعدام ایتمش ایدی .

سالف‌الذکر سرایدن براز اوتده ، وایوب جهتنده ، آنارکیرلرك (Côme Daminn) کلیساسی‌ده واردی. بوکلیسا عالم ومتجر ، ومعلم (پاولینو) [*] Pavlin طرفندن تأسیس وبالاخره (ایوستینیانوس) طرفندن تجدیداً انشا اولنمشدی . چونکه ، قیصر یوستینیانوس ، مهلك بر خسته‌لقدن قورتولدیغندن ، نشانهٔ شکران و محمدت اولمق اوزره کلیسایی تجدید ایتدیرمشدی .

مؤرخیندن قیصریه‌لی (پروقوپیس)، بو کلیسایی تعریف ایدرکن دییور : « خلیج جهتندن بوکلیسایه کیدنلر ، اونی ، قارشولرنده آیریجه برتپه (آقروپول) کبی بولورلر. » مؤرخك ، آقروپولدن مقصدی ، « کلیسا ، او درجه تحکیم و اطرافی یوکسك دیوارلرله او مرتبه تحدید و محافظه ایدلمش ایدیکه ، اوزاقدن کورنلر بوراسنی عادتا بر موقع مستحکم ظن ایدرلردی . » دیمکدر .

حتی ، اهل صلیب محاربانی زماننده ، بو کلیسا ، بالاخره قدس شریفك تخلیصنه کیدن پرنس (بوئه‌موند) ك Boëmond موقت بر اقامتکاهی اولدیغندن طولایی (فرانسزلرك شاتوسی) دیه‌ده شهرت بولمشدی .

زمانمزده ، سالف‌الذکر درت کلیسا ایله سرایدن اثر بیله قالمامشدر . زیرا ، ابتدا بلغارلر دفعاتله استانبولی استیلا ایتدکلری زمان بو مبانی‌یی نهب وغارت و احراق ایتدکلری کبی ، بو اقوامك ایادیٔ تخریبندن قورتیلان بقایایه ، بعض روم‌مؤرخلرینك افاده‌لرینه کوره ، بالاخره یعنی اثنای فتحده تخریب ایدلمشدر. حتی فاتح حضرتلری ابا ایوب انصاری جامع شریفنك حین انشاسنده مبانیٔ مذکوره انقاض و بقایاسندن بر قسمنی قوللانمش ایمش .

---

[*] معلم مومی‌الیه عادی و اساسسز بر شبهه اوزرینه ایمپراطور کنج تئودوسیوس طرفندن قتل و اعدام ایدلمش ایدی .

بدیعی مبحث

صو منبعلری

Des Sources

بالقلی کلیساسی - ادوار تاریخیه‌سی . خارج بلده‌ده ، مرمره دکزندن تخمیناً التی استاد [بر استاد اسکی رومه‌رده آلتی یوز قدم طولنده ایدی] بعد ومسافه‌ده معلا ومحتشم (پیکی = آیازمه‌دیمکدر) Pighi, Πηγή کلیساسیله Pighéa, Πηγαία نامیله معروف غایت لطیف و مکلف سرایلر واردی . (پی‌ژی) Spigé جمع صیغه‌سیله پیکارلر دیمکدر که قسم پاشاده ایدی. (پی‌ژ) مفرد اوله‌رق (بالقلی)در. (مورتمان) مذکور (پیکی) کلیسابنده‌کی آیازمه ، روملر نظرنده پك مقدس ایدی وحالاده‌اویله‌در. محررین مشهوره‌دن (نیکیفوروس اوقلیتوس) Nicéphore le Calliste بو آیازمه‌نك کراماتنه دائر برخیلی توصیفاتده بولندیغی کبی ، (اییو آنیس) I.Euchaiton ایله (امانوئل‌فیله‌س) Emanuel Philes ده خواص سحرکاریسندن باحث پك زنکین شعرلر یازمشدر .

پیکی (بالقلی) کلیساسنی یاپدیران (ماکه‌لوس) [١] Macelus تقبیله شهر تشعار ، ایمپراطور بیوك لئون‌در . [٤٥٧ - ٤٨٤]

لئون ، بو کلیسانی بر وقعهٔ خارق‌العاده اوزرینه انشا ایتدیرمشدر . کویا بو کلیسا درونده‌کی آیازمه‌نك صویی بر اعمانك کوزلرینی ایی ایتدیکندن ، ایمپراطور بو وقعه‌یی تذکاراً و نشانهٔ شکران اوله‌رق یاپدیرمشدر .

بوکلیسا ، بالاخره ، ایمپراطور (اییوستینیانوس) طرفندن توسیع و تزیین ایدلمشدی . بوتاریخدن ایکی یوز سنه صوکره ، کلیسا شدتلی بر حرکت ارضدن ییقلمش ، بونك اوزرینه ایمپراطور دردنجی (لئون قازارا) لك Léon IV de Khazare [٧٨٠ - ٧٧٥] زوجه‌سی (أیرنی) نك نقد و همتیله تکرار یاپدیرلمشدر . ایمپراطور مشارالیه کلیسالرده‌کی تصاویرك شدتله علیهنده ایدی .

بر مدت صوکره ، ینه ییقلدیغندن ماکدونیالی برنجی (واسیلیوس) [٨٨٦ - ٨٦٧] طرفندن تکرار انشا ایتدیرلدی .

ایمپراطور برنجی (روماونس لاقپه‌نوس) Romanos Lacapenus زماننده ، بلغار قرالی (سیمه‌ئون) Symeon استانبول اوزرینه یورویه‌رك بیزانس اردوسنی (پیکی)- بالقلی - صحراسنده مغلوب وپریشان ایتدکدن صوکره ، هم کلیسایی وهم‌ده سرایی یاقمشدی. [میلاد : ٩٢١] بولغارلر ، ترقوسدن ایندیلر بندلرده ایمپراطور یوستینیانوس‌ك صوکری جوارنده‌ماقلاوا اووه‌سنده قرارکاه تأسیس ایلدیلر ، اورادن علی بك کویی اوزرندن قاسم پاشایه قدر کلدیلر .

---

[١] ماکه‌لوس ، لاتینجه macere فعلندن مشتقدرکه ، اولدیرمك معناسنه‌در ، زیرا بو ایمپراطور آسپار اسمنده برینی و آرداووریوس adavourius نامنده بر دیکرینی اولدیرتمشدی .

فقط رومانوس ، کلیسایی و سرایی درحال انشایه مسارعت ایتمش‌درکه مخدومی (خریستون) ك کریمه‌سی (ماریا) نك ـ بلغار قرالی و سالف‌الذکر کلیسا وسرایی تخریب ایدن (سیمه‌ون) ك اوغلی (پترو) ایله ازدواجنی ایشته بو بالقلی کلیساسنده اجرا ایتدیرمشدر .

ایمپراطور (قانتاقوزینوس) کریمه‌سی (هلنا) ایله ایمپراطور کنج (آندرونیکوس) ك اوغلی (ایبو آنیس پاله‌ئولوغوس) ك نشانلانمه مراسمی سالف‌الذکر (ایبو آنیس) ك والده‌سی ایمپراطوریچه (آننا) ایله بتون ارکان ورجال دولت حاضراولدقلری حالده ـ بوکلیساده مدبدب برصورتده یاپدمشدر .

بیزانس ایمپراطورلری هر سنه ، (عروج عیسی) یورطیسنده آلای والا ایله (پیکی = بالقلی) سراینه کلەرك ، اوراده بر قاچ وقت تبدیل هوا ایدرلردی . بو مراسم فوق‌العادەیه او وقت (نقل ربیعی) دیرلردی .

(پیکی) سرایلری ماکدونیالی (واسیلیوس) طرفندن تأسیس ایدلمش ایدی . موقعنك فوق‌العاده کوزللکی ، و اطراف و جوارینك حضارت و لطافتی حسبیله ، مشارالیه ایمپراطوردن صوکره برچوق ایمپراطور بوراسنی تعمیر و تزیینه بذل همت ایتدیلر .

بو سرایلرك بولندیغی ساحه‌یه (یالدیزلی قپو چایری) ، وياخود واروشی و (فیلوپاپتون میدانی) Hippilaton Philopation دیرلردی .

مؤرخیندن قیصریه‌لی (پروقوپیس) ، بوکلیسانك موقعنك لطافتندن بحث ایله دیبورکه : « بوراده ، برسرویللك وشکوفه‌لرله مزین برچایر ، وطاتلی وبراق برصو فیشقران برده ، پیکار واردی . »

کذلك وقعه نویساندن (قسانتوپولوس) ده : « بتون بو حوالی برصاف برجریان هوایه معروضدر ، برچوق متنوع آغاجلر واردر . چنار آغاجلرینك تناظری ، سرویلرك قامت بلندی ، بورایه لطیف برمنظره بخش ایتمکده‌در . بورانك طوپراغی یاغلی ومنبتدر و واسع اوتلاغی واردر . » دیه توصیفاتده بولنور . ایبو آنیس اسمنده دیکر بریده دیبورکه : « شهرلرك‌ولوله وشماتتندن اوزاق طورمق ایستینلر تأمین ایلدیکی حضور وسکوندن ، و کرك موقعك حضارت و نضارتندن ناشی بوراسنه Philopation دیرلردی . حقیقةً بوتون حوالی سایه‌دار وکاملاً یشیللکلرله مستوردر . »

تاریخك ، وقعه‌نویسلرك ، بروجه بالا تعریف وتوصیف ایتدیکی بومبانینك الیوم الك اوفاق آثاری بیله قالمامشدر ؛ روایته نظراً بقایای آثاری دیکر بعض مبانینك انشاسنده قوللانلمشدر . مع‌مافیه‌وقتیله پایدار اولان جسیم مناسترك اورتاسنده‌کی کوچك (پی‌پی) Pighi کلیساسی ، یعنی بالقلی کلیساسی حالا طوربیور ، ورومل‌رجه‌مقدس وبناءً علیه‌زیارتکاهدر . مورخ‌دوقاس‌ك روایتنه باقیلورسه قیصر روم اماوئل پاله‌ئولوغوس‌ك زمان حکومتنده [۱۴۲۵ ـ ۲۳۹۱] ، سلطان مرادخان‌ثانی استانبول اوزرینه‌یورودیکی [۸۲۶] ، اوتاغ همایون سالف‌الذکر بالقلی کلیساسنك حوليسنه رکز واقامه ایدلمش ، کرك بومناستر ، وکرك کلیسا ایله سرایلر ایشته بوهنکامده تخریب ایدلمش ؛ بقایاسی‌ده اثنای فتحده خراب اولمشدر .

سلطان محمود خان اول زماننده ، (میلاد : ١٧٣٢) صدراعظم قباقولاق ابراهیم پاشا ، آلتی مرمرده بارمنی معماره برجامع یاپدیرمشدی . معمار ، صدراعظمك كندی حقنده‌كی توجهندن بالاستفاده بالقلیده‌كی چشمهٔ مقدسك (آیازمه) رومردن آلنه‌رق ارمنیلره ویرلمسنی رجا ایتمش ایسه‌ده ، روم جماعتی طرفندن خاكپای شاهانه‌یه وقوعبولان نیاز واسترحام اوزرینه آیازمه ینه رومره براغیلمش ایدی .

میلادك (١٨٣٣) سنه‌سنده ، حكومت سنیهٔ عثمانیه جانبندن ویریلان مساعده اوزرینه بریقین انقاض حالنده بولنان بالقلی كلیساسی تكرار انشا ایدلمشدر . اثنای انشا آتده انقاض ایله مستور میدانی تمیزلركن ، اسكی (پی‌یی) كلیساسنك ، زمینی طوغله ایله مفروش جمله قپوسنك اوكنده‌كی میدان كشف ایدلمش اولدیغی كبی ، كلیسانك مدخلنك اورته‌سنده‌كی بیاض مرمردن مصنوع باب كبیری‌ده میدانه چیقمشدر .

روایته كوره ، سلطان بایزید جامع شریفنك حین انشاسنده بالقلی‌ده‌كی مبانینك بتون انقاضی نقل اولندیغی زمان ، بوقپو قسماً بیقدیریله‌رق اولدیغی یرده ترك ایدلمش . چونكه غایت جسیم پارچه‌لردن متشكل اولدیغندن كاملاً نقلی ایدیله‌مه‌مش .

انقاض وبقایای سائره‌یه كلنجه : بونلردن یالكز تمللری كشف ایدیله‌رك ، بطریق برنجی قسطنطینوس زماننده ، زوم جماعتی طرفندن ویریلن پاره ایله او تمللر اوزرینه شیمدیكی بالقلی كلیساسی یاپدیرلمشدر . بو انشا آت اثناسنده كوچك كلیسا ایله ، پیكار یمنی آیازمه‌ده تعمیر وتجدید اولنمشدر .

داود پاشا صحراسی

رسام ومعمار ملینغك افاده‌سنه كوره ، ایوب سلطانك بولندیغی محل Ebdome موقع قدیمیدر . حالبوكه ایوب موقعنه وقتیله قوزمیدیون دیرلردی (هٔودوم) ادرنه قپوسی جوارینه وبالخاصه دوقتور مورتمانه كوره ، هٔودومون محكمه‌سی دیه تكفور سراینه دیرلردی .

بیزانس تاریخنده بوموقع پك مشهوردر شرق ایمپراطوری بوراده جلوس ودرسعادت بطریقی یدندن تاج ایمپراطوری‌یی اخذ ایدرلردی . ادوار مختلفه‌ده جاری اولان اصول وعادات آزچوق تخالفله دور وتسلسل ایده‌كلدیكندن شرق ایمپراطورلغنده جاری اولان قاعدهٔ تتوج سلاطین آل عثمانه‌ده انتقال ایدرك تخت عالی بخت عثمانی‌یه جلوس بیوران پادشاهان عظام حضراتی‌ده تقلید سیف رسم عالیسنی ایوب سلطان جامع شریفنده اجرا بیورمقده‌درلر . دیمك‌كه ، بوبرعنعنهٔ متوارثهٔ تاریخیه ایمش .

ایوب قصبه‌سنك غرب جنوبی جهتنه مصادف صرتلر ، تپه‌لر داوود پاشا جهتنی تشكیل ایدر . معلوم اولدیغی اوزره ، سلطان بایزید ثانینك صدر اعظمی داوود پاشا میلادك (١٤٨٣) سنه‌سنده بوراده الیوم موجود و معمور اولان جامع شریفی ، مكتبی عمارتی یاپدیرمشدی . مؤخراً بورایه برده جسیم قشله انشا ایدلمشدر .

داود پاشا صحراسی تاریخ عثمانیده پك مهم خاطرات حماسته جولانكاه اولمشدر . فاتح سلطان محمد خان حضرتلری ، بوحوالیده احیای عنان سطوت بیوردقلری كبی ، روم ایلی جهتنه سفر همایون واقع اولدقجه ، سلاطین عظام حضراتنك ، مبدأ حركت اولمق اوزره ، بوراده نصب خیام اجلال وشوكت

ورکنزرأیتاقبال وسطوت بیورملری معتاد ایدی. [١] الك صوك برموقعه اوله‌رق شونی‌ده سویلیه‌لم‌که :

داودپاشا تپه‌سی ، بیزانس دولتی زماننده (فضائل) معناسنه اولان Arétai تسمیه ایدلمشدی. استانبولك جوارنده » وهواجه صحته نافع وخادم ، وجید هوایه معروض برموقعده بولونمسی اعتباریله ، ایمپراطور دردنجی‌رومانوس [١٠٧١ـ١٠٦٧] [*] بوراده غایت کوزل ومکلف کاشانه‌لر یاپدیرمشدی.

میلادك [١١١٨ـ١٠٨١] سنه قدر اجرای حکومت ایدن آلکسیوس قومنینوس، داود پاشا صحراسنده تأسیس قرارکاه ایدرەك استانبول اوزرینه یورومش، وشهره کیرمش‌ایدی. [**]

علی‌بك کوبی ـ کاغدخانه دجواری

Ali-Bey Keuï Eaux-douces d'Asie, Kiat-Hané

ایوبدن بهاریه‌سمتی طریقیله کاغد خانه‌یه طوغری کیدلدکده علی بك کوینه‌تصادف‌ایدیلور. بوراسی پك لطیف برموقعدر. حضارتما ، سالخورده آغاجلرك سایهٔ سکونتنده برمحل نزهتفزادر. کاغد خانه ، بوموقعدن برآز اوته‌ده‌در. سلطان احمدخان ثالثك اکثر زمان کلوب صفالر سورتیکی جای دلکشادر.

---

[١] سلطان محمود خان ثانی ، روم ایلیدن پایتخت سنیه‌لرینه اثنای معاودتلرنده بوراده برمدت آرام بیوره‌رق، استقبال شاهانه‌لرینه شتاب ایلین اعاظم رجال دولتی وامرای بنام عسکریه‌یی وعلما ومشایخ کرامی بوموقع تاریخیده حضورلرینه قبول بیورمشلردی . حتی مستقبلین میاننده فندقلی درکاهی شیخی مرحوم یونس‌افندینك بولنمه‌یشی نظر نظر دقتلرینی جلب ایتمکله قرنادن برندن واقع اولان استیضاح همایونلرینه : شیخ مشارالیهك راحتسز اولدقلری جوابی ویرلمسی اوزرینه ، اورادن اسب‌سوار اوله‌رق سرای‌همایونلرینه اثنای معاودتده. الیوم مجلس مبعوثان‌دائره‌سی اتصالنده‌کی فندقلی درکاهی اوکنه کلدکلرنده راکب اولدقلری بارکیرك بلشنی چکه‌رك ـ قرینلری واسطه‌سیله شیخك استفسار خاطرینه بذل مروت بیورمشلردر .

عاجزلرینه ، بووقعه‌یی نقل ایدن یکی قپو مولویخانه‌سی پوست نشینی مرحوم جلال‌الدین افندیدن ینه مسموعم اولمشدی‌که ، شیخ یونس راحتسز دکلش ، حتی مراسم استقبالیه‌ده بولنمه‌یشی‌ده ـ مشایخك اساساً وظیفه‌لری دعای دین ودولتله وتوافر عمروعافیت پادشاهیله مشغولیت اولوب بویله صوری‌وظاهری وریایه مجبول اوله‌بیله‌جك مراسمدن مستغنی بولندقلرندن ناشی ایمش. فقط سلطان محمود خانك شدت طبعی‌ده معلوم اولدیغندن ـ قرناسی، بومسئله‌یی‌حکایه ایدلدیکی وجهله حسن اداره ایتمشلر ، وحتی ، داود پاشا صحراسنده جریان ایدن سوزلردن شیخی علی‌العجله خبردار ایتملریله شیخ‌ده آلدیغی تعلیماته توفیقاً فراش استراحته چکلمش ایمش .

[*] دردنجی رومانوس (دیوژه‌ن) (١٠٧١) سنهٔ میلادیه‌سنده آغستوسك یکرمی آلتیسنده (منازکرد) Manzicourt محاربه‌سنده سلجوقیلره مغلوب اوله‌رق اسیردوشمش ایسه‌ده بالاخره آلب آرسلانك(٤٦٣ ﻫ) مساعدهٔ مخصوصه‌سی اوزرینه صالیویرلمشدر. رومانوس ، استانبوله عودت ایتمش‌ایسه‌ده یرینه یدنجی میشل دوقاس (١٠٧١) ایمپراطور اعلان ایدلمشدر . مشارالیه اطنه‌ده ایکی دفعه مغلوب ومحاصره دخی ایدلمشدی. اوراده مجروح اولمغله استانبوله کتیرلمش وجریحه‌لرندن متأثراً سنهٔ مذکوره‌ده قنالی Proti آطه‌ده وفات ایتمشدر .

[**] مشارالیهك زماننده نورمانلرله محاربه باشلامش ، روم سلچوقیلری آنطاکیه‌یی ، سینوبی ضبط ایتمشلر ، قلنج آرسلان أزنیقده اجرای سلطنته ابتدار ایتمش ، [١٠٨٥] ، صلیب سفرلری بودورده باشلامش [١٠٩٥] سرکرده‌لری غودفرووا ، و(پیه‌رله‌رمیت) اردوسیله استانبول أوکنه کلمش [١٩٠٦] بیزانسلیلرله آره‌سنده مجادله ظهور ایتمش ، غودفرووا ، مراسم مخصوصه ایله ایمپراطور الکیوسك یدضبطنه‌کچمش ، [٢٠ حزیران:١٠٩٧]، آلاشهرده سلچوقیلرله محاربه ایدلمش [١ تموز : ١٠٩٧] قدس شریف ضبط اولنمش [١٥ تموز : ١٠٩٩] ، بوئه‌موند، آنطاکیه پرنسلکنی احراز ایتدکدن صوکره، ایتالیایه عودت‌ایدرك آلکسیوس ایله محاربه‌یه‌باشلامشدر.

خاقان مشارالیهك داماد و صدراعظمی نوشهرلی ابراهیم پاشا آوروپا اسلوب وطرزنده حقیقةً ظریف ولطیف برچوق کاشانهلر ، قصرلر یاپدیرمش، ومیلادك (۱۷۲۳) سنهسندهده طاغلردن تپهلردن بولوب کتیردیکی مبذول صولرله شلالهلرله، چاغلیانلر تأسیس ایدرك موقعك لطافت وحضارتی تزیین ایتمش ایدی .

خاطرات ذوق پرستانه سندن اولمق اوزره اورایه حالا (خسروآباد) دیرلرکه ، بونامی اورایه ویرن زمانك شعرای معروفه سیدر. سلیم ثالث کاغدخانه ساحلنده متعدد کوشك وصیفیه انشا ایتدیرمشدی . بورایه کلیر و حرم همایون ایله برلکده بر آی قدر اوطوروردی جرید اویونلرینی سیر وتماشا ایچون ده کلیرلردی .

علی بك کویندن صوکره ، وروملرجه Drépanicon دینیلن موقع چیلنجه، مورخ فانتاقوزینوسك روایتنه نظراً، (پیسا) pissa موقعی کلورکه ، بزبوراسنه (کاغدخانه) دییورز.

(وورویز) Vorvyz ایله (سیداروس) Cydarus ایرمغی ایشته بوراده یکدیکرینه ملاقی اولهرق خلیجه منصب اولور .

قره آغاجدهکی اماکن عسکریه ایله ـ ترسبادن خصوله کلان اطهجق آرهسنده ودکز سطحندن کوریلور مرمر برستون واردرکه ، بوراسنه عرضحال طاشی تسمیه ایدرلر. وقتیله بوراده ساحلسرای همایون وارکن اصحاب حاجات عرضحاللرینی کتوروب بوطاش اوزرینه قویارلرمش . بوعرضحال قرنای پادشاهی طرفندن بورادن آلنوب عرض و تقدیم اولنهرق ایجابی اجرا ایدیلورمش .

سودلیجه قصبهسی

سودلیجه قصبهسنه بیزانسلیلر زماننده ده ((غالا قرینی) (سود منبعی) دیرلرمش . سودلیجه قصبهسندن استانبول پطریقی متصوفهدن (نیقولا) بر مناستر یاپدیرمش ایدی . ایمپراطور التنجی لئون زماننده و میلادك (۹۰۱) سنهسنه مصادف مارتنك برنجی کوندن پطریق نصب ایدیلهرك بو ایمپراطورك خلفی یدنجی قسطنطین زماننده ده [۹۱۲-۹۵۹] بومقامده بولنمش ایدی . پطریق مومیالیه (۹۲۵) سنهسنده وفات ایتمکله اثر بناسی اولان بو مناستره دفن ایدلمش ایدی .

اولیا چلبی سودلیجهدن بحث ایدرکن دیورکه : « سودلیجه ایکی یوز قدر معمور وآبادان باغ ارملی سرایلر (کاشانهلر یالیلراولهجق) وعالی بنالرله مزین شیرین برقصبهدرکه لسان عجمده اسمنه (کندشیر) دیرلر. لسان عربدهکی اسمی ایسه (ربطةلبن) در رومجهده (غالاته) دیرلرکه جملهسیده سود معناسنهدر. بو قصبهیه سودلیجه دینمسنك سببی نباتات و هواسنك لطافتی اثری اولارق سودینك خالص اولمسیدر.

بوراده ایوب سلطانه قایقلرله کچیلور . ارهسی صیقلق اولدیغندن بیوك کمیلر کچهمز. زمان کفارده بو محلده زنجیر اوزره بر بیوك کوپری ولرمش . حالا آثار بناسی مشهوددر . »

اولیا چلبینك زنجیر کوپری دیدیکی یوقاروده دفتردار اسکلهسی جوارنده بیان ایدلدیکی وجهله قدیماً موجود اولوب بالاخره یعنی ینه بیزانسلیلر زماننده (ژوستینین) طرفندن کارکیر اولهرق انشا ایتدیریلان کوپرودر . . .

سودليجه قصبه‌سنك مؤسسات مشهورهٔ قديمه‌سندن بری‌ده لب دریاده قره اغاج یالیسی ایدی . که قره اغاج قوریسیله چوریلمش لطیف بر یالی ایمش . مقدما دفتردار زاده ابراهیم پاشانك باغچه‌سی‌ایمش. باغچه‌نك لطافتی ، موقعك فوق‌العاده ذوق‌آور اولمسی فاتح بغداد سلطان‌مراد رابعك پك زیاده خوشنه کیتدیکندن ، بورایه دائما کلیر خوش دملر کچیرر ایمش . . ،

شیخ‌الاسلام مشهور ابوالسعود افندینك باغچه‌سی‌ده قره‌آغاج یالیسنه متصل وچام آغاجلریله مزین کالی‌بلبللی برحدیقهٔ فرحفزا ایمش. مشارالیه ابوالسعود افندی تفسیر مشهورینی بوباغده تالیف‌ایتمشدر.

صدر اسبق صقوللی محمد پاشانك مخدوم کزینی (ابراهیم خان زاده یالیسی) ده پك مشهورایدی.

بو یالی بالاخره یانمشدر . بری حالا سودلیجه اسکله‌سنك قره اغاج طرفنده و ساحلده‌در . صدر مشارالیهك حفیدی ووقفی متولیسی مرحوم‌عبدالکریم‌جودت‌بکدن ایشتدیکمه کوره ، بویالیده‌صقوللی مرحومك قلنجی و ارقه‌سنه کیدیکی کوملك محفوظ ایکن ، یالینك احتراقیله برابر یانمشدر . صقوللی‌یه عائد مهر صـدارتده بو یالینك محترق اولدیغی اثناده ضایع اوله‌رق ـ بش التی سنه‌یه کلنجه‌یه قدر نه اولدیغی معلوم دکل ایکن ، هر نصلسه او جوارده برینك النه کچوب مجلس مشایخ رئیس و سودلیجه دعدی درکاهی شیخی الیف افندی‌یه ویرلمش او ذات‌ده متولی بکه تسلیم ایتمشدر . بن بومهری کوردم. اوزرنده شو عباره‌لر یازیلیدر :

اساساً صقوللی محمد پاشایه عائد اولاق بویالی پك مزین و مکلف اولدیغی کبی باغچه‌سی‌ده کونا کون میوه اغاجلری ایله و درلو شکوفه‌لرله مملو و اراسته ایمش .

سودلیجه‌ده معمور و مشهور اولان درکاهلردن سعدی درکاهی واردرکه (جزیرهٔ مثنوی) مؤلفی عظمای طریقت علیهٔ مولویه‌دن و سابقا ادرنه مولویخانه‌سی شیخی سـینه‌چاك یوسف دده بو درکاهك قبرستاننده مدفوندر .

الیوم طریقت علیهٔ بکتاشیه درکاهی اولان جعفر آباد تکیه‌سی قانون سلطان سلیمان خانك خدامندن جعفر نامنده بر ذات یاپدیرمشدر. بوتکیه قصبه‌نك مرتفع بر برنده کائن اولدیغندن فوق‌العاده نظارتی واردر . قانون سلطان سلیمان خان مرحوم بعضاً بو درکاهه کلیر قالیرمش . حتی اولیا چلبی‌نك افاده‌سنه باقیلورسه ، خاقان مشارالیه بو درکاهده بولندیغی برزمان هندپادشاهندن کلان ذی‌قیمت برچوق هدایایی بو تکیه‌یه وقف و تبرع ایتمش .

تکیه‌نك دیوارلری عجمکاری نقش وتصاویر ایله مزین ایمش . بو تصاویر عجیبه‌نك رسامی ونقاشی (اغا رضا) اسمنده واسمندن آکلاشلدیغنه کوره برعجم ایمش . دیواره سیاه قلم ایله بر وحشی کییك جسیم بر قیا اوزرنده بولندیغی حالده تصویر ایتمش . بونی اولیا چلبی پك مدح ایدییور و بهزادومانی قلمنی چکمکدن عاجزدرلر دییور ! . .

(حسن آباد تکیه‌سی) ده وقتیله پك مشهورایمش. سلطان مراد رابع زماننده اون قپانی طرفنده ساکن پرویز اغا اسمنده زنکین بر آدامك کوله‌سی حسن نامنده بری یاپدیرمش .

سلیمانیه جامع شریفنده‌کی جلی خطلری یازان خطاط شهیر قره‌حصارلی احمد دخی بوراده ، چاوش باشی جامعنده قپویه ناظر محلده مدفوندر. تربه‌سنده قبه یوقدر . مدفنی اوزرنده مرمرصندوقه‌واردر. مزاری طاشنده‌کی یازیلری کندی یازمشدر .

قانونی دوری شعراسندن حیبی‌ده ، جعفر آباد تکیه‌سنده مدفوندر. سلطان‌سلیم اولك ندماسندن ایدی . زنکین برخیلی اشعاری واردر. کندیسی جعفری مذهبنده اولدیغندن جعفر آباد تکیه‌سنده دفن وصیت ایتدی دیه ، حقنده زماننده برخیلی سوزلر سویلنمش.

بوقارووده موضوع بحث اولان مناسترك جوارنده وساحل بحرده وقتیله (آیاآنتیموس St. Anthime کلیساسی واردی‌که ، بوراسی وقعه نویساندن (پروقوپی) نك افاده‌سنه نظراً ، ایمپراطور (ژوستی‌نی‌ین) طرفندن انشا وفوق‌العاده تزیین ایدلمش .

حالا بوکلیسانك موقعنی خاصکویده‌کی طوپجی مکتبی وقشله‌سی اشغال ایتمکده‌در .

خاصکوی

Haskeuy

سودلیجه قصبه‌سندن صوکره خاصکوی کلورکه، بوقصبهٔ جسیمه وقتیله بیزانسلیلر بیننده : Peréa d'Arabie de des Keramarius et de Pieridius دیه‌معروف ایدی. خاصکویده وقتیله (ایئوران) مناستری واردی . بومناستر ، ایوانسرای جهتنده کائن وکتابمزك یوقارو طرفلرنده تفصیلات وتعریفاتی مذکور مشهور ولاهرنه سراینك تام قارشوسنه مصادف ایدی . بو مناستری ایمپراطور ژوستی‌نی‌ین یاپدیرمشدر. بومناستر بالآخره تعمیر وقسماً تعدیل ایدیله‌رك الیوم‌دپوی حالنده قوللانمقده‌در . کتابمزده‌کی رسمنده کورلدیکی اوزره ، کارکیر وقاعده‌لری منشور شکلنده قبه‌یی حاویدر. وساحل بحرده‌در .

خاصکویه (آرابند) Aarabind قصبه‌سی دینسی ، اوراده بونامده برمکتب خواجه‌سنك خانه‌سی، حاملری ایله (آیاپراشکدوی) St. Praskier نامنه کوچك بر کلیسا بولنمسندن ناشی ایمش ... بوکلیسا بعدالفتح فاتح حضرتلری طرفندن روملره ترك واعاده بیورلمشدر .

یتمش سکسان سنه اولنه کلنجه‌یه قدر بوکلیسانك ایچروسنده اسکی برطاقم کوچك هیکللر موضوع ایمش . بوهیکللر یوقارووده اسمی مذکور حاملره مؤسسات سائره‌نك درون وبیرونی تزیین ایدرمش. مأخذم اولان قسطنطیناد دیورکه: «... فقط بوهیکللر برزماندنبری اورته‌دن غائب اولدی. بناءً علیه ظن ایدرز که ، اسکی یونانستانك بونجه علوی ومحتشم بقایاسی اوزرینه ابادیٔ تحقیرینی ، دست کفر آمیزینی اوزاته‌رق اجدادمزك بدایع اثارینی دائما سیسلی برسما آلتنه نقل ایدن (مدنی آوروپالیلر) سالف‌الذکر کلیساده موضوع هیکللری‌ده ــ معتادلری اولدیغی وجهله ــ کرك پاره ویره‌رك و کرك اعمال حکم ونفوذ ایلیه‌رك ــ آلوب کتورمشلردر .

خاصکویده‌کی روم کلیساسی ، تاریخی برکلیسادر. و (۱۸٤۰) سنه‌سنه قدر روم پاطریقری اولاق ومولداویا بکلری مذکور کلیسا حولیسنه دفن ایدلمشلردر.

خاصکوینك یوقارو طرفنده‌کی تپه‌لرده ــ بیزانس دولتی زماننده دخی ــ موسوی مزارلغی واردی . حتی مورخیندن (خونیادیس) ، ظلمهٔ حکمدارلندن (آندرونیقوس) ك زماننده باحث کتابنده بومزارلقدن شو جمله‌لرله بحث ایدییور : «اونی (پره‌آ) (خاصکوی) یه کتوردیلر، بوراسی موسویلره مخصوص مقبره‌در...»

مورخك بو جملەدە بحث ایتدیکی کیمسە (آندرونیقوس دوقاس) درکه ، قیصر وظلمهٔ مشهورەدن برنجی آندرنیقوس قومنینوس ، انی بوموسوی مزارلغنه کتورەرك اورادە قازیقلاتمش ایدی. غریبدرکه قیصر مشارالیه ، میلادك (۱۱۸۵) سنەسی ایلولنك اون ایکنجی کونی یقالانەرق اهالی طرفندن پك فجیع صورتدە قتل واعدام ایدلمشدی .

آینەلی قواق قصر همایونی

الیوم آرابەجیلر جادەسندە آینەلی قواق دینیلان محلدە وقتیله قانونی سلطان سلیمان خان طرفندن یاپدیرلمش غایت مکلف برقصر وارمش. بوسرای سلاطین متأخره طرفلرندن تزیین ایدلدیکی کبی سلطان احمدخان ثالث زمانندەدە تجدیداً تعمیر وفوقالعادە تزیین وآینەلی قواق توسیم ایدلمش ایدی .

استانبولدە کوپری باشندە کائن والدە (یکی) جامع شریفنك بولندیغی یردە وقتیلە موسویلرە مخصوص برسیناغو بولنمش اولدیغی ، برنجی کتابمزك قپولر بحثندە سویلمش ، حتی باغچه قپوسنه جیفوت قپوسی دنیلدیکنیدە علاوە ایلمش ایدك . والدە یاخود یکی جامع شریفك تاریخ بناسی اولان (۱۰۷٤) تاریخندن اول بوجواردە بیوك بریانغین ظهور ایدرك شهود یاخود چیفوت قپوسندن ایچری طوغری بتون یهودی اولری یاندیغندن سیناغونك بولندیغی یرە شمدیکی جامع معلا و محتشم یاپدیرلمش اولری یانان یهودیلردە خاصکویە نقل ایدلمش ایدی. معمافیه خاصکویك اوست طرفندەکی یهودی مزارلغی ـ تابیزانس دولتی زمانندەدە ـ موجود ایدی .

بوندن اون بش ، یکرمی سنه اولنه کلنجەیەقدر میدانجق جوارندە ، حمیدیه مدرسەسنك یلدیز حمامنك آرقه طرفلرندە برطاقم موسوی خانەلری واردی .

حاشیه — مرویدرکه سلطان سلیم تخت سلطنته پانهادە اولدقلرندە (۹۱۸) مرحوم تاج زادەرکاب همایونه رفع اتیدەکی قصیدەنك مطلع تطیر نمونیکه :

بیت :

جان آفرین که برکف ما بقدجان نهاد بهرنثار مقدم شاه جهانهاد) دە . مطابق واقع الحال اولدیغی روزغم اندوزدە شهردە کلی احتراق واقع اولوب سلطان آفاق حضرتلری متأسفانه بوآتش بچارە تاج روانك کانون درونندن زبانەکش اولمش ایشدر » دیو اظهار ندامت بیوردیلر . غلطه حدودندن بلاط قپوسی مقابلەسنەدك ترسانەلر یاپیلوب هر برینه رایج فیالوقت اللیشر بیك عثمانی خرج اولدیغی دفتر دیوانندە درج اولمشدر . فی . م روضةالابرار صحیفه ٤٠٤ .

بو قصر دلارایه آینەلی قواق دیمسنك سببنه کلنجه : سلطان احمد خان ثالث (۱۱۲۷) تاریخندە مورەیی فتح و تسخیر ایدرك وندیکلیکری اورادن طرد و تبعید ایلمش ایدی . مصالحه عقد ایدلدکدن صوکره وندیك زادکانی ذات حضرت پادشاهینك توجه ومحبتنی قازانوب کچمشی اونوتدیرمق ایچون اولوقت دیك شهرندە اعمال ایدلمکدە اولان غایت مکلف آینەدن برچوغنی سلطان مشارالیهه تقدیم ایتدکلرندن بو قصر مذکورك اندرون ودوائر سائرەسنی تزیین ایتمك اوزرە اورایه وضع وتعلیق قلنمش ایدی. اسنولك الك اسکی مباینسندن بریدە بو آینەلی قواق قصریدر .

قريم قطعهٔ جسيمهٔ اسلاميه‌سنك روسيه‌يه ترکنی متضمن اولان مشئوم معاهده نامه‌يی ، جنتمکان سلطان‌سليم خان ثالث کوزلرندن اشك تأثر آقيده‌رق بو آيينه‌لری قواق قصرنده وضع‌امضا بيوردقلری کبی ـ ناپوليونك برنجی قونسولوسلغی زماننده ، مشارالیهك بر نامه‌سنی حامل اولان جنرال سباستيانی ، نامهٔ مذکوری خاکپای پادشاهانه‌يه بالذات تقديم ايتمك ايچون اصرار ايتمش اولديغندن او زمانه قدر جاری‌ومرعی‌اولان اصول‌وتشريفات سنيه‌خلافنده اوله‌رق جنرال‌مومی‌اليه هوسار آلايی اونيفورمه‌سنی لابس و قيلنجنی حامل اولديغی حالده حضوره کيرمش ، حتی آرقه‌سنده‌کی رسمی کورکلی بالطوپی بيله چيقاره‌رق انتظار اوطه‌سنده براقمش ايدی .

حالبوکه وقتيله شارلکن ايله اون دردنجی لوئی طرفلرندن کوندريلان مرخصلر ، تماميله تشريفات عثمانيه‌يه متابعت ايتمشلردی !

تشريفات دولتده هنوز کورلميان بو طرز وقيافت و طورده حضوره داخل اولمق مسئله‌سنی حسن اداره خصوصنده قپودان پاشانك حسن تدبيری کورلمشدر .

حديجه سلطانك رسام و معماری مليغ ، جنرالك حضوره بو طرز قبولنی باب عالينك ، فرانسه‌يه قارشو بر اثر عجز و ضعف ديه تلقی ايديور .

سلطان سليم اولك « بواتش تاج زاده‌نك کانون درونندن زبانه کش اولمشدر » ديمسی تاج زاده‌نك قلتنی انتاج ايدن بروقعهٔ مؤسفه‌يه تلميحدر شويله‌که :

ياوز سلطان سليم آماسيه‌ده وضع و سادهٔ ارام اولدقلری زمان يکيچری طائفه‌سی آيين ديرنيلری اوزره نغمهٔ بی‌آهنك کستاخی‌يه سرآغاز وبربهانه ايله معلم سلطانی عبدالحليم ووزير پيری پاشا خانه‌لرينه اطالهٔ دست تعرض ايتمشلر ايدی ، حصول مأمول ايله استانبوله وصول ميسر اولدقده براهين عقليه و نقليه ايله اول طائفهٔ غير خافيه‌يی محرك وزير اسکندر پاشا و صدر اناطولی تاج زاده مولانا جعفر چلبی وسکبان باشی ايدوکی مقرر اولوب عسکری وادئ عصيانه سوق ايتمك ايله مصالح ملکيه‌يه سبب عون اولان کمسنه‌يه شرعاً نه لازم اولور ديو قاضعسکردن استفسار اول دخی بعدالثبوت قتل لازم اولور ديو افتا ايتمکين اوچی دخی سرپنجهٔ شمشير کلوکير مبتلا اولديلر . فی جمادی‌الاخر ٩٢١

أستطراد — سمندره سنجاغی داخلنده کائن پساروفچه قريه‌سنده عقد اولنان معاهده‌يی متعاقب اوستريا حکومتيله اعادهٔ صلح وتجديد مصافات اولندقدن صوکره کرچه دولت براسايشه کيروب اعمارات داخليه‌يه صرف اقدام اولنديسه‌ده ، صدر اعظم مقبل ابراهيم پاشايه . کوپريلی حفيدی نعمان پاشايه تزويج بيوريلان خانم سلطانلر ايله شهزادکانك پك مطنطن صورتده اجرا قلنان ختان جمعيتلری بودور اسايشك وقايع مهمه‌سندن اولوب برطرفدن‌ده بوغاز ايچی مسيره‌لرنده ، کاغدخانه و (آيينه‌لی قواق) قصرلرنده ذوق و تنزه علملری رواج بولدی . (آيينه‌لی قواق) ده بر سند امضالنمشدرکه ـ مواد مندرجه‌سی قينارجه معاهده‌نامه‌سنك بعض ماده‌لرينی تنقيح ايتمکده‌در . بوتنقيحنامه‌نك برنجی‌ماده‌سنك بر فقره‌سنده : « قينارجه عهدنامه‌سنی بشقه ايکی قطعه‌سنده مسطور ايکی مادهٔ متفرده‌سيله معاً تماً قوت کامله‌سنده بعبارتها ، بعينها نصی اوزره اشبو معاهدهٔ جديده ايله تصديق ايدرز . » ديلور .

[اون ایکنجی عصر هجری اواخری] بو آیینه‌لی قواق تنقیحنامه‌سیله شاهنکرای‌ك قریم خانلغی تأیید ایدلمشدی .

تاریخلرده مذکور اولدیغی اوزره ، سفارتنامه‌سیله مشهور اولان باب عالی رجالندن (٢٨) محمد افندینك فرانسه قرالی اون بشنجی لوئی نزدینه سفارتی بو تاریخلره مصادف اولوب عودتنده ، اوراده زیارت ایتمش اولدیغی اون‌دردنجی لوئینك وحفیدینك جولانکاه صفاسی اولان ورسای سرای وباغچه‌لرینی تقلیداً کاغد خانه چاغلایان و قورولری وجوده کتیرلمش ایدی . اوروپادن جلب اولنان لاله چیچکی پك نادیده کورلدیکندن هوسلیلری آره‌سنده زیاده‌سیله مقبول طوتیلوب تاریخلرمزده مشهور اولدیغی اوزره صوغانلرینك بر فندق التون قیمت بولمسی بو دور صفا و احتشامك تظاراندندر .

ترسانه ، قاسم پاشا — Kassim Pacha, l'Arsenal maritime . ترسانه‌نك بولندیغی ساحهٔ وسیعه وقتیله قبرستان ایمش . سلطان سلیم خان اول زماننده ومیلادك (١٥١٥) تاریخنده ترسانه‌یه تحویل واوراده‌کی مقابرده اخر محله نقل ایدلمشدر. قانونی سلطان سلیمان خان زماننده ترسانه وقاسم پاشا جهتنك اعمارینه تشبث اولنمشدر .

سیاح شهیر اولیا چلبی کتابنك برنجی جلدنده دیرکه : « بوقاسم پاشا زمان قدیمده معمور برمناستر اولوب بین‌الکفره (آیالونغه) نامیله مشهور ایمش. بعدالفتح مزارستان امت محمد اولمسی فرمان اولنور. زیرا (عبدالمؤمن ملك) خلافتنده مسلمه وابا ایوب انصاری واسطه‌سیله ، وصوکره‌لری هارون‌الرشید ویلدیرم بایزید زماننده استانبولك یرقسمی وغلطه‌نك نصفی فتح اولندقده ینه بوقاسم پاشاده ترسانه آرقه‌سی جمله مزارستان اولوب صحابهٔ کرام اولاد ذوی‌الاحترام مدفون اولدیغی مثبتدر. حالا مزارستانده‌کی مزار طاشلرنده کوفی خط ایله تحریر اولنمش علامتلر واردر . بونك ایچون فاتح تعمیرینه بذل همت ایدوب برقاچ کوز ترسانه ودیوانخانهٔ قپودان پاشا وبرجامع انشا ایتمشدر. صکره ایام دولت سلیمان‌خانده استانبول شهری برآدم دریاسی کسیلوب اوموز اوموزی سوکمز اولنجه ، وزرادن آناطولی فاتحی قاسم پاشایه ، ساقز فاتحی پیاله پاشایه ، اخسخه فاتحی فرهاد پاشایه ، علاءالدوله فاتحی آیاس پاشایه فرمان پادشاهی صدور ایدرك قاسم پاشا شهرینی معمور ایتمکه مأمور اولدیلر . وبیکلرجه اعیان دولت دخی صرف مقدرت ایدرك اوشهری حقیله معمور وآبادن ایلدیلر مرحوم قوجه پیاله‌پاشا چیره دستیٔ جهادی اوله‌رق اون ایکی بیك اسیره مالك اولدیغندن قاسم پاشانك تانهایتنده برجامع ومدرسه وتکیه انشا ایتدیرمشدر . لکن جامعك جماعتی اولمدیغندن جماعت پیدا ایتمك ایچون عتیق ترسانه بوغازنده دریایی کسوب تاجامعه قدر برساعت یره دریایی کتورمشدر . اوزمان خلیجك ایکی طرفی باغ وباغچه‌لی اولرله طولی وجامعك اطرافی معمور اوله‌رق جماعتی چوغالمشدر . لکن پیاله پاشانك وفاتندن صوکره خلیج تطهیر اولنمیه‌رق باران رحمت سیلنك کتوردیکی حس حاشاك ایله پر اولوب قایقلرك کیروب چیقمسی معطل اولدقده هرکس خانه‌سنی ایلری بنا ایدوب حالا خلیجك اوطرفی معطل قالمشدر . لکن پدرمك حکایه‌سنه کوره ، قاسم پاشانك چارشوسی ایچنده درت آغزلی دینلان قپولره قدر دریا کلیرمش . »

هجرتك (٩٢٢) سنه‌سی ربیع‌الاخرینك اون ایکنجی ومارتك اون سکزنجی کونی ترسانهٔ عامره کلیبولیدن درسعادته نقل ایدلمشدر . ترسانه امورینك تنظیم واصلاحی خصوصنده سلطان سلیم خان

ثالثك پك بيوك خدمت وهمتی سبق ایتمشدر . اولوقت فرانسز ایلچیسی بولنان شوواژول غوفیه‌نك توصیه‌سی اوزرینه ، طولون ترسانه‌سنه مأمور مهندس (لورووا) Le Roi درسعادته جلب ایدیله‌رك ترسانه امورینی تنظیمه باشلامشدی. قپودان دریا حسین پاشانك همت وغیرتیله آز زمان ظرفنده(۷٤) طوپی حامل بیوك برسفینه انشا ایدیله‌رك دریایه تنزیل ایدلمشدی .

حسین پاشانك ترسانه امورینی اصلاح خصوصنده پك چوق خدمتی سبق ایتمشدر. مشارالیه آز زمان ظرفنده تجهیز ایلدیکی بر فیلو ایله اطه‌لر دکزینه چیقارق تصادف ایتدیکی سفائن اجنبیه قپودانیله كوروشمش ودرسعادته عودتنده سلطان سلیمه براصلاحات لایحه‌سی تقدیم ایتمشدر .

بو آرالق فرانسه حكومتی (برون) Brun اسمنده برمتخصصی درسعادته كوندردی. مدت مدیده آوروپاده بولنوب عودت ایدن اسحق بك قپوداز پاشایه دست معاونتنی اوزاته‌رق آز زمان ظرفنده یكرمی قطعه حرب سفینه‌سیله اون بش فرقتین ، اون قورووت انشا ایتدیره‌رك ترسانه لیمانی تزیین ایلدی. قپودان پاشانك واسحق بكك همتلری بوتدره منحصر قالمیوب برده بحریه مكتبی تأسیس ایلدی. اوروپادن جلب ایدیلن معلملر واسطه‌سیله تدریساته انتظام تام ویرلدی . هرطرفده كوریلان انتظام تام وفعالیت ایشلری تسهیل وتسریع ایلدی ترسانه‌ده كمیلری وقدرغه‌لری چكمك اوزره اوستی قپالی محللر ، ریختیم ببارلر انشا اولندی .

حتی قپودان پاشا سلطان سلیمه ساحله‌كی دائره‌لردن برنده مكلف ضیافتلر بیله كشیده ایلدی . قپودان پاشانك بوخدمتنه مكافاةً صهریت سنیهٔ پادشاهی‌یه‌ده مظهر اولدی .

غلطهٔ — غلطه‌یه بیزانسلیلر زماننده (انجیر) معناسنه اولان (سیكه) Sykai دیرلردی . زیرا ، بوراده پك چوق انجیر آغاجی واردی ، Amphiaraüs معبدی‌ده مشهور ایدی . بوحوالی‌یه بالآخره (غلطه) دینلمشدر . مورخین قدیمه‌دن ایئو آنیس Jean Szesse ایله (كیلیوس)ك روایتلرینه باقیلورسه ، میلادن (۲۷۰) سنه اول غالیالیلرك (برهنوس) Brenus لك تحت قوماندانسنده حالده بورادن كچملرندن طولایی بوراسنه غلطه دینلمشدر .

كتابمزك مقدمه‌سنده ، منطقه‌لر بحثنده كورلدیكی اوزره غلطه استانبولك اون اوچنجی منطقه‌سنی تشكیل ایدییوردی . غلطه ، بالآخره توسع ایتمش وایمپراطور برنجی (ژوستی‌نی‌ین) [٥٢٧ـ٥٦٥] طرفندن برچوق مبانی ومؤسسات انشا علاوه‌سیله توسیع ایدیله‌رك نامنه اضافةً (ژوستی‌نیانوپولیس) یعنی (ژوستی‌نیانوپولیس) یعنی ژوستی‌نی‌ین بلده‌سی نامیله معروف اولمش ایدی .

میلادك (٥٢٨) سنه‌سنده ایمپراطور مشارالیه Sykae یعنی غلطه سورلرینی تكرار انشا ایتدیرمشدی.

میلادك [۱۲۸۲ـ۱۲٦۱] سنه‌سنده اجرای حكومت ایدن سكزنجی (میخال) پاله‌ئولوغ زماننده جنوزلیلر ، منافع تجاریه‌لرینك تامینی ایچون ایمپراطوز مشارالیهه مراجعت واسترحام ایدرك استحصال ایلدكاری مساعدهٔ مخصوصه اوزرینه میلادك (۱۲٦۱) سنه‌سنه مصادف آغستوسك اون بشنده ملت مذكوره غلطه‌ده برنوع مستمره تأسیس ایتمشلردی .

بوقاروده بیان اولندیغی وجهله ، جنوزلیلر غلطه‌ده یرلشدکدن ، و تجارتلرینی تا (دون) Tanaïs نهری منصبنه قدر توسیع ایلیه‌رك عظیم ثروت تأمین ایلدکدن صوکره میلادك (۱۲۷٦) سنه‌سنده ولی‌نعمتلری اولان بیزانس دولتنه قارشو رفع لوای عصیان ایتمشلردی . بناءً علیه جنوزلیلری ، پایتخت آغوش حمایتنه المش اولان میخائیل پاله‌ئولوغوس ، کافر نعمت اولان بوعاصیلر اوزرینه قوهٔ عسکریه سوق ایدرك آنلری تادیبه موفق اولمش ایدی . اوتاریخده غلطه‌نك اطرافنده هنوز سورانشا ایدلمه‌مش اولدیغندن ایمپراطور تأدیبی سهولتله اجرا ایده‌بیلمش ایدی .

فقط برمدت صوکره ، اختیارلغیله معروف برنجی آندرونیقوس ایله کنج یعنی ایکنجی [۱۱۸۵–۱۱۸۳] آندرونیقوس پاله ئولوغوس ، وبانی ایثیوانیس قانتافوزنیوس زمانلرنده بو نانکور و مضر جنوزلیلر ، ایمپراطورلرلقده دوام ایدن نزاع وفزاعدن ، وحکومتك صنفندن بالاستفاده تکرار سلاحه صاریلوب غلطه‌نك اطرافنده سورلر وقله‌لر انشا واعلا ایتمشلردی .

مشارالیه ایکنجی آندرونیقوس پاله ئولوغوس زماننده ، ومیلادك (۱۲۹٦) سنه‌سنده وندیکولرله غلطه‌ده ساکن جنوزلیلر آره‌سنده ظهور ایدن اختلاف ومجادله اوزرینه وندیك دونماسی کله‌رك غلطه‌یی یاقمش ایدی . بونك اوزرینه جنوزلیلر سلاحه صاریله‌رق استانبولده نقدر وندیکلی وارسه جمله‌سنی بوغازلامشلردی [۱] .

ایشته بواثناده عثمانلی تورکلری اناطولیده یرلشمشلردر . [۱۲۹٦]

وندیکلیلرك قتل‌عامی اوزرینه (۱۳۰۲) ده بروندیك دونماسی کله‌رك استانبوله هجوم وتعرض ایتمشدر . اسپانیاده کائن (قاتالانیا) رؤساسندن (روژه) Roger Seflor اسمنده بری ایمپراطوره عرض خدمت مقصدیله استانبوله کلمش [۱۳۰۳] ، وایمپراطورك یکنی (ماریا) ایله ازدواج ایتمش ایدی بواثناده ، استانبولده‌کی جنوزلیلرله قاتالانیالیلر آره‌سنده دهشتلی بر قتال وقوعبولمشدر . قاتانیالیلرله عثمانلیلر آره‌سنده میلادك (۱۳۰۵) سنه‌سنده آلاشهرده وقوعبولان محاربه‌ده عثمانلیلر مغلوب اوله‌رق قاتالانیالیلر کلیبولیده یرلشمشلردی . (به‌رانژه) Etença نامنده بریده اوراده نصب و غران دوقا تعیین ایدلمشدی . [۱۳۰٦]

(۱۳۰۷) ده سالف‌الذکر (روژه) قیصر اعلان ایدلمش ایدی ، ادرنه‌ده ایمپراطور میخائیل پاله‌ئولوغوس ك مواجهه‌سنده قتل واعلام اولمشدر . ایشته بواثناده استانبولده نقدر قاتالونیالی وارسه هپسی قتل واعدام ایدلمشدر . غران دوقا به‌رانژه‌ده ، مرمره دکزی سواحلیله ادرنه ولایتی وحوالیسنی Thrace تخریب ویغما ایتمش ایدی ، جنوزلیلرك دام اسارتنه دوشه‌رق غلطه‌یه کتورلمش ، اورادن طرابزونه ، وبالاخره جنوبه اعزام قلنمشدر .

[۱] صحیفه‌ده بووقعه‌یه دائر تفصیلات ویرلمش ایدی .

(رووقافور) كليبولى آچيقلرنده بيزانس دونانماسيله قارشولشەرق روملرى مغلوب وپريشان ايتمش ايدى [۱۳۰۸] بالاخره دام اسارته كرفتار اولمش وايتاليايه كونديلەرك اورادە وفات ايلشدر . بوتاريخدە استانبولدە بيوك بريانغين ظهور ايتمشدر . بووقوعات متماديه اوزرينه قتالونيليلر يونانستانه آقين ايتمشلردر . [۱۳۱۱]

[قعريه جامع شريفى] نام اثرمده برتفصيل بيان ايدلديكى وجهله [۱۳۱٦] سنەسندە ، متصوفۀ مسيحيەدن (تئودور مەتوخيت) خدمات بركزيدەسنه مكافاةً (بويوك لغوفت) عنوان ومنصبنه نائل اولمشدر . مەتوخيت ميلادك (۱۳۳۲) سنەسندە وفات ايتمشدر .

استانبول سورلرينك تعميرى ، و اياصوفيه بعدعاليسيله پوستينيانوس ستوننك ترميمى هپ بوزمانه مصادفدر [۱۳۱۷] .

ايمپراطور طقوزنجى ميخائيلك وقوع وفتى اوزرينه [۱۳۲۰] اوغلى اوچنجى آندرونيكوس ، ايمپراطور اختيار برنجى آندرونيقوس عليهندە بر سوء قصد ترتيب ايتمشدى . كنج آندرونيقوس استانبولدن فرار ايدرك طرفدارلرينه التحاق ايتدكندن صكره استانبول اوزرينه يورومشدر . [۱۳۲۱] ؛ ۱۳۳۲ دە ايكى آندرونيك بيننده بر معاهده عقد اولنەرق كنج آندرونيقوس‌دە ، حكومته اشتراك ايتديرلمشدى . بولغارلرله محاربه ايشته بوزمانده واقع اولمشدر . [۱۳۲۳] دە تاتارلر ، ترا كيا دينلان ادرنه وحواليسنه كچمشلر . كنج آندرونيكوس ساووا خاندانه منسوب (ژان) ايله عقد ازدواج ايتمشدى . [۱۳۲٦]

سلطان اورخان غازى خضرتلرينك بروسەيى ضبط و تسخيرى بو هنكامه مصادفدر [۱۳۲٦] . سالف‌الذكر آندرونيقوسلر بدايةً آرەلرنده ظهور ايدن اختلاف و مجادله اوزرينه برمدت عقد متاركه وتاسيس مواخاة ايتمشلردى [۱۳۲۲] ؛ فقط [۱۳۲۷] سنەسندە بينلرنده تكرار اختلاف افكار ظهور ايتمكله كنج لقبيله مشهور اولان ايكنجى آندرونيقوس بر چوق شهرلرى ضبط ايدرك ميلادك [۱۳۲۸] سنەسنه مصادف مايسك يكرمى دردنجى كونى استانبول شهرينى اشغال ايتمشدى ، وايشته بواثناده ، اختيار لقبيله معروف اولان برنجى آندرونيقوس خلع ايدلمش ايدى .

يكيچريلرك تشكيلى ، ايمپراطور اوچنجى آندرونيقوسك زمان حكومتنه مصادفدر . [۱۳۳۰] سلطان اورخان ايله بيزانس دولتى ارەسندەكى معاهدەده [۱۳۳۱] سنەسندە امضالنمشدر .

بر قاروده تفصيلاً بيان ايدلديكى وجهله غلطەدە ساكن جنوەليلر ، قصبۀ مذكورەنى سورلرله قلعەلرله تحكيم ايتملرى ازرينه ، ايمپراطور بشنجى يانى قانتا قوزينوس ، غلطەنك تحكيمندن تولد ايدەجك محذورلرى نظر دقتدن دور طوتمامش ايدى ، بحراً انلره فائق بر قوتده اولمديغندن انلرله عقد مساوات ومصالحەيه مجبور اولمش ايدى .

ايمپراطور مشارالیهك قاين برادرى يانى پالەئولوغك زمان حكومتندە جنوەليلر جرأت وجسارتلرينى اودرجەيه

کتیردیلرکه اکثریا استانبولی طوپله دوکمکه باشلادیلر . کتابمزك مؤلفی دیيورکه : « بونلکه برابر هپسندن زیاده المناك اولان شی ، بیزانس حکومتی کرك داخلی منافسه و منازعه‌لردن وکرك خارجی دهشتلی دشمنلرك رقابتلرندن طولایی کوندن‌کونه ضعفه دوچار اوله‌رق‌چرخ ادارەنك بوزولمغه‌یرطوتمسی ایدی . » بونلکه برابر کندیلرینی دکزلرك حاکم مطلق فرض ایدرك موفقیات تجاریه‌لرندن وقره دکز بوغازنده‌کی قوت واقتدارلرندن طولایی تکبر ایدن وروملره قارشو کندیلرینی آرسلان فرض ایلین وفقط کوندن کونه قوش و مکتلری افول ایدن جنوزلیلر یعنی جنویزلر ، عثمانلیلرك متزاید برصورتده‌کی ترقی وقوتلرندن ناشی تترەمکده ایدیلر . بونکچون میلادك (١٤٤٦) سنه‌سنده غلطه‌نك سورلرینی یوکسته‌رك انلری تحکیم ایدیلر . بوتحکیات نتیجه‌سی اوله‌رق غلطه سورلرینك نقاط مختلفه‌سنه اون ایکی قپو آچدیلر .

ایام متأخره‌ده استانبولك عثمانلیلر طرفندن‌حسین محاصره‌سنده جنویزلر قورقولرندن تلکی حیله‌لرینه مراجعت ایتدیلر . وکاه اشعاره وکاه کیزلیجه فاتح سلطان‌محمد خان حضرتلرینه عرض معاونت ایلدیلر . وظن ایتدیلرکه بوصورتله ــ رقیبلری اولان بیزانسلیلرك محو واندراسندن صوکره ، غلطه‌یه تکرار حاکم متصرف اوله‌جقلر وبیزانس دولتی زماننده اولدیغی کی تجارتلرینك ثمراتی اقتطاف ایده‌جکلر ! فقط‌حضرت فاتح ، عاقل ودوراندیش برسیاسی اولدیغندن استانبولك‌فتحی متعاقب جنویزلری‌ده غلطه‌دن طرد ودفع ایلمش ایدی .

ایشته جنویزلر ، غلطه‌دن طرد ایدلدکدن ودال بوداق صالان تجارتلری‌ده کوکندن قلع اولندقدن صکره ، قره‌دکز بوغازینك اوروپا سفائننه مروری قطعیاً سد ومنع اولندی .

بیزانس ایمپراطورلری زماننده غلطه‌ده متعدد حمام‌ایله آرقادیئوس چارشوسی ، برتیاترو ، برترسانه ، آیا میخال کلیساسی ، مخابیلرلر کلیساسی ایله Rglise Dse Machabées ، اشموئیل علیه‌السلام ، مریم‌انا وآیا ایرینی‌نامارینه کلیسالر موجود ومعمور ایدی . آیاایبره‌نی کلیساسی وقتیله بت پرستلره مخصوص برمعبد ایکن ایمپراطور بیوك قسطنطین بوراسنی کلیسایه تحویل و (ژوستی نیه‌ن) ده مکمل صورتده تعمیر وتزیین ایلمشدی .

بوکلیسا ، الیوم طوبخانهٔ عامره‌نك بولندیغی یرده ایمش .

بومبانینك کافه‌سی مرور زمان ایله محو وکنام اولمش یالکز الیوم [عرب جامعی] دینیلان قدیم لاتین کلیساسی پایدار اوله‌بیلمشدر . (بارت) ك رواتینه باقیلورسه ، بوراسی (آیا آره‌ئو بەندوس) Saint -Dré- obindus نامنه انشا اولمش اوفاق بربیزانس مسجدی ایمش بوراسی اون یدنجی عصرده جامعه تحویل اولنمش . بناءً علیه (١٨٠٣) تاریخنده محترق اولان‌اسکی بنا بیزانسك عربلر طرفندن دردنجی دفعه محاصره‌سندن وغلطه‌نك سکزنجی عصر ابتدالرنده فتح واستیلاسندن صوکرا عقداولنان مصالحه‌یی متعاقب عربلره ترك‌اولنان برمعبد اسلام اولمسی محتمل دکل ؛ زیرا اسکی مورخلرك‌افاده‌لرینه کوره ، بوجامع بالذات عربلر طرفندن یاپدیرلمشدر . عرب جامعی اسمی ذاتاً (آره‌ئوپنتدوس) نامنی تذکار ایدییور . . .

غلطه‌نك دكز طرفنده‌كى سورلرله غلطه قله‌سى ازمنهٔ قديمه‌ده (عيسى قله‌سى) ناميله معروف و مشهور ايدى . قصبهٔ مذكوره‌نك قره طرفنده‌كى سورلرى استانبولك فتحندن ايكى هفته صوكره ، فاتح حضرتلرينك امريله ييقديرلمشدر .

قلطه قره‌سى — بوقله ميلادك (٥٠٧) سنه‌سنده ، ايمپراطور برنجى (آناسطاس) Anastase le Diocore طرفندن ، قره‌دكز ساحلندن [يعنى سراى بروننده] مرمره ساحلنه طوغرى سورلر انشا ايتديرلديكى زمان ياپديرلمشدى . بوسورلر [آناسطاس سورى] ناميله مشهوردر . مؤخراً ميلادك (١٤٤٦) سنه‌سنده جنوه‌ليلر بوغلطه قله‌سنى توسيع ايتمشلردر .

ميلادك (١٧٩٤) سنه‌سنده و سلطان سليم ثالث زماننده ـ اولجه بر حريقدن خسارزده اولان بوقله تعمير ايدلمش ايدى يينه برحريقدن رخنه‌دار اولديغندن سلطان محمود خان ثانى طرفندن (١٨٢٤) تاريخنده يكيدن انشا ايديلورجه‌سنه تعمير وترميم ايدلمشدر . غلطه‌ده اقامت ايدن جنويزليلرك رئيسنك كوشكى وويووده جاده‌سنده‌در .

غلطه حقنده معلومات تاريخيه ملوك امويه‌دن معاويه‌نك زمان سلطنتنده وهجرت سنويه‌نك قرق اوجنجى سنه‌سنده استانبول محاصره ايدلمش ايدى فتح اوله‌ميه‌رق يالكز بعض مال غنائمله اكتفا ايديله‌رك عودت اولونمشدى .

هجرتك (٥٣) نجى سنه‌سنده امويلردن عبدالملكك زمان حكومتنده مسلمه وحضرت ابا ايوب‌انصارى وعمر بن عبدالعزيز قومانداسى آلتنده ايكى يوزبيك كشيلك . براردو ايله استانبول براً و بحراً محاصره ايديلوب غلطه‌يه امان ويرميه‌رك فتح اولندى . بواردو قره‌دكز طرفند قسطنطينه طرفنه كچمش ايدى .

اوليا چلبى سياحتنامه‌سنده ، عرب جامعنى عمربن‌عبدالعزيز بنا ايلديكنى يازييورسه‌ده ـ بوراسنك قديماً واساساً لاتين كليساسى اولديغنى بزانس مورخلرينك افاده‌لرينه عطفاً يوقاروده سويلمش ايدك . عمر بن عبدالعزيز بوراسنى تعمير وجامعه تحويل ايتمش .

بوراده‌كى يكى جامع ، سلطان مصطفاى ثانى ايله احمد خان ثالثك والده‌سى رابعه سلطان طرفندن ميلادك (١٦٨٠) سنه‌سنده اسكى برلاتين كليساسنك تمللرى اوزرينه انشا ايدلمشدر .

يينه اوليا چلبى‌نك روايتنه نظراً ، غلطه‌نك شمال جهتنده عمر برعبدالعزيز برقلعه انشا ايتديروب اسمنى (قلعهٔ قهر) قويمش بونكچون بعضيلرى غلطه‌يه (مدينةالقهر) ديمشلر . حالا قورشونلى مخزنك بولنديغى محلى دخى انلر بنا ايتمشلر .

بك اوغلى — بو محله‌يه بك اوغلى دينلمسى ، طرزون ايمپراطورى (قلويانى قومن) ك اوغلى پرنس (الكسيس) ك بوراده برمدت اقامت ايتمش اولمسندر .

كرجستان قطعه‌سنك حضرت فاتح طرفندن ضبط واستيلاسندن صوكره ، مومى‌اليه پرنس (الكسيس)، عمجه‌سى وطرپزون ايمپراطورى (داود قومينوس) ى استانبوله جلب ايدرك الكسيس بك اوغلنده اقامت ايتديرمش ، عمجه‌سى بولنان مشاراليه داود قومه‌نى‌دى چوجوقلريله برابر ادرنه‌يه كوندرمشدر .

فقط صوکره‌لری ، آق قیونلی حکمداری اوزون حسنك زوجه‌سی ومشارالیه داود قومینوس‌نك قرنداش قیزینك کندیسنی کلوب کورمك اوزره آلکیس ایله مخابره ایلدیکنی خبر آلدیغندن ــ تعلقاتیله برابر قتل ایتدیردیکنی روم تاریخلری یازییورلر . [قسطنطینیات ــ نام اثر]

طوپخانه ــ غلطه‌دن طوپخانه دونرکن وقتیله بربرون وارمش. بوبرونه، بیزانسلی مورخ (ده‌نی)نك روایتنه نظراً (مه‌توپون) Metopon درلرمش ، بوبرونك بولندیغی یره ، حالا لطافت واحتشامنه حیرات اولدیغمز سلطان احمد خان ثالثك چشمهٔ دلارامی یاپدیرلمشدر .

غلطه‌نك قپولری

١ ــ غرب طرفنده قاسم پاشا ترسانه‌سنه ناظر حصار بچیمنده میت قپوسی ــ الیوم میت‌یوقوشی دیه معروف اولان یوقوش التنجی دائرهٔ بلدیه‌دن اشاغی ایتن واون‌قپانی کوپروسنه منتهی اولان جادده‌در. بوجوار اولکی سنه‌یه کلنجه‌یه قدر [١٣٢٦ رومی] قبرستان ایدی . اوقاف همایون ناظری مصرلی متوفی حلمی‌جماده‌پاشا زماننده وشیخ‌الاسلام صاحب منلابکك هنکام مشیختنده، قاسم‌پاشا یه طوغری امتداد ایدن مقابر مسلمین فسخ ایدیله‌رك طاشلری الیوم موجود ومحتاج تعمیر بر حالده طوران کارکیر (صالحه خاتون) تربه‌سنك باش طرفنده احضارایدیلان جسیم برچقوره کومولمشدر . فقیر کوردم .

بو صالحه خاتونك مدفنی میت زاده قبری دیه معروف ایدی . اولیا چلبینك روایتنه باقیلورسه ، بوتربه‌ده مدفون اولان ذاتك پدری سلطان محمد رابع ایله مجارستانده کائن (اکری) Erlau فتحنه متوجه اولدیغی زمان بوصالحه خاتون حامل ایمش. پدری استانبولدن حین مفارقتنده: زوجه‌سی بطننده بولنان چوجغی حافظ حقیقی اولان جناب حقه امانت ایدرك یوله چیقمش. حال‌بوکه قادین وضعی حمل ایتمه‌دن اول وفات ایدرك دفن ایدلمش فقط قبرده وضع حمل ایلمش. معصوم والده‌سنك ممه‌سنه یاپیشوب امرمش . پدری سفردن عودتله زوجه‌سنی صورمش وفات ایتدی خبری ویرلمش. معتقد والده‌سی همان: « بن انك قرنده‌کی کارهانه صاحبنه امانت ایلمش ایدم چابوق اهلمك قبرینی بکا کوسترك » دیه‌رك درحال قبره وارمش. قبردن برچوجق صداسی کلدیکی ایشیدلمکله قبردرحال آچیله‌رق معصومك هنوز برحیات اولدیغی کورلمسیله اورادن النوب خانه‌پدره کتوریلمش وبیودیلوب تعلیم وتربیه‌سنه اعتناایدلمش بوچوجق بالاخره افاضل علمادن اولمش سلطان احمد خان زماننده ارتحال ایتمشدر، والده‌سنك یاننه دفن ایدیلمش حالا اوزرنده قالین طاشلردن یاپلمش قبه‌لی برتربه واردر . درونده واورته‌ده والده‌سی صول طرفنده اوغلی مدفوندر. والده‌سنك مزاری اوزرنده جویزدن معمول پارمقلق واردر. اطرافنده یازیلر موجوددر. تربه‌نك قپوسی اوزرنده‌کی مرمر لوحه‌ده یازیلر وارمش فقط صوکره‌دن سیلنمش؛ حالا یازی اولدیغی فرق ایدیلیور .

سیاحتنامه‌سیله معروف اولیا چلبی‌نك پدری دوریش محمد ظلی ، والده‌سی ، دده‌سی تیمورجی قره احمد ، دده‌سنك دده‌سی یاوز اوز بك ایله اولیای مومی‌الیهك والده‌سی مذکور صالحه خاتون تربه‌سنك قربنده برصفه‌کارکیر اوزرنده مدفون ایمشلر . کچنکی تخریبده بونلرده کنام ایدلمشدر .

٢ — جنوبه ناظر ولب دریاده عزب قپوسی . بوراده قانونی سلطان سلیمان خانك صدراعظمی مشهور صقوللی محمد پاشانك تأسیس کرده‌سی اولان مکلف برجامع واردر . معماری معمار سناندر .

٣ — جنوبه ناظر لب دریاده کورکجی قپوسی .

٤ — باغ قپانی طرفنه اچیلور لب دریاده باغ قپانی قپوسی .

٥ — لب دریاده جنوبه ناظر بالق بازاری قپوسی .

٦ — جنوبه ناظر قره کوی قپوسی .

٧ — شرق جهتنده لب دریاده قورشونلی مخزن قپوسی . که روملر بو قپویه (آیانیقو) قپوسی دیرلر چونکه بوزاده جواریون ایازمه‌سی وزمش .

٨ — جانب شرقده دریایه ناظر کرچ قپوسی ایله خلیجه اچیلور تیمور قپوسی .

٩ — قره‌یه ناظر طوپخانه قپوسی .

١٠ — قره طرفنده شماله ناظر کوچك قله قپوسی .

١١ — شماله ناظر بیوك قله قپوسی .

بالاده مذکور قاپولردن سکزی دکز کنارنده ایدی . متباقی قپولر قلعه‌نك اطرافنده طوپخانه وقلعه قپولری قره‌یه ناظر ایدی .

بونلردن بشقه درون قلعه‌ده‌کی بوله حصارلرکده قپولری واردی‌که آنلرده شونلردر : کوچك قره‌کوی قپوسی ، کوچك قلعه قپوسنك ایچ یوزنده میخال قپوسی ، میدانجق قپوسی کلیسا قپوسی ایچ عزب قپوسی ، صادق قپوسی . در . بو قپولردن اوچی جاده‌یه ناظر ایدی .

طوپخانه چشمه دلاراسی

عثمانلی طرز معماریسنك اك لطیف برنمونهٔ ذوق آوری اولان بو سلسبیل دلارا ومحتشم جنتمکان سلطان احمد خان ثالثك هنکام سلطنتنده و [١١٤٣] تاریخ هجریسنده یاپدیرلمشدر . [*]

خاقان مشارالیه زماننده انشا ایتدیریلن چشمه‌لرك اك لطیفی ، اك محتشمی ایاصوفیه معبد قدیمی جوارنده وباب همایون قارشوسنده‌کی سبیلدر .

غلطه‌ده عزب قپوسی جوارنده‌کی چشمه ایله اسکدارده اسکله میداننده‌کی سبیلده سلطان مشارالیهك جملهٔ آثار مشکوره‌سندن و عثمانلی اسلوب معماریسنك انموذج بدایع پرویسندن والحق استانبولك دها طوغریسی عثمانلیلرك باعث افتخاری اولان مبانیٔ کزیده‌سندندر .

فندقلی

فندقلینك بیزانسلیلر زماننده‌کی اسمی (کموش بلده) معناسنه اولان (آرکیروپولیس) فندقلینك بونام ایله تسمیه‌سندن اول Aiantion نامیله مشهور ایدی زیرابیزانسلیلراوراده (ته‌لامون) ك Telamon

[*] سلطان مشارالیهك (١١٤٣) سنه‌سنده وقوعبولان خلعی اوزرینه ، (١١٤٥) ده سلطان محمود خان اول طرفندن اکمال ایدلمشدر .

اوغلی (آژاقس) Ajax نامنه یورطیلر اجرا ایدرلردی . بر روایته کوره ، فندقلی وحوالیسی کاملاً فندق آغاجلرندن متشکل اورمان ایمش .

Argyroupolis بیزانس مورخلرینك افادهلرینه نظراً حواریوندن (آیا آندره) ، بیزانسلیلرك محضرنده حق کلامنی یعنی دین عیسوی‌یه متعلق احکامی ـ بوراده اعلان وتبلیغ وبرکلیسا انشاایتدکدن صوکره استانبولك ایلك پاپاسی اولان (آستاکیس) Stachys ی (تقدیس) ایتمشدر .

فندقلینك لطافت موقعیه‌سندن طولایی ـ ایمپراطور (آرقادیوس) زماننده پطریق (آتی‌یه‌نس) Attiens بوراسنه بالاده مذکور اولدیغی اوزره (آرکیروپولیس) نامنی ویرمشدی .

حتی مورخیندن (سوقوات) ك افاده‌سنه باقیلورسه « پطریق مومی‌الیه ، فندقلی موقعنك لطافتنی کوره‌رك بوراسنه (آرکیروپولیس) دیملی دیمش وبواسم اورایه علم اوله‌رق قالمشدر .

فندقلیده صالی بازاری دینیلان موقعده سلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك همشیرهٔ محترمه‌لری فخرالمخدرات ، تاج‌المستورات عادله سلطان مرحومه‌نك ساحلسرایلری واردر .

طوله باغچه

طوله باغچه‌نك زمان قدیمده‌کی اسمی (ژازونیئون) Jasonion یدی . بووجهله تسمیه‌سنه سبب ایسه ، یونان قدیم تاریخنده مشهور اولان (آرغونوتلر) ، سرکرده‌لری اولان (ژازون) ایله برلکده کرجستانه سفر ایدوب حین عودتده طوله باغچه‌یه یناشمش اولملریدر . معلومدرکه، یونانستان تاریخ قدیمنده (آرغونوتلر) سفری دیه مشهور برسفر واردر . بونلر (آیرغو) اسمنده‌کی سفینه‌لرینه‌را کباً و (آلتون پوستی) toison d'or المق اوزره کرجستانه کیتمشلردی بونلرك قطعهٔ مذکوره‌یه تاریخ عزیمت و سفرلری معلوم دکلدر . دها طوغریسی بو وقعه اساطیر یونانیه دورینه عائد اولدیغندن ـ مبالغه‌دن حالی دکلدر. روایته نظراً بونلر اللی کشی ایمش . هیچ شبهه یوقدرکه ، بونلر برطاقم آمال وثروت پیشنده قوشار آدملر ایدی وکرجستانده برچوق ثروت وسائر اسباب سعادت موجود اولدیغی خبر آلمش اولدقلرندن قایقلرینه راکباً قطعهٔ مذکوره‌یه کیتمشلردی بونلر عادتا قورصان ایدی ... حتی الیوم فرانسزجه‌ده (آرغونوت) تعبیری ، برطاقم چتین وجرأتکار وسائطله مشکل برنتیجه‌یی الده‌ایتمکه عزم ایدن ، بوصورتله نفسلرینی تهلکه‌یه القا ایلین کیمسه‌لره علم اولمشدر .

وقتیله طوله باغچه ساحلنده برکوشك وارمش . بوقصر دلارا ، چین خاقانلرینك مکلف کاشانه‌لرینی تقلیداً یاپمش ایمش .

طوله باغچه اسکیدن سرولی برباغ ایمش . سلطان عثمان ثانی فرمانیله بتون دونمّا کمیلری صندالر ، فلیقه ، فرقته‌لری استانبولك یکرمی بیك قدو فرمه ، قایق معونه‌لری جمع اولوب طاشلر طولدیریلوب اوکنده‌کی دریایه دوکولوردی لیمان کبی بربوغاز ایکن طولدیریلوب اسمنه (طوله‌باغچه) دنیلدی. وقتیله درت یوز آرشون تربیعنده برمیدان وارمش سلطان عثمان اوراده جرید اوینارمش . سلطان سلیمك برقصری برده حوضی وارمش . [اولیا چلبی]

بشكطاش

بشكطاشك براسمی (رودی‌ین کوپریسی) Pont de Rodiens اولوب نام‌قدیمی‌ده (دیپلوکیونیون) Pidlokionion ، (زه‌نغا کیونیون) Zengakionion ایدی‌که (عمود مجتمعه) معناسنه‌در. بو وجهه تسمیه‌سنه سبب‌ده ، ایمپراطور برنجی رومن [٩٤٤ ـ ٩١٩] Romain le Vieux اوراده برطاقم ستونلر رکز واقامه ایتدیرمش اولمه‌سیدر . بوعمودلرك تپه‌سنده بر صلیب واردی .

استانبولك فتحنده ، عثمانلی دونماسنی تشکیل ایدن کمیلرك ـ خلیج درسعادته بشکطاشدن نقل ایدلدکلرینی بیزانس مورخلرندن (دوقاس) ایله (فرانچه‌ری) Frantzi اثرلرنده ذکر وحکایه ایدییورلر. [١] (قسطنطنیاد) نام اثره کوره ، حضرت فاتحدن اول‌ده بویولده اوچ دفعه خارقه‌لر اجرا ایدنلر اولمش ازجمله :

٢ — طقوزنجی عصر میلادیده وایمپراطور ماکدونیالی واسیل زماننده پاتریچی آمیرال (نیکیتاس اوریفا) Nicétas Orypha ، بر کیجه ایچنده بتون دونماسنی قورنت برزخنك دیگر جهتنه قره‌دن کچیرمك بوسایه‌ده ، کریدده کائن قندیه (خندق) بلده‌سنده قالمش آره‌صره مورەشبه‌جزیره‌سنك سواحل غربیه‌سنی یغما وتخریبدن حالی قالمیان عربلرك کمیلرینی محو وافنا ایتمشدر .

برنجی وقعه بودر .

٢ — ایکنجیسی اهل صلیب محارباتی زماننده وازنیقك محاصره‌سی اثناسنده اولمشدر. اوتاریخده ازنیق شهری قونیه سلجوقیلرینك زیر اداره‌سنده بولنیوردی . استانبول ایمپراطوری‌ده الکسیوس قومنینوس) ایدی . (١٠٩٧) اواثناده، اهل‌صلیبك کمیلری (قدرغه‌لری) کملیك کورفزنده بولنیورمش محاربلر قدرغه‌لرینی قره طریقیله ازنیق جوارنده‌کی کوله golfe d'ascanie آشیرمشلر وبوسایه‌ده ازنیق بلده‌سنی قولایلقله ضبط ایتمشلردر .

٣ — اوچنجی وقعه ایسه — استانبولك فتحندن اون درت سنه اول واقع اولمش و حضرت فاتحی‌ده بویولده تشویقه سبب تشکیل ایتمش ! شویله‌که :

میلادك (١٤٣٩) سنه‌سنده ، وندیکلولر میلات شهری دوقه‌سیله دیگر ایتالیا بکلریله‌حال حربده بولندقلری هنکامده کمیلرندن برقسمنی وندیکدن (غاردا) کوله قره‌طریقیله کچیرمك بو صورتله مذکور کولك ساحلنده بولنان بلده‌لری مدافعه‌یه قیام ایتمشلردی . زیرا اوتاریخده سواحل مذکوره‌ده‌کی

ایمپراطور الکسیون قومینوسی زماننده سلجوقیلرله بیزانسلیلر ارەسنده بك مهم وقایع حربیه جریان ایلمشدر . شدتلی برمحاربه‌دن صوکره انطالیا سلجوقیلر برضبطنه کچدیکی کبی (١٨٠٥) ، سینوب‌ی‌ده آلمشلردی . بواثناده الکسیوس ، ازمیدی استرداد ایتمش ، قلنج رسلان‌ده ازنیق آلمشدر . (١٨٠٦) . تاریخنده . استانبولده بیوك برزلزله اولمشدر .

استانبول اوزرینه اهل صلیب سفری بواثناده باشلار (١٩٠٥) صلیبیونك پیشوا وسرکرده‌سی اولان پترو اسمنده‌کی راهب استانبول اوزرینه یورور فقط اردوسی اناطولیده سلجوق ترکلری طرفندن پریشان ایدیلور . (١٠٩٦) ، صلیبیوندن (غودفرووا) بلغارستان طریقیله استانبوله کلیر ، اهل صلیب ایله بیزانس عسکرلری ارەسنده مجادله ظهور ایدر، (غود فرووا) ایمپراطور الکیس طرفندن صورت رسمنه‌ده سرایده قبول ایدیلور. بونك اوزرینه (غود فرووا) اناطولی‌یه کچر (١٠٩٧). الکیس ازنیق اوزرینه یوکلته‌رك سنهٔ مذکوره حزیرانك یکرمنجی کونی شهری ضبط واستیلا ایدر، تموزك برنجی کونی‌ده اسکیشهر جوارنده قلنج ارسلانك اردوسیله بیوك برمحاربه واقع اولور . (١٩٠٧) بومحاربه‌ده سلجوقیلر مغلوب اولمشلردر .

شهر وقصبه‌لر وندیکلولرك دشمنلری اولان ایتالیانلر طرفندن فوق‌العاده تهدید وتضییق ایدلمکده ایدی... روایته کوره ، کمیلرك وندیکدن (غاردا) کولنه نقلنی تسهیل واجرا ایدن قندیه‌لی (لوربول) Lorbule اسمنده بر روم ایمش . بو آدم کمیلرك وندیکدن مذکور کوله نقلی ایچون پك چوق متراحم ومشکلات چکمش ویوزمیل مسافه‌ده‌کی یولی بوصورتله قطع‌ایتدکدن صوکره املنه موفق اولمش وبویوزدن وندیك زادکانلغنك دشمنلرینه بیوك ضایعات وتردیرمشدر .

اثنای فتحده دونمای همایونك بشکطاش طریقیله خلیجه نقلی
حقنده تدقیقات وروایات تاریخیه

(دیپلوکیونیون) دینلن بشکطاشك براز اوته‌سنده چراغان سرای محتشمی واردرکه ، تزییناتِ داخلیه‌سی اعتباریله عرب اسلوب معماریسنك برانموذج لطافت پروری ایدی . چراغانده‌کی سرایك تاریخچه‌در . « بوساحلی کاه اوله لوح صفابخان سلطانه » چراغان سراینی جنتمکان سلطان عبدالعزیز خان حضرتلری یاپدیرمشلردر . بوسرایی برآره‌لق مجلس مبعوثان دائره‌سی اولمشکن (۱۳۲۵) سنه‌سی کانون ثانیسنك التنجی و (۳۲۷) سنه‌سی محرمنك یکرمی طقوزنجی کونی طوان آره‌سنده حریق ظهور ایدرك اواثناده شدتله وزان اولان کون طوغیشی روزکارینك یاردیمیله برایکی ساعت ظرفنده او محتشم سرای منقلب رماد اولوب محو اولمشدر . [*]

شایان دقتدرکه مجلس مبعوثات استانبولده اسکی اوقاف وشیمدیکی عدلیه دائره‌لرنده اجتماع ایدرکن، اوراسنك وسعت کامله‌یی حائز اولمامسی سببی ایلرو سوریله‌رك مجلسك چراغان سراینه نقلی ارزو ایدلدیکی اثناده ، شیخ‌الاسلام بولنان صاحب منلا بك بونقله شدتله ممانعت وحتی اولوقت مجلس مبعوثان رئیسی بولنان احمد رضا بك بومسئله‌دن طولایی ایچه سوزلر سویلمش ایسه‌ده ـ مکلف محتشم بنالرده اوطورمق غرور وهوسی بوبابده‌کی محق مطالعاتی تأثیرسز براقمش وبوصورتله حالا سبب احتراقی پرده‌ٔ ظلمتده قالمش اولان قوجه چراغان سرایی یانوب کول اولمشدر !

[*] چراغان سراینك بولندیغی ساحه‌ده وقتیله سلطان محمود خان ثانینك رصیفیه‌سی وارمش. چراغان سرایی ، (۷۵۰) متره طولنده برساحه تشکیل ایدر داخلینك زینت واحتشامی اعتباریله طولمه باغچه سراینی فرسخ فرسخ کریده براقمشدر . طولمه باغچه ساحللرینك جبهه‌سی (۶۵۰) متره‌در. طولمه باغچه سرایی کرك بناسنك احتشام وعقله حیرت ویره‌جك درجه‌ده وسعت ومهابتی وکرك تزییناتی اعتباریله اوروپاده‌کی مبانینك الك محتشمی‌در. دور محمود خان ثانی ، عثمانلی طرز معماریسی ایچون یکی بر دوره‌در . تطبیق واستعمال ایدلمکه باشلانان یکی اسلوب معماری سرایلر انشااتنده ، جبهه‌لرك ظرافت و احتشامی ، واولدیجه لطیف وصاف برذوق ایله ، کثرت تزیینات ایله تمیز ایتمشدی ؛ عصر اخیرك اللی صوك سنه‌سی ظرفنده انشا ایدیلن مزین ومحتشم جبهه‌لرك مبدأینی معظم و مکلف طولمه باغچه ساحرای همایونی تشکیل ایدر . بوسرای عطا خاقان مشارالیهك دور سلطنتنده ابتدا ایدن یکی طرز تزیین ومعماریتك باشلانغجنك ایلك نمونه‌سیدر . بوسرای محتشم سلطان عبدالمجید خان طرفندن یاپدیرلمشدر .

ـــ بارت ـــ

بشکطاشده مولویخانه‌سی

بشکطاش مولویخانه‌سی ، قپودان دریا داماد شهر یاری اوخریلی حسین پاشا طرفندن (۱۰۳۱) ده چراغان سراینك بولندیغی یرده تأسیس ایدلمش و ایلك پوست نشینلکنده‌ده ، قپودان مشارالیهك رجا و نیازی اوزرینه کلیبولی مولویخانه‌سی شیخی اعاظم عرفای مولویه‌دن یکیچری اغاسی زاده محمد افندی تعیین واعزام قلنمشدر . افندی مشارالیه هرابجی مولویخانه‌نك مشیختنی عهده‌سنده جمع ایتمش ایدی . مولویخانه‌نك اولدیغی یره چراغان سرایی انشا ایدلدیکندن ، تکیه‌ده بالطبع هدم ایدلمش و (۱۲۸٦) سنه‌سی شوالنك یکرمی یدنجی چهارشنبه‌کونی ماچقه‌ده برمولویخانه انشا وکشاد اولنمش ایدی .

فقط بش سنه صوکره ماچقه‌ده تأسیس اولنان مولویخانه‌نك‌ده یرینه الیوم پابرجای مهابت اولاز قشلهٔ همایون انشاسنه لزوم کورولدیکندن ، درکاه اورادن‌ده قالدیرلمش ایدی .

هجرت سنه‌نك (۱۲۹۱) سنه‌سنه مصادف ذی‌لحجه‌نك اوتوز برنجی بازار ایرتسی کونی بهاریه مولویخانه‌سنك وضع اساس رسمی اجرا قلنه‌رق (۱۲۹٤) سنه‌سی ربیع‌الاولنك اون سکزنجی چهارشنبه کونی‌ده اکمال انشاآتیله رسم کشادی اجرا قلنمشدر بشکطاش مولویخانه‌سی پوست‌نشینلرندن یکیشهرلی شیخ نظیف دده افندی بشکطاشده ارتحال داربقا ایتمش اولدیغندن اورادهکی تربه‌یه دفن اولنمش ایدی . فقط تکیه‌نك هدمی مناسبتیله مشارالیهك نعش غفران نقشی مودوع اولدیغی لحددن چیقاریله‌رق ماچقه تکیه‌سنه کتورلمش ، ماچقا درکاهنك هدم ونقلندن طولایی‌ده تکرار مزارندن چیقاریله‌رق شمدیکی بهاریه مولویخانه‌سنه نقل ایله سماعخانه درونده‌کی مدفن مخصوصنه ودیعهٔ لحد غفران قلنمشدی .

الیوم چراغان سراینك بولندیغی محلده بر تربهٔ مخصوصه موجود اولوب درونده درکاه مذکور پوست نشینلرندن اون ذات ودرت قادین مدفوندر :

بشکطاشده ساحلسرای همایونی ، سلطان سلیم خان ثالثك مقر صیفیسی

جنتمکان سلطان سلیم خان‌ثالث یازموسملرنده بشکطاش ساحلسرای همایونده اقامت بیوررلردی . بوسرایك تعریف وتصویرینه کیریشمه‌دن جواری حقنده بعض معلومات ویره‌لم :

ذات شاهانه‌یه مخصوص اولمق اوزره طوله باغچه طرفنده قالین قازیقلر اوزرنده موضوع اوچ کوشك واردی، بونلر اولصورتله انشا ایدلمشدی‌که، پنجره قنادلرندن برینی قالدیرنجه، پادشاه حضرتلری اوطوردیغی یردن قلدانمه‌دن اولطا ایله بالق طوتا بیلیرلردی .

بوقصر، ذوق سلیمی تماميله اوقشایه‌جق صورتده‌نقوش خرده‌کاری‌ایله تزیین ایدلمش، هله درودیوارلری شرق احتشامی اوزره جیجك رسملریله پرزینت وزیبااولوب بنالرك هیئت مجموعه‌سی طراوت ولطافتدن متشکل منظره‌لر تشکیل ایتمکده ایدی. ذات شاهانه‌یه مخصوص بو قصرلرله حرم دائره‌سی اره‌سنده لطیف ونظره پیرا خیابانلر واردی .

بوبنالر ، طرز انشالری اعتباریله دیکر مسا کن خصوصیه‌دن فرقلی دکللردی ، یالکز پنجره‌لری غایت یوکسك وقفسلری‌ده پك صیق ایدی .

سرای مذکورك صورت ترتیب وتقسیمنه کلنجه بیوك دائره‌نك برطرفی زمین قاتندن عبارت بربنا اولوب (غوتیق) طرز معماریسنده ستونلرله مزین بر دهلیزی واردی حرم دائره‌سیله اقامتکاه هما یونه بورادن کچیلور ؛ بوغاز ایچی کبی بتون محاسن شرقیه‌یی جمع ایتمش برمحلده بویله اجنبی طرز معماریسی اوزره مزینات وتجملات بولنمسی نظرلرده عادتا برتضاد تشکیل ایدردی .

بیوك بردهلیزك اورته‌سنده عرض چهرهٔ احتشام ایدن بوقصر لطیف ودلارا ، خدیجه سلطانك معماری اولان موسیو ملینغه جنتمکان سلطان سلیم خان ثالث طرفندن یاپدیرلمش ایدی. مذکوردهلیز صاغ طرفنی تشکیل ایدن والده سلطان دائره‌سی ، لطیف وبوغاز ایچنه لطافت بخش بالقونیله مزین اوچیوز قدم طولنده‌کی ریختیم‌ده معمار مومی‌الیهك محصول همتیدر .

قصردلارا ، اخشاب اوله‌رق‌یاپیلمش وجبهه‌سی وبتون ریختیم بویجه امتداد ایتمك اوزره (ایپونیق) طرز معماریسنده غایت بیاض ولطیف سکز عدد مرمرله تزیین ایدلمشدی .

قصر عالینك دهلیزی (قورنتی‌ین) اسلوب معماریسنده انشا ایدلمشدر ؛ اوروپا صنایع نفیسه‌سنی نظر ترجیح ایله کورن سلطان سلیم خان ، انشا ایتدیردیکی بنالرده دائما بوطرز معماری‌یی تطبیق واستعمال ایتدیرمشدر .

موسیو ملینغك بوخصوصده‌کی خدمات مقبوله‌سی نزد شاهانه‌ده قرین تقدیر وتحسین اولدیغی‌ایچون مومی‌الیهه او وقته قدر سفرایه وخدمت ملوکانه‌لرنده بولنانلره بخش واحسان‌بیوریلان سمورکورکلردن بردانه‌سی احسان بیورلمش ایدی .

بوقصر فرحفزانك صاغ طرفنده یعنی طوله باغچه جهتنده عجم طرز معماریسی اوزره کارکیردیکر بر کوشك دها واردی‌که زمین قاتندن اعتباراً یوقارویه قدر خارجاً اك لطیف ، غایت نظر ربا چینی‌لرله مزین ایدی .

بنانك جبهه‌سی ، یکدیکری ایچنه دوکولمك و فقط قطراً یوقاری‌یه طوغری کوچولمك شرطیله ، مرمردن وعادتا صدفکاری قبوغه مشابه سلسبیللرله مزین ایدی . بوصورتله یوقارودن دوکیلان صولر بوقورنه‌لره آقه‌رق لطیف شیرلتیلر حاصل ایدردی .

اصل بنانك اورته‌سنده مرمردن بیوك برحوض واردی‌که ، متعدد یرلرندن صولر فیشقیرردی . بنانك طوانلری ، طوان کنارلری خردکاری نقوش ومرسمات ایله مزین ایدی ؛ بونقوش اودرجه صنعتکارانه یاپلمش ایدی‌که ، انسان تماشاسنه حیران اولوردی.

بشکطاش حقنده بعض معلومات متممه

سیاح شهیر اولیا چلبی دیورکه : زمان قدیمده بوشهر (قونه‌پترو) اسمیله یاد اولنوردی‌که معناسی (طاش بشیك) دیمکدر . بوکا سبب ده بو شهرك زمینی چنکلستان وخیابان ایکن (باشقه) اسمنده برراهب بوراده بربیوك کلیسا بنا ایلمش، حضرت عیسی‌علیه‌السلامك بشیکنی قدس شریفده‌کی‌بیت‌اللحم

نام محلدن کثوروب کلیساسنه قویمشدر. حضرت عیسا ابتدا صباوتنده غسل اولندیغی وقت بوطاش تکنه یعنی بشیك ایچنده یونمشدر. بوکا بناءً روم‌جه‌ده بشکطاش اسمیله بوکلیسا شهرت بولمش، راهب اولنجه بوطاش بشیکی هراقلیوس ك اوغلی ایلیا نام قرال آیاصوفیه دیرکنك صاغ طرفنده‌کی طبقه‌یه قویدرمشدرکه، حالا زیارتگاهدر. بونك اوزرینه اسلاملرده بوشهره بشکطاش دیمشلردر.

(بشکطاش باغچه‌سی) بایزید خان ثانی عصرنده وزرادن برینك یالیسی ایمش قات قات قاعه‌لری وشاهنیشلریله مشهور ایمش.

بشکطاش، قپودان دریای اسبق باربازوس خیرالدین پاشانك مدفن عالیسنی احتوا ایتمکله، تورکلر نظرنده لایق نظرهٔ توقیردر. مشارالیهك تربهٔ‌معلاسی واپور اسکله‌سی قربنده وقدیماً ساحل بحرده‌ایدی.

مشارالیهك ارتحالنه تاریخ شودر:

«طالدی رحمت دکزینه قپودان»

— ۹۷۰ —

دیکر تاریخده بودر:

مات رئیس‌البحر

— ۹۷۰ —

اق دکزده تورکلرك، قانونی سلطان سلیمانك، یوزینی آغارتان ولوای شوکت احتوای اسلامك شانی اعلا ایلین باربازوس خیرالدین پاشانك تربه‌سنی قوجه معمار سنان یاپمشدر.

سلطان سلیمان قانونینك سود برادری، طرزونی شیخ یحیی افندینك مرقد منوریده چراغان سراینك ارقه طرفنده وطاغ اتکنده ولطیف خیابان ایچروسنده‌در. وفاتنه تاریخ شودر:

لیلهٔ عید اضحی

— ۹۷۸ —

اورته کوی قریه‌سنه روملر (آیافوقاس) دیرلر. روایته نظراً بوراده ایمپراطور پپه‌میخال [۸۲۹ - ۸۲۰] Michel le Bègue زماننده بر cubicularius اقامت ایدرمش فقط اوراده‌کی (آیافوقاس) مناسترینی ما کدونیالی برنجی واسیل یاپدیرمش [۸۸٦ - ۷٦۷] واتصالنه برطاقم دائره‌لر وعقارعلاوه‌سیله توسیع ایلمسدر.

استانبولك فتحندن صوکره بومناسترك یرینه کوچك برکلیسا اقامه ایدلمشدر.

اورته کویده سلطان عبدالعزیز خانك انشا کرده‌سی اولان معلا ومحتشم جامع شریف جوارنده سلطان احمدثالثك دامادوصدراعظمی نوشهرلی‌ابراهیم پاشانك کوزل برچشمه‌سی بولندیغی کبی‌قوری چشمه طریقی اوزرنده وسلطان سرایلری دیوارینه ملاصق اوفاق‌چشمه‌کتابه‌سنده (۱۱۳۰) تاریخی‌وزیراعظم ابراهیم پاشانك خزینه‌داری، صهرباکی مصطفی اغا عباره‌لری محکوکدر.

اورته کویدن قوری چشمه‌یه دونرکن الیوم دفتردار برونی دینیلن محل کوریلیورکه، بوراسنه وقتیله (قلیدیون) Kilidion دیرلردی. (قلیدیون) کلید دیمکدرکه، دکزه طوغری عادتا برکلید شکلنده اوزانمش وبوصورتله بوغازك منظرهٔ سائره‌سنه حائل تشکیل ایتمکده بولنمشدر.

دفتردار برونده‌کی جامعله ساحلسرایك بانیسی دفتردار ابراهیم پاشا اولدیغندن نامنه اضافتله اشتهار ایلمشدر.

سلطان احمد ثالثك زمان سلطنتلرنده بورایه برساحلسرای یاپدیریله‌رق (نشادآباد) دنیلمشدی. بونك جوارنده‌کی جسیم سرایی‌ده سلطان عبدالحمید خان اول دوری رجالندن سلیم افندی تجدید وتزیین ایدرك سرای ایله ساحلخانه ارەسنه برسد، چشمه وبرنمازگاه‌ده یاپدیرمشدی.

سلطان سلیم خان ثالثك همشیرهٔ محترمه‌لری خدیجه سلطان مذکور ساحلسرایی برادر محترملرندن آله‌رق برطرز نوین اوزره تجدید وتزیین ایتدیردکاری کبی بالاخره اوچ توغلو وزیر اولان سالف الذکر سلیم افندی (سلیم پاشا) یالیسنی‌ده صاتون آله‌رق توابعنه تخصیص ایتمشلردی.

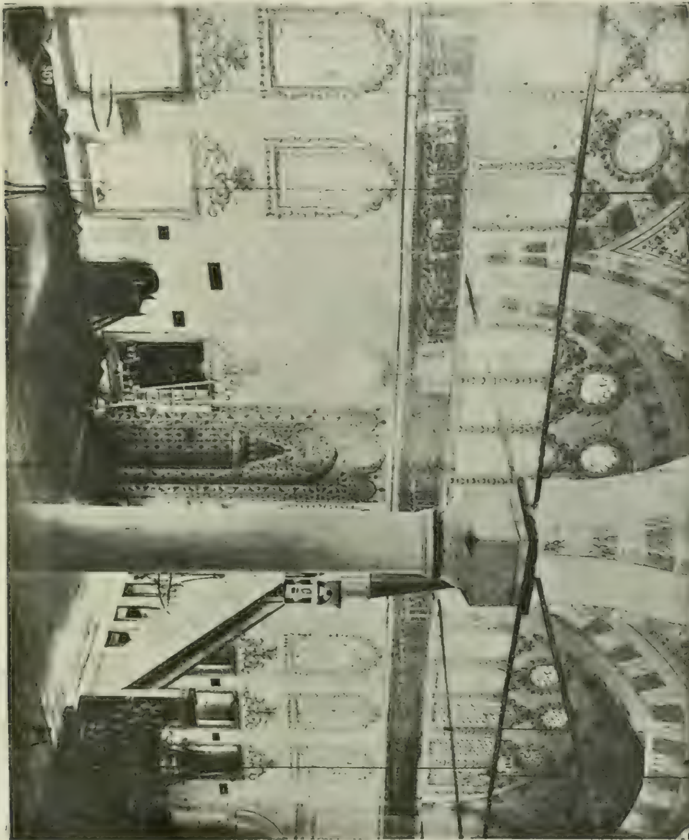
سلطان مشارالیهانك وفاتندن صوکره بویالی خطاط شهیر قاضیعسکر مصطفی راقم افندی‌یه انتقال ایتمش ایدی. دور سلطان عبدالحمید خان ثانی‌ده بوجسیم ساحلخانه‌نك یرینه آیری آیری ایکی یالی انشا ایدیله‌رك کریمه‌لری نعیمه وذکیه سلطانلره تخصیص ایدلمشدر. بحریه ناظر اسبق اکریبوزلی مرحوم حسن حسنی پاشانك یالیسنك یری‌ده خطاط مشارالیه مصطفی راقم افندینك یالیسی ساحه‌سی داخلنده ایدی.

دفتردار برونده خدیجه سلطانه سرایی — رسام ومعمار مللینغ

خدیجه سلطان سرایی حقنده تفصیلات اعطاسندن اول، رسام ومعمار مللینغك سلطان مشارالیهانك سراینه صورت انتسابنه دائر اثرینه درج ایتدیکی تفصیلاتی خلاصةً ذکر ایده‌یم: سلطان سلیم ثالثك همشیرهٔ محترمه‌لری خدیجه سلطانك، صنایع نفیسه‌یه وبالخاصه آوروپا طرز معماریسنه واصول تزیین وتجمله پك زیاده میل وهوسی واردی. برکون، بیوکدره‌ده دانیمارقه مصلحتگذاری موسیو بارون (هوبش) B. de Hübsch ك یاپدیرمش اولدیغی لطیف کاشانه‌سیله، حدیقهٔ فرحفزاسنی زیارت وتماشا ایلمش ایدی. باغچه‌نك طرح وتنظیم وتزیینده‌کی حسن ترتیب ولطافت خدیجه سلطانك پك زیاده نظر تحسین وتقدیرینی جلب ایدرك اوراده‌کی محسن طبیعه‌نك مفتونی اولدیغندن، آنك کبی برکاشانه، وباغچه انشاسنی تصمیم وتصور ایتمش ایدی. فقط بویله برسرای انشاسنه مقتدر استانبولده معمار بولنه‌مدیغندن سالف الذکر بارون (هوبش) ك توصیه ودلالتیله رسام ومعمار موسیو مللینغ خدیجه سلطانك سراینه آلندی. فقط برقاچ کون صوکره، سرایده‌کی بعض مقربینك القا آت مفسدتکارانه‌سیله معمار مومی الیه دائره‌دن تباعد ایتمکه مجبور ایدلدی. فقط، خدیجه سلطانك طلب واصراری اوزرینه، برکون سچلیانین سفیری قونت لودولف Ludolf ك بالوسنده ایکن کوندریلن بربالطه‌جی موسیو ملینغك تکرار سرایه دعوت ایدلدیکنی ایلچی‌یه تبلیغ ایتمکله، موسیو ملینغ دعوت واقعه‌یه اجابةً تکرار خدیجه سلطانك خدمتنه داخل اولدی. موسیو ملینغ، ترکجه اوقویوب یازمق حتی قونوشمق بیلمدیکندن، معیتنه برده ترجمان ویرلمش ایدی. موسیو ملینغ آز زمان ظرفنده ترکجه‌یی اوکرنمش، حتی سلطان مشارالیها

ایله ترکجه عباره ، فرانسزجه حروف ایله مخابره و مکاتبه ایتمکه بیله باشلامش ایدی . خدیجه سلطان موسی‌الیه موسیو ملنیغدن فرانسزجه اوقومشدر .

خدیجه سلطان ، اقامت ایتمکده اولدیغی سرایك تزیینات داخلیه‌سنی دکیشدیرمك ایستیوردی . بو آرزوسنی موسیو ملنیغه بیلدیردی . موسی‌الیه ، بال مومی ایله قبارتمه رسملر یاپه‌رق مشارالیهایه عرض

قاسم پاشاده قوردا حدوبازیب سالطامی

وارائه ایدرك ، موجب تحسین و تقدیری اولدی . ملنیغ چالیشدی ، سرایك تزیینات داخلیه‌سنی دها ذوق‌آور برحاله افراغ ایلدی ، باخصوص کوزی دائما یوران التون ویالدیزلی تزییناتی دکیشدیره‌رك یرلرینه الوان اقامه ایلدی .

سلطان سلیم ثالث ، اکثر زمانلر همشیره‌سنی زیارته کلیردی ، اوراده موسیو ملنیغك خدمات

کزیده‌سنی کوره‌رك تقدیر وتلطیف ایدر ایدی . حتی بردفعه‌سنده کندیسنی غایت قیمتدار بر سمور کورك ایله تلطیف بیورمشلردی. بو کورك سفرا ایله خدمت شاهانه‌ده بولنان اجانبه احسان اولنوردی.

سلطان سلیم ، ملیننغك ایشلرندن صوك درجه‌ده محظوظ اولدیغندن ، اقسام داخلیه‌سی اوروپا طرز معماریسنده مزین ، بشکطاشده برسرای انشاسنی اراده بیورمشلر ایدی. همشیره‌لری ، برادر محترملرینی

ایوب سلطان تربه‌سی نیاز حجره‌سی

دائما نظره‌پیرا شیلرله خشنود ایتمك ایسته‌دیکندن ، ملیننغه ، (لابیرنت) شکلنده برده باغچه یاپرمسنی سلطان سلیمه تکلیف ایتدی . واقعا ، بویله غریب برحدیقه انشاسی تکلیفنه قارشو پادشاه حضرتلری خنده وتبسم ایله مقابله بیورمشلرسه‌ده ، نتیجه اعتباریله پك محظوظ اولمشلردی . چونکه باغچه هردرلو تصویر وتصورك فوقنده برلطافت عرض ایده‌رك اتمامی میسر اولدی . حدیقه ، لیلاق ، کل ، آقاسیا اغاجلریله کسب زینت وطراوت ایتدکجه ، خدیجه سلطانك ذوق ونشئه‌سنه حد وپایان تصور اولنومیوردی.

موقعك ، اقليمك ايجاباتندن اولەرق بواغاچلر آز زمان ظرفندە كسب جسامت ايتدى طولاماجلر اودرجە ماهرانە ياپلمشدى كە بتون دونوب طولاشوب مركزە كاوردى بوصورتلە، باغچە حقيقةً لابرنت حالنى آلدى . حتى بردفعەسندە خديجە سلطان معيتندەكى قيزلرى. باغچەيە صالويرمش، اونلردە اوزون مدتاويون اوينادقدن صوكرەحرمە كيرمك ايچوندونمشلر طولاشمشلرسەدە بردرلويولنى بولەمامشلردى انلر بوحالى بر سحربازك تأثيرينە عطف ايدرك قهقهەلرلە كوريليورلردى اودرجەدەكە ، اوقوجە باغچە بوقيزلرك كولوشملرندن اينم اينم ايكلەيوردى نهايت يولى بولەرق حرمە جان آتمشلردى . فقط بولطيف وقعەدن صوكرە ، بو قيزلر ايچون اك بيوك لطف و شرف ، آنلرە باغچەيى كزمكە مساعدە بيورلمق اولمش ايدى .

ملينغك ، ذوق سليم اصحابنك موجب تقديرى اولان شو خدماتى سراى حلقنك وبا خصوص باش حرم آغاسنك نظر كين وحسدينى موجب اولەرق ، مومى اليهى مشارالىهانك نظرندن دوشورمكە پك چوق چاليشمش ايدى . موفق اولەميەرق الىلە قازدينى قيويە كندى دوشمش و بناءً عليە استانبولدن طرد و تبعيد اولنمشدى . (استانبولە وبوغاز ايچنە سياحت) عنوانلى و ميلادك (١٨١٩) سنەسندە پارسدە طبع ونشر اولنان متن مصور اثر معروفدە ، بوحرم اغاسنك ، تعصبيلە برابر ، معمار موسيو ملينغك دائرەسندە آرە صرە عرق نوش نشوە اولدينىدە مذكوردر .

خديجە سلطان ، معمارى موسيو ملينغە ، بيوك سرايك اتصالندە كوچك بر دائرە ياپديرمشدى . اكثر اجانب بوسرايكداخلنى كزمكە وحتىسلطان مشارالىهانك مساعدۀ مخصوصەسيلە وكيمسە اولمدينى زمانلر حرم دائرەسنىبيلە تماشايەموفق اولمشلردى. بوسرايلرك درونى رنكاميز مزمرلرلە مزين ايدى . بردفعەسندە سالف الذكر موسيو رودولف، سلطان مشارالىهانك باغچەلرينىزيارت وتماشايە موفق اولمش و اقامتكاهنە حين عودتندە راكب اولدينى قايقدە ، سلطان مشارالىها طرفندن احسان اولنمش بر طاقم ذىقيمت هدايا بولمش ايدى هداياى مذكورە كشمير شاللرى ، هند قماشلرى ، صيرمەلى چورەلر ، كل ياغلرى وسائرەدن عبارت ايدى . بو لطف مهماننوازىيە مقابلةً سفير جنابلرى كريمەسنى سرايە كوندرەرك ، خديجە سلطانە غايت مصنع وقيمتدار انجو ومجوهرات تقديمنە مسارعت ايلمش ايدى .
تصادفاتدن اولمق اوزرە سفيرك قزى سرايە كلديكى زمان ، سلطان سليم خاندە همشيرەسنى زيارت مقصديلە بورايە تشريف بيورمشلردى . بوقزك معيتندە فرانسەنك سابق ازمير قونسلوسنك كريمەسى مادمازل (آمورو) Amoreue دە وارمش. هرايكى قيز فوق العادە حسن وآنە ، تناسب اندامە ملك پرىپيكرلر ايمش . خديجە سلطان كنديلريلە كوروشمش ، حتى (آمورو) يە (هارپ) ايلە بر ايكى هوادە چالديرمشدى ؛ قيزلر اورادە رقصدە ايتمشلردى .
سلطان سليم ، كرك موسيقىيى وكرك رقصى پاراوانە آرقەسندن استماع وتماشا ايلمش ايدى . پرنس لطافتلرك اطوار شوخانەسى مشاراليە حضرتلرينك پك زيادە محظوظيت و تقديرات شاهانەلرينى موجب اولەرق معمارملينغك واسطەسيلە هرايكيسنە محظوظيت سينەلرى تبليغ و ئرابنها هدايا تقديم اولنمش ايدى.

موسیو ملینغ معمارلق ورسام‌لقدن ماعدا، حرمه آلنان اشیانك تدقیق ومعاینه‌سنده‌ده مأمور اولمش وزوجه‌سی مادام ملینغ‌ده بو وظیفه‌یه تشریك ایدلمش ایدی .

سلطان سلیمك اوروپا صنایع نفیسه‌سنه ، خصوصیله طرز لطیف معماریسنه اولان میلی کوندن کونه آرتمقده ایدی . پادشاه حضرتلری ، بو اثر محاسن پروریدن پك زیاده محظوظ اولدیغندن . همشیرهٔ محترمه‌سنك آرزو و تکلیف اهلپروریلری وجهایله ، معمار موحی‌الیهی (سرمعمار خاصه) عنوان مفخرت بیانیله تلطیف بیورمغی دوشینورلردی .

سرای برونك ، کرهٔ ارض اوزرنده یکتا بر موقع لطافت پیرا اولدیغنی نظر دقته آلان سلطان مشارالیه ، اوراده محتشم و مکلف بر ساحلسرای انشاسنی تصمیم ایدرك ، معماره بو بابده اوامر لازمه اعطا ایدلمش ایدی . دنیانك اك لطیف ، اك علوی مناظرینی محتوی اولان بوراده ، یاپیله‌جق سرایك موقعله متناسب برطرز بدیعه کاریده وجوده کلمسی ایچون هیچ بر فداکارلقدن کری طورولمدی ، اك نفیس مرمرلر ، اك لطیف مالزمهٔ انشائیه احضار ایدلدی . فقط ملینغ بویله‌بیوك براثری یالکز باشنه درعهده ایتمکه کووه‌نه‌میه‌رك اولوقت فرانسز ایلچیسی بولنان قونت (شووازول غوفیه) لك برلکده استانبوله کتیردیکی صنعتنده ماهر معمار (قوفه‌ر) Kauffer لك بو خصوصده رأی وفکرینه مراجعت ایلدی. (قوفه‌ر) اوتاریخده خدمت سلطنت سنیه‌ده مستخدم بولنوردی. بناءً علیه، ملینغك تکلیفنی مع‌الممنونیه قبول ایله رایك امر انشاسنده تشریك مساعی‌یه قرار ویرمش ایسه‌ده ، او اراالق مصرك فرانسزلر طرفندن استیلاسی وقوعبولمقله ، هر ایکی معمارك امیدلری بوشه چیقمش، سلطان سلیم‌ده فرانسزلرك شو تجاوز وتعرض ناکهانیلرندن پك زیاده متأثر ودلکیر اولمش اولدیغندن ، برچوق آثار کزیده‌سیله حکومتده خوش برخاطره براقان ملینغ کمال تأثر وتأسفله ، خدیجه سلطانك دائرهٔ عصمتپناهیلرینی ترك ایتمکه مجبور اولمش ایدی ...

خدیجه سلطانه سراینك تعریفاتی

خدیجه سلطانك دفتردار برونده معمار ملینغه انشا ایتدیردیکی سرایك تقسیماتی شوصورتله ایدی:

اولا باش اغایه مخصوص بر دائره واردی . بو دائره‌نك پنجره‌لرنده بالطبع نه قفس ونه‌ده پارمقلق واردی . بودائره سلطانك اقامت ایتدیکی اصل دائره‌نك خارجنده ، وآره‌سی دیوارله تفریق اولنمش ایدی . بودائره بنانك بر قاتنده ایدی وسلطان سلیم خانك همشیره‌لرینی حین زیارتده معیت شاهانه‌لرنده بولنان امرا وضابطان پادشاه حضرتلرینی حرم دائره‌سی قپوسنه قدر تشییع ایتدکدن صوکره بودائره‌یه کلیرلر ، بوراده عودت شاهانه‌یه انتظار ایدرلردی . خدیجه سلطانه مخصوص اولمق اوزره ، موسیو ملینغك انشا ایتدیکی لطیف ومحتشم قصر بوحرم اغاسی دائره‌سنه متصل ایدی. پنجره‌لری غایت ظریف قفسلرله مستور ومزین ایدی. بودائره‌یه متصل، اوستی قپالی اوزون بردهلیز واردی که، تام اورته‌سنده، ایکی بیوك وقالین احشاب ستونه مستند ودکزه طوغری چیقمش برده‌لطیف برکوشك موجودایدی. حتی کوشكك کپنکلری قالدیرلنجه اولطه ایله دکزدن بالق بیله آولانیردی .

خدیجه سلطان سرایی ، ایشته اصل بورادن باشلار . بوسرای ، برقاتیله زمین قاتندن ، وغایت لطیف برنجی قاتدن عبارت ایدی . بوداڑهٔ محتشمه‌نك بویدن بویه کنیش اوطه‌لری ، واورته‌سنده آیروجه محتشم بر داڑه‌سی واردی‌که ، بوراسی ذات شاهانه‌یه مخصوص و انجق تشریف همایونده فتح وکشاد اولنوردی ذات شاهانه ، همشیره‌لرینی زیارته کلدیکی وقت بوراده برقاچ کون اقامت بیوررلردی .

خدیجه سلطانك، رسام ومعمار (ملینغ) ه یاپدیرمش اولدقلری ، لطیف باغچه، منظره پیراخیابان، سرایك حریمنده ایدی بوسرایك برجهتنده یوکسك بردیوار وبونك خارجنده وهمان اتصالنده ، سلطان مشارالیهانك زوج مکرمنه مخصوص پاشا داڑه‌سی واردی . مشارالیه استانبولده بولندیغی مدتجه بوداڑه‌ده اقامت ایدردی. پادشاه داڑه‌سیله خدیجه سلطان داڑه‌سی آره‌سنده وطوپراق زمینده یالکز برقاپو واسطه‌سیله دخول وخروج واقع اولوردی . بوقپو حرم باش اغاسی طرفندن ، اوده ، پاشا ، زوجهٔ محترمه‌لری طرفندن دعوت اولندیغی زمان آچیلور، بشقه وقت دائما قپالی وکلیدلی طوروردی .

پاشا داڑه‌سنك اتصالنده یوکسك ایکنجی بردیوار دها واردی‌که ، بودیواره متصل اولان دیکر برداڑه‌ده سلطان کهیاسی اوطوروردی. معمار ملینغ ایسه، ارضروم بکلربکیسنك داڑه‌سنده، کندینه تخصیص ایدیلان داڑه‌ده اقامت ایدردی .

قوری چشمه Kourou-Tchechmé

قوری چشمه‌نك اسکی اسمی (پاراوولوس) Paravolos ، (ویتیاس) Bythias ، (قالاموش) Kalamos ایدی . چونکه بوراسی کاملاً قامشلق اولدیغندن بواسمله توسیم قلنمش ایدی .

قوری چشمه کورفزی ایکی برون تشکیل ایدرکه بری الیوم موجود اولوب ، صراف برونده کائن (آیاپانی کلیساسی) طرفنده ، دیکری‌ده ارناوود کویی اقتینه وارمه‌دن واپور اسکله‌سنك بولندیغی محله‌در .

قوری چشمه کورفزینك آرقه طرفی ، ایکی اوفاق طاغ شکلنده کری‌یه طوغری اوزانه‌رق ایکی وادی تشکیل ایدر . بووادینك بیوکنه، اوراده قدیماً بولنمش اولان (آیادیمتری) کلیساسنه [ ] صافقهٔ (دیمتری وادیسی) دیرلردی بوقدیم کلیسانك یاننده برده ایازمه واردر. محررین مشهوره‌دن (پیه‌رژیل) P. gilles استانبول بوغازایچنك تصویرنه داڑ (١٥٤٠) سنهٔ میلادیه‌سنده نشرایلدیکی اثرده بوایازمه‌دن بحث ایدیور . بوایازمه قوری چشمه‌نك اوستنده ارمنی مزارلغی جوارنده‌در ، اسمنه (آیاالپیس) دیرلرکه ، حضرت عیسی‌نك عروجنی تذکاردر .

آرناوود کویی

آرناوود کوینك اسکی اسمی (ئه‌ستیه) Estiai ، (آناپلوس) Anaplous ، (میخائه‌لیون) Miehaélion در .

ایمپراطور بیوك قسطنطین ، آیامیخائل نامنه بوراده بر کلیسا یاپدیرمش (٦٤١) ، ایکنجی یوستینیانوس‌ده [٦٨٥ ـ ٦٩٥] اونی مکمل صورتده تجدید وتزیین ایتمشدی . مشارالیه یوستینیانوس، ارناوود کوینده برده لیمان انشا ایتدیرمشدی . بولیمانی انشا ایتمك ایچون دکزه غایت ایری قیا پارچه‌لری

اته‌رق اوراسنی اوصورتله محفوظ برلیمان حالنه قویمش ایدی . اغلب احتماله کوره ، برلیمان آقنتی برونی ایله Mega Revma قوری چشمه آره‌سنده وقره طرفنه طوغری کائن اولوب مرور زمانایله طولمش ساحه اوله‌جق . . .

سالف‌الذکر ایامیخائل کلیساسی مرور زمان ایله‌خراب ومنهدم اولدیغندن (ملك) صفتیله موصوف اولان قیصر ایکنجی اسحق [۱۱۹۵ ـ ۱۱۸۵] تکرار انشا ودرونی مختلف شهر وقصبه‌لردن جلب وتدارك ایتدیکی غایت لطیف وظریف موزاییقدن معمول اعزهٔ نصارا تصاویری وسائر قیمتدارتبرعات ایله تزیین ایتدیرمشدی . حضرت مسیح ایله مریمك وسائر اعزه‌نك شوتصویرلرینك الیوم مذکور کلیساده محفوظ اولدقلری مرویدر .

روم مورخلرینك روایتلرینه باقیلورسه، فاتح حضرتلری روم ایلی‌حصارینی یاپدیررکن بوآیامیخائل کلیساسنك وسائر بعض مناسترلرك بقایای انقاضنی قوللانمش . بوخبرك نه درجه‌یه قدر مقارت صحت اولدیغنی بیله‌میز ! . .

شوحاله نظراً خراب ومحو اولان کلیسا یرینه (روحانیون) St Incordorls کلیساسی یاپیرلمشدر . بوکلیساده مرور زمانایله خراب وبرحریقده‌محترق اولدیغندن، شمدیکی‌شکلی‌اوزره وبیزانس‌معماریسنه توفیقاً طاش وقسماً قرمزی طوغله‌دن قبه‌لی اوله‌رق یاپدیرلمشدر .

میخائیلیون کلیساسی نامیله معروف اولان بوکلیسا ، عسکری قره‌غولخانه‌سنك جوارنده‌در . بوکلیسانك محراب قسمنده‌کی احشاب‌ومزین بولمه‌یی سلطان احمدخان‌ثالثك داماد وصدراعظمی نوشهرلی ابراهیم پاشانك یاپرمش اولدیغنی کویلیلردن تحقیق ایلدم .

ارناوودکوی آقنتی برونده سلطان سلیم خان ثالث نامنه و (۱۲۱۹) تاریخنی حاوی چفته طغرالی کوزل برچشمه واردر .

روایته نظراً، داماد ابراهیم پاشانك مکتب قصری الیوم آیاکیریاکی محله‌سنك بولندیغی یرده‌ایمش . ارناوودکوی حریق کبیرندن صوکره بوموقعه ایکی کوشك یاپدلمشدرکه، بونلر داماد مرحوم محمود پاشایه عائددر .

مذکور ایا میخائیلیون کلیساسنك حوالیسنده (آیا پراسکوی) نامنهٔ مردیوناه‌اینیلور، برکلیسا ودرونده برآیازمه واردر . آیازمه‌نك صوی براق وشفاف وپك صغوقدر . بوآیازمه محلی پك قدیم اولوب ، قسطنطین طرفندن ایلك تأسیس اولنان آیا میخائل کلیساسنك محلنده‌در .

دیکر برروایته کوره‌ده ، شهزاده سلیمان افندی مرحومه عائد اولوب، ایچ بیك قریه‌سنك تپه‌سنده کائن (نسبتیه) قصری صدراعظم وداماد ابراهیم پاشانك ایمش ، سلطان سلیم خان ثالثك آره صره بومحل فرحفزایه کله‌رك بورادن ، جهانده برمثلی دها بولنمیان بوغازك ، اناطولی صیرتلرینك لطافت وعظمت سیحون مناظرینی تماشا ایله ذوقیاب اولدیغنی (موسیو ملینغ) اثر معروفنده یازیور .

بك قريه‌سی

ببك قوينك اسكی اسمی (خيله) chilai در ، بوقويده ، وقتيله Dictyne يعنی بالقجيلرك حاميسی عد ايديلن معبوده‌لردن (ديانا) [*] Diane Dictyne نامنه بر معبد وارمش . ازمنهٔ قديمه‌ده ، ببك جواری جسيم سرويلك ايمش . اوليا چلبی‌ده بوراده جسيم سروی اغاجلری بولنديغنی سياحتنامه‌سنده يازييور . مبذولاً آقار صولری حاوی لطيف باغچه‌لريله ، خيابانيله مشهور وذوق آور ايمش .

ذوق بديعه پروريسيله مشهور انام اولان ، سلطان احمد خان ثالثك داماد وصدرعظمی نوشهرلی ابراهيم پاشا ، ببكده محتشم برصيفيه ياپديرمش ايدی . امور دولتدن دغدغهٔ رسميه‌دن آزاده سراولديغی زمان بورايه كلير ، سهبای نشاط اطرافنده پيغوله پيمای ذوق و نشئه اولورمش . بو ساحلسرای لطافت پيرا ، تاريخده (همايون آباد) وصفيله شهرت شعاردر . (قسطنطيناد) نام اثرك مؤلفی بوقصرك (۱۸٤٦) سنه‌سنه قدر پايدار ايدوكنی اثرنده يازييور .

بوساحلخانه‌نك اولديغی يره بالاخره كوزل برباغچه طرح وتنظيم ايدلمشديكه ، اليوم ببك باغچه‌سی ناميله معروفدر جنتمكان سلطان سليم خان ثالث بوقصری ، تجديداً انشا وتزيين ايتديرمشدی .

ببك باغچه‌سنك اولديغی يرده‌كی قصر همايون جنتمكان سلطان عبدالمجيد خانك زمان سلطنتلرينه قدر پايداره معموز ايدی بركون سلط مشاراليه، قصر مذكوری تشريف بيوردقلری اثناده محتاج تعمير اولديغی كوره‌رك محافظه‌سنه مأمور اولان بكجی ايله لزوم تعميرينه دائر محاوراتده بولنوركن ، بكجی جواباً « افندم . بوكوشك دها برچوق پادشاهی اسكيتر ! » خطاب خامنده بولنسيله ، اورادن عودت همايونده بوقصرك يقديرلمسی فرمان بيوريلور وايجابی‌ده بالطبع درحال اجرا ايديلور . بوروايت موثوق ومتواتردر .

ببك واپور اسكله‌سنك قارشوسنده كائن اولوب بر آرالق ناتمام اوله‌رق سلطان ياليسی اولان ، ساحلخانه عبدالحق منلانك ياليسيدر . اساساً هكيم باشی بهجت افنديدن منتقلدر . بونلر اوچ قرداش اولوب ، عبدالحق منلا ، بهجت افندی ، الياس افندی‌در . الياس افنديك لطائف اندرون ناميله اندرونده واوچ سنه‌لك وقوعاتدن باحث براثری واردر . عبدالحق منلانك تاريخ وفاتی : « كيتدی حق ، حق ديه‌رك حقه بوكون عبدالحق »

ساحلخانه‌سنده‌كی اجزاخانه‌نك اوزرنده : « نه‌آرارسه‌ك بولنوردرد ، دودان غيری » لوحه‌سی معلق ايمش . ببكده وزرا اعيان ياليلرندن الك مشهورلری : تشريفاتجی ابراهيم پاشانك پدرلری داخليه كاتبی ببكلی صائب بك ياليسيدركه ، داليان محلنه ناظردر اليوم مشاراليهك ورثه‌سنده‌در .

سلطان احمد خان ثالث دوری صدور عظامندن دری‌زاده عارف افندی ياليسی بالاخره رؤف پاشايه ، اندن صدر اسبق امين عالی پاشايه و نهايت خديو اسمعيل پاشا مرحومك حرملری امينه خانم افندی‌يه

[*] بومعبوده‌يه بالقجيلرك حاميسی نظريله باقارلردی

انتقال ایتمشدر بوساحلخانه، تاریخدن یدی سکزسنه اول طرز معماریسندن دمیر وچمنتودن طوندورمه اوله‌رق یاپدیرلمشدر ای صوك هدم اولنان یالی ، بودری زاده یالیسیدر .

دری زاده عائله‌سی ، نزد سلطنت سنیه‌ده محترم برعائلهٔ علما ایدی . بوعائله‌یه عائد یالیلر، حدیقه‌لر الیوم روم ایلی حصاری جهتنده بولنان عابد منلا یالیسیله عابد منلا ، یالیسی حصارك تپه‌سنده بولنان و کوندن کونه جسیم برامریقا مستملکه‌سی حالنی آلان (روبه‌ر قوله‌ژ) مکتبی اداره‌سنه صاتمشدر بوصورتله مکتب تپه‌دن ساحله قدر اوزانمش دیمکدر . سالف‌الذکر خدیوك والده‌سنه عائد ساحلخانه ارەسنده‌کی ساحهٔ وسیعه‌یی اشغال ایدرمش .

ببك قصری

وکلای فخام ایله نزد سلطنت سنیه‌ده بولنان سفرای اجنبیه‌نك مکالمه ومذاکره‌لرینه مخصوص دائره.

ببك قصری، بونام ایله معروف کوچك برقویك ایچروسنده کائن ایدی؛ موقعنك لطیف وباخصوص محفوظ اولمسی حسبیله ، آنی بوغازك شدید روزکارلرندن دائما مصون بولندیرر ایدی . ببك کورفزینه وقتیله (اسکله‌لر کوفزی) دیرلرمش بونام ایله اشتهاری ایسه اوراده‌کی قیالقدن ناشی ایمش .

یوقاروده سویلندیکی وجهله ، بالقجیلرك حامیسی اولمق اوزره طانیلان (دیانا = آرتەمیس) نامنه بوراده برده معبد وارمش . تا ازمنهٔ قدیمه‌دن بری بوراسی بالقجیلرك مجمعی ایمش فی‌الحقیقه ، حالاده اویله‌در هرموسمده یوزلرجه بالقجی بوساحلده ، بالق آولارلر . ببكِ دالیانلری پك مشهوردر .

بوحوالینك بادئ شرف وزینتی اولان مذکور ساحلخانه‌نك طولی (١٢٠) قدم ایدی . طرز انشاسی اعتباریله ، ذوق سلیمی اوقشایه‌جق درجه‌ده مضع دکلسه‌ده ، مختلف وعجیب اشکالی اعتباریله ینه نظره پیرا ایدی. بونکله برابرهیئت عمومیه‌سی اعتباریله بوکبی مبانیده مطلوب اولان متانت ورصانتی پك‌ده حائز دکلدی . دها طوغریسی علی‌العجله یاپیلمش اولدیغی جهتله طول مدت پایدار اولامیه‌جغی استدلال اولنقده بولنمشدی . بناءً علیه بودرجه اعتناسز یاپیلان بو قصرك ، تاریخ بناسنده یکرمی بش سنه قدر برزمان مرور ایدر ایتمز ، اساسندن تجدید وتعمیرینه لزوم حس ایدلمش ایدی .

ببك قصرینی تکرارانشا ایتدیره‌ن ذات، دکزجیلکنده احوال وحرکات بالتکاریسیله واستانبولده ومدللیده برچوق خیرات ومبراتیله تاریخمزده خوش ومعزز برنام براقان قپودان دریای اسبق جزایرلی غازی حسن پاشادر .

١

سلطان عبدالحمید خان اول، بوقصره آره صره کلور ، اجرای ذوق وشادمانی ایدرمش ؛ قپودان پاشا ، بوقصری سلطان مشارالیهه هبه وتقدیم ایتمش اولدیغندن ، اوزمانك رئیس‌الکتابی اولان افندی حضرتلریله سفرای اجنبیه ، یاز موسمنده بوقصر لطیف ودلاراده محاصره‌لر اجرا ایدرلردی .

ببك قصرينك هيئت مجموعه‌سی اوچ دائره‌دن متشکل اولوب ، اورته‌ده‌کی دیکرلرینه نظراً اوکه طوغری چیقمشدی. بوچیقینتیی دائره‌نك جبهه‌سنده مرمر ستونلر واردی. پنجره‌لری، اسکی بنالرده، چارشو وپازارلرده، وقهوه‌خانه‌لرده کوریلدیکی اوزره یوقاری‌قالقار، آشاغی اینر متحرك قناتلرله قپانیردی. بروسه‌ده‌کی کتان پازاری دکانلری حالا اویله‌در . بوپنجره‌لرك دیوارلری، غایت صنعتکارانه برصورتده ترسیم وتزوین ایدلمش آصفی طرزنده چیچك وياپراقلرله پرزیب ولطافت ایدی .

قصرك سقفی همان دوز دینیله‌جك درجه‌ده یرلی کره‌میتلرله مستوردی . اصل بنا ، دائراً مادار بربالقونله احاطه ایدلمش اولوب ، بورایه‌ بزجیم اوزرنده کائن اوفاق قپولر واسطه‌سیله کیریلوردی .

قصرك داخلی غایت بسیط ایدی . برقاچ جسیم اندام آینه‌سندن بشقه مزینات یوغیمش . قصرك آرقه طرفی لطیف برخیابان تشکیل وحدودی‌ده آرقه‌جهتده‌کی خصوصی خانه‌لره قدر امتدادایدرمش.

ببك جامعی سلطان احمد خان ثالثك تأسیس کرده‌سیدر . اوراده‌کی چشمه‌ده مشارالیهك‌در . (١١٢٨) . ببك جامعنك رسمی (حدیقةالجوامع) نام اثرك روایتنه کوره، سلطان محمد خان رابعك ، بورایه ضابط مأموری اولمق اوزره تعیین ایدلدیکی مأمور (بلوك باشی ببك) دیمکله معروف اولدیغندن، بوقریه‌ده انك اسمیله شهرت بولمش ببك باغچه‌سی قربنده کائن مذکور احشاب وفوقانی جامع ، هدم ایدیله‌رك یرینه (١٣٣٢) سنهٔ هجریه‌سی ظرفنده ، اسکی طرز معماریسنده ، کارکیر یوکسك قبه‌لی ، تك مناره‌لی لطیف وظریف برجامع انشا ایتدیرلمشدر .

ببك قریه‌سیله روم ایلی حصاری آره‌سنده کرید فاتحی اولوب صدراسبق کوپریلی محمد پاشانك قربان تیغ سیاستی اولان دلی حسین پاشانك [٠] باغی وارمش . وباغ الیوم طاووقجی‌رئیس دیمکله معروف رئیس الکتاب مصطفی افندینك یالیسیله ، اسمعیل معشوقینك مدفون اولدیغی قادری‌درکاهنك آرقه طرفلرنده یوقاری طوغری صیرتلرده ایدی‌که ، بوراسنی قسماً قلعه‌لرك یوقارو جهتنده‌کی (روبر قوله‌ژ) نام آمریقان مکتبی اراضیسنی اشغال ایتمکده‌در .

اسمعیل معشوقینك مدفون اولدیغی درکاهك اتصالنده طاووقجی رئیسك دیرکلی جسیم قونانی واوکنده‌ده (١١٧٧) سنه‌سنده احیاسنه موفق اولدیغی چشمه واردر . لکن تسویهٔ طریقده [٢٤ مایس ١٣٣٢] بوچشمه‌ده امحا ایدلدی .

اسماعیل معشوقی کیمدر:

مشارالیه اوغلان شیخ دیمکله معروفدر. وپیرعلی اقسرائینك اوغلیدر. (٩٣٥) ده شیخ‌الاسلام کمال پاشا زاده‌نك فتواسیله قتل واعدام اولنه‌رق جسدی آخور قپوده دکزه آتیلمشدر . اوچ کون صوکره افنتی ایله ببك ساحلنه کلدیکندن چیقاریلوب ، بودرکاهك باغچه‌سنه وسوقاغه ناظر جهته دفن اولنمش وباشی‌ده تلاطم دریا ایله کله‌رك جسدی یانته قونلمشدر .

اولیا چلبی‌نك روایتنه نظراً، شیخ مشارالیه آت‌میداننده البسه انباری‌اتصالنده‌کی چقورچشمه‌نك آرقه جهتنده واوچلر مکتبی اتصالنده مسجد محلنده اون نفر درویشیله برلکده اعدام ایدلمشدر. قتل اولندیغی محل مذکور چشمه‌نك اتصالنده‌کی خانه‌نك آرقه‌طرفنده‌در. بالاخره منسوبیننده بری‌اورانك اطرافنه پارمقلق چویرمشدر. لیالیٔ مبارکه‌ده حالا قندیل یاقارلر .

اسماعیل معشوقینك مدفنی حقنده مختلف روایت واردر :

سنك مزارنده شویازیلیدر : بیك ایکی یوز سال طقسان بدیده کشف اولندی بو محل حق رفیق قیلدی سعی احیایه اشبو مرقدی حسنه بنت علی خاص طریق مستقیم زاده دیمش‌تاریخنی اولدی‌اسماعیل قربان طریق

— ٩٢٥ —

باش وکیل اسبق احمد وفیق پاشانك ادعاسنه نظراً ، دورمش دده تکیه‌سنه متصل‌عمومی‌مزارلقده ایمش . حتی پاشای مشارالیهجه اوراده اولدیغی قطعیاً ثابت اولدیغندن ، کندیسنك‌ده اورایه دفنی وصیت ایتمشدر. دیمك ، اسماعیل معشوقینك مدفنی پاشانك مزاری‌جوارنده بولنیور . حتی‌پاشا حیاتنك صوك دملرنده شیخك شیمدیکی مزارندن بحث ایدرکن : «اوراده ادریس مختفی واردر...» سوزلرینی تکرار ایلمشدرکه ، مقصدی ، اسماعیل معشوقی اوله‌جق پاشانك بوبله یاکلش اوله‌رق دیکر بر ذاتك اسمنی ذکر ایتمسی ، دم واپسینده بولنمق حسبیله، قوهٔ مفکره‌سنه ضعف وخلل طاری‌اولمسندندر. یوخسه صوفیه‌دن ادریس مختفی قاسم پاشاده حوضلر آرقه‌سنده مدفوندر . ؟

دیکر بر روایت‌ده :

مقتول اسماعیل معشوقی ایله اون نفر خلیفه‌سنك مدفنلری الیوم رئیس‌الکتاب اسبق مصطفی افندینك یالیسنه متصل قادری درکاهنك ارقه طرفنده دیوار دیبنده ایمش . بو روایت درکاهك شیخی اولان ذاتدن منقولدر . اکر بوروایت طوغری ایسه ، شیخ مشارالیه نامنه درکاه مذکور باغچه‌سنده وسوقاغه ناظر پنجره اوکنده مرکوز کتابهٔ سنك مزار ، فاتحه‌یه وسیله اولمق اوزره صوکره‌دن رکز ایدلمشدر .

اسماعیل معشوقی درکاهنك قیالر جهتنده وسد اوزرنده‌کی، بیوك (ییلانلی) یالینك وجه تسمیه‌سی پك غریبدر : بو یالی کفجه یالیسی نامیله معروفدر . جنتمکان سلطان محمود ثانی برکون قایقله بورادن کچرکن یالینك جسامتندن بحث ایتمسی اوزرینه ، مصاحب سعید افندی جواباً «امان افندم! بو یالینك پك‌چوق ییلان واردر ، ییلاندن کچیلمز ...» معروضاتنده بولنمش ، اووقعه‌دن اعتباراً بویالی‌ده السنه جوارده (ییلانلی یالی)دیه کسب معروفیت ایتمشدر .

روم‌ایلی حصاری

ببك ایله روم ایلی حصاری قریه‌سی آره‌سنده وساحلده‌کی قبرستانك بولندیغی محله قیالر،ومزارلغه (قیالر مزارلغی) دیرلر. بورانك نام‌قدیمی (هرمه‌ئون‌برونی) ایدی. promontoir Herméon. بووجهله تسمیه‌سی، بوراده پك اسکی زمانلرده ، یونان دور اساطیرینه عائد وفصاحت وتجارت ، وحتی سارقلرك

حامیسی و معبودی اولمق اوزره تلقی و تمثیل ایدیلان بویوك معبود ونی‌تر زاده ، (مرکور) Mercure Hermes نامنه برمعبد بولنمش اولمسندن ومورخ هرودوتك Jupiter قونمه‌نظراً ، اسکی ایران حکمدارلرندن (دارا) ، بورادن روم ایلی یقاسنه مرور ایلدیکنی تخطر ایتدیرمك اوزره بورایه بیاض مرمرستونلر رکز ایتدیرمسندن ناشی ایمش . [میلاددن اول ٤٨٥ـ٥٢١] بودروملی مورخ (ده‌نیس) ك روایتنه کوره‌ده ، بیزانسلیلر بورایه (بوغازکسن) معناسنه اولان Lemocopion دیرلرمش .

سببی‌ده ، بومحلك دکزه طوغری ایلروليه‌رك بووضعیتله تشکل ایدن برون طرفندن قطع ایدلمش کبی کوروئمسندن طولایی ایمش .

دیکر برروایته کوره‌ده ، اوراده (پریاس‌کی‌یون) Pyrias kyon اسمنده غایت آزغین برکوپك وارمش ، اوراده طولاشیرمش ، طالغه‌لی هوالرده ساحله تقرب ایتمك ایستین قایقجیلرك اوزرینه متصل حولارمش ؛ بوسببله اوبرونه (پری‌یاس‌کی‌یون) دیرلرمش .

نه‌غریب تصادفدرکه ، (١٣٢٨) سنه‌سی حزیرانی ایچنده براقشام بوغاز ایچنه چیقارکن ، بیوجك بر کوپکك ، ساحله طوغری قوشارق واپورك طالغه‌لرندن متحصل کورولتی‌یه قارشی ودکزه طوغری حدید وشدتله حاولادیغنی کوردم . کوپکی بوحاله سوق ایدن طالغه‌لرك شدتی ایدی .

عثمانلیلرك ابدی بر آبدهٔ سطوت نمونی اولان وبزم تاریخده‌ده بوغازکسن معروفیت ایدن کوزمله کوردیکم بووقعه اوزرینه ازمنهٔ قدیمه‌نك برون حقنده‌کی روایتنی تصدیق ایدرم .

ـ محمدرضا ـ

روم‌ایلی حصاری ، بوقیالر موقعنك بالای مهابتمونده‌در . روم ایلی حصاری ، برطرفدن‌تورکلرك فروغ شوکت وسطوتی ، دیکر جهتدن اوزمانکی استانبول حکومتنك زوال وانحاطی اعلان ایدر برآبدهٔ معنیدار اولدیغندن ، تاریخ سیاسی وعسکری نقطهٔ نظرندن پك زیاده شایان تدقیق و تأملدر !

روم ایلی حصاری قلعه‌سنك اورته‌یرنده نوبتخانه سردار منزلی و قلعه محافظلری یعنی دزدارلری خانه‌لری وارمش . بو خانه‌لر الیوم موجود و مسکوندر . اوراده‌کی کوچك مسجدی فاتح مشارالیه خدمه‌سنك وظائفی آیاصوفیه جامعی وقفنه مربوطدر .

روم ایلی حصاری، استانبولك فتحندن برسنه اول ٨٥٦ تاریخنده‌انشا ایدلمشدر. قلعه‌لرك‌انشاسنده زغنوس ، خلیل ، ومهندس صاروجه پاشالرك بویوك همتلری سبق ایتمشدر .

بیك جهتنه ناظر یوکسك قله زغنوس پاشانك ، حصار قریه‌سنه ناظر و حاکم قلعه خلیل پاشانك ، ینه حصار طرفنه متوجه کوشه‌لی بویوك قله مهندس صاروجه پاشانك همت ونظارتیله انشاایندیرلمشدر.

قیالر مزارلغنك اتصالنده (دورمش دده) تکیه‌سی واردر . بو ذات ، قره‌دکز ساحلنده کائن (آقیرمان) بلده‌سنده ساکن مجازیبدن بری ایمش . برکون اورادن استانبوله کلان برکمی‌یه بینه‌رك روم ایلی حصارینه کلیر ، بورایه چیقاریلور . ذاتاً وقدیماً بوراده برزاویه موجود وزاوبه‌داری بولنان

---

[١](١٣٣٠) سنهٔ رومیه‌سی مایسنك اوتوزنجی کونی، دردنجی دفعه اوله‌رق اجراسنه موفق اولدیغم، فاتح احتفال ملیسی کونی بعض حمیت مندان طرفندن ، بوحصارك بالای برجنه عثمانلی سنجاغی چکلمشدر . ایام رسمیه ومبارکه‌ده سنجاق کشیده‌سنه دوام ایدیلیور . هذا من فضل ربی !

علی بابا ده کندیسینك همشهریسی اولدیغندن آنك یاننده مسافر اولمشدر . اکلاشیلان دورمش دده مملکتنجه‌ده معروف بر ذات ایمش ـ کندیسنك بوراده ساکن اولدیغی اقکرمانه‌قدر عکس ایتمش اولدیغی جهتله اورادن کلوب استانبوله کچن سفینه‌لر ذخیره وسائر اشیا کتوروب دورمش دده‌یه اعطا وتبرع ایله خیر دعاسنی طلب ایدرلرمش. بوعادت حالا باقی وجاریدر. اودونی ، ذخیره‌سنی استانبولده صاتوب قره‌ده‌کز بوغازینه سلامتله چیقمق اوزره یوله چیقان قایقلر بوتکیه‌نك اوکندن کچرکن ریختمه بش اون اودون ویاخود سائر ذخیره واشیا براقه‌رق یوللرینه دوام ایدرلر .

دورمش دده ، سلطان احمد خان اول زماننده کلمش وینه مشارالیهك زمان سلطنتنده و (١٠٥٢) سنه‌سنده وفات ایده‌رك بورایه دفن ایدلمش و بالآخره اوزرینه اخشاب بر تربه یاپدیرلمشدر . علی بابا ایسه مزارلقده وآچیقده مدفوندر .

ایکنجی قسمك صوکی

3 1761 06982714 5